BIBLIOTHECA BIBLIOLOGICA

Fondată de **I. Crăciun**
SERIE NOUĂ
28 (47)

HERMENEUTICA BIBLIOTHECARIA

– Antologie Philobiblon –

(II.)

Editori

Viorica Sâncrăian **István Király V.**

Presa Universitară Clujeană
Biblioteca Centrală Universitară
"Lucian Blaga"

Cluj-Napoca, 2004

BIBLIOTHECA BIBLIOLOGICA
apare sub îngijirea lui
Nicolae Edroiu

Tehnoredactare: **editorii**
Coperta: **arh. Tiberiu Trenea** şi
fotogr. György Tasnádi

VOLUMUL A FOST EDITAT CU SPRIJINUL FINANCIAR AL S.C. HIDROSERV S.A. CLUJ

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

Hermeneutica Bibliothecaria : Antologie Philobiblon (II.) / editori: Viorica Sâncrăian şi István Király V. . – Cluj-Napoca : Presa Universitară Clujeană : Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga", 2004. – 523 p.
ISBN 973-610-311- 0

Copyright © **Presa Universitară Clujeană 2004**

Challanges of Culture

Past for the Future

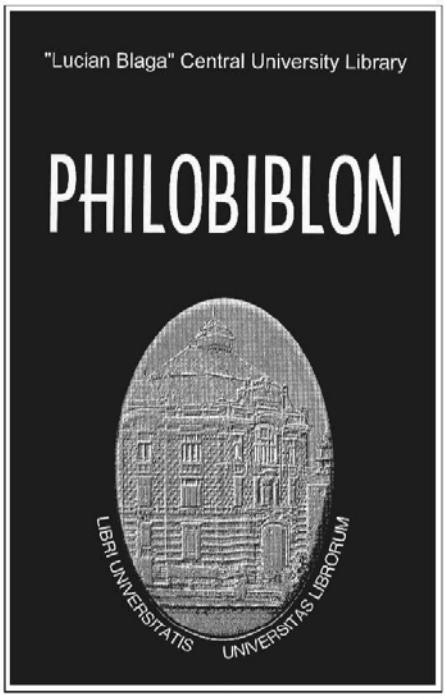

Trecut pentru Viitor

Provocarea Culturii

Details-Acquisitions-Subscriptions
www.bcucluj.ro/Philobiblon
e-mail: philobib@bcucluj.ro

CUPRINS

CONTUR

Re-Introducere, sau: Dincolo de „teoria şi practica" informării şi documentării – Spre o hermeneutică necesară

Viorica Sâncrăian Atelier *Philobiblon*

FOCUS

Ana-Maria Căpâlneanu Analiza tematică şi de gen a literaturii bibliologice româneşti: Cărți – perioada 1945-2003

Alice Keller Reviste electronice: dezvoltări în diverse ramuri ale ştiinței

István Király V. „Afinitățile elective", sau – (al)chimismele biblioteconomice – cu un ***Excurs*** *obositor*: *CD-Rom-ul şi Muntele vrăjit*

Doina Popa Starea bibliotecilor publice din România – O radiografie a anului 2001 şi 2002

Ilona Gurka-Balla UNIMARC – şansă pentru o bază de date națională

Carmen Crişan Strategii de dezvoltare a serviciilor de acces la informația electronică în Sala Multimedia

Georgeta Dodu Centrul de Informare Comunitară (C.I.C.) sau biblioteca – dincolo de educație şi divertisment

Gabriela Morărescu Biblioteci filiale – Biblioteci Specializate

Georgeta Dodu Centrul Public de Informare NATO – prezentare

Adriana Székely Stadiul actual al statisticii de bibliotecă în România – Bibliotecile centrale universitare

Marcela-Georgeta Groza; Adrian Groza Rolul activ al bibliotecii în relația profesori-studenți

Monica Stoica; Adriana Székely; Lenuța Pop Gestionarea şi conservarea colecțiilor în B.C.U. "L. Blaga" Cluj-Napoca

Rozália Poráczky Aplicarea gândirii de marketing în bibliotecile universitare

Melinda Bükkei; István Király V. Metaforă şi marketing, Sfidări simbolice şi efective în Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga" din Cluj

Erika Molnár Marketing în Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga" din Cluj Napoca

István Király V.; Florentina Pop-Moldovan PROIECT pentru implementarea viziunii şi a practicilor de marketing în bibliotecă

Kinga Mátyus; Melinda Szász Despre un *Curs de comunicare pentru bibliotecari* – Budapesta 2004 – însoțit de un studiu de caz: Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga" Cluj-Napoca: Comunicarea la nivelul instituțional – 2001-2004

ORIZONTURI

Maria Aldea Henri Jacquier – bibliofil şi enciclopedist

Stelian Mândruț Virgil Vătăşianu şi Biblioteca Universității din Cluj

Mariana Soporan (editor) *Mircea Iorgulescu* către *Adrian Marino* – Corespondență

Csilla Gábor Meditație, teologie şi crearea limbajului: traducerea maghiară a operei meditative a lui Roberto Bellarmino

Katalin Luffy Variațiile discursului funerar – Predicile rostite la mormântul lui Ferenc Rhédey

Emese G. Czintos Istoria lecturii şi politici editoriale în Transilvania secolului al XVI-lea (sau: Numele Doamnei Heltai)

REFLEXII

Nastasia Fodorean Despre două Ghiduri de utilizare a modulului de catalogare în ALEPH – un caz de plagiat

Florina Iliş *Censorship*, *A World Encyclopedia* Edited by Derek Jones – Recenzie

István Király V. Cenzura şi timpul fisurat – Recenzie

Monica Lazăr Informația biblioteconomică în colecțiile B.C.U. "L.Blaga" Cluj-Napoca – bibliografie de specialitate şi bază de date – Recenzie

Ana-Maria Căpâlneanu Surse de informare în biblioteconomie, la B.C.U. "Lucian Blaga"- Cluj: o bibliografie de specialitate - Note de autor

Ioan Maria Oros F. POSTMA & J. van SLUIS, ***Auditorium Academiae Franekerensis*** *Bibliographie der Reden…*

Meda Diana Hotea Dimensiunea fascinantă a cărții şi arta tipografică; Clujul memorabil: Imagini ale oraşului; *Ex meis libris*: autografe celebre; 8 Martie: flori pentru doamne – Expoziții

Gabriela Morărescu „Flori pentru doamne" – Expoziție

Sidonia Nedeianu Grama Expoziție foto-documentară: O privire în oglindă

István Király V. Trenduri şi sensuri – Marginalii la o "istorie tehnică" a metodelor de regăsire a informațiilor – Recenzie

Adrian Grănescu Vasile Turdean (14 noi 1926 – 21 febr. 2003)

István Király V. „A fi bibliotecar" – Nastasia Fodorean: Vremuri şi Conjuncturi

István Király V. O instituție bibliografică – Zoe Buz

Costel Dumitraşcu *Acribia*, un nou început – Recenzie

Publicațiile Colecției **BIBLIOTHECA BIBLIOLOGICA**

Revista Philobiblon – VOLUMELE APĂRUTE

CONTUR

Re-Introducere
***sau*:**
Dincolo de "teoria şi practica" informării şi documentării
– ***Spre o hermeneutică necesară*** **–**

Notă

Intitulăm şi acest al doilea volum de antologie **Philobiblon**, tot **Hermeneutica Bibliothecaria**, deoarece pe parcurs am realizat şi mai adânc faptul că "formula" expresiei atinge şi numeşte tocmai miezul şi orizontul intenţiilor şi scopurilor "bibliologice" şi "biblioteconomice" **efective** ale rubricilor de resort ale publicaţiei antologate. De aceea, începând cu volumele **VIII-IX/ 2003-2004,** în curs de apariţie la această oră în limba engleză, rubrica principală a revistei, cea "bibliologică", va purta în subtitlul ei exact această specificare, urmând ca în numerele viitoare ea să apară **numai** sub acest titlu. În strânsă legătură cu motivele specificate aici se află şi faptul că acest text "premergător" se numeşte tocmai: **Re**-Introducere. Deoarece, recitind textul introductiv al primului volum de antologie Philobiblon – **Hermeneutica Bibliothecaria (I)** – din anul 1998, am observat că el şi-a păstrat aproape în întregime actualitatea conţinutului şi al mesajului său. Este deci vorba de re-publicarea a ceva ce a fost – şi a rămas: **actualizare**!!! Adică: un lucru care a rămas şi rămâne: de gândit şi – poate – de făcut!

I.Preliminarii

Automatizarea şi informatizarea nu mai reprezintă astăzi un simplu deziderat pentru bibliotecile româneşti. Dimpotrivă, ele sunt o realitate care, pe zi ce trece, prinde contururi mai circumscrise, devenind de mult mediul nostru cotidian. Cu cât ne sunt însă mai "apropiate", cu atât mai mult devin ele şi o sursă de sfidări şi de confruntare. Cu ce anume ne confruntă – în primul rând şi în esenţă – automatizarea şi informatizarea bibliotecilor în general şi ale activităţilor de informare, în special?

Ca orice întrebare *pusă* în mod serios şi explicit, această întrebare, şi ea, trebuie lămurită mai întâi în *natura* şi *structura* ei proprie! Ceea ce din punct de vedere structural ne izbeşte din capul locului la această întrebare, este faptul că, în ea, este cuprins deopotrivă şi în mod explicit şi cel care o *ridică,* adică cel care de fapt şi *susţine* întrebarea. Altfel spus, în această întrebare **noi înşine** suntem aceia care, aflaţi în faţa unei confruntări, ne întrebăm în fond despre noi înşine! Apoi: în şi prin această întrebare, "sarcina" cu care ne confruntăm – deci: automatizarea şi informatizarea bibliotecilor – devine şi ea dizlocată din toposul ei pur destinal – dictat adică de vremurile în care, agitaţi, trăim – şi se eliberează pentru *întâlnirea* şi *asumarea* unor sfidări organice, într-adevăr istorice!

Prin urmare, chiar prin structura ei, această întrebare se dovedeşte a fi o interogaţie propriu-zis **hermeneutică,** a cărei natură trebuie, de aceea, întrevăzută, realizată şi păstrată în mod autentic şi explicit de-a lungul tuturor demersurilor noastre de *auto-înţelegere*. Din acest motiv, discuţiile de faţă nu – mai – pot deveni în nici un chip vreo vorbărie despre "ce ar fi" şi "ce se poartă" în profesie ci problematizările trebuie re-conduse tematic la izvoarele lor autentice, în aşa fel încât, ele să treacă şi prin analiza propriei noastre situări aflate faţă-n faţă cu adevăratele sfidări ale prezentului timpului.

Problema necesităţii introducerii metodelor **hermeneutice** în înţelegerea şi desfăşurarea activităţilor de informare – în special a celei bibliografice – a fost pusă nu foarte demult, şi pentru prima oară după ştiinţa noastră, de către Bruno Richardot.[1] Deşi desfăşurate la un nivel conceptual destul de precar, propunerile lui ţintesc totuşi atât o înţelegere mai profundă a esenţei activităţilor bibliografice, cât şi a tematicilor bibliografiate.

[1] Richardot, Bruno, *Des pratiques bibliographiques á l'hermeneutique documentaire: sens et référence en documentation*, In: *Documentaliste*, vol. 33(1996), Nr. 1, p, 15-17

Tradiţional, hermeneutica este arta – apoi ştiinţa – *interpretării*. Prin opera lui Hans-Georg Gadamer ea a fost ridicată însă la rangul de teorie universală a *înţelegerii*.[1] Interpretând – hermeneutic – temele şi problemele cu care ne confruntă tradiţia şi existenţa noastră actuală, noi de fapt realizăm o înţelegere superioară *a propriei noastre fiinţe* şi *situări*. De aceea, comprehensiunea hermeneutică se desfăşoară totdeauna într-un *cerc*, care este deschis de fiecare dată de către intenţionalitatea şi efortul interpretării şi care, pe parcurs, se întoarce şi revine apoi tocmai spre- şi la o mai profundă înţelegere de sine a interpretatorului însuşi. Confruntându-se – în prezentul situării – cu problemele tematic conturate ale interpretărilor sale, interpretatorul se va găsi deci – la capătul chestionărilor sale hermeneutice – confruntat de fapt cu sine însuşi…

Din această perspectivă trebuie acum să reluăm întrebarea noastră anterioară: Cu ce anume ne confruntă – în esenţă – automatizarea şi informatizarea bibliotecilor în general, şi cea a activităţilor de informare, în special? Întrebarea trebuie pusă şi susţinută în întreaga ei amploare, deschidere şi profunzime! Altfel riscăm să insistăm – şi noi – în obişnuitele răspunsuri de conjunctură, sau în veleitarismele – la fel de obişnuite în fond.

Ori, aceste răspunsuri interpretează întrebarea de mai sus, ca fiind de regulă referitoare la o chestiune de *tehnică*. Adică, informatizarea reprezintă şi este, în esenţa ei, o problemă de *dotări* (calculatoare, soft-uri, hard-uri, programe etc.) şi de *competenţe tehnice*. Exigenţele sincronizării cu ele constau deci, în primul rând – dacă nu chiar în exclusivitate – în dobândirea *resurselor* privitoare la dotare şi în obţinerea competenţelor de „operare”.

Numai că, în felul acesta, dotările şi „operarea” pot deveni – şi chiar devin de regulă – scopuri în sine care îşi dezvoltă utilitatea nu în primul rând pentru utilizatorul şi publicul bibliotecilor – şi cu atât mai puţin în vederea orizontului *sui generis* de sensuri –, ci mai degrabă pentru operator. Pe aceste structuri, lipsite în fond de orice fel de organicitate, se pot clădi apoi – ce-i drept – multe cariere efemere...

În realitatea ei esenţială, informatizarea şi automatizarea bibliotecilor ne confruntă însă – pe noi, bibliotecarii – în primul rând cu noi înşine. Altfel spus, ea se dovedeşte a fi o întrebare şi o sfidare propriu-zis hermeneutică, care ne îndeamnă – sau ne obligă – ca *pe- şi prin parcursul chestiunilor tehnice, să ne definim şi să ne re-definim pe noi înşine*, adică propria noastră fiinţă, stare şi disponibilitate profesională, instituţională şi existenţială generală, *actuală*! Cu privire aţintită desigur şi spre viitor...

II. Fuga de prezent şi de autenticitatea prezentului

Acest “viitor” exercită însă şi o forţă de atracţie exterioară la care “se rezistă” cu greu. Există şi persistă astfel în zona noastră o stranie şi evident ficţională înclinaţie către “tematizarea” şi “dezbaterea” lui. În loc deci ca bibliotecarii şi profesioniştii informaţiei să se angajeze şi să se concentreze *critic şi analitic* la problemele organice ce decurg din realitatea – profesională, instituţională, materială, socio-politică, istorică, mentală, managerială etc. – efectivă a situaţiei lor *prezente*, ei se “refugiază” – ademeniţi şi fascinaţi – în imaginarul a tot felul de proiecte “ciberotetice”, “ciberospaţiale” etc….

La baza acestor manifestări nu se află însă – credem – chestiuni pur psihologice sau psiho-sociologice[2], ci ele se clădesc de fapt pe aspecte legate de probleme de *mentalitate*. Mentalitatea, mentalităţile sunt structuri – deopotrivă conştiente şi inconştiente – care pre-judecă şi pre-determină atât orientarea problematizatoare cât şi atitudinea şi comportamentul subiecţilor şi chiar ale colectivităţilor. Ele participă în orice proces hermeneutic – desfăşurat spontan sau metodic – atât în privinţa a *ce anume* este problematizat şi tematizat şi a felului şi nivelului la care se desfăşoară tematizarea, cât şi la cel al concluziilor şi/dar, mai ales, al *consecinţelor* acestor tematizări.

---

[1] Gadamer, Hans-Georg, *Wahrheit und Methode*, Tübingen, 1975 (În ediţie românească: *Adevăr şi metodă,* Teora, Bucureşti, 2002, 735 p.)

[2] A se vedea în acest sens: Prins, Hans - Gier, Wilco de: *Status, Image and Reputation of Librarianship. A raport of an empirical research undertaken on behalf of IFLA’s Round Table for the Management of Library Associations,* IFLA/NBLC, The Hague, 1993

Din acest punct de vedere atât "fuga" de propriul nostru prezent "real", cât şi viziunea după care automatizarea şi informatizarea muncii de bibliotecă sunt privite ca fiind probleme ce vizează în mod aproape exclusiv chestiuni de dotare tehnică şi de competenţe de "operare" sunt în fond două aspecte ale uneia şi aceleiaşi mentalităţi, care *ne este proprie* şi care ne orientează şi ne şi defineşte zi de zi. Caracteristica cea mai importantă a acestei mentalităţi este însă – în mod paradoxal în aparenţă – tocmai *lipsa* problematizării proceselor *chiar* din perspectiva analizei şi studiului mentalităţilor, adică: lipsa cercului hermeneutic!

Şi aceasta în două direcţii: pe de o parte în trecerea cu vederea asupra faptului că însăşi infrastructura informaţională a modernizării poartă în- şi cu sine o anumită mentalitate, *fără* adoptarea şi adaptarea căreia punerea ei "în funcţiune" nu poate fi nici organică şi – la urma urmei – nici întru-totul eficientă, adică a faptului că trebuie trase şi duse până la capăt nu numai toate concluziile şi consecinţele "profesionale" "restrânse", dar şi cele instituţionale, administrative, legislative, de asociere, de formare şi de formare continuă etc., care decurg din acest proces, pe de altă parte, prin nesocotirea faptului că adoptarea acestei *mentalităţi* presupune la rândul ei schimbarea, depăşirea efectivă şi suprimarea expresă a datelor propriilor noastre mentalităţi prezente şi pre-judicative! Aceste structuri mentale – care deci trebuie depăşite – se cer de aceea *studiate*, problematizate şi apoi identificate şi recunoscute tocmai ca fiind "ale noastre" şi ca fiind – în acelaşi timp – propriile noastre frâne şi – desigur – însărcinări.

În lipsa acestei orientări problematizatoare şi tematizatoare, întreaga discuţie şi întregul proces de informatizare şi modernizare riscă să devină, în esenţă şi în fond – în pofida rezultatelor "parţiale" –, un proces "veleitar" şi "încremenit în permanenţă în proiecte" şi în declaraţii de intenţii.[1]

Fuga de prezent şi de autenticitatea prezentului înseamnă, deci, – cel puţin în parte – şi "fuga" de acea întrebare care ne-ar pune faţă-n faţă cu propria noastră mentalitate actuală – împreună cu toate consecinţele ei –, dar care ne orientează totuşi în modul de concepere, de organizare şi de funcţionare a instituţiilor, asociaţiilor şi proiectelor noastre profesionale.

Dacă însă se adevereşte că această întrebare trebuie pusă – şi încă în mod apăsat şi explicit – atunci se ridică imediat şi o altă problemă, strâns legată de ea: *unde anume trebuie şi poate fi ridicată o asemenea întrebare*?

"Locul" potrivit pentru întrebarea hermeneutică despre mentalităţile existente şi dominante în profesia noastră de bibliotecar şi în organismele şi instituţiile sale este, desigur, *sfera publică*! Fără a intra în conceptualizări complicate, se poate spune că ceea ce într-un domeniu sau într-o profesie aparţine prin excelenţă sferei publice, sunt tocmai *publicaţiile* sale. Ele ar trebui – poate chiar ar putea – deci, problematiza mentalitatea, situaţia, starea, imaginea, orientarea, recunoaşterea socială şi statutul profesiilor şi al instituţiilor noastre. În ele ar trebui – poate chiar ar putea fi – deci, studiate şi dezbătute, cu mijloace raţionale şi riguroase, legislaţia, organizarea administrativă, statutele posibile, variantele şi sensurile eficiente ale asocierilor etc., ale profesiei şi existenţei noastre.

Numai că, asociaţiile noastre abia au reviste, sau dacă au, ele abia circulă, şi este foarte interesant şi edificator de studiat "bibliometric" sau "scientometric", care anume este frecvenţa, ponderea şi mai ales nivelul/orizontul intelectual şi ştiinţific al reflecţiilor şi analizelor pe aceste teme – totuşi arzătoare şi fundamentale – în puţinele publicaţii de care dispune aici profesia noastră. Şi mai interesantă este studierea ponderii pe care o au în aceste publicaţii dezbaterile şi confruntările explicite – argumentate şi polemice – de idei, de păreri şi de proiecte…[2] Lucrurile nu

---

[1] Lipsa interoperabilităţii diferitelor sisteme – mai mult sau mai puţin integrate – de informatizare, utilizate în diferitele biblioteci româneşti cât şi discuţiile interminabile de ex. "în vederea" catalogării partajate etc., nu sunt decât exemple cruciale pentru ilustrarea acestei stări.

[2] O asemenea investigaţie a fost efectuată de noi în 1997, datele ei fiind actualizate apoi şi pentru anul 1998, creându-se astfel şi o bază de date bibliografică, care a fost ulterior şi "comercializată". Bibliografia şi studiul respectiv se găseşte în volumul *Hermeneutica Bibliothecaria – Antologie Philobiblon* (I), Presa Universitară Clujeană, Colecţia: *Bibliotheca Bibliologica* (19), Cluj-Napoca, 1998, p. 83-175

stau altfel, din păcate, nici în ceea ce priveşte literatura de specialitate publicată la noi în cărţi şi volume.[1]

III. *Philobiblon*: un cadru posibil

Philobiblon este o revistă editată de către Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga" din Cluj. Primul ei volum (nr. 1-2/1996) a apărut în aprilie 1997. Fiind destinată în primul rând schimbului internaţional inter-bibliotecar – ea se publică în limba engleză – revista urmăreşte concomitent obiective programatice, pragmatice, promoţionale şi de imagine. Ca atare ea nu-şi propune pur şi simplu umplerea unui gol existent, mai mult sau mai puţin conjunctural, în literatura biblioteconomică românească, ci promovează o fizionomie, un sens şi o consistenţă proprie, particulară şi – sperăm – durabilă.

Încadrându-se în "categoria" publicaţiilor periodice editate de către unele din marile biblioteci – B.C.U. "Lucian Blaga" fiind una dintre cele mai "mari" biblioteci universitare din Centrul Europei –, Philobiblon este în primul rând o revistă de *cultură majoră*. Spre deosebire însă de alte reviste asemănătoare, ea nu se rezumă doar la valorificarea documentară şi ştiinţifică a colecţiilor bibliotecii care o editează, ci are în vedere şi valorificarea şi focalizarea potenţialului ştiinţific şi spiritual al centrului universitar şi cultural în care publicaţia a luat fiinţă.

Tot spre deosebire de revistele altor mari biblioteci, Philobiblon are şi o rubrică dedicată problematicii profesiei de bibliotecar şi a organismelor şi instituţiilor sale. Nu întâmplător această rubrică se intitula la început" "O profesie în schimbare – O societate în tranziţie". Căci a dorit şi doreşte să fie, în primul rând, **nu** un for de "lămurire" a problemelor de manualitate şi de meşteşug profesional, ci tocmai un cadru de ridicare, de conştientizare, de problematizare şi de analiză multidisciplinară şi exigentă a re-definirilor necesare, decisive şi integrale ale profesiei. Este vorba, deci, de analize, studii şi de meditaţii actualizate – dar ridicate la nivel de *conştiinţă culturală* – "despre" starea prezentă şi "despre" perspectivele realmente fundamentate şi critic prefigurate ale profesiei noastre, în spaţiul nostru existenţial.

Studiile înserate în acest volum – ca şi în antologia precedentă –, provin în marea lor majoritate din această rubrică, iar orientarea şi calitatea lor ne fac să privim cu încredere seriozitatea acestui proiect : proiect care ţinteşte în esenţa ei ultimă tocmai *intersectarea culturii şi a informaţiei*! Cum ar putea însă să se "intersecteze", "informaţia" şi "cultura", dacă ele nu s-ar angaja reciproc în primul rând în direcţia creării unei *culturi a informaţiei*? Căci cultură autentică ne-informată nu a existat niciodată, în timp ce informaţia lipsită de cultură – chiar in-cultă – ne înconjoară, ne obstrucţionează şi chiar ne agresează moment de moment! nu numai în spaţiul public "social" al mediilor, dar şi în cel al angajamentelor noastre profesionale şi instituţionale pur tehnice, de suprafaţă şi/sau veleitare.

Dar ce altceva ar putea însemna, în cazul nostru, această "cultură a informaţiei", dacă nu, pe de o parte, tocmai sondarea sensurilor şi rosturilor autentice ale informaţiei însăşi – sensuri şi rosturi ce se dovedesc mereu a fi şi a fi trimise "dincolo" de complicatele "servicii informaţionale" ale unor instituţii concepute strict ca "servicii" furnizate "utilizatorilor" –, apoi, pe de altă parte, cum am putea noi ajunge la degajarea şi conturarea acestor sensuri dacă am elimina reflexia hermeneutică şi cea critică din analiza stării şi situaţiei profesiei noastre?

Într-un cuvânt: aici se pledează – pe baza unor analize critice şi a unei comprehensiuni hermeneutice – pentru exerciţiul unor structuri mentale care sunt departe de a fi simple accesorii ocazionale ale informatizării şi automatizării, ci care, dimpotrivă, tocmai fundamentează şi *dau sens* deplin dotărilor electronice şi competenţelor de operare. Iar revista Philobiblon este şi va rămâne deschisă pentru colaborarea cu oricare bibliotecar şi oricare bibliotecă, interesată şi competentă în deschiderea cercurilor hermeneutice ce pornesc de dincoace şi ajung dincolo de "practica şi teoria informării".

Dar şi experienţa cooperării revistei cu colaboratorii-autorii-*bibliotecari*, dezgroapă zilnic noi dificultăţi care sunt şi ele legate de aspecte ce privesc şi se înrădăcinează de fapt în probleme de

[1] A se vedea cercetarea Ana Mariei Căpâlneanu din volumul de faţă.

mentalităţi. Nu ne referim doar la lipsa experienţei de a utiliza în public raţiunea, ci mai degrabă la lipsa şi carenţele *nevoii* însăşi de a instaura şi fundamenta ceea ce s-ar putea numi *societatea civilă* a profesiei. Ori, o societate civilă autentică se poate fundamenta doar pe baza şi cu participarea unor **indivizi autonomi**, iar societatea civilă a unei profesii se poate clădi numai pe indivizi a căror autonomie rezidă în principal în profunzimea *mentală* în cadrul şi orizontul căreia ei îşi manifestă, susţin şi realizează în public şi **independent** competenţele lor, în raport şi în contextul unor situaţii şi probleme profesionale determinate.

De aceea, Philobiblon a dorit de mai mulţi ani să devină, treptat, şi un cadru-prilej *informal* pentru constituirea şi conturarea societăţii civile a profesiei de bibliotecar şi a instituţiilor de bibliotecă. Nevoia angajării revistei în această direcţie a fost şi este generată de constatarea îngustimii spaţiului nostru public profesional, în care "persoanele" să se manifeste în mod argumentat şi în acord cu *reala* lor competenţă profesională şi *autonomie mentală*, raportându-se în acelaşi timp la contra-argumente ridicate în mod la fel de raţional şi responsabil. În felul acesta – poate – valoarea lor s-ar constitui, s-ar impune şi s-ar aprecia nu în funcţie de "imagini construite" câteodată prin impostură şi conformism, ci într-adevăr pe baza *validităţii existenţiale,* **demonstrate** în situaţii dialogale publice. În acest mod, revista poate deci contribui nu numai la decantarea şi aprecierea reală a valorilor profesionale, dar şi la ridicarea nivelului de abordare a problemelor cu care ne confruntăm şi, prin urmare, la modificarea mentalităţilor nesincronizate cu prezenţa noastră în timp.

Aşa se explică – probabil – şi faptul că, deşi Philobiblon nu intenţiona niciodată şi căutşi de puţin să se afle în pas cu "moda" efemeră a profesiei, ea îşi nimereşte totuşi *epoca*. Dacă avem în vedere, de exemplu, tematicile Conferinţelor Generale anuale IFLA începând din anul 1998 – adică din anul apariţiei primului volum de Antologie Philobiblon – atunci putem constata cu uşurinţă faptul că există o consonanţă şi o sincronie cu totul naturală, necăutată şi organică, cu programele lor şi contribuţiile rubricilor Philobiblon de resort.[1]

De altfel, contactul revistei Philobiblon cu sfera publică nu se poate rezuma nici la simplul act al publicării şi nici la cel al "reprezentării" şi realizării unei concepţii redacţionale, oricât de întemeiată să fie ea. În fond, orice revistă şi oricare redacţie este în acelaşi timp şi o instituţie, un for de dezbatere publică a unor probleme determinate, dezbatere care nici nu are neapărat legătură directă şi imediată cu actul propriu-zis al publicării… În acest sens şi în această direcţie am înfiinţat desigur în jurul revistei şi "Atelierul Philobiblon".[2]

*

Majoritatea covârşitoare a cercetărilor, studiilor şi dezbaterilor inserate şi în acest al doilea volum de antologie au fost prilejuite, condiţionate sau chiar iniţiate de existenţa revistei Philobiblon. Ele demonstrează – dacă mai era nevoie – faptul că revista reuşeşte într-adevăr să focalizeze şi să mobilizeze nu numai spaţiul cultural, universitar-ştiinţific şi intelectual, dar şi pe cel profesional-biblioteconomic clujean. Or, acest lucru exprimă şi atestează nu doar nevoile, dar şi disponibilităţile şi capacităţile de reflexie ale profesioniştilor noştri. Cu atât mai mult am simţit şi de această dată nevoia ca aceste lucrări să nu fie difuzate exclusiv pe o reţea internaţională, ci ele să fie puse şi la dispoziţia breslei profesionale autohtone. Altfel cercul hermeneutic nu s-ar închide în mod autentic nici acum…

Editorii

---

[1] Conferinţa Generală IFLA din anul 1998, a avut ca tematică tocmai "Intersecţia dintre Informaţie şi Cultură", iar tematicile Conferinţelor Generale ulterioare au fost: **1999** (Bangkok, Thailanda): "Libraries as Gateways to an Enlightened World" (Bibliotecile ca porţi către o lume iluminată; **2000** (Ierusalim, Israel): "Information for Cooperation: Creating the Global Library of the Future" (Informare pentru cooperare: Crearea bibliotecii globale a viitorului); **2001** (Boston, SUA): "Library and Librarians: Making a Difference in the Knowledge Age" (Bibliotecă şi bibliotecari: Realizarea unei diferenţe (*contribuţia la realizarea a ceva nou şi diferit*) în epoca cunoaşterii); **2002** (Glasgow, Scoţia): "Libraries for Life: Democracy, Diversity, Delivery" (Bibliotecile în slujba vieţii: democraţie, diversitate, oferirea de servicii); **2003** (Berlin, Germania): "Access Point Library: Media-Information-Culture" (Biblioteca ca punct de acces/portal: media-informaţie-cultură); **2004** (Buenos Aires, Argentina): "Libraries: Tools for Education and Development" (Bibliotecile: Instrumente pentru educaţie şi dezvoltare).

[2] Cu privire la concepţia, funcţionarea şi experienţa "Atelierului Philobiblon", vezi textul ce urmează.

Atelier Philobiblon

Viorica Sâncrăian[1]
B.C.U. – Cluj

Atelierul Philobiblon funcţionează la Biblioteca Centrală Universitară din Cluj începând cu luna aprilie 1999. Consider că o scurtă revenire asupra "istoriei" sale, asupra proiectului şi al semnificaţiei acestuia, este importantă pentru a nu se estompa intenţiile iniţiale ale fondării atelierului dar, mai ales, pentru că s-au conturat şi se pot formula constatări şi estimări ale desfăşurării sale efective precum şi ale conţinutului întâlnirilor; acestea pot deveni factori de apreciere a utilităţii atelierului, a continuării sau încetării sale.

Ideea şi organizarea *atelierului* este legată de editarea *revistei* cu acelaşi nume (primul număr a apărut în 1996), consacrată şi bine cunoscută deja în peisajul publicaţiilor periodice de cultură majoră ale marilor biblioteci. Au apărut până în prezent şapte volume în 5 caiete. Unele sunt comasate din motive financiare, în primul rând, dar şi organizatorice. Ultimul volum este pe anii 1999-2002.

Faptul că atât revista cât şi atelierul au venit să umple un vid şi o nevoie reală în peisajul local şi regional, că incită comunitatea (culturală şi profesională) la dezbatere şi iniţiative pentru integrarea în evoluţia profesională (evoluţie la nivel mental), că facilitează crearea cadrului de manifestare şi comunicare, producerea de materiale prin colaborare „pluri-categorială" – scriitori, critici, bibliotecari, arhivişti, din arie geografică largă –, că permite participarea în manieră deliberată la problematizări prin filtrul analizei şi sintezei, în jurul articolelor, sunt intenţiile care s-au materializat în valori reale, în paginile revistei şi în desfăşurarea atelierelor.

Spiritul revistei şi al atelierului s-a construit, printre altele, pe câteva idei şi analize ale publicisticii de specialitate şi ale comunicării culturale şi profesionale.

Apreciem că situarea deasupra tehnicismului profesional cotidian cere şi impune să ştim să conciliem gustul studiului cu cel al energiei, profesionalismul cu analiza şi cercetarea, cu scrisul, să folosim analiza, substanţa în acţiune şi nu în parade verbale. Într-o comunitate universitară şi deci ştiinţifică şi culturală, devine din ce în ce mai grav să nu încercăm să evităm *ne-analiza, ne-scrisul.*

Pentru a-şi îndeplini „misiunile" asumate, revista, în special prin rubrica ei intitulată „*O profesie în schimbare - o societate în tranziţie*", se adresează unui anumit public, acela care este sau devine capabil să vadă profesia nu la gradul de abilităţi tehnice ci la nivel de cultură profesională.

Bazat pe aceste valori, *Philobiblion* este o revistă de cultură – pentru că este cunoaştere, libertate şi progres. Pe de o parte articolele sunt rezultatul unui larg demers intelectual care presupune, pe un prim nivel, cunoaşterea, înţelegerea mesajului şi prelucrarea lui, iar pe un al doilea nivel, transmiterea în scris al acestuia, pe de altă parte cunoaşterea pe care o bibliotecă are misiunea s-o transmită se adresează unui anumit public, pe un prim nivel, prin transmiterea documentelor şi informaţiilor către cititori – tehnici, manualitate –, iar pe al doilea nivel, prin cultura profesională – analize, studii, problematizări, starea profesiei, evoluţii –, pentru un public special.

Astfel apar materiale sau instrumente pentru o acţiune în care gândirea independentă este chemată să deţină locul predominant şi acest gen de „scris" nu reduce cunoaşterea la un utilitar ci revendică posibilitatea fiecăruia de a reflecta, a problematiza, a formula o opinie şi o atitudine culturală sau profesională.

Revista *Philobiblon* are deja cinci apariţii, cu un conţinut bogat, şi ca întindere şi ca substanţă. Ea este şi un important instrument de imagine pozitivă a instituţiei care o editează.

„Atelierul" de pe lângă revista *Philobiblon*, a avut cel puţin două argumente de pornire, şi anume susţinerea conţinutului articolelor prin dezbatere publică dar şi dorinţa şi nevoia de comunicare.

[1] E-mail: sancraia@bcucluj.ro

El este un forum activ în mediul unei structuri profesionale, o activitate **publică** necesară unui exercițiu democratic cultural şi profesional, este deci o practică autentic culturală şi profesională în jurul revistei cu acelaşi nume.

Atelierul este apoi şi un cadru deschis oricui, foarte potrivit pentru a ne informa, a descoperi, a dezbate, a ne instrui, care adună deci în libertate, experiențe, gânduri, realizări şi proiecte, independente sau comune.

Întâlnirile sunt organizate în jurul unor teme care abordează subiecte de interes general, politici şi practici culturale sau profesionale, permițând un moment de schimb de idei şi experiențe; se focalizează uneori pe examenul unor activități, alteori pe discuții în jurul unor subiecte vizând aspecte de vechi sau nou în fenomenul de mediere a informației. În toate cazurile atelierul este destinat să genereze întrebări, să formuleze opțiuni, cu scopul de a lua partea cea mai bună din discuții şi experiențele împărtăşite, din diversitatea lor.

Temele nu sunt neapărat pentru prima dată auzite aici, ele pot apărea chiar ca piste vechi; uneori dezbaterile devin mai largi, depăşind strict pragul bibliotecii şi implicând alte instituții (universitate, asociație etc.), dar foarte importantă este *participarea la dezbatere* chiar dacă termenul, printr-o uşoară alunecare semantică, poate fi văzut sub semnificația de duel verbal, ieşire la rampă sau, dimpotrivă, de stereotip lipsit de suport, limbaj de lemn. Însă nu este vorba aici de expresia în sine, atelierul nu este o „reglare de conturi" ci efectiv un forum pentru probleme, majore sau aparent minore, cu idei venite din reflecții şi experiențe personale şi cu o relativă subiectivitate dar selectate, elaborate şi nu improvizate. Acest mod de organizare alături de conținutul propriu zis îi conferă caracterul profesional. Participând la discuții, mi se pare just să emitem critici şi propuneri relative la profesia noastră, asupra fondului şi nu a formei. Unele rumori colaterale sau chiar critici şi atitudini vin să întărească această convingere a noastră şi, în acelaşi timp, incită interesul de a anima atelierul şi de a-l face să funcționeze.

Foarte important este, sau ar fi, ca instituția şi profesia să înțeleagă, să aprecieze, să susțină şi să valorifice demersul iar realizarea lui presupune, în materie de personal, competențe, seriozitate, calificare şi, desigur, mijloacele materiale de realizare efectivă (spațiu, ...)

Participarea la întâlniri s-a direcționat de la primele teme şi, cu mici fluctuații, s-a creat un grup conturat, excluzându-se automat, pe parcurs, neconsistența, dezinteresul, desconsiderarea sau superficialitatea. Atelierul a devenit o legătură cu colegi din alte biblioteci şi deci un schimb de idei şi experiențe, un contact care s-a instituit natural şi benefic. Este de remarcat participarea consecventă a colegilor de la Biblioteca Județeană „Octavian Goga" şi, în funcție de interesul pentru tema propusă, a celor de la Biblioteca Universității de Medicină şi Farmacie, Biblioteca Universității de Ştiințe Agricole şi uneori, de la Arhivele Statului, Biblioteca Academiei, Biblioteca Academiei de Muzică… Dacă cu plăcere remarcăm prezența, la una din întâlniri, a unui grup de bibliotecari din Republica Moldova, semnalăm cu mâhnire izolarea sistematică din comunitatea profesională clujeană a Bibliotecii Universității Tehnice.

Este foarte bine faptul că la câteva întâlniri au participat studenți de la facultatea de biblioteconomie, pentru ei este foarte instructiv, atât pentru conținutul informațiilor dar mai ales pentru forma de organizare şi derulare a comunicării, pentru legătura între generații. Unii manifestă chiar un interes viu şi îşi exprimă opinii, formulează întrebări sau cer precizări în legătură cu anumite subiecte.

Perceperea atelierului în cadrul organizațiilor şi al personalului este diferit şi emblematic prin gradul de interes față de dezbaterea publică, de teme de actualitate şi evoluție culturală şi profesională, de cercetare şi activitate editorială, de apreciere a demersului în sine.

Atelierul este conceput ca intervenție, ascultare şi gândire pentru cei care vor şi sunt capabili să facă acest lucru. Să fim decepționați de participare redusă, de formularea aproape constantă a părerii de rău că la anumite teme de interes punctual nu participă cei direct vizați? Cred că nu, din rațiuni esențiale: strategia dominantă este succesul crescând (progresiv!) al circulației conținutului şi al consistenței intervențiilor, al exercițiului participării şi nu numărul de „subiecți" prezenți.

Orice atitudine umană şi socială este rezultatul unor motivații diverse şi complexe care nu pot duce la o explicație unică şi simplistă – aşa sperăm cel puțin. Desigur că până la urmă alegerea

ne aparţine fiecăruia dintre noi. Din punctul de vedere al ideii de bază a atelierului (a organizatorilor) numărul de participare în sine nu este un scop. Noi oferim o motivaţie consistentă care poate înlătura obstacole invocate pentru neparticipare şi respingem „efortul" oricui de a găsi explicaţii sau pretexte, când de fapt în sinea lor nu au nici un chef să răspundă la o solicitare.

Ceea ce eu aş dori să întreb (şi să mă întreb) este: „care e motivaţia profesiei noastre de a ne angaja în astfel de întâlniri" – iată conceperea, fără îndoială, a rolului (rolurilor) pe care îl dăm noi înşine funcţiei instituţiei şi profesiei noastre. Pentru că a ne întâlni, a fi prezenţi, este ceva peste „schimbul de opinii" în afara cadrului care angajează atitudini deschise; în formula atelierului au loc confruntări, se elimină tensiuni şi susceptibilităţi, se analizează experienţe, propuneri de decizii şi orientări comune, şi variante de punere în aplicare în cotidianul profesional. Se creează raporturi dezinteresate favorizând schimbul şi cooperarea.

Totuşi, de fiecare dată ne miră ceea ce considerăm pe moment a fi refuzul de dezbatere a mizelor cu care ne confruntăm, refuzul exprimării soluţiilor alternative celor care ni se propun şi dorinţa de a ne cantona, voluntar, în acea inerţie existentă („ce ni se dă de gata") sau în aspectele pur tehnice.

Un număr de colegi se întâlnesc aici cu plăcere şi interes şi respectul pentru ei motivează continuarea atelierului, şi alegerea judicioasă a temelor propuse.

Desfăşurarea întâlnirilor este în general consistentă, câteodată alunecând totuşi spre generalizări. Calitatea dezbaterilor depinde şi de exerciţiul de dezbateri, de vocabularul şi nivelul profesional al participanţilor iar limitele extinderilor în jurul subiectului sunt delimitate prin mediere. Poate o mediere mai fermă ar concentra mai bine ideile, dar şi o oarecare elasticitate care destinde şi încurajează dialogul real, libertatea tonului – destul de rar întâlnit altminteri –, permit concluzii interesante.

Schimbul de idei ajută profesioniştii informaţiei şi documentării să reflecteze asupra perspectivelor anunţate sau formulate şi le permite să se poziţioneze într-un context legat de specificitatea exerciţiului meseriei lor cotidiene. Prin această viziune, participantul – bibliotecarul, este interlocutor şi partener în cadrul forumului: aici ieşim din închistări austere, spiritul şi cunoştinţele devin libere, devin dezbateri şi frământări, se conturează în idei şi direcţii deschise, care pot fi, fie deja materializate în scrisuri, fie puncte de pornire pentru ele.

Temele întâlnirilor au fost alese în funcţie de materialele propuse pentru publicarea în revistă sau de anumite momente speciale din activitatea noastră, oricum toate făcând parte din cultura profesională şi exerciţiul profesiei :

- experienţe şi rapoarte de stagii, experienţe străine
- învăţământul superior bibliologic
- apariţii editoriale
- viaţă asociativă
- teme de mare actualitate şi cu mari carenţe în bibliotecile noastre: statistici, marketing, retroconversia, tezaure specializate, formare profesională, anchetele sociale în biblioteci, administrarea colecţiilor, biblioteci filiale şi specializate, rolul şi promovarea imaginii instituţiei din interiorul ei
- teme de evoluţii de informatică documentară (utilizarea DVD, impactul introducerii mijloacelor moderne de informare în BCU, servicii multimedia)
- structuri şi instrumente de informare: comunicare regională, centre de informare comunitară
- serviciile de referinţă – noi tendinţe
- literatura bibliologică românească
- produse, bibliografii editate la BCU[1]

Născut din şi pentru existenţa revistei Philobiblon, atelierul este complementar acestuia. Dacă revista, recurgând la producţia culturală, este prin articolele sale în apropierea unui eveniment

[1] Pentru o imagine completă, anexez un tabel cu întâlnirile, cu temele şi intervenţiile, în ordine cronologică a susţinerii lor, până în martie 2004

(ştiinţific, social, cultural), este deci memorie, identitate şi comunicare, atelierul prin raportare la informaţia veridică şi instrumentalizarea regăsirii şi accesului, este cadru de intersectare a mai multor perspective teoretice şi metodologice aplicate situaţiilor prezente. Analizele sunt mai puţin un câmp de aplicare decât o relevare a teoriei: a pune la încercare teoria, a depăşi viziuni vechi, a se interesa nu de expuneri ci de efectele sale posibile, raportate întotdeauna la cerinţele utilizatorilor, adaptate unor realităţi prezente şi pe alt nivel; teorie dar şi activitate practică, dimensiuni culturale dar şi de cercetare, dispozitive tehnologice dar şi produse.

O seamă de teme care merg pe o altă pistă, pragmatică de data aceasta, situează atelierul la un nivel de mediere culturală şi ştiinţifică în spaţiu public, prin impactul tehnologiei asupra practicilor curente şi asupra gândirii, realizarea de noi spaţii publice pentru oferta şi accesul la informaţie, formarea de comunităţi virtuale care cer şi impun colaborare. Evoluţiile în profesie şi inovaţia sunt prezente peste tot în domeniul informaţiei, ori inovaţia se bazează pe idei şi competenţe profesionale. Pentru evoluţie, serviciile de informare au nevoie să-şi partajeze experienţele (în cadrul instituţiei sau în reţea), să le valorifice. Ele nu pot lucra singure ci prin adăugare de competenţe exterioare sau integrarea în reţea a competenţelor existente. Viitorul lor depinde de acest mod de organizare. Prin generalizare, afirmând în acelaşi timp identitatea fiecăruia, se pot crea suporturi de informaţii foarte diferite şi complementare care constituie de fapt viitorul însuşi al profesiei.

Iată că, prin toate abordările, atelierul este şi o activitate de perfecţionare, de educaţie profesională, de formarea continuă, şi toate acestea trebuie privite în adevărata lor esenţă şi obligativitate.

Schimbul de experienţe pe care îl realizăm prin forma de atelier este, de ce nu, şi un nucleu de „inteligenţă economică" – termen tot mai des întâlnit în literatura de specialitate, care înseamnă a compara sistematic şi chiar concurenţial, performanţele unei organizaţii, ale unui domeniu, serviciu sau chiar persoane, cu acelea ale altora mai eficiente: pentru că miezul „inteligenţei economice" în biblioteci – fenomen extrem de complex – este informaţia, iar reperarea şi exploatarea ei generează eficienţa.

Profesia de bibliotecar/documentalist, biblioteca în sine ca instituţie, se redefinesc în întregimea lor, ies din vechea lor identitate conturată, închisă, tehnicistă, primesc valenţe şi deschideri formidabile, obligatorii, care, foarte rezumativ, înseamnă revizuirea şi reevaluarea funcţionării globale, conceperea şi construirea unui sistem eficient de administrare a cunoştinţelor şi informaţiei: strategii de servicii de informare care, fiind liantul esenţial cu lumea cercetării şi inovaţiei, să fie şi sursă de beneficii şi, nu în ultimul rând, de imagine. Instituţia se deschide şi îşi valorifică „avuţia" (arhive şi personal) nu unei categorii de utilizatori ci societăţii.

In concluzie, am vrea ca *Atelier Philobiblon* să fie în continuare un veritabil forum, în care *să se dezbată* într-adevăr, în care opiniile să fie libere şi ofensive, temele să fie importante şi interesante, iar subiectele să incite participarea profesionistă şi problematizări, să determine lectura profesională şi colaborarea şi, în final, să cheme spre partajarea ideilor importante prin scrierea de articole.

DESFĂŞURĂTORUL ÎNTÂLNIRILOR ATELIERULUI PHILOBIBLON

Nr crt	DATA	REFERENT	TEMA ŞI TITLUL PREZENTĂRII
1	aprilie 1999	Florina Iliş – Ionuţ Costea Florina Iliş, István Király, Angela Marcu, Olimpia Curta	-Hermeneutica Bibliothecaria-Antologie Philobiblon -Literatura bibliologică românească - articole din publicaţii periodice-1990-1997-. Bază de date analitică, bibliometrică şi de nivel – prezentare

2	10 iunie 1999	Viorica Sâncrăian	*Formarea continuă*: între nevoie şi realitate
3	24 noiembrie 1999	Liana Miclăuş	*Comunicare regională*: Biblioteca Universitară Karlsruhe; Al 89-lea Congres al bibliotecarilor germani, Freiburg
4	2 martie **2000**	Olimpia Curta	*Informatică documentară*: Studiu privind impactul introducerii mijloacelor moderne de informare în BCU „Lucian Blaga"
5	29 martie	Florina Iliş, Ilona Gurka-Balla	*Învăţământul superior bibliologic* britanic. Biblioteci britanice
6	15 mai	Rozalia Poráczky, Călina Retişan, Ioan Drăgan	*Informatizare şi management* : Lansarea volumului Management pentru viitor - biblioteci şi arhive
7	12 decembrie	István Király, Viorica Sâncrăian	Philobiblon, revista bibliotecii universitare, a culturii şi a bibliotecarilor clujeni; Atelierul Philobiblon, forum de dezbateri
8	14 februarie **2001**	Valeria Salánky	Anchetele sociologice în bibliotecă: Cunoaşterea şi aprecierea bibliotecii de către utilizatori
9	4 aprilie	Daniela Todor	Publicaţia BCU: Activitatea ştiinţifică a cadrelor didactice şi a cercetătorilor UBB – tradiţie şi perspective
10	10 mai	Hermina Anghelescu	Biblioteci şi centre de informare americane - realizări şi dileme -
11	6 iunie	Angela Marcu	Serviciile de referinţă - noi tendinţe. Sinteză documentară
12	8 iulie	Monica Lazăr	Indexarea tematică-tezaure: Evoluţia indexării spre tezaurele specializate
13	17 octombrie	Georgeta Dodu	Informaţiile comunitare: Centrul de informare comunitară sau Biblioteca dincolo de educaţie şi divertisment
14	31 octombrie	Lucia Hosu	*Suporturile multimedia*: Utilizarea DVD ca suport multimedia în biblioteci
15	12 decembrie	Traian Brad	Asociaţiile de bibliotecari şi biblioteci din România

16	23 octombrie **2002**	Anastasia Fodorean, Monica Lazăr	Retroconversia documentelor de bibliotecă
17	11 decembrie	Rozalia Poraczky, Erika Molnar	Marketing în biblioteci: Marketing în organizațiile non-profit
18	22 ianuarie **2003**	Doina Popa, Adriana Székely	Statisticile de bibliotecă în România
19	19 febru-arie	Carmen Crişan	Servicii multimedia: Sala multimedia - strategii de dezvoltare a serviciilor
20	9 aprilie	Monica Stoica, Adriana Szé-kely, Lenuța Pop	Administrarea şi conservarea colecțiilor în BCU Cluj
21	14 mai	Gabriela Morărescu	Biblioteci filiale – biblioteci specializate
22	19 noiembrie	Georgeta Dodu	Centrul Public de informare NATO
23	19 febru-arie **2004**	Meda Hotea	Promovarea imaginii instituției prin intermediul Departamentului Colecții Speciale
24	3 martie	Ana Maria Căpâlneanu	*Literatura biblioteconomică*: Analiza bibliometrică a cărţilor româneşti de biblioteconomie şi ştiința informării
25	12 mai	Ilona Gurka Balla	UNIMARC – Şansă pentru o Bază de date națională

FOCUS

Analiza tematică şi de gen a literaturii bibliologice româneşti: Cărţi – perioada 1945-2003 –

Ana Maria Căpâlneanu[1]
B.C.U. – Cluj

I. Introducere

Studiul nostru a fost iniţiat din convingerea că recunoaşterea, afirmarea şi consolidarea unei profesii, se face, în primul rând, prin *literatura ei de specialitate*, ea fiind aceea care îi confirmă şi demonstrează profesionalitatea şi nivelul ştiinţific, îi impune statutul şi recunoaşterea socială, îi relevă şi problematizează mentalităţile şi, deopotrivă, stările, evoluţiile sau stagnările.

Pornind de la toate acestea, interesul nostru s-a îndreptat, desigur, spre profesia de bibliotecar, privită din perspectiva literaturii sale de profil, pentru a vedea în ce măsură a contribuit această literatură, de-a lungul timpului, la definirea identităţii şi specificităţii ei profesionale.

Scopul urmărit în cercetarea de faţă a fost de a evalua corpusul documentar bibliologic românesc, editat pe parcursul a mai mult de o jumătate de secol - în intervalul 1945-2003 -, de a analiza frecvenţele şi distribuţiile diferitelor zone tematice, independent sau în relaţie directă cu modul lor de abordare şi de a-i estima nivelul intelectual şi ştiinţific, prin analizarea categoriilor de gen. Cu alte cuvinte, studiul nostru încearcă o re-evaluare a statutului profesiei de bibliotecar prin prisma propriei sale literaturi.

II. Etapele cercetării şi metodologia de lucru

Atât analiza de conţinut şi de gen a literaturii româneşti de profil, cât şi calculele bibliometrice efectuate pentru interpretarea datelor, au fost posibile în urma realizării unei bibliografii analitice a întregii producţii editoriale de cărţi şi volume bibliologice româneşti, publicate în intervalul 1945-2003. Etapa de investigaţie în elaborarea bibliografiei, ca bază de cercetare, a necesitat un efort îndelungat şi susţinut pentru a îndeplini, pe cât posibil, criteriul de exhaustivitate impus de un astfel de studiu.

În acelaşi timp, am considerat că această bibliografie analitică va avea o valoare informativă prin ea însăşi, ca sursă de semnalare a literaturii bibliologice româneşti, pentru orice viitor studiu, cercetare retrospectivă, sinteză sau lucrare de alt gen, pe teme din acest domeniu sau din domenii conexe. Credem că este important să existe o viziune generală asupra producţiei editoriale bibliologice româneşti, într-o sursă bibliografică unitară care să scoată la lumină corpusul documentar al literaturii de specialitate, contribuţiile teoretice şi practice elaborate pe parcursul unei întregi jumătăţi de secol. Chiar dacă, determinanta valorică a lucrărilor semnalate este inegală, fluctuantă şi uneori inconsistentă, un tablou sinoptic al contribuţiilor intelectuale din interiorul biblioteconomiei româneşti este util pentru a înţelege evoluţia acestui domeniu, modul în care condiţiile socio-politice şi economice au influenţat traseul acestei profesii şi, deopotrivă, eforturile de consolidare şi de definire a propriului ei statut.

1. Realizarea bazei de date bibliografice

Pentru realizarea bibliografiei publicaţiilor bibliologice româneşti, am utilizat softul bibliografic *ProCite*, versiunea 5, un program de mare complexitate, special destinat creării instrumentelor de informare din această categorie. Toate datele bibliografice şi analitice ale lucrărilor reţinute ca subiect al cercetării au fost introduse şi prelucrate într-o bază de date, cu o structură stabilită în faza iniţială, în aşa fel încât să poată permite, la editare, redarea tuturor elementelor bibliografice şi documentare necesare analizei.

[1] E-mail: anima@bcucluj.ro

1.1 Criterii de identificare

Criteriile cu care am operat pentru identificarea lucrărilor ce urmau a fi introduse în baza de date se referă la tipul de documente, la determinarea temporală şi la locul de editare a publicaţiilor.

Caracterul de *ne-periodicitate*, ca prim criteriu de selecţie, elimină din studiul nostru revistele, serialele, periodicele de profil, aşadar exclude publicaţiile care îşi fixează de la prima apariţie intenţia de repetitivitate, într-un număr de entităţi editoriale nelimitat în timp, dar nu exclude *monografiile seriale* care păstrează un grad major de independenţă pentru fiecare lucrare componentă a seriei, atât din punctul de vedere al conţinutului cât şi al datelor bibliografice proprii. Am selectat, astfel, documente primare cu caracter ne-periodic, lucrări de autor, manuale, cursuri, antologii şi culegeri de studii, volume colective şi cumulative, culegeri de lucrări prezentate la diverse manifestări ştiinţifice, simpozioane, conferinţe, etc., pe teme bibliologice, biblioteconomice şi de ştiinţa informării.

Am reţinut, de asemenea, *documente secundare* din aceeaşi arie tematică, lucrări de referinţă de o mare importanţă pentru orientarea rapidă în domeniu şi, deopotrivă, pentru fixarea unei terminologii de specialitate, insuficient conturate şi încă în curs de consolidare. Se vor regăsi, astfel, în cadrul bibliografiei, dicţionare, vocabulare, bibliografii speciale, cataloage, ghiduri, în general materiale de referinţă utile în identificarea eficientă a informaţiilor. Cataloagele publicate ale bibliotecilor, fie ele de colecţii speciale cât şi ale fondurilor cu alte orientări tematice decât cele cercetate, cataloagele de carte veche, cataloagele de edituri, clasificatoarele CZU cu numeroasele lor variante completate şi adaptate în timp nu au fost luate în calcul. Numărul lor extrem de mare ar fi determinat o distorsiune a raporturilor existente între diferitele categorii tematice.

Limitele temporale pe care le-am fixat, şi anume 1945-2003, permit, aşa cum am mai menţionat, o perspectivă istorică largă asupra dinamicii activităţii editoriale, ca reflex al actului de creaţie şi producţie intelectuală din zona tematică a bibliologiei. Această trecere în revistă a literaturii de specialitate, publicată începând cu primii ani de după cel de-al doilea război mondial şi până în prezent, permite, de asemenea, un studiu comparativ pe două perioade istorice, cu două sisteme sociale fundamental diferite.

În ceea ce priveşte *locul de editare*, am selectat lucrările care au fost publicate la case de editură româneşti, atât cele de producţie autohtonă cât şi traducerile din literatura străină de specialitate. De asemenea, am reţinut şi lucrările ştiinţifice ale unor simpozioane, sesiuni de comunicări, etc., organizate în ţară, cu participanţi români şi străini, care cuprindeau texte traduse în limbi de circulaţie internaţională, admiţând că, autorii lor fiind români, ele aparţin literaturii naţionale de specialitate, indiferent de limba în care au fost publicate.

Deşi calculele statistice au luat în considerare doar creaţia autohtonă de carte, am considerat că semnalarea traducerilor în cadrul bibliografiei nu poate decât să aducă un plus de informaţie în ceea ce priveşte documentaţia de biblioteconomie şi ştiinţa informării, disponibilă în limba română.

1.2 Surse de identificare a literaturii de profil

În prima fază a etapei de investigaţie, am cercetat cataloagele Bibliotecii Centrale Universitare „L. Blaga" din Cluj, atât cele tradiţionale pe fişe, cât şi catalogul on-line. Majoritatea surselor semnalate în bibliografie provin din fondurile BCU Cluj, colecţiile acestei biblioteci fiind dintre cele mai consistente din ţară, ea beneficiind şi de dreptul de depozit legal. Am extins apoi cercetarea la cataloagele Bibliotecii Academiei Române, Filiala Cluj, la cataloagele on-line ale altor biblioteci importante din ţară - BCU Bucureşti, BCU Iaşi, Biblioteca Naţională – şi la diverse bibliografii ascunse şi rubrici de semnalare a noilor apariţii de carte bibliologică din periodice de profil. În final, am recurs la *Bibliografia naţională română*, seria *Cărţi, albume, hărţi*[1], pentru întreaga perioadă studiată.

La încheierea fazei de investigaţie, am înregistrat în baza de date 430 referinţe bibliografice ale publicaţiilor de biblioteconomie şi ştiinţa informării apărute în România, lucrări care se regăsesc

---

[1] *Buletinul bibliografic al Camerei Cărţii din R.P.R.*. Cărţi, albume, plicuri, pliante, 1952-1953 ; *Buletinul bibliografic al cărţii*, 1954-1956 ; *Bibliografia R.P.R. (R.S.R.)*. Cărţi, albume, hărţi, 1957-1989 ; *Bibliografia naţională română*. Cărţi, albume, hărţi, 1990-2003.

în bibliografia analitică publicată în cadrul studiului. În schimb, pentru calculele bibliometrice, am reținut doar 383 volume, rămase după eliminarea a 47 înregistrări, reprezentând traducerile unor lucrărilor apărute în străinătate, ele ne-fiind contribuții autohtone de profil.

Fiecare document identificat din sursele bibliografice consultate şi regăsit în colecțiile BCU Cluj şi în cele ale Bibliotecii Academiei Române, filiala Cluj, a fost consultat direct, pentru a asigura acuratețea prelucrării documentare. Cele care nu au existat în fondurile bibliotecilor pe care le-am consultat, în special lucrările mai vechi care nu au mai fost păstrate în colecții, pot fi identificate în cadrul bibliografiei analitice prin asteriscul plasat înaintea referinței. În ceea ce privește re-editările, edițiile multiple ale aceleiaşi lucrări, am păstrat doar noile ediții care au fost *revăzute şi adăugite*, datorită plusului de informații pe care le oferă față de ediția precedentă.

1.3 Modul de descriere şi prelucrare bibliografică a datelor

Înregistrarea datelor bibliografice ale lucrărilor selectate după criteriile menționate mai sus şi cele rezultate în urma prelucrării lor analitice, s-a făcut într-o bază unică de date în ProCite. Structura formei de lucru, pe 17 câmpuri, a permis înmagazinarea tuturor tipurilor de informații, atât cele de descriere bibliografică, cât şi cele tematice şi de gen. La lucrările cu un aparat critic şi bibliografic foarte bogat, cu indici multipli şi anexe utile, am făcut o mențiune specială în acest sens, indicând şi paginile din cadrul lucrării unde acestea se află. Am considerat foarte utile în special cercetările bibliografice, bibliografiile de recomandare şi webografiile, care oferă căi suplimentare de identificare a unor noi surse de informare la temă. În varianta electronică a bibliografiei, se poate regăsi într-un câmp separat şi cuprinsul lucrării descrise (tabla de materii), desigur, doar la cele cercetate nemijlocit, ca informație suplimentară cu valoare analitică, după modelul utilizat în elaborarea revistelor de sumare.

Înainte de faza finală de editare a bibliografiei analitice, am sortat baza în ordine alfabetică a descriptorilor tematici, iar în cadrul fiecărei teme, tot alfabetic după autori şi titluri.

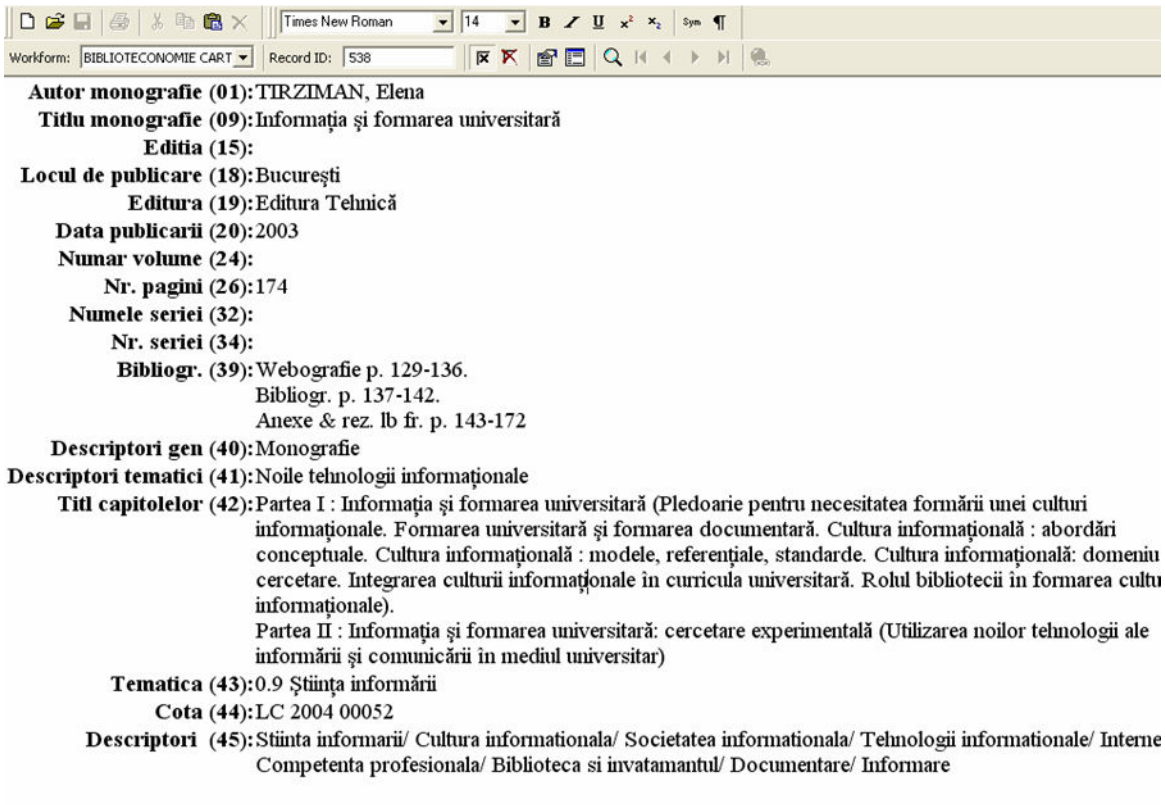
Times New Roman
14
Workform: BIBLIOTECONOMIE CART
Record ID: 538
Autor monografie (01): TIRZIMAN, Elena
Titlu monografie (09): Informația și formarea universitară
Editia (15):
Locul de publicare (18): București
Editura (19): Editura Tehnică
Data publicarii (20): 2003
Numar volume (24):
Nr. pagini (26): 174
Numele seriei (32):
Nr. seriei (34):
Bibliogr. (39): Webografie p. 129-136.
Bibliogr. p. 137-142.
Anexe & rez. lb fr. p. 143-172
Descriptori gen (40): Monografie
Descriptori tematici (41): Noile tehnologii informaționale
Titl capitolelor (42): Partea I : Informația și formarea universitară (Pledoarie pentru necesitatea formării unei culturi informaționale. Formarea universitară și formarea documentară. Cultura informațională : abordări conceptuale. Cultura informațională : modele, referențiale, standarde. Cultura informațională: domeniu cercetare. Integrarea culturii informaționale în curricula universitară. Rolul bibliotecii în formarea cultu informaționale).
Partea II : Informația și formarea universitară: cercetare experimentală (Utilizarea noilor tehnologii ale informării și comunicării în mediul universitar)
Tematica (43): 0.9 Știința informării
Cota (44): LC 2004 00052
Descriptori (45): Stiinta informarii/ Cultura informationala/ Societatea informationala/ Tehnologii informationale/ Interne
Competenta profesionala/ Biblioteca si invatamantul/ Documentare/ Informare

Fig. 1. Ecranul de editare şi forma de lucru în ProCite

2. Indexarea bazei bibliografice

Prelucrarea documentară a referinţelor bibliografice s-a făcut prin acordarea simultană a descriptorilor de gen, stabiliţi anterior, şi prin indexare tematică.

2.1 Stabilirea descriptorilor de gen

Aprecierea modului de abordare şi a profunzimii tratării subiectelor de către autori este esenţială, acest aspect constituind unul dintre elementele fundamentale pentru tipul de analiză pe care ni l-am propus. Am stabilit, astfel, următorii descriptori de gen pe care urma să-i aplicăm la indexare: *tratat, monografie, sinteză documentară, manual, volum colectiv, eseu, lucrare de referinţă*. Pentru a putea elimina traducerile din baza de date destinată prelucrării bibliometrice, am mai aplicat şi "descriptorul" *traducere*, acesta fiind doar un descriptor conjunctural, fără semnificaţii de raportare a autorilor faţă de subiectul tratat, proprii celorlalte genuri.[1]

Înainte de a explica semnificaţiile fiecărei categorii de gen pe care am le-am stabilit, sunt necesare câteva precizări legate de proprietăţile acestora şi de principiile de indexare aplicate.[2] Descriptorii de gen sunt *univoci*, altfel spus, fiecare dintre aceştia desemnează o *singură* categorie de publicaţii având în comun acelaşi nivel de complexitate în raportarea autorilor faţă de tematica abordată. Ca reflex imediat, rezultă o altă caracteristică a descriptorilor de gen – *exclusivitatea* – adică fiecare lucrare analizată şi indexată poate fi integrată, în mod exclusiv, în *doar* una dintre categoriile de gen stabilite. Desigur, în aceste condiţii, se impune un nou principiu, de data aceasta în ceea ce priveşte *lista descriptorilor* stabiliţi şi anume *exhaustivitatea* ei, cu alte cuvinte, ea trebuie să acopere întreaga plajă de genuri *posibile*, perfect independente între ele şi fără zone de sinonimie care să sigure integrarea *fiecărei* lucrări analizate într-una, şi doar în *una* dintre categoriile desemnate.

Lista şi semnificaţiile descriptorilor de gen

Tratat – lucrare de specialitate care expune metodic toate principiile de bază ale unei discipline. Presupunând un grad superior de exigenţă, tratatul însumează, după o metodologie riguros ştiinţifică, principii fundamentale, cunoştinţe, experienţe practice, etc., subsecvente unei îndelungate perioade de acumulări – teoretice şi experimentale - în domeniu şi bazate pe un corpus documentar de specialitate consistent.

Monografie – studiu ştiinţific amplu şi aprofundat asupra unui subiect, teme, probleme precis conturate. Analiza este integrală, detaliată şi multilaterală şi se realizează conform unui plan structural bine stabilit. Important şi edificator pentru acest gen de publicaţii este elementul de ***noutate*** pe care îl aduce în contextul ariei teoretice şi practice a domeni-ului. Aşa încât monografia oferă o privire de ansamblu clară, generală, vastă şi de amănunt asupra subiectului studiat, fie ca este vorba de aspecte legate de o problemă, un domeniu, sau instituţie, fie aspecte biobibliografice ale unei personalităţi. Textul este însoţit de un aparat critic important.

Sinteză documentară – lucrarea realizată în urma unei activităţi ample de cercetare bibliografică şi documentară, finalizate prin selectarea unui complex de date şi informaţii la tematica abordată, dar fără participarea directă a autorului prin puncte de vedere, studii sau cercetări proprii. Sinteza documentară analizează, interpretează şi sistematizează un întreg corpus de documente, selectate ca semnificative pentru tema cercetată şi presupune un efort intelectual remarcabil, organizat şi riguros. Selecţia materialelor sintetizate, asimilarea şi interpretarea lor constituie sarcini dificile, a căror răspundere revine aproape în întregime autorului sintezei, bun specialist în domeniu.

---

[1] **Traducere** – traducerea nu reprezintă, propriu-zis, un gen distinct, în consonanţă cu departajarea întreprinsă în cele ce urmează. Am acordat acest descriptor lucrărilor (care pot fi încadrate în oricare categorie) traduse în limba română dintr-o limbă străină şi publicate la o editură românească. Ele sunt incluse în bibliografia analitică a literaturii de profil în limba română dar nu şi în calculele bibliometrice efectuate.

[2] Pentru metodă şi principiile indexării de gen, vezi: Florina Iliş, István Király şi Angela Marcu, *Bibliografia analitică, de conţinut şi de gen a literaturii bibliologice din revistele româneşti de profil. Cercetare pentru perioada 1990-1997*. În : Hermeneutica Bibliothecaria – Antologie Philobiblon, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1998, p. 83-175.

Manual – carte cu finalitate didactică sau practică, în care sunt expuse, succint, clar şi sistematic, noţiuni de bază şi date fundamentale, verificate şi aplicabile în practică, ale unei discipline sau domeniu de activitate. Ele pot fi rezultatul unui demers intelectual individual, personal al unui autor sau pot fi opere colective ale unor specialişti în domeniu. Gradul de complexitate şi de profunzime a expunerii diferă, în funcţie de categoriile de cursanţi cărora le sunt destinate, şi de caracterul de instrucţiuni practice sau îndrumări metodologice pe care le conţin, astfel încât se delimitează ***manuale şcolare***, ***manuale (cursuri) universitare*** (inclusiv caietele practice pentru studenţi, caietele de seminar, etc.), ***manuale de formare profesională*** şi ***materiale metodologice*** (recomandări procedurale cu informaţii teoretice minime, îndrumări în aplicarea practică a unor reguli, norme, principii teoretice, etc.). În studiul nostru, am adoptat termenul generic de **Manual** pentru toate aceste categorii.

Volum colectiv – publicaţia care însumează contribuţii independente (studii, articole, comunicări, eseuri, etc.) orientate spre un complex problematic unitar.

Genul *Volum colectiv* permite departajarea a două sub-clase care păstrează fiecare în parte caracteristicile genului iniţial, la care se însumează câteva caracteristici specifice suplimentare : ***culegere de studii*** şi ***volum cumulativ***. C*ulegerea de studii* adună la o zonă tematică comună, bine conturată, materiale de diverşi autori, contribuţia fiecăruia dintre ei, uşor decelabilă, constituind capitole distincte: antologiile, volumele de lucrări ştiinţifice prezentate la diverse congrese, conferinţe, simpozioane, seminarii, etc., adică acele volume care expun efortul comun al mai multor autori de a examina, analiza, studia o problemă. Cealaltă sub-clasă, *volumul cumulativ* regrupează texte disparate, publicate anterior de un singur autor la adrese editoriale diferite. În cercetarea noastră, am luat în considerare doar caracteristicile generice comune şi am păstrat doar **Volum colectiv** ca descriptor de gen pentru ambele sub-categorii de publicaţii.

Eseu – este un gen foarte valoros şi temeinic al muncii intelectuale, care problematizează, într-o manieră originală şi dintr-un punct de vedere personal al autorului, diverse aspecte ale unui complex tematic determinat. Tendinţa eseistică fundamentală este relativistă, autorul „încercând" să dea soluţii, fără a aspira la epuizarea subiectului. La cărţi – prin comparaţie cu contribuţiile de tip eseu din reviste - maniera eseistică în atingerea cunoaşterii se extinde spre un plus de semnificaţii. Autorul emite ipoteze, lansează critici, provoacă polemici – cu alte cuvinte pune în dezbatere o temă sau o problemă şi, în aceeaşi măsură, îşi argumentează documentat opiniile apelând la, şi comentând observaţii, experienţe, date din literatura de profil. Aşadar, la cărţi, se poate constata o extindere a semnificaţiilor eseului, ca gen, spre dezbatere şi comentariu, iar prezenţa sa conferă un plus de importanţă şi valoare în estimarea unei literaturi.

Lucrări de referinţă – fiind rezultatul prelucrării analitice şi sintetice a documentelor primare, acest gen de materiale sunt indispensabile în activitatea de căutare şi identificare a surselor de informare, în procesul de regăsire rapidă a informaţiilor. Lucrările de referinţă acoperă o extrem de mare varietate de materiale, cu caracteristici diferite dar, indiferent de modul în care au fost ele elaborate, de criteriile adoptate în prelucrarea documentară şi de profunzimea şi complexitatea datelor prezentate, acestea urmăresc acelaşi obiectiv : informarea rapidă –generală sau specială –, intermedierea activă şi eficientă a accesului la informaţie.

Am reţinut aici ca subiect de analiză: dicţionare, lexicoane, ghiduri, bibliografii, albume, materiale administrative şi de legislaţie şi, în general, materialele de referinţă cu caracter neperiodic care sistematizează cunoştinţele fundamentale din biblioteconomie, explică terminologia de specialitate, oferă repere bibliografice şi bio-bibliografice, etc.

După cum s-a putut observa în explicaţiile de mai sus, există descriptori – *Manual* şi *Volum colectiv* – care sunt susceptibili de sub-partajare, adică admit *sub-diviziuni* care, nefiind autonome, nu au fost luate în calcul ca atare, ci integrate termenului *generic* obţinut prin post-coordonare şi utilizat apoi în calculele bibliometrice efectuate. Identificarea sub-categoriilor la cele două genuri menţionate a fost utilă pentru că ne-a dat posibilitatea de le a analiza în detaliu, separat şi independent de celelalte genuri.

Este foarte important să precizăm aici, că nivelul epistemologic al unei literaturi de specialitate – în componenta ei documentară formată din cărţi – este indicat de ponderea pe care o

au *monografiile* în această literatură, aşa cum ponderea *studiilor* indică nivelul ştiinţific al contribuţiilor din revistele de profil. Acesta a fost şi unul dintre aspectele prioritare pe care analiza cărţilor şi volumelor care formează documentaţia bibliologică românească a urmărit-o în cadrul studiului nostru.

2.2 Indexarea tematică

Lucrările de genul celor care fac subiectul cercetării noastre acoperă, cel mai adesea, zone tematice multiple şi extrem de variate, în special volumele colective sau lucrările de referinţă, astfel încât s-au fixat prin descriptori doar temele dominante, subiectele preponderente. Am stabilit astfel 31 descriptori tematici, termeni generici, de largă acoperire categorială sau semantică. E suficient să amintim, ca exemplu, descriptorul *Biblioteci publice* care include şi materialele despre bibliotecile judeţene, municipale, orăşeneşti şi rurale sau *Noile tehnologii informaţionale* care acoperă atât aspecte de automatizare a bibliotecilor, cât şi sistemele telematice de informare şi comunicare, Internet-ul, cataloagele on-line, documentele electronice, etc. În această din urmă categorie tematică, am inclus şi materiale mai vechi, multe dintre ele editate de INID, care prezintă primele preocupări din zona prelucrării electronice a datelor, astfel încât, consultând toate lucrările indexate la acest descriptor, se poate contura o viziune diacronică a domeniului.

2.3 Metodologia de prelucrare a datelor

Având în vedere intervalul temporal foarte extins de studiu, 1945-2003, am grupat pe decade datele obţinute, astfel încât redarea rezultatelor a fost în mod semnificativ simplificată. Desigur, prima şi ultima perioadă studiată, respectiv 1945-1949 şi 2000-2003, nu formează, fiecare în parte, câte o decadă, dar am considerat că acest impediment este minor faţă de relevanţa rezultatelor obţinute, în special pentru ultimii ani. Schimbările profunde din cadrul profesiei legate de introducerea noilor tehnologii informaţionale de după anul 1990, noua perspectivă în desfăşurarea activităţilor de bibliotecă determinată de integrarea structurilor de informare şi documentare româneşti în fluxul global de circulaţie a informaţiei, ne-a determinat să analizăm perioada 2000-2003 şi anual, atât în ceea ce priveşte numărul de volume apărute, cât şi categoriile lor de gen.

Prelucrarea statistică a datelor s-a făcut în EXCEL, majoritatea tabelelor fiind însoţite şi de reprezentări grafice, sub formă de *linie*, foarte sugestive pentru prezentarea evoluţiei în timp a producţiei editoriale şi a tematicii şi de *coloane* pentru relaţia dintre genuri şi categoriile tematice.

III. Bibliografia analitică a literaturii bibliologice româneşti: cărţi – publicate în perioada 1945-2003

Arhive. Arhivistică

1. * *Arhivele Statului : 125 ani de activitate. 1831-1956*. Bucureşti, Direcţia generală a Arhivelor Statului din RPR , 1957. 516 p.
   Text în lb. rusă şi fr.

2. * *Arhivele Statului : 125 ani de activitate. 1831-1956*. Bucureşti, Direcţia generală a Arhivelor Statului din RPR , 1957. 35 p.

3. * *Îndrumător în Arhivele Statului din Iaşi*. Bucureşti, Direcţia Arhivelor Statului, 1950. 196 p.

4. **BERCIU-DRAGHICESCU, Adina**. *Arhivistica*. Curs general - Pentru Facultatea de Litere, secţia Bibliologie şi ştiinţa informării, Colegiul de Biblioteconomie şi arhivistică, Colegiul de Birotică. Bucureşti, Editura Universităţii, 1997. 280 p.
   Bibliogr. după capitole. Bibliografie - Arhivistica românească p. 243-280.

5. **BERCIU-DRAGHICESCU, Adina**. *Arhivele şi bibliotecile. Surse de documentare. Surse. Articole. Bibliografii*. Bucureşti, Editura Universităţii, 2003. 220 p.
Bibliografii : Românii din Balcani, p. 125-135 ; Arhivistică românească, p. 136-193 ; Sigilografie, p. 194-211 ; Codicologie, p. 212-218.

Bibliologie

6. ** 100 de ani de la înfiinţarea Cercului Literar "Ovidiu" din Constanţa*. [Sesiune de comunicări ştiinţifice. Constanţa 1999 : Referate şi comunicări de bibliologie]. Constanţa, 1999. 196 p.

7. *100 de ani de lectură publică*. Sesiune de comunicări ştiinţifice. Bacău, 24-25 iunie, 1993. Bacău, 1995. 505 p.

8. *Bibliofilie la Pontul Euxin*. Constanţa , Societatea Română de Bibliofilie ; Biblioteca Municipală, 1973. 72 p. (Bibliofilia română contemporană).

9. *Books, libraries, information : selected papers*. Bucureşti, Biblioteca Centrala Universitară, 1982. 196 p.
Texte în lb. engl. şi fr.
Bibliogr. după capitole.

10. *Cartea şi biblioteca : culegere de materiale*. Sesiune aniversară de comunicări şi referate dedicate împlinirii a 70 de ani de existenţă a Bibliotecii Judeţene "Nicolae Iorga" Ploieşti, 3 dec. 1991. Ploieşti, Biblioteca Judeţeană "Nicolae Iorga", 1998. 129 p.

11. ** Comunicări şi referate de bibliologie*. Sesiunea "Cartea şi biblioteca - tradiţie, actualitate, perspective". Constanţa, 1984. Constanţa, Biblioteca Judeţeană Constanţa, 1984. 479 p.

12. *Comunicări şi referate de bibliologie*. Constanţa, ABBPR, 1992. 222 p.

13. *Prima Sesiune ştiinţifică de bibliologie şi documentare. Bucureşti, 15-16 decembrie, 1955. Comunicări şi discuţii*. Bucureşti, Editura Academiei RPR, 1957. 367 p.

14. **BAICULESCU, George, coord. şt.** *Comunicări şi referate de bibliologie*. Texte rezumate prezentate la Sesiunea ştiinţifică a Asociaţiei Bibliotecarilor. Bucureşti, 10-12 mai 1966. Bucureşti, Asociaţia Bibliotecarilor din RSR, 1970. 416 p.

15. **BONDOC, G., red. resp.** *Probleme de bibliologie*. Bucureşti, Comitetul de stat pentru cultură şi artă. Consiliul aşezămintelor culturale, 1967. 278 p. (Biblioteca activistului cultural).

16. **DIMA-DRĂGAN, Corneliu**. *Ex Libris : bibliologie şi bibliofilie*. Bucureşti, Editura Litera, 1973. 400 p.

17. **GEORGESCU-TISTU, N.** *Cartea şi bibliotecile : studii de biblioteconomie*. Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1972. 358 p.
Bibliogr., rez. lb. fr., engl., germ., rusa p. 287-356.

18. **GEORGESCU-TISTU, N., red.** *Vocabular de bibliologie*. Bucureşti, Centrul de Documentare Ştiinţifică al Academiei RSR ; Biblioteca Academiei RSR, 1966. 179 p.
Bibliogr. p. IX-XVII.

19. **GĂLĂTESCU, Cornelia**. *Contribuţii bibliologice şi cercetări de arhivă*. Cluj-Napoca, Editura "Philobiblon" a Bibliotecii Centrale Universitare "Lucian Blaga", 1995. 236 p. (Bibliotheca Bibliologica ; 3(22)).

20. **IONITA, Alexandrina**. *Studii de bibliologie*. Iaşi, Casa Editorială Demiurg, 2003. 174 p.

21. **POPA, Georgeta-Iulia**. *Şcoala şi biblioteca*. Reşiţa, Timpul, 2002. 152 p.
Bibliogr. p. 149-150.

22. **STOICA, Ion**. *Informaţie şi cultură : sinteze, reflecţii, atitudini*. Bucureşti, Editura Tehnică, 1997. 227 p. (Bibliotheca Bibliologica).

23. **TOMESCU, Mircea, coord.** *Probleme de bibliologie*. Bucureşti, Comitetul de stat pentru cultură şi artă. Consiliul aşezămintelor culturale, 1963. 140 p. (Biblioteca activistului cultural).

Biblioteca Academiei

24. *La Bibliotheque de l'Academie de la Republique Populaire Roumaine*. Bucureşti, [s.n.], 1955. 64 p.

25. *La Bibliotheque de l'Academie de la Republique Socialiste Roumaine*. Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1968 . 144 p.
Ilustraţii p. 55-144.

26. **BAICULESCU, George, red. resp.** *Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România. 1867-1967 : cartea centenarului*. Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1968. 328 p.

27. **CURTICEAN, Doina**. *Ghidul cititorului*. Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei RSR. Filiala Cluj-Napoca, 1977. 43 p.

Biblioteci

28. ** Les bibliotheques dans la Republique Populaire Roumaine*. Bucureşti, Meridiane, 1961.

29. *Dezvoltarea bibliotecilor în RPR*. Bucureşti, Direcţia generală a aşezămintelor culturale, 1958 . 172 p.
Bibliografia bibliologiei româneşti 1948-1957, p. 129-168.

30. *Ghidul bibliotecilor din România* . Elaborat de Asociaţia Bibliotecarilor din Bibliotecile Publice din România şi Biblioteca Naţională a României [pe copertă : România - Ghidul bibliotecilor]. Bucureşti, ABBPR, 1995. 263 p.
Index alfabetic de biblioteci, p. 245-256.
Index alfabetic de localităţi, p. 257-263.

31. *Ghidul bibliotecilor din RPR*. BCS a RSR. Bucureşti, Editura de Stat Didactică şi Pedagogică, 1958. 252 p.
Indice alfabetic, indice pe materii p. 205-251.

32. *The libraries in the Rumanian People's Republic*. Bucureşti, Meridiane, 1961. 68 p.

33. **CORBU, George, red. ; MĂTUŞOIU, Constantin, red.** *Pagini despre bibliotecă :*

antologie literară. Bucureşti, Biblioteca Pedagogică Națională "I. C. Petrescu", 2002 . 417 p. Bibliogr. p. 408-416.

34. *** CRAIA, Sultana**. *Biblioteca, informarea şi comunicarea*. Bucureşti, Editura Centrului de Pregătire şi Formare a Personalului din Instituțiile de Cultură, 2001. 64 p. (Caietele bibliotecarului ; 12).

35. **KRUPSKAJA, N. K., coord.** *Lenin despre biblioteci*. Bucureşti, Direcția generală a aşezămintelor culturale, 1955. 95 p. (In ajutorul bibliotecarului).

36. **MOLDOVEANU, Valeriu ; POPESCU, Gheorghe ; TOMESCU, Mircea**. *Ghidul bibliotecilor din România* . Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1970. 479 p.
Indice alfabetic & Indice pe materii p. 341-476.

37. **MOSCOVICI, Liviu ; BUSUIOC, Nicolae**. *Ghidul bibliotecilor ieşene*. Iaşi, Biblioteca "Gh. Asachi", 1990. 192 p.
Bibliogr. p. 36-37 şi 173-174.
Indice cronologic (Dezvoltarea principalelor biblioteci ieşene) & Indice alfabetic, p. 154-172.

Biblioteci documentare

38. *Biblioteca ASTRA*. Album-ghid editat cu ocazia centenarului Bibliotecii "Astra". Sibiu, [s.n.], 1970. 22 p.
44 ilustrații
Text in lb. rom., fr., germ.

39. *Biblioteca Batthyaneum din Alba Iulia*. Bucureşti, Editura de Stat Didactică şi Pedagogică, 1957. 60 p.
Rez. în lb. rusă şi fr.

40. *Biblioteca Teleki-Bolyai. Tîrgu-Mureş*. Tîrgu-Mureş, [s.n.], 1970. 36 p.
Iconografie p. 9-34.
Text în lb. rom., magh., germ.

41. *Bibliotecarii "ASTREI" ă1861-1996)*. Sibiu, Biblioteca ASTRA, 1996. 77 p. (Biblioteca "ASTRA" ; 4).

42. *** AVRAM, Mircea**. *Biblioteca "ASTRA"- Sibiu*. Sibiu, [s.n.], 1973. 24 p.

43. **FILIPOIU, Onisim**. *Biblioteca de documentare din Năsăud*. Bucureşti, [s.n.], 1971. 85 p.
Anexe p. 23-85.

44. **JUGĂREANU, Veturia**. *Biblioteca muzeului Bruckenthal din Sibiu*. Bucureşti, Editura de Stat Didactică şi Pedagogică, 1957. 40 p.
Rez. în lb. rusă şi fr.

45. **TURNOWSKY, Alex ; VITA, Zsigmond**. *Biblioteca Bethlen din Aiud*. Bucureşti, Editura de Stat Didactică şi Pedagogică, 1957. 52 p.
Rez. în lb. rusă şi fr.

Biblioteci publice

46. *100 de ani de la înființarea Bibliotecii "V. A. Urechia" Galați : volum jubiliar*. Galați, Biblioteca "V. A. Urechia", 1991. 407 p.

47. *100 de ani de la înființarea primei biblioteci publice din județul Galați : volum jubiliar*. Sesiunea de comunicări şi referate, 20-21 noiembrie 1971. Galați, Biblioteca "V. A. Urechia", 1974. 548 p.

48. *160 de ani de la infiinţarea primei biblioteci publice la Braşov. 1835-1995*. Comunicările simpozionului din 17-18 noiembrie 1995. Brasov, 1996. 252 p.
Anexe p. 231-252.
Bibliogr. după capitole.

49. * *Activitatea cu cartea în rîndul copiilor*. Îndrumar metodic şi bibliografic. Galați, Biblioteca "V. A. Urechia", 1968. 131 p.

50. *Biblioteca de copii*. Ed. a 2-a . Bucureşti, Camera Cărții din RPR, 1953. 183 p.

51. * *Biblioteca Județeană Constanța : monografie*. Constanța, Tenis Club Sen, 1999. 31 p.

52. *Biblioteca Județeană Mureş*. [Ghid]. Tîrgu Mureş, Comitetul Județean de Cultură şi Educație Socialistă al Județului Mureş, 1979. 64 p.
Rez. în lb. magh. şi germ.

53. *Biblioteca Județeană Satu Mare : 45 de ani de existență*. Satu Mare, [s.n.], 1996. 110 p.
Personalul Bibliotecii - Tabel cronologic, p. 31-37.
Biblioteca Județeană Satu Mare. Bibliografie adnotată, p. 39-89.

54. *Biblioteca Județeană Timiş 1972-1979*. Timişoara, Comitetul de Cultură şi Educație Socialistă al Județului Timiş, 1979. 60 p.
Anexe p. 40-60.

55. *Biblioteca municipală "Gheorghe Asachi" : file de monografie*. Iaşi, 1971. 24 p.

56. *Biblioteca municipală Suceava la 50 de ani 1923-1973*. Suceava, [s.n.], 1973. 56 p.
Album & Breviar p. 33-52.

57. * *Biblioteca sătească din Boroaia*. Bucureşti, Direcția generală a aşezămintelor culturale, 1956. 34 p.

58. *Bibliotecarii despre munca lor*. Bucureşti, Direcția generală a aşezămintelor culturale. Direcția bibliotecilor, 1960. 188 p.

59. *Comunicări şi referate*. Sesiunea ştiințifică cu prilejul aniversării a 60 de ani de la înființarea primei biblioteci publice din județul Arad. Arad, Biblioteca Județeană, 1973. 112 p.
Bibliogr. după capitole.

60. *Cu cartea în întîmpinarea marii sărbători*. Îndrumar metodic pentru biblioteci. Bucureşti, BCS a RSR, 1959. 154 p.
Bibliogr. p. 137-153.

61. *Cărți pentru toți*. Colocviul metodologic cu bibliotecarii, Oradea, 18-19 decembrie 1972. Oradea, Comitetul de Cultură şi Educaţie Socialistă al Judeţului Bihor, 1974 . 128 p.

62. *Elena Farago ; Biblioteca şi societatea*. Sesiuni de comunicări : Aniversarea centenarului naşterii poetei, 28-29 martie 1978 ; Împlinirea a 70 de ani de la fondarea Bibliotecii Judeţene Dolj, 8-9 decembrie 1978. Craiova, Biblioteca Judeţeană Dolj, 1979. 116 p.

63. *Ghidul Bibliotecii Judeţene "George Barițiu", Braşov*. Braşov, Astra, 1993. 32 p.

64. *Ghidul Bibliotecii "Petru Maior" Reghin*. Reghin, [s.n.], 2000. 26 p.

65. *Ghidul Bibliotecii regionale Iaşi*. Iaşi, 1967. 64 p.

66. *Ghidul bibliotecilor publice de stat din România*. Bucureşti, ABBPR ; Biblioteca Națională, 1993. 280 p.
Index de nume, index alfabetic de localități. index de coduri ale bibliotecilor p. 262-278.

67. *Indrumări pentru bibliotecile sindicale*. Bucureşti, ESIP, 1956. 109 p.

68. *Pentru o largă răspîndire a cărții în mijlocul mecanizatorilor*. Bucureşti, Editura de Stat pentru Imprimate şi Publicații, 1956. 44 p.

69. **ARTEMIEV, N.** *Însemnările unui bibliotecar sătesc*. Traducere din limba rusă. Bucureşti, Comitetul pentru aşezămintele culturale. Direcția Bibliotecilor, 1953. 84 p.

70. **BORDEI, Carmen**. *Biblioteca Judeţeană "Panait Istrati" Brăila : 1981-2001 : bibliografie selectivă. 120 de ani de bibliotecă publică la Brăila*. Brăila, Biblioteca Judeţeană "Panait Istrati", 2001. 104 p.

71. **BUCULEI, Toader ; PROCOPIE, Octavian**. *Biblioteca Judeţeană "Panait Istrati" Brăila : 1881-1981 : monografie*. Brăila, Biblioteca Judeţeană "Panait Istrati", 1982. 148 p.
Anexe & bibliogr. p. 102-146.

72. **CIOBANU, Dragomir**. *Monografia Bibliotecii Orăşeneşti "Mihai Eminescu" din Jimbolia*. Timişoara, Eurobit, 2002. 131 p.
Anexe & bibliogr. p. 98-127.

73. **COZMA, Niculina ; POPOVICI, Tasica**. *70 de ani de lectură publică oneşteană. 1928-1998*. Bacău, Plumb, 1998. 96 p.
Bibliogr., foto & facs. p. 77-96.

74. *** DUMITRESCU, Victoria**. *O nouă paradigmă pentru biblioteca publică : servicii, priorități, organizare*. Bucureşti, Editura Centrului de Pregătire şi Formare a Personalului din Instituțiile de Cultură, 2000. 50 p. (Caietele bibliotecarului ; 11).

75. *** DUȚESCU, Victor**. *Organizarea şi activitatea bibliobuzelor*. Bucureşti, BCS, 1978. 118 p. (Sinteză documentară).
Bibliogr. p. 4-8.

76. **IANCULESCU, Mihai**. *Biblioteca municipală Timişoara*. Monografie . Timişoara, Comitetul pentru Cultură şi Educaţie Socialistă, 1972. 243 p.
Anexe & bibliogr. p. 169-239.

77. **KIBRIK, R.** *Pentru uzul bibliotecilor sindicale : îndreptar pentru activiştii bibliotecilor sindicale*. Bucureşti, Editura Confederaţiei Generale a Muncii, 1949. 151 p.

78. **LUPU, Atanase**. *Biblioteca regională din Iaşi*. Bucureşti, Editura de Stat Didactică şi Pedagogică, 1957. 71 p. (Biblioteci din RPR).

79. **MACSIM, Gheorghe**. *Repere în timp*. Ploieşti, Elit, 1996. 147 p.

80. **MACSIM, Gheorghe**. *Trăind printre cărţi*. Ploieşti, Biblioteca Judeţeană "N. Iorga", 1997. 450 p.
Indici p. 445-447.

81. **MARIŞ, Ion**. *Biblioteca Judeţeană ASTRA : 1861 - 2001*. Sibiu, Imago, 2001. 84 p.

82. **METELKIN, N. M.** *Planificarea muncii în biblioteca sătească*. Traducere din limba rusă. Bucureşti, Ministerul Culturii, 1955. 40 p. (In ajutorul bibliotecarului).

83. **NEDELCEA, Tudor**. *70 de trepte*. Monografie cu prilejul aniversării a 70 de ani de existenţă a Bibliotecii Judeţene Dolj. Craiova, Biblioteca Judeţeană Dolj, 1978. 100 p.
Bibliogr. & anexe p. 89-97.

84. *** OPREA, Nedelcu**. *Biblioteca publică "V. A. Urechia" Galaţi : monografie*. 2 vol. Galaţi, Biblioteca "V. A. Urechia" , 2002. Vol. 1, 328 p.

85. **PIŞCU, Dina**. *Biblioteca Judeţeană "George Barițiu" Braşov : monografie*. Braşov, Aula, 2000. 200 p.
Rez. lb. engl., fr., germ.

86. *** RENEA, Victor ; LENCO, Alecu**. *Ghidul cititorului*. Focşani, Biblioteca Judeţeană, 1978. 80 p.

87. **THORHAUGE, J. ; LARSEN, G. ; THUN, H.-P. ; ALBRECHTSEN, H.** *Bibliotecile publice şi societatea informaţiei* . [Titlul în original : *Public libraries and information society* . Coord., trad. şi revizie ştiinţifică de Doina Banciu]. Bucureşti, ABBPR, 1998. 219 p. (Bibliotecile în societatea informaţională).
Anexe p. 207-219.
Bibliogr. p. 76-84.

88. **TIPERCIUC, Gabriela**. *50 de ani de bibliotecă publică la Bocşa [1953-2003]*. Reşiţa, Timpul, 2003. 112 p.
Anexe & bibliogr. p. 100-111.

89. **VINTANU, Nicolae**. *Biblioteca publică - factor major în integrarea europeană*. Bucureşti, Centrul de Pregătire şi Formare a Personalului din Instituţiile de Cultură, 1998. 32 p. (Caietele bibliotecarului ; 4).
Bibliogr. p. 31.

90. **VIRAG, Ilona**. *Insemnările unei bibliotecare sindicale*. Bucureşti, Editura CCS, 1958. 52 p.

91. **VOLCOVA, M. D. ; BACUTINA, G. V. ; VLADIMIRSCHI, S. I.** *Munca de massă a bibliotecilor sindicale*. Bucureşti, Editura Confederației generale a muncii, 1950. 132 p. (Din experiența bibliotecilor sindicale).

Biblioteci specializate

92. *Biblioteca Aşezământului Cultural "N. Bălcescu" (Grivița Roşie-Bucureşti)*. Bucureşti , Direcția generală a aşezămintelor culturale, 1956. 56 p.

93. *Cercetarea bibliologică şi bibliotecile specializate*. Primul Seminar bibliologic, Iaşi, 19 martie 1993. [Red. resp. : Constantin Belțic şi Alexandrina Ioniță]. Iaşi, BCU "Mihai Eminescu", 1993. 192 p.
Bibliogr. după capitole.

94. *Cercetarea bibliologică şi bibliotecile specializate*. Al II-lea Seminar bibliologic, Iaşi, 25 martie 1994 ; Al III-lea Seminar bibliologic, Iaşi, 31 martie 1995. [Red. resp. : Alexandrina Ioniță şi Constantin Belțic]. Iaşi, BCU "Mihai Eminescu", 1995. 252 p.
Bibliogr. după capitole.

95. *Din istoricul bibliotecilor militare româneşti : culegere de studii*. Simpozionul "Biblioteca militară şi rolul ei în procesul de instruire şi educare a militarilor", octombrie 1970. Bucureşti, Editura Militară, 1971. 87 p.
Anexe p. 72-84.

96. ** Indrumări pentru organizarea bibliotecilor tehnice din întreprinderi*. Bucureşti, IDT, 1963. 53 p.

97. *** SERBAN, Mihail**. *La biblioteca clubului întreprinderii "Steaua roşie"- Bacău*. Bucureşti, Editura CCS, 1956. 44 p. (Biblioteca activistului sindical).

98. **VLAD, Emil, coord. ; TAULESCU, Mariana, red.** *Organizarea şi funcționarea bibliotecilor tehnico-ştiințifice specializate din unitățile economice*. Bucureşti, INID, 1987. 399 p. (Material metodologic).
Anexe p. 343-397.

Biblioteci străine

99. *Biblioteca Municipală B. P. Haşdeu : 125 ani de activitate : bibliografie*. Chişinău, Centrul de Informare şi Documentare, 2002. 159 p.

100. *Biblioteca publică : o resursă pentru comunitate*. [Traducere de Dr. Victoria Dumitrescu. Prima parte: capitole selectate din Jens Thorhauge, *New trends in Scandinavian public libraries*, Bibliotekscentralen As (The Danish Library Bureau Ltd.), 1988]. Cluj-Napoca, Casa Cărții de Ştiință, 2000. 152 p.
Bibliogr. p. 149-152.

101. ** Biblioteci din Uniunea Sovietică şi din țările de democrație populară*. Bucureşti, Direcția generală a aşezămintelor culturale, 1955. 127 p. (In ajutorul bibliotecarului).

102. *Din activitatea bibliotecilor sovietice*. Culegere de articole. Vol. I. Bucureşti, Direcția generală a aşezămintelor culturale, 1954. 144 p. (In ajutorul bibliotecarului).

103. *** CHIFANE-DRAGUSANI, Constantin**. *Sfidarea faraonilor - În Egipt se [mai] naşte o minune !* [noua bibliotecă din Alexandria]. Bucureşti, [s.n.], 1995. 112 p.
Bibliogr. p. 110-111.

104. **STOIAN, Remus Adrian**. *Sistemul bibliotecar din Danemarca : un model al cooperării*. Braşov, Universitatea "Transilvania", 2001. 102 p.
Index alf. de cuvinte cheie & bibliogr. p. 98-101.

105. **VIERU-IŞAEV, Maria**. *Biblioteca Municipală "Bogdan Petriceicu Haşdeu" din Chişinău ă1877-2002) : etape, contexte, conexiuni şi incursiuni istorice*. Chişinău, Colograf-com, 2002. 248 p.
Anexe p. 151-222.

Biblioteci universitare

106. *Biblioteca Centrală a Institutului Politehnic*. Îndreptar pentru folosirea mijloacelor de documentare. Cluj, Institutul Politehnic, 1961. 38 p.

107. *Biblioteca Centrală Universitară Cluj*. Cluj-Napoca, Biblioteca Centrală Universitară, 1965. 13 p.
56 p. ilustrații.
Text în lb. rom., fr., engl.

108. *Biblioteca Centrală Universitară din Bucureşti : 75 de ani de activitate. Volum jubiliar*. Bucureşti, Centrul de Multiplicare al Universității din Bucureşti, 1971. 392 p.

109. *Biblioteca Centrală Universitară din Bucureşti : o bibliografie a existenței 1891-2001*. Bucureşti, Biblioteca Centrală Universitară, 2001. 232 p.
Rez. lb. fr., engl. & Indice de nume, p. 223-231.

110. *Biblioteca Centrală Universitară din Bucureşti : Scurt istoric. 1895-1970 [75 de ani de activitate]*. Bucureşti, Biblioteca Centrală Universitară, 1970. 191 p.
Bibliogr. după capitole.
Anexe & iconografie p. 155-187.

111. *Biblioteca universitară - laborator de muncă intelectuală*. Lucrările celui de-al II-lea simpozion din 25-26 noiembrie 1977. Bucureşti, Biblioteca Centrală Universitară, 1979. 484 p.
Bibliogr. după capitole.

112. *Biblioteca universitară în sprijinul procesului de învățământ*. Lucrările sesiunii de comunicări şi referate. Ploieşti, 8-9 dec. 1978. Ploieşti, Biblioteca Centrală a Institutului de Petrol şi Gaze, 1980. 137 p.
Bibliogr. după capitole.

113. *Biblioteca universitară între tradiție şi devenire*. Iaşi, Biblioteca Centrală Universitară "Mihai Eminescu", 1988. 386 p.
Bibliogr. după capitole.

114. *Biblioteca şi perenitatea culturii româneşti*. Iaşi, Biblioteca Centrală Universitară "Mihai Eminescu", 1990. 542 p.
Bibliogr. după capitole. Texte şi în lb. engl., fr., ita.

115. *Bibliotecile de învățământ superior în anii construirii socialismului*. Lucrările Simpozionului de biblioteconomie. Iaşi, 27-29 oct. 1977. Iaşi, Biblioteca Centrală Universitară "Mihai Eminescu", 1978. 537 p.

116. *Bibliotecile de învățământ superior în procesul integrării învățământului cu cercetarea şi producția*. Schimb de experiență. Iaşi, 2-4 nov. 1978. Iaşi, Biblioteca Institutului Politehnic "Gh. Asachi", 1979. 108 p.

117. *Ghid de documentare al bibliotecilor universitare din România*. Bucureşti, Biblioteca Centrală Universitară, 1970. 112 p.
Anexe p. 73-109.

118. * *Ghidul Bibliotecii centrale a Academiei de Studii Economice*. Bucureşti, Academia de Studii Economice, 1982. 60 p.

119. *Ghidul Bibliotecii centrale a Institutului politehnic*. Braşov, Institutul Politehnic, 1970. 52 p.

120. *Ghidul Bibliotecii Centrale a Universității "C. I. Parhon", Bucureşti*. Bucureşti, Biblioteca Centrală a Universității "C. I. Parhon", 1961. 120 p.
Anexe p.109-117.

121. *Ghidul Bibliotecii Centrale Universitare a Universității din Braşov*. Braşov, Biblioteca Centrală Universitară, 1973. 62 p.

122. *Ghidul Bibliotecii Centrale Universitare "Lucian Blaga" Cluj-Napoca* . Cluj-Napoca, Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga", 2002. 22 p.

123. *Ghidul Bibliotecii Institutului Politehnic, Bucureşti*. Material metodic pentru studenții anului I. Bucureşti, Institutul Politehnic, 1977. 27 p.

124. **HENTEA, Ioan**. *Repere bibliologice*. Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană. Colecția "Philobiblon" a Bibliotecii Centrale Universitare "Lucian Blaga", 1996. 164 p. (Bibliotheca Bibliologica ; 5ă24)).
Indice de autori şi studii, p. 113-159.

125. **POPESCU, Nicoleta ; PAPUC, Liviu ; TATARUCA, Radu**. *Biblioteca Centrală Universitară "M. Eminescu"- Iaşi : monografie*. Iaşi, [s.n.], 1989. 16 p. il.+176 p.
Note & Bibliogr. selectivă p. 158-173.

126. **STOICA, Ion**. *Alma Mater Librorum*. Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1979. 148 p.
Bibliogr. după capitole.

Biblioteci şcolare

127. *Biblioteca şi şcoala*. Simpozion, 28-29 martie 1976. Oradea, Biblioteca județeană, Bihor, 1976. 228 p.

128. **CIUBĂNCAN, Lucia**. *Bibliotecarul şcolar : ghid practic*. Ed. a II-a rev. şi ad. Cluj-Napoca, Eurodidact, 2002. 100 p. (Magister ; 5).
Bibliogr. & anexă p. 97-98.

129. **LUPU, Valentina, coord.** *Tradiţie şi continuitate : din viaţa unor biblioteci şcolare din judeţul Vaslui*. Vaslui, Cutia Pandorei, 1997. 102 p.

130. **SECĂRESCU, Viorica ; SORETE, Constantin**. *Organizarea şi funcţionarea bibliotecilor şcolare*. Bucureşti, Editura de Stat pentru Imprimate şi Publicaţii, 1959. 112 p.
Anexe p. 99-110.

Biblioteconomie

131. *BIBLIO 2002*. Sesiune de comunicări în Biblioteconomie şi Ştiinţa informării. Braşov, 16-18 mai 2002. Braşov, Editura Universităţii "Transilvania", 2002. 138 p.

132. *BIBLIO 2003*. Conferinţa Naţională de Biblioteconomie cu participare internaţională. Braşov, Editura Universităţii "Transilvania", 2003. 160 p.

133. *Biblioteca sătească. Manual practic pentru bibliotecarii de la sate*. (Traducere din limba rusă). Bucureşti, BCS a RSR, 1961. 160 p.
Anexă p.155-157.

134. *Biblioteconomie : manual*. Bucureşti, ABBPR, 1994. 113 p.
Legislatie referitoare la biblioteci - In vigoare, p. 109-113.

135. *Consultaţii de biblioteconomie*. [Supliment la Revista Bibliotecilor, 1969]. Bucureşti, ISIAP, 1969. 280 p.
Bibliogr. p. 270-280.

136. * *Călăuza bibliotecarului*. Bucureşti, [s.n.], 1948. 175 p.

137. * *Călăuza pentru organizarea bibliotecilor tehnice*. Bucureşti, Comitetul de stat pentru tehnică, 1952. 204 p.

138. * *Cărţile bibliotecarului*. Plan bibliografic pentru studiul individual. Bucureşti, BCS a RPR. Serviciul metodic, 1957. 20 p.

139. *Ghid pentru bibliotecarul comunal*. Bucureşti, BCS a RSR, 1975. 44 p.
Bibligr. & anexe p. 19-44.

140. *Manualul bibliotecarului sindical*. Bucureşti, Editura Confederaţiei Generale a Muncii, 1952. 248 p.

141. *Manualul bibliotecarului sindical*. Ed. a 2-a rev. şi ad. 2 vol. Bucureşti, Editura Consiliului Central al Sindicatlor, 1956. Vol. I: Mircea Tomescu, 164 p. ; Vol. II: Viorel Micu, 168 p.

142. * *Manualul bibliotecarului sătesc*. Bucureşti, Comitetul pentru aşşezămintele culturale din RPR. Direcţia bibliotecilor, 1951. 100 p.

143. * *Minimum de tehnică de bibliotecă* . Bucureşti, 1953.

144. *Minimum de tehnică de bibliotecă* . Ed. a 2-a rev. Bucureşti, Editura de Stat Didactică şi Pedagogică, 1958. 103 p.
Anexe p. 89-100.

145. *Munca bibliotecii de masă*. [Adaptare după V. N. Denisiev, Rabota massovoj biblioteki]. Bucureşti, Comitetul pentru aşezămintele culturale din RPR de pe lângă Consiliul de Miniştri. Camera Cărţii, 1952. 128 p.

146. *Munca metodică a bibliotecii regionale : manual practic*. Traducere din limba rusă. Bucureşti, Direcţia generală a aşezămintelor culturale, 1959. 207 p.
Anexe p. 185-206.

147. *Studia bibliologica*. Culegere de prelegeri, comunicări şi referate ale cadrelor didactice şi ale studenţilor Secţiei de biblioteconomie. Anul universitar 1964/1965. Bucureşti, Institutul Pedagogic de 3 ani. Facultatea de Filologie. Secţia de biblioteconomie, 1965. 264 p.

148. *Tehnica de biblioteca*. [Adaptare după A. V. Klenov, Bibliotecnaia tehnika]. Bucureşti, Comitetul pentru aşezămintele culturale din RPR de pe lângă Consiliul de Miniştri. Direcţia Bibliotecilor, 1952. 339 p.
Index p. 327-336.

149. **BANCIU, Doina ; BULUŢĂ, Gheorghe ; PETRESCU, Victor**. *Biblioteca şi societatea*. Bucureşti, Ager, 2001. 144 p. (Societatea informaţională ; 2).

150. **CIOTLOŞ, Ion**. *Biblioteconomie : vocabular profesional*. Bucureşti, ABBPR, 1992. 104 p.

151. **CĂPÂLNEANU, Ana Maria**. *Lucrări de biblioteconomie şi ştiinţa informării în colecţiile Bibliotecii Centrale Universitare "Lucian Blaga", Cluj-Napoca : bibliografie tematică selectivă*. Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2003. 213 p. (Bibliotheca Bibliologica ; 25ă44)).
Indici de autori, subiecte, geografic.

152. **ENACHE, Ionel**. *Biblioteconomie : suport de curs*. Bucureşti, Editura Universităţii, 2002. 139 p.
Bibliogr. p. 137-139.

153. **GHEORGHE, Mihaela ; TOMA, Doina**. *Complemente de biblioteconomie : aplicaţii*. Braşov, Universitatea "Transilvania", 1998. 198 p.
Indice de subiecte p. 197.

154. **HORVAT, Săluc**. *Introducere în biblioteconomie*. Bucureşti, Grafoart, 1996. 223 p. ăBiblioteca ABIR ; 2).
Bibliogr. selectiva p. 208-210.
Anexe p. 215-223.

155. **HORVAT, Săluc**. *Insemnări bibliografice*. Constanţa, Ex Ponto, 1997. 141 p. (Vade Mecum).

156. **ILIS, Florina, red. ; COSTEA, Ionut, red.** *Hermeneutica bibliothecaria : antologie Philobiblon*. Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1998. 282 p. (Bibliotheca Bibliologica ; 19).

157. *** JEMANEANU, Nina**. *Ghid pentru bibliotecarul şcolar*. Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1974. 72 p.
Bibliogr. p. 70-71.

158. **MARINESCU, Nicoleta, coord.** *Biblioteca, de la tradiţie la modernitate*. Iaşi, Astel Design, 1999. 210 p.
Bibliogr. & anexe p. 182-210.

159. **NENCESCU, Marian**. *Ghidul bibliotecarului*. Bucureşti, Editura Ministerului de Interne, 2002. 96 p.
Mic dicţionar de specialitate, p. 57-68.
Bibliogr. adnotată & anexe, p. 87-95.

160. **POPP, Elvira**. *Organizarea fondurilor de cărţi şi a cataloagelor în bibliotecile pentru copii*. Bucureşti, Editura de Stat Didactică şi Pedagogică, 1959. 127 p.
Anexă p. 108-124.

161. **PREDESCU, Constantin ; CLINCA, Georgeta ; CIOTLOŞ, Ion**. *Manual de biblioteconomie pentru bibliotecile mici*. Bucureşti, ABBPR, 1993. 100 p.
Anexe p. 55-97.

162. **REGNEALA, Mircea**. *Vocabular de biblioteconomie şi ştiinţa informării*. 2 vol. 1995. Vol. 1: A-L, 252 p. ; Vol. 2 ă1996): M-Z, 278 p. (Biblioteca ABIR ; 1 , 3).

163. **REGNEALA, Mircea**. *Dictionar de biblioteconomie şi ştiinţa informării. Român-Englez*. Constanţa, Ex Ponto, 1999. 317 p. (Biblioteca ABIR ; 4).

164. **REGNEALA, Mircea**. *Dicţionar de biblioteconomie şi ştiinţa informării. Englez-Român*. Constanţa, Ex Ponto, 1999. 333 p. (Biblioteca ABIR ; 5).

165. **REGNEALA, Mircea**. *Studii de biblioteconomie*. Constanţa, Ex Ponto, 2001. 400 p. (Biblioteca ABIR ; 13).

166. **REGNEALA, Mircea**. *Dicţionar explicativ de biblioteconomie şi ştiinţa informării*. Editia a 2-a revăzută şi adăugită. 2 vol. Bucureşti, FABR, 2001. Vol. 1: A-L, 409 p., Index de noţiuni p. 375-409 ; Vol. 2: M-Z, 425 p., Index de noţiuni p. 385-425 p.
Bibliogr. generala, Vol 1, p. 13-20.

167. **RICHTER, Brigitte**. *Ghid de biblioteconomie*. Traducere de Gheorghe Buluţă şi Silvia Nistorescu, după editia a 5-a revăzută şi adăugită. Bucureşti, Grafoart, 1995. 316 p. (Bibliotheca Bibliologica).

168. **RUDEANU, Laura**. *Manualul bibliotecarului şcolar*. Bucureşti, Atelier Didactic, 2003. 62 p.

169. **SIMONESCU, Dan**. *Biblioteconomie*. Manual pentru clasele a XI-a şi a XII-a, licee de filologie-istorie. Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1979. 156 p.
Bibliogr. după capitole.

170. **SIMONESCU, Dan**. *Contributii* . Bucureşti, Eminescu, 1984.

171. **TOMESCU, Mircea**. *Manualul bibliotecarului căminului cultural*. Bucureşti, Editura de Stat Didactică şi Pedagogică, 1957. 116 p.
Anexă p. 103-115.

Catalogare. Cataloage

172. *Formatul pentru înregistrarea informațiilor bibliografice şi documentare în sistem automatizat*. Manual de utilizare. Bucureşti, BCS a RSR ; ICI, 1982. 304 p.
Anexe I-IX, p. 275-304.

173. *Ghid pentru aplicarea ISBD la descrierea Părților Componente aprobat de Comitetele Permanente ale Secțiunii IFLA de Catalogare şi Secțiunii IFLA de Publicații Seriale* .
[Traducere de Ioana Vârlan]. Bucureşti, Biblioteca Națională a României, 1994. 22 p.

174. *Metodologia de aplicare a normelor ISBD(M)*. Bucureşti, Biblioteca Centrală Universitară, Bucureşti ; ABIR, 1993. 170 [105+65] p.
Exemple, anexe & glosar p. 1-64.

175. *Metodologia de aplicare a normelor ISBD(M) în bibliotecile de învățământ*. Bucureşti, Biblioteca Centrală Universitară, 1984. 43 p.

176. *Metodologia de aplicare a normelor ISBD(S)* . Ed. a II-a, rev. Bucureşti, Biblioteca Centrală Universitară din Bucureşti ; ABIR, 1999. 95 p.
Exemple, glosar & bibliogr. p. 73-95.

177. *Reguli unitare pentru descrierea operelor tipărite în cataloagele bibliotecilor*. Traducere din limba rusă. Bucureşti, IDT, 1951 . 283 p.
Anexe p. 239-268.

178. *Reguli unitare pentru descrierea publicațiilor în cataloage şi biblioteci : proiect*. Bucureşti, Comitetul pentru aşezămintele culturale. Direcția Bibliotecilor, 1953. 115 p.
Anexe p. 105-108.

179. **ALEMAN, Veronica**. *Organizarea fondurilor de informare (cataloagelor) în instituții şi intreprinderi*. Bucureşti, Institutul Central de Documentare Tehnică, 1972. 48 p.
(Recomandare metodologică).

180. **CURCĂNEANU, Victoria, coord.** *Ghid de catalogare şi clasificare a colecțiilor bibliotecilor universitare din România*. Bucureşti, [s.n.], 1976. 474 p.
Bibliogr. & anexe p. 397-474.

181. **ERICH, Agnes ; TIRZIMAN, Elena**. *Catalogarea standardizată a documentelor monografice : reguli de aplicare a ISBD (M)*. Îndrumar practic de seminar. Bucureşti, Editura Universității, 2003. 97 p.
Bibliogr. p. 15-22.

182. **FODOREAN, Nastasia**. *ISBD(M) - International Standard Bibliographic Description (for Monographs) : caiet de seminar*. Cluj-Napoca, Universitatea "Babeş-Bolyai", Cluj-Napoca. Colegiul de Biblioteconomie, 1996. 47 p.

183. **FODOREAN, Nastasia**. *ALEPH : ghid de utilizare a modulului de catalogare*. Cluj-Napoca, B.C.U. "Lucian Blaga" Cluj-Napoca. Serviciul de catalogare-clasificare, 2000. 86 p.

184. **FODOREAN, Nastasia**. *ALEPH : versiunea 505.14.2 (GUI OPAC, Catalogare, ITEMS)*. Cluj-Napoca, B.C.U. "Lucian Blaga" Cluj-Napoca. Serviciul de catalogare-clasificare, 2002. 33 p.

185. **HOLT, Brian P., ed.** *Manual UNIMARC*. Bucureşti, Biblioteca Națională a României, 1993. 430 p.
Anexe & index p. 355-430.

186. **TÎRZIMAN, Elena**. *Publicații seriale : aspecte privind prelucrarea în context tradițional şi electronic*. Bucureşti, Editura Universității, 2002. 139 p.
Glosar, bibliogr. selectivă, webografie p. 103-107.
Anexe : Modele de ordonare şi combinare a elementelor bibliografice în cadrul zonelor descrierii bibliografice. Serials in Cyberspace. Seriale electronice din domeniul Ştiințelor informării şi comunicării (după BUBL Journals) p. 108-138.

187. **TOMESCU, Mircea ; PARNUTA, Gh. ; IANCOVICI, Simona**. *Reguli pentru descrierea publicațiilor*. Bucureşti, Editura de Stat Didactică şi Pedagogică, 1958. 176 p.
Anexe p. 168-170.

188. *** TOMESCU, Mircea, red. resp.** *Catalogul tip al bibliotecilor de la sate*. Bucureşti, Direcția generală a aşezămintelor culturale, 1954. 70 p.

Cenzură

189. *Cartea cărților interzise*. Bucureşti, Editura Victor Frunză, 2003. XXIX, 527 p.

190. **COSTEA, Ionuț ; KIRÁLY, István ; RADOSAV, Doru**. *Fond secret. Fond "S" special : contribuții la istoria fondurilor secrete de bibliotecă din România. Studiu de caz : Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga", Cluj-Napoca*. Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1995. 363 p. Bibliogr. & note dupa capitole.
Anexe p. 170-343.

191. **KUHLMANN, Marie ; KUNTZMANN, Nelly ; BELLOUR, Hélene**. *Cenzura şi bibliotecile în secolul XX*. Timişoara, Amarcord, 1999. 347 p.

192. **MARINO, Adrian**. *Cenzura în România : schiță istorică introductivă*. Craiova, Aius, 2000. 96 p. ăMozaic).
Note p. 82-93.

193. **PETCU, Marian**. *Puterea şi cenzura : o istorie a cenzurii*. Iaşi, Polirom, 1999. 216 p. (Collegium ; Media).
Note dupa capitole.
Bibliogr. & anexe p. 195-213. (În anexă : Legea Presei din 1862).

Clasificare. Indexare

194. *Elaborarea şi folosirea clasificării autonome*. Bucureşti, INID, 1974. 34 p. (Recomandare metodologică).

195. *Elaborarea şi folosirea tezaurului național politematic pentru înmagazinarea şi regăsirea informațiilor documentare* . Bucureşti, INID, 1973. 178 p. (Recomandare metodologică).
Glosar & bibliogr. p. 157-177.

196. *Metode de indexare utilizate în activitatea de informare şi documentare*. Bucureşti, INID, 1989. 152 p. (Material metodologic).
Anexe p. 139-152.

197. *Tezaur bazat pe CZU. Fasc. 1 : Clasa 02 : Biblioteconomie*. Bucureşti ; Constanta, Biblioteca Centrala Universitara ; Ex Ponto, 1999. 41 p. (Biblioteca ABIR ; 7).

198. **ANDRIAN, Alexandru C.** *Indrumător pentru utilizarea clasificării zecimale universale*. Bucureşti, Centrul de Pregătire şi Formare a Personalului din Instituțiile de Cultură, 1999. 61 p. (Caietele bibliotecarului ; 7).
Bibliogr. p. 59-61.

199. **FRÂNCU, Victoria**. *Tezaur interdisciplinar multilingv pentru uzul bibliotecilor : română, engleză, franceză = Multilingual interdisciplinary thesaurus for library use : Romanian, English, French*. Bucureşti, ABIR, 2002. 402 p. (Biblioteca ABIR ; 16).

200. **LĂZĂRESCU, Georgeta**. *Introducere în metoda de indexare coordonată*. Bucureşti, Academia RSR. Centrul de documentare ştiințifică, 1966. 120 p.
Bibliogr. & anexă p. 105-119.

201. **LĂZĂRESCU, Georgeta**. *Principii de alcătuire a indexurilor de subiecte*. Bucureşti, Academia RSR. Centrul de documentare ştiințifică, 1968. 28 p.
Bibliogr. & anexă p. 25-28.

202. *** LĂZĂRESCU, Georgeta**. *Introducere în metoda de indexare coordonată*. 2-a. Bucureşti, Academia RSR. Centrul de documentare ştiințifică, 1969. 197 p.
Bibliogr. p. 179-197.

203. *** LĂZĂRESCU, Georgeta ; TOMA, Eugeniu**. *Elaborarea vocabularelor controlate şi a tezaurelor*. Bucureşti, Academia RSR. Centrul de documentare ştiințifică, 1969. 34 p.
Bibliogr. p. 31-34.

204. *** MOLDOVEANU, Valeriu**. *Metode pentru indexarea documentelor*. Bucureşti, ICDT, 1971. 132 p. (Sinteză documentară).
Bibliogr. p. 83-132.

205. *** NICULESCU, Zenovia**. *Taxonomia Clasei 6 - Ştiințe aplicate : clasificarea zecimală universală*. Bucureşti, ABBPR, 1996. 224 p.
Anexă & bibliogr. p. 195-222.

Comunicarea documentelor

206. *Accesul liber la raft*. Bucureşti, BCS a RSR. Serviciul metodic, 1972. 43 p. (Teorie şi practică bibliotecară ; 2).

207. *Accesul liber la rafturile bibliotecilor : teorie şi practică*. Bucureşti, Direcția generală a aşezămintelor culturale şi bibliotecilor, 1960. 220 p. (Culegere de materiale).

208. **DIMA-DRĂGAN, Corneliu**. *Unele aspecte ale aplicării accesului liber la raft*. Iaşi, [s.n.], 1964. 32 p. (Biblioteca regională Iaşi).
Bibliogr. p. 31-32.

Conservare. Restaurare

209. ** Conservarea fondurilor de cărți : manual pentru bibliotecile regionale, orăşeneşti şi bibliotecile raionale mari*. Traducere din limba rusă. Ed. a 2-a prelucrată şi completată. Bucureşti, [s.n.], 1957. 87 p.

210. **BALTEŞ, Eugenia ; CRUHER, Anatolie ; GEORGESCU, Ramiro**. *Recomandări pentru conservarea colecțiilor bibliotecilor*. Bucureşti, BCS a RSR, 1972. 28 p. (Teorie şi practică bibliotecară).
Glosar p. 25-27.

211. **ONISCU, Corneliu, red. ; VORNICU, Nicoleta, red.** *Conservarea şi restaurarea patrimoniului cultural*. Simpozionul internațional "Conservarea şi Restaurarea Patrimoniului Cultural". Iaşi, septembrie, 2003. Iaşi, Trinitas, 2003. 272 p.

212. *** SANDU, Ion ; SANDU, Irina Crina Anca**. *Chimia conservării şi restaurării cărților vechi*. Iaşi, Editura Universității "Al. I. Cuza", 1998. Vol. I, 600 p.
Bibliogr. p. 595-596.

Cooperare

213. **KELLER, Alice**. *Consorțiile în biblioteci : o inițiere practică*. Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2003. 104 p. (Bibliotheca Bibliologica ; 24ă43)).
Bibliogr. & anexe p. 89-104.

Dezvoltarea colecțiilor

214. **CALENGE, Bertrand**. *Politicile de achiziție : constituirea unei colecții într-o bibliotecă*. [Titlul în original : *Les politiques d'acquisition. Constituer une collection dans une bibliotheque*. Traducere de Aliona Vesel şi Rodica Cosmaciuc]. Bucureşti, Editura Biblioteca Bucureştilor, 1999. 399 p.
Bibliogr. p. 390-396.

215. **IEPUREANU, Viorica ; ENESCU, Alexandra**. *Direcții şi strategii de dezvoltare a colecțiilor în bibliotecile universitare*. Constanța, Ex Ponto, 2001. 178 p.
Anexe & bibliogr. p. 173-177.

216. **PĂPURICĂ, Mihai D.** *Completarea colecțiilor din biblioteci*. Bucureşti, Litera, 1973. 52 p. (Probleme de biblioteconomie).

Forme instituționale de informare şi documentare

217. **BERCIU-DRAGHICESCU, Adina, coord.** *Arhivele, bibliotecile şi muzeele în universul contemporan al informației*. Lucrările simpozionului din Bucureşti, 23-24 noiembrie 2000. Bucureşti, Credis, 2001. 221 p.

218. **STOICA, Ion**. *Interferențe biblioteconomice*. Constanța, Ex Ponto, 1997. 202 p.

219. **STOICA, Ion**. *Structuri şi relații informaționale în dezvoltarea învățământului şi a cercetării româneşti : o încercare de sinteză*. Bucureşti, Alternative, 1997. 144 p. (Politici educaționale).

220. **STOICA, Ion**. *Criza în structurile infodocumentare : sensuri şi semnificaţii contemporane*. Constanţa, Ex Ponto, 2001. 223 p. Bibliogr. p. 205-218.

221. **TEODORU, Vitalie**. *Drumeţii : muzee şi biblioteci*. Bucureşti, Pro Humanitate, 2000. 115 p.

Informare şi documentare

222. *Autodocumentarea în învăţământul preuniversitar : un proiect franco-român*. Bucureşti, Biblioteca Centrală Pedagogică "I. C. Petrescu", 1996. 86 p.

223. *Bazele informaticii documentare*. [Curs] . 8 vol. Bucureşti, INID, 1976.

224. *Bazele informaticii documentare ştiinţifice, tehnice şi economice* . 4 vol. Bucureşti, INID, 1974. Vol. I, 187 p. ; Vol. II, 229 p. ; Vol. III, 132 p. ; Vol. IV, 107 p.
Bibliogr. la sf. fiecărui volum.

225. *Bazele informării documentare tehnico-ştiinţifice*. 5 vol. Bucureşti, ICDT, 1971. Vol. I, 75 p. ; Vol. II, 196 p. ; Vol. III, 88 p. ; Vol. IV, 275 p. ; Vol. V, 73 p.
Bibliogr. la sf. fiecărui volum.

226. *Bazele informării documentare ştiinţifice şi tehnice*. Bucureşti, INID, 1972. 202 p.
Bibliogr. după capitole.

227. *Bibliografia în ajutorul popularizării cărţii*. Materiale traduse din limba rusă. Bucureşti, Direcţia generală a aşezămintelor culturale, 1955. 78 p. (In ajutorul bibliotecarului).

228. * *Comunicarea în ştiinţă şi tehnică*. Bucureşti, ICDT, 1970. 316 p.

229. *Euroreferenţial I & D. Referenţialul competenţelor profesioniştilor europeni în informare şi documentare* . [traducere] ECIA : The EUROPEAN Council of Information Associations. Bucureşti, Societatea de Informare şi Documentare din România (InfoDocRom), 2000. 42 p.

230. * *Folosirea sistemelor cu selecţie vizuală în informarea documentară*. Bucureşti, INID, 1974. 24 p.

231. *Forme de comunicare în ştiinţă şi tehnică*. Bucureşti, IDT, 1972. 54 p.
Bibliogr. p. 53-54.

232. *Identificarea, circulaţia, prelucrarea şi folosirea surselor de informare documentară*. Bucureşti, INID, 1973. 62 p. (Recomandare metodologică).
Bibliogr. p. 28-29.
Anexă : Exemple de surse de informare asupra materialelor documentare, p. 30-58.

233. *Identificarea, circulaţia, prelucrarea şi utilizarea rapoartelor de cercetare ştiinţifică*. Bucureşti, INID, 1973. 46 p. (Recomandare metodologică).
Anexe p. 40-45.

234. *Identificarea, circulaţia, prelucrarea şi utilizarea tezelor de doctorat*. Bucureşti, INID, 1973. 29 p. (Recomandare metodologică).
Bibliogr. & anexe p. 21-28.

235. *Index alfabetic şi analitic al standardelor de stat din domeniul informării, documentării şi bibliografiei cu aplicabilitate în biblioteci*. Bucureşti, BCS a RSR, 1971. 72 p.

236. * *Îndrumător de documentare tehnică*. Bucureşti, Departamentul CFR. Oficiul de presă, editură şi documentare, 1950. 169 p.

237. *Informare şi documentare. Biblioteconomie*. 2 vol. Bucureşti, INID, 1988. Vol. 1, 88 p. ; Vol 2, 88 p. (Date şi informaţii : Documentare tehnică).

238. *Informarea documentară ştiinţifică, tehnică şi economică*. 12 fasc. vol. Bucureşti, INID, 1973. (Curs prin corespondenţă ; 1-12).

239. *Informarea şi documentarea în literatura de brevete şi invenţii*. Bucureşti, ICDT, 1971. 198 p. Bibliogr. după capitole.

240. *Introducere în informarea documentară ştiinţifică şi tehnică*. Bucureşti, ICDT, 1971. 165 p. Bibliogr. după capitole.

241. *Introducere în informarea şi documentarea tehnico-ştiinţifică*. Bucureşti, ICDT, 1970. 283 p. (Elemente de documentare şi biblioteconomie).
Terminologie generală, p. 30-42.
Bibliogr. după capitole.

242. *Metode de regăsire a informaţiilor*. Bucureşti, INID, 1972. 74 p. (Culegere de traduceri).

243. *Metode moderne de analiză a documentelor*. Bucureşti, ICDT, 1972. 124 p.
Bibliogr.

244. *Metode moderne de informare documentară tehnico-ştiinţifică*. [Traducere prelucrată după versiunea franceză a lucrării "On Retrieval System Theory"]. Bucureşti, ICDT, 1971. 158 p. Bibliogr. după capitole.

245. *Metode şi mijloace moderne în informarea documentară*. Bucureşti, INID, 1973. 178 p.

246. *Munca de informare - bibliografică în biblioteca regională : material metodic*. Traducere din limba rusă. Bucureşti, Cabinetul ştiinţifico-metodic de biblioteconomie. Secţia de informare bibliografică şi informare, 1959. 158 p.

247. *Obiective de analizat în vederea stabilirii posibilităţilor de aplicare a programului UNISIST în activitatea de informare documentară din R.S. România*. Bucureşti, INID, 1973. 28 p. (Recomandare metodologică).
Bibliogr. & anexă p. 21-27.

248. *Organizarea informării documentare în institutele şi compartimentele de cercetare*. Bucureşti, INID, 1974. 24 p. (Recomandare metodologică).
Bibliogr. p. 22-23.

249. * *Organizarea informării documentare în institutele şi compartimentele de proiectare*. Bucureşti, INID, 1974. (Recomandare metodologică).

250. *Organizarea şi ţinerea la zi a fondului de informaţii faptice*. Bucureşti, INID, 1974. 30 p. (Recomandare metodologică).

251. *Revoluția tehnico-științifică și cartea*. Sesiune de comunicări "Știință-Carte-Producție". Brașov, 23-24 septembrie 1977. Brașov, Biblioteca Județeană, 1977. 137 p.

252. *Set metodologic de tehnica informării şi documentării din literatura ştiinţifică şi tehnică*. 18 fasc. vol. Bucureşti, INID, 1987.

253. *Studiul privind realizarea unui sistem mondial de informare ştiinţifică*. Bucureşti, ICDT, 1972. 64 p. (Culegere de traduceri).

254. *Teoria şi practica în informarea documentară şi biblioteconomie*. 4 vol. Bucureşti, INID, 1975. Vol. I, 118 p. ; Vol. II, 28 p. ; Vol. III, 27 p. ; Vol IV, 114 p.

255. *Teoria şi practica în informarea documentară şi biblioteconomie*. Bucureşti, INID, 1976. 144 p.

256. *Teoria şi practica în informarea documentară şi biblioteconomie*. Bucureşti, INID, 1977. 150 p.

257. *Teorie şi practică în biblioteconomie şi documentare*. [Lucrări prezentate în cadrul Cercului de referate şi comunicări al bibliotecarilor şi documentariştilor]. Bucureşti, Institutul Central de Documentare Tehnică, 1971. 141 p.
Bibliogr. după capitole.

258. *Teorie şi practică în biblioteconomie şi informare documentară*. [Lucrări prezentate în cadrul Cercului de referate şi comunicări al bibliotecarilor şi documentariştilor]. Bucureşti, Institutul Central de Documentare Tehnică, 1972. 171 p.
Bibliogr. după capitole.

259. *Teorie şi practică în biblioteconomie şi informare documentară*. [Lucrări prezentate în cadrul Cercului de referate şi comunicări al bibliotecarilor şi documentariştilor]. Bucureşti, Institutul Central de Documentare Tehnică, 1973. 134 p.
Bibliogr. după capitole.

260. *Termeni folosiți în documentare în limbile romînă, rusă, engleză, germană, franceză*. Bucureşti, IDT, 1964. 108 p.

261. *Tezaur de termeni pentru informarea documentară*. 2-a. Bucureşti, ICDT, 1971. 66 p.

262. *Tezaur pentru indexarea coordonată în domeniul documentării şi biblioteconomiei*. Bucureşti, IDT, 1965. 124 p.

263. **ALEMAN, Veronica**. *Surse de informare şi documentare tehnică şi utilizarea lor*. Bucureşti, ICDT, 1969. 99 p. (Sinteză documentară).
Bibliogr. 92-99.

264. **ALEMAN, Veronica**. *Canale de transmitere a informațiilor ştiinţifice şi tehnice*. Bucureşti, IDT, 1971. 94 p. (Sinteză documentară).
Bibliogr. p. 90-93.

265. **ATANASIU, Pia**. *Metode şi tehnici de lucru pentru sisteme de informare ştiinţifică*. Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1976. 172 p. Bibliogr., anexe & index p. 118-169 .

266. **ATANASIU, Pia ; GRECU, Natalia**. *Termeni din domeniul informării şi documentării : îndrumar metodologic*. Bucureşti, INID, 1988. 484 p.
Bibliogr. p. 481-482.

267. **AVRAMESCU, Aurel ; CÂNDEA, Virgil**. *Introducere în documentarea ştiinţifică*. Bucureşti, Editura Academiei RPR, 1960. 519 p.
Bibliogr., anexe, vocabular bibliologic multilingv, indice de materii p. 425-517.

268. **BANCIU, Doina ; LARSEN, Patricia**. *Lexic de informatică documentară*. Bucureşti, Editura Revista "Biblioteca", 1993.

269. **CARIDAS, Olga**. *Organizarea unui catalog sistematic de fişe documentare în bibliotecile tehnice din întreprinderi*. Bucureşti, IDT, 1965 . 31 p.

270. **CHIRA, Ion**. *Informare şi documentare în cercetarea ştiinţifică*. Pentru uzul studenţilor. Bucureşti, Institutul Politehnic Bucureşti, 1989. 140 p.
Anexe p. 100-134.
Bibliogr. p. 135-139.

271. **CIORCAN, Marcel**. *Informarea bibliografica şi documentarea în bibliotecile publice (note de curs)*. Bucureşti, Centrul de Pregătire şi Formare a Personalului din Instituţiile de Cultură, 1997. 57 p. (Caietele bibliotecarului ; 1).
Bibliogr. p. 51-53.

272. **CORDAŞEVSCHI, Alexandru**. *Standardele în informarea documentară şi folosirea lor*. Bucureşti, ICDT, 1972. 67 p. (Sinteză documentară).

273. *** CRĂCEA, Petre ; HAICA, Cornel**. *Documentarea tehnică* . Bucureşti, Editura Politică, 1967. 160 p.
Bibliogr. p. 153-156.

274. **DANTZER, Rodica**. *Tendinţe în organizarea informării documentare economice şi pentru marketing*. Bucureşti, INID, 1973. 104 p. (Sinteză documentară).
Anexe & bibliogr. p. 91-103.

275. **DENISIEV, V. N.** *Bibliografia generală*. Bucureşti, Editura Consiliului Central al Sindicatelor, 1953. 148 p.

276. **DRĂGULĂNESCU, Dimitrie ; MOLDOVEANU, Valeriu**. *Istoria documentării în România : De la dieci la calculator*. Bucureşti, Editura Academiei Române & Editura AGIR, 2002. 240 p. (Repere istorice).
Bibliogr. p. 213-240.

277. **DRĂGULĂNESCU, Nicolae**. *Introducere la documentarea în electronică*. Pentru uzul studenţilor. Bucureşti, Institutul Politehnic Bucureşti, 1987. 150 p.

278. **KORONKA, Adriana**. *Documentaristica : note de curs*. Petroşani, Universitatea Tehnică, 1993. 47 p.

279. **LEVINA, S.** *Folosirea bibliografiei în bibliotecile de masă*. Bucureşti, Direcţia generală a aşezămintelor culturale şi bibliotecilor, 1961. 68 p.

280. **LEVINA, S. ; SMIRNOVA, B. A.** *Intocmirea bibliografiei de recomandare*. Traducere din limba rusă. Bucureşti, Direcţia Generală a Aşezămintelor Culturale, 1959. 150 p.
Bibliogr. & anexe p. 124-150.

281. **LĂZĂRESCU, Georgeta**. *Sistematizarea informaţiilor în chimia organică*. Bucureşti, Editura Academiei RSR, 1972. 243 p.
Bibliogr. p. 220-237 şi după capitole.
Rez. lb. engl.

282. **LĂZĂRESCU, Georgeta**. *Organizarea activităţii de informare şi documentare la nivelul întreprinderii, în sprijinul introducerii progresului tehnic*. Bucureşti, INID, 1988. 86 p. (Sinteză documentară tematică).
Bibliogr. p. 82-86.

283. **MANEA, Alexa**. *Organizarea sistemului de informare documentară a instituţiei*. Bucureşti, ICDT, 1970. 139 p. (Sinteză documentară).
Bibliogr. p. 131-138.

284. **MANEA, Alexa**. *Progrese în organizarea informării documentare*. Bucureşti, ICDT, 1972. 94 p. (Sinteză documentară).
Bibliogr. p. 83-93.

285. **MANEA, Alexa ; COJOCARU, S.** *Organizarea şi sarcinile serviciului de documentare tehnică din întreprinderile industriale*. Bucureşti, IDT, 1969. 63 p. (Sinteză documentară).
Bibliogr. p. 57-62.

286. **MANEA, Alexa ; STOICA, Ion**. *Informare. Cercetare. Dezvoltare : repere teoretice şi metodologice*. Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1977. 270 p.
Bibliogr. dupa capitole.

287. **MANOLESCU-CHIVU, Maria ; LĂZĂRESCU, Georgeta**. *Informarea tehnico-ştiinţifică modernă : probleme şi soluţii*. Bucureşti, Editura Tehnică, 1969. 156 p.
Anexe & bibliogr. p. 141-154.

288. **MANOLESCU-CHIVU, Maria ; LĂZĂRESCU, Georgeta**. *Metode şi sisteme moderne în informarea tehnico-ştiinţifică*. Bucureşti, Editura Tehnică, 1972. 264 p.
Glosar & bibliogr. p. 245-261.

289. **MENDELOVICI, Marius**. *Metode de înmagazinare şi regăsire a informaţiilor tehnico-ştiinţifice* . 2 vol. Bucureşti, ICDT, 1971. 196 p. (Bazele informării documentare tehnico-ştiinţifice).
Bibliogr. p. 194-196.

290. **MENDELOVICI, Marius**. *Înmagazinarea şi regăsirea informaţiilor* . 2 vol. Bucureşti, ICDT, 1972. Vol. 1, Principii şi metode, 296 p. ; Vol. 2, Echipamente şi tipuri de sisteme, 336 p. Bibliogr. după capitole.

291. **MIHAILOV, A. I. ; CEORNII, A. I. ; GHILEAREVSKI, R. S.** *Informatica documentară*. Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1970. 516 p.
Bibliogr. după capitole.
Bibliogr. cumulativă, anexe, index de subiecte p. 486-516.

292. **NEGOIȚĂ, C. V.** *Modelarea matematică în documentare*. Bucureşti, ICDT, 1971. 114 p. Bibliogr. p. 112-113.

293. **NISTOR, Erica ; ROMAN, Eliza**. *Modele în documentare şi biblioteconomie*. Bucureşti, IDT, 1968 . 168 p.

294. **PELTZ, Margareta**. *Tendințe pe plan mondial în informarea documentară*. Bucureşti, ICDT, 1970. 100 p. (Sinteză documentară).
Bibliogr. p. 83-100.

295. **POTINGA, Constantin**. *Documentarea în activitatea politico-educativă de masă : opinii despre funcțiile şi organizarea punctelor de documentare politico-ideologică*. Bucureşti, Editura Politică, 1978. 132 p.
Bibliogr. & indice p. 105-122.

296. **PÂRVU, Aurel**. *Elemente matematice utilizate în informare şi documentare*. 2 vol. Bucureşti, ICDT, 1971. Partea I-a, 204 p. ; Partea a II-a, 441 p. (Bazele informării şi documentării tehnico-ştiințifice).

297. **REGNEALA, Mircea**. *Microformatele în informarea tehnico-ştiințifică*. Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1988. 150 p. (Ştiința pentru toți ; 302).
Dictionar de termeni micrografici, p. 138-148.

298. **REPANOVICI, Angela ; LATEŞ, Magdalena**. *Tehnici de documentare tradițională : aplicații în mecanica fină*. Braşov, Editura Universității "Transilvania", 2003. 112 p.
Bibliogr. p. 111-112.

299. *** ROMANESCU, Vsevolod**. *Difuzarea selectivă a informațiilor*. Bucureşti, ICDT, 1972. 98 p. (Sinteză documentară).

300. **SAMURIN, E. I.** *Metodica întocmirii adnotărilor*. Traducere din limba rusă. Bucureşti, [s.n.], 1961. 211 p.

301. **SIMONESCU, Dan**. *Curs de teorie a bibliografiei*. Bucureşti, 1976. 184 p.
Bibliogr. selectiva p. 151-155.

302. **SINCAI, Ana**. *Informație şi comunicare : informarea documentară - o disciplină în expansiune*. Piteşti - Braşov - Cluj-Napoca, Paralela 45, 2000. 198 p. (Comunicare şi Limbaj).
Bibliogr. după capitole.

303. **STOIAN, Victoria ; PRODAN, Victoria**. *Ghid metodologic de organizare a activității de informare şi documentare în unități de cercetare şi dezvoltare*. Bucureşti, INID, 1998. 78 p.
Bibliogr. p. 73-78.

304. **STOICA, Dan**. *Curs de metode bibliografice de cercetare*. Iaşi, Editura Universității "Al. I. Cuza", 2000. 108 p.
Anexe, bibliogr.

305. **STOICA, Dan**. *Curs de metode bibliografice de cercetare*. Ed. a 2-a adăugită. Iaşi, Editura Universității "Al. I. Cuza", 2002. 114 p.
Anexe, bibliogr. p. 96-112.

306. **STOICA, Ion**. *Bibliografia şi informarea documentară : repere teoretice*. Bucureşti, Litera, 1973. 28 p. (Probleme de bibliografie şi informare documentară).
Bibliogr. p. 24-26.

307. **TARABOI, Vasile**. *Organizarea, funcţionarea şi activităţile sistemelor naţionale de informare documentară în domeniile ştiinţific, tehnic şi economic*. Bucureşti, IDT, 1972. 90 p.
Rez. în lb. r, fr., engl., sp.
Glosar & bibliogr. 84-90.

308. **TARZIU, Elena-Maria**. *Tehnica informării documentare*. Braşov, [s.n.], 1998. 196 p.
Anexe & bibliogr. p. 172-196.

309. **TEODORU, Vitalie**. *Performanţe intelectuale : ghid de informare documentară*. Bucureşti, Editis, 1993. 128 p.
Bibliogr. p. 127-128.

310. **TEODORU, Vitalie**. *Bazele informării documentare*. Bucureşti, Pro Humanitate, 1998. 246 p.
Anexe p. 164-239 ăDin istoria bibliotecilor. Noţiuni de biblioteconomie. Documente vechi în limba română. Citirea cărţilor şi pregătirea referatului. Reguli privind redactarea unei lucrări ştiinţifice (referat). Metode şi tehnici de creativitate. Noţiuni de metodologie a perfecţionării pregătirii profesionale).
Bibliogr. selectivă p. 240-243.

311. **TEODORU, Vitalie ; ALEMAN, Veronica**. *Organizarea activităţii de informare documentară în unităţile din sistemul agroalimentar*. Bucureşti, Ceres, 1981. 188 p.
Bibliogr. p. 185-187.

312. **THEODORESCU, Barbu**. *Istoria bibliografiei române*. Bucureşti, Biblioteca Documentară. Fundaţia Regele Mihai I, 1945. 432 p.
Anexe p. 237-267 (Planul indicelui revistei Şezătoarea. Tabla de materii a revistei Neamul românesc pentru popor. Planul bibliografiei Geografiei României. Planul bibliografiei Istoriei Românilor. Lista lucrărilor bibliografice cuprinse în catalogul lui T. Cătănescu. Adaus. Indicele de nume proprii).

313. **THEODORESCU, Barbu**. *Istoria bibliografiei române*. Bucureşti, Editura Enciclopedică Română, 1972. 432 p.
Addenda & indice p. 377-431.

314. **TUDOR, Alexandru**. *Rolul informării documentare în dezvoltarea cercetării ştiinţifice*. Bucureşti, ICDT, 1971. 53 p. (Sinteză documentară).
Bibliogr. p. 51-52.

315. **VERONA, R. ; CARIDAS, O. ; VOICULESCU, M. ; BUGNARIU, A.** *Organizarea activităţii de documentare : studiu documentar*. Bucureşti, IDT, 1966. 86 p.
Bibliogr. după capitole.

316. **VLAD, Emil**. *Tehnologia informării şi documentării tehnico-ştiinţifice*. Bucureşti, INID, 1985. 251 p. (Material metodologic).
Bibliogr. & anexe p. 136-250.

317. *** VLAD, Emil, coord.** *Organizarea şi valorificarea evidenţelor documentare tehnico-ştiinţifice la nivel naţional* . Bucureşti, INID, 1987. 188 p. (Material metodologic).

318. **VLAD, Emil, coord.** *Producerea, organizarea şi valorificarea microformatelor*. Bucureşti, INID, 1989. 152 p. (Material metodologic).
Bibliogr. p. 149-151.

Instituţii şi organizaţii. Programe

319. **PORUMBEANU, Octavia-Luciana**. *Acţiuni ale Comisiei Europene pentru dezvoltarea structurilor infodocumentare*. Bucureşti, Editura Universităţii, 2003. 78 p.
Bibliogr. p. 77-78.

320. **REGNEALA, Mircea**. *UNESCO şi accesul mondial la documente şi informaţii*. Bucureşti, INID, 1996. 225 p.
Bibliogr. după capitole.

Istoria bibliotecilor

321. **BOTA, Ionel**. *Bibliotecile din Banat între 1850-1918*. Reşiţa, Timpul, 2000. 96 p.

322. **BRAD, Traian**. *Lectura şi biblioteca publică la Cluj*. Cluj-Napoca, Casa Cărţii de Ştiinţă, 2001. 390 p.
Anexe p. 213-306.
Bibliogr. generală p. 307-314.
Contribuţii clujene la dezvoltarea ştiinţei bibliologice. Dicţionar esenţial, p. 315-374.

323. **BULUŢĂ, Gheorghe**. *Civilizaţia bibliotecilor*. Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1998. 165 p.
Bibliogr. dupa capitole.

324. **BULUŢĂ, Gheorghe**. *Scurtă istorie a bibliotecilor din România*. Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2000. 238 p.
Bibliogr. p. 217-236.

325. **CORBU, George ; MĂTUŞOIU, Constantin ; DINU, Mihaela Helene**. *Istoria bibliotecilor din România : studii şi cercetări*. Vol. I. Bucureşti, Editura Bibliotecii Pedagogice Naţionale "I. C. Petrescu", 2003. Vol. I, 322 p p.
Anexe p. 297-316.

326. **DIMA-DRĂGAN, Corneliu**. *Biblioteca unui umanist român : Constantin Cantacuzino stolnicul*. Bucureşti, Consiliul Aşezămintelor Culturale, 1967 . 407 p. (Vechi biblioteci românesti).
Catalogul bibliotecii Cantacuzino p. 109-355
Indici p. 357-404.

327. **DIMA-DRĂGAN, Corneliu**. *Biblioteci umaniste româneşti : Istoric. Semnificaţii. Organizare* . Bucureşti, Editura Litera, 1974. 215 p.
Anexe p. 161-194.

328. **NICULESCU, Zenovia**. *Geneza clasificării de bibliotecă*. Bucureşti, ABBPR, 1996. 158 p.
Bibliogr. p. 145-156.

329. **RUFFINI, Mario**. *Biblioteca stolnicului Constantin Cantacuzino*. Bucureşti, Minerva, 1973. 304 p. (Universitas).
Note, rez. lb. it., indice de nume p. 185-296.

330. **SARA, Marin, coord.** *Pagini din istoria bibliotecilor reghinene : studii şi articole*. Reghin, Micador , 1995. 122 p.

331. **VASILCENKO, V. E.** *Istoria activităţii bibliotecilor din URSS : manual pentru institutele de biblioteconomie*. Traducere din limba rusă. Bucureşti, [s.n.], 1959. 318 p.

Istoria cărţii şi a tiparului

332. **BADARA, Doru**. *Tiparul românesc la sfârşitul secolului al XVII-lea şi începutul secolului al XVIII-lea*. Brăila, Istros, 1998. 340 p.
Indici & bibliogr. p. 197-224.

333. **BULUŢĂ, Gheorghe**. *Scurtă istorie a editurii româneşti*. Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1996. 96 p.
Bibliogr. p. 78-87.
Rez. lb. engl. p. 88-94.

334. **COCORA, Gabriel**. *Tipar şi cărturari*. Bucureşti, Litera, 1977. 271 p.
Note & bibliogr. după capitole.

335. **DEMÉNY Lajos ; DEMÉNY, Lidia**. *Carte, tipar şi societate la români în secolul al XVI-lea : studii, articole, comunicări*. Bucureşti, Kriterion, 1986. 350 p.

336. **DUDAS, Florian**. *Vechi cărţi româneşti călătoare*. Bucureşti, Editura Sport-Turism, 1987. 239 p.

337. **DĂESCU, Constantin**. *Istoria tiparului*. Timişoara, Waldpress, 2002. 220 p.
Glosar & bibliogr. p. 185-216.

338. **FLOCON, Albert**. *Universul cărţilor : studiu istoric de la origini pînă la sfîrşitul secolului al XVIII-lea*. Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1976. 496 p.

339. **GRANCEA, Mihaela ; BORŞ, Silviu**. *Din civilizaţia cărţii*. Sibiu, Alma Mater, 2002. 296 p.
Repertoriul mărcilor tipografice şi caselor tipografice, indicele localităţilor, bibliogr. p. 282-291.

340. **JAKÓ, Zsigmond**. *Philobiblon transilvan* . Bucureşti, Kriterion, 1977. 512 p.

341. **LABARRE, Albert**. *Istoria cărţii*. Iaşi, Institutul European, 2001. 144 p. (ABC).
Bibliogr. p. 139-140.

342. **MATEI, Horia**. *Cartea un călător milenar* . Bucureşti, Editura Tineretului, 1964. 352 p.

343. **MITRIC, Olimpia**. *Din istoria cărţii româneşti : curs pentru specializarea muzeologie*. Suceava, Editura Universităţii din Suceava, 2002. 196 p.
Glosar & bibliogr. p. 107-122.
Reproducedri p. 123-196.

344. **MÂRZA, Eva**. *Din istoria tiparului românesc : tipografia de la Alba Iulia 1577-1702*. Sibiu, Imago, 1998. 220 p.
Bibliogr. selectivă, rez. lb. germ. & indice de pers. p. 117-154.
Anexă p. 155-216.

345. **OLTEANU, Virgil**. *Din istoria şi arta cărţii. Lexicon : vademecum pentru editori, ziarişti, tipografi, bibliotecari, librari, documentarişti, arhivişti, muzeografi, profesori şi studenţi*. Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1992. 400 p.

346. **PAPACOSTEA-DANIELOPOLU, Cornelia ; DEMÉNY, Lidia**. *Carte şi tipar în societatea românească şi sud-est europeană (Secolele XVII-XIX)*. Bucureşti, Editura Eminescu, 1985. 264 p.

347. **POPA, Silvia**. *Istoria scrisului, cărţii, presei, bibliotecilor*. Braşov, 1997. 257 p.
Bibliogr. p. 255-257.

348. **SCHIAU, Octavian**. *Cărturari şi cărţi în spaţiul românesc medieval*. Cluj-Napoca, Dacia, 1978. 159 p.

349. **SIMONESCU, Dan**. *Tîrgovişte - vechi centru tipografic românesc : studiu monografic*. Tîrgovişte, Muzeul Judeţean Dîmboviţa, 1972. 136 p.
Repertoriul tipăriturilor tîrgovişene, p. 49-74.
Catalog carte veche rom., p. 75-115.
Indici p. 117-132.

350. **SIMONESCU, Dan ; BULUŢĂ, Gheorghe**. *Pagini din istoria cărţii româneşti*. Bucureşti, Ion Creangă, 1981. 192 p.

351. **SIMONESCU, Dan ; BULUŢĂ, Gheorghe**. *Scurta istorie a cărţii româneşti*. Cu un capitol despre Cartea românească in Basarabia de Iurie Colesnic. Bucureşti, Demiurg, 1994. 126 p.
Glosar & indice de persoane p. 108-114.
Bibliogr. selectiva p. 115-121.
Rez. in lb. fr. si engl.

352. **STANCIU, Ilie**. *Călătorie în lumea cărţii : mică enciclopedie ilustrată*. Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1970. 319 p.
Bibliogr., indice de nume & indice de materii, p. 289-316.

353. **TOMESCU, Mircea**. *Istoria cărţii româneşti de la începuturi pînă la 1918*. Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1968. 215 p.

Lectură

354. **CORNEA, Paul**. *Introducere în teoria lecturii*. Bucureşti, Minerva, 1988. 306 p.
Note bibliogr. p. 269-282.
Rez.în lb.fr.

355. **CORNEA, Paul**. *Introducere în teoria lecturii*. ed. a 2-a. Iaşi, Polirom, 1998. 256 p. (Collegium ; 36).
Bibliogr. p. 221-231.

356. *** DRAGOMIR, Florin**. *Lectură publică târgovişteană*. Târgovişte, Domino, 1998. 118 p. (Patrimonium).
Bibliogr. p. 113-114.

357. **ELAGHINA, A. ; MEDVEDEVA, N.** *Cartea - prietena pionierului*. Bucureşti, Editura Tineretului, 1953. 116 p.

358. **KRUPSKAJA, N. K.** *Despre literatura pentru copii şi îndrumarea lecturii micilor cititori : articole şi cuvîntări*. Bucureşti, Direcția generală a aşezămintelor culturale, 1955. 132 p. (In ajutorul bibliotecarului).

359. **MOLDOVEANU, Maria, coord.** *Educaţie şi lectură : studii şi anchete sociologice*. Bucureşti, BCS a RSR, 1980. 192 p.

360. **POPA, Silvia**. *Comunicare şi bibliotecă*. Braşov, Editura Universității "Transilvania", 2002. 172 p.
Rez. lb. engl. & bibliogr. p. 153-172.

361. **SCHIFIRNEȚ, Constantin ; BAZAC, Dumitru**. *Adolescenţii şi cultura : opţiuni pentru teatru şi lectură*. Bucureşti, Editura Academiei RSR, 1974. 195 p.
Rez. în lb. engl.

362. **STANCIU, Ilie**. *Literatura pentru copii şi îndrumarea lecturii copiilor*. Bucureşti, ESIP, 1957. 216 p.

363. **STANCIU, Ilie**. *Copilul şi cartea*. Ed. a 2-a. Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1958. 236 p.
Bibligorafia cărților pentru copii, p. 189-227.
Bibliogr. p. 228-234.

364. **SÂRGHIE, Anca**. *Lectura şi studiul*. Sibiu, Alma Mater, 2001. 279 p.
Bibliogr. p. 273-279.

365. *** TOMA, Ioan ; COSTACHE, Gherghina**. *Preferinţele şi îndrumarea lecturii micului cititor*. Îndrumări metodice. Pentru uzul studenților. Timişoara, Universitatea din Timişoara, 1980. 61 p.
Bibliogr. p. 41-58.

Legi. Regulamente de funcționare

366. *Regulament de organizare şi funcționare a bibliotecii : proiect* . Bucureşti, INID, 1979. 88 p.
Anexe 1-9.

367. *Regulament de organizare şi funcționare a bibliotecilor de învățământ superior*. Bucureşti, Ministerul Învățământului. Direcția secretariatului şi documentării, 1967. 20 p.

368. ** Regulament de organizare şi funcționare a bibliotecilor şcolare*. Bucureşti, Ministerul Învățământului. Direcția secretariatului şi documentării, 1977. 87 p.

369. ** Regulament privind organizarea şi funcționarea bibliotecilor tehnice*. Bucureşti, Oficiul de documentare şi publicații tehnice, 1968. 84 p.

370. ** Regulamentele bibliotecilor regionale, raionale şi orăşeneşti*. Bucureşti, Comitetul de Stat pentru Cultură şi Artă, 1966. 44 p.

371. ** Regulamentele de organizare şi funcţionare ale bibliotecilor din sistemul Ministerului Culturii*. Bucureşti, Direcţia generală a aşezămintelor culturale. Direcţia bibliotecilor, 1955. 48 p.

372. **MĂTUŞOIU, Constantin ; DINU, Mihaela Helene**. *Istoria bibliotecilor din România în legi şi documente*. 2 vol. Constanţa, Ex Ponto, 2001. Vol. 1, 593 p. ; Vol 2, 344 p.
Indice tematic si de nume: Vol. 1, p. 587-593 ; Vol. 2, p. 339-344.

Management de bibliotecă

373. *Cheile succesului : indicatori de performanţă pentru bibliotecile publice*. [Traducere şi adaptare de Ioan Bob]. [s.l.], ABBPR, 1998. 267 p.

374. **ANGHELESCU, Hermina, ed.** *Tendinţe contemporane în biblioteconomie şi ştiinţa informării*. Lucrările conferinţei, Cluj-Napoca, 23-26 mai, 1996; Iaşi, 30 mai-2 iunie 1996. Iaşi, SHAKTI, 1996. 82 p.
Glosar p. 71-74.

375. **ANGHELESCU, Hermina, ed.** *Biblioteci, arhive & centre de informare în secolul XXI*. Lucrările conferinţei, Braşov, 18-22 august 1997; Târgu Mureş, 25-28 august 1997. Braşov, Universitatea Transilvania, 1997. 106 p.
Glosar p. 101-104.

376. **ANGHELESCU, Hermina, ed. ; KIRÁLY, István, ed.** *Management pentru viitor - Biblioteci şi Arhive* -. Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000. 216 p. (Bibliotheca Bibliologica ; 21).

377. **PETRESCU, Victor ; SACHELARIE, Octavian Mihail**. *Introducere în managementul de bibliotecă*. Târgovişte, Editura Bibliotheca, 2003. 192 p.
Anexe & bibliogr. p. 125-191.
Legea bibliotecilor nr. 334/2002.
Strategia naţională de dezvoltare a bibliotecilor în perioada 2004-2007.

378. **RIBBERT, Ulrich, ed. ; GROBLACHER, Alex, ed. ; REGNEALA, Mircea, ed.** *Management in Bibliotheken = Managementul în biblioteci*. Referate anlässlich der deutsch-rumänischen Sur-Place-Seminare in Klausenburg (6.bis 8.Oktober 1997) und Bukarest (10. bis 13. Oktober 1997) = Comunicări prezentate la seminariile germano-române organizate la Cluj-Napoca, 6-8 octombrie 1997 şi Bucureşti, 10-13 octombrie 1997. Bucureşti, Kriterion, 1998. 268 p.
Bibliogr. dupa capitole.
Weiterfűhrende Literatur = Bibliografie suplimentară p. 255-258.

379. **SHELDON, Brooke E.** *Cadre de conducere în biblioteci : strategii ale succesului*. Bucureşti, ABBPR, 1996. 104 p.
Anexe & bibliogr. p. 93-104.

380. *** STUEART, Robert D. ; MORAN, Barbara**. *Management pentru biblioteci şi centre de informare*. [Titlul în original : *Library and Information Center Management*. Traducere de Lucia-Mihaela Vitcowsky]. Bucureşti, ABBPR, 1998. 331 p. Bibliogr. după capitole.

381. **WARD, Suzanne ; SUMSION, John ; FUEGI, David ; BLOOR, Ian**. *Indicatori de performanță şi instrumente manageriale pentru biblioteci* . [Titlul în original : *Library performance indicators and library management tools*. Traducere şi adaptare de Ioan Bob şi Traian Brad]. Bucureşti, ABBPR, 1995. 218 p. (Bibliotecile în societatea informațională).
Anexe p. 173-212.
Bibliogr. p. 213-218.

Marketing de bibliotecă

382. **BULUȚĂ, Gheorghe**. *Animația culturală în biblioteca publică*. Bucureşti, Centrul de Pregătire şi Formare a Personalului din Instituțiile de Cultură, 1998. 78 p. (Caietele bibliotecarului ; 5).
Anexe p. 66-78.

383. **CIORCAN, Marcel**. *Marketing şi publicitate în bibliotecă*. Bucureşti, Centrul de Pregătire şi Formare a Personalului din Instituțiile de Cultură, 1998. 53 p. (Caietele bibliotecarului ; 3).
Bibliogr. p. 51.

384. **ENACHE, Ionel ; MAFTEI, Mihaela**. *Marketingul în bibliotecă* . Bucureşti, Editura Universității, 2003. 186 p.
Bibliogr. & anexă p. 177-186.

385. **GROAPĂ, Corneliu**. *Agitația vizuală în bibliotecile de masă*. Bacău, Comitetul Regional pentru Cultură şi Artă. Biblioteca Centrală Regională, Bacău , 1965. 140 p.

Noile tehnologii informaționale

386. *ABC-ul calculatoarelor electronice utilizate în organizarea sistemelor de informare documentară*. 2 vol. Bucureşti, INID, 1973. Vol. I, 140 p. ; Vol. II, 139 p.

387. *Ghid de informatizare a bibliotecilor mici şi mijlocii* . [Traducere din limba franceză de Robert Coravu şi Mircea Regneală]. Constanța, Ex Ponto, 2000. 174 p. (Biblioteca ABIR ; 12).
Bibliogr. dupa capitole.
Dictionar explicativ de termeni de specialitate, p. 155-174.

388. *Informatica şi calculatoarele electronice*. Bucureşti, ICDT, 1971. 158 p. (Sinteză de date comentate).
Bibliogr. p. 153-157.

389. *Introducerea sistemelor de înmagazinare şi regăsire a informațiilor pe plan mondial - date statistice*. Sinteză de date comentate. Bucureşti, INID, 1974. 104 p.

390. *Prelucrarea automată a datelor şi informațiilor documentare*. 16 fasc. vol. Bucureşti, INID, 1973. (Curs prin corespondență ; 1-16).

391. *Programe client de utilizare a rețelei Internet*. Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti, 2003. 127 p.
Anexă : Noțiuni elementare despre limbajul HTML, p. 120-123.

392. **ALEXANDRU, Cătălin ; REPANOVICI, Angela**. *Bazele utilizării calculatoarelor : în inginerie, în biblioteconomie*. Braşov, Infomarket, 2000. 247 p. Bibliogr. p. 147.

393. **BANCIU, Doina**. *Sisteme automatizate de informare şi documentare*. Bucureşti, Editura Tehnică, 1997. 143 p. (Bibliotheca Bibliologica).
Anexe, bibliogr. selectiva p. 110-143.

394. **BANCIU, Doina**. *Informatizarea bibliotecilor publice : concepte şi practici*. Bucureşti, Centrul de Pregătire şi Formare a Personalului din Instituţiile de Cultură, 1999. 78 p. (Caietele bibliotecarului ; 6).
Anexe p. 70-77.
Bibliogr. selectivă p. 78.

395. **BANCIU, Doina**. *Informatizarea bibliotecilor : concepte şi practici*. Bucureşti, Editura Universităţii, 2001. 192 p.
Bibliogr. după capitole.
Bibliografie şi webgrafie selective, p. 143-145.
Anexe & Glosar de termeni, p. 147-192.

396. **BANCIU, Doina ; DRĂGULĂNESCU, Nicolae ; MOŞU, Andrei**. *Intreprinderea competitivă şi informaţia*. Ghid practic. Bucureşti, Expert, 1999. 192 p.
Bibliogr. & Anexe : Biblioteci din România ; Unităţi specializate de informare şi documentare ; Adrese Internet, p. 171-190.

397. **BANCIU, Doina, coord.** *Cartea electronică*. Bucureşti, AGER, 2001. 140 p. (Societatea informaţională).
Bibliogr. după capitole.
Webgrafie, p. 54-59.
Glosar & anexă, p. 107-140.

398. **BULUŢĂ, Gheorghe ; CRAIA, Sultana ; POPA, Silvia**. *Dicţionar de comunicare şi ştiinţa informării*. Braşov, Editura Universităţii "Transilvania", 2002. 101 p.
Bibliogr. & anexa p. 97-101.

399. **CORAVU, Robert**. *Ghid de resurse Internet pentru biblioteci şi bibliotecari*. Bucureşti, ABIR, 2002. 146 p. (Biblioteca ABIR ; 15).

400. *** DIATCU, E.** *Realizări în transmiterea datelor şi informaţiilor la distanţă*. Bucureşti, IDT, 1971. 82 p.

401. **DRĂGULĂNESCU, Nicolae**. *Science et techniques de l'information : genese et évolution*. Bucureşti, AGIR, 1999. 272 p. (Reperes historiques).

402. **DRĂGĂNESCU, Mihai**. *De la societatea informaţională la societatea cunoaşterii*. Bucureşti, Editura Tehnică, 2003. 244 p.
Bibliogr. după capitole.
Bibliogr. p. 228-238.
Anexă : Mihai Drăgănescu, *Tendinţele devenirii* , p. 237-244.

403. **DUCHEMIN, Pierre-Yves**. *Arta informatizării unei biblioteci : ghid practic*. Timişoara, Amarcord, 1998. 415 p.
Lexic p. 365-389.
Bibliogr. p. 391-401.

404. **NAICU, Olimpiu ; CEREŞANU. Camelia ; STĂNESCU, Octavian**. *Organizarea şi exploatarea bazelor de date bibliografice*. Bucureşti, INID, 1990. 92 p. (Material metodologic).
Anexe & bibliogr. p. 63-91.

405. *** NEGOIȚĂ, C. V.** *Sisteme de înmagazinare şi regăsire a informațiilor*. Bucureşti, Editura Academiei RSR, 1970.

406. **NISTOR, Erica ; ROMAN, Eliza**. *Progrese în automatizarea clasificării, prelucrării şi difuzării documentelor*. Sinteză. Bucureşti, INID, 1978. 64 p. (Progrese în ştiință şi tehnologie).
Bibliogr. p. 61-64.

407. **OTMAN, Gabriel**. *Engleza pentru Internet*. Bucureşti, Teora, 2000. 224 p. (Educational).

408. **PAKONDI, Victor**. *Dicționar Internet & tehnologii World Wide Web*. Bucureşti, Kondyli, 2000. 447 p.

409. **PETERSEN, John V.** *Baze de date pentru începători*. Bucureşti, BIC ALL, 2003. 312 p. (Ghiduri pentru începători).
Anexe p. 277-308.

410. **TIRZIMAN, Elena**. *Procesele de biblioteca : abordare în contextul utilizării noilor tehnologii*. Bucureşti, Editura Universității, 2000. 108 p.
Bibliogr. dupa capitole.

411. **TIRZIMAN, Elena**. *Utilizarea noilor tehnologii ale informării şi comunicării în mediul universitar : aspecte ale formării unei culturi informaționale*. Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti, 2002. 200 p.
Webografie & Bibliografie p. 167-176.
Anexe & rez. lb. fr. p. 177-197.

412. **TIRZIMAN, Elena**. *Informația şi formarea universitară*. Bucureşti, Editura Tehnică, 2003. 174 p.
Webografie p. 129-136.
Bibliogr. p. 137-142.
Anexe & rez. lb fr. p. 143-172.

Organizarea colecțiilor

413. **CIORCAN, Marcel**. *Organizarea colecțiilor de bibliotecă. Bazele biblioteconomiei : aşezare, cotare, verificare, reconsiderare, conservare*. Cluj-Napoca, Casa Cărții de Ştiință, 2001. 143 p.
Anexe, bibliogr. selectiva p.93-142.

414. **DIMA-DRĂGAN, Corneliu**. *Bibliologie generală. Fasc. I : Organizarea şi prelucrarea colecțiilor*. Bucureşti, [s.n.], 1976. 220 p.
Bibliogr. p. 214-216.

415. **DIMA-DRĂGAN, Corneliu ; PĂTRAR, Gheorghe**. *Introducere în biblioteconomie. I : Organizarea cărții*. Bacău, Comitetul Județean de Cultură şi Educație Socialistă, 1973. 255 p.
Bibliogr., anexe p. 170-252.

416. **MAGUI, Victor**. *Inregistrarea pe microformate a fondului de documente*. Bucureşti, INID, 1973. 106 p. (Sinteză documentară).
Bibliogr. după capitole.

417. **PELTZ, Margareta**. *Sisteme moderne de organizare şi depozitare a fondurilor documentare*. Bucureşti, ICDT, 1971. 100 p. (Sinteză documentară).
Bibliogr. p. 84-100.

Personalităţi

418. ** Dr. Valeriu Moldovan : bibliografia scrierilor (1947-1997)*. Bucureşti, Biblioteca Municipală "Mihail Sadoveanu", 1997. 47 p.

419. *Prof. Dr. Doc. Nicolae Georgescu-Tistu : bibliografia scrierilor 1914-1969*. Bucureşti, BCS a RSR, 1969. 34 p.

420. *Who's Who : instituţii şi specialişti în informare şi documentare din România*. a 2-a. Bucureşti, INID, 1998. 66 p.

421. **BULUŢĂ, Gheorghe ; PETRESCU, Victor**. *Galeria bibliologilor români : portrete*. Târgovişte, Editura Bibliotheca, 2003. 96 p.

422. **BULUŢĂ, Gheorghe, ed. ; PETRESCU, Victor, ed.** *Centenar Dan Simonescu. Cartea şi biblioteca : contribuţii la istoria culturii româneşti*. Antologie, prefaţă, tabel cronologic, bibliografie selectivă şi note de ... Târgovişte, Bibliotheca, 2002. 304 p. (Universitaria).
Bibliogr. & note p. 276-293.

423. **CARABA MITROFAN, Ioan, red. ; DIMA PETRINA, Mihaela, red.** *Dan Simonescu : biobibliografie*. Bucureşti, Biblioteca Centrală Universitară, 1972. 190 p.

424. **EDROIU, Nicolae**. *Ioachim Crăciun şi bibliologia românească : studiu şi bibliografia operei*. Cluj-Napoca, Editura "Philobiblon" a Bibliotecii Centrale Universitare "Lucian Blaga", 1994. 110 p. (Bibliotheca Bibliologica ; 1).
Anexe p. 56-107.

425. *** LAZAR, Dumitru**. *O viaţă închinată cărţii de un om al cărţii : Petre Petria la 65 de ani de viaţă şi peste 40 de ani de muncă în bibliotecă*. Râmnicu Vâlcea, Conphys, 1999 . 90 p. (Oameni în timp).

Relaţii cu publicul

426. *Determinarea nevoilor de informare şi a grupelor de beneficiari*. Bucureşti, INID, 1974. 38 p. (Recomandare metodologică).

427. *Studentul şi biblioteca : optimizarea activităţilor cu studenţii în bibliotecile din Institutul Politehnic Bucureşti*. Bucureşti, Biblioteca Institutului Politehnic, 1986 . 84 p.
428. **CIORCAN, Marcel**. *Relaţiile bibliotecii cu publicul : sinteză documentară*. Bucureşti, Centrul de Pregătire şi Formare a Personalului din Instituţiile de Cultură, 1997. 52 p. (Caietele bibliotecarului ; 2).
Bibliogr. p. 49.

429. *** LUPU, Atanase**. *Relaţiile bibliotecii cu publicul*. Vol. 1. Bucureşti, Litera, 1973. 79 p. (Probleme de biblioteconomie).

Serviciul de referinte

430. **MARCU, Angela**. *Noi tendinţe în serviciile de referinţe din biblioteci*. Cluj-Napoca & Chişinău, Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga", 2001. 58 p. (Sinteză documentară).
Note & bibliogr. p. 50-57.

IV. Prezentarea datelor bibliometrice şi interpretarea rezultatelor

1. Situaţia producţiei editoriale în intervalul 1945-2003

Primul aspect care ne-a interesat în urma prelucrării statistice a datelor a fost dinamica apariţiilor editoriale pe întreaga perioadă studiată, respectiv 1945-2003. Totalul volumelor publicate sunt prezentate pe decade, în două tabele succesive, pentru a avea o viziune comparativă asupra activităţii publicistice din două perioade istorice cu sisteme social-politice fundamental diferite.

1945-49		**1950-59**		**1960-69**		**1970-79**	
2	0.5%	35	9,1%	39	10,2%	118	31%

1980-89		**Total**	
31	8,1	225	58,9%

1990-1999		**2000-2003**		**Total**	
83	21,6%	75	19,5%	158	41,1%

Fig. 2. Dinamica producţiei editoriale în intervalele: 1945-1989 şi 1990-2003

Prima constatare care se impune este faptul că în 45 ani s-au publicat 225 titluri, adică 58,9 % din totalul de 383 volume tipărite, în timp ce, în doar 14 ani, s-au publicat 158 volume, adică 41,1 %. Explicaţia fenomenului vizează atât aspecte exterioare, legate de contextul socio-politic şi economic în care s-a desfăşurat activitatea biblioteconomică înainte şi după anul 1989, cât şi interioare, ale profesiei în sine. Izolarea aproape totală faţă de evoluţia domeniului pe plan mondial, lipsa unui cadru organizatoric unitar la nivel naţional, absenţa unor politici coerente de dezvoltare coordonate de o instanţă unică care să conceapă şi un cadru legislativ adecvat şi, nu în ultimul rând, finanţarea insuficientă, au marcat puternic comunitatea bibliotecilor româneşti. Privită ca un domeniu oarecum auxiliar în contextul larg al învăţământului, al cercetării şi în raport cu actul cultural, profesia de bibliotecar n-a găsit resurse în interiorul ei pentru a-şi impune propria identitate.

Una dintre cauzele determinante în acest sens a fost lipsa unei forme instituţionalizate, stabile şi de durată, de pregătire a specialiştilor din domeniu. Cadrul formativ la nivel superior care a funcţionat la *Universitatea Bucureşti. Facultatea de Filologie*, între 1953-1958 n-a produs decât două serii de absolvenţi dintre care aproape jumătate n-au profesat în domeniul lor de specializare. Studiile de scurtă durată care au funcţionat la *Institutul Pedagogic de 3 ani* din Bucureşti până în anul 1973, sau cele din cadrul *Şcolii Postliceale de biblioteconomie* de pe lângă *Grupul Şcolar Poligrafic* din Bucureşti până în 1975, ca singure forme de pregătire postliceală şi superioară la nivel naţional, n-au reuşit să acopere nevoia de specialişti, nevoie care s-a acutizat masiv în următoarele trei decenii. Pregătirea de specialitate a bibliotecarilor, după desfiinţarea

învățământului postliceal şi universitar de profil, s-a realizat atât prin cursurile organizate de *Centrul de Perfecționare a Cadrelor* din Ministerul Culturii, cât şi, mai ales, în cadrul bibliotecilor, prin programe de formare profesională, pe nivele diferite de aprofundare şi axate pe cursuri şi aplicații practice. Una dintre consecințele grave ale întreruperii totale a învățământului superior de biblioteconomie a fost precaritatea cercetării de profil, a interesului pentru demersul cercetării ştiințifice şi publicarea rezultatelor în lucrări consistente, fundamentale pentru evoluția domeniului.

Cu toate acestea, preocupare pentru activitatea de cercetare în bibliologie se poate regăsi pe parcursul deceniilor studiate, în special în volume colective şi în paginile revistelor de profil. O posibilă explicație a tendinței autorilor de a apela cu precădere la periodicele de profil pentru a ieşi cu operele lor în spațiul public, este faptul că, de regulă, revistele de specialitate sunt coordonate de un colectiv redacțional format în special din oameni ai profesiei, specialişti direct implicați în activitatea biblioteconomică şi, ca urmare, avizați în ceea ce priveşte viața profesională, astfel încât considerentele critice de evaluare şi selecție a materialelor destinate publicării erau în primul rând de ordin valoric şi mai puțin ideologic iar restricțiile impuse de cenzură erau mai laxe în comparație cu situația întâlnită la editurile de stat.

În ceea ce priveşte cărțile şi volumele de specialitate, se poate observa că majoritatea autorilor celor mai importante studii provin dinafara profesiei, sunt specialişti cu pregătire superioară în alte zone decât bibliologia sau biblioteconomia. Acest fapt se poate constata în special pe parcursul deceniului 7, când s-au publicat 118 titluri, ceea ce reprezintă 31 % din totalul de 383 volume studiate. Ele sunt semnate în special de autori care profesau în cadrul INID şi care aveau, ca formație de bază, studii în ştiințele exacte – matematică, fizică, politehnică, etc. Faptul că ei au beneficiat de sprijinul financiar şi logistic important al INID, instituție independentă, de rang republican şi cu susținere guvernamentală directă, explică şi procentul cel mai ridicat de apariții editoriale din anii 70. Vom reveni la acest aspect în cadrul discuției asupra reprezentării statistice a zonelor tematice şi a genurilor.

La cealaltă extremă se află deceniul 8, când s-au publicat cele mai puține lucrări din întreaga perioadă studiată, 31 titluri reprezentând 8,1 % din total, exceptând anii 40, cu doar 2 apariții, adică 0,5 % . Dacă pentru această din urmă situație, motivația este evidentă - ea se poate regăsi în dezagregările multiple provocate de război -, deceniul 8 a reprezentat perioada cea mai critică a regimului comunist, cu efecte dezastruoase în toate aspectele vieții societății româneşti.

Cel de-al doilea tabel ilustrează eforturile de recuperare a distanței, de integrare în comunitatea mondială a instituțiilor de informare şi documentare, şi de redefinire a locului ocupat de profesiile bibliologice în cadrul noii societăți informaționale. Chiar dacă ultimii ani de deschidere, căutări şi transformări continuă să fie marcați de ezitări, inconsistență a deciziilor şi de lipsa unei viziuni generale, la nivel național asupra profesiei, ieşirea din izolarea masivă din ultima jumătate de secol, accesul liber la surse, libertatea de circulație şi posibilitatea cunoaşterii nemijlocite a realității profesionale din afara țării, au determinat un important reviriment în sfera activității editoriale biblioteconomice. Dacă în deceniul 9 s-au publicat 83 volume, adică 21,6 % , începând din anul 2000 până în 2003, deci în doar 4 ani, s-au publicat 75 volume, reprezentând 19,5 %.

Redăm mai jos, graficul dinamicii producției editoriale în deceniul 9.

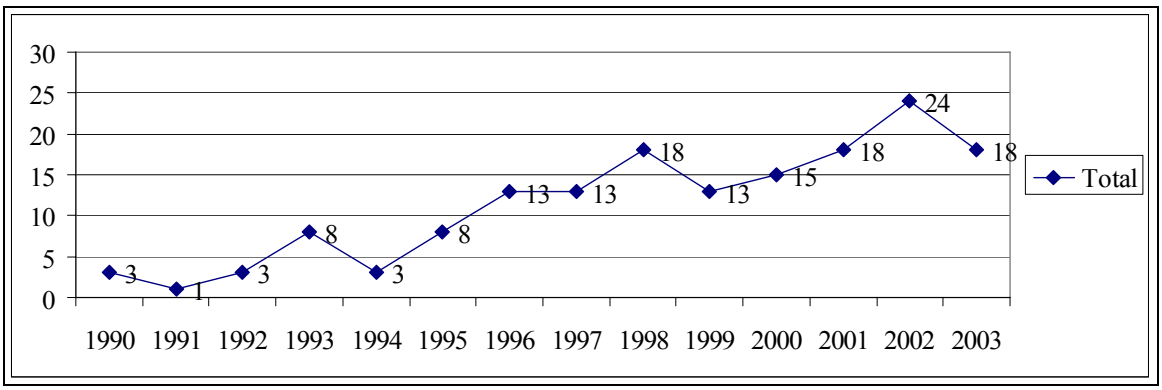

Fig. 3. Dinamica producției editoriale în intervalul 1990-2003

Se remarcă trend-ul ascendent al aparițiilor, cu câteva scăderi la nivelul anilor 1991, 1994 şi 1999, scăderi care ni se par de natură conjuncturală, care nu afectează în mod semnificativ tabloul general al producerii de carte din această perioadă (factori externi de natură social-economică, instabilitate politică la nivelul anului 1991, condiții dificile de editare, sub-finanțare, poate chiar lipsa de interes a editurilor pentru publicațiile din acest domeniu, publicații care nu garantează un profit imediat, etc.). În ceea ce priveşte anul 2003, traseul este *fals negativ*, având în vedere modul, uneori deficitar, în care se face difuzarea publicațiilor spre destinatar, astfel încât, la momentul încheierii fazei de investigație pentru acest studiu, e posibil să nu fi avut acces la întreaga producție de carte din 2003 (în special la volumele din categoria „literatură gri" care au o apariție neregulată, nu sunt semnalate în *Bibliografia națională curentă* şi nu se pot obține pe căile obişnuite de achiziție).

La acest moment al discuției, se mai impune o constatare de natură prospectivă. Calculând media aparițiilor editoriale pe an, rezultă că în anii 2000 s-au publicat în medie 18 titluri pe an, față de decada 9, când s-au publicat în medie 8 titluri pe an. Dacă ritmul de creştere se păstrează şi dacă nu intervin factori externi care să afecteze procesul de elaborare şi de publicare, se poate estima că producția editorială se va dubla până în anul 2009.

2. Dinamica producției editoriale din perspectiva temelor abordate

La analiza statistică a temelor cu frecvența cea mai ridicată în perioada 1945-2003, am luat în calcul doar primele 10 poziții, adică 281 titluri, ceea ce reprezintă 73,37 % din totalul de 383. Redăm în anexă – la **Figura 4.** – tabelul cu ponderea tematicii în ordine descrescătoare, repartizată pe decade.

După cum se poate observa, tema cea mai frecventată de autori este *Informare şi documentare*, care oferă cititorilor spre lectură şi studiu 86 titluri, reprezentând 22,45 % din întreg corpusul documentar studiat. Pe locul 2 se plasează *Bibliotecile publice*, cu 40 volume, adică 10,44 % din total, urmate de *Biblioteconomie*, cu 36 volume, reprezentând 9,40 %. *Noile tehnologii informaționale*, o temă de un interes din ce în ce mai mare pentru profesioniştii din domeniu, se situează pe locul 4, cu 24 titluri, adică 6,27 %, urmată de *Biblioteci universitare*, cu 21 apariții având o pondere de 5,48 %, *Istoria cărții şi a tiparului*, cu 20 apariții, adică 5,22 % şi *Biblioteci*, cu 18 volume reprezentând 4,70 %. Pe locul 8 şi 9 se situează temele *Catalogare. Cataloage*, cu 15 apariții – 2,87 % şi *Clasificare. Indexare,* cu 11 volume, adică 2,87 % din total. Locul 10 este ocupat de *Lectură*, o temă cu înalte semnificații pentru însăşi profesia de bibliotecar, cu 10 volume, reprezentând 2,61 % din total.

Pentru a avea o imagine cât mai clară asupra dinamicii în timp a tematicilor abordate, am grupat primele 10 teme în ordine descrescândă, în grupe de câte 5.

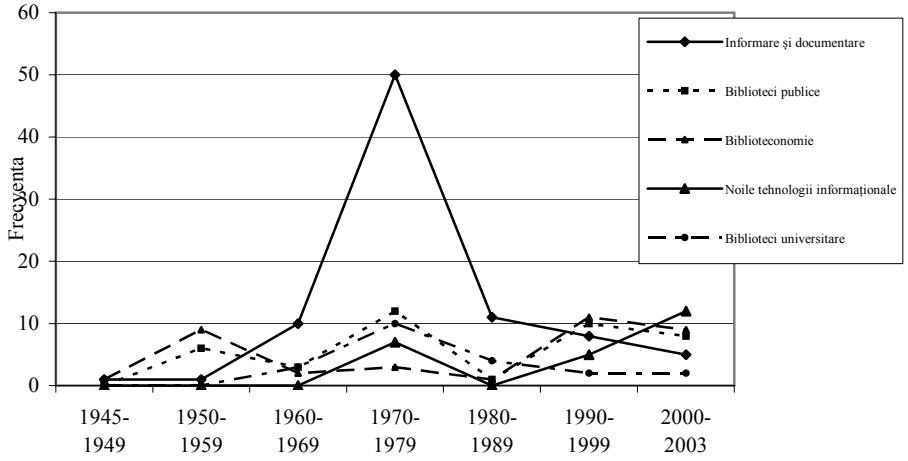

Fig. 5 Dinamica pe decade a producției editoriale din perspectiva teme-lor abordate la primele 5 poziții

Numărul mare de volume din sfera tematică a *Informării şi documentării* se explică prin activitatea extrem de susținută, în special în deceniul 7, a *Institutului Național de Informare şi Documentare* – INID, fapt amintit deja mai sus. Înființat în 1949 sub denumirea de *Institutul de Documentare, Bibliografie şi Editură Tehnică* – IDBET sau IDT, devenind în 1953, prin separarea de Editura Tehnică - *Institutul Central de Documentare Tehnică* - ICDT, şi apoi, în 1974 – INID, a fost primul organism românesc de stat cu atribuții la nivel național în domeniul informării ştiințifice şi tehnice şi a funcționat pe întreg intervalul temporal studiat. Între sarcinile multiple care i-au revenit, a fost şi aceea de a coordona toate celelalte centre de informare şi documentare din țară şi de a asigura procesul de instruire în domeniul documentării. În acest context, având, până la mijlocul anilor 70 şi resurse adecvate, activitatea editorială în cadrul INID a fost remarcabilă. Din păcate, ca urmare a HCM nr. 1598 emis în 1974, a avut loc o reducere masivă a resurselor alocate de stat, urmată şi de o restructurare drastică a personalului, fapt cu consecințe extrem de limitative în ceea ce priveşte producția editorială. Scăderea numărului de volume publicate în deceniile următoare ilustrează pe deplin această situație şi se poate regăsi în traseul abrupt descendent pe grafic.

În ceea ce priveşte *Bibliotecile publice* şi *Biblioteconomia,* e interesant de observat că, pe întreaga perioadă studiată, au cea mai constantă evoluție, începând cu decada 5 (când se publică cel mai mare număr de volume în comparație cu celelalte teme, ca urmare a primelor măsuri legislative luate de regimul comunist, de a înființa un număr cât mai mare de „biblioteci de mase") şi până în anii 2000, cu excepția deceniului 8, când întreaga activitate editorială, în toate zonele tematice, a fost minimă.

O evoluție marcantă şi care se află în continuare într-un trend ascendent puternic, se poate constata la tema *Noile tehnologii informaționale*. Începând cu primele studii din decada 6, într-un domeniu nou dar care se dovedea a fi deja de mare viitor, şi până în anii 2000-2003, când se publică cel mai mare număr de volume (12) în comparație cu celelalte 9 teme, preocupările față de „noua modalitate" de a trata informația şi accesul la ea cresc în mod constant. Interesul față de automatizarea şi informatizarea bibliotecilor, reflectat în lucrările publicate la această temă, se răsfrânge, în mod firesc, şi asupra transformărilor determinate de acestea, transformări de natură instituțională şi administrativă, materială şi managerială, relațională şi de comunicare şi, nu în ultimul rând, mentale şi de introspecție.

În ceea ce priveşte *Bibliotecile universitare*, se constată o scădere pronunțată în decadele 8 şi 9, după care se stabilizează la un nivel minim până în anul 2003. Această situație este surprinzătoare şi îngrijorătoare în acelaşi timp, având în vedere importanța acestor instituții în activitățile academice şi faptul că întreg mediul universitar, din care ele sunt parte integrantă, se află

într-un proces de restructurări profunde pentru a se adapta noului context informațional şi de comunicare.

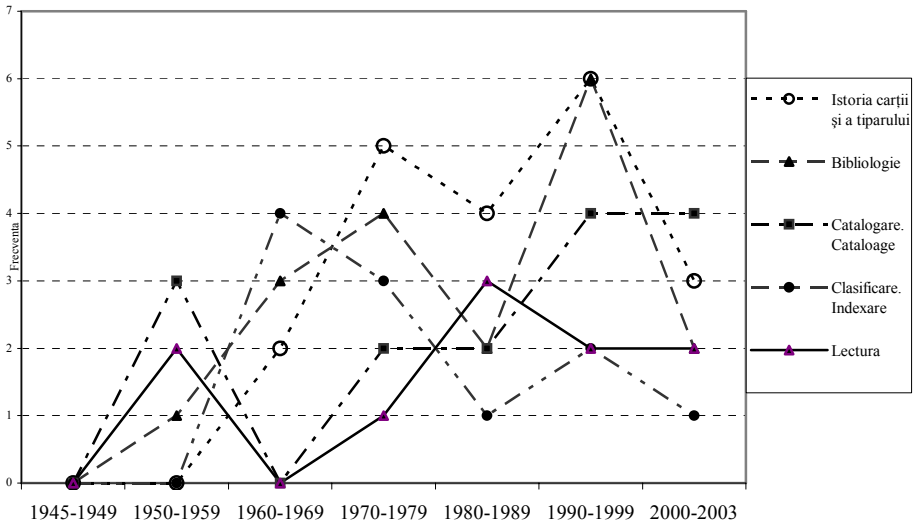

Fig. 6. Dinamica pe decade a producției editoriale din perspectiva teme-lor abordate, la următoarele 5 poziții

Dinamica următoarelor 5 categorii tematice pare caracterizată, la prima vedere, printr-o evoluție extrem de neregulată, oarecum haotică, în comparație cu cea prezentată în primul grafic. În legătură cu graficul de la Fig. 6, trebuie precizat faptul că reperele numerice care se regăsesc pe ordonată nu sunt prezentate la acelaşi scară, condiție impusă de valorile de reprezentare foarte reduse. La scara utilizată în primul grafic, aceste valori ar fi impus salturi foarte mici, ceea ce ar fi făcut traseele foarte greu de urmărit.

În această a doua succesiune de categorii tematice, este interesant de urmărit evoluția producției editoriale din domeniul *Catalogare.Cataloage* care este prezent în întreg intervalul studiat, cu o creştere în deceniul 9, până la un plafon liniar care se păstrează şi la nivelul anilor 2000-2003. Utilizarea mijloacelor electronice în operațiunile de catalogare, construirea cataloagelor on-line alături de cele tradiționale pe fişe, cu perspectiva înlocuirii totale a acestora, nevoia de norme unitare de descriere a documentelor, în situația în care se folosesc softuri diferite şi exercitarea controlului bibliografic – național şi universal – , explică interesul constant față de acest domeniu. Totuşi, din păcate, acest interes nu se materializează într-o cantitate editorială suficient de mare având în vedere importanța acestor activități-sarcini-obiective-deziderate. Aceleaşi constatări se pot face în legătură şi cu următoarea poziție, ş.a. *Clasificare*. *Indexare.* Deşi prelucrarea tematică a documentelor se face tot mai frecvent prin indexare, e surprinzător faptul că lucrările din acest domeniu sunt atât de slab reprezentate, cu atât mai mult cu cât pe piața informațională există o ofertă impresionantă de baze de date indexate. Reamintim că, la acest moment, se află în discuție ultimele cinci grupe tematice, în ordinea ponderii lor în literatura bibliologică.

Traseele urmate de *Istoria cărții şi a tiparului* şi *Bibliologie*, sunt marcant ascendente până în decada 7, urmând ca, după o scădere evidentă în deceniul 8, să ajungă la maximum de amplitudine în deceniul 9. Aceste două teme sunt mai puțin frecventate de autori în anii 2000-2003, ca urmare a interesului tot mai puternic față de aspectele legate de modernizarea şi automatizarea accesului la informație.

Aflată pe poziția 10, *Lectura* este marcată de limitări impuse, credem, din aceleaşi considerente Traseul în timp este la fel de neregulat, cu o uşoară creştere în decada 5, urmată de o scădere accentuată în deceniul 6 şi, din nou, o linie ascendentă în anii 80, când atinge punctul maxim din întreaga ei evoluție. După o nouă descreştere în deceniul 9, se stabilizează la o valoare

scăzută dar constantă, până la sfârşitul intervalului studiat. Acest lucru este surprinzător, pentru că, în esenţă, însăşi raţiunea de a fi a bibliotecilor – de altfel, a tuturor acumulărilor documentare - presupune tocmai educarea, instruirea şi împlinirea prin lectură.

Consultând din nou tabelul tematicilor cel mai bine reprezentate în literatură, nu se poate să nu remarcăm absenţa unor teme de o importanţă majoră în evoluţia recentă şi viitoare a bibliotecilor. Ne referim aici la lucrările de management de bibliotecă (management instituţional, financiar, resurse umane, evaluare de personal şi indicatori de performanţă, etc.), care nu figurează printre primele 10 poziţii nici măcar în intervalul 1990-2003. Se poate, totuşi, constata că nevoia de surse de informare în management de bibliotecă se face tot mai pregnant simţită, cea mai bună dovadă în acest sens fiind cele 5 titluri de lucrări din acest domeniu (din totalul de 9 reţinute la acest descriptor tematic) traduse şi publicate la noi după anul 1990.

3. Dinamica producţiei editoriale din perspectiva genurilor abordate

Odată stabilite tematicile abordate în mod preponderent de literatura românească de profil, ne-am propus ca în următoarea etapă, să extindem analiza asupra calităţii ştiinţifice a acestei literaturi, a valorii ei epistemologice, cu alte cuvinte, am dorit să estimăm nivelul, profunzimea şi gradul de complexitate la care au fost tratate temele abordate în lucrările de specialitate. În acest stadiu al analizei, am supus calculelor statistice datele obţinute în urma acordării descriptorilor de gen, în strictă conformitate cu explicaţiile date la începutul studiului. Redăm în *Anexă,* **Figura 7**, – cu tabelul conţinând distribuţia genurilor pe decade, în ordine descrescătoare a procentajelor.

Este evident, conform datelor din tabel, că genul abordat cu preponderenţă în literatura de specialitate este *Lucrări de referinţă*, care totalizează un număr de 90 volume din cele 383 lucrări analizate, reprezentând 23,50 % din total. La o diferenţă aproape nesemnificativă, se află genul *Manual*, cu 89 titluri, adică 23,24 %, urmat de *Sinteză documentară*, totalizând 74 volume, cu un procentaj de 19,32 %. Pe poziţia a 4-a, se situează genul *Volum colectiv*, cu 62 lucrări reprezentând 16,19 % urmat în mod succesiv de *Monografie*, cu 58 titluri (15,14 %), *Eseu*, cu 9 titluri (2,35 %) şi *Tratat* cu 1 titlu (0.26 %).

Prima concluzie care se poate trage din configuraţia datelor de mai sus este că literatura de profil este reprezentată cel mai bine la nivel instrumental, de intermediere în regăsirea informaţiilor, de materiale de orientare rapidă sau de acumulări de informaţii de natură legislativă şi administrativă. Asta înseamnă că, deşi informaţiile care se pot regăsi în acest gen de materiale sunt foarte precise, ele sunt şi foarte concise, astfel încât nivelul de detaliere a cunoştinţelor teoretice şi conceptuale este destul de redus. Utilitatea acestor tipuri de documente nefiind, în nici un fel, minimalizată – e suficient să amintim aici exemplul lexicoanelor bibliologice şi a dicţionarelor speciale şi explicative de biblioteconomie şi ştiinţa informării, foarte necesare pentru fixarea unei terminologii de specialitate încă fluctuante şi dilematice – trebuie să remarcăm, totuşi, că ponderea lor masivă în literatura de specialitate îi conferă acesteia un caracter lipsit de profunzime, abordarea problemelor de fond fiind mai degrabă schematică.

Pe poziţia a 2-a se situează *Manualele* - publicaţii a căror importanţă în formarea bibliotecarilor, pe de-o parte şi numărul mare în care se află ele reprezentate pe parcursul întregului interval studiat, pe de alta, ne-a determinat să detaliem analiza în continuare, pentru o estimare mai aprofundată a nivelurilor de abordare. Folosindu-ne de departajarea pe sub-clase a manualelor, în funcţie de complexitatea şi profunzimea discursului – departajare amintită în partea introductivă a studiului nostru - am dorit să vedem care este ponderea fiecăreia dintre ele în întreaga categorie a manualelor. Astfel, din totalul de 89 lucrări cu caracter didactic, 19 sunt *Manuale universitare* (21,35 %), 1 – *Manual şcolar* (1,12 %), 32 sunt *Manuale de formare profesională* (35,95 %) şi 37 – *Materiale metodologice* (41,58 %). Din punctul de vedere al perioadei de timp în care au apărut, 58, adică 65,16 % au fost publicate înainte de anul 1989, şi 31, reprezentând 34,84 %, între 1990-2003.

Cercetând direct majoritatea lucrărilor cu caracter didactic, am constatat că nivelul de conceptualizare şi volumul de cunoştinţe teoretice prezentate sunt la un nivel relativ redus, predominând în special informaţiile de ordin practic, axate pe preocuparea de a crea *manualitatea* cerută de activităţile cotidiene şi de rutină ale bibliotecarului. Cel mai edificator exemplu în acest

sens este categoria *Manual de formare profesională*, editată în mod constant în întreaga perioadă studiată. În deceniile 4, 5 şi 6 sunt publicate numeroase astfel de manuale, cele mai multe traduse din limba rusă, materiale care prezintă un minim de cunoştinţe teoretice şi practice pentru bibliotecari[1]. Începând cu anii 70, manualele de iniţiere, formare şi perfecţionare profesională câştigă în complexitate, un rol important având în acest sens Biblioteca Naţională, INID, ABIR şi ABBPR.

Cea mai mare pondere din categoria manualelor o are *Materialul metodologic*, în special datorită lucrărilor cu caracter de îndrumătoare, editate de INID pe scară largă, până în decada 7. Nivelul de aprofundare a problematicilor abordate este mediu, foarte sugestive în acest sens fiind sintagmele *Ghid de utilizare…*, *Ghid practic…*, *Recomandare metodologică*, sau *Reguli unitare pentru …*, integrate în titluri.

În ceea ce priveşte manualele universitare, majoritatea lor au fost editate după anul 1990, cu câteva excepţii meritorii. Ca urmare a faptului că, după revoluţia din 1989, contactul cu mediul academic din exterior s-a intensificat prin numeroase programe uni- şi bilaterale şi că accesul la sursele de informare a crescut semnificativ, factorul calitativ al lucrărilor editate, inclusiv al manualelor universitare, a sporit în consistenţă. Totuşi, se poate constata că multe dintre acestea se prezintă ca *îndrumări metodice pentru uzul studenţilor*, ca *suporturi de curs* sau ca *îndrumări practice de seminar*, materiale foarte utile, de altfel, în activitatea didactică, dar totuşi, incapabile de a asigura studierea globală, integrală şi aprofundată a subiectelor incluse în programa de învăţământ.

Înainte de a ne continua discuţia despre celelalte genuri prezente în literatura de profil, trebuie să observăm că ultima sub-categorie din genul manual, ş. a. *Manualul şcolar*, este reprezentată doar de un singur volum. Situaţia nu este atât de surprinzătoare, având în vedere faptul că biblioteconomia a fost materie de predare în licee doar într-o foarte scurtă perioadă de timp, şi numai la liceele cu profil de filologie-istorie.

Revenind la analiza distribuţiei genurilor pe decade prezentată în tabelul de la Fig. 7, se poate constata că tot o singură apariţie găsim şi sub formă de *tratat*, genul care presupune gradul cel mai elevat şi riguros ştiinţific din întreaga gamă de abordări posibile a unei tematici. Prezenţa unui singur tratat în literatura de profil ni se pare simptomatică pentru nivelul ştiinţific al literaturii româneşti de specialitate, având în vedere faptul că producerea tratatelor marchează etapa de maturitate ştiinţifică a oricărei discipline, domeniu, etc. În ceea ce priveşte *eseurile* – materiale de mare suplețe intelectuală, cu o manieră originală de tratare a tematicii, este un gen mai puţin frecventat de autori, în special înainte de 1989, fiind aproape în totalitate publicate între anii 1990-2003. Considerăm că această deschidere spre eseu este un semn pozitiv pentru literatura bibliologică românească, oarecum neobişnuită cu această manieră de abordare a problemelor, genul presupunând o intensă implicare personală, cu iniţiative, opinii şi puncte de vedere personale şi inedite.

Evoluţia în timp a *sintezelor documentare*, a *volumelor colective* şi a *monografiilor* se poate urmări cu uşurinţă în graficul de mai jos, care prezintă dinamica pe decade a tuturor genurilor de publicaţii.

[1] Din această categorie fac parte *Călăuza bibliotecarului* (1948), *Minimum de tehnică de bibliotecă* (1953, reeditat în 1958) şi *Consultaţii de biblioteconomie* (1969), manuale care au stat la baza formării a numeroase generaţii de bibliotecari

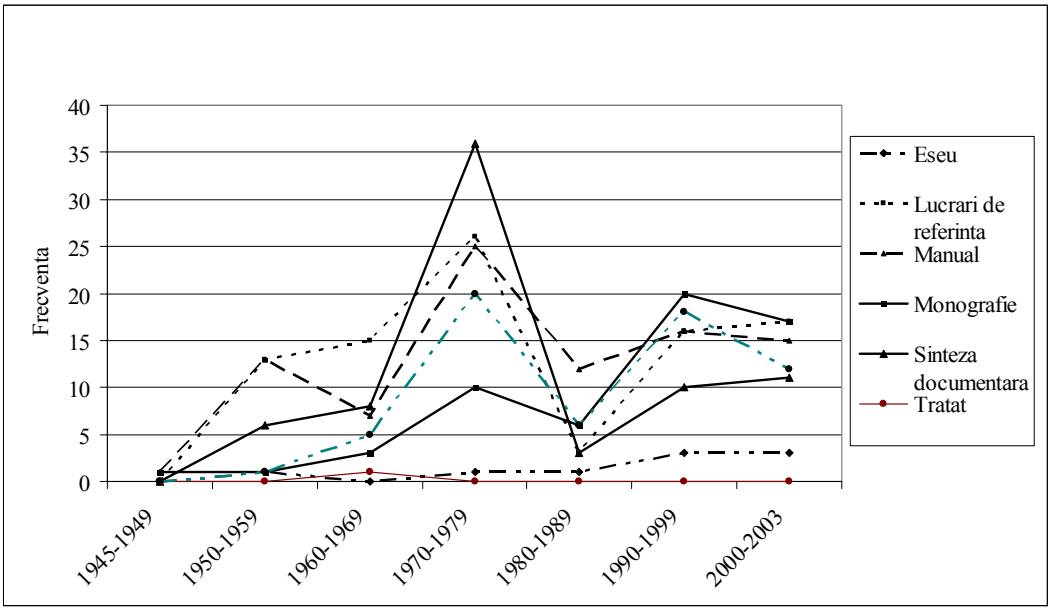

Fig. 8. Dinamica genurilor pe decade

Sintezele documentare sunt cele care reţin, în primul rând atenţia, prin traseul puternic detaşat faţă de evoluţiile celorlalte genuri. Punctul de maximă amplitudine relevat la nivelul deceniului 7, este determinat, din nou, de activitatea editorială a INID care publică masiv acest tip de materiale. În deceniul următor, ating nivelul cel mai scăzut din întreaga lor evoluţie – ca toate celelalte genuri, de altfel - urmând să se stabilizeze la o valoare medie, începând cu decada 9.

O evoluţie, oarecum, similară o au şi *volumele colective* – relativ bine reprezentate – având nivelul cel mai ridicat tot în anii 70. Ponderea precumpănitoare în cadrul volumelor colective, dealungul întregului interval temporal studiat, o au lucrările ştiinţifice ale diferitelor întâlniri profesionale ale bibliotecarilor. Alături de spaţiul pus la dispoziţie de publicaţiile seriale ale domeniului, diversele manifestări ştiinţifice de biblioteconomie şi ştiinţa informării au fost cadrul preferat de autorii dornici de a se exprima în public, de a-şi face cunoscute opiniile şi de a-şi publica punctele de vedere. Foarte multe dintre studiile prezentate în acest context sunt de o reală valoare şi reprezintă o importantă materializare a cercetării ştiinţifice în biblioteconomie, în măsura în care ea s-a desfăşurat.

În ceea ce priveşte *monografiile*, traseul parcurs pe întreaga perioadă studiată indică o mai slabă reprezentare în perioada de maximă dezvoltare a celorlalte genuri, urmând să atingă nivelul de vîrf abia în deceniul 9. De altfel, după cum se poate observa în tabelul de la Fig. 9, după anul 1990, repartiţia genurilor se modifică. Monografiile devansează toate celelalte genuri, volumele colective sunt mai bine reprezentate în comparaţie cu sintezele documentare iar tratatul dispare dintre genurile frecventate de autori.

Gen	**90**	**91**	**92**	**93**	**94**	**95**	**96**	**97**	**98**	**99**	**00**	**01**	**02**	**03**	**Total**
Monografie	–	–	–	–	1	2	4	2	7	4	3	3	8	3	**37**
Lucrări de referinţa	1	–	2	3	–	2	3	1	1	3	3	5	5	4	**33**
Manual	1	–	–	4	1	–	2	3	3	2	2	–	7	6	**31**
Volum colectiv	1	1	1	1	–	4	3	2	3	2	1	4	3	4	**30**
Sinteza documentara	–	–	–	–	1	–	1	2	4	2	5	5	–	1	**21**
Eseu	–	–	–	–	–	–	–	3	–	–	1	1	1	–	**6**
Total	**3**	**1**	**3**	**8**	**3**	**8**	**13**	**13**	**18**	**13**	**15**	**18**	**24**	**18**	**158**

Fig. 9. Distribuţia genurilor în intervalul 1990-2003

După cum am mai spus, după anul 1990, *monografiile* se plasează pe prima poziție, cu 37 apariții (din totalul de 58 volume de monografii apărute în întreg intervalul studiat) urmate de *lucrările de referință*, cu 33 volume (cele mai multe fiind diverse ghiduri de biblioteci, dicționare bibliologice şi bibliografii speciale). La mică diferență pe poziția a 3-a, se află *manualele*, cu 31 titluri, urmate succesiv de *volumele colective*, cu 30 titluri, *sintezele documentare*, cu 21 titluri şi, în final, *eseul* cu 6 titluri.

4. Repartizarea primelor 10 poziții tematice după descriptorii de gen

Revenind la ponderea reprezentării tematice analizate mai sus, am recurs la o nouă relație de calcul pentru a vedea ce gen de materiale s-au publicat la primele 10 categorii de teme. Cu alte cuvinte, am dorit să vedem la ce nivel de aprofundare au fost abordate primele 10 teme cel mai des frecventate de autori. Ne vom axa comentariul pe tabelul de la **Fig. 10**, din *Anexă* care detaliază conexiunile existente între zonele tematice şi genurile de abordare.

După cum se poate observa la o primă analiză a datelor din tabel, ordinea priorității genurilor în literatura de specialitate, în relație directă cu *doar* primele 10 teme abordate, se schimbă față de situația întâlnită când am avut în vedere întreaga paletă a tematicilor. De această dată, *manualele, sintezele documentare* şi *lucrările de referință* se plasează pe prime 3 poziții, în această ordine.

Informarea şi documentarea este prezentă în literatură în primul rând sub formă de *sinteze documentare* - 39 titluri, adică 45,3 % din totalul de volume (86) publicate la această temă. De altfel, este tematica cu cele mai multe sinteze documentare din întreaga gamă a domeniilor identificate în literatură. Se poate, de asemenea, constata că este singura arie tematică abordată la nivel de tratat, cu 1 titlu reprezentând 1,2 % din totalul de 86 volume.

Analizând datele din tabel referitoare la sintezele documentare, se poate constata că distanța până la următoarea poziție, deținută de *Noile tehnologii informaționale* (cu abia 9 sinteze) este foarte mare – situație problematică, având în vedere importanța acestor surse de informare pentru o documentare complexă şi la zi. Dacă acest lucru este explicabil pentru perioada dinainte de 1989 (izolarea totală față de progresele spectaculoase înregistrate de profesiile infodocumentare pe plan mondial, lipsa acută a materialelor de informare curentă, în special a periodicelor de profil, subfinanțare, etc.), prezența redusă a sintezelor documentare în ultimii 14 ani ridică un serios semn de întrebare.

Revenind la categoria tematică *Informare şi documentare*, se poate observa că şi *manualele* sunt bine reprezentate, la acest domeniu – 25 titluri, adică 29,1 % din totalul de publicații la această temă, dintre care materialele metodologice şi manualele de formare profesională se află în majoritate.

La această categorie de gen, *Biblioteconomia* se află pe poziția a 2-a, cu 19 titluri, reprezentând 52,8 % din totalul de 36 volume de biblioteconomie publicate. Deşi numărul acestor manuale nu este mic, din punct de vedere valoric, situația este profund dezamăgitoare. Aşa după cum am mai menționat la discuția repartiției genurilor pe decade, cvasi-totalitatea manualelor de biblioteconomie care provin din perioada anilor 50 şi 60 sunt traduceri din limba rusă, impregnate de proletcultism şi propagandă ideologică şi la un nivel ştiințific minim. Cu privire la manualele de biblioteconomie publicate în ultimele decenii, ele sunt relativ inconsistente din punct de vedere teoretic şi conceptual şi nu se ridică mult deasupra nivelului unor ghiduri sau îndrumătoare practice pentru bibliotecari.

În ceea ce priveşte acoperirea cu manuale a domeniilor *Catalogare. Cataloage* şi *Clasificare. Indexare*, acestea se plasează pe poziția a 3-a, cu 12 titluri (85, 7 % din totalul de 14 lucrări de catalogare), respectiv a 4-a, cu 8 volume (66,6 % din totalul de 12 titluri de clasificare). Ponderea masivă a manualelor în cadrul acestor tematici este justificată de nevoia de precizie şi uniformitate impusă de activitățile tehnice de bibliotecă, în special în condițiile utilizării noilor tehnologii digitale de prelucrare bibliografică şi documentară. Precizăm că majoritatea manualelor din aceste două categorii tematice au fost publicate după anul 1989.

Bibliotecile publice sunt cel mai adesea prezente în literatură sub formă de *lucrări de referinţă* (ponderea cea mai mare fiind deţinută de ghidurile de prezentare a bibliotecilor şi materialele administrative şi de legislaţie), cu 14 titluri, adică 35 % din totalul de 40 volume publicate în această zonă tematică. În ceea ce priveşte *monografiile*, Bibliotecile publice se află pe poziţia a 2-a, cu 11 titluri publicate (27,5 %), după *Istoria cărţii şi a tiparului* care este tema cu reprezentarea cea mai importantă la acest gen (13 titluri, adică 65 % din totalul de 20 volume publicate). Prin comparaţie, temele de strictă specializare biblioteconomică, activităţile de tehnică de bibliotecă (catalogarea, clasificarea şi indexarea) deţin câte o *singură* monografie, fiecare în parte.

Faptul că studiile ştiinţifice ample şi aprofundate, de tip monografic, se axează cu precădere pe teme care ţin de aspectele tradiţionale ale bibliologiei, privite mai ales din perspectivă istorică şi culturală - perspectivă care depăşeşte limitele unei viziuni strict biblioteconomice – sugerează din nou, aşa cum am mai remarcat şi la începutul comentariilor, faptul că iniţiativa aparţine unor autori cu altă formaţie decât biblioteconomia (filologi, istorici, absolvenţi ai altor domenii umaniste sau de ştiinţe sociale).

Pentru perioada de dinaintea anului 1990, această situaţie este explicabilă – absenţa timp de peste 3 decenii a oricărei forme instituţionalizate de învăţământ superior de biblioteconomie care să pregătească viitorii specialişti în domeniu, a determinat angajarea în biblioteci a unor absolvenţi cu studii superioare – în primul rând din domenii umaniste – de regulă, a acelora care, ne-având posibilitatea de a se valida în profesia de bază, s-au îndreptat spre biblioteci, ca spre o „a doua opţiune”. Nu ne oprim aici asupra cauzelor care au impus această „deviere” de la profesia iniţială înspre biblioteci – deviere resimţită uneori ca o „ratare” sau „plafonare” profesională – dar totuşi, convingerea noastră este că aceasta este zona de proveniență a majorităţii lucrărilor ştiinţifice valoroase în biblioteconomie şi ştiinţa informării. După anul 1990, însă, nu se poate să nu constatăm absenţa din literatura de specialitate a absolvenţilor colegiilor şi facultăţilor de *biblioteconomie* care funcţionează în mai multe centre din ţară şi care ar fi trebuit deja să-şi facă simţită prezenţa în viaţa ştiinţifică şi editorială a profesiei (desigur, nu ne referim aici la contribuţiile din diversele reviste de profil, ci la tipul de lucrări care fac obiectul cercetării noastre). Evoluţia lor ca *specialişti în biblioteconomie şi ştiinţa informării*, cu pregătire superioară de profil, este încă timidă şi incertă, în aceste condiţii, ridicându-se serios problema nivelului academic al învăţământului superior de biblioteconomie, a programei de studiu, în ultimă instanţă, a calităţii şi eficienţei lui. Acesta este însă un aspect de maximă importanţă care merită o analiză separată, mult mai aprofundată.

Revenind la analiza relaţiei tematică-gen din literatura bibliologică românească, ne vom opri la genul *volum colectiv,* unde am identificat 15 titluri la tematica *Bibliologie*, adică 83,4 % din cele 18 volume de bibliologie publicate (cea mai mare reprezentare a genului). După cum se poate constata, raportul între genurile întâlnite la această tematică este net în favoarea volumelor colective, acestea fiind, în cea mai mare parte, lucrările ştiinţifice ale diferitelor sesiuni de comunicări şi referate, simpozioane sau conferinţe, derulate de-a lungul anilor, pe teme care pun bibliologia în relaţie cu domenii specifice ale biblioteconomiei, dar şi cu zone mai extinse ale istoriei culturii, literaturii, cu sociologia şi psihologia lecturii, etc.

Pe poziţia a 2-a la volume colective, după Bibliologie, se află *Bibliotecile universitare*, cu 8 titluri - majoritatea volume jubiliare sau lucrări ştiinţifice ale unor întâlniri profesionale la temă - adică 38,1 % din totalul de 21 volume publicate. O mai bună reprezentare o are această tematică sub formă de *lucrări de referinţă* - 11 volume (52,4 %) fiind, împreună cu *Bibliotecile publice,* temele cel mai des abordate de autori la această categorie de gen. Dacă lucrările de referinţă publicate în aceste două domenii sunt relativ apropiate din punct de vedere numeric, nu se poate să nu observăm disproporţia care există la genul *monografie.* A fost surprinzător să constatăm că bibliotecile publice au fost tratate monografic în 11 cazuri, în timp ce există doar o singură monografie a unei biblioteci universitare. Desigur, am regăsit materiale axate pe această din urmă tematică, dar ele au fost mai ales volume jubiliare, albume sau ghiduri de prezentare şi nu lucrări care să îndeplinească criteriile fixate la începutul studiului nostru pentru genul *monografie*.

Prezentăm mai jos, cele două grafice cu distribuția primelor 10 categorii tematice în funcție de descriptorii de gen, ca o reprezentare vizuală a raporturilor discutate mai sus. Menționăm că la cel de-al doilea grafic am utilizat, din nou, o scară de valori diferită, din dorința de a face datele reprezentate cât mai uşor de urmărit.

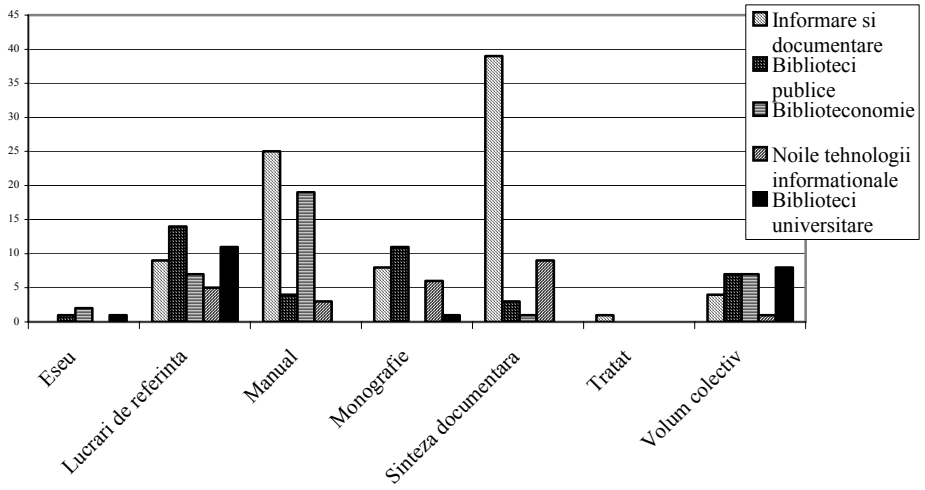

Fig. 11. Distribuția primelor 5 teme după descriptorii de gen

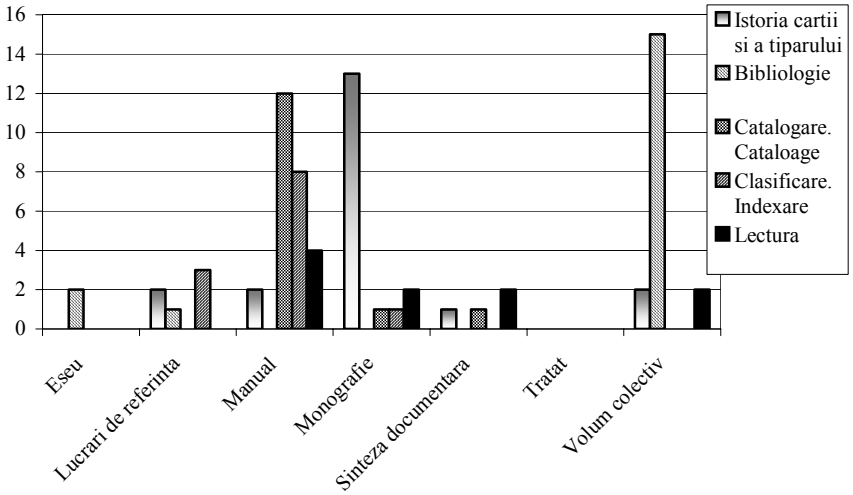

Fig. 12. Distribuția următoarelor 5 teme după descriptorii de gen

V.Concluzii

Punctul de plecare al cercetării noastre a fost conştiința faptului că *cercetarea ştiințifică şi creația originală* din interiorul profesiunilor bibliologice au – în conjunctura actuală, poate mai mult decât oricând – un rol fundamental şi decisiv. Ştiința organizării transferului de informații a devenit o metadisciplină care trebuie reconsiderată de către profesionişti, prin studierea, dezbaterea şi conceptualizarea locului informației în cadrul societății contemporane. Aceasta, desigur, se realizează în primul rând, prin elaborarea unui corpus documentar ştiințific valoros, care să se plieze atât pe multiplele transformări care conferă profesiunilor bibliotecare şi info-documentare un caracter din ce în ce mai specific, cât şi pe aspectele mai „tradiționale", legate de profesia de bibliotecar, de geneza şi evoluția ei în timp, de formarea unui personal specializat, de colaborare şi viață asociativă, etc.

La ora actuală, literatura de profil *tinde* să răspundă acestor cerințe, dovadă în acest sens fiind dinamica anilor 2000-2003 – cea mai pronunțat ascendentă, calculată la nivel anual, din întreaga perioadă studiată. Media de 19 volume publicate pe an, în această perioadă depăşeşte cu mult media de 12 volume publicate pe an în decada 7 – decadă luată ca termen de referință, datorită celei mai crescute activități editoriale din întregul interval cercetat (118 volume).

Faptul că perioada anilor 1990-2003 este reprezentată de monografii ca gen prioritar este, de asemenea, încurajator, ca indiciu al nivelului ştiințific al literaturii actuale de specialitate. Totuşi, repartizarea tematicilor abordate monografic este foarte inegală, majoritatea lor axându-se pe teme legate de noile tehnologii informaționale şi nu putem să nu observăm că există domenii foarte importante ale biblioteconomiei şi ştiinței informării care nu au nici o singură monografie.

Sintezele documentare sunt, de asemenea, deficitar reprezentate în literatura autohtonă de profil, în acest ultim interval temporal, ceea ce are repercusiuni directe şi asupra elaborării manualelor (universitare, de formare profesională, şcolare, etc.) pentru că este evident că nu se pot scrie manuale la un înalt nivel ştiințific, fără surse de informare de genul monografiilor şi sintezelor documentare. Desigur, acest tip de surse se pot obține cu uşurință din literatura străină de specialitate, dar, până la urmă, prezența sau absența lor în documentația *românească* de specialitate se constituie într-un indicator al consistenței şi valorii ei ştiințifice. În realitate, este vorba aici de afirmarea conştiinței de sine a profesiei, de recunoaşterea ei socială, şi, în ultimă instanță, de depăşirea statutului de „*ştiință* de mâna a doua", cum încă este ea, din păcate, considerată a fi.

ANEXE:

Fig. 4 **Ponderea primelor 10 categorii tematice, repartizate pe decade**

r. Crt.	TEMATICA	1945-1949		1950-1959		1960-1969		1970-1979		1980-1989		1990-1999		2000-2003		Total tematic	
			%		%		%		%		%		%		%		%
1	Informare şi documentare	1	0.26	1	0.26	10	2.61	50	13.05	11	2.87	8	2.09	5	1.31	86	**22.4**
2	Biblioteci publice	0	0.00	6	1.57	3	0.78	12	3.13	1	0.26	10	2.61	8	2.09	40	**10.4**
3	Biblioteconomie	1	0.26	9	2.35	2	0.52	3	0.78	1	0.26	11	2.87	9	2.35	36	**9.4**
4	Noile tehnologii informaționale	0	0.00	0	0.00	0	0.00	7	1.83	0	0.00	5	1.31	12	3.13	24	**6.2**
5	Biblioteci universitare	0	0.00	0	0.00	3	0.78	10	2.61	4	1.04	2	0.52	2	0.52	21	**5.4**
6	Istoria cărții şi a tiparului	0	0.00	0	0.00	2	0.52	5	1.31	4	1.04	6	1.57	3	0.78	20	**5.2**
7	Bibliologie	0	0.00	1	0.26	3	0.78	4	1.04	2	0.52	6	1.57	2	0.52	18	**4.7**
8	Catalogare. Cataloage	0	0.00	3	0.78	0	0.00	2	0.52	2	0.52	3	0,78	4	1.04	14	**3.6**
9	Clasificare. Indexare	0	0.00	0	0.00	4	1.04	3	0.78	1	0.26	3	0.78	1	0.26	12	**3,1**
10	Lectura	0	0.00	2	0.52	0	0.00	1	0.26	3	0.78	2	0.52	2	0.52	10	**2.6**
	Total	**2**	**0.52**	**22**	**5.74**	**27**	**7.05**	**97**	**25.33**	**29**	**7.57**	**56**	**14.62**	**48**	**12.53**	**281**	**73.3**

Fig. 7. Distribuția categoriilor de gen repartizate pe decade

GEN	1945-1949	%	1950-1959	%	1960-1969	%	1970-1979	%	1980-1989	%	1990-1999	%	2000-2003	%	Total gen	%
Lucrări de referință	0	0.00	13	3.4	15	3.92	26	6.69	3	0.78	16	4.18	17	4.44	**90**	**23.50**
Manual	1	0.26	13	3.4	7	1.83	25	6.53	12	3.13	16	4.18	15	3.92	**89**	**23.24**
Sinteza documentara	0	0.00	6	1.6	8	2.09	36	9.40	3	0.78	10	2.61	11	2.87	**74**	**19.32**
Volum colectiv	0	0.00	1	0.3	5	1.31	20	5.22	6	1.57	18	4.70	12	3.13	**62**	**16.19**
Monografie	1	0.26	1	0.3	3	0.78	10	2.61	6	1.57	20	5.22	17	4.44	**58**	**15.14**
Eseu	0	0.00	1	0.3	0	0.00	1	0.26	1	0.26	3	0.78	3	0.78	**9**	**2.35**
Tratat	0	0.00	0	0.00	1	0.26	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	**1**	**0.26**
TOTAL	**2**	**0.52**	**35**	**9.14**	**39**	**10.18**	**118**	**30.81**	**31**	**8.09**	**83**	**21.67**	**75**	**19.58**	**383**	**100.00**

Fig. 10. Distribuția ariilor tematice în funcție de categoriile de gen

Nr.crt.	TEMATICA	Eseu	Lucrări de referință	Manual	Monografie	Sinteza documentara	Tratat	Volum colectiv	Tota
1	Informare si documentare	-	9	25	8	39	1	4	**86**
2	Biblioteci publice	1	14	4	11	3	-	7	**40**
3	Biblioteconomie	2	7	19	-	1	-	7	**36**
4	Noile tehnologii informaționale	-	5	3	6	9	-	1	**24**
5	Biblioteci universitare	1	11	-	1	-	-	8	**21**

6	Istoria cărții si a tiparului	-	2	2	13	1	-	2	**20**
7	Bibliologie	2	1	-	-	-	-	15	**18**
8	Catalogare. Cataloage	-	-	12	1	1	-	-	**14**
9	Clasificare. Indexare	-	3	8	1	-	-	-	**12**
10	Lectura	-	-	4	2	2	-	2	**10**
	TOTAL	**6**	**52**	**77**	**43**	**56**	**1**	**46**	**281**

Reviste electronice: dezvoltări în diverse ramuri ale ştiinţei

Alice Keller[1]

1. Dezvoltarea istorică a revistelor ştiinţifice de specialitate

Începuturile revistelor ne poartă în secolul al 17-lea şi sunt tratate pe larg în literatură. Revistele acelor timpuri pot fi descrise ca organe ştiinţifice generale, cuprinzând articole şi rapoarte despre progresele din toate ramurile ştiinţei. Primele reviste ştiinţifice de *specialitate* au apărut însă, numai în a doua jumătate a secolului al 18-lea.

Evoluţia divizării ştiinţei în discipline, creşterea profesionalizării şi constituirea societăţilor şi instituţiilor pe domenii, au favorizat apariţia unor «foi» pe domenii ştiinţifice, care au înlocuit revistele ştiinţifice generale şi cuprinzătoare. Printre primele reviste specializate într-un domeniu, poate fi menţionată *Annales de chimie* (fondată în 1789 la Paris), care mai apare şi astăzi.

După Jean-Claude Guédon apariţia unei reviste proprii este cea mai bună bază pentru demonstrarea stabilităţii unei noi discipline (Guédon, 1996). Prin editarea unei publicaţii proprii, noile societăţi pe domenii de specialitate şi grupările profesionale formate au găsit o modalitate de exprimare permanentă. Chiar până astăzi, revistele, ca formă de publicare, contribuie la constituirea de noi discipline sau subdiscipline.

Articolul nostru nu se ocupă însă de istoria apariţiei revistelor pe suport de hârtie ci îşi propune să răspundă la următoarea întrebare: ce pondere şi valoare au astăzi revistele electronice în fiecare ramură ştiinţifică?

2. Analiza de conţinut a revistelor electronice de pionierat

Primele reviste electronice au apărut la începutul anilor ’80. *Mental Workload,* (1980), poate fi menţionată ca prima de acest fel. Ea a făcut parte din proiectul Electronic Information Exchange System (EIES) şi cuprindea analiza interacţiunii dintre om şi maşină în utilizarea sistemelor complexe (Turoff und Hiltz 1982). Apariţia ei experimentală a fost sistată după publicarea a două articole.

În anul 1982, cea de-a doua revistă electronică apărută pe plan mondial a fost consacrată, tot relaţiei om-maşină. Este vorba despre publicaţia *Computer Human Factors,* din cadrul proiectului britanic BLEND (Birmingham and Loughborough Electronic Network Develop-ment) (Shackel , 1983).

Istoria dezvoltării revistelor electronice arată că, în faza de pionierat, problemele organizatorice, tehnice şi administrative au fost cele care au frânat în primul rând, evoluţia lor. În general lipseau sistemele de telecomunicaţie aplicative, soft-urile prietenoase şi monitoarele satisfăcătoare calitativ. La fel, reacţia autorilor şi cititorilor a fost şi ea proastă. A fost clar de la început că noul mediu ar putea avea succes numai dacă relaţia dintre om şi maşină s-ar putea optimiza (Keller, 2001a).

Înţelegând această situaţie, următorul proiect britanic, QUAR-TET, (care urma după BLEND, având o desfăşurare cuprinsă între 1986-1989), s-a ocupat intensiv de diferitele variante de introducere a tehnologiilor moderne, cum sunt poşta electronică (e-mail), conferinţele pe calculator, băncile de date online, publicaţiile electronice şi livrarea automatizată de documente. Rezultatul acestui proiect a fost, printre altele, produsul *HyperBIT*, o versiune digitală a revistei tipărite *Behaviour and Information Technology.*

[1] Adresa la data scrierii articolului: ETH-Bibliothek, Rämistrasse 101, CH- 8092, Zürich, Schweiz, E-mail: alice.keller@library.ethz.ch ; Adresa actuală: Head of Collection Management, Oxford University Library Services, Bodleian Library, Broad Street, Oxford OX1 3BG, England, E-mail: alice.keller@ouls.ox.ac.uk

Privind aceste reviste de pionierat ca un întreg, reiese legătura strânsă între conținutul revistei şi obiectul cercetării. Primele reviste electronice s-au ocupat intensiv, din punct de vedere al conținutului, de interacțiunea om-maşină şi au însemnat în acelaşi timp experimente ale cercetării acestei relații. Ele pot fi deci privite ca nişte încercări proprii (asemănătoare cu bărbierul care îşi taie singur părul). De fapt, legătura strânsă între conținutul şi obiectul cercetării, nu este surprinzătoare. Trebuie avut în vedere faptul că, în acel timp, nu existau posibilități de dotare la fiecare loc de muncă, cu echipament tehnic necesar (adică computere/legătură Internet). Astfel, acele reviste au avut şansa de a fi luate în seamă doar de către cititorii (potențiali) care se ocupau deja intensiv de noile tehnologii.

Multe reviste electronice de la începutul anilor ’90, tratează şi ele relația om-maşină. Înainte însă de discutarea acestei faze, se impune luarea în considerare a dezvoltărilor din ultimii ani ai deceniului opt. Aici se descoperă şi o a doua linie de evoluție, care se desfăşoară în afara laboratoarelor universitare de cercetare, fiind inițiate şi stimulate de către editorii de reviste.

3. Prima apariție a versiunilor electronice paralele

Evoluțiile în domeniul publicațiilor electronice au fost de la început remarcate şi urmărite de către editurile ştiințifice. Acest fapt este vizibil încă din vremea când activitățile editurilor comerciale şi necomerciale s-au desfăşurat în mod separat. Spre deosebire de încercările din laboratoarele de cercetare, editurile au fost mai puțin interesate în a înființa noi titluri, atenția lor fiind îndreptată mai mult spre a oferi revistele deja existente, prin noi canale. Pentru atingerea acestui scop, fiecare editură a căutat parteneriate cu ofertanți de bănci de date comerciali, care aveau deja experiențe valoroase în domeniul memorării, administrării şi transmiterii datelor electronice şi au implementat cu succes sisteme de căutare complexe.

Aceste parteneriate noi, încheiate între editori şi ofertanții de bănci de date, au dus, în primul rând, la oferirea revistelor, care erau deja cuprinse în bănci de date mari, prin noul mediu de acces. În acelaşi timp a fost importantă găsirea unui public cititor, care să aibă acces la computere performante şi să fie cunoscător al modalităților de căutare în băncile de date.

Primele reviste (toate în acces liber în 1983), puse la dispoziție în text integral prin intermediul unui ofertant de bănci de date, au fost cele ale editurii Elsevier Science şi American Chemical Society. Este vorba despre versiuni digitale paralele ale unor reviste din domeniile medicinei, biomedicinei şi chimiei.

O direcție asemănătoare a urmat şi proiectul ADONIS, care a folosit, în locul băncilor de date, noua tehnologie a CD-ROM-urilor. Inițiat de Editura Elsevier, proiectul a vrut să dea editorilor posibilitatea de a obține, contra unor taxe, electrocopii controlate (‘controlled electrocopies’) ale articolelor separate, pe care apoi să le pună la dispoziția utilizatorilor finali interesați. Astfel, articole ale unui număr impresionant de reviste de biomedicină au fost scanate în întregime şi livrate bibliotecilor pe CD-ROM, ele putând fi şi tipărite în funcție de necesități [2].

Luând în considerare spectrul de titluri, tehnologia implementată, cât şi modelele de prețuri, se poate trage concluzia că, în toate proiectele descrise mai sus, clienții principali sunt din industria chimică şi farmaceutică, iar versiunile digitale paralele veneau să ofere acestor clienți accesul rapid şi simplu la articolele din reviste, articole necesare cercetării şi dezvoltării activității lor. Pentru bibliotecile universitare, aceste modele nu erau potrivite, întrucât ele nu vizau funcțiile tradiționale de arhivă şi de tip de colecții ale unei astfel de biblioteci.

4. Dezvoltările începuturilor anilor nouăzeci

Chiar dacă până la începutul anilor ’80 s-au realizat deja paşi importanți în dezvoltarea şi acceptarea revistelor electronice, în acea perioadă nu a putut fi vorba despre o reuşită propriu-zisă. Situația s-a schimbat fundamental la începutul anilor ’90, când potențialul rețelelor (network) ştiințifice, în special a Internetului, a fost recunoscut în răspândirea publicațiilor electronice.

Deja în acest timp A. Okerson a observat două curente de evoluție, care urmăreau țeluri diferite: (a) apariția versiunilor electronice para-lele ediției tipărite şi (b) întemeierea publicațiilor exclusiv electronice cu funcționalități extinse (Okerson 1991).

Evoluțiile înregistrate în acest domeniu, începând cu 1991, au dus la posibilitatea de acces la repertoriul *Directory of Electronic Jour-nals, Newsletters and Academic Discussion Lists* a *Association of Research Libraries (ARL*) din S.U.A.*,* apărut pentru prima dată în 1991. Acest cuprinzător indice a oferit de la început date importante pentru studiul creşterii numărului de titluri şi tendințele de dezvoltare ale formelor de publicații electronice.

La manifestarea care a avut loc cu prilejul constituirii reper-toriului (*Directory),* organizată în anul 1990 de către ARL şi North Carolina State University Libraries, au fost prezentate opt reviste electronice (Mogge 1999); editorii versiunilor paralele nu au fost invitați. Majoritatea revistelor (e-Journals) au fost considerate proiecte de cercetare universitară şi conținutul lor se încadra în sfera ştiințelor sociale. D. Mogge este de părere că posibilitățile restrânse de redare a textului integral pe monitor (adică numai Texte-ASCII[1], fără imagini) au făcut ca, pentru început, aproape nici o revistă din domeniile ştiințelor naturii sau a ştiințelor tehnice să nu fie oferită prin acest canal de publicare.

Ediția a treia a repertoriului (*Directory*), din anul 1993, prezintă 45 de reviste electronice ă3). Spectrul de domenii s-a lărgit şi se întinde de la astronomie până la turism. De remarcat este creşterea numerică a revistelor de pedagogie ă10 titluri) şi ştiința informării ă7 titluri). Centrul de greutate tematic la revistele pedagogice se situează în domeniul utilizării computerelor pentru sprijinul învățării. Titlurile din ştiințele informării se ocupă mai ales de teme din domeniul publicării electronice, adică introducerea noilor medii în biblioteci. Observațiile de mai sus conduc la concluzia că, în această perioadă, cadrele didactice universitare şi bibliotecarii au început să se ocupe intensiv de dezbaterea noului mediu.

Acest domeniu, ca centru de greutate tematică, este confirmat şi de unele observații din anii ’80. Interacțiunea dintre om şi maşină – în sens restrâns sau larg – a rămas mai departe cea mai importantă tematică a primelor reviste electronice. În lucrările din anii ’90, în prim plan nu mai stau clarificările tehnice de realizare a lor, ci schimbările aduse de tehnologiile noi în procesele sociale şi ştiințifice de comunicare.

Acest centru de greutate tematică a fost valabil şi pentru una din primele reviste-web din spațiul de limbă germană. Astfel, publicația în limbă engleză «Revista de ştiința informării» ă*Review of Information Science (RIS)),* editată de Asociația Instituțiilor Universitare pentru Ştiința Informării (Hochschulverband für Informationswissenschaft) a Universității Konstanz, se autodescrie ca forum interdisciplinar de publicare pentru cercetarea schimbărilor în comunicarea ştiințifică (Zhang 1999)[4].

A cincea ediție a repertoriului (*Directory*), din anul 1995, arată de altfel, creşterea răspândirii şi importanței accesului la Internet în afara spațiilor universitare. Se remarcă creşterea „-gazinelor“[2] şi „e-gazinelor“ care, în calitatea lor de magazine neştiințifice au acoperit un spectru de interese foarte larg ăMogge 1999).

5. Progrese începând cu mijlocul anilor ’90

5.1 Situația generală

Începând cu mijlocul anilor ’90 evoluțiile sunt dominate de apariția rețelei mondiale World Wide Web. Chiar dacă diferite utilități-WWW au fost răspândite deja în anul 1994, a mai durat încă doi ani până s-a implementat Faza-Web ă‘Web-Phase’) pentru revistele electronice, care, în număr mare, au fost transmise ulterior prin noul mediu.

Paralel cu dezvoltarea Web-ului ca serviciu ideal Internet pentru publicații electronice, s-a putut impune si formatul PDF, ca format excepțional de prezentare. În perioada anilor 1996-1997 unele edituri importante au reuşit să pună la dispoziție pe Internet un număr important de reviste în format PDF [5]. Chiar dacă primele versiuni paralele digitale au fost lansate deja în anii 80 (vezi capitolul 3), abia acum poate fi vorba despre un succes al acestor dubluri.

---

[1] ASCII este un cod pentru reprezentarea caracterelor limbii engleze ca numere, fiecare literă fiind asociată unui număr de la 0 la 127. (*Nota traducătorului*.)

[2] reviste (nota traducătorului)

O privire pe lista editurilor, care ofereau mai demult versiuni paralele digitale, arată prezența puternică a Editurilor STM [6]. Este vorba despre edituri comerciale cu putere financiară, care au fost în stare, ca într-un timp scurt, să facă investițiile necesare pentru impulsionarea trecerii pe noul mediu. Desigur, puternica fărâmițare a revistelor din domeniile științelor sociale și umaniste, pe un număr mare de edituri mici, și foarte mici nu au avantajat schimbarea spre noua formă de publicație electronică. Această diferență va fi analizată în detaliu în capitolul următor.

În timp ce progresele până la mijlocul anilor '90 au fost documentate foarte bine prin Directory of Electronic Journals și Newsletters and Academic Discussion Lists, la rândul ei Biblioteca de Reviste Electronice (Elektronische Zeitschriftenbibliothek) oferă o bază de date extraordinară pentru cercetarea dezvoltărilor ulterioare [7].

5.2 Analiza pe domenii prin prisma Bibliotecii de Reviste Electronice (EZB)

Biblioteca de Reviste Electronice, dezvoltată de Biblioteca Universitară Regensburg trece drept cel mai important indice de reviste electronice din spațiul de limbă germană [8]. Acest serviciu Internet deține, în esență, un cuprins larg și actual de titluri, care oferă bibliotecarilor și utilizatorilor posibilitatea unui acces rapid și ușor la revistele dorite. Sunt menționate atât reviste științifice gratuite cât și cumpărate, ale căror articole se găsesc în text integral pe Internet. Titlurile oferite în WWW, sunt ordonate alfabetic și împărțite pe domenii. Clasificarea lor în 41 de grupe, lasă posibilitatea dezvoltării detaliate a revistelor electronice în diferite domenii.

Deja în anul 1998, Universitatea Regensburg a constatat dominanța numerică a revistelor din domeniile STM. Totuși E. Hutzler, conducătoarea proiectului, se bucura că „există un număr considerabil de reviste în domeniile sociale și umaniste" (Hutzler 1998).

De la început EZB a avut în vedere atât revistele online pure, cât și versiunile digitale paralele. De remarcat este frecvența versiunilor digitale: în anul 1998 au fost 79,9%, iar la începutul anului 2003, 88,1%. În continuare se poate vedea dezvoltarea acestor două categorii, atât împreună cât și separat.

Pentru a analiza dezvoltarea revistelor electronice în diferitele discipline, cele 41 de grupe de clasificare se împart în 5 domenii de specialitate supraordonate [9]: Generalități; Științe umaniste; Medicină; Științele naturii și tehnică; Științe sociale

5.2.1 Analiza întregii oferte pe domenii

Figura 1. arată creșterea numerică a titlurilor în toate domeniile, pe baza introducerii lor în EZB (perioada 1998 până în 2003) [10].

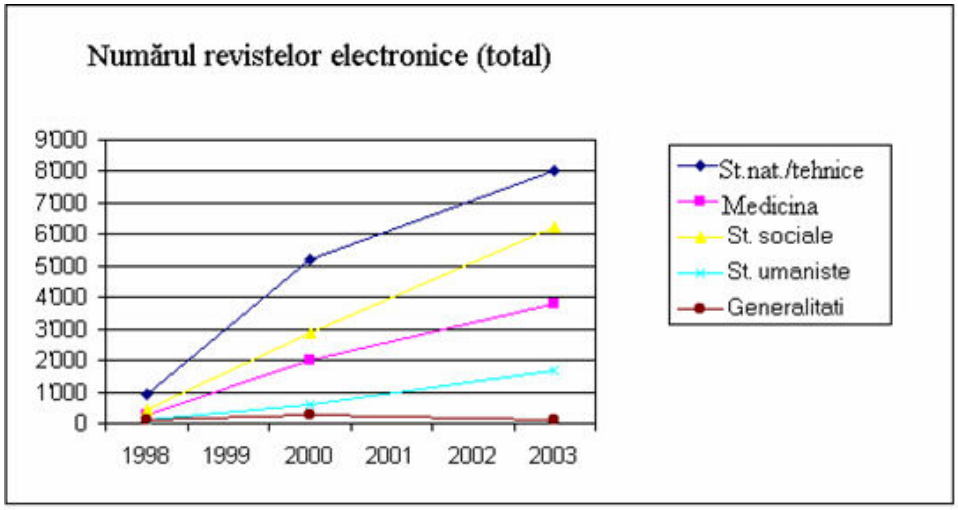

Figura 1.: Dezvoltarea numerică a revistelor electronice (total) în cele cinci domenii de specialitate (sursa EZB).

Toate domeniile indică o creştere liniară în ultimii şase ani. Excepţie face domeniul „Generalităţi“, care nu cuprinde decât foarte puţine titluri. Într-adevăr, ratele de creştere în diferite domenii sunt destul de diferite. Cea mai puternică creştere o indică ştiinţele umaniste cu 1.700%. Faţă de această rată, creşterea în domeniile ştiinţelor naturale şi tehnice este de „numai“ 850%. Cu toate acestea, din punct de vedere numeric, grupa „Ştiinţelor naturii şi tehnice“ rămâne cea mai puternică.

Astfel, majoritatea revistelor electronice sunt versiuni paralele ale revistelor tipărite, iar curba de creştere din Figura 1. arată, că tot mai multe reviste convenţionale apar şi în formă electronică! Tendinţa merge sigur spre faptul că în următorii ani cât mai multe reviste ştiinţifice relevante vor putea fi cu siguranţă accesate pe Internet. Aceasta înseamnă, că se prevede ca liniile curbe din figura 1., să urce atât de mult până ce se vor apropia de numărul revistelor tipărite. Firește, creşterea se va încetini puternic, imediat ce marea parte a revistelor ştiinţifice relevante vor fi deja în acces electronic.

Cum deja am menţionat mai sus, peste 80% din revistele electronice sunt versiuni paralele digitale. Aceste reviste indică numai un potenţial de inovaţie limitat, deoarece ele sunt de fapt continuarea revistelor convenţionale într-un veşmânt modern. Marele potenţial inovativ trebuie găsit mai degrabă la revistele electronice online pure. De aceea, se impune o tratare separată a acestora.

5.2.2 Analiza pe domenii a revistelor online pure

Figura 2. arată evoluţia numărului revistelor online pure, care sunt cuprinse în EZB, împărţite pe domenii [10].

Este de remarcat numărul mare de reviste din domeniul ştiinţelor sociale. Cele de ştiinţe naturale şi tehnice stau, în această clasificare, numai pe poziţia a doua.

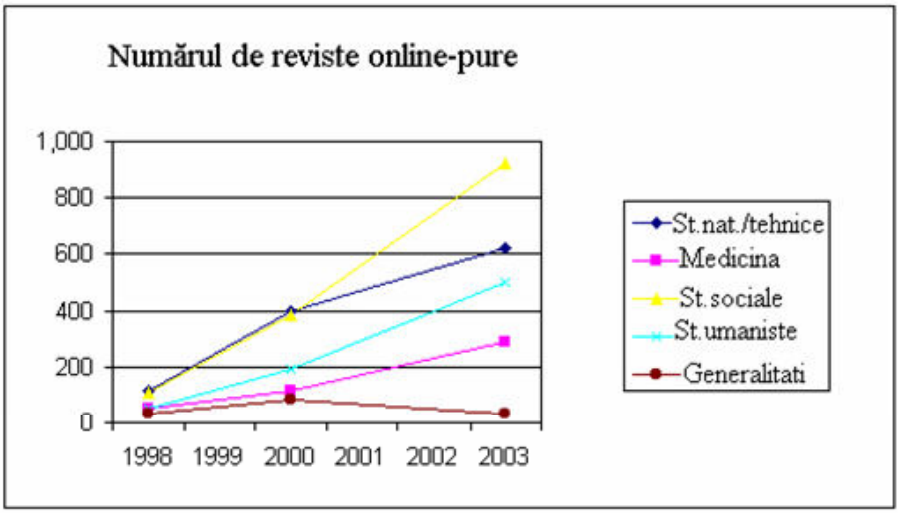

Figura 2.Evoluţia numerică a revistelor online pure în cele cinci domenii de specialitate (sursa EZB).

Chiar dacă numărul de reviste online pure în toate domeniile (cu excepţia Generalităţilor) a crescut substanţial, procentul de titluri online a scăzut în ultimii şase ani în toate domeniile de specialitate, în comparaţie cu întreg numărul revistelor electronice (Figura 3.)

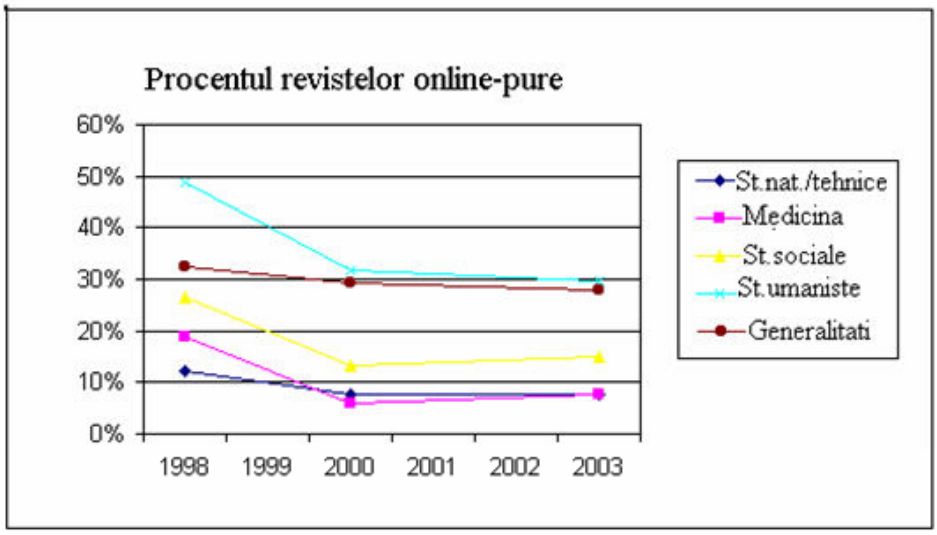

Figura 3: Procentul revistelor online pure în comparație cu întreg numărul de reviste electronice în acces (sursa EZB).

Se pare că, în toate domeniile, revistele online pure sunt date la o parte, datorită creşterii masive a publicațiilor digitale paralele. Totuşi, există o diferență clară între domeniile STM, pe de o parte ăaproape 8 %) şi ştiințele umaniste (aproape 30 % reviste online pure), pe de altă parte. Ştiințele sociale şi economice gravitează în jumătatea de jos ă15 %).

Acest rezultat lasă să se presupună că potențialul inovativ, adică disponibilitatea de a se preocupa de forme inovative de publicații, este considerabil mai mare în domeniul ştiințelor umaniste decât în domeniile STM.

Motivele acestei discrepanțe pot fi complexe şi diferite. Pe de o parte, cercetătorii din domeniile STM, după motto-ul „Publish or Perish", depind de publicarea în reviste renumite şi mult citate. Cu alte cuvinte, aceasta înseamnă că interesul de a publica în reviste noi, puțin cunoscute, este destul de redus.

Pe de altă parte, în domeniile STM platformele noi de publicare ocupă o importanță relativ mare. Aici se numără Arhivele Preprint sau E-Print, care nu sunt considerate reviste electronice, dar care îndeplinesc totuşi funcții asemănătoare. După părerea noastră, inovarea merge în domeniile ştiințelor naturale şi tehnice mai mult spre formele alternative de publicare decât pe întemeierea de reviste online pure!

Mai departe, poziția puternică pe piață a marilor edituri de reviste din domeniile STM ar determina – mai mult sau mai puțin conştient – neacordarea unui spațiu amplu pentru forme inovative de reviste. Aşa cum arată istoria dezvoltării revistelor electronice, aceste edituri au încercat încă de la început, să influențeze dezvoltarea în domeniul publicațiilor electronice. Totuşi este păcat că în aceste domenii, unde criza revistelor s-a manifestat mai puternic, voința de a se confrunta cu forme inovative de reviste este cea mai mică!

6. Digitalizarea retrospectivă

„Timpul de înjumătățire al valorii" informațiilor, pentru literatura ştiințelor umaniste şi sociale, este mult mai mare decât cel pentru disciplinele ştiințelor naturale şi tehnice [11]. Cunoscând acest fapt, se poate presupune că revistele de ştiințe umaniste şi sociale ar fi predestinate mai mult digitalizării retrospective. Analizând, totuşi, în detaliu pachetele de titluri ale marilor inițiative de digitalizare, se constată că şi în acest domeniu disciplinele STM domină, respectiv vor domina în curând.

Începând cu inițiativa americană de constituire a revistei *Journal Storage* (JSTOR) [12] în anul 1995, proiectele de digitalizare retrospectivă s-au răspândit mai pronunțat. Fondatorii JSTOR au vrut prin proiectul lor să realizeze un centru de greutate pentru revistele umaniste, sociale şi

economice, deoarece până la acea dată, în proiectele publicării electronice, acestor discipline abia li s-a acordat atenție (Holden, 1998). Astfel, zece reviste de economie şi istorie au constituit baza colecției (Bowen & Guthrie, 1995). Fireşte, au fost curând integrate reviste şi din alte discipline. Astfel, dintre partenerii timpurii ai JSTOR, au făcut parte diferite societăți de specialitate în matematică şi ecologie, ca şi editori ale unor reviste importante. Astăzi JSTOR oferă cu cele 6 colecții şi în total 322 de titluri, un spectru larg de reviste din toate domeniile ştiinței.

În diferite țări din Europa au fost, de asemenea, digitalizate reviste, dar aceste proiecte nu au atins niciodată volumul şi gradul de recunoaştere al JSTOR-ului. Ca exemplu, este de menționat inițiativa britanică *Initiative Internet Library of Early Journals*, în cadrul căreia au fost digitalizate câte trei reviste din secolele al 18 lea şi al 19 lea [13].

În spațiul de limbă germană este de menționat proiectul Digi-Zeitschriften, susținut de Deutsche Forschungsgemeinschaft, care, între timp, cuprinde aproximativ 60 de reviste ştiințifice digitalizate [14]. Ca şi Proiectul JSTOR şi în acest proiect se pot recunoaşte, ca centru de greutate, domeniile ştiințelor umaniste şi sociale. Acest centru de greutate a rezultat prin adăugarea la grupa inițiatoare, a domeniilor colecțiilor speciale ale bibliotecilor participante

În proiectele de digitalizare menționate este vorba despre inițiative non-profit sau de cele ale bibliotecilor. Fireşte, ele nu au rămas exclusiv în mâinile instituțiilor non-comerciale. Unii mari ofertanți de bănci de date şi edituri comerciale, au descoperit acest câmp nou de afaceri şi au lansat unele proiecte proprii. Banca de date PCI Full Text (Chadwych-Healey) oferă, de exemplu, legături spre 230 de reviste digitalizate şi Elsevier Science doreşte până la sfârşitul anului 2004 să-şi ofere toate revistele complete, începând cu anul ofertei lor, pe Internet.

Se poate afirma, pe drept cuvânt, că activitățile de digitalizare retrospectivă au pornit din ştiințele umaniste şi sociale. Fireşte că aceste colecții vor fi în curând completate probabil de ambițioasele programe ale marilor edituri-STM, puternice financiar, sau de asociațiile pe domenii.

Excurs: Însemnătatea revistelor online pure

Ar fi o omisiune dacă acest articol s-ar încheia fără a discuta rolul general al revistelor online pure în ştiință şi cercetare. În capitolul 5.2.2 am folosit numărul şi proporția revistelor online pure ca un indicator pentru potențialul de inovare în diferite domenii [15]. Fireşte, nu a fost discutat, ce loc dețin sau vor deține în viitor publicațiile din domeniul ştiinței comunicării şi informării.

De regulă, revistele online pure sunt astăzi gratuite şi fără licență: ele sunt deci în acces liber pe Internet [16]. Este vorba cu precădere de reviste finanțate şi editate de societăți de specialitate, universități sau instituții de cercetare. Multe sunt, cel puțin în perioada de început, parte a unui proiect. La aceste reviste interesul comercial nu stă în prim plan.

Tipic pentru aceasta sunt revistele online pure *Sehepunkte* şi *Zeitenblicke* [17], care sunt finanțate prin susținere DFG (Deutsche Forschunggesellschaft) şi proiectele finanțate din surse terțe, dar ale căror redacții sunt anexate unei universități. Ca şi la multe reviste electronice necomerciale, munca a putut fi aşezată pe umerii unor cercetători angajați şi cu inițiativă, şi care, de multe ori iau aceste sarcini benevol, pe lângă munca lor de bază. Este deci îndreptățită întrebarea, dacă astfel de reviste sunt finanțabile pe termen lung şi vor exista şi peste ani, putând fi apoi arhivate?

Importanța revistelor online pure este în strânsă legătură cu şansele de supraviețuire viitoare. Nici un autor nu vrea să publice într-o revistă, care poate în cinci sau zece ani nu mai este "palpabilă". Analiza actuală a titlurilor de reviste din ediția a treia ă1995) a Directory of Electronic Journals, Newsletters and Academic Discussion Lists, arată că din cele 45 de titluri indicate, 24 încă se mai editează, însă 14 nu mai apar (dar sunt accesibile) iar 7 sunt "degajate".

Proiectele de cooperare cu bibliotecile (mai ales cu cele naționale) sunt, fără îndoială, o soluție plină de sens pentru început în asigurarea pe termen lung a accesului, adică a lizibilității revistelor online pure. În mod îmbucurător, cu privire la arhivarea pe termen lung a revistelor

Sehepunkte şi *Zeitenblicke*, există modele de cooperare cu Biblioteca Bavareză de Stat (Bayerische Staatsbibliothek).

Pentru ştiinţă şi cercetare sunt relevante, înainte de toate, acele reviste care trec printr-un procedeu Peer-Review complet, adică publicaţii ale căror articole sunt supuse unor proceduri de avizare. Studiul Delphi pentru dezvoltarea revistelor electronice arată că în ciuda schimbărilor intevenite, rolul central al revistei, ca instrument de control al calităţii, este de necontestat (Keller, 2001 b). Unii experţi consideră că în viitor, funcţia Peer-Review va câştiga în însemnătate.

Din păcate, nu există nici un indice actual care să permită punerea în valoare a revistelor online pure în funcţie de Peer-Review. O cercetare mai veche pe această temă se bazează pe date ale Directory of Electronic Journals, Newsletters and Academic Discussion Lists, sistată între timp. Conform editorilor *Directory*, numai 20-25% din revistele electronice folosesc metoda tradiţională de avizare [18].

În articolul său *Seeking Philosophy Journals on the Web*, B. Persing a cercetat locul ocupat de revistele online pure din domeniul filosofiei (Persing, 2002). El arată dificultăţile accesibilităţii tradiţionale şi indexarea revistelor online pure de filosofie. Existenţa acestui gol este însă valabilă pentru multe reviste online pure din toate domeniile. Atâta timp cât revistele online pure nu sunt complet valorificate, ele rămân invizibile şi astfel irelevante pentru mulţi cititori potenţiali.

Până astăzi puţine reviste online pure au reuşit să fie valorificate în marile bănci de date. Cu toate că ofertanţii de bănci de date nu exclud înregistrarea revistelor online pure, se pare că numai puţine titluri reuşesc să satisfacă cerinţele severe ale acestora.

Sperăm totuşi că gradul de cunoaştere a revistelor online pure va creşte prin utilizarea intensivă a motoarelor de căutare. Experienţele propriei biblioteci arată că din ce în ce mai mulţi utilizatori folosesc roboţii de căutare. Statisticile de utilizare ale serverelor de documente ale Bibliotecii-ETH (ETH-Bibliothek) arată, de exemplu, că accesări mai multe se realizează prin interogările cu ajutorul motoarelor de căutare (mai ales prin Google) [19]. Astfel, trei reviste online în acces liber, ale căror articole nu sunt protejate de licenţă, au profitat puternic de indexarea prin intermediul unui robot de căutare!

6. Concluzii

Acest articol este rezultatul unei cercetări privind dezvoltarea revistelor electronice în diferite domenii de specialitate. Tendinţele de dezvoltare în domeniul versiunilor paralele şi al revistelor online pure sunt analizate separat.

Primele reviste electronice au fost înfiinţate în laboratoare de cercetare şi din punctul de vedere al conţinutului se ocupau de relaţia om-maşină. În schimb în primele versiuni paralele la care au stat în prim plan interesele editurilor comerciale, au dominat domeniile chimiei, medicinei şi biochimiei.

Numeric, domeniile: ştiinţă, tehnologie şi medicină sunt pe primul loc. Acest lucru nici nu este surprinzător, deoarece revista, ca formă de publicare ocupă în cadrul acestor discipline un loc excepţional. Majoritatea covârşitoare a revistelor electronice STM sunt versiuni paralele ale revistelor tipărite (92%).

Din punctul de vedere al spectrului de conţinut al revistelor online pure, conduc însă în cifre absolute ştiinţele sociale. Cercetând relaţia dintre revistele online pure şi versiunile publicaţiilor paralele digitale, ştiinţele umaniste oferă cea mai înaltă cotă a E-only-Journals (celor online pure).

În digitalizarea retrospectivă au stat de la început, în prim plan, revistele de ştiinţe umaniste şi sociale. Este vorba, mai ales, despre proiecte ale organizaţiilor non-profit sau ale bibliotecilor. Firește, aceste proiecte au fost surclasate de programele marilor edituri-STM, puternice financiar sau de cele ale societăţilor ştiinţifice.

În final se cercetează poziţia revistelor online pure. Ele sunt, prin definiţie, foarte tinere şi în general greu accesibile. La fel, disponibilitatea lor pe termen lung este deseori nesigură. Este apoi, din păcate, neclar, în ce procent sunt ele supuse unui procedeu de avizare şi, prin asta, unui control de calitate. Aceste probleme duc la faptul, că revistele în cauză, deseori nu sunt percepute foarte pozitiv şi, astfel, au o relevanţă limitată pentru ştiinţă şi cercetare.

Note:

[1] Pentru dezvoltarea istorică a revistelor tipărite vezi: Fischer, Heinz-Dietrich (Hrsg.): Deutsche Zeitschriften des 17. bis 20. Jahrhunderts. Pullach bei München 1973 (Publizistik-Historische Beiträge, Band 3). – Kirchner, Joachim: Das deutsche Zeitschriftenwesen: seine Geschichte und seine Probleme. Wiesbaden 1958/1962 ă2 Bände). – Lambert, Jill: Scientific and Technical Journals. London 1985.

[2] Introducerea CD-ROM-urilor în anul 1988 şi dezvoltarea computerelor cu costuri accesibile au dus în mod esențial la succesul sistemului. În anul 1992 ADONIS cuprindea 219 titluri, iar în anul 1995 erau 648 de reviste de biomedicină, de la 68 de edituri diferite. Abonații primeau săptămânal pe CD-ROM-uri, un număr mare de pagini ilustrate cu index-uri de titluri şi autori.

[3] Versiunile paralele ale revistelor tipărite nu au mai fost înregistrate în Directory.

[4] Din publicația *Review of Information Science* au apărut, în timpul celui de al doilea an (1996-1997), patru numere cu 15 articole în total (http:www.inf-wiss.uni-konstanz.de/RIS).

[5] Acestor edituri le-au aparținut: Academic Press (175 titluri), Blackwell Publishers (134 tituluri), Blackwell Science (155 titluri), Springer-Verlag (220 titluri), International Thomson (140 titluri), MCB University Press (98 titluri).

[6] STM înseamnă: Ştiință, Tehnologie & Medicină.

[7] Ultima ediție tipărită a publicației Directory a apărut în anul 2000; versiunea electronică a fost actualizată până în ianuarie 2002.

[8] Biblioteca de Reviste Electronice (Elektronische Zeitschriftenbiblio-thek=EZB):htpp://rzblx1.uni-regensburg.de/ezeit/.

[9] Distincțiile dintre ştiințele umaniste şi sociale au fost preluate din definițiile Enciclopediei Brockhaus: *Ştiințe umaniste*: ştiințe care au ca obiect reglementările în stat, societate, drept, obiceiuri, educație, economie, tehnică şi tălmăcirea (explicarea, interpretarea) lumii prin limbă, mituri, religie, artă şi filosofie.

Ştiințe sociale, ştiințe despre societate: se ocupă de apariția vieții sociale. În sensul propriu, ştiințelor sociale le aparțin sociologia, ştiințele politice, ştiințele economice şi, în completare, etnologia, antropologia şi psihologia socială. Tot aici intră dreptul şi istoria, psihologia şi pedagogia.

[10] Surse: Hutzler 1998, Klötgen 2001, Hutzler 2003 (corespondență privată).

[11] După Heinz Hauffe „timpul de înjumătățire a valorii" literaturii ştiințifice din medicină este de 3,5 ani (înseamnă că în revistele de medicină jumătatea referințelor sunt mai noi de 3,5 ani), în fizică 4,7 ani, în geologie 11,8 sau în filologia clasică 20 de ani (Hauffe 1997).

[12] JSTOR: http://www.jstor.org/.

[13] În Biblioteca Internet a Revistelor Timpurii (Internet Library of Early Journals) stau la dispoziție câte trei reviste din secolul al 18 lea (*Gentleman's Magazine, The Annual Register, Philosophical Transac-tions of the Royal Society)* şi din secolul al 19 lea (*Notes and Queries, The Buider, Blackwood's Edinburgh Magazine*).

[14]Reviste Digi (DigiZeitschriften): http://docserver.digizeitschriften.de/.

[15] Mai exact, numărul revistelor electronice-pure exprimă preocuparea comunității științifice de a dezbate (explica) forme inovative de publicații.

[16] Bineînțeles, există și aici excepții, și firește este vorba numai de cazuri izolate. De exemplu, un abonament la revista exclusiv electronică *Journal of Turbulence* (IOP) costă 540.00 US $ pe an.

[17] *sehepunkte*: http://www.sehepunkte.historicum.net/;

zeitenblicke: http://www.zeitenblicke.historicum.net/ .

[18] Electronic Publishing Explodes on the Web – în Bimonthly News-letter of Research Library Issues and Actions, 187 (August 1996). Washington, DC: ARL. (http://www.arl.org/newsltr/187/explode.html).

[19] Aceasta se bazează pe experiențele serverelor de bibliotecă ETH-Collection ale Bibliotecii-ETH (ETH-Bibliothek). Datele arată că cele mai multe apelări nu sunt realizate printr-o căutare directă în colecții sau în catalogul bibliotecii ci prin intermediul motoarelor de căutare.

Bibliografie

Bowen, William G. / Guthrie, Kevin M.: 1995 JSTOR Update. Report of The Andrew W. Mellon Foundation. (http://www.mellon.org/js95pr.-html).
Guédon, Jean-Claude: Electronic Academic Journals: From Disciplines to 'Seminars', în: T.M. Harrison (ed.): Computer Networking and Scholarly Communication în Twenty-First-Century University. Albany NY, SUNY, 1996, 335-350.
Hauffe, Heinz: Langfristige Verfügbarkeit elektronischer Medien, Referat am Kolloquium "Speicherbibliotheken - Digitale Bibliotheken", Graz, 3. April 1997. (http://www.uibk.ac.at/sci-org/voeb/texte/hhgraz.html).
Holden, Daniel: JSTOR: 1999 and Beyond, în: Ariadne, 18 (December 1998). (http://www.ariadne.ac.uk/issue18/jstor/).
Hutzler, Evelinde: Angebot und Nutzung elektronischer Zeitschriften. Erfahrungen aus einem Projekt an der Universitätsbibliothek Regensburg. ăVortrag gehalten Berlin, 1998). (http://www.iuk-initiative.org/b98/rf/-ezbnutz.html).
Keller, Alice ă2001a): Elektronische Zeitschriften: Eine Einführung. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 2001. 142 S. (Bibliotheksarbeit, 9).
Keller, Alice ă2001b): Elektronische Zeitschriften im Wandel: Eine Delphi-Studie. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 2001. 158 S. (Bibliotheksarbeit, 10).
Klötgen, Stephanie: Elektronische Zeitschriften in ausgewählten Wissenschaftsgebieten: ein Vergleich. Fachhochschule Köln, Fachbereich Bibliotheks-und Informationswesen, Köln 2000.103S.
Mogge, Dru: Seven Years of Tracking Electronic Publishing: The ARL Directory of Electronic Journals, Newsletters and Academic Discussion Lists. Originally, publicată în: Library Hi Tech, 17ă1999)/1, 17-25. (http://dsej.arl.org/dsej/2000/mogge.html).
Okerson, Ann: The Electronic Journal: What, Whence, and When, în: The Public-Access Computer Systems Review, 2(1991)/1, 5-24. (http://info.lib.uh.edu/pr/v2/n1/okerson.2n1).
Persing, B.: Seeking Philosophy Journals on the Web: Scholarly, Full-Text, and Free, în: Serials Review, 28 (2002)/3, 225-231.
Shackel, B.: Progress of the Blend-Linc Electronic Journal Project, în: 7th International Online Information Meeting, London 1983. Oxford: Learned Information 1983, 131-145.
Turoff, Murray / Hiltz, Starr Roxanne: The Electronic Journal: A Progress Report, în: Journal of the American Society for Information Science, 33 (July 1982), 195-202.

Zhang, Zhongdong: Building Electronic Scholarly Journals as Communication Forums. Bergtheim b. Würzburg: Deutscher Wissenschafts-Verlag, 1999.

Traducere de Liliana Miclăuş

„Afinitățile elective”
sau – (al)chimisme biblioteconomice
Cu un *Excurs* obositor:
CD-Rom-ul şi Muntele vrăjit

István Király V.[1]
B.C.U.– Cluj

Titlul de mai sus este parțial şi titlul unui important roman goethean… Ne “folosim” aici de el nu din “prețiozitate” gratuită, ci cu totul intrinsec. Adică din motive care sunt propriu zis organice, legate atât de tematica cât şi de orizontul problematic şi intențional al intervenției noastre. Primul dintre aceste motive este tocmai străduința de a porni pe o cale a analizei şi meditației tocmai cu prilejul prezentării şi analizei unei bibliografii ***de chimie*** publicată recent în colecția *Bibliotheca Bibliologica*, editată de Biblioteca Centrală Universitară “Lucian Blaga” din Cluj, autoarea ei fiind chimista-bibliografa (sau: invers!), Elena Moraru.[2]

Or, se ştie, titlul romanului lui Goethe, este şi el un termen provenit de fapt din **chimia** vremii. Suedezul T.O. Bergmann numise atunci **attractio electiva** puternica tendință internă a “elementelor” de a se desprinde, de a se rupe din vechile lor legături şi de a se uni în unele noi, potrivit unor predispoziții, electivități şi “impulsuri” de nestăpânit.[3] Iar dezordonarea ordinei, cât şi ordinea dezordonării – adică orizontul cu totul problematic şi tendențional în care toate acestea au loc necontenit atât în marea istorie a naturii cât şi, metaforic, în lumea legăturilor şi contextelor umane –, l-au fascinat, l-au apăsat (dar l-au şi inspirat) pe Goethe. Şi nu numai pe el.

Şi noi dorim – mai precis: ne simțim nevoiți – să discutăm opera bibliografică amintită, tocmai în contextul ei mai amplu, care este astăzi – tot metaforic vorbind – la fel de intrinsec, amalgamat, problematic şi poate chiar apăsător, ca cel al cărei explorare este, de la Goethe încoace: o (ascunsă) sfidare .

Indicele bibliografic tematic al “Revistei de chimie” impresionează deja prin dimensiunile ei: cele două volume apărute (până acum) au, primul 607 (!) iar al doilea 817 (!) pagini. Autoarea indexează deci *Revista de chimie*, care “este periodicul cel mai important prin intermediul căruia s-au făcut cunoscute cercetările specialiştilor în domeniu din țara noastră.”[4] Cu atât este credem mai binevenit faptul, că ea a considerat necesar ca la începutul primului volum al *Indicelui* să insereze şi un scurt dar consistent *Istoric al revistei*. Din acest istoric aflăm că este vorba despre singura revistă românească de chimie, care se poate mândri cu performanța unei apariții neîntrerupte de peste 50 de ani. Altfel spus: bibliografia în cauză țintește tocmai indexarea celei mai importante reviste româneşti în domeniu, având un profil deopotrivă ştiințific şi profesional (tehnic) şi care “…se bucură de o bună apreciere atât în țară, cât şi în străinătate, articolele fiind semnalate, în totalitate, în *Chemical Abstratcts* sau, parțial, în unele publicații de specialitate din afara țării şi este expediată în 20 de țări.”[5]

“Istoricul” revistei nu ne este însă folositor doar ca fundal informațional al indicelui ei bibliografic. Dimpotrivă, el ne face să ne gândim la istoricitatea intrinsecă a oricărui act de bibliografiere. Căci, cu prilejul unui asemenea indice realizăm – inevitabil poate – şi faptul că în fața noastră se află în fond istoria articulată şi desfăşurată a unui întreg segment al unei discipline, pe care apoi “istoriografia” ei de specialitate o poate – sau o va putea – astfel înțelege şi interpreta

---

[1] E-mail: philobib@bcucluj.ro

[2] Moraru, Elena, *Indicele bibliografic tematic al “Revistei de chimie” – Bibliographic Subject Index of the Review of Chemistry,* Vol. I. (1988-1998) 607 p., Vol. II. (1978-1987) 817 p., *Bibliotheca Bibliologica,* Serie Nouă. 27 (46), Editura Presa Universitară Clujeană., Colecția “Philobiblon” a Bibliotecii Centrale Universitare “Lucian Blaga”, Cluj-Napoca. 2003

[3] Vezi şi Roman, Ion, *Prefață,* In. Goethe J.W. von, *Afinitățile elective,* Editura Minerva, Bucureşti, 1975, p. XIII

[4] Jitaru, Maria, *Prefată,* In: Moraru, Elena, idem, Vol. I. p. III

[5] Cociaşu, Corneliu Anton, *Revista de chimie – 50 de ani de apariție neîntreruptă,* In: *Istoricul revistei,* idem, p. XVI

bazându-se deja pe eforturi documentare autonome şi de "încredere". Aşa stau însă lucrurile cu oricare "bibliografie" sau indice bibliografic serios şi responsabil!

Un asemenea efort şi realizare este cu siguranţă şi bibliografia la care ne concentrăm acum. Ea trece în revistă – deocamdată – (doar) douăzeci din cei cincizeci de ani de apariţie a revistei, adică anii 1978–1998. Şi aşa, numărul total al înregistrărilor se ridică la cifra de 5371! Ele sunt împărţite în "capitole" şi subcapitole, care sunt de fapt ***teme de specialitate*** aranjate în ordine alfabetică. Însă: "În cazul lucrărilor care tratează *mai multe probleme* (s.n. – I.K.) s-au luat în considerare cele care au *ponderea cea mai mare*, considerând că *restul* (s.n. – I.K) problemelor tratate în articol pot fi aflate cu ajutorul ***Indexului de termeni***."[1]

Reiese că *indexul de termeni* îndeplineşte aici nu doar funcţia de a mijloci regăsirea unei referinţe univoce, ci el a fost conceput şi construit şi în vederea *adâncirii analiticităţii bibliografiei*, termenul cheie sau descriptorul din ***Index*** trimiţând la *toate* articolele care tratează tematica respectivă, inclusiv la cele care o fac cu titlu "secundar". Ştim cu toţii cât de important este acest aspect pentru informarea corectă – adică: **de specialitate**! – a specialiştilor, de aceea mai târziu va şi trebui să revenim – dintr-un alt vector al "afinităţilor biblioteconomice elective" – la această chestiune.

În interiorul fiecărei subdiviziuni a indicelui, referinţele biblio-grafice sunt apoi aranjate în ordine alfabetică după autorul vedetă, respectându-se desigur şi ordinea cronologică a apariţiei articolelor, elementele descrierii lor bibliografice succedându-se în ordinea "profesională" cu care s-au obişnuit deja şi utilizatorii care apelează la un asemenea instrument. Titlurile articolelor – şi aici ca şi în publicaţia propriu zisă – apar şi în traducerea lor în engleză, specificându-se, unde este cazul, şi existenţa unor rezumate într-una din limbile de largă circulaţie. La fel *Indexul de termeni* este în întregime redat şi în limba engleză, de aceea bibliografia poate deveni cu siguranţă un "obiect" util şi pentru departamentele de schimb interbibliotecar internaţional de publicaţii. Volumele mai sunt însoţite şi de un *Indice de autor*, cu specificarea numărului curent la care se regăsesc contribuţiile lor în structura volumului respectiv al *Indicelui bibliografic*. Cu o singură privire deci, utilizatorul îşi poate face şi o imagine despre "proliferarea" sau notorietatea unui autor în literatura de specialitate bibliografiată…

Am spus: lucrarea impresionează din start deja prin "voluminozitatea" volumelor. Mai toate aspectele care au fost subliniate de noi în continuare, dovedesc şi ilustrează ceea ce de regulă – şi pe bună dreptate – se laudă sub numele de "profesionalism". Cu siguranţă utilizarea acestui calificativ îşi are pe deplin justificarea şi în cazul lucrării Elenei Moraru.

Am însă impresia că în toiul utilizărilor sale, în fond îmbucurător de frecvente, sensul deplin al termenului de "profesionalism" rămâne la noi de multe ori neexplicitat şi în esenţă chiar negândit! Ce înseamnă de fapt şi în esenţă "profesionalism" în cazul unui indice bibliografic tematic de *chimie*? Se poate oare rezuma aici înţelesul "profesionalismului" doar la chestiuni de competenţă tehnică – bibliografică, "infodocumentară" – dovedită în recunoaşterea şi aplicarea metodelor, regulilor, procedeelor şi "programelor" computerizate etc. de întocmire şi de redactare a lor? Cu siguranţă: **NU**!!! Nici o competenţă "pur bibliografică" nu este încă în măsură nici măcar să facă posibilă, – dar să "garanteze"! – nici un fel de profesionalism pentru vreun indice biblio-grafic care ţinteşte un **anumit** domeniu de specialitate ştiinţifică. Oricât de priceput să se folosească oricare bibliograf sârguincios şi conştiincios, de orice fel de tabele terminologice şi/sau tezaure de clasificare în domeniu (de ex. clasa/clasele potrivite din CZU), atât textele autorilor cât şi termenii "tabelelor" vor fi şi vor rămâne pentru el simple cuvinte goale – "nimerite", sau regăsite în mod pur exterior –, dacă el nu are pregătirea de specialitate necesară şi suficientă, structurată pentru înţelegerea şi inter-pretarea *conţinutului* lor de *specialitate*!

De aceea, vreau să specific răspicat că, atunci când mă refer la *Indicele bibliografic tematic al Revistei de chimie*, conceput şi elaborat de Elena Moraru, cu "calificativul" de *profesionalism*, atunci folosesc acest termen în sensul său deplin. Adică cu referire accentuată şi subliniată la faptul că această bibliografie a fost realizată tocmai de cineva care este ea însăşi ***şi*** CHIMIST! Mai mult:

[1] Moraru, Elena, *Notă explicativă,* idem, Vol. I. p. V

autoarea bibliografiei este chiar **doctor** în chimie câştigându-şi titlul ştiinţific cu o teză intitulată: *Faze staţionare indigene utilizate în cromatografia pe strat subţire*, susţinută în anul 1983.

Venirea din câmpul cercetării şi angajarea ei în anul 1991 la biblioteca universitară clujeană a fost, de aceea – se vede clar (măcar) acum – un real câştig, atât pentru această instituţie cât şi pentru deplinătatea sensurilor şi chemărilor exigente ale profesiei.

În anii '80 se făcea în literatura profesională românească destul de multă vâlvă "discursivă" – însă superficială – în jurul unui termen al cărui gravitate trebuie poate astăzi re-subliniat cu deplină seriozitate: "bibliotecarul dublu-specialist"! El desemnează, de fapt, tocmai persoane de genul Elenei Moraru: stăpâni atât asupra manualităţilor şi tehnicilor de natură bibliologică şi "infodocumentară", cât şi asupra vreunui alt domeniu conturat de specialitate ştiinţifică. În esenţa lui termenul nu se referă însă "doar" la atât. Bibliotecarul (dublu) specialist, educat şi exersat şi într-un (alt) domeniu definit al ştiinţei şi/sau al cercetării, are cu siguranţă şi un contact mult mai "pliat" şi cu substanţă, cu "conţinutul", sensul şi semnificaţia instituţiilor bibliotecare ştiinţifice şi a "activităţilor" lor.[1]

În orice caz, peste tot unde, în activităţile sale, bibliotecarul are de a face ăşi) cu *conţinutul informaţional* propriu-zis al "obiectelor" sale de preocupare – şi care, de fiecare dată, aparţin desigur la cutare şi cutare disciplină sau specialitate! –, acolo nevoia unei competenţe, care trebuie să fie în acord cu ***solicitările acestui conţinut,*** nu poate fi eliminată fără consecinţe extrem de grave care ating în mod direct miezul rosturilor instituţiilor şi profesiilor bibliotecare.

Or, în majoritatea bibliotecilor noastre, numeroase activităţi de acest gen se desfăşoară chiar zilnic. Nu numai în bibliotecile "ştiinţifice" şi de "cercetare". Mă refer, de exemplu, la clasificarea şi indexarea documentelor, care, efectiv, nu poate fi realizată serios fără înţelegerea conţinutului documentelor şi chiar în acord cu acest conţinut, adică cu aria trimiterilor semnificaţiilor sale în disciplina sau în disciplinele de specialitate în cauză. Situaţia este identică – am văzut-o chiar acum – şi în cazul majorităţii activităţilor de bibliografiere şi informare documentară. Propriu zis, nici serviciile de referinţă nu se pot însă desfăşura altfel. Este limpede cred şi cazul activităţilor legate de "colecţiile speciale" şi, cu atât mai mult celor din bibliotecile speciale şi specializate! Iar în cazul unor biblioteci centrale, în special cele universitare, cum este şi BCU din Cluj, multe biblioteci "filiale" – având de a face cu un public "specializat" – sunt în permanenţă expuse la solicitări şi chemări care sunt în majoritatea lor tocmai "de specialitate".[2]

Prin urmare, nevoia reală de "bibliotecar dublu-specialist" nu numai că nu a dispărut, dar este – credem – în continuă creştere, datorită tendinţelor contemporane şi firești ale dinamicii "specialităţilor" şi a nevoii de a se informa la "obiect". Nici constituirea şi construirea bazelor de date de specialitate – fie cu text integral, fie, mai ales chiar, "rezumate" sau "numai" bibliografice –, nu pot fi în nici un chip realizate doar pe baza competenţelor LIS!

***Excurs** obositor*
CD-Rom-ul şi Muntele vrăjit

Activitatea ştiinţifică a cadrelor didactice şi cercetătorilor
Universităţii "Babeş-Bolyai" – (1987-)2003
– versiune "listată" şi pe CD-Rom –

Când Hans Castorp – interesat şi el de ştiinţa, de chimia ocultă a francmasonilor şi a iezuiţilor – devine locuitorul sanatoriului de pe muntele vrăjit, află, ca un fel de explicaţie pentru

[1] Oricât ar putea fi considerate astăzi de "insuficiente", tradiţiile "clasice" ale bibliotecilor şi ale substanţei autodefinirilor diversificate ale bibliotecarilor, ele nu pot fi depăşite – fără consecinţe – prin simpla lor *uitare*. M-aş putea referi aici în primul rând tocmai la tradiţiile bibliotecii universitare clujene. În perioada interbelică, de exemplu, directorul de atunci al instituţiei prezintă cu vădită mândrie faptul că aici activează – chiar în poziţii cheie – intelectuali de vază, majoritatea lor având chiar "operă" şi … doctorate în domenii destul de diverse şi variate… Vezi: Barbul, Eugen, *Biblioteca Universităţi Regele Ferdinand I. din Cluj*, Tipografia Cartea Românească, Cluj, 1935, p. 60 - 70

[2] Cu privire la această problemă şi cu referire expresă la poziţionarea "bibliotecilor filiale" vezi şi: Morărescu, Gabriela, *Biblioteci filiale – biblioteci specializa-te,* In: *Biblioteca,* nr. 6/ 2003, p.177-179

experienţele sale tulburătoare de început, că primul dintre efectele acelui mediu privilegiat este acela că, mai întâi el *scoate la arătare* – în întreaga ei amploare – *boala*, pentru ca apoi ea să poate fi întrevăzută şi – dacă se poate – înfruntată în mod lucid şi corespunzător. Într-o altă "staţiune", aflată tot la înălţimi (la Păltiniş), un alt "diagnostician", Constantin Noica, a ajuns şi el la concluzia, nu neapărat optimistă ce-i drept, că anumite maladii (cele ale spiritului) se caracterizează tocmai prin faptul că ele nu "deranjează" niciodată şi mai cu nimic viaţa purtătorilor lor şi de aceea acestea nici nu se pot recunoaşte decât sau mai ales prin *efectele* lor… şi, de regulă, doar *post festum.* Adică: la "vămile culturii".

Nu numai "*mediul* înălţimilor" dar şi "*mediile*" tehnicilor informaţionale performante pot avea însă asemenea efecte: de a scoate deci la iveală şi de a aduce la "arătare" unele "semne" care – deşi ascunse şi greu vizibile până atunci – vor conta totuşi şi cu siguranţă la vămuirile culturale ale timpurilor, şi/dar care – la o adică – ne pot determina şi **acum** să ne interogăm, printre altele, şi asupra stărilor noastre de integritate şi de sănătate "spirituală".

Cu siguranţă, publicarea recentă şi într-o versiune electronică – pe CD-Rom – a bibliografiei activităţii ştiinţifice a cadrelor didactice şi cercetătorilor UBB, perioada 1987-2003, constituie şi ea o asemenea ocazie de meditaţie şi de analiză **actuală**…, care însă trebuie să fie în acelaşi timp şi una retrospectivă!

Tradiţia şi ruptura ei

Cu aproape fiecare prilej, editarea "succesivă" a bibliografiei în cauză invocă, explicit ori implicit – însuşindu-şi parcă obsedat – o tradiţie care se naşte odată cu publicarea, în anul 1936ă1935) a voluminoasei cercetări efectuate de către Ioachim Crăciun (Conferenţiar supl. la Facultatea de Litere): Activitatea Ştiinţifică la Universitatea Regele Ferdinand I din Cluj – în primul deceniu – 1920-1930, Tipografia "Cartea Românească", 1936 [pe copertă], (1935) [pe pagina de titlu], numărând în total 321 de pagini.

Este vorba despre o lucrare într-adevăr deosebită, novatoare şi integratoare (în fluxul vieţii academmice apusene), având totodată un caracter aniversar şi demonstrativ: aniversarea a zece ani de la inaugurarea oficială a universităţii clujene româneşti şi demonstrarea/ilustrarea – cu mijloacele grăitoare ale bibliografiilor şi ale statisticilor pe care numai ele le permit – a nivelului academic al performanţelor ei ştiinţifice din deceniul la care se referă cercetarea.

Lucrarea lui I. Crăciun nu este o operă colectivă! Ea s-a efectuat deci pe baza unor cercetări individuale, asidue şi migăloase – "aşa cum se face acest lucru şi în Apus"[1] –, care se află în contact permanent şi firesc, pe de o parte cu toate forurile academice, ştiinţifice şi administrative ale universităţii, cât şi, pe de altă parte cu personalul academic însuşi. *Însă biblioteca universităţii clujene, ca instituţie, **nu** este implicată în nici un chip în lucrare, ea servind pentru autor – ca şi Biblioteca Academiei din Bucureşti, de altfel*[2] *– doar ca un spaţiu şi sursă pentru culegerea informaţiilor şi pentru efectuarea cercetărilor aferente, întrucât – fapt ce ilustrează orizontul şi soliditatea concepţiei lucrării –, activitatea într-adevăr ştiinţifică desfăşurată de către personalul bibliotecii, a fost şi ea inclusă în bibliografie.*

Bibliografia activităţii ştiinţifice la universitatea clujeană întocmită de I. Crăciun se structurează potrivit ordinii şi succesiunii Facultăţilor universităţii, care corespundea cu ordinea "obişnuită" a succesiunii facultăţilor epocii. Trebuie însă remarcat şi subliniat faptul că activitatea ştiinţifică a diferiţilor universitari este **clasificată** aici nu numai după numele generic al facultăţii al cărui "angajat" este – Drept, Medicină, Filosofie-Litere, Ştiinţe –, ci tocmai în acord cu **catedra/disciplina/specialitatea** în care el activează, predând şi creând! Altfel spus: menţionarea şi utilizarea **disciplinelor** ca fiind criterii de clasificare şi ordonare **expresă** a înregistrărilor bibliografice ale lucrărilor ştiinţifice ale universitarilor clujeni, îi conferă bibliografiei semnată de I. Crăciun – din start –, un caracter deopotrivă analitic, tematic şi sistematic, având pe deasupra şi

[1] Vezi: I. Crăciun, op. cit. p. 16
[2] ibidem

intenţii exhaustive.[1] Chiar dacă – cel puţin în versiunea tipărită – nu se regăseşte un indice (sau listă) al acestor discipline, ele sunt utilizate totuşi – în fapt – tocmai ca "descriptori tematici", "cuvinte cheie", "vedete de subiect", "indici tematic" etc. ...

Implicarea instituţională a bibliotecii universitare clujene în conceperea, realizarea, redactarea bibliografică şi publicarea activităţii ştiinţifice a cadrelor didactice etc. ale Universităţii are loc de fapt tot cu un – cu totul alt – prilej aniversar, şi se realizează pe baza unei idei conturate de rectorul de atunci al instituţiei – sub auspiciile căruia se şi redactează, de altfel, întreaga lucrare: academicianul Ştefan Pascu. Ea a apărut în anul 1974, cu titlul: Activitatea Ştiinţifică a Universităţii din Cluj-Napoca 1919-1973 – Bibliografie selectivă –, şi a fost editată sub stindardele comune ale Universităţii şi Bibliotecii Centrale Universitare, fiind însoţită – în două exemplare identice ataşate sub formă de broşură separată celor două pachete de volume cuprinzând, primul: *Ştiinţele umaniste şi social-politice*, iar al doilea: *Ştiinţele naturii* – de un text argumentativ, demonstrativ şi aniversar, semnat de rector şi intitulat: "Dezvoltarea Universităţii din Cluj-Napoca".

Aniversarea se referă acum la împlinirea a 55 de ani de la funcţionarea universităţii clujene româneşti, iar demonstraţia ţinteşte evidenţierea evoluţiilor instituţiei mai ales în anii perioadei comuniste. În ciuda acestui fapt – acest lucru trebuie subliniat cu claritate –, nici ideea, nici concepţia şi nici modul de realizare a lucrării nu au în nici un fel nici o trăsătură a vreunui act "de conjunctură"! Nici din partea universităţii şi nici din cea a bibliotecii. În fond colecţionarea, prelucrarea şi valorificarea documentară – deci şi prin bibliografii publicate – a lucrărilor cadrelor didactice şi ale cercetătorilor care activează într-o universitate, intră în mod firesc în logica misiunilor esenţiale ale oricărei biblioteci a universităţii respective.

Astfel, în sânul universităţii s-a constituit o adevărată "reţea de responsabilităţi" prin însărcinarea şi nominalizarea expresă a decanilor de la diferitele facultăţi iar biblioteca s-a implicat şi ea prin mobilizarea şi responsabilizarea nominală a directorilor ei – general şi adjunct, respectiv: Constantin Negulescu şi Andrei Veres – cât şi a şefului Serviciului de informare şi documentare, Adela Iurea. Prin urmare, fiecare volum/fasciculă a lucrării – ordonate potrivit structurii de atunci a Universităţii – este editată cu menţionarea nominală a decanului facultăţii respective, a corpului de redactori generali, împreună cu specificarea redactorilor şi – separat – a colaboratorilor fasciculelor în cauză. Ca şi bibliografia lui I. Crăciun, şi aceasta cuprinde şi lucrările ştiinţifice ale personalului bibliotecii, grupate într-o fasciculă separată, intitulată "Auxiliaria", care conţine şi o "Prezentare tehnică" a structurii şi a metodologiei de elaborare a ediţiei.

"Prezentarea tehnică" ne permite, desigur, să facem şi o **comparaţie** cu lucrarea "iniţiatoare" a lui I. Crăciun, cu atât mai mult cu cât în textul ei se şi face o trimitere expresă la ea. Prima particularitate care ne atrage din start atenţia la lucrarea publicată în 1974 este faptul că ea se prezintă ca fiind deja o "bibliografie selectivă". Pentru cei care sunt mai puţin familiarizaţi cu terminologiile bibliografice trebuie, cred, subliniat faptul că termenul de "bibliografie selectivă" nu este – esenţial vorbind – cu nimic mai puţin pretenţios, decât cel de "bibliografie exhaustivă".[2] Dimpotrivă, bibliografiile selective trebuie să-şi precizeze extrem de limpede şi cu rigoare categorială criteriile lor de selecţie şi de structurare, iar în "interiorul" acestor criterii ele trebuie să aibă în vedere tocmai exhaustivitatea funcţionării lor! Iar "rigoarea categorială" a criteriilor de selecţie înseamnă în fond tocmai faptul că ele nu pot fi în nici un caz arbitrare sau pur conjuncturale, ci trebuie să dispună de o coerenţă proprie – de regulă – disciplinară-tematică, istorică şi legată de finalităţi. La toate acestea se mai adaugă şi necesitatea expresă de a clarifica şi de a expune detaliat metodologia de cercetare prin care au fost obţinute şi verificate – iarăşi: prin cercetările efective ale bibliografului – datele/informaţiile care au intrat apoi propriu-zis în bibliografie, pentru ca utilizatorul ei să-şi poate face şi o imagine despre calitatea şi seriozitatea ei.

Din aceste perspective trebuie deci să discutăm acum caracterul "selectiv" al bibliografiei analizate. Evident, nu poate fi vorba aici decât de aspecte esenţiale şi decisive, de legate de

---

[1] "Eventualele scăpări din vedere nu pot fi atribuite, în nici un caz, lipsei noastre de cercetări…", afirmă răspicat I. Crăciun, refuzând – şi pe bună dreptate – orice fel de falsă modestie. Vezi: ibidem

[2] Este o cu totul altă problemă faptul că de prea multe ori el este într-adevăr folosit pentru acoperirea a tot felul de superficialităţi şi lipsuri de concepţie…

concepție, fără a putea intra în toate detaliile de "meserie a profesiei". "Autorii care figurează în bibliografie – se spune în Prezentarea tehnică – sunt sau au fost cadre didactice ale Universității din Cluj Napoca. Data menționată în dreptul fiecărui autor indică **perioada funcționării** sale în cadrul Universității, iar în bibliografie au fost cuprinse **numai lucrările elaborate în această perioadă** (sublinierea autorilor)… Trebuie menționat faptul că, deşi unele cadre didactice *au publicat lucrări în mai multe domenii ale ştiinţei* (s.n. – I.K.V.), ele au fost cuprinse **integral** la domeniul unde şi-au desfăşurat **în principal** activitatea didactică." (subl. aut.) [1]

Se ridică acum întrebarea: ce înseamnă – ce acoperă – de fapt în această bibliografie, expresia: "**domeniul** unde şi-au desfăşurat în principal activitatea…"? Iar răsfoind fasciculele/volumele ei ne dăm repede seama că "domeniu" nu înseamnă aici în fond nimic altceva, decât *numele generic şi pur instituțional-administrativ al Facultății* la care cadrul didactic universitar respectiv "funcționează" potrivit repartizării încadrării sale principale, fixate în evidențele "serviciului de cadre" ale instituției şi **fără** măcar a lua în vreun fel în considerare disciplina sau disciplinele ale căror titular este! Astfel, – de ex. – până ce în lucrarea semnată de I. Crăciun, la Facultatea de Drept publicațiile cadrelor didactice sunt organizate în funcție şi pe baza a 14!!! discipline-descriptori care indexează numai 250 de înregistrări şi sunt distribuite pe doar 12 pagini, în anul 1974, 931 de înregistrări, desfăşurate pe 107 pagini, "ordonate" – doar – în ordinea alfabetică a autorilor şi a anilor de apariție a lucrărilor…, sunt "indexate" – de fapt vărsate şi amestecate – sub un singur "descriptor": "Drept". "Descriptor" care, repetăm, nu înseamnă nimic mai mult şi altceva, decât simplul fapt că autorul respectiv "activează" ca fiind încadrat administrativ la facultatea respectivă. "Descriptorul tematic" sau de "domeniu" al activității ştiințifice nu este deci aici decât cadranul încadrării administrative în instituție! Adică: de fapt nici nu este "descriptor" şi prin urmare nici nu poate fi vorba aici de nici un fel de "indexare".

Totuşi, cei care au conceput bibliografia editată în 1974, au – poate – "meritul" că ei măcar "văd", declară şi mărturisesc "problema"… Mai târziu – vom vedea – "problema" chiar ca "problemă" va dispărea din orizont… Iar în ceea ce priveşte metodologia de culegere şi de verificare a datelor… asupra ei se păstrează, şi aici şi de acum încolo, o tăcere desăvârşită… deşi, pentru această ediție au fost cu siguranță şi în mod necesar efectuate asemenea cercetări, măcar pentru intervalele imediat următoare şi neacoperite de cercetările lui I. Crăciun. La el lucrurile stau însă cu totul altfel şi în această privință.[2]

În ciuda acestui fapt, "Prezentarea tehnică" din 1974 face nu numai o trimitere expresă la lucrarea lui I. Crăciun, dar îi şi **revendică tradiția**, încorporând-o – mai precis: însuşind-o – în mod expres.[3] În realitate – analizele noastre de până acum sunt destul de grăitoare, credem, în acest sens – odată cu publicarea în 1974 a Activității Ştiințifice…, în mod paradoxal, poate, dar tocmai prin "reracordarea" la tradiția constituită de cercetările – neegalate nici până astăzi – ale lui Ioachim Crăciun, are loc exact **ruptura** acestei tradiții şi – ca atare – chiar începutul declinului ei. Ediția în cauză instituie însă prin aceasta şi o nouă "tradiție", care se va înscrie şi ea pe calea formalizării, golirii şi decăderii ei: aceea a "introducerilor", a "prefețelor" etc. semnate de rectorii aflați de fiecare dată în funcție.[4]

---

[1] Vezi: Act. Ştiinț., 1974, Auxiliaria, p, IV-V

[2] În nota amintită I. Crăciun specifică faptul că listele de lucrări au fost întocmite de profesorii înşişi, la cererea rectorului şi după indicațiile concepute de bibliograf. Aceste liste au fost verificate şi corectate apoi pe text şi completate – de ex. pentru profesorii decedați – prin cercetări bibliografice proprii.

[3] idem p. V. Lucrarea lui I. Crăciun este de fapt pur şi simplu însuşită, am spune "naționalizată" şi expropriată, fiindcă în această publicație nu se specifică nicăieri care anume înregistrare provine de la Crăciun, şi care sunt cele rezultate în urma cercetărilor editorilor actuali…Mai mult, lucrarea lui I. Crăciun nici nu este de fapt "inclusă" în întregime în fasciculele ediției din 1974. Ca exemplu am putea aminti numele bibliotecarului Vasile Lupan care la I. Crăciun figurează cu 7 titluri, iar în lucrarea din 1974 cu numai 3 …

[4] Cum, cum nu, dar fapt este că, la vremea lui, Ioachim Crăciun nu a simțit nevoia implicării autorităților rectoriale în justificarea întărirea "greutății" sau decorarea întreprinderilor sale biblografice… Este apoi de remarcat şi faptul că la "reluarea" editărilor în 1974, intervenția amintită deja a academicianului Ştefan Pascu – şi care nu este de loc formală, ci, dimpotrivă, prezintă o incursiune largă în întreaga istorie a vieții universitare din Cluj –, are şi ea o logică intrinsecă şi organică. La edițiile următoare însă, marea majoritate a acestor "texte" devin pur formale, gestuale, sau – vom vedea – ele sunt chiar doar "nominal" atribuite persoanei rectorului…

Diagrama declinului

"Invocarea" – chiar dacă neexplicitată de fiecare dată – a tradiției cercetărilor efectuate de I. Crăciun va intra totuşi de acum înainte în multe dintre "formulele" limbii de lemn a diferitelor "note", "introduceri" ale ediţiilor următoare ale lucrării, golindu-se treptat, sinuos, dar neîncetat, de la o publicare la alta.

Ediția din 1979 cuprinde activitatea ştiințifică a cadrelor didactice şi a cercetătorilor Universității din perioada 1974-1978 şi este organizată tot în acord cu structura Universității. Ea nu mai este totuşi realizată "sub auspiciile" rectorului, ci a unui for "impersonal": Biroul Senatului Universității. Dispare şi "veriga" de responsabilitate nominalizată a decanilor facultăților, însă redactorii generali din cadrul Bibliotecii rămân aceiaşi şi sunt nominalizați în continuare în mod expres împreună cu specificarea funcțiilor. Din p.d.v. al metodologiei bibliografice, singura noutate mai importantă este faptul că aici – ca şi de aici încolo de altfel – sunt menționate separat lucrările publicate "În volume" şi cele din "Publicații periodice". Structura "organizării" – mai precis: ne-organizării! – "tematice" şi a "încadrării de specialitate", rămâne însă aceeaşi. Poate merită menționat faptul că totuşi chestiunea încadrării de specialitate constituie încă măcar o "problemă" pentru concepția ediției. Ea fost însă "tranşată" – potrivit unei "Note asupra lucrării" în felul următor: "Cadrele didactice care funcționează la facultăți de **alt profil** decât acela al **specialității lor** (s.n. – I.K.V.) sunt incluse în fascicula domeniului căruia îi aparțin. (Ex. matematicienii de la Facultatea de ştiințe economice figurează la fascicula "Matematică".)"[1] Adică: nicicum.

"Problema" încadrării de specialitate a lucrărilor – în genere ca fiind încă "o problemă"… – **dispare** însă cu desăvârşire o dată cu editarea în anul 1988 a bibliografiei care acoperă acum perioada 1979-1986. Mai mult, metodele utilizate până aici – neanalitice, cum am văzut – sunt acum declarate deja drept "norme metodologice".[2] Ediția apare tot sub auspiciile Biroului senatului Universității, dar funcția ierarhică a "coordonatorilor generali" din cadrul bibliotecii nu se mai menționează deloc.[3] În general se poate identifica în timp – din p. d. v. ierarhic – o tendință de de-personalizare (Biroul…) la vârfuri, împreună cu coborârea responsabilităților la grade ierarhice inferioare… Acest lucru ar putea fi în fond şi ceva firesc şi pozitiv, căci este normal ca tocmai cei care concep şi efectuează lucrările să şi răspundă de calitatea lor.

Prima ediție de după 1989 a bibliogarfiei apare în anul 1994 şi "acoperă" perioada 1987-1992. Deşi bibliografia se prezintă în continuare ca fiind tot "selectivă", în "Cuvântul înainte", rectorul de atunci, Andrei Marga se referă totuşi la ea ca vizând "întreaga publicistică universitară", salutând-o în continuare ca un "eveniment" ce se înscrie în reformarea universității aflată în plin proces de desfăşurare.[4] Şi aceasta arată însă că autorii acestor cuvinte prefațatoare, de cele mai multe ori – cum este şi firesc –, nu sunt de fapt informați despre adevărata natură a bibliografiei în cauză – şi cu atât mai puțin asupra metodologiilor efective de producere a datelor despre care – ce-i drept, nimeni nu poate de altfel afla mai nimic din publicație –, ele devenind, se pare, în marea lor majoritate texte de conjunctură publicate ca fațade şi antet.

După '89 dispare şi "auspiciatul" biroului senatului universității, coordonatorii generali ai ediției fiind I. Hentea, O. Curta şi L. Tomuța. Este totuşi prima ediție a bibliografiei care a fost prelucrată prin mijloace computerizate, sub îndrumarea Laboratorului de informatică al bibliotecii.

Însă tocmai acest lucru trebuie să ne dea de gândit! Căci **în pofida** introducerii metodelor computerizate, lucrarea apare totuşi în continuare cu **aceeaşi** structură, concepție etc. Adică *sfidările* trecerii la utilizarea mijloacelor computerizate – deci, informatizarea – nu a însemnat în nici un chip vreo ocazie pentru **regândirea** sau **remodelarea** ei. Dimpotrivă, se pare că problemele

---

[1] Vezi: *Activitatea Ştiințifică a Universității din Cluj-Napoca, 1974-1978 – Bibliografie selectivă*, Universitatea "Babeş-Bolyai", Cluj-Napoca – Biblioteca Centrală Universitară, Cluj-Napoca, 1979, *Notă asupra lucrării*, care de aici încolo apare la începutul fiecărei fascicule, la pagină identică.

[2] Vezi: *Activitatea Ştiințifică a corpului didactic şi a cercetătorilor, 1979-1986 – Bibliografie selectivă*, Universitatea din Cluj-Napoca - Biblioteca Centrală Universitară, Cluj-Napoca, 1986, *Notă asupra lucrării*, p. V.

[3] Din echipa prezentată în ordine alfabetică – Maria Breban, Ioan Hentea şi Mihail Triteanu – face parte totuşi şi directorul bibliotecii (M. Triteanu) şi şeful Serviciului de informare şi documentare (M. Breban).

[4] Vezi: *Activitatea ştiințifică a corpului didactic şi a cercetătorilor – 1987-1992, Bibliografie selectivă, Universitatea "Babeş-Bolyai" – Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga"*, Cluj-Napoca, 1994, *Cuvânt înainte*, p. III-IV.

de natură tehnică ale "informatizării" lucrărilor au avut mai mult, ele însele, darul de a acapara atenția, și ca atare de a reduce șansele reproblematizării și regândirii acelei tradiții în care – în fond negândit – se înscrie concepția și metodologia bibliografiei, începând chiar cu ediția ei din 1974.

Dimpotrivă, ediția din 1998 – care se referă la intervalul 1993-1996, coordonatori: O. Curta, D. Todor și L. Tomuța – chiar subliniază "modul facil de regăsire a informației" și laudă "normele de standard unitare" aplicate.[1] În realitate, neschimbându-se nimic esențial în concepția și structurarea lucrării, regăsirea informației nu este cu nimic mai facilă decât în edițiile anterioare, deoarece tocmai informația esențială – adică **tematicile cercetate** de către cei ai căror activitate de cercetare este de fapt bibliografiată în bibliografie – este îngrămădită în continuare în "domenii" vaste și lăsate complet nestructurate. Apoi, chiar stupoare: paralel cu avansarea și adâncirea în utilizarea mijloacelor informatizate, vom constata că, dimpotrivă, lucrarea crește… în lipsuri! Din înregistrările ediției **lipsesc** astfel, în întregime, activitățile de cercetare ale unor secții și catedre întregi ale universității: ale filosofilor și ale sociologilor! Aceasta este într-adevăr o "noutate", deși sunt cuprinse noile facultăți cum ar fi Teologia sau Studiile europene ! În schimb, baza de date ce se constituie pe parcurs – dar în aceeași structurare cu versiunea tipărită – poate fi consultată, la câteva puncte de acces, deja și online…

Acum este cazul să facem un mic popas necesar unor precizări. Într-o bibliografie sau chiar o "bază de date", organizată doar pe domenii – care în realitate nici nu sunt acele mari domenii ale creației spirituale pe care le surprind și oglindesc de ex. sistemele tradiționale de clasificare din biblioteci ci doar modul în care se structurează **administrativ** o anumită instituție universitară, la un anumit timp! – utilizatorul are niște posibilități de căutare extrem de limitate și restrânse la doar anumite "interese de cunoaștere". Dintr-o astfel de bibliografie eu, de ex. nu pot afla – decât eventual întâmplător – ce anume au scris, să zicem, jurиștii, politologii, filosofii, sociologii etc. universitari clujeni despre tematica a cărei cercetare mă preocupă pe mine acum. Apoi, mă pot orienta într-o asemenea bibliografie – făcută chiar ca bază de date – doar cunoscând numele autorilor și/sau – prin "încercare și eroare" – sondând anumite cuvinte din titlu, fiind totuși conștient între timp și de faptul că nu este deloc obligatoriu ca un autor să formuleze în titlu toate tematicile atinse în lucrarea lui și/sau că multe titluri sunt practic metaforice. Dacă însă am un interes pur istoric, să zicem despre articularea în timp a cercetărilor dintr-un domeniu sau la o anumită subdiviziune administrativă a instituției, ori despre biografia științifică a unui anumit cadru didactic etc. atunci o atare bibliografie îmi poate fi folositoare – ca un instrument cu adevărat științific – numai și numai cu condiția ca ea să fie cât de cât completă măcar în privința domeniilor, facultăților, persoanelor etc. în funcție de care este organizată.

Despre căutări și "accesări interdisciplinare" însă nici nu poate fi vorba. Totuși, așa ceva ni se promite în "Nota asupra lucrării" în ediția următoare – din anul 1999, cuprinzând activitatea științifică din 1997, publicată cu un cuvânt înainte semnat, de această dată, de prorectorul de atunci al universității: Nicolae Bocșan. Renunțând la fascicule, lucrarea apare, de acum înainte, legată în doar două volume. Nici o schimbare de concepție nu poate fi însă identificată efectiv în ea. Totuși autoarea Notei amintite – prima semnată de la ediția din 1974: Daniela Todor, și care, precizăm, se referă la volumele tipărite – susține că: "Scopul structurării lucrării pe două volume este de a concentra informațiile științifice **conexe** (s.n. – I.K.V.) pentru a permite atât căutări punctuale pe autor sau **domeniu** (s.n. – I.K.V.) dar și accesări **interdisciplinare**…"[2] În realitate, în afară de eliminarea coperților fasciculelor, de renunțarea la republicarea într-adevăr și de mult redundantă a cuvintelor înainte și a notelor cât și de introducerea "domeniilor" care au apărut prin evoluția instituțională în structura universității, lucrarea nu prezintă nici o modificare de concepție. Ca atare, ea nici nu poate conecta domenii conexe și nici accesări multidisciplinare nu poate facilita, din simplul motiv că însăși concepția ei nu cunoaște și nu recunoaște nici conexiunile și nici

---

[1] Vezi: *Activitatea științifică a corpului didactic și a cercetătorilor – 1993-1996, Bibliografie selectivă, Universitatea "Babeș-Bolyai" – Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga"*, Cluj-Napoca, 1998, *Notă asupra lucrării,* p. V.

[2] Vezi: *Activitatea științifică a cadrelor didactice și a cercetătorilor – 1997, Bibliografie selectivă*, Vol. I-II, Universitatea "Babeș-Bolyai" – Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga", Cluj-Napoca, 1999, Daniela Todor: *Notă asupra lucrării*, p. VII.

interdisciplinarităţile.[1] Pentru aşa ceva este – mai precis: ar fi – nevoie de o lucrare cu totul altfel înţeleasă şi organizată. Însă "nonşalanţa" terminologică a Notei trebuie să ne facă şi mai circumspecţi…[2]

Fără îndoială, 2003 este anul cel mai prolific în editarea Bibliografiei activităţii ştiinţifice a cadrelor didactice şi a cercetătorilor de la Universitatea "Babeş-Bolyai" din Cluj. Dar şi cel mai simptomatic în ceea ce priveşte declinul ei.

Sunt publicate atunci mai multe volume duble, adică ediţiile care cuprind activităţile ştiinţifice pe ani: 1999, 2000, 2001 şi, în sfârşit, 2002. În aparenţă, toate se prezintă fără modificări de concepţie şi de esenţă. Totuşi există câteva mutaţii cu totul substanţiale în atmosfera lor mentală şi, mai ales, în nivelul lor intelectual. Prima constatare care se impune, încă de la pagina de titlu, este aceea că primele patru dintre aceste ediţii susţin că ele ar fi publicate la "Editura Philobiblon", adică la o editură cu totul inexistentă! Numele "Philobiblon", ca fiind numele unei edituri, pur şi simplu nu se regăseşte în nici un registru al editurilor existente în România! Cu aceasta însă nu se încheie aducerea la publicare a "lucrurilor" inexistente... căci, în Cuprinsul volumului pentru anul 1999, citim că lucrarea ar fi prefaţată de directorul instituţiei, profesorul universitar Doru Radosaav. Însă, la paginile indicate nu găsim decât un material oficial, **nesemnat**, cu titlul: "Cercetarea Ştiinţifică la Universitatea "Babeş-Bolyai, (Extras din Raportul aprobat în Senatul din 16 decembrie 2002)". La fel se întâmplă lucrurile şi la volumul următor – pentru anul 2000 – cu deosebirea că aici apare în Cuprins chiar numele rectorului: prof. univ. dr. Andrei Marga, Rectorul Universităţii etc. În volum însă nu găsim decât acelaşi extras – evident nesemnat – din aceeaşi zi de şedinţă. Acelaşi procedeu – greu calificabil, atât din punctul de vedere al exigenţelor privitoare la responsabilităţile de a edita în genere ceva! cât şi din cel al meticulozităţii mult invocate ale profesionalismelor biblioteconomice (totuşi!) – este repetat pas cu pas şi în volumul următor: activitatea anului 2001. Pentru 2002 însă, Cuprinsul este într-adevăr corect întocmit din această perspectivă. Este vorba totuşi – probabil – doar de o "întâmplare", căci odată cu reapariţia lucrării – în anul 2004 – la volumele referitoare la activitatea ştiinţifică din anul 2003, în Cuprins reîntâlnim specificarea unui Cuvânt înainte care ar fi fost semnat de directorul bibliotecii, însă de această dată, textul lipseşte deja cu desăvârşire!

Dacă nu am fi cumva sideraţi, nici nu ne-ar mai mira faptul că acum în notele asupra lucrării – semnate invariant: Daniela Todor, coordonatorul *opus*-ului – se apreciază că lucrarea a atins deja dimensiuni de importanţă **istorică**: "atât pentru istoria universităţii cât şi pentru producţia ştiinţifică a cadrelor didactice…"[3] Ne exprimăm nădejdea că aceste cadre nu se vor inspira totuşi, nici de acum înainte, din ideea de a publica la edituri inexistente şi nici din aceea de a menţiona în Cuprinsul publicaţiilor lor, paragrafe care nu se regăsesc de fapt în text... Oricât să devină ei cuprinşi de sentimentul importanţei acestor bibliografii pentru "producţia lor ştiinţifică"! Dimpotrivă, mă tem că trebuie declarat, clar şi răspicat, că de la o ediţie la alta această bibliografie tinde acum să îmbrace treptat mai toate atributele unor acte strict veleitare sau gratuite!

Nu avem de ce să ne mai mirăm de graba cu care ea ţinteşte acum – ce altceva: **Internetul**! – putând fi, după anunţul ediţiei referitoare la anul 2003, consultată deja "online" pe pagina corespunzătoare a Bibliotecii… Şi editarea ei recentă şi pe CD-Rom, se înscrie – cel puţin în aparenţă – pe făgaşul şi logica firească a acestei "istorii" care rămâne, în esenţă, istoria şi tradiţia unui declin.

Muntele vrăjit şi vraja CD-Rom-ului

Hotărât lucru: stafia aniversărilor bântuie "bibliografia selectivă" a activităţii ştiinţifice a cadrelor didactice ale Universităţii clujene încă de la începuturile istoriei sale! Ca atare, şi editarea

---

[1] Din toate aceste puncte de vedere, ediţia din 2000 a bibliografiei – referându-se la activitatea ştiinţifică din anul 1998 –, este identică.

[2] Notăm că în această ediţie sunt totuşi reprimiţi sociologii şi filosofii scăpaţi/exilaţi din cea anterioară, dar acesta nu însemnă mai mult şi nici altceva, decât faptul că numele şi titlurile etc. ale publicaţiilor lor sunt acum amestecate – tocmai fără vreo diferenţă de "domeniu"! – cu cele ale noilor cadre de la noua secţie a universităţi: Asistenţă socială.

[3] Vezi: Daniela Todor, *Notă asupra lucrării*, ediţiile pentru anii 2000, 2001, 2002, 2003, 2004

ei sub formă de bază de date bibliografică – pe CD-Rom, în 2004 –, are loc tocmai la împlinirea a 30 de ani de la apariția primei sale ediții publicate cu implicarea instituțională a bibliotecii universitare din Cluj…

Din cercetările şi analizele noastre de până acum se pot trage însă deja – credem – unele concluzii care, cu siguranță, ne pot apoi ajuta să ne orientăm şi în investigarea acestei ediții care, de această dată, se realizează prin implicarea unei tehnici apropiate celei de vârf sau, care se află oricum în reflectorul topurilor cu valori modelistice în acest sens.

A reieşit astfel că – oarecum de la început – problema centrală a acestei bibliografii o constituie, în primul rând, lipsa unei indexări tematice (prin descriptori tematici propriu-zişi) care să analizeze nu numai înregistrarea bibliografică a unor activități într-adevăr ştiințifice şi prin urmare extrem de specializate, dar care, totodată, să le şi organizeze într-un instrument structurat, în acord cu exigențele regăsirii lor solicitate tot în vederea unor noi cercetări propriu-zis ştiințifice! Trebuie subliniat iarăşi faptul că, în cazul de față, o atare exigență nu este deloc una "exterioară", provenită din fantasmele rigorilor formale şi "perfecționiste" ci ea se află în acord intrinsec tocmai cu natura intimă a literaturii bibliografiate. Noi putem închipui – şi nu numai în lumea "lumilor posibile" – "n-" acțiuni gratuite, care apoi să "dea naştere" la tot atâtea tipărituri… DAR!, ceea ce se numeşte cercetare **ştiințifică**, aceea se caracterizează, potrivit esenței sale, tocmai prin faptul că ea este condusă în acord cu anumite **tematici** (*problematici*) bine conturate, pe care le investighează cu ajutorul unor metode adecvate, verificabile şi explicitate, în scopul dobândirii unor cunoştințe şi/sau tehnici noi cu privire la ele! De aceea: a face abstracție de orientarea tematică explicită a activităților ştiințifice atinge – *recte*: scapă din vedere – un aspect cu totul esențial, hotărâtor şi caracteristic lor!

Mai mult: o bibliografie sau o bază de date a activităților ştiințifice de cercetare serveşte în primul rând – şi prin firea lucrurilor – nu unei "informări" generale şi de orice fel, ci tocmai **cercetării**! Acelei cercetări care este deci şi ea, la rândul ei – şi în mod preponderent – **tematică**, specializată, disciplinară şi intredisciplinară etc. şi care, din acest motiv, are nevoie exact de **astfel** de informație… Ea nu va (re)găsi însă această informație decât cu condiția ca informația să fi fost prelucrată bibliografic tocmai într-un mod care **se potriveşte** exigențelor unor asemenea căutări. Acestea sunt însă valabile, repet, şi în cazul unor interese de natură pur istorică de cunoaştere, care doresc, să zicem, reconstituirea unui anumit trecut al acestor activități. Dacă este într-adevăr ştiințifică atunci nici cercetarea de istorie a cercetărilor nu se poate rezuma la creionarea unor tendințe identificabile doar în linii mari, pe anumite "domenii" definite în aşa fel încât – pe deasupra – ele nici nu corespund decât unor structurări impuse de multe ori de nevoile unor organizări administrative şi de moment ale instituțiilor universitare, şi care, prin urmare, au prea puțină legătură cu bogăția şi dinamica vie şi, de fiecare dată, tematică a cercetărilor ştiințifice desfăşurate odinioară în mod efectiv.

Ori, edițiile începând cu cea din anul 1974 şi până acum ale bibliografiei activităților ştiințifice desfăşurate de către cadrele didactice şi cercetătorii universității clujene nu sunt în fond decât nişte **liste alfabetice amorfe** de nume şi de titluri etc. care, deşi pot eventual folosi funcționarilor pentru contabilizarea secundară şi *grosso modo* a "unităților bibliografico-spirituale" ale evenimentelor publicistice universitare…, nu pot totuşi satisface nici una dintre exigențele fireşti şi intrinseci pe care le-am formulat mai sus! Acest lucru este desigur valabil şi pentru versiunile lor electronice. Ele constituie de fapt nişte **cataloage electronice**, care au şi ele facilitățile lor, dar care nu sunt propriu-zis baze de date bibliografice şi cu atât mai puțin unele care ar servi direct cercetării ştiințifice curente.

O bază de date bibliografică informatizată pune însă în mişcare – din start – cu totul alte pretenții! De aceea, acum nici nu mai pot – nu mai puteau fi – ocolite problemele uitate sau dosite până acum ale "indexării tematice" şi, tot de aceea, conceperea bibliografiei în vederea editării ei în format electronic – pe CD-Rom – putea şi trebuia să se constituie într-un – nou – prilej de regândire a ei din temelii! În loc de aceasta…

"Indexarea tematică" se realizează şi în bazele de date prin nişte cuvinte şi/sau expresii numite "descriptori tematici". Ca atare, ele fac parte dintr-o *limbă* şi dintr-un *limbaj* şi sunt menite

să fixeze tematica fiecărei lucrări bibliografiate. Or, este de presupus că *limba* bazei de date despre care vorbim acum, este cea **română**. (Deşi aceasta nu este în cazul de faţă chiar atât de evident şi simplu de decis…, putem totuşi deduce acest lucru în primul rând din titlul ei şi – în continuare – bazându-ne şi pe faptul că "Nota asupra lucrării" care se găseşte pe CD, nu face nici o alta specificare în acest sens...) În ceea ce priveşte însă *limbajul* descriptorilor tematici: el nu poate fi altul – mai ales în cazul nostru – decât limbajul terminologiei de specialitate al ştiinţei, disciplinei, specialităţii etc. căreia aparţin lucrările punctuale ale cercetărilor. Este – mai precis: ar fi – apoi firesc şi logic ca terminologiile de specialitate să fie incluse în lista descriptorilor tematici în formularea lor încetăţenită şi utilizată în literatura de specialitate publicată **în limba** bazei de date. Este posibil – şi de multe ori chiar util – ca descriptorii să fie traduşi şi într-o altă limbă (de circulaţie internaţională de regulă), în acest caz însă lista lor se constituie într-o posibilitate separată de regăsire – adică într-o altă listă "paralelă" de accesare – iar/însă acest lucru trebuie avut în vedere de la început atât în procesul indexării cât şi în cel al construcţiei informatice a bazei. Acesta – iarăşi – nu este un criteriu formal sau estetic adresat din exterior "stilului literar", coerenţei şi coapartenenţei termenilor din lista de descriptori tematici care se coagulează de fiecare dată la constituirea unei baze de date ci, dimpotrivă, o presupoziţie şi chiar o indicaţie pragmatică[1] care determină apoi în mod decisiv şi posibilităţile – sau: imposibilităţile – ei de utilizare.

Dacă însă ne lansăm acum în "utilizarea" bazei "noastre" de date, cum ar face asta oricare utilizator, pornind de la parcurgerea listei sale de descriptori, atunci ecranele luminoase ale calculatoarelor noastre ne vor împărtăşi un spectacol cu totul bizar şi pe alocuri de-a dreptul halucinant!

Prima impresie care ne izbeşte este aceea, că lista descriptorilor este alcătuită dintr-un amalgam pestriţ de expresii şi cuvinte provenite din **limbi diferite**, a căror listă este – pe deasupra – garnisită şi cu o serie de "înşiruiri de litere" care nu par să aibă vreun sens în nici una dintre limbile – umane – uzitate pe planeta noastră. Iar fiindcă aceasta atinge deja bunul simţ şi elementarul cultural, vom porni analizele noastre tocmai cu vizitarea descriptorului "cultură" – care însă nu astfel figurează în listă ci în varianta ei englezească mult mai "atractivă" şi spectaculoasă: "culture". Ce-i drept, termenul englezesc al descriptorului înregistrează şi trimite doar la o sigură lucrare (de psihologie cognitivă)… Nu aşa stau lucrurile însă cu descriptorul – de această dată "românesc": "culturi". Cu "ajutorul" lui putem acum regăsi o înşiruire cu totul exotică şi demnă de oricare bazar cultural care se respectă, de lucrări care – să nu uităm !!! – sunt totuşi operele universitarilor clujeni: cultura in vitro al plantelor; poetica culturii; reforma agrară din România după '89; Dosoftei şi viaţa sfinţilor, proprietatea funciară; geografie agricolă…! Fără comentarii!

Dincolo de dubiosul – de nedepăşit[2] – al proastei atmosfere şi impresii "intelectuale" create prin includerea variantelor englezeşti[3] în aceeaşi listă – de limbă română totuşi – de descriptori, ea se realizează apoi, în plus, cu o lipsă de consecvenţă şi de comprehensiune cu totul remarcabilă. Întâlnim de exemplu atât termenul englezesc, "history" cât şi cel românesc: "istorie". Ne-am putea aştepta desigur ca ele să fie măcar echivalente, adică cu ajutorul lor să se regăsească aceleaşi lucrări. Ori, lucrurile nu stau de loc aşa: până ce la "history" se găsesc doar câteva titluri, la "istorie" peste 4000. Ne întrebăm desigur: cu ce foloseşte atunci varianta englezească să zicem utilizatorului "străin" al bazei de date? Mai ales că – sau dimpotrivă – el îşi va forma astfel o imagine cu totul defavorabilă, falsă şi neadecvată despre realităţile efective ale activităţilor ştiinţifice ale istoricilor – iarăşi – universitari clujeni.

Aceeaşi confuzie categorială domină însă mulţi alţi descriptori şi fără să fie ele anglicizate. La descriptorul "filosofie" de exemplu întâlnim îngrămădite şi multe lucrări care tratează, de fapt

---

[1] În sensul pragmaticii lingvistice …

[2] Produce totuşi un gust ciudat – şi destul de "amestecat" – experienţa de a întâlni, de exemplu, o lucrare de psihologie publicată în limba **maghiară**, dar care, într-o bază de date **românească**, este totuşi indexată cu un termen tehnic (**grecesc** la origine) formulat însă în varianta lui **engleză** (*analogy*)! "Curat >>furculition<< murdar"…, chiar dacă probabil, astăzi şi Chiriţele din regiunea de baştină a personajului sunt atrase mai mult de "englezisme".

[3] Câteodată întâlnim şi descriptori formulaţi chiar în limba maghiară. Mă tem că nu este cazul să precizăm: nici vorba aici de "multiculturalism"… oricât să fie aculturalitatea de multilingvă.

teme de demografie, psihologia bătrâneții, metodele statistice din ştiințele sociale, psihosociologie etc. În schimb lucrări cu caracter evident filosofic, nu se regăsesc acolo... Ca exemplu eclatant aş aduce volumele profesorului Andrei Marga despre filosofia *americană*, dar pe care nu le regăsim la "filosofie", ci… la "studii !*europene*!".

Să ne înțelegem: toate acestea înseamnă pentru o bază de date şi pentru utilizatorii ei, tocmai faptul că aceste lucrări sunt efectiv aruncate în bezna neantului, din simplul motiv că ele nu pot fi regăsite de către căutări structurate – cum e firesc – după logica însăşi a diciplinelor şi/sau, măcar după bunul simț cultural.

Reaccentuez însă faptul că: aici – adică în baza de date – este vorba totuşi şi tocmai de opera, de viața ştiințifică şi intelectuală a universitarilor clujeni. Care pe deasupra – oameni maturi fiind – mai şi ştiu destul de bine în care anume dintre discipline activează… Inutil! Întregul corp de sociologi, de exemplu, care profesează această ştiința la universitatea clujeană este trecut nonşalant la "echipa" filosofilor. Degeaba scrie Traian Rotariu, Petru Iluț, Vasile Dâncu etc. – nume de notorietate în domeniile lor –, în chiar titlul cărților, că ele tratează teme de sociologie, de psihosociologie etc. … toate acestea nu au nici o valoare pentru indexarea bazei de date, căci acolo s-a decis că de fapt… "filosofie" se face aici. De altfel – în ciuda existenței de decenii a unor opere şi cercetări sociologice de valoare la universitatea clujeană, în baza de date nu regăsim de loc descriptorul "sociologie" care ar putea şi ar trebui să le evidențieze. În schimb întâlnim mai >>elegantul<< "social sciences" dar care nu cuprinde publicațiile sociologilor ci doar un singur titlu – al unei bibliografii de altfel extrem de valoroase şi care ar merita cu totul altă soartă… La fel stau lucrurile şi cu "jurnalismul". Deşi este o secție relativ nouă a universității, există totuşi lucrări publicate în domeniu – şi chiar în baza de date – descriptorul prin care el ar putea fi într-adevăr regăsit logic, lipseşte cu desăvârşire.[1]

Spectacolul luminos, colorat şi desigur complet informatizat al evenimentelor **stupefiante** din lista descriptorilor bazei de date a activităților ştiințifice de la universitatea clujeană nu se încheie însă aici, ci urcă treptat crescând în tensiuni (deloc) catarctice. Întâlnim astfel termeni care, deşi sunt în genere "inteligibili", nu au totuşi nici un sens ca descriptori tematici. Ce spune despre **tematica** unei lucrări descriptorul "Studii în volume" (în țară; în străinătate), "Studii în volume colective" sau "Studii pe Internet", ori "Teză de doctorat"? Absolut nimic.

Tensiunea creşte însă neîntrerupt şi în continuare. Acum întâlnim ca "descriptori" (totuşi) tematici nişte înşiruiri de litere majuscule – acronime? – de-a dreptul fascinante: EPR; FMR; HCI; HPLC; IMM etc. fără să putem cumva afla, măcar din instrumentele ajutătoare-orientative ale bazei de date, ce anume ar putea semnifica ele. Cu altele însă, problema ar fi deja dacă în genere ele semnifică oare ceva? Aşa este de ex. "descriptorul": "tori" (scris acum cu minuscule). Dacă – stârniți în curiozitate de exotismul într-adevăr!!! de netăgăduit, al "expresiei" – ne uităm să vedem, ce anume indexează – tematic! – ea, atunci: încremenim. Fiindcă găsim nu mai puțin de 863 ! de lucrări ştiințifice ale cadrelor universității noastre publicate "în volume" şi încă 2136 ! publicate "în periodice", care sunt de-a dreptul dosite şi maltratate în această bază de date prin această struțocămilă "lingvistică" evidentă. Este vorba – cum pare – în principal de lucrările unor istorici cum ar fi Avram Andea, Nicolae Bocşan, Liviu Maior, Ioan-Aurel Pop, Doru Radosav etc. Mă tem că nici ei nu cunosc faptul că ar fi cercetat vreodată decisiva tematică … "tori".

Nici în continuare nu ne putem însă descremeni. Căci la culmea culmilor se află acum aşezată o înşiruire de litere – tot minuscule – care este probabil iarăşi dificil de regăsit printre cuvintele cu sens ale limbilor vorbite de oamenii acestui Pământ: "nvjfh"! Ce-i drept "descriptorul" nu desfigurează,– însă ajungând *iarăşi* la limitele ***daunelor morale***, – decât "o singură" lucrare a distinsului critic, teoretician şi istoric literar, Ştefan Borbély.

Dar, să ne înțelegem: în genere, asocierea într-o bază de date difuzată pe CD-Rom, dar şi pretutindeni pe Internet, a activităților spirituale publicate ale unor persoane publice – şi un cadru didactic universitar este o asemenea persoană –, cu bătaia de joc a unui şir de litere înlănțuite la

[1] De exemplu, un manual de jurnalism (scris de Ilie Rad) este trecut la "ştiințe politice"…

întâmplare şi lipsite de orice sens, înseamnă în fond ***dăunare morală*** produsă în mod calificat cu ocazia fiecărei accesări a bazei… să zicem de către studenţii lui sau de colegii săi de specialitate!

Este deci indicat să ne păstrăm şi în continuare încremenirea, fiindcă exemplele înşirate aici nu sunt simple "erori", ci ele arată probleme grave în conceperea şi coordonarea acestei lucrări. Este deci vorba, în esenţă, de probleme şi deficienţe de *sistem*... chiar dacă articularea disciplinară a desciptorilor este inegală, existând cu siguranţă şi domenii unde formularea descriptorilor nu prezintă "simptomele" semnalate până acum. Şi chiar dacă din punct de vedere informatic ea este realizată aproape exemplar – de Olimpia Curta –, deoarece, se pare că, tehnic vorbind, căutările etc. sunt rezolvate aici tocmai la nivelul bazelor de date bibliografice produse pe plan internaţional. Însă şi impactul lor este serios atins şi tulburat de tulburările fundamentale şi elementare ale (lipsei şi lipsurilor esenţiale) de concepţie şi de nivel.

*

Analiza succintă a istoriei ediţiilor succesive ale bibliografiei activităţilor ştiinţifice ale cadrelor didactice şi a cercetătorilor de la universitatea clujeană – de la lucrarea concepută şi efectuată de către Ioachim Crăciun; de la bibliografia realizată de Elena Moraru şi până la proaspăta ediţie pe CD-Rom a bazei de date informatizate –, ne poate duce şi la concluzia că, poate *nu este* neapărat şi foarte *dăunător* ca de conceperea şi realizarea lor să se ocupe într-adevăr oameni care sunt şi ei implicaţi efectiv în vreun proces de cercetare ştiinţifică propriu-zisă, căci astfel – poate – ei ajung să înţeleagă mai în amănunt dificultatea, greutatea şi miza lor, împreună, desigur, cu înţelegerea mai proprie a responsabilităţilor intelectual-morale ale "profesionalismului" bibliografic faţă de operele bibliografiate şi faţă de autorii lor.[1]

Iar în ceea ce priveşte Muntele vrăjit… este bine de gândit, şi apoi de ştiut că: nu numai cărţile, dar şi CD-Rom-urile îşi au destinul lor.

* * *

Revenind: chimista Elena Moraru, autoarea indicelui bibliografic recenzat şi apreciat aici, s-a angajat deci la BCU Cluj – venind din cadrul cercetării – în anul 1991! În câmpul de forţe ale jocurilor "afinităţilor elective" din (al)chimismele actuale ale biblioteconomiei româneşti, se mai ridică însă – cum vedem – cât se poate de firesc şi grav, întrebarea: dacă ea, cu aceleaşi competenţe, dispoziţii şi solicitări (care însă în zilele noastre pot fi chiar mai conturate şi mai stringente decât cu 12 ani în urmă…), *s-ar mai putea "angaja aici" şi astăzi*?

Răspunsul la această întrebare se află înscris într-un paragraf al unei dispoziţii legale care sună textual în felul următor: "Art. 8 – Pentru ocuparea funcţiilor didactice auxiliare trebuie îndeplinite următoarele condiţii de studii: a) pentru funcţia de bibliotecar, de documentarist şi de redactor – absolvirea cu examen de diplomă a unei instituţii de învăţământ, secţia de biblioteconomie, sau a altor instituţii de învăţământ ai căror absolvenţi au studiat în timpul şcolarizării disciplinele de profil din domeniul biblioteconomiei; pot ocupa funcţia de bibliotecar, de documentarist sau de redactor şi alţi absolvenţi ai învăţământului superior, postliceal sau liceal cu diplomă, pe perioadă determinată, dacă au urmat un curs de iniţiere în domeniu."[2]

Răspunsul la întrebarea de mai sus este deci în mod clar unul *negativ* ! Autoarea bibliografiei care ne prilejuieşte aici analizele, ca şi multe alte persoane valoroase care activează – încă sau deocamdată – în bibliotecile învăţământului românesc, nu ar mai putea fi angajate astăzi

[1] Până atunci însă, – şi mai ales prin exhibiţionismul grăbit, constipat şi veleitar al publicării ei informatizate – baza de date bibliografică: Activitatea ştiinţifică a cadrelor didactice şi cercetătorilor de la Universitatea "Babeş-Bolyai" din Cluj, 1987-2003, editată acum, pe CD-Rom, sub responsabilitatea exclusivă a Biblio-tecii Centrale Universitare "Lucian Blaga" din Cluj, rămâne, ne temem, cea mai slabă, diluată, inconsistentă şi superfluă "ieşire" a acestei instituţii în spaţiul (său) public universitar, ştiinţific şi cultural.

[2] *Lege privind Statutul personalului didactic*, publicat în *Monitorul Oficial,* Partea I., Nr. 158 din 16 iulie 1997

acolo… Pe deasupra – lucru la fel de grav – nici cu ocazia viitoarei lor pensionări ele nu vor mai putea fi – deocamdată, sperăm, – "înlocuite" cu persoane cu competențe asemănătoare!

Se pune deci întrebarea: unde şi cine vor mai elabora, în viitorul astfel conturat, bibliografii de specialitate de nivelul şi de talia celei asupra căreia ne străduim să atragem atenția acum? Răspunsul este, şi în acest caz, pe cât de simplu, pe atât de dezolant. Vom fi oare nevoiți să ne mulțumim, cu "nivelul" producțiilor "bazelor de date" analizate de noi – nu întâmplător – în paralel? Căci, această perspectivă pur şi simplu scoate din acest circuit bibliotecile universitare, asemenea activități putându-se adăposti în viitor doar în sânul – extrem de valoros şi de activ de altfel – al bibliotecilor publice, "județene", al rețelei bibliotecare a Academiei etc. …

Sunt destul de conştient şi de faptul că şi această deducție – care totuşi este, cred, argumentată, ilustrată, dar şi "la obiect" – poate atinge şi anumite "sensibilități" legate de eforturile lăudabile care țintesc conturarea învățământul bibliologic superior din România.[1] În ciuda acestor – eventuale – sensibilități trebuie totuşi să avem în vedere în primul rând: *miza*! Ori, această miză ne îndreaptă spre *curricula* acestor instituții care – nici nu se poate altfel! – se concentrează asupra chestiunilor numite tehnic şi disciplinar: *Library and Information Science*… Este vorba de o cucerire incontestabilă… cu condiția însă ca această ştiință şi această formare să afirme şi să reafirme mereu tocmai exigența responsabilității față de ***conținutul informațiilor*** gestionate şi valorificate în biblioteci şi centre de documentare. Atât în procesele de prelucrare, de informare, cât şi în cele numite "infodocumentare". Or, inevitabil aceasta presupune şi competențe legate tocmai de ***specialitatea*** *acestui conținut*.

În alchimismul lor, lucrările forțelor afinităților elective nu sunt – Goethe a ştiut – niciodată lipsite de dramatisme. Nu (mai) e deci nevoie de nici o "dramatizare" în plus. Istoria naturală, ca şi cea biblioteconomică, ni le înfățişează pe deplin.

Iată, deci, la ce (mai) e bună o bibligrafie "chimică" de chimie!

[1] Este un aspect istoric, conjunctural – dar real – al învățământului superior bibliologic românesc faptul că probabil majoritatea cadrelor sale universitare, mai ales cei aflați în gradele de vârf – deci conferențiarii şi profesorii universitari –, nu au – iar din motive istorice "autohtone": nici nu prea pot avea – nici ei diplome de absolvire a vreunei instituții de învățământ bibliologic superior…, prin urmare, drept vorbind, după legislația actuală, majoritatea lor nici nu ar putea să fie *măcar angajați* în vreo bibliotecă universitară românească, decât, eventual, cu titlu temporar şi pe o perioadă determinată de maximum 180 de zile! Mai e cazul oare să insistăm asupra grotescului acestei situații?!

Starea bibliotecilor publice[1] din România
– O radiografie a anului 2001 şi 2002 –

STATISTICA DE BIBLIOTECĂ ÎN ROMÂNIA

Doina Popa[2]
Preşedinte,
Comisia de Statistică F.A.B.R.
Director,
Biblioteca Judeţeană "O. Goga" – Cluj

Perioada anilor 1998-2002 a fost favorabilă unor schimbări majore în ceea ce priveşte statistica de bibliotecă, modul de colectare şi de comunicare a datelor, dezvoltarea indicatorilor de performanţă şi utilizarea lor în evaluare, promovarea unei terminologii unitare, practicarea comparaţiilor.

Caracterizarea etapei:

- s-a desfăşurat o activitate susţinută de colectare şi comunicare a datelor statistice;
- s-a trecut la colectarea în sistem automatizat a datelor statistice;
- este adoptat şi se utilizează standardul *ISO 2789 pentru Statistică de Bibliotecă*;
- se utilizează standardul *ISO 11620 pentru Măsurători şi Indicatori de Performanţă*;
- s-a desfăşurat un program special de cercetare pentru statistica de bibliotecă şi indicatori de performanţă: *Performanţe Româneşti în Bibliotecile Publice - PROBIP 2000*;
- din 1998 România participă la *Proiectul European LIBECON pentru statistică de bibliotecă*;
- *Comisia Naţională a Bibliotecilor*, organism nou creat, prevăzut de Legea Bibliotecilor, are atribuţii speciale în ceea ce priveşte statistica de bibliotecă şi evaluarea performanţei;
- în asociaţiile profesionale (ANBPR, ABIR, ABIDOB, ABBNR) există comisii de statistică coordonate de *Comisia de Statistică a Federaţiei Asociaţiilor de Bibliotecari din România*;
- există preocupări constante din partea asociaţiilor de bibliotecari pentru adaptarea statisticii de bibliotecă la schimbările apărute în biblioteci;
- datele şi informaţiile statistice se utilizează tot mai mult în managementul de bibliotecă.

Ce avem la dispoziţie?

Avem date statistice care acoperă:

- toate tipurile de biblioteci publice în perioada 1991-1999, 2001;
- bibliotecile universitare şi Biblioteca Naţională a României în anul 2001;
- bibliotecile publice din ţările UE şi CEE în anul 2000.

Avem instrumente de colectare a datelor statistice:

- modulul de statistică integrat softului de bibliotecă TINLIB;
- Caietul de evidenţă a activităţii de bibliotecă şi Registrul de Mişcare a Fondurilor adaptate etapei actuale.

Avem măsurători şi indicatori de performanţă specifici:

- indicatorii de performanţă principali ă17) se utilizează la nivel naţional pentru evaluarea şi compararea activităţii bibliotecilor publice.
  indicatorii de performanţă secundari (12) se utilizează la nivel local, de către fiecare bibliotecă publică pentru o evaluare mai aprofundată a activităţii.

---

[1] Referitor la stadiul actual al statisticii bibliotecilor **universitare**, vezi analiza efectuată de Adriana Székely, publicată în volumul de faţă.

[2] E-mail: doinapopa@bjc.ro

Unde ne aflăm?

Prin etapele parcurse, în România s-a realizat:

- adaptarea statisticii de bibliotecă la stadiul actual de dezvoltare al bibliotecilor;
- armonizarea statisticii de bibliotecă cu cerințele standardelor internaționale;
- utilizarea statisticii ca instrument managerial;
- îmbunătățirea standardizării şi ridicarea standardelor.

PRINCIPALELE MĂSURĂTORI DE PERFORMANȚĂ (1999, 2001)

Resursele de care au dispus bibliotecile publice în anul 2001 pun în evidență tendințele care s-au manifestat.

S-a constatat ***o scădere a numărului de biblioteci publice*** (2814) față de anul 1999 cu 70. Acesta a fost un fenomen frecvent întâlnit în mediul rural unde din lipsa fondurilor pentru salarizarea personalului s-au închis temporar ori s-au desființat biblioteci comunale.

Numărul punctelor de servicii (3190) a crescut cu 33 prin înființarea de filiale noi sau puncte de împrumut în satele aparținătoare comunelor.

Decalajul între tipurile de biblioteci publice este foarte mare. Pentru bibliotecile județene revine un punct de servicii la 33000 locuitori, pentru bibliotecile municipale şi orăşeneşti la 16000 locuitori, iar pentru bibliotecile comunale la 3779 locuitori.

Colecțiile bibliotecilor publice au crescut cu 907439 totalizând 49348344 documente.

Cauzele principale ale acestei creşteri sunt achiziția sporită de documente şi cantitatea mică de documente eliminate.

Dacă analizăm structura colecțiilor după categoria documentelor pe care le conțin: 98,72% sunt cărți şi publicații seriale, 0,14% manuscrise, 0,62% documente audiovizuale, 0,1% CD-ROM-uri, 0,48% alte documente. Această structură pune în evidență caracterul tradiționalist al colecțiilor.

Achiziția de documente (1.040.752) a înregistrat o creştere de 247137 documente. Este un fapt apreciabil. Tendința a fost mereu crescătoare în ultimii 12 ani chiar dacă creşterile au fost mici. Principalele cauze ale creşterii sunt: preocuparea bibliotecilor de a găsi şi alte surse de finanțare în afară de cele de la buget, Programul Ministerului Culturii şi Cultelor de dotare cu carte a bibliotecilor publice, obținerea de fonduri din proiecte.

12,78% din fondurile destinate achiziției au provenit din alte surse de finanțare decât cele bugetare.

Proporția în care au fost achiziționate diferitele categorii de documente diferă de proporția în care sunt ele reprezentate în colecții: 77,94% sunt cărți şi publicații seriale, 0,6% manuscrise, 1,03% documente audiovizuale, 0,15% CD-ROM-uri, 0,64% alte documente.

Accentul se deplasează vizibil şi spre asigurarea altor surse de informare în afara celor pe suport de hârtie: documente audiovizuale şi documente electronice.

Personalul bibliotecilor a fost de 5257 angajați din care 4475 bibliotecari, 66 informaticieni şi 716 alt personal.

Față de anul 1999 numărul personalului angajat ***a crescut*** cu 276 din care 95 bibliotecari şi 18 alt personal.

Resursele financiare (15001176 Euro) au crescut cu aproape 50% şi au fost asigurate în proporție de 97% din finanțare bugetară. 89,45% au fost folosite pentru cheltuieli curente şi 10,55% pentru cheltuieli de capital. În cadrul cheltuielilor curente, ponderea cea mai mare o au cheltuielile de personal 72,85%. Doar 10,39% reprezintă cheltuielile pentru achiziții.

Facilități şi Servicii

Conform chestionarului LIBECON s-au reținut trei aspecte:

Procentul din stoc oferit în acces liber (73,8%) a crescut cu 9%

Procentul ridicat îl dau bibliotecile comunale în care 96,4% din fond se află în acces liber. Bibliotecile municipale şi orăşeneşti oferă 79% din fond în acces liber iar bibliotecile județene doar 42,1% pentru că aici se manifestă şi o acută lipsă de spațiu.

Procentul de înregistrări catalografice în sistem automatizat (9,11%) a fost în creştere cu 1,3%.

Anul 1992 a fost primul an în care a început constituirea bazelor de date în bibliotecile judeţene şi s-au realizat 0,23% înregistrări.

În zece ani creşterile au fost constante dar numai în bibliotecile judeţene care au dispus de tehnică de calcul.

Staţiile de lucru pentru utilizatori (288) au crescut cu 189

Pentru România, în condiţiile economice şi financiare ale acestor ani, este bine că există o creştere şi lucrurile se mişcă în sensul bun.

În 1993 existau doar 3 staţii de lucru pentru utilizatori iar acum tot mai multe biblioteci municipale şi orăşeneşti dar şi comunale dispun de calculatoare şi de acces la Internet.

Din cele 288 staţii de lucru, 114 sunt conectate la Internet. Conform Legii, bibliotecile au rol strategic în dezvoltarea societăţii informaţionale şi programele care se vor stabili, în funcţie de strategia naţională adoptată, vor asigura tehnologia necesară îndeplinirii acestui "rol".

Utilizare şi Utilizatori

Utilizatorii înscrişi (2046676) au reprezentat 9,12% din populaţia ţării, ***în scădere*** cu 22335 faţă de anul 1999. Această scădere s-ar putea explica prin faptul că, începând cu anul 2001, bibliotecile publice au trecut la eliberarea unui *permis unic*, valabil la toate punctele de servicii, eliminându-se astfel "înscrierile multiple". Permisul are valabilitate 5 ani.

Tranzacţiile de împrumut (36324232) au crescut cu 1166893. Sub acest aspect anul 2001 a fost un an bun. Utilizarea bibliotecilor pentru împrumutul documentelor este mare.

Vizitele la bibliotecă (16890884) au crescut cu 937885. Ele includ atât utilizarea directă a bibliotecii cât şi utilizarea de la distanţă prin telefon, fax, poştă. Foarte puţine biblioteci au pagină Web şi nu există încă deprinderea contorizării acestor vizite.

CONCLUZII

- resursele alocate bibliotecilor sunt insuficiente;
- facilităţile şi serviciile oferite sunt adecvate dar insuficiente;
- utilizarea bibliotecilor este în creştere;
- impactul bibliotecilor în societate sub aspectul numărului de utilizatori nu este suficient de mare;
- majoritatea bibliotecilor utilizează o metodologie unitară de colectare şi raportare a datelor statistice;
- se dezvoltă un management bazat pe instrumente de evaluare;
- s-au parcurs etape importante în adaptarea statisticii de bibliotecă la stadiul de dezvoltare al bibliotecilor;
- armonizarea cu practicile internaţionale este în mare parte realizată;
- datorită furnizării datelor, România poate fi comparată cu alte ţări.

Anul 2002 a fost primul an în care toate tipurile de biblioteci din România au raportat aceleaşi categorii de date statistice după un model unitar. Au făcut acest exerciţiu peste 5300 de biblioteci.

Caracterizarea etapei de colectare şi comunicare a datelor statistice:

- s-a realizat cel mai mare număr de respondenţi;
- cu excepţia Bibliotecii Judeţene Mehedinţi, toate celelalte 40 de biblioteci judeţene au transmis datele statistice;
- a existat o mai mare corectitudine a datelor comunicate;
- s-au observat diferenţe între biblioteci referitor la înţelegerea informaţiilor solicitate;
- au existat 15 biblioteci care au completat parţial Raportul Statistic Anual 2002: *Alba, Argeş, Bihor, Botoşani, Braşov, Constanţa, Covasna, Dâmboviţa, Dolj, Gorj, Ilfov, Mureş, Prahova, Sibiu, Vaslui;*

- s-a menținut încă practica de a comunica separat situația bibliotecilor municipale şi a bibliotecilor orăşeneşti ceea ce a îngreunat centralizarea;
- unele biblioteci județene au folosit R.S.A. 2001: *Argeş, Constanța, Covasna;*
- referitor la colectarea şi comunicarea datelor financiare s-a constatat:
    - absența lor totală în unele județe: Botoşani, Covasna, Dâmbovița, Mureş, Prahova, Vaslui (la biblioteci municipale/orăşeneşti şi comunale)
    - absența veniturilor deşi există cheltuieli
    - absența cheltuielilor pentru achiziția de documente din venituri proprii şi alte venituri deşi există achiziție de documente din alte surse
    - cheltuieli mai mari decât veniturile
    - comunicarea sumelor în milioane sau miliarde în loc de mii lei
    - sume nerotunjite
    - operațiuni de adunare neverificate

PRINCIPALELE MĂSURĂTORI DE PERFORMANȚĂ
- prezentare comparativă 2001– 2002 –

RESURSELE de care au dispus bibliotecile publice au înregistrat diferențe minime față de anul 2001, cu plusuri şi minusuri uşoare, determinate de o nesemnificativă creştere a resurselor financiare.

Numărul de biblioteci publice a fost de ***2796*****,** cu 18 mai puține decât în anul 2001 şi cu 155 mai puține decât numărul unităților administrative existente în România.

Au existat încă 18 județe în care sunt municipii/oraşe şi comune fără biblioteci publice (vezi anexa 1).

Principalele cauze:
- lipsa fondurilor pentru asigurarea condițiilor de funcționare
- nerespectarea Legii 334/2002
- dezinteres din partea bibliotecilor județene
- ineficiența serviciului metodic

Numărul punctelor de servicii a fost de ***3162*****,** cu 28 mai puține decât în anul 2001.

Corelat cu dinamica populației, numărul de locuitori care revine per punct de servicii este mai mic decât în anul 2001 pentru bibliotecile județene (27871/33000), pentru bibliotecile municipale şi orăşeneşti (14185/16000) şi uşor crescut pentru bibliotecile comunale (3912/3779)

Colecțiile bibliotecilor au totalizat ***49675032*** documente, cu o creştere de 326688 față de anul 2001. Proporția diferitelor categorii de documente în structura colecțiilor nu a înregistrat modificări.

Predomină în continuare cartea şi publicațiile seriale în proporție de 98,72%.

Achiziția de documente a fost de ***843482*****,** cu 197270 mai puțin decât în anul 2001. Raportat la necesarul prevăzut de Legea bibliotecilor, achiziția a fost nesatisfăcătoare

Principalele cauze:
- alocare bugetară insuficientă;
- diminuarea fondurilor alocate de Ministerul Culturii şi Cultelor pentru dotarea cu carte a bibliotecilor publice;
- prețul mare al cărților.

Peste 34% din cărțile achiziționate au provenit din venituri proprii, sponsorizări, donații, proiecte.

Structura achiziției după categoria documentelor:

- cărți şi publicații seriale: 98,13% față de 77,94% în 2001
- manuscrise: 0.02% față de 0.6% în 2001
- documente audiovizuale: 0,94% față de 1,03 în 2001
- CD-ROM-uri: 0.14% față de 0,15% în 2001
- alte documente: 0,71% față de 0,64% în 2001

Personalul bibliotecilor a fost de ***5369*** angajați, din care:

- 4697 personal de specialitate
- 298 personal administrativ
- 374 personal de întreținere

Față de anul 2001, numărul personalului a crescut cu 112 angajați.

Resurse financiare*: **15204337*** Euro au fost asigurate în proporție de 98,20% din finanțare bugetară. Față de anul 2001 au crescut cu 1,20% (203161 Euro)

Pe categorii structura cheltuielilor se prezintă astfel:

- cheltuieli curente: 88,81% față de 89,45% în 2001
- cheltuieli de capital: 11,19% față de 10,55% în 2001

Structura principalelor cheltuieli curente se prezintă astfel:

- cheltuieli pentru personal: 70,82% față de 72,85% în 2001
- cheltuieli pentru achiziții: 10,58% față de 10,39% în 2001

FACILITĂȚI ŞI SERVICII

Procentul din stoc oferit în acces direct a fost *de* ***68,76%,*** cu 5% mai mic decât în anul 2001

Pe categorii de biblioteci situația se prezintă astfel:

- Biblioteci județene: 48,78% față de 42,1% în 2001
- Biblioteci municipale şi orăşeneşti: 58,63% față de 79% în 2001
- Biblioteci comunale: 88,4% față de 96,4% în 2001

Principalele cauze:

- raportarea numărului de documente oferite în acces direct nu se face cu exactitate (în cadrul bibliotecilor există diferențe de raportare de la un an la altul)
- desființarea unor puncte de servicii

Procentul de înregistrări catalografie în sistem automatizat a fost de 9,43%, cu o creştere nesemnificativă de 0,52% față de anul 2001.

Număr total de computere: 1337 din care ***405*** conectate la Internet. Raportat la populația României revine:

- 1 computer la **16229** locuitori
- 1 computer conectat la Internet la **53576** locuitori

În această situație apreciem că gradul de implicare a bibliotecilor publice în susținerea Societății informaționale este foarte redus.

UTILIZARE ŞI UTILIZATORI

Utilizatorii înscrişi: 2652539 reprezentând ***12,22%*** din totalul populației față de ***9,12%*** în anul 2001.

Numărul utilizatorilor înscrişi a crescut cu 3,10% față de primul an de raportare (2001).

Principalele cauze:

- eliberarea permisului unic cu utilizare la toate punctele de servicii şi cu valabilitate de 5 ani;
- scăderea populației țintă.

Există mari diferențe între biblioteci în ceea ce priveşte raportarea utilizatorilor înscrişi:

- nu toate au început înscrierea unică în anul 2001;

nu se înțelege încă diferența între utilizatorul înscris şi utilizatorul activ;

- nu se ține o evidență clară a acestor categorii de utilizatori.

Tranzacțiile de împrumut au fost de 36682966, cu o creştere de 358734, mult mai mică față de anul 2001 (1166893)

Principalele cauze:

- discrepanțe mari în modul de contorizare a tranzacțiilor de împrumut;
- achiziția mica de documente.

Vizitele la bibliotecă: 16530001 în scădere cu 360883 față de anul 2001

Principalele cauze:

- discrepanțe mari în modul de contorizare a vizitelor;
- achiziția scăzută de documente.

CONCLUZII

- resursele alocate bibliotecilor au fost insuficiente raportat la nevoile utilizatorilor;
- facilitățile şi serviciile oferite de biblioteci nu s-au dezvoltat foarte mult;
- utilizarea bibliotecilor a fost în scădere deşi numărul de utilizatori înscrişi a crescut;
- contribuția bibliotecilor la dezvoltarea Societății informaționale este foarte scăzută;
- majoritatea bibliotecilor utilizează o metodologie unitară de colectare şi raportare a datelor statistice.

UNIMARC
– şansă pentru o bază de date naţională –

Ilona Gurka-Balla[1]
B.C.U. – Cluj

Schimbările în "profesia de bibliotecar" au, în perioada actuală, o importanţă vitală pentru viitorul bibliotecilor româneşti. Răspunzând la necesităţile prezentului "invadat" de calculatoare, trebuie să ne adaptăm la noile cerinţe ale utilizatorilor bibliotecii, valorificând posibilităţile infinite ale Internetului.

Întrebarea care se pune este „ce vor cititorii de la noi?" iar răspunsul este foarte simplu: „informaţii despre ..."; cantitatea din ce în ce mai mare a informaţiilor şi diversitatea vastă a domeniilor, impun căutarea de procedee şi mijloace noi de a satisface cererile utilizatorilor la un nivel ridicat şi corespunzător standardelor internaţionale.

Acest lucru înseamnă că, în mulţimea informaţiilor deja exis-tente, trebuie să găsim calea cea mai scurtă şi eficientă de a da răspunsul pertinent, concludent, răspuns care să satisfacă utilizatorul. Activitatea noastră, a bibliotecarilor, trebuie să fie asemeni celei a unui navigator şi rezultatul muncii noastre să fie un ghid bun, o adevărată „hartă" multi-media, creată cu ajutorul limbajului nou al calculatoarelor, cel al hipertextului.

Bibliotecarul de astăzi trebuie să fie un manager al informaţiilor, un expert al ştiinţei informării şi, deci, statutul de bibliotecar este în continuă transformare. În Anglia, de exemplu, Facultatea de Biblioteconomie deja şi-a schimbat denumirea în School of Information Studies (Facultatea de Studii Informaţionale).

Activitatea noastră de management al informaţiilor se bazează în primul rând pe datele introduse în bazele de date ale bibliotecilor. Regăsirea şi valorificarea acestor informaţii, sistematizate şi indexate, este cheia cu care se va deschide o lume vastă, infinită, o adevărată "bibliotecă virtuală" realizată prin intermediul World Wide Web-ului, al Internet-ului.

În vederea realizării acestei posibile "biblioteci virtuale", începând din anii 1970, se generalizează un concept nou: sistemele de gestionare ale bazelor de date (SGBD). Foarte schematic, un sistem de gestionare a bazelor de date se poate defini ca un ansamblu de programe conceput pentru a oferi posibilitatea de a stoca, a regăsi şi a controla accesul prin lectură sau scriere la datele permanente şi a le face accesibile în mod partajat.

Un fişier tradiţional este un ansamblu de date structurate şi organizate în "câmpuri" sau în "zone" manipulabile conform prelucrărilor sau sortărilor prestabilite, dar care nu permite decât o privire unică asupra acestor date. Pe când, o bază de date este un ansamblu de date manipulabile simultan de către mai mulţi utilizatori şi care permite fiecărui utilizator o privire diferită asupra datelor.

O bază de date nu poate fi concepută fără softul său de prelucrare. Adesea chiar acest soft caracterizează baza de date în sine. Softul de gestionare a bazelor de date defineşte structura, obiectele utilizabile şi, de asemenea, mijloacele de utilizare a bazei de date: găsim, în general, un limbaj de descriere a datelor şi un limbaj de tratare a datelor, dispoziţii referitoare la fiabilitatea bazei de date şi protejarea sa împotriva acceselor neautorizate.

Prin urmare, un model de bază de date poate fi definit ca ansamblul de date utilizabile, organizate conform unei structuri şi incluzând toate operaţiunile de prelucrare pe care datele le pot suferi.

Modelul CODASYL (Conference on Data System Language) de baze de date, prin obiectivele sale[2] incluse în schema conceptuală de date OLE (obiect, legătură, entitate) care

[1] E-mail: balla@bcu.ubbcluj.ro

[2] **Obiectivele** unui sistem de gestionare de baze de date: – permite acces multiplu la o parte din bază sau la întregul său conform unor criterii determinate; – exclude surplusurile; – asigură o totală independenţă între programele de aplicaţii şi

asociază entitățile logice cu entitățile fizice, oferă produse care asigură: sistemul partajat (mai mulți utilizatori pot accesa baza de date în acelaşi timp, prin lectură, sau prin scris), aplicații partajate, securitatea datelor, integritatea datelor, extensibilitatea datelor (noi date pot fi adăugate la bază fără a deranja organizarea liniei de programe existente), distribuirea de date (o bază de date poate fi împărțită pe mai multe site-uri sau platforme hardware).

Avantajele folosirii unui sistem de gestionare a bazelor de date constă în faptul că permite să se efectueze o singură înregistrare a oricărei date necesare în funcționarea sistemului. Pe de altă parte, o structurare logică a fişierelor organizate ca bază de date, permite stabilirea de legături între fişiere şi obținerea unor fişiere rezultate din încrucişarea datelor. De pildă, un fişier de tranzacții de împrumut este rezultatul încrucişării datelor provenite din fişierul bibliografic şi din fişierul cititorilor, sau un fişier de comenzi este rezultatul încrucişării datelor provenite din fişierul de sugestii de comenzi şi din fişierul furnizorilor.

După apariția şi răspândirea microcalculatoarelor de la începutul deceniului ’90, modelul client/server devine tot mai larg utilizat. Conceptul fundamental al modelului client/server este, astfel, de a distribui prin rețea prelucrarea informației între o stație “client” – microcalculatorul utilizatorului (folosibil şi pentru aplicații birotice) – care stabileşte, în general, o cerere şi o stație “server” – calculatorul – care conține datele şi care răspunde acestei cereri; foarte schematic, stația “client” îşi asumă răspunderea unei mari părți din procedurile de prelucrare, executând aplicații care folosesc date şi programe stocate în memoria “serverului”. Filozofia modelului client/server este de a face să comunice şi să coopereze două maşini diferite, care pot funcționa pe sisteme de operare diferite, într-un context de interactivitate.

Într-o tranzacție client/server, serverul răspunde la cererea trimisă de client, dar nu face nici o punere în formă a datelor transmise ca răspuns; inițializarea ecranelor grafice, mari consumatoare de memorie, este de resortul clientului, atunci când primeşte răspunsul serverului. De altfel, atât clientul cât şi serverul n-au nevoie să fie conectați în permanență, ceea ce permite să se optimizeze sarcina serverului şi să scadă costurile de comunicare. Azi, există mai multe niveluri de arhitectură client/server: unii furnizori propun “alte haine” pentru aplicațiile “master/slave”, alții au dezvoltat un concept de client/server “proprietar” folosind un protocol şi cereri între client şi server, pe baza unui dialog “specific”, dar tendința actuală – care, fără îndoială, va învinge – constă într-un model client/server “universal” folosind protocoalele TCP/IP (Transfer Control Protocol/Internet Protocol), limbajul SQL (Structured Query Language) şi norma Z 39.50.

Standardizarea cererilor în limbaj SQL şi a aplicațiilor conform normei Z 39.50, mai mult complementare, decât aflate în concurență, face să se treacă treptat de la sistemul integrat la integrarea de sisteme. Centralizarea rețelelor de biblioteci dispare în avantajul interconexiunii rețelelor: se ajunge astfel la paradoxul conform căruia participarea la o rețea nu mai constă în a utiliza “acelaşi tipar” ci în a se reuşi interconectarea aplicațiilor eterogene, grație protocoalelor comune standardizate. Bibliotecile se includ astfel în rețele globale şi “universale”, oferindu-şi serviciile specifice conform standardelor rețelei şi nu conform doar standardelor comune bibliotecilor.

În prezent, o bază de date națională devine o necesitate pentru uşurarea regăsirii informațiilor existente în bibliotecile unei țări.

În consecință, **obiectivul nostru** principal trebuie să fie crearea şi administrarea unui catalog online național, aşa cum l-au realizat colegii noştri englezi, americani, francezi..., (de ex. http://copac.ac.uk/, http://ccfr.bnf.fr/, http://catalog.loc.gov/) – baza lor de date online îndeplineşte rolul unui catalog cumulativ şi național.

Lipsa în România a unui catalog național online poate fi explicată prin faptul că, în procesul de informatizare a bibliotecilor, nu s-a avut în vedere utilizarea aceluiaşi format de schimb şi a unor softuri de bibliotecă compatibile între ele, nepermițând în acest fel schimbul de date bibliografice; un alt impediment este neaplicarea normei Z 39.50.

---

baza de date însăşi; – reglementează accesul la date prin garantarea integrității şi confidențialității datelor împotriva oricărui acces neautorizat.

Tabloul sistemelor de bibliotecă folosite în biblioteci este foarte variat. În ceea ce priveşte ***bibliotecile universitare,*** acestea utilizează:

- Biblioteca Centrală Universitară din Bucureşti[1] – **VUBIS**,
- BCU din Iaşi, Timişoara, Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române[2] din Bucureşti – **ALEPH**,
- Universitatea „Transilvania" din Braşov[3] softul de bibliotecă **Alice**,
- Biblioteca Universității din Craiova[4], Biblioteca Națională[5] –**Tinlib**, ...
- **bibliotecile publice**, în majoritate (acolo unde există cataloage online , folosesc **Tinlib**-ul.

În situația existentă ne confruntăm cu întrebarea: avem posibilitatea de a crea o bază de date națională, cu posibilitățile de care dispunem?

O bază de date unitară se poate crea numai dacă se lucrează în softuri de bibliotecă care sunt compatibile între ele. Datele bibliografice trebuie introduse în aşa fel (uniform) încât să fie posibilă interogarea cataloagelor online, a fişierelor de autoritate, să fie posibilă conversia datelor, sau chiar preluarea înregistrărilor bibliografice.

Prin protocolul **Z 39.50** se pot crea legături între diferite softuri de biblioteci şi programul de bibliotecă. Aleph-ul este dotat cu acest set de protocol, dar costul utilizării lui este foarte mare şi nu este gratuit, cum sunt motoarele de căutare – Google, Yahoo, etc. – (în conformitate cu cerințele IFLA, prin intermediul Internetului, se promovează accesul liber şi gratuit la informații în cadrul bibliotecilor şi al centrelor de informare).

Acolo unde se foloseşte Z 39.50 (Catalogul virtual online de la Karlsruhe, Biblioteca Națională Széchényi /OSZK/de la Budapesta) se pot face simultan căutări în diferite cataloage online.[6] Afişarea rezultatelor se face tot simultan.[7]

Dacă nu există posibilitatea de a folosi protocolul Z39.50, atunci se pot aduna toate linkurile (adresele de Internet ale) bibliotecilor din România într-un singur tabel,[8] dar atunci căutările se pot face numai într-o singură bibliotecă, şi este nevoie de mai mult timp până se obțin datele bibliografice din diferite biblioteci din țară.

În acest sens ar fi foarte util ca bibliotecile să folosească softuri de bibliotecă compatibile între ele, bazate pe formatul internațional UNIMARC, care a fost creat special pentru a realiza conversia datelor dintre diferitele tipuri de formate MARC.

Mi-am propus în continuare să vă prezint pe scurt **formatul MARC** (Machine Readable Cataloging), care este destinat introducerii informațiilor pe suport magnetic. El stabileşte câmpurile, subcâmpurile ce vor fi atribuite înregistrărilor bibliografice informatizate, precum şi specificarea formatului logic şi fizic în care înregistrările şi conținutul lor sunt cuprinse pe bandă magnetică.

Formatul este utilizat pentru monografii, seriale, materiale cartografice, partituri, resurse electronice, înregistrări sonore, grafică, proiecții şi materiale video, folosind câmpuri provizorii pentru fişiere de calculator.

Primul format MARC a fost dezvoltat în Statele Unite ale Americii, în anii '60, de către bibliotecarii de la Library of Congress. Pe baza LCMARC-ului (Library of Congress MARC) au fost dezvoltate formatele naționale USMARC (1971) pentru Statele Unite, UKMARC pentru Marea Britanie. Apoi, ulterior, s-au răspândit: CANMARC (în Canada), AUSMARC (în Australia),

---

[1] http://www.bcub.ro/
[2] http://www.bcu-iasi.ro/, http://www.bcut.ro/, http://www.bcucluj.ro/, http://www.bar.acad.ro/
[3] http://www.unitbv.ro/faculties/biblio/ro/
[4] http://biblio.central.ucv.ro/
[5] http://bibnat.ro/
[6] Vezi fig. 1
[7] Vezi fig. 2
[8] Vezi fig. 3

ANNAMARC (în Italia), IBERMARC (în Spania), DANMARC (în Danemarca), MAB (în Germania), HUNMARC (în Ungaria).

Ele reprezintă implementarea standardului ISO 2709, care are rolul de a stabili o structură uniformă a înregistrărilor bibliografice.

Structura formatelor variază după specificul cataloagelor naționale unde au fost create în vederea automatizării bibliotecilor.

Este adevărat că sunt asemănătoare între ele, dar diferențele totuşi sunt esențiale şi, cum s-a putut constata pe parcurs, unele chiar sunt incompatibile între ele.

UNIMARC-ul a apărut în 1977 cu scopul de a facilita schimbul internațional de date bibliografice între agenții bibliografice naționale, în format citibil pe calculator. El poate fi folosit de asemenea şi ca model de dezvoltare pentru noile formate.

Părțile componente ale formatului **MARC** sunt:

- eticheta înregistrării – formată din 24 caractere,
- directory – format dintr-o etichetă de 3 caractere pentru fiecare câmp de date,
- câmpurile de date de lungime variabilă, fiecare dintre ele delimitate de un separator de câmp.

Datele din câmpuri pot fi precedate de indicatori şi divizate în subcâmpuri. Câmpurile de date conțin date bibliografice. Fiecare câmp de date constă din 2 indicatori urmați de un număr oarecare de subcâmpuri. Fiecare subcâmp începe cu un identificator de subcâmp, care este compus dintr-un delimitator de subcâmp şi un cod de subcâmp. Câmpurile sunt organizate în blocuri, dar numerotarea şi ordinea acestor blocuri diferă între ele.

În formatele MARC:

0XX – Blocul câmpurilor de control
1XX – Blocul intrării principale, a vedetei uniforme
2XX – Blocul titlurilor, al datelor referitoare la ediție şi al datelor de apariție
3XX – Blocul descrierii fizice
4XX – Blocul colecției, al seriei
5XX – Blocul notelor
6XX – Blocul analizei de subiect
7XX – Blocul intrărilor secundare (al titlurilor şi al responsabilităților secundare de autor) şi al câmpurilor de legătură

8XX – Blocul datelor complementare la colecție (80X –840),
Date referitoare la fondul bibliotecii (85X-86X),
Date referitoare la exemplare (87X),
Accesibilitate electronică (856),
Câmpuri rezervate pentru utilizare locală (841-88X)

În formatul UNIMARC:

0XX – Blocul de identificare
1XX – Blocul informațiilor codificate
2XX – Blocul informațiilor descriptive
3XX – Blocul notelor
4XX – Blocul intrărilor în legătură
5XX – Blocul titlurilor în relație
6XX – Blocul analizei de subiect
7XX – Blocul responsabilității intelectuale

8XX – Blocul utilizării naţionale
9XX – Blocul utilizării internaţionale.

Se poate observa că blocurile din UNIMARC sunt mai logic alcătuite şi ordinea lor este mai sistematizată. S-a încercat să se evite dublarea câmpurilor cu funcţii diferite. Adică, în formatele MARC se diferenţiază faptul că intrarea datelor introduse în câmp este principală (main entry) sau secundară (added entry). Astfel, datele introduse în câmpul 1XX constituie vedeta de titlu sau vedeta de autor a înregistrării bibliografice, datele referitoare la titlul documentului se introduc în câmpul 245 (când descrierea se face la autor), iar în câmpul 700 se introduc date referitoare la responsabilitatea intelectuală secundară (pentru că sunt intrări secundare la titlu sau la responsabilităţile intelectuale).

În formatul MARC, blocul 700 este rezervat şi câmpurilor de legătură, ceea ce în formatul UNIMARC este înregistrat în blocuri separate făcând distincţie între diferitele tipuri de date:

4XX este blocul intrărilor de legătură (se introduc datele referitoare la serii, colecţii), în blocul 5XX sunt introduse datele referitoare la diferitele forme de titluri: titlul paralel, titlul uniform, titlul cheie (pentru periodice)... şi există un câmp special LKR (Linking Relations Field) prin care sunt efectuate legăturile între înregistrările bibliografice. Tipul legăturilor poate fi UP şi DOWN.

După cum reiese din cele arătate mai sus există diferenţe considerabile între formatele MARC şi UNIMARC, dar prin programe de conversie, prin folosirea normei Z39.50, se pot diminua greutăţile în schimbul de informaţii între diferite biblioteci.

Dacă formatul UNIMARC şi programul UseMARCON[1] a fost creat în special să uşureze conversia datelor, atunci de ce a fost nevoie de un alt format MARC? De ce a fost creat şi MARC 21?

Existenţa unor baze mari de date i-a obligat pe bibliotecarii americani şi englezi să îmbunătăţească formatele USMARC, CANMARC şi UKMARC obţinând un nou format, MARC 21. Conversia tuturor înregistrărilor existente ar fi fost o muncă enormă, îngreunată şi de faptul că numerotarea câmpurilor diferă în cele două tipuri de formate.

Ce este **formatul MARC 21**? Formatul este o combinare a for-matelor mai sus amintite într-o formă evoluată, mult îmbunătăţită. Implementarea formatului nou a fost desfăşurată în diferite etape, începând din anul 1999.

În prezent sunt cinci formate MARC 21 pentru înregistrarea:

- informaţiilor bibliografice (bibliographic information)
- " de autoritate („authority ")
- " referitoare la exemplare („holding ")
- " de clasificare („classification ")
- " referitoare la comunitate („community ").

Elementele principale care sunt necesare în aceste cinci formate sunt:

- structura înregistrării să fie conform standardului ISO 2709 şi să fie compatibil standardului de conversie ANSI/NISO Z39.2 din Statele Unite,
- codurile şi convenţiile (pentru câmpuri, indicatori, subcâmpuri şi valori codificate) folosite în desemnarea conţinutului să identifice elementele de date în înregistrări. Datele să fie introduse conform standardelor de catalogare.

[1] În anul 1991 IFLA a constituit Comitetul Permanent UNIMARC (PUC) pentru coordonarea internaţională a dezvoltării UNIMARC-ului, al cărui prim obiectiv este verificarea aplicării UNIMARC-ului după principiile UBC-lui. În cadrul programului de bibliotecă al Uniunii Europene a fost conceput sistemul de program UseMARCON (User Controlled Generic MAC Converter) care poate să facă conversia bazelor de date dacă formatul input şi output corespund cerinţelor standardului ISO 2709.

Pentru cei care doresc să lucreze în aceste formate pot să-şi caute date de pe website-urile Bibliotecii Congresului, al Bibliotecii Britanice şi al Bibliotecii Naţionale din Canada.

Suportul pentru aceste formate constă: în specificări tehnice, liste de câmpuri[1], de coduri, tabele de conversie[2]

Formatul UNIMARC prezintă avantaje indiscutabile: este compatibil cu toate formatele MARC, se poate realiza conversia datelor şi a înregistrărilor bibliografice, formatul în care se lucrează poate fi uşor adaptat după necesităţile de prelucrare a datelor, căutările în OPAC sunt uşoare şi performante. Rezultatele obţinute pot fi extinse sau restrânse după cerinţe sau se pot combina. Este adevărat acest lucru este posibil doar în câmpurile indexate dar se pot face căutări după titlu, autor, anul apariţiei, numele editurii, locul editurii, seria publicaţiei, limbă...; se pot crea bibliografii la cerinţele utilizatorilor pe diferite subiecte.

Un alt avantaj este că formatul UNIMARC, prin codurile de câmp şi subcâmp, generează punctuaţia pentru câmpul următor. În formatele MARC punctuaţia ISBD trebuie introdusă.

Trebuie să subliniez că avantajul cel mai important constă în faptul că UNIMARC-ul poate accepta orice înregistrare bibliografică care a fost creată într-un alt format MARC. Deci prin utilizarea formatului UNIMARC conversia înregistrărilor bibliografice este mult mai rapidă şi eficientă, singura cerinţă fiind aceea a corelării câmpurilor şi a indicatorilor de câmp, iar riscul pierderii unor informaţii conţinute în descrieri este minim.

Programele de bibliotecă folosite în ţară, cum am prezentat mai înainte, sunt foarte variate şi pe suporturi diferite. Fragmentarea acestui posibil „catalog online" este o realitate, care trebuie însă confruntată şi trebuie făcut tot posibilul pentru crearea acestei "biblioteci virtuale", care este o necesitate. Formatul UNIMARC ar putea fi la baza înregistrărilor bibliografice din acest „viitor" catalog naţional online. Conversia datelor poate fi uşurată prin folosirea acestui format internaţional. Se pot realiza tabele de conversie, cum au făcut colegii noştri de la British Library. Acestea ajută la crearea de bibliografii naţionale. Astfel se uşurează şi munca Agenţiei bibliografice naţionale. Prin fişierul de autoritate datele introduse pot fi uniformizate şi administrate într-un singur sistem, într-o singură bază de date. Formatul UNIMARC poate să fie formatul care intermediază între diferite formate.

Această tendinţă de uniformizare pentru uşurarea regăsirii informaţiilor se poate observa şi pe plan internaţional. În urma eforturilor internaţionale în anul 1987 programul UBC s-a unit cu programul IFLA MARC şi denumirea sa a devenit **UBCIM** (Universal Bibliographic Control and International MARC).

---

[1] Structura formatului MARC 21:
Leader and Directory
Control Fields 001-006
Control Field 007
Control Field 008
Number and Code Fields (01X-04X)
Classification and Call Number Fields (05X-08X)
Main Entry Fields (1XX)
Title and Title-Related Fields (20X-24X)
Edition, Imprint, etc.Fields (250-270)
Physical Description, etc. Fields (3XX)
Series Statement Fields (4XX)
Note Fields: Part 1 (50X-53X)
Note Fields: Part 2 (53X-58X)
Subject Access Fields (6XX)
Added Entry Fields (70X-75X)
Linking Entry Fields (76X-78X)
Series Added Entry Fields (80X-830)
Holdings, Location, Alternate Graphs, etc. Fields (841-88X)

[2] http://www.loc.gov/marc/unimarctomarc21.html

Obiectivele acestui nou program sunt:

- dezvoltarea standardelor şi a programelor la nivel internaţional care asigură controlul bibliografic universal şi coordonarea schimbului internaţional de date bibliografice;
- standardizarea schimbului internaţional de date bibliografice în forme automatizate (dezvoltarea UNIMARC-ului).

În anul 1998, la **Conferinţa internaţională de la Copenhaga**, Marcelle Beaudiquez[1] a ridicat următoarea problemă: principiile Controlului Bibliografic Universal vor rămâne valabile şi în continuare? – întrucât s-a schimbat foarte mult suportul publicaţiilor (pe lângă cele tipărite pe hârtie au apărut şi documentele electronice într-o cantitate foarte mare). Standardele trebuie să fie adaptate la această revoluţie a modului de publicare a documentelor.

La finele anilor '90, în urma propunerilor formulate în cadrul conferinţei de la Stockholm ă1990) s-a propus simplificarea catalogării bibliografice. S-a constatat că, pentru urgentarea prelucrării lor şi în vederea realizării unei cooperări naţionale şi internaţionale, ar fi indicat să se facă catalogările la un nivel minim şi să se standardizeze conţinutul înregistrărilor (în „basic" şi „core"). Să se definească cerinţele funcţionale ale înregistrărilor bibliografice şi s-a cerut să se întocmească rapoarte în acest sens. Echipa de lucru a înaintat primul raport, în 1997, cu titlul: **Functional requirements for bibliographic records (FRBR).** A fost analizat proiectul şi obiectivul propus al acestei analize a fost raţionalizarea catalogării din punct de vedere practic, iar din punct de vedere teoretic s-a definit descrierea entităţii bibliografice, a scopurilor ei şi a sistemului ei de legături. Echipa a elaborat modelul entitate bibliografică legături, iar entitatea este definită conform necesităţilor de utilizare a acestei entităţi bibliografice.

În acest sens se aşteaptă ca FRBR l să rezolve problemele tipurilor de documente, ale prelucrării lor unitare şi standardizate.

Primul obiectiv era şi este uniformizarea şi standardizarea prelucrării bibliografice a documentelor.

Obiectivul următor este accesibilitatea înregistrărilor bibliografice prin intermediul Internetului şi crearea legăturilor între diferitele baze de date. În vederea realizării acestei conexiuni a fost creat protocolul **Z 39.50**. Astfel se face recunoaşterea programului de bibliotecă de către acest set de protocoale şi se lansează în lucru căutarea în baza de date sau chiar descărcarea datelor solicitate la nevoie.

Cu ajutorul acestui set de protocol a fost creat **Catalogul Virtual de la Karlsruhe** (http://www.ubka.uni-karlsruhe.de/kvk/kvk/-kvk_en.html) sau conexiunea cataloagelor online pe homepage-ul bibliotecii naţionale din Ungaria (http://www.oszk.hu).

De exemplu, o căutare în Catalogul Virtual Karlsruhe se poate face în felul următor: după selectarea bibliotecilor unde se doreşte căutarea, se introduc termenii de căutare, care pot fi: numele autorului (sau o parte din nume), titlul documentului (sau oricare cuvânt din titlu), numele instituţiei, termenii de subiect, anul de apariţie, ISBN, ISSN şi numele editurii (**Fig. 1**). Se dă comanda de căutare (search). Toate rezultatele căutării se afişează simultan (**Fig. 2**):

[1]In: Könyvtárosok kézikönyve. 2. kötet: Feltárás és visszakeresés / szerk. Horváth Tibor, Papp István. Budapest, 2001, p.241.

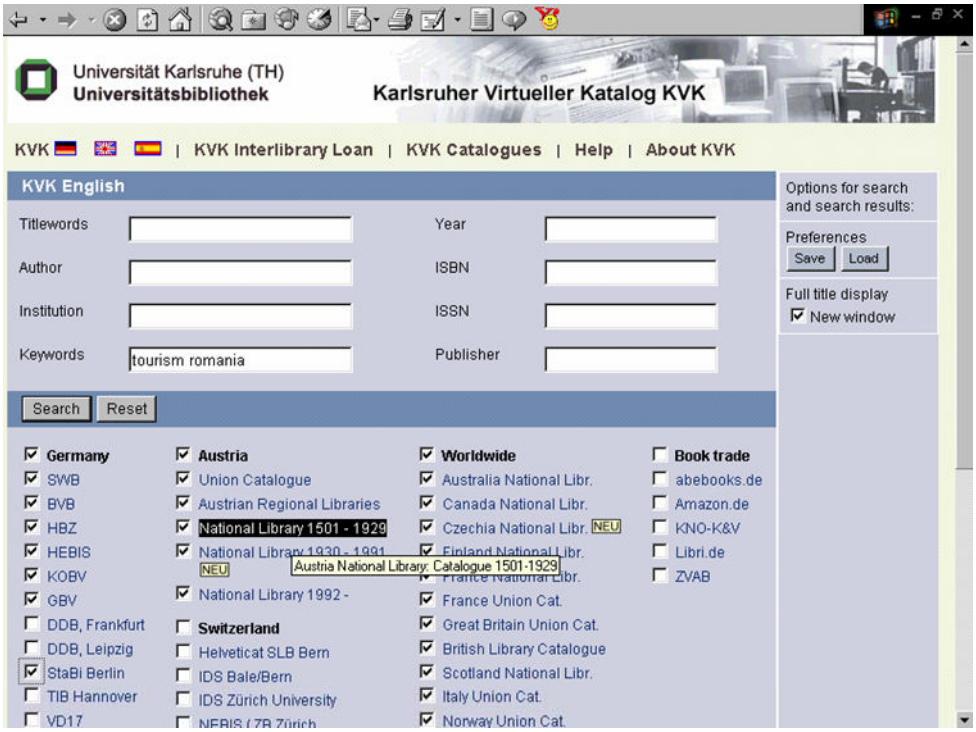

Fig. 1

6. Union Catalog Norway BIBSYS
Union Catalog Norway BIBSYS
1. Turismul României : breviar statistic = Romanian tourism in
Total Number of Matches: 1
Time needed: 1.110 seconds
Top of page
7. Union Catalogue of Swedish Libraries LIBRIS
Union Catalogue of Swedish Libraries LIBRIS
1. Balancing economic development and environmental planning for tourism in rural Europe : good practice guide ; Greece, Sweden, Hungary, Romania /
2. Business in candidate countries : facts and figures : data 1995-1999 /
3. Tourism : Europe, Central European countries, Mediterranean countries
4. Statistica sociala : culegere de date = Social statistics : data collection /
5. Tourism in the central European countries : key figures 1997-1998 /
Total Number of Matches: 5
Time needed: 1.327 seconds
Top of page
8. National Library of Spain - Libros modernos desde 1831
National Library of Spain - Libros modernos desde 1831
No records found.
Time needed: 3.194 seconds

Fig. 2

Pe homepage-ul bibliotecii noastre (www.bcucluj.ro), prin resurse web, s-a realizat o culegere de link-uri prin care se pot accesa cataloagele online ale bibliotecilor din țară.

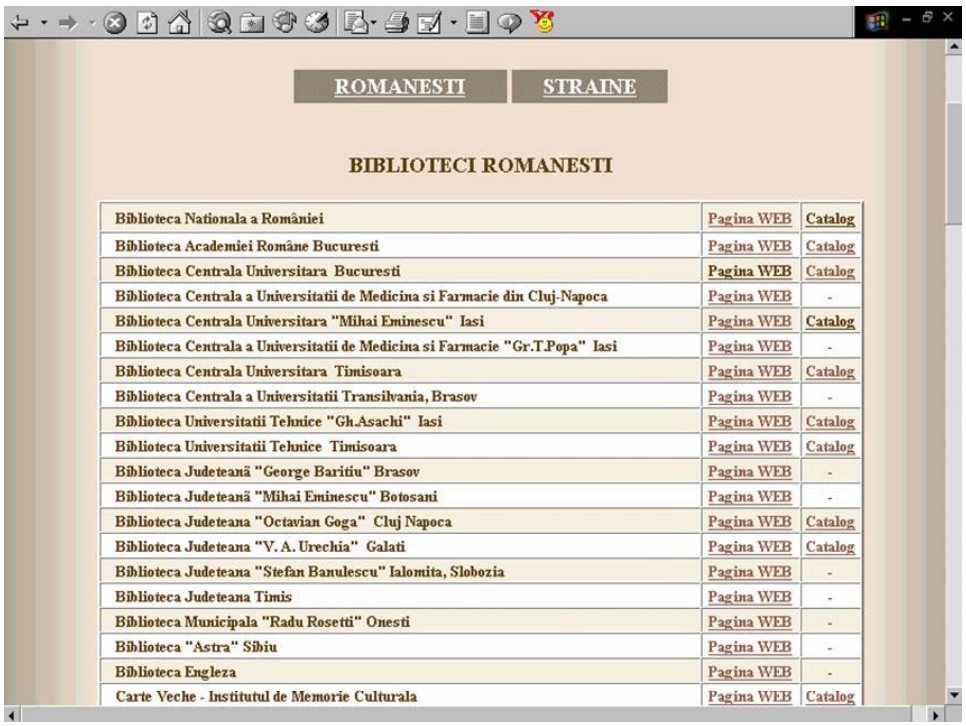
ROMANESTI
STRAINE
BIBLIOTECI ROMANESTI
Biblioteca Nationala a României | Pagina WEB | Catalog
Biblioteca Academiei Române Bucuresti | Pagina WEB | Catalog
Biblioteca Centrala Universitara Bucuresti | Pagina WEB | Catalog
Biblioteca Centrala a Universitatii de Medicina si Farmacie din Cluj-Napoca | Pagina WEB | -
Biblioteca Centrala Universitara "Mihai Eminescu" Iasi | Pagina WEB | Catalog
Biblioteca Centrala a Universitatii de Medicina si Farmacie "Gr.T.Popa" Iasi | Pagina WEB | -
Biblioteca Centrala Universitara Timisoara | Pagina WEB | Catalog
Biblioteca Centrala a Universitatii Transilvania, Brasov | Pagina WEB | -
Biblioteca Universitatii Tehnice "Gh.Asachi" Iasi | Pagina WEB | Catalog
Biblioteca Universitatii Tehnice Timisoara | Pagina WEB | Catalog
Biblioteca Judeteană "George Baritiu" Brasov | Pagina WEB | -
Biblioteca Judeteană "Mihai Eminescu" Botosani | Pagina WEB | -
Biblioteca Judeteana "Octavian Goga" Cluj Napoca | Pagina WEB | Catalog
Biblioteca Judeteana "V. A. Urechia" Galati | Pagina WEB | Catalog
Biblioteca Judeteana "Stefan Banulescu" Ialomita, Slobozia | Pagina WEB | -
Biblioteca Judeteana Timis | Pagina WEB | -
Biblioteca Municipala "Radu Rosetti" Onesti | Pagina WEB | -
Biblioteca "Astra" Sibiu | Pagina WEB | -
Biblioteca Engleza | Pagina WEB | -
Carte Veche - Institutul de Memorie Culturala | Pagina WEB | Catalog

Fig. 3

Se accesează fiecare bibliotecă separat, şi se încarcă homepage-ul bibliotecii respective; astfel se pierde foarte mult timp.

Un catalog virtual online, cum este cel de la Karlsruhe, are şi posibilitatea catalogării partajate, adică întocmirea înregistrărilor bibliografice ale documentelor se împarte pe domenii (sau pe baza altor criterii), între centre şi la prelucrare se operează doar descărcarea înregistrării bibliografice deja existentă în baza de date naţională, la care se adaugă notările specifice ale bibliotecii respective – aşa cum se lucrează deja în SUA sau în Anglia.

Bibliotecarul de astăzi, cum am subliniat la începutul lucrării, trebuie să fie un manager al informaţiilor, un expert al ştiinţei informării şi datoria lui este ca, prin intermediul diferitelor metode şi procedee (accesând bazele de date existente prin Internet), să scurteze timpul regăsirii informaţiilor.

Sandra Parker, lector la Universitatea din Northumbria, afirmă în eseul ei *The rocky road ahead* (Drumul spinos în faţa noastră) următoarele: „Vehiculele informaţiilor nu se schimbă, ele sunt adăugate mediului care devine tot mai relevant pentru mesaje. Structura, ordinea şi interpretarea informaţiei pentru clientul [utilizatorul] care nu ştie să-şi formuleze întrebarea şi suportul pentru «învăţare continuă» ('lifelong learning') vor rămâne funcţii esenţiale. În scopul prevenirii înecării lumii în informaţii, trebuie să fim mult mai imaginativi în crearea pachetelor de informaţii ('information packaging'). Depinde de noi cum salvăm timp pentru cititor ..."[1]

Acest "pachet de informaţii", acum, trebuie să fie catalogul naţional online din România, iar datoria noastră este să creăm acest instrument „de lucru", care este util, dar în acelaşi timp şi vital pentru exercitarea rolului nostru de bibliotecar: informarea utilizatorilor noştri cât mai rapid şi eficient.

[1]In: *Information and Library Management: a Celebration of Fifty Years of the Department of Information and Library Management*, University of Northumbria at Newcastle/ edited by W. Malcolm Watson. Newcastle upon Tyne, 1997, p. 27.

Strategii de dezvoltare a serviciilor de acces la informaţia electronică în Sala Multimedia

Carmen Crişan[1]
B.C.U.– Cluj

I. Prezentarea succintă a Sălii Multimedia

Sala Multimedia s-a deschis în aprilie 2000, în urma unor lucrări de amenajare a spaţiului expoziţional de la etajul întâi al bibliotecii noastre. Având în vedere potenţialul bibliotecii în acel moment, precum şi situaţia generală a bibliotecilor similare din ţară, se poate afirma că deschiderea Sălii Multimedia a fost, cu adevărat, o realizare foarte importantă. Prin înfiinţarea acestei săli s-a urmărit oferirea unor servicii noi şi atractive pentru utilizatori, cum ar fi, de pildă, accesul la Internet, consultarea unor baze de date online, precum şi consultarea colecţiei de CD-uri.

Deschiderea Sălii Multimedia şi dotarea acesteia cu 15 calculatoare Hewlett Pakard a impus, ca o primă măsură tehnică, rezolvarea unei conexiuni Internet de calitate. Biblioteca noastră, în acel moment, avea o conexiune Internet pe reţeaua naţională educaţională Ro Edu Net. Traficul intens pe această reţea nu mai permitea punerea în discuţie a accesului online la informaţia electronică. Încărcarea unui articol din baza de date, dura mult prea mult. La acea vreme, biblioteca noastră avea un abonament la baza de date **Academic Dialog**, una dintre cele mai importante baze de date din lume.

Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga" a fost printre primele biblioteci din România care avea, încă din **1996,** un abonament la baze de date online. Această bază de date se consulta, la vremea aceea, în biblioteca noastră, în Sala cataloagelor, unde exista un singur calculator pentru acces.

Acum, privind în urmă, cu informaţiile pe care le-am dobândit de-a lungul anilor despre aceste baze de date, am putea afirma că a fost poate inoportun să achiziţionăm o astfel de bază de date, destul de scumpă, şi să nu avem o conexiune Internet corespunzătoare. Dorinţa noastră de a oferi cât mai multă informaţie nouă utilizatorilor bibliotecii şi de a ajunge cât mai repede posibil din urmă bibliotecile occidentale pe care le văzusem a primat la vremea aceea.

Acum ne dăm seama cât de importantă este, în elaborarea unor strategii de dezvoltare a acestui gen de servicii – de acces la informaţia electronică, o evaluare cât mai coerentă a tuturor aspectelor legate de buget, de cât mai multe oferte de pe piaţa electronică şi, nu în ultimul rând, a condiţiilor tehnice de care dispunem. Problema conexiunii Internet s-a rezolvat biblioteca noastră solicitând , în momentul actual, un abonament anual la un furnizor de servicii Internet. Având o legătură Internet de calitate, am încercat selectarea unor baze de date cât mai potrivite, care să acopere pe cât posibil toate domeniile, să aibă un preţ convenabil, potrivit cu bugetul de care dispunea biblioteca în acel moment pentru abonamentele revistelor ştiinţifice. Această etapă de analiză s-a făcut, în cea de-a doua fază, ceva mai temeinic. S-au solicitat oferte, s-au făcut, timp de o lună, testări ale bazelor de date oferite. Având colaborarea unor colegi, specialişti din mai multe domenii, s-au efectuat căutări în bazele de date, pe mai multe domenii, şi s-au evaluat în final rezultatele. Aceste evaluări au fost totuşi empirice. Nu poţi aprecia o bază de date în urma a 5, 6 căutări pe un domeniu! E nevoie de o testare mult mai aprofundată, iar pentru acest lucru, ideal ar fi să avem în totalitate colaborarea consiliului ştiinţific al universităţii.

Această etapă de evaluare, de apreciere a unei baze de date, de alegere a uneia sau alteia, este dificilă, dar în acelaşi timp foarte importantă şi, de aceea, trebuie bine organizată.

În final s-a optat pentru baza de date **Info Trac (General Business File, Expanded Academic)** şi **Engineering Village**. S-a plătit licenţa pentru 5 staţii de acces. **Info Trac** este o bază de date care acoperă aproape toate disciplinele academice existente în universitatea noastră, oferind acces la articole din cunoscute periodice ştiinţifice (full text şi abstracte).

[1] E-mail: carmen@bcucluj.ro

La finalul anului 2000 s-a dovedit însă că nici această alegere nu a fost poate cea mai potrivită. Aceste colecţii au avut un preţ ridicat, iar analiza statistică a arătat că au fost prea puţin folosite. O licenţă pentru 3 staţii de consultare ar fi fost probabil suficientă. Considerăm că, având în vedere noutatea acestui gen de acces la informaţie, utilizatorii bibliotecii noastre nu sunt încă îndeajuns de familiarizaţi cu formele moderne de dobândire a acesteia, fiind încă reţinuţi faţă de utilizarea acestei noi modalităţi de informare. Pornind de la acest considerent am acordat o atenţie cu totul specială cursurilor de formare a utilizatorilor.

La Sala Multimedia se mai putea consulta, tot gratuit, şi baza de date **EBSCO** (**Academic Search Elite**, **Business Source Premiere**, **Newspaper Source Plus**). **EBSCO** este o impresionantă bază de date de referinţă care oferă colecţii substanţiale de articole complete acoperind discipline ca: ştiinţele politice, sociale, umaniste, administraţie publică, educaţie, istorie, economie, lingvistică, literatură şi artă, dar şi inginerie, comunicaţii, informatică, precum şi ştiinţe medicale.

În urma unui proiect comun dintre OPEN Society Institute (OSI), organizaţie membră a Reţelei Fundaţiilor Soros şi EBSCO Publishing, au beneficiat de acces la baza de date EBSCO, până în august 2001, aproape toate bibliotecile din România care dispuneau de conexiune Internet. A fost un proiect extrem de generos care cuprindea 39 de ţări, dar, din păcate, România nu a mai dispus de fondurile necesare eventualei prelungiri a abonamentului în cadrul proiectului.

În anul 2000, în urma unui proiect comun al Programului Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare - Biroul din România, şi al Centrului de Informare al Naţiunilor Unite din Bucureşti, s-a înfiinţat şi în biblioteca noastră, în Sala Multimedia, un *Punct de Informare ONU*. Există posibilitatea de a avea acces online la informaţii, nu numai la cea disponibilă în cadrul bibliotecii Naţiunilor Unite din Bucuresti, dar şi la întregul sistem de informare al Naţiunilor Unite.

În Sala Multimedia se mai putea consulta de asemenea, colecţia de CD-uri, destul de modestă : câteva enciclopedii, CD-uri de învăţare a limbilor străine, dicţionare şi reviste.

Menţionez că, în general, tot materialul achiziţionat de bibliotecă pe suport CD, DVD, este repartizat la Sala Multimedia, indiferent de categoria din care face parte.

Se poate pune problema însă, ce se va întâmpla pe viitor cu *Sala de Referinţe* a bibliotecii, de exemplu? Ce se va întâmpla cu *Sala de Reviste* a bibliotecii ? Ce noutăţi vor mai avea aceste săli? Se ştie că, în ultimul timp, foarte mult material de referinţă (dicţionare, enciclopedii etc.) apare în formă electronică, ori dacă acest material se repartizează Sălii Multimedia din bibliotecă, *Sala de Referinţe* rămâne descoperită. Este o problemă, aceea a prefigurării unor direcţii clare în acest sens. E o situaţie bizară, aceea de a regăsi Enciclopedia Britanică în format print, până în anul 1997, la Sala de Referinţe, iar volumul anului 1998, pe CD, la Sala Multimedia.

În anul 2000, pentru prima dată, biblioteca noastră a încheiat contract de licenţă cu editura **Elsevier** şi a beneficiat de acces, pentru un an, la 12 reviste electronice full text, în valoare de 41713 USD, din domeniile biologie, geografie, geologie, matematica, pedagogie, litera-tura, şi anume: *Biochimica et Biophysica Acta. Bioenergetic; Biochimica et Biophysica Acta. Biomembrane; Cognition; Cognitive Science; Computers & Education; Geoforum; Geomorphology Journal of Magne-tism and Magnetic Materials; Palaeogeography, Palaeoclimatology, Palaeoecology; Poetics; Political Geography; Soil Biology & Bioche-mistry*

Accesul gratuit la versiunile electronice se făcea în mod automat având deja un abonament clasic la versiunile print ale acestor reviste. Versiunile electronice puteau fi consultate la Sala Multimedia. Accesul la versiunea electronică era controlat prin IP-urile calculatoarelor, comunicate partenerilor noştri.

Era pentru prima dată când am avut posibilitatea să înţelegem ce înseamnă efectiv un contract de licenţă, cât de importantă este respectarea condiţiilor unui astfel de contract, şi mai ales, cât de important este pentru furnizor (editură, firmă etc.) să controleze accesul pentru revistele pe care le are în proprietate.

Pe lângă aceste servicii, de acces gratuit la bazele de date menţionate anterior, precum şi la colecţia de CD-uri, în Sala Multimedia se mai oferă acces la Internet pe 10 staţii, un serviciu contra cost. Serviciile de listare şi scanare sunt de asemenea plătite. Serviciul de livrare de documente, (**Document Delivery)** era gratuit, dar s-a dezvoltat prea puţin, din păcate.

Aceasta era situația Sălii Multimedia în anul 2000.

Principiul gratuității la serviciile de informare științifică (baze de date şi consultare CD-uri) şi al unei taxe percepute pentru serviciile comerciale (acces Internet şi mail-uri) s-a păstrat şi astăzi. În anul universitar 2002-2003 în Sala Multimedia se oferă acces online la baza de date **InfoTrac**.**Academic Search** (de această dată licența s-a plătit doar pentru 3 stații), la 10 reviste electronice full text, la baza Națiunilor Unite, la baza **EBSCO** pe suport DVD precum şi, ca o noutate, la baza de date **JSTOR. Arts & Science Collection**. Licența bazei de date JSTOR a fost plătită de Facultatea de Istorie şi Filosofie pentru 2 ani (2003-2004), urmând să mai fie achitată taxa de mentenanță pentru încă un an .

Colecția de CD-uri a rămas, din păcate, la nivelul anului 2000, nefiind achiziționate noi CD-uri, din motive financiare.

II. Configurarea unei strategii viitoare : baze de date bibliografice, reviste electronice, sau baze de date pe suport CD (DVD) ?

În articolul său *Accessig electronic Journals,* Sarah Cline McKay, evidențiază câteva probleme cu care se confruntă toate bibliotecile în acest moment, cu predilecție cele specializate. Ea spune : "You're a library professional providing information to your clients. You've decided it's time to offer access to electronic journals. Where do you start ? How do you know what titles to provide ? What is required for your clients to find what they need ? What's the best way to gain access to the electronic articles ? How much will it cost ? These and other questions will need to be answered, whether you use an aggregator service or set up access to electronic journals yourself? "[1]

Acestea, şi multe alte întrebări ni le punem şi noi acum. În ceea ce urmează vom încerca să analizăm problemele cele mai importante, din punctul nostru de vedere, pe care le ridică aceste întrebări, iar această analiză ar putea servi, credem, în evaluarea diferitelor opțiuni pe care piața de profil ni le oferă astăzi.

La prima întrebare, aceea a momentului în care o bibliotecă decide să ofere acces online la publicațiile electronice, considerăm că noi am răspuns deja. Decizia a fost luată odată cu înființarea acestei săli în biblioteca noastră, ba chiar, experimental, ceva mai devreme. În acest moment problema care se pune este aceea dacă ne vom mai putea permite aceste abonamente la baze de date online. Nu ar fi fost mai potrivită, având în vedere modificările survenite în acordarea anuală a bugetului, cumpărarea bazelor de date pe suport CD (DVD) ?

Aşa cum spuneam anterior, a accesa online o bază de date, impune ca o primă măsură tehnică, o conexiune Internet de calitate, ori acest lucru înseamnă întotdeauna costuri suplimentare. Oare ne vom mai putea permite acest lucru ?

Avantajul bazelor de date bibliografice este faptul că actualizarea acestora se face rapid, periodic, în acest mod avându-se mereu la dispoziție informația științifică de ultimă oră, aspect deloc de neglijat. Pe de altă parte, dacă în anul următor biblioteca nu-şi mai poate permite continuarea abonamentului din rațiuni de ordin financiar, pierde definitiv accesul la informația anilor precedenți achiziționată doar în forma virtuală, prin bazele de date.

Dacă baza de date s-ar achiziționa în versiune fizică pe disc (CD sau DVD), ar exista totuşi un avantaj, şi anume acela că, indiferent de faptul că biblioteca nu a reuşit să se mai aboneze la baza de date respectivă, va avea totuşi informația anilor anteriori stocată. Pe această versiune consultarea bazelor se face mai rapid, accesul lor nu mai depinde de o linie Internet performantă. Un dezavantaj ar fi acela că actualizarea acestor colecții se face doar la intervale de timp mai mari. Acesta este, de pildă, cazul bazei de date EBSCO. Deşi proiectul respectiv nu a mai putut fi continuat în sistem online, am primit colecția de DVD-uri, conținând pe o perioadă dată articolele full text sau abstracte existente şi în versiunea online. Intervalul de actualizare era de 3 luni.

Iată deci, o dilemă, poate cea mai mare în acest moment, aceea a tipului de informație electronică pe care o vom achiziționa pe viitor.

---

[1] Sarah Cline Mkay, *Accessing electronic Journals* in *Mark Database*, vol. 22, apr. 1999, p. 16

Rămâne, de asemenea, actuală şi problema selecţiei bazei de date care se achiziţionează. Există baze de date în care absolut toate articolele sunt prezentate full text. JSTOR este o astfel de bază de date. De regulă costul acestor colecţii este ridicat. Există însă baze în care articolele cuprinse sunt parţial full text, parţial se prezintă doar cu rezumate. Info Trac, este o astfel de bază bibliografică.

Este foarte dificil să compari preţul acestor colecţii, şi destul de greu să faci aprecieri, să alegi, punând în balanţă, oferta ca şi conţinut dar şi preţul acestora. Dacă ne gândim că editura Elsevier oferă gratuit acces la toată baza lor de reviste electronice, 1700 de reviste online, cu toate abstractele, atunci am putea aprecia că InfoTrac este cam scumpă pentru ceea ce oferă.

De aceea trebuie să cunoaştem cu exactitate ofertele care ni se fac, cât la sută din acea informaţie este full text şi cât la sută este doar sub formă de rezumate. Doresc să subliniez doar faptul că este o sarcină dificilă, aceea de a pune în balanţă toate aspectele, de a compara şi de a decide. Până la urmă, în această analiză, punctul de pornire îl reprezintă tot nivelul bugetului disponibil.

Într-o bază de date, aşa după cum se ştie, există o posibilitate de căutare după cuvânt cheie sau subiect, precum şi o opţiune de căutare avansată, un algoritm care combină mai multe date asupra subiectului căutat. În general bazele de date bibliografice sunt însoţite şi de un soft de căutare, lucru care constituie un bun avantaj. Aici, însă , profesionalismul în căutare este esenţial pentru succesul căutării şi utilizarea eficientă a bazei.

Acest rol îi revine bibliotecarului care trebuie să ştie cum se fac acele căutări experte, folosind cunoscuţii operatori booleeni.

Un alt avantaj este faptul că majoritatea sistemelor de baze de date pot produce rapoarte, pentru a se vedea ce domenii, ce titluri au fost mai mult utilizate, ce articole au fost accesate, câte căutări au fost efectuate, şi alte tipuri de statistici. Sunt date importante care ne pot ajuta în luarea deciziilor potrivite, pentru utilizarea eficientă a bugetului alocat acestui segment.

Prin urmare, există posibilitatea de a accesa informaţia electronică, fie dintr-o bază de date bibliografică organizată, fie efectuând abonament pentru fiecare revistă electronică în parte. În acest caz, accesul se face din aproape în aproape, titlu, an, volum, număr şi, în final, articol, fără a avea însă posibilitatea de căutare după cuvânt cheie, sau după alte criterii. Este cazul acelor reviste electronice pentru care biblioteca noastră a încheiat contracte de licenţă, având abonamente şi la versiunile tipărite. Revista electronică este disponibilă full text, doar că nu mai există un soft specific de căutare.

Întrebarea care se pune, în cazul nostru, ar fi, ce titluri de reviste am selecta astfel încât să acoperim toate domeniile? Şi cât ar costa aceste abonamente doar pentru versiunile lor electronice?

Pentru o bibliotecă specializată ar fi poate o soluţie bună. Se pot selecta câteva reviste reprezentative pentru specialitatea respectivă, şi se pot efectua abonamente, atât în versiunea print, cât şi în cea web.

Pentru biblioteca noastră, însă, ar părea că această soluţie iese din discuţie datorită problemelor pe care le-ar ridica. În primul rând, datorită specificului bibliotecii noastre, ar trebui acoperită o multitudine de discipline, chiar şi discipline ale căror reviste nu sunt disponibile şi în format electronic. În al doilea rând, nu toate revistele electronice sunt accesibile printr-o sursă unică de vânzare, este dificil să închei contracte de licenţă cu fiecare editură în parte, cu condiţii specifice de achiziţio-nare. Sunt edituri care au creat versiuni electronice ale publicaţiilor lor, dar nu oferă şi acces la serverele lor, utilizatorii şi bibliotecile putând accesa aceste publicaţii doar printr-o agenţie. Alţi editori, nu lucrează cu agenţii, abonaţii fiind nevoiţi să încheie contracte direct cu aceştia.

Ne putem imagina o astfel de situaţie care ar însemna zeci de contracte de licenţă, fiecare cu particularităţile sale, o corespondenţă imensă, într-un cuvânt, un mod de lucru extrem de complicat şi greu de gestionat; categoric nu este o soluţie elegantă.

Menţionez că noi am fost nevoiţi să încheiem contracte direct cu editorii pentru a accesa revistele electronice abonate, deşi în versiunea printată revistele s-au abonat printr-o unică agenţie.

Paradoxal totuşi, pentru noi ar putea fi o soluţie de viitor. De ce spun acest lucru ?

Carol Tenopir, în articolul său "The complexity of electronic journals" afirma: "For now, only a small percentage of the total pool of scholary journals is available electronically. These titles may not be as high or higher than print journals : and electronic- only versions may not be as rigorously refereed. Print journals from the commercial publishers remain dominant".[1] Acest lucru era valabil însă în anul 1997. Foarte curând tot mai multe reviste ştiinţifice vor fi disponibile în format electronic. Am în vedere, când spun acest lucru, creşterea rapidă a ediţiilor web ale revistelor, creştere înregistrată în ultimii ani şi evidenţiată în toate materialele de specialitate. Fără îndoială este noua tendinţă în lumea transmiterii informaţiei.

Aşa cum spuneam, pentru o mică parte a revistelor abonate, noi avem acces gratuit şi la versiunile electronice. Anual biblioteca noastră a efectuat abonamente la aproximativ 280 de reviste ştiinţifice. Aceste reviste sunt repartizate în mare majoritate, la bibliotecile specializate (filiale).

În general, dacă la aceste abonamente se plăteşte o mică sumă în plus (1-2%), se pot accesa şi ediţiile web. Am convingerea că în viitor se va opta pentru acest lucru. Deja s-au exprimat solicitări în acest sens. Aceste abonamente se vor efectua în continuare, fără îndoială. Am putea prognoza că în continuare se va aloca buget specific pentru aceste reviste ştiinţifice. Prin urmare, în Sala Multimedia am putea acorda acces la ediţiile web ale acestor reviste. Singura problemă este aceea de a putea comanda şi versiunile electronice printr-o singură agenţie ceea ce ar simplifica gestionarea abonamentelor şi ar reduce costurile şi problemele de acces: deci, printr-o unică parolă să poată fi accesate toate revistele pentru care avem abonamente. În acest moment toate aceste reviste electronice vor putea fi integrate şi în OPAC. Prin urmare, cu o mica cheltuială suplimentară, s-ar putea oferi acces şi la informaţia electronică.

Există şi posibilitatea de a plăti doar pentru informaţia electronică solicitată, deci doar pentru articolele cerute de utilizatori. O parte din agenţiile de profil, au introdus în serviciile lor această opţiune, "pay-per-view", permiţând utilizatorilor (biblioteci, persoane fizice) să plătească, dintr-un cont dinainte stabilit, doar pentru ceea ce se consultă, fără a mai fi nevoie să se achite un întreg abonament la revistă. Este un serviciu de livrare de documente. În biblioteca noastră încă nu s-a oferit acest serviciu, în această variantă.

În acelaşi articol *The complexity of electronic journals*, Carol Tenopir afirma ca: "As serials budgets decline, the fastest-growing alternative is to obtain individual articles through interlibrary loan (ILL) or document delivery services."[2]

De aceea şi la noi, acest tip de serviciu ar trebui mai bine conturat, realizat cât mai urgent cu putinţă, şi oferit utilizatorilor.

Consorţiile reprezintă ultimul front strategic în revoluţia electronică. Bibliotecile îşi unesc forţele şi se organizează în consorţii pentru a-şi utiliza cât mai eficient resursele financiare. De curând şi la noi în ţară s-a înfiinţat un consorţiu al bibliotecilor universitare mari din ţară, din Bucureşti, Cluj, Iaşi, Timişoara. Sperăm să şi funcţioneze eficient pe viitor în această formulă.

III. Licenţe, restricţii de folosire

Cine are acces la abonamentele electronice ale instituţiei? Dacă biblioteca oferă servicii unei clientele bine definite, atunci aceştia sunt utilizatorii care practic au acces la această informaţie electronică. Dar ce se întâmplă dacă biblioteca are departamente care se află în locaţii diferite sau într-un campus universitar care deserveşte un public mai larg (studenţi, profesori, staff)? Vor acorda editurile acces fiecărei persoane din această sferă? Va putea oricine să aibă aceste informaţii la reşedinţă, la birou, sau trebuie să acceseze articolele doar de la staţiile de lucru ale bibliotecii? Învăţământul la distanţă este inclus în licenţă, ca drept al abonatului? Ce se întâmplă cu bibliotecile învecinate sau cu cele cu care biblioteca are relaţii de împrumut interbibliotecar? Dacă biblioteca este sprijinită de o corporaţie sau agenţie guvernamentală, pentru cât de multe locaţii se poate da acces? Toate acestea pot fi nişte situaţii posibile.

Toate drepturile şi restricţiile pe care biblioteca le are trebuie stipulate într-un document încheiat cu fiecare furnizor în parte. Unii editori cer abonaţilor semnarea oficială a unui contract de

---

[1] Carol Tenopir, *The complexity of electronic journals* in Mark *Library Journal*, vol 22, feb., 1997, p. 37

[2] Carol Tenopir, op. cit.

licență, alții un simplu document care să descrie termenii şi condițiile care guvernează folosirea publicațiilor lor. Unele agenții intermediare nu semnează licențele în numele lor, unii (foarte puțini) sunt dispuşi să-şi asume toți termenii contractuali şi să răspundă ei înşişi pentru controlul accesului. Agențiile de profil pot de asemenea să asiste negocierea, dacă se cere acest lucru, pentru a satisface cât mai bine nevoile instituției.

Noi am fost nevoiți să negociem accesul, direct cu editurile, agenția cu care colaborăm refuzând asumarea acestui rol.

În acest an am încercat şi noi să acordăm accesul pentru informația electronică şi în universitate. Au apărut probleme însă, legate de aspectele tehnice ale rețelei universității, de serverele proxy prin care se face accesul. Editurile cu care am încheiat contracte de licență au pus nenumărate întrebări privind controlul accesului. Ideea este că, tot ceea ce este stipulat în licențe, trebuie respectat, atât la noi în bibliotecă, cât şi în universitate, iar noi, cei care semnăm aceste contracte, răspundem pentru respectarea condițiilor acestor licențe. Este o problemă serioasă, pentru care nu ştiu dacă suntem suficient de bine pregătiți, atât din punct de vedere legal, cât şi tehnic. Ni s-a semnalat deja că în general în lume, există foarte multe furturi din astfel de baze de date, insuficient protejate.

Preşedintele companiei JSTOR, domnul Kevin Guthrie, ne-a semnalat faptul că se confruntă cu acest fenomen îngrijorător. Ne spune, în mesajul său, că din baza JSTOR, s-au încărcat în mod ilegal 51000 de articole, utilizatorii exploatând acest gen de proxy servere neprotejate .

Trebuie deci, să avem în atenție şi aceste aspecte legate de licență, atunci când achiziționăm baze de date, indiferent de versiunea lor.

IV. Eficiența Sălii Multimedia

Despre oportunitatea înființării acestui punct în biblioteca noastră este de prisos să discutăm. Nu mai putem închide ochii în fața prezentului. O bibliotecă mare nu poate să nu ofere utilizatorilor săi astfel de servicii, cum ar fi cele de acces la informația electronică. A fost o investiție mare, şi în continuare ne va costa să menținem aceste servicii. Deci, în condițiile actuale, într-o societate informațională, când se discută despre biblioteci virtuale, problema care se pune nu mai este cea a oportunității, ci a eforturilor financiare pe care trebuie să le facem pentru a menține funcționale aceste servicii.

Sala Multimedia a adus bibliotecii noastre venituri importante de pe urma accesului la Internet plătit, fapt ce ne-a permis păstrarea gratuității accesului la informația ştiințifică de calitate. Se pot face calcule iar dacă ne propunem doar realizarea unor venituri mai mari, s-ar putea lua decizia de a oferi servicii contra cost şi la consultarea bazelor de date ştiințifice. Peste tot în lume informația se plăteşte. Prin urmare o analiză detaliată a acestor aspecte, de costuri, ne-ar putea da o imagine a strategiilor de viitor pe care le-am putea adopta.

Noi am făcut eforturi importante în mediatizarea serviciilor sălii noastre, din păcate cu mijloace destul de modeste, şi acest lucru s-a simțit fără îndoiala. Am constatat totuşi în ultima vreme o creştere evidentă a solicitărilor accesului la bazele de date, utilizatorii fiind tot mai interesați de informația ştiințifică de calitate şi de dată cât mai recentă. Acest fapt încurajator ne determină să avem în vedere şi pe viitor abonamente la bazele de date ştiințifice, indiferent în ce versiune se va decide achiziționarea acestora.

V. Concluzii

În concluzie, putem spune că, în urma analizei activităților desfăşurate în cei trei ani de când funcționează în bibliotecă noastră Sala Multimedia, s-ar putea configura, cu mai multă competență pentru viitor, principiile de organizare ale sălii în vederea unei cât mai eficiente gestionări a informației electronice. Aceste principii conturează o strategie în care trebuie ținut cont de următoarele cerințe:

- achiziționarea bazelor de date ştiințifice într-o versiune cât mai competitivă şi potrivită pentru necesitățile bibliotecii;
- dezvoltarea ofertei de abonamente a revistelor online;

- flexibilitatea agenției care oferă abonamentele străine, indiferent de formatul acestora;
- conturarea consorțiului național în vederea abonării comune la bazele de date mari;
- definirea precisă a spațiului de acces virtual pentru o evidență clară a termenilor contractuali de licență electronică;
- păstrarea unei conexiuni Internet competitive, îmbogățirea colecției de CD-uri;
- nivelul anual al bugetului alocat.

Centrul de Informare Comunitară (C.I.C.)
sau
biblioteca – dincolo de educaţie şi divertisment

Georgeta Dodu[1]
Biblioteca Judeţeană
"O. Goga" – Cluj

"*...prezentul este o perioadă de mare avânt antreprenorial, în care instituţiile vechi, aşezate, tradiţionale, trebuie dintr-o dată să devină foarte flexibile."*
Peter F. Drucker (1)

Transformările fără precedent din ultimele decenii aşează organizaţiile în faţa unor dileme decizionale greu de surmontat. Supravieţuirea, marginalizarea ori dispariţia unei organizaţii ca sistem sunt determinate în ultimă instanţă de viteza de reacţie la stimulii externi şi capacitatea ei de adaptare.

Reprezentarea unui model de bază al unui sistem deschis ilustrează faptul că acesta primeşte input-uri din mediu, le converteşte în output-uri, pe care apoi le eliberează în mediul exterior.(2) Dezvoltarea acestui model pune în evidenţă efectele eliberării output-urilor în mediul extern (3), evidenţiindu-se astfel rolul activ pe care îl joacă sistemele deschise în interacţiunea cu mediul.

Biblioteca – în esenţă un sistem deschis – primeşte *"informaţii din exterior, le transformă şi le pune la dispoziţia mediului social în care funcţionează"* (4). Această definiţie a bibliotecii reliefează rolul ei de receptor, catalizator şi transmiţător de informaţie. Alte valenţe ale rolurilor pe care le îndeplineşte biblioteca rezultă din analiza interdependenţei modulelor funcţionale în cadrul unui sistem de informare şi documentare: stabilirea cerinţelor de informare, identifica-rea, colectarea şi prelucrarea surselor informaţionale, organizarea fondurilor informaţionale şi servirea beneficiarilor.(5)

Reacţionând inadecvat la schimbările care se petrec în jurul lor într-un ritm din ce în ce mai alert, mulţumindu-se să-şi asume un rol corespunzător altor vremuri şi expectanţe, bibliotecile trec astăzi printr-o criză acută de identitate.(6) Analiştii împărtăşesc opinii diferite în ceea ce priveşte depăşirea acestei crize, teoriile extreme – potrivit cărora bibliotecile urmează să dispară - fiind însoţite de opinii după care, pentru a supravieţui, bibliotecile trebuie să se transforme radical, devenind biblioteci virtuale.

Societatea informaţională generează în permanenţă o serie de provocări şi oportunităţi nemaiîntâlnite. Astăzi, *"...cunoaşterea, sursa puterii de cea mai înaltă calitate dintre toate, câştigă în importanţă cu fiecare fugară nanosecundă"* (7), fiind de aşteptat ca biblioteca – prin excelenţă păstrător şi transmiţător al cunoaşterii – să folosească această realitate, nepermiţând organizaţiilor concurente să o marginalizeze.

Dacă ultimele decenii, care au adus cu ele schimbări permanente în toate domeniile, nu au fost prea îngăduitoare cu bibliotecile ori cu bibliotecarii, aflându-i nepregătiţi, este clar că următoarele – în cazul în care bibliotecile nu vor adopta o atitudine flexibilă, alertă, iar la nivelul managementului superior chiar antreprenorială - nu le vor mai lăsa nici o şansă…

*"Bibliotecile sunt întreprinderi care trebuie să funcţioneze bine şi eficient"(*8), să se adapteze situaţiei concurenţiale de pe piaţă, să înveţe de la alte organizaţii (9) (10) şi să se orienteze spre client, în vederea satisfacerii şi anticipării cerinţelor acestuia. Ele pot să depăşească actuala criză de imagine pe care o traversează prin furnizarea unor servicii de calitate (11), folosind cât mai eficient resursele puse la dispoziţie de comunitatea care le finanţează.

[1] E-mail: geta_dodu@bjc.ro

"Nu ne rămâne decât o opţiune: să ne transformăm de bunăvoie pe noi înşine şi instituţiile noastre, astfel încât să putem face faţă noilor realităţi", spune Alvin Toffler (12). Un pas crucial în această direcţie îl reprezintă conştientizarea crizei, insuficient însă pentru a o depăşi (mai ales dacă nu reprezintă un fenomen de amploare). Schimbarea constructivă, planificată, cu efecte benefice pentru organizaţie, reprezintă un proces complex, care începe cu pregătirea pentru schimbare, continuă cu acceptarea schimbării şi generează în ultimă instanţă angajarea pe drumul schimbării.(13) Pentru ca acest proces să fie încununat de succes, trebuie să se petreacă cel puţin la trei nivele: nivelul structurii, nivelul resursei umane şi nivelul tehnologiei şi să utilizeze tehnici specifice de depăşire a rezistenţei la schimbare.

În cazul bibliotecilor, schimbările la nivelul structurii presupun analize ale departamentelor, ale actualităţii serviciilor furnizate de acestea şi operarea modificărilor ce se impun, cele de la nivelul resursei umane vizează în principal mentalitatea bibliotecarului şi transformarea lui dintr-un *"paznic al templului"* într-un *"navigator al cunoaşterii"*(14), iar cele de la nivelul tehnologiei presupun analiza adecvării tehnicii existente în bibliotecă la nivelul de dezvoltare atins în domeniu şi la cerinţele utilizatorilor specifici.

Bazele reînnoirii instituţiei bibliotecii publice, spune Jens Thorhauge (15), sunt însă constituite de ajutorul dat de ea oamenilor în vederea cunoaşterii şi afirmării propriei lor identităţi culturale, a trecutului, a grupului de apartenenţă şi a direcţiei spre care se îndreaptă.

"Manifestul UNESCO pentru bibliotecile publice" arată că biblioteca publică reprezintă centrul local de informare al comunităţii.(16) Încă deziderat de atins pentru biblioteca publică românească, această idee reliefează rolul bibliotecii publice de apărător al democraţiei.(17) Ea trebuie să ofere tuturor cetăţenilor posibilitatea de a se informa, indiferent de condiţia lor socială ori nevoile lor speciale; biblioteca publică trebuie să asigure şanse egale, fiind un garant al respectării drepturilor democratice.

"A sosit timpul ca liderii naţionali să perceapă bibliotecile ca centre de informare care servesc şi conferă putere comunităţii şi ca instituţii menite să asigure accesul la informaţie tuturor membrilor societăţii."(18)

Orientarea spre individ ca valoare centrală a societăţii – creator şi beneficiar al cunoaşterii – reprezintă cheia de acces a bibliotecii, şi în special a bibliotecii publice, la un loc important printre organizaţiile cu un rol major în mileniul informaţiei.

Atitudinea pozitivă de abordare a acestei oportunităţi şi provocări în acelaşi timp implică o atitudine antreprenorială faţă de oferta de servicii pe care biblioteca le poate pune la dispoziţia cetăţeanului. Eficienţa şi eficacitatea serviciilor bibliotecii publice depind în mare măsură de conştientizarea de către managerii din eşalonul superior a importanţei unei asemenea situaţii (şi de abilităţile lor de a o folosi în mod corespunzător) pentru poziţia pe care ea o poate câştiga între instituţiile comunităţii.

În contextul schimbărilor rapide şi inerente societăţii informaţionale, cetăţenii sunt tot mai interesaţi de informaţiile de ultimă oră şi de obţinerea acestora într-un timp cât mai scurt; ei caută informaţii utile pentru existenţa lor cotidiană, pentru a putea lua decizii în diferite probleme, doresc să le fie furnizate servicii diverse, de calitate, conforme cu aşteptările lor. Actualmente, când a supravieţui înseamnă a fi bine (şi rapid) informat, dintre funcţiile bibliotecii – culturală, de informare, educaţională, socială şi de divertisment – cea care trebuie să se bucure de cea mai mare atenţie din partea managerilor este funcţia de informare.

Un serviciu modern conceput să slujească cu precădere funcţia de informare a bibliotecii publice este serviciul de informare comunitară, primul de acest tip din România – Centrul de Informare Comunitară – fiind înfiinţat în cadrul Bibliotecii Judeţene *"Octavian Goga"* Cluj. Biblioteca Judeţeană Cluj şi-a demonstrat în mai multe rânduri disponibilitatea de a fi deschizător de drumuri pentru celelalte biblioteci publice din România, un exemplu sugestiv în acest sens constituindu-l implicarea ei în proiectul european care a dus la înfiinţarea acestui serviciu de informare pentru comunitate.

Istoric

Centrul de Informare Comunitară (C.I.C.) al Bibliotecii Județene "Octavian Goga" Cluj a fost creat în cadrul unui proiect PHARE de dezvoltare a serviciilor bibliotecilor publice: PLDP - Public Libraries Development Project. Acesta s-a derulat pe o perioadă de 18 luni, începând din noiembrie 1995 şi a avut un buget total de 286.888 ECU. Parteneri în proiect au fost biblioteci din Marea Britanie – Essex County Council Libraries, Olanda – Nederlands Bibliotheek en Lektuur Centrum (NBLC), Grecia – Veria Public Library, Ungaria – Pest Megyei Könyvtár (Szentendre) şi România – Biblioteca Județeană *"Octavian Goga"* Cluj. Unul dintre obiectivele principale ale PLDP l-a constituit identificarea posibilităților bibliotecilor publice din țările asociate Uniunii Europene de a sprijini programele de reformă ale guvernelor şi de a furniza servicii altor instituții – universități, şcoli, spitale, întreprinderi. Proiectul viza în acest sens dezvoltarea de abilități şi cunoştințe managerilor din bibliotecile publice din țările asociate din Europa Centrală şi de Est, calități necesare inițierii unor servicii moderne, urmărind concret definirea, implementarea şi dezvoltarea unor astfel de servicii în Biblioteca Județeană "Octavian Goga" Cluj şi Pest Megyei Könyvtár.

PLDP aprecia ca fiind deosebit de important rolul informativ al bibliotecii publice şi pleca de la ideea potrivit căreia nevoile individului, ale comunității pot fi satisfăcute în urma efortului bibliotecii de a crea obişnuința căutării de informații şi de a educa publicul în a utiliza serviciile noi furnizate de aceasta.

Impactul şi rezultatele pozitive ale furnizării noilor servicii în cele două biblioteci-pilot menționate mai sus urmau să fie făcute cunoscute şi răspândite prin intermediul unui program de amploare națională, sub auspiciile unei instituții de profil recunoscute, pentru a genera un proces mai amplu de schimbare în bibliotecile publice din țările asociate.

Una dintre primele etape ale derulării acestui proiect în Biblioteca Județeană "Octavian Goga" Cluj a constituit-o o amplă cercetare sociologică, desfăşurată în perioada 22 aprilie-19 mai 1996, efectuată cu scopul de a identifica interesele comunității clujene pentru servicii noi de bibliotecă. Metoda utilizată – ancheta indirectă – a folosit două chestionare: un chestionar pentru utilizatori şi unul pentru nonutilizatorii serviciilor bibliotecii. Cercetarea s-a desfăşurat pe un eşantion nealeator de 2.000 de subiecți, reprezentând 8% din populația utilizatorilor de la data respectivă de la majoritatea secțiilor şi filialelor bibliotecii, precum şi de la două biblioteci publice din județul Cluj: din oraşele Turda şi Gherla. De asemenea, cercetarea a avut şi scopul efectuării unui studiu pilot privind opinia nonutilizatorilor sau a foştilor utilizatori ai serviciilor Bibliotecii Județene. Eşantionul a fost constituit din 500 de subiecți, respectiv locatari ai unor blocuri din cartierele Grigorescu – în care Biblioteca Județeană nu are filială – şi Mănăştur – unde funcționează cea mai mare filială a bibliotecii. Oportunitatea furnizării de servicii noi – de informare pentru cetățeni – a fost abordată sub două aspecte majore: a) interesul utilizatorilor şi nonutilizatorilor pentru acest tip de servicii şi b) principalele domenii de interes ale acestora.

Raportul de cercetare a fost finalizat pe 1 august 1996 şi exprima necesitatea creării unui serviciu de informare pentru comunitate, având în vedere un domeniu de interes prioritar: asistența socială. Deşi acest domeniu nu s-a situat pe unul din primele locuri în "topul" interesului - ordinea fiind următoarea: posibilități de angajare, perfecționare profesională şi respecializare, îngrijire medicală, facilități de recreere, informații culturale, asistență socială –, raportul considera că există câteva aspecte care îl propulsează deasupra celorlalte: vastitatea, el cuprinzând informații şi din alte domenii de interes, situate pe poziții mai bune (perfecționare profesională şi respecializare de exemplu); relativul consens al utilizatorilor şi nonutilizatorilor în aprecierea importanței acestui domeniu şi numărul mare de categorii sociale (în general defavorizate) care au afirmat că ar avea nevoie de informații din acest domeniu.(19)

Având în vedere rezultatele anchetei sociologice, a demarat activitatea propriu-zisă de constituire a unui serviciu de informare pentru comunitate, cu denumirea de Centrul de Informare Comunitară, având 3 direcții distincte:

1. contactarea instituțiilor-sursă şi culegerea de informații de la acestea,
2. realizarea bazei de date electronice şi

3. promovarea noului serviciu al Bibliotecii Județene.(20)

Echipa de lucru – care a beneficiat de un stagiu de instruire în Marea Britanie şi de cursuri oferite de specialişti occidentali care s-au deplasat la Cluj - s-a constituit având la bază resursele umane existente în două departamente mai vechi ale bibliotecii: Serviciul Bibliografic şi Serviciul de Documentare Europeană.

După studierea unei bibliografii referitoare la asistența socială, s-a trecut la alcătuirea bazei de date, bibliotecarii colaborând cu informaticienii de la Laboratorul de Informatizare în vederea realizării unei aplicații în Microsoft Access.(21) De asemenea, s-a constituit un fond de documente, din achiziții sau transferuri de carte de la alte filiale ale bibliotecii.

Au fost identificate şi clasificate instituțiile-sursă de informare, s-a alcătuit un protocol de colaborare cu acestea şi un chestionar pentru culegere de date. În urma deplasării pe teren a echipei de lucru (formată din 5 persoane) şi a studierii lucrărilor de referință existente, au fost culese informații de la 106 instituții prestatoare de servicii de asistență socială pentru comunitate, informații care au fost introduse în baza de date în Access.

Având în vedere evoluția viitoare a serviciului, în strategia elaborată s-a menționat necesitatea cercetării permanente a nevoilor de informare ale cetățenilor, în vederea culegerii şi furnizării de informații şi din alte domenii de interes(22) (de menționat că lipsa unor granițe rigide între domenii a făcut posibilă chiar de la început culegerea şi organizarea de informații din domenii conexe asistenței sociale).

O importanță deosebită a fost acordată în tot acest timp promovării noului serviciu, activitate desfăşurată în două etape principale: 1. publicitatea pentru sursele potențiale de informații, fiind stabilite două piețe-țintă: organizațiile guvernamentale (OG) şi organizațiile nonguvernamentale (ONG) şi 2. publicitatea pentru utilizatorii potențiali. Mijloacele de promovare a noului serviciu au fost de o mare diversitate, incluzând: contact direct (personal), telefonic, articole şi casete separate cu informații esențiale despre activitatea noului serviciu în presa scrisă, anunțuri, reportaje şi interviuri la radio şi la televiziune, afişe (inclusiv în mijloacele de transport în comun), foi volante.(23)

Deschiderea oficială a Centrului a avut loc la 10 iunie 1997, obiectivul permanent al acestuia constituindu-l satisfacerea nevoilor de informare mereu crescânde ale cetățeanului.

După modelul Centrului de Informare Comunitară al Bibliotecii Județene "Octavian Goga" Cluj – primul de acest tip din România –, au fost deschise ulterior centre de informare în cadrul bibliotecilor județene din Braşov (1998), Iaşi (1998), Piatra-Neamț (1999), Tulcea (1999), Constanța (2000). Un centru de informare similar a fost deschis în decembrie 1997 în cadrul Bibliotecii Municipale "B. P. Hasdeu" din Chişinău (Republica Moldova). Bibliotecile publice care au dorit să furnizeze astfel de servicii pentru clienții lor au apelat şi au primit asistență din partea echipei de lucru care a contribuit la înființarea Centrului de Informare Comunitară de la Cluj-Napoca.

Prezentare

Centrul de Informare Comunitară al Bibliotecii Județene "Octavian Goga" Cluj este situat în centrul oraşului, pe str. Mihail Kogălniceanu, la nr. 7, vizavi de Biblioteca Academiei şi de Arhivele Statului, aproape de Universitatea "Babeş-Bolyai" şi de licee importante din municipiu. C.I.C.-ul are calitatea de birou al Bibliotecii Județene "Octavian Goga" Cluj şi cuprinde trei sectoare de informare: informare locală, informare europeană şi informare bibliografică (în Biblioteca Județeană Cluj neexistând un Serviciu bibliografic distinct).

La C.I.C. lucrează 6 persoane, dintre care un bibliotecar-şef de birou şi 2 bibliotecari care asigură relația cu publicul. C.I.C.-ul deține 4 calculatoare, din care 2 sunt puse la dispoziția utilizatorilor, pentru consultarea documentelor electronice.

Informația existentă la Centru este stocată pe suport tradițional şi electronic, regăsirea ei fiind posibilă cu ajutorul instrumentelor de lucru de care C.I.C.-ul dispune:

a) tradiționale:
– *documente pe suport tradițional* (cărți, periodice, broşuri, pliante, hărți, clasificate pe domenii: fond de referință, administrație publică, organizații internaționale, Uniunea Europeană, legislație, Consiliul Europei – în cadrul C.I.C.-ului funcționează un Punct de Informare al Consiliului Europei, realizat în colaborare cu Centrul de Informare şi Documentare al Consiliului Europei la Bucureşti –, educație şi învățământ, cultură, Cluj, România, turism, drepturile omului, minorități, asistență socială, limbi străine – examene, atestate etc.)
– *fişierul de informare locală* Reprezintă unul din cele mai importante instrumente de lucru de care C.I.C.-ul dispune şi este realizat prin "despuierea" zilnică a 9 periodice clujene şi a unui ziar central. Informațiile importante pentru comunitate se fişează şi se aranjează potrivit unei clasificări proprii, care cuprinde toate domeniile de interes, începând cu "administrația prezidențială" şi încheind cu "probleme internaționale". Fişele cuprinse în fişierul de informare locală conțin datele de identificare a periodicului din care s-a preluat informația, importanța articolului care conține informația de pe fişă (delimitată pe trei nivele), sinteza informației din articolul respectiv, autorul articolului şi domeniul/domeniile de care aparține informația din articol. Fişierul de informare locală este rezultatul unor experimente în timp, care au pornit de la necesitatea adaptării formulei tradiționale a bibliografiei locale având în vedere obiectivul Centrului – furnizarea de informații de interes pentru comunitate –, lipsa unui serviciu bibliografic în Biblioteca Județeană şi resursele umane deficitare ale C.I.C-ului.(24)(25)
– *fişierul operativ de informare locală* (este echivalentul de mici dimensiuni al fişierului de informare locală şi ajută la regăsirea foarte rapidă a informației factuale – adrese, numere de telefon etc.)
– *fişierul analitic al periodicelor care cuprind informații referitoare la Uniunea Europeană* (realizat prin prezentarea celor mai importante articole din cele 25 titluri de periodice primite de C.I.C. de la instituții din Uniunea Europeană)
– *fişierul de biblioteconomie* (semnalizează aparițiile în domeniu intrate la Punctul de Informare pentru Bibliotecari din cadrul C.I.C.-ului)
– *catalogul topografic al materialelor existente,* şi
– *catalogul alfabetic al materialelor existente*
b) electronice:

Acestea sunt constituite din baze de date proprii, în Microsoft Access, pe domeniile:

a. *"asistență socială"*, care cuprinde informații referitoare la organizațiile guvernamentale şi nonguvernamentale din județul Cluj care desfăşoară activități în domeniu (date de identificare, persoane de contact, activități specifice);
b. *"asistență medicală"*, ce cuprinde informații referitoare la instituțiile de stat, cabinetele particulare, medicii de familie din județul Cluj;
c. *"administrație publică"*, cu informații referitoare la instituțiile administrației publice: Prefectura, Consiliul Județean, Primăria Municipiului şi Consiliul Local (date de identificare, structura instituției – comisii, direcții, servicii, birouri -, persoane de contact, orar de audiențe, servicii către populație);
d. *"educație şi învățământ"* ă2 baze de date, care cuprind informații referitoare la instituțiile de profil din județul Cluj: grădinițe, şcoli, licee, colegii şi universități de stat şi particulare – date de identificare, facultăți şi probe de concurs) şi
e. *"biblioteconomie"* („*BIBLOS"*), ce semnalează articole din periodicele de specialitate intrate la Punctul de Informare pentru Bibliotecari din cadrul C.I.C.-ului şi baza de date TINLIB-400, cu informații despre documentele bibliotecii, programul de legislație românească în vigoare LEXEXPERT, CD-ROM-uri, fişiere electronice.

Relația cu publicul practicată de personalul Centrului este diferită de cea tradițională; ea este adecvată cerințelor noului tip de serviciu. Bibliotecarul care lucrează aici şi-a dezvoltat în timp aptitudini şi abilități de a purta un dialog constructiv cu clientul, în aşa fel încât să poată stabili

exact şi în cât mai scurt timp nevoia reală de informare, profunzimea ei şi tipul de suport pe care informaţia urmează a fi furnizată.

Este clar că nu toţi utilizatorii pot sau doresc să-şi exprime cât mai coerent cerinţele ori scopurile urmărite prin folosirea răspunsurilor la întrebările lor. Ţinând cont de această premisă, la Centrul de Informare Comunitară se practică în fapt interviul de referinţă, în urma căruia este furnizat răspunsul la întrebare. Dacă este necesar, se face şi o instruire a utilizatorului. De asemenea, în cazul în care personalul Centrului nu dispune de informaţia necesară ori informaţia existentă nu este suficientă clientului, acesta din urmă este îndrumat către instituţiile ori organizaţiile abilitate, care pot să-i ofere un răspuns complet.

Deoarece acest tip de relaţie cu utilizatorul este generator de stres, în vederea menţinerii unei înalte calităţi a serviciului oferit, activitatea de relaţii cu publicul a fiecărei persoane a fost stabilită la 3 ore şi jumătate, restul timpului de lucru fiind utilizat de personal pentru a pregăti răspunsurile la întrebări, a culege şi organiza informaţia, a se instrui şi a executa şi alte sarcini de serviciu.

Informaţiile pe care cele două persoane care asigură relaţia cu publicul le furnizează – în mod direct, prin telefon sau prin poştă (în funcţie de solicitare) – sunt dintr-o foarte largă varietate de domenii: administraţie publică, asistenţă medicală, asistenţă socială, legislaţia României, Uniunea Europeană, Consiliul Europei, cultură, drepturile omului, minorităţi, educaţie şi învăţământ, organizaţii internaţionale, turism, statistică etc. etc. Practic, personalul Centrului încearcă să răspundă la orice întrebare venită din partea publicului sau, dacă îi sunt depăşite competenţele, să-i îndrume pe solicitanţi către instituţiile ori organizaţiile care pot să-i ajute.

În relaţia cu aceste organizaţii intervin două probleme foarte importante, demne de semnalat deoarece generează situaţii neplăcute:

a) lipsa de colaborare din partea instituţiilor-sursă pentru actualizarea informaţiei, în ciuda protocoalelor existente, combinată cu resursele deficitare – atât materiale cât şi umane - de care Centrul dispune (de ex.: limitarea drastică a numărului de impulsuri alocate convorbirilor telefonice, număr insuficient de persoane care să culeagă informaţii de pe teren) şi
b) veridicitatea informaţiilor furnizate de instituţii şi organizaţii, contestată de multe ori de utilizatorii Centrului.

Centrul de Informare Comunitară răspunde atât solicitărilor persoanelor fizice de toate categoriile, cât şi solicitărilor venite din partea organizaţiilor guvernamentale şi nonguvernamentale.

Cele mai frecvente categorii de utilizatori sunt studenţii, pensionarii, şomerii şi elevii. Deoarece personalul Centrului şi-a însuşit convingerea potrivit căreia cea mai bună formă de promovare a serviciului – în absenţa unor resurse corespunzătoare alocate pentru acest gen de activitate – o reprezintă calitatea serviciilor furnizate, o mare parte din utilizatorii ocazionali au devenit clienţi permanenţi ai Centrului, ei contribuind la difuzarea informaţiei referitoare la existenţa C.I.C.-ului şi recomandând serviciile acestuia cunoscuţilor.

În paralel cu activitatea de culegere, evaluare, organizare şi furnizare de informaţii, personalul Centrului de Informare Comunitară elaborează sau colaborează la elaborarea unor lucrări. Menţionez aici câteva realizări în acest sens: Ward, Suzanne; Sumsion, John; Fuegi, David; Bloor, Ian. *Indicatori de performanţă şi instrumente manageriale pentru biblioteci*. - [Bucureşti]: ABBPR, 1997; *Indexul alfabetic al periodicelor din bibliotecile din municipiul Cluj-Napoca 1997-1998*.- Cluj-Napoca: [s.n.], 1998; *Cheile succesului: Indicatori de performanţă pentru bibliotecile publice*. - [Bucureşti]: ABBPR, 1998; *Contribuţii la o bibliografie Goga (1965-1995)*- Cluj-Napoca: [s.n.], 1998; *Bibliotecile publice şi societatea informaţiei*. - Bucureşti: ABBPR, 1998; *Clujeni ai secolului 20*.- Cluj-Napoca: Casa Cărţii de Ştiinţă, 2000; Mustaţă, Constantin. *Student la Cluj*, vol. I: Seniorii. - Cluj-Napoca: Editura Studia, 2001.

Anual, personalul Centrului de Informare Comunitară redactează lucrarea *Calendarul evenimentelor culturale şi istorice şi al manifestărilor Bibliotecii Judeţene "Octavian Goga" Cluj*

şi lunar o "*Foaie de informare"* cu profil biblioteconomic, de uz intern, care prezintă recenzii ale unor lucrări ori articole de profil, noutăţile în domeniul biblioteconomiei cuprinse în materialele intrate la Punctul de Informare pentru Bibliotecari din cadrul C.I.C.-ului, precum şi articole din presă ce reflectă evenimente care intră în aria de interes a bibliotecarilor clujeni. Totodată, în cadrul C.I.C.-ului sunt redactate bibliografii la cerere, se traduc materiale şi se desfăşoară activitate de referinţă pentru acoperirea unor teme de cercetare.

Nu în ultimul rând, personalul C.I.C-ului se implică activ în viaţa comunităţii, participând la simpozioane, conferinţe, seminarii, cursuri, datorită relaţiilor de colaborare stabilite cu diverse şi numeroase instituţii şi organizaţii, contribuind astfel la promovarea imaginii sale în comunitate şi implicit a imaginii bibliotecii al cărei serviciu este.

Cu toate resursele modeste alocate, Centrul de Informare Comunitară a făcut progrese de-a lungul anilor, vizibile prin indicatorii de performanţă realizaţi, care surprind în mod curent aspecte cantitative ale activităţii specifice. Iată câteva exemple: număr de informaţii şi referinţe furnizate: 1998 – 18.708; 2001 - 28.846; vizite (frecvenţă): 1998 – 3.724; 2001 – 5.451; documente consultate: 1998 – 13.814; 2001 – 17.610.

Calitatea serviciului este foarte bine ilustrată de rezultatele anchetei sociologice desfăşurate în întreaga bibliotecă în anul 1999. Aceasta a avut ca obiectiv identificarea gradului de satisfacţie al utilizatorilor faţă de tipurile de servicii furnizate de Biblioteca Judeţeană "Octavian Goga" Cluj. Pentru serviciul de informare comunitară, numărul total de respondenţi a fost de 73, cu 62 de răspunsuri valide. Prin calcularea indicilor parţiali de satisfacţie pe servicii – prin analiză factorială şi regresie –, Centrul de Informare Comunitară, deşi era un serviciu nou, a obţinut un indice de 1,788, adică un nivel de satisfacţie al utilizatorilor specifici situat între *"foarte mulţumit"* şi *"mulţumit"* – un rezultat foarte bun. Raportat la celelalte tipuri de servicii ale bibliotecii pentru care au fost chestionaţi utilizatorii, "informarea comunitară" a ocupat o poziţie de mijloc, între "consultare de carte şi periodice" (1,767) şi "împrumut de carte" (1,802).

C.I.C.-ul a fost singurul serviciu al Bibliotecii Judeţene care nu a primit răspunsuri de *"foarte nemulţumit"* la 4 din cei 6 indicatori specifici serviciului. De asemenea, la întrebarea directă *"Cât sunteţi de mulţumit de serviciul de informare comunitară al Bibliotecii Judeţene "Octavian Goga" Cluj?"* s-a primit un singur răspuns de *"foarte nemulţumit"* din totalul răspunsurilor valide, adică un procent de 1,6%.

Partea anchetei referitoare la Centrul de Informare Comunitară a reliefat faptul că primul loc ca ordine a priorităţilor în ceea ce priveşte acest serviciu este ocupat de asigurarea lui cu un număr corespunzător de materiale informative, de un înalt nivel calitativ, indicatorul "materialele informative existente" obţinând un procent foarte mare: 54,28%. Pe locurile următoare se situează "condiţiile de utilizare a serviciului" (spaţiu, iluminare, ambientare, alte dotări) – cu 23,13% şi "actualizarea informaţiei" – cu 8,95%. Ceilalţi indicatori care influenţează satisfacţia vizavi de acest serviciu sunt: "promptitudinea bibliotecarilor", cu un procent de 8,57% şi "programul pentru public", situat pe ultimul loc, cu un procent de 5,07%.

Pe lângă aceste informaţii puse la dispoziţie de specialişti în urma anchetelor periodice, C.I.C.-ul utilizează pentru a fi în permanenţă la curent cu doleanţele publicului *"Caietul utilizatorului C.I.C."* (aici se înregistrează nemulţumirile, sugestiile pentru îmbunătăţiri ori sunt adresate mulţumiri pentru calitatea serviciului), din care se pot trage concluzii foarte importante.

Perspective

Apreciem că formula actuală de lucru a Centrului de Informare Comunitară este inadecvată. Adaptarea C.I.C.-ului la cerinţele actuale de dezvoltare a serviciilor bibliotecii publice presupune **înfiinţarea în Biblioteca Judeţeană Cluj a unui serviciu de referinţe** – având drept model serviciul de referinţe din Statele Unite ale Americii, **în cadrul căruia informarea comunitară să se constituie doar într-o mică parte**. Acest lucru ar permite focalizarea activităţilor Centrului pe informarea comunitară, potrivit obiectivului său declarat, celelalte tipuri de activităţi – nespecifice şi consumatoare de timp - desfăşurate de personalul C.I.C.-ului urmând să intre în aria de interes a altor compartimente.

Pentru a construi un serviciu de referinţe trebuie mai întâi de toate să existe o viziune corespunzătoare asupra importanţei acestuia, importanţă care să fie ilustrată în politica managerială şi în obiectivele bibliotecii. Serviciul de referinţe trebuie să fie menţionat ca atare în organigrama bibliotecii, să aibă fonduri separat alocate, să deţină personal suficient, bine pregătit şi tehnică de vârf pentru a-l putea susţine şi, nu în ultimul rând, să beneficieze de campanii publicitare pe măsură.

Având în vedere faptul că elementul fundamental al oricărei organizaţii sunt indivizii care lucrează în interiorul acesteia, calitatea factorului uman reflectându-se îndeosebi în sectorul public în calitatea serviciilor prestate către populaţie, de o atenţie deosebită trebuie să se bucure problemele ridicate de managementul resurselor umane. Schimbarea mentalităţii personalului - în ideea acceptării acestui obiectiv şi a unor sarcini care sunt prea puţin obişnuite, precum şi a debarasării de prejudecata potrivit căreia împrumutul de publicaţii este cea mai importantă activitate a bibliotecii - joacă un rol deosebit. În condiţiile specifice ale bibliotecii noastre, mutarea în sediul nou din cartierul Mărăşti va oferi oportunitatea de a se degreva o parte din personal de atribuţiile tradiţionale (fapt datorat în principal asigurării accesului liber la colecţiile de publicaţii), fiind posibilă specializarea acestuia pe domenii de informare şi referinţe; în funcţie de necesităţi, se va putea proceda şi la recrutarea altor angajaţi.

Este de la sine înţeles că un serviciu de referinţe modern trebuie să aibă surse de informare actuale şi să deţină mijloace tehnice de ultimă oră. Aceasta nu înseamnă că sursele, respectiv mijloacele tradiţionale trebuie abandonate; este necesară reconsiderarea utilităţii acestora şi achiziţionarea, respectiv folosirea lor în consecinţă într-un mediu adecvat.

O strategie coerentă pentru constituirea unui serviciu de referinţe trebuie să ţină seama de toate funcţiile pe care acesta le îndeplineşte: informare, instruire şi îndrumare a utilizatorilor. Pe lângă interesul pentru informare, trebuie avută în vedere şi rezolvarea problemelor ridicate de instruirea şi îndrumarea utilizatorilor; astfel, este necesară alocarea de personal adecvat pentru desfăşurarea acestui tip de activitate, ore potrivite şi anumite modalităţi de instruire a utilizatorilor, respectiv nivelul/profunzimea informării şi timpul optim pe care bibliotecarul de referinţe îl va petrece cu un utilizator în căutare de informaţie.

Tipurile de servicii furnizate de bibliotecă prin serviciul de referinţe pot fi diverse, selecţia acestora fiind de dorit să se facă în funcţie de resursele materiale şi umane existente, precum şi de nevoile de informare ale comunităţii. Trebuie avută în vedere şi oferirea de servicii de referinţe pentru categorii specifice de populaţie: copii, tineri, persoane în vârstă, persoane cu dificultăţi materiale, persoane cu dizabilităţi, persoane aparţinând minorităţilor naţionale.

În sfârşit, de menţionat încă un aspect, care nu trebuie neglijat: cel al stabilirii modalităţilor specifice de evaluare a acestui tip de serviciu, pentru a se putea opera măsurile care se impun. Datorită vastităţii problemei, ne rezumăm să afirmăm doar că o singură tehnică de evaluare nu poate să ofere o imagine completă asupra acestuia. Apreciem că pot fi utilizate în paralel testarea modului de soluţionare a cererilor de informare şi referinţe de către personalul din acest serviciu (având la bază standarde de răspuns şi luând în considerare media răspunsurilor corecte date în serviciile similare din bibliotecile occidentale: 55% (26)(27), statistici de referinţă şi aplicarea periodică de chestionare utilizatorilor şi personalului serviciului de referinţe.

În ansamblul generos al serviciului de referinţe, serviciul de informare comunitară trebuie privit ca parte integrantă. Obiectivele şi direcţiile sale principale de acţiune trebuie incluse în planul de dezvoltare al serviciului de referinţe, contribuind prin activităţile sale specifice la strategia generală de deschidere a bibliotecii spre furnizarea de servicii noi, de calitate, corespunzătoare pretenţiilor clienţilor avizaţi de astăzi.

Din nefericire, în principal din cauza condiţiilor financiare care se profilează, nu putem îmbrăţişa atitudinea optimistă specifică încheierii unor astfel de articole, apreciind – în mod sceptic/realist – că va fi foarte dificilă menţinerea Centrului de Informare Comunitară al Bibliotecii Judeţene Cluj la nivelul actual de dezvoltare, focalizarea Centrului pe informaţia comunitară, respectiv înfiinţarea unui serviciu de informare şi referinţe în biblioteca noastră rămânând foarte probabil un deziderat pentru vremuri mai generoase.

Notă:
Începând din luna noiembrie a anului 2002, Centrul de Informare Comunitară funcţionează în sediul central al Bibliotecii Judeţene "Octavian Goga" Cluj, situat pe Calea Dorobanţilor f.n. Celor două sectoare de informare, locală şi europeană, li s-a adăugat un al treilea, la 21 decembrie 2002, în cadrul C.I.C.-lui fiind inaugurat Centrul Public de Informare NATO.

Bibliografie:

1) Drucker, Peter F. *The Age of Discontinuity: Guidelines to Our Changing Society*.- New York: Harper & Row, 1979, p. 177
2) Cole, G. A. *Management: Theory and Practice*.- London: DP Publications Ltd., 1990, p. 69
3) Brophy, Peter; Coulling, Kate. *Quality Management for Information and Library Managers*.- Hampshire: Aldershot: Aslib Gower, [1996], p. 140
4) Stueart, Robert D.; Moran, Barbara E. *Management pentru biblioteci şi centre de informare*.- Bucureşti: Biblioteca Naţională a României: A.B.B.P.R., 1998, p. 241
5) Banciu, Doina. *Sisteme automatizate de informare şi documentare*.- Bucureşti: Tehnică, 1997, p. 20
6) Stoica, Ion. *Criza în structurile infodocumentare. Sensuri şi semnificaţii contemporane*.- Constanţa: Ex Ponto, 2001, p. 15
7) Toffler, Alvin. *Powershift: Puterea în mişcare*.- [Bucureşti]: Antet, 1995, p. 467
8) Stueart, Robert D.; Moran, Barbara E. *Management pentru biblioteci şi centre de informare*.- Bucureşti: Biblioteca Naţională a României; A.B.B.P.R., 1998, p. VIII
9) Coffman, Steve. *Referinţele aşa cum sunt ele realizate de alţii*. În: "Biblioteconomie. Culegere de traduceri prelucrate", 2, 2000, p. 16-22
10) Scott, Kim Allen. *Belly Up to the Information Bar*. În: "American Libraries", May 2001, p. 70-71
11) Stoica, Ion. *Criza în structurile infodocumentare. Sensuri şi semnificaţii contemporane*.- Constanţa: Ex Ponto, 2001, p. 194
12) Toffler, Alvin. *Al treilea val*.- Bucureşti: Politică, 1983, p. 489
13) Stueart, Robert D.; Moran, Barbara E. *Management pentru biblioteci şi centre de informare*.- Bucureşti: Biblioteca Naţională a României; A.B.B.P.R., 1998, p. 238
14) Coravu, Robert. *De la Cerber la Ulise*. În: "Buletin ABIR", vol. 11, 1, 2000, p. 7-8
15) Thorhauge, Jens. *Noi tendinţe în bibliotecile publice scandinave*. În*: Biblioteca publică – o resursă pentru comunitate*.- Cluj-Napoca: Casa Cărţii de Ştiinţă; A.N.B.P.R., 2000, p. 23
16) *Manifestul UNESCO pentru bibliotecile publice*, 1994, p. 1
17) Tyckoson, David A. *De la oameni pentru oameni: Cum ajută bibliotecile publice democraţia*. În: "Biblioteconomie. Culegere de traduceri prelucrate", 2, 2001, p. 98
18) Anghelescu, Hermina G. B. *Romanian Libraries Recover after the Cold War: The Communist Legacy and the Road Ahead*. În: "Libraries & Culture. A journal of library history", Volume 36, Number 1, Winter 2001, p. 249
19) Kiraly, Adriana. *Cercetarea intereselor utilizatorilor – etapă indispensabilă constituirii CIC*. În: "Biblioteca", 7, 1997, p. 179-184
20) Pervain, Augusta. *C.I.C. – strategie tip*. În: "Biblioteca", 7, 1997, p. 184-187
21) Burian, Adina. *Aplicaţii soft pentru Centrul de Informare Comunitară*. În: "Biblioteca", 11-12, 1997, p. 328-330
22) Dodu, Georgeta. *C.I.C. – Potenţial şi direcţii de dezvoltare*. În: "Biblioteca", 11-12, 1997, p. 326-328
23) Dodu, Marius. *Strategia promovării C.I.C.* În: "Biblioteca", 11-12, 1997, p. 324-326
24) Pervain, Augusta. *Serviciul bibliografic – redefinire*. În: "Lectura", 21, 1995, p. 10-12
25) Pervain, Augusta; Dodu, Georgeta. *Bibliografia locală şi C.I.C. (Centrul de Informare Comunitară)*. În: *Referate şi comunicări de bibliologie: [lucrările sesiunii ştiinţifice] "100 de*

ani de la înființarea Cercului Literar Ovidiu din Constanța: 1897-1997”.- Constanța: Biblioteca Județeană Constanța, 1999, p. 43-47
26) *Reference and Information Services: An Introduction*. General editors: Richard E. Bopp, Linda C. Smith.- Englewood: Libraries Unlimited, Inc., 1995, p. 218
27) Coravu, Robert. *De la Cerber la Ulise*. În: “Buletin ABIR”, vol. 11, 1, 2000, p. 7-8

Biblioteci filiale – Biblioteci specializate

Gabriela Morărescu[1]
B.C.U.– Cluj,

În structura organizatorică a Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga" din Cluj-Napoca, ca de altfel şi a altor biblioteci universitare centrale din ţară, un loc aparte îl ocupă *bibliotecile filiale*, biblioteci ce deservesc catedrele de specialitate ale facultăţilor Universităţii „Babeş-Bolyai" şi care au locaţii în clădiri administrate de către aceste facultăţi.

Fiecare bibliotecă filială oferă baza documentară şi de informaţii necesară desfăşurării procesului de învăţământ şi cercetare, având ca beneficiari specifici studenţii facultăţilor deservite, cadrele didactice şi cercetătorii ştiinţifici asociaţi acestor facultăţi, dar oferind servicii tuturor beneficiarilor înscrişi la BCU „Lucian Blaga".

Personalul bibliotecilor filiale este format din persoane cu studii superioare în domeniul specific facultăţilor deservite (aceste persoane având şi un atestat în biblioteconomie), cu studii superioare de lungă şi scurtă durată în biblioteconomie şi persoane cu studii medii (care au la rândul lor atestat în biblioteconomie).

În general publicul poate beneficia de serviciile bibliotecilor filiale pe tot parcursul unei zile lucrătoare (orele 8–20) şi sâmbătă doar dimineaţa, excepţie făcând unele filiale mici, care au un program de funcţionare cu o singură tură. În sesiunile de examene orarul zilelor lucrătoare se aplică şi în zilele de sâmbătă şi duminică.

Pentru a oferi produse utile, colecţii şi servicii concrete, *bibliotecarul de filială* trebuie să cunoască în amănunt facultatea deservită (respectiv catedrele deservite) şi nevoile utilizatorilor. El trebuie să cunoască structura organizatorică a catedrelor, disciplinele de studiu, colectivul de cadre didactice (foarte importantă fiind cunoaşterea persoanelor cu funcţii de conducere, a celor care răspund de biblioteci şi a celor care administrează clădirile unde au locaţie filialele), organizarea studenţilor pe ani de studii (linii de studiu, secţii, număr de studenţi) şi a disciplinelor studiate de aceştia, să cunoască domeniile şi/sau temele de cercetare abordate de colectivele de cercetători ştiinţifici asociaţi catedrelor în cauză. Astfel, *bibliotecarul de filială* trebuie să aibă o atitudine întotdeauna deschisă, amabilă şi să aibă aptitudini de a lucra mereu într-o atmosferă tensionată, chiar stresantă.

Activităţile desfăşurate într-o bibliotecă filială sunt foarte diversificate, unele cu caracter permanent, altele cu caracter secvenţial, complexitatea unui post de bibliotecar de filială fiind mare. Dintre activităţile cu caracter permanent, cea mai mare pondere o deţine activitatea de *relaţii cu publicul* (servirea şi primirea publicaţiilor, informaţii bibliografice curente şi de profunzime, înscrierea cititorilor noi, formarea şi educarea permanentă a utilizatorilor), urmată de activitatea specifică de *tehnică de bibliotecă* (evaluare/cataloga-re/clasificare de cărţi şi periodice intrate ca donaţii directe, prelucrarea publicaţiilor, tradiţional şi, în unele cazuri, automatizat, organizarea şi administrarea instrumentelor de bibliotecă, realizarea unor baze bibliografice la cererea utilizatorilor). În ceea ce priveşte activităţile cu caracter secvenţial, aici intră reorganizările şi verificările periodice ale fondurilor şi activităţile ce au un rol important în permanenta formare profesională a personalului bibliotecar (cursuri de iniţiere şi perfecţionare în prelucrarea automatizată a publicaţiilor, în utilizarea unor noi programe automatizate).

Pentru ca desfăşurarea activităţii într-o bibliotecă filială să fie eficientă şi optimă, trebuie ca această bibliotecă să fie foarte bine organizată din punct de vedere al aşezării fondurilor de publicaţii, al instrumentelor de căutare puse la dispoziţia utilizatorilor (tradiţionale şi/sau automatizate), al menţinerii legăturii atât cu Biblioteca Centrală cât şi cu colectivul de cadre didactice de la catedrele de studiu deservite. Nu în ultimul rând, trebuie să existe o colaborare foarte bună în cadrul colectivului de bibliotecari, secretul unei astfel de colaborări fiind *munca de echipă*.

[1] E-mail: gabim@hasdeu.ubbcluj.ro

Deşi bibliotecile filiale ale BCU „Lucian Blaga" funcţionează după aceleaşi principii, ele diferă în funcţie de locaţia lor (clădiri vechi/ locaţii nou amenajate), de organizarea sălilor componente (cu ghişeu de servire a publicaţiilor/ fără ghişeu), de numărul şi nevoile utilizatorilor (studiu la sală, împrumut la domiciliu al publicaţiilor, crearea unor produse de informare pe diferite teme – baze de date). Astfel, exemplificările ce vor urma se vor referi concret la filiala Zoologie (filială componentă a serviciului Biologie-Geologie-Geografie, pe lângă alte 5 puncte de bibliotecă).

Lucrarea de faţă îşi propune o comparaţie între o bibliotecă filială şi o bibliotecă specializată, din diferite puncte de vedere, pentru a confirma faptul că noţiunea de *bibliotecar de filială* semnifică îmbinarea benefică a două profesii: specialist în informare şi specialist într-un anumit domeniu de cercetare.

Înainte de această comparaţie este necesară o succintă descriere a unei biblioteci specializate, inspirată de lucrarea „Biblioteci specializate", prezentată la conferinţa „Tendinţe contemporane în biblioteconomie şi ştiinţa informării" ţinută la Cluj-Napoca în mai 1996, de Julie Hallmark de la Facultatea de Biblioteconomie şi Ştiinţa Informării de la Universitatea din Austin – Texas.

Biblioteca specializată este o bibliotecă patronată de o anumită organizaţie sau instituţie, care colectează şi organizează documente specializate pe domenii foarte limitate şi oferă servicii foarte detaliate unui grup de beneficiari extrem de specializaţi, pentru a sprijini sarcinile şi obiectivele organizaţiei patronatoare, furnizând informaţii eficiente şi rapide.

Personalul bibliotecilor specializate este format din bibliotecari specializaţi în ştiinţa informării care uneori sunt puşi în situaţia de a colabora cu colective de cercetare specializate în diverse domenii, capabili să lucreze în situaţii tensionate, flexibili în ceea ce priveşte sarcinile de serviciu.

Bibliotecile specializate oferă o variată gamă de servicii, de la transmiterea documentelor până la activităţi de evaluare, analiză şi prelucrarea informaţiei.

La nivel mondial, în 1909 a luat fiinţă Asociaţia Bibliotecilor Specializate (Special Libraries Association – SLA), care cuprinde peste 15000 membri ă280 fiind din Europa), asociaţie cu mai multe filiale, delimitate geografic, şi cu mai multe diviziuni specializate, în funcţie de domeniul de interes (ex. Publicitate şi marketing, Biologie, Geografie şi hărţi, Educaţie, Inginerie, Ziaristică, Farmacologie, etc.)

Colecţiile bibliotecilor

Bibliotecile specializate au colecţii reduse, achiziţionate în funcţie de utilitatea lor în satisfacerea nevoilor beneficiarilor, punându-se accent pe informaţia curentă: cărţi şi reviste de specialitate, rapoarte tehnice, publicaţii guvernamentale, standarde, surse de referinţă, cataloage, rapoarte financiare, date de laborator, rapoarte anuale, etc. Multe titluri vor fi achiziţionate chiar sub formă de CD-ROM sau alte produse multimedia. Prin materialele achiziţionate într-un mod cât mai economic, bibliotecile specializate trebuie să-şi demonstreze permanent utilitatea.

Biblioteca filială are colecţii mai mari, în care sunt cuprinse fonduri de carte şi publicaţii seriale achiziţionate prin intermediul BCU „Lucian Blaga" şi prin donaţii directe ale unor personalităţi sau instituţii. Din păcate, aceste achiziţii sunt din ce în ce mai puţine în ultimii ani, din lipsă de fonduri financiare, ceea ce face ca bibliotecarul de filială să se simtă frustrat ori de câte ori trebuie să explice acest lucru utilizatorilor (în general cadrele didactice şi cercetătorii vor informaţie proaspătă din cărţi publicate în străinătate, studenţii vor mai multe exemplare din publicaţiile cerute în bibliografiile disciplinelor de studiu).

Filiala Zoologie deţinea la data de 31 dec. 2002, 46586 volume (32890 cărţi şi 11998 publicaţii seriale), publicaţii organizate în mai multe fonduri, unele cu circulaţie mai lentă (fondurile de carte şi reviste vechi), altele cu mare circulaţie (cărţi şi reviste curente, manuale universitare).

Apare aici o deosebire între cele două tipuri de biblioteci comparate, în sensul că biblioteca filială nu dispune de un fond propriu de achiziție a publicațiilor, acest lucru avantajând într-un fel bibliotecile specializate.

Organizare şi acces la colecții:

În general, într-o bibliotecă specializată se asigură accesul la colecție prin intermediul unei scheme de clasificare, a catalogării pe subiecte şi a indexurilor. Uneori este nevoie de o terminologie destul de detaliată, datorită profilului specific de activitate. Bibliotecarul are aici un rol important şi în controlul informației înregistrată la nivel instituțional, în păstrarea, folosirea şi dispoziția documentelor, putând deveni răspunzător de arhiva instituției patronatoare.

Biblioteca filială asigură accesul la colecțiile sale prin intermediul diferitelor instrumente de informare, tradiționale şi automatizate: catalogul on-line al B.C.U. „L. Blaga" (care se poate accesa de la o stație pusă la dispoziția cititorilor în sala de lectură, realizat prin utilizarea sistemului integrat de bibliotecă ALEPH 500), baze de date proprii (realizate în programul de bibliotecă ProCite – foarte „prietenos" pentru utilizator şi pentru bibliotecar), un sistem tradițional de cataloage sub formă de fişe (catalog alfabetic, sistematic – după clasificarea C.Z.U., tematic, iar pentru publicații seriale şi catalog geografic).

Servicii pentru beneficiari

În ce priveşte serviciile oferite de o bibliotecă specializată, acestea se pot grupa astfel: *servicii de referință* (răspunsuri rapide, prin consultarea unei surse de referință tipărite, electronice sau de altă natură), *informare detaliată* (servicii care implică alocarea unui interval de timp mai mare, cercetarea unor baze de date), *transmiterea documentelor* (se apelează la un serviciu comercial de transmitere a documentelor), *menținerea la curent* cu informația de ultimă oră (furnizarea unui produs în funcție de necesitățile beneficiarului : adnotări, abstracte, text parțial sau integral), *circulația* (fiecare bibliotecă specializată alege între a trimite materialele beneficiarilor interesați sau a le păstra pentru a fi consultate pe loc), *formarea beneficiarilor* (bibliotecarul instruieşte beneficiarii la utilizarea produselor de informare), *servicii foarte specializate* (analize şi evaluări ale informației, localizarea informației, reprezentări grafice, recomandări pentru activități ulterioare, traduceri).

La o bibliotecă filială, serviciile oferite beneficiarilor se aseamănă foarte mult cu cele enumerate mai sus. Astfel, se oferă servicii de referință (informații la care se poate răspunde consultând un dicționar sau purtând o convorbire telefonică, o scurtă informație bibliografică, denumirea populară a unei specii de animal sau plantă, etc.), *servicii de informare detaliată (*informații de profunzime care necesită consultarea unor alte produse de informare tipărite). Catalogul colectiv al cărților străine intrate în bibliotecile din România, a unor tabele de clasificare sistematică, a unor baze de date, a unor publicații din fondurile bibliotecii), *menținerea la curent* cu publicațiile nou intrate în bibliotecă (liste, completarea în cataloagele tradiționale şi automatizate a descrierilor publicațiilor noi), *circulația* publicațiilor (un serviciu predominant având în vedere specificul unei biblioteci universitare de a contribui la procesul de învățământ: servirea publicațiilor spre a fi consultate pe loc sau împrumutul la domiciliu), *formarea şi educarea utilizatorilor* pentru a putea folosi produsele de informare din bibliotecă, a respecta condițiile de consultare şi de returnare a publicațiilor împrumutate (număr mare de studenți – număr insuficient al unor manuale), *servicii specializate* (crearea unor produse noi de informare, la cererea beneficiarilor sau necesare datorită condițiilor tehnice existente la filiale).

În ceea ce priveşte ultimul serviciu amintit mai sus, la biblioteca de Zoologie a apărut necesitatea creării unor baze de date proprii (în ProCite) datorită conectării deseori defectuoase la Internet (prin intermediul rețelei Universității) şi astfel a imposibilității consultării catalogului online (Aleph). Există bază de date pentru publicațiile seriale din fondul curent şi fondurile vechi, pentru cărțile intrate din 1992 până în prezent (în care se completează descrierile tuturor cărților din fondul curent), baze de date cu activitatea ştiințifică a cadrelor didactice şi cercetătorilor de la

Facultatea de Biologie şi Geologie, Departamentul Biologie, baze de date realizate la cererea cadrelor didactice (Bibliografie herpetologică, indici de reviste de specialitate).

Pregătirea personalului bibliotecar

Personalului bibliotecar din orice bibliotecă îi revine sarcina de a-i învăța pe beneficiari cum să folosească produsele de informare disponibile, tradiționale sau automatizate. Pentru aceasta sunt necesare unele aptitudini ca: operarea pe calculator şi cunoaşterea diferitelor programe automatizate, cercetarea pe Internet şi a bazelor de date online, cunoaşterea tehnicilor de catalogare, indexare, clasificare; cunoaşterea a legislației de bibliotecă, a regulamentului de funcționare a bibliotecii respective şi nu în ultimul rând abilități în desfăşurarea activității cu publicul (amabilitate, înțelegere, răbdare, rezistență la stres).

Bibliotecarii din bibliotecile specializate folosesc Internetul pentru poşta electronică, buletine de ştiri, grupuri de dezbateri (pentru a se ajuta în rezolvarea unor solicitări dificile şi pentru a-şi menține la zi cunoştințele despre diverse resurse şi servicii noi), pentru a găsi diverse informații gratuite.

În pregătirea bibliotecarilor de filială are mare importanță participarea la cursurile de perfecționare organizate periodic de BCU sau de alte biblioteci din localitate sau din alte localități din țară, dar şi implicarea personală a bibliotecarilor, în dorința de autoperfecționare continuă. A început şi la noi să aibă mare importanță Internetul, pentru poştă electronică, grupuri de discuții pe diferite teme sau pentru diferite categorii de personal, însă trebuie conştientizat faptul că poți aştepta răspuns la o întrebare numai dacă adresezi cuiva această întrebare. Deci, grupurile de discuții pe cale electronică să constituie cu adevărat o cale de dialog, nu numai de aflare a unor noutăți.

Satisfacțiile personalului bibliotecar

Bibliotecarii din bibliotecile specializate se bucură de un mare grad de autonomie în ceea ce priveşte alegerea sistemului de automatizare, menținerea legăturii cu furnizorii şi vendorii, modul de catalogare şi indexare a materialelor, stabilirea programului de lucru. Ei lucrează un timp îndelungat cu aceiaşi beneficiari ceea ce duce la stabilirea unor relații amicale care dau satisfacție muncii lor, le răsplăteşte efortul şi au sentimentul că aduc o contribuție concretă la desfăşurarea activității instituției patronatoare.

Spre deosebire de personalul din bibliotecile specializate, bibliotecarul de filială nu are acelaşi grad de autonomie, neavând un rol decizional ci doar consultativ în achiziționarea publicațiilor sau a sistemului de automatizare, în modul de catalogare/indexare, în stabilirea programului de lucru. În ceea ce priveşte organizarea spațiului de funcționare, el depinde de hotărârile luate la nivel de Decanate, aici având mare importanță menținerea unei legături amiabile cu colectivul de cadre didactice, dar şi cu administratorii de clădiri (lucru care-l pune uneori în situații mai mult sau mai puțin delicate). Autonomia intervine în modul de organizare a fondurilor bibliotecii şi a produselor de informare, în funcție de nevoile beneficiarilor specifici. Nu lipsesc însă satisfacțiile profesionale, când studenții apelează cu încredere la produsele de informare puse la dispoziția lor şi folosesc cu plăcere sala de lectură, când bibliotecarului de filială i se acordă încredere din partea cadrelor didactice în realizarea unor lucrări bibliografice de specialitate sau când pur şi simplu utilizatorii pleacă mulțumiți din bibliotecă.

Biblioteca filială, la fel ca orice bibliotecă specializată, are un rol deosebit în satisfacerea nevoilor de informare ale utilizatorilor săi, în formarea lor ca viitori specialişti în diferite domenii.

În contextul dezvoltării tehnologiei informației şi al nevoilor crescânde ale utilizatorilor, ar fi necesară o mai bună dotare tehnică a bibliotecilor filiale pentru a putea oferi informația cerută pe suport magnetic sau de hârtie (xerocopii) şi alocarea unui fond mai mare pentru achiziția publicațiilor.

Bibliografie: *Tendințe contemporane în biblioteconomie şi ştiința informării: lucrările conferinței*, Cluj-Napoca 23-26 mai 1996, Iaşi 30 mai – 2 iunie 1996. Iaşi, Editura SHAKTI, 1996.

Centrul Public de Informare NATO
– prezentare –

Georgeta Dodu[1]
Biblioteca Judeţeană
"O.Goga" – Cluj

Problema securităţii globale a primit după evenimentele tragice din data de 11 septembrie 2001 noi valenţe, preocuparea pentru asigurarea acesteia devenind prioritară pentru guvernele statelor lumii. În acest context, rolul Organizaţiei Tratatului Atlanticului de Nord - înfiinţată pe baza tratatului semnat la Washington la 4 aprilie 1949 - a devenit unul extrem de important. Iniţial, organizaţia a cuprins 12 state: Belgia, Canada, Danemarca, Franţa, Islanda, Italia, Luxemburg, Marea Britanie, Norvegia, Olanda, Portugalia şi Statele Unite ale Americii, cărora li s-au adăugat: Grecia şi Turcia în anul 1952, Republica Federală Germania în anul 1955, Portugalia şi Spania în 1982, Republica Cehă, Polonia şi Ungaria în anul 1999, în anul 2002 fiind invitate să adere la Alianţă alte şapte state: Bulgaria, Estonia, Letonia, Lituania, România, Slovacia şi Slovenia. NATO este o alianţă militară destinată prevenirii şi respingerii agresiunii, obiectivul său central fiind acela de a asigura apărarea şi securitatea ţărilor membre, contribuind la dezvoltarea cooperării economice şi politice între membrii săi.

Rolul jucat de NATO în lupta împotriva terorismului internaţional, precum şi stabilirea ca obiectiv al politicii externe a României integrarea în structurile euro-atlantice reprezintă la această oră subiecte de mare interes, necesitând susţinere prin asigurarea accesului la o informare corespunzătoare.

Venind în întâmpinarea unei atari necesităţi şi având avantajul de a fi o instituţie care se adresează tuturor categoriilor de populaţie, Biblioteca Judeţeană *"Octavian Goga"* Cluj şi-a asumat dificila sarcină de a fi deschizătoare de drumuri, inaugurarea Centrului Public de Informare NATO, la 21 decembrie 2002, rotunjind astfel eforturile acesteia de a ţine pasul cu nevoile de informare ale cetăţenilor şi de a corespunde exigenţelor societăţii informaţionale.

Centrul Public de Informare NATO este cuprins în structura Centrului de Informare Comunitară al Bibliotecii Judeţene Cluj, inaugurat în anul 1997 şi care mai include Centrul Public de Informare Locală şi Centrul Public de Informare Europeană.

Înfiinţat cu sprijinul Ministerului Informaţiilor Publice şi al Consiliului Judeţean Cluj, Centrul Public de Informare NATO are drept scop informarea cetăţenilor cu privire la procesul de integrare a României în Organizaţia Tratatului Atlanticului de Nord, structurile, componenţa şi activităţile Alianţei, rolul şi misiunea acesteia în sistemul mondial de securitate.

Centrul Public de Informare NATO este **singurul centru public de acest tip din România**, care oferă acces la informaţie specializată tuturor cetăţenilor, desfăşurând activitate de pionierat în domeniu. Astfel, personalul Centrului selectează şi organizează informaţii de profil, facilitează accesul la informaţie şi asigură asistenţă în regăsirea acesteia, pune la dispoziţia clienţilor publicaţii, baze de date şi calculatoare conectate la Internet, face căutări pe probleme specifice, monitorizează articole din presa electronică, asigură servicii de copiere pe suport tradiţional şi electronic a informaţiei, organizează conferinţe, seminarii, dezbateri publice, expoziţii, mese rotunde.

Spaţiul generos pe care îl ocupă Centrul de Informare Comunitară şi, implicit, Centrul Public de Informare NATO, în clădirea nouă a Bibliotecii Judeţene Cluj este dotat cu mijloace tehnice adecvate: 10 calculatoare conectate la reţeaua Internet, o imprimantă şi un server. Personalul care deserveşte Centrul Public de Informare NATO este format din 2 persoane (bibliotecari cu studii superioare), care au un program de lucru de luni până vineri între orele 8.00-20.00, sâmbăta între orele 8.00-15.00, programul de relaţii cu publicul fiind de luni până vineri 9.00-20.00, iar sâmbăta 9.00-15.00.

[1] E-mail: geta_dodu@bjc.ro

Modalităţile de furnizare a informaţiilor sunt multiple: direct, prin telefon, poştă şi e-mail. În cadrul serviciilor furnizate cetăţenilor de Centrul de Informare Comunitară, se intenţionează ca până la sfârşitul anului să se implementeze serviciul de referinţe prin e-mail *"Întreabă bibliotecarul"*, cei interesaţi putând să adreseze întrebări specializate direct de pe pagina de web a bibliotecii (www.bjc.ro), unul dintre domeniile acoperite fiind *"Organizaţia Tratatului Atlanticului de Nord - NATO"* (alături de *"Uniunea Europeană"* şi *"Consiliul Europei"*).

O reuşită a personalului Centrului Public de Informare NATO este aplicaţia *"InfoNATO"*, realizată în primul rând datorită celor 10 calculatoare conectate la Internet şi imensităţii acestei reţele, precum şi din cauza numărului mic de publicaţii tipărite ce conţin informaţie de profil. Aplicaţia a fost realizată în Microsoft Access şi pune la dispoziţia utilizatorilor informaţii generale referitoare la Alianţa Nord-Atlantică: componenţă (statele membre, cu informaţii din domeniul militar referitoare la fiecare în parte) şi structură (structuri civile, militare, comitete şi instituţii principale, organizaţii şi agenţii subordonate, organizaţii parlamentare şi nonguvernamentale), precum şi adrese de web specifice, actualizate în permanenţă (fiind precizate în mod sintetic informaţiile conţinute şi observaţii acolo unde este cazul, de ex. dacă adresa este oficială sau nu). De subliniat faptul că posibilităţile de căutare a informaţiei sunt practic nelimitate şi, în plus, fiecare adresă din listă conţine un hyperlink către site-ul respectiv, utilizatorul având posibilitatea de a găsi imediat, fără căutări intermediare, informaţia dorită.

Printre activităţile pe care le desfăşoară personalul Centrului, de menţionat este monitorizarea presei electronice, demarată chiar de la înfiinţarea acestuia şi care presupune identificarea, selectarea şi copierea zilnică în fişiere Microsoft Word a articolelor din presa electronică referitoare la NATO, problemele de securitate globală, implicarea armatei române în operaţiunile Alianţei, întâlnirile care au loc la nivel mondial şi care pun problema luptei împotriva terorismului.

Pentru a realiza o analiză corespunzătoare a activităţilor desfăşurate de Centrul Public de Informare NATO, am monitorizat solicitările specifice şi rezultatele obţinute în primele 10 luni de la deschiderea sa, respectiv perioada ianuarie-octombrie 2003, activitate în urma căreia au rezultat următoarele situaţii statistice:

Anexe :

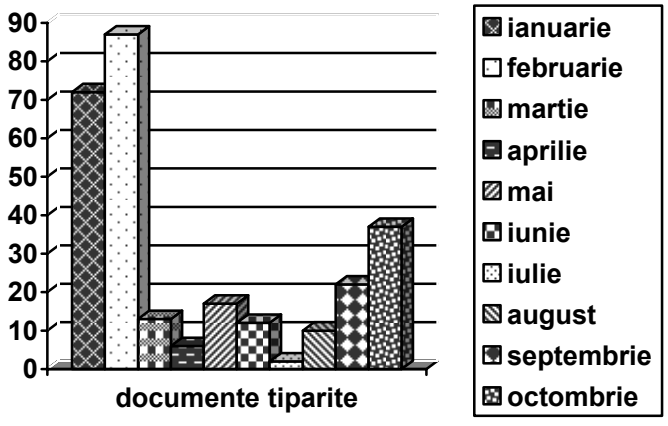

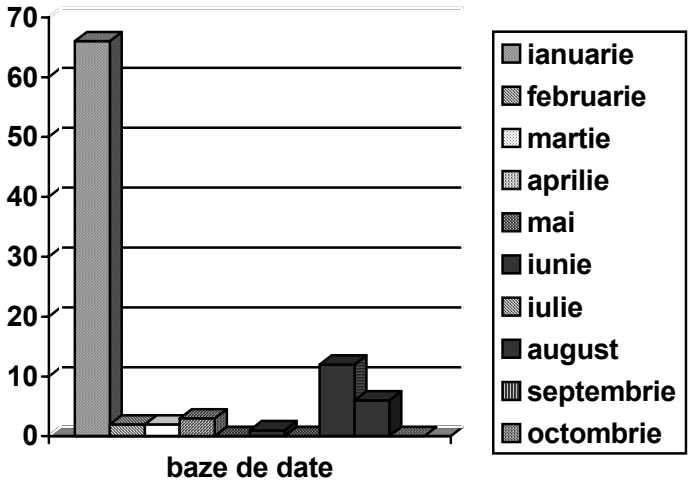
70
60
50
40
30
20
10
0
baze de date
ianuarie
februarie
martie
aprilie
mai
iunie
iulie
august
septembrie
octombrie

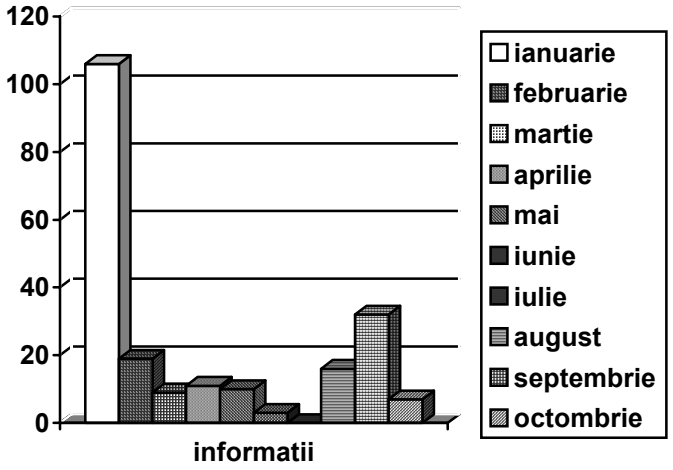
120
100
80
60
40
20
0
informatii
ianuarie
februarie
martie
aprilie
mai
iunie
iulie
august
septembrie
octombrie

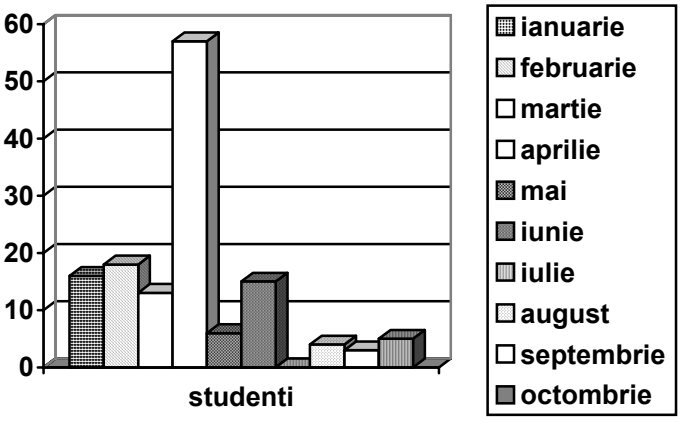
60
50
40
30
20
10
0
studenti
ianuarie
februarie
martie
aprilie
mai
iunie
iulie
august
septembrie
octombrie

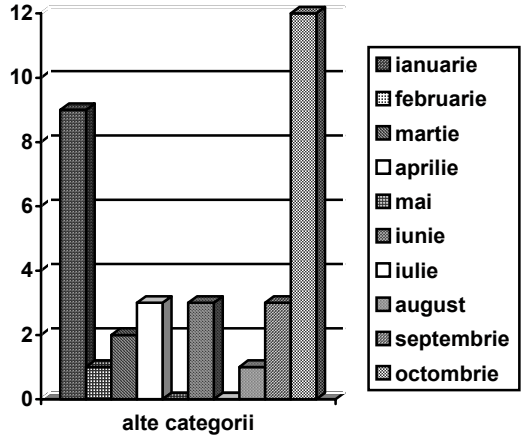
12
10
8
6
4
2
0
alte categorii
ianuarie
februarie
martie
aprilie
mai
iunie
iulie
august
septembrie
octombrie

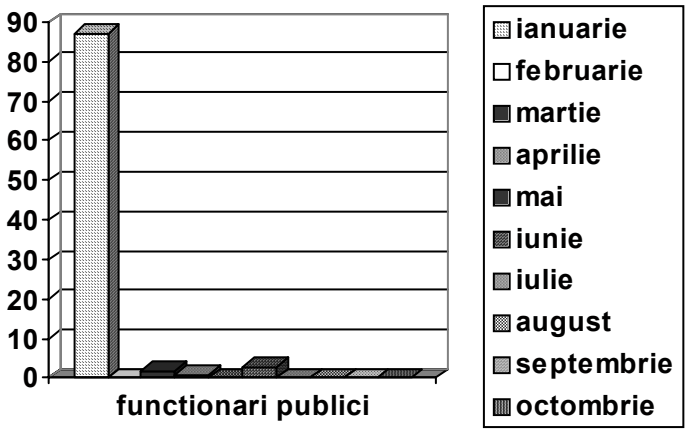
90
80
70
60
50
40
30
20
10
0
functionari publici
ianuarie
februarie
martie
aprilie
mai
iunie
iulie
august
septembrie
octombrie

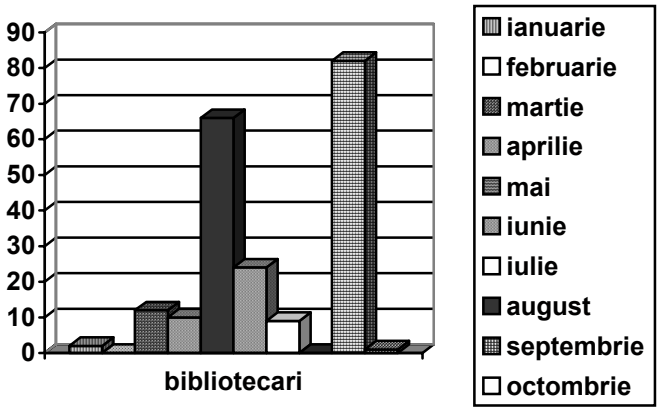
90
80
70
60
50
40
30
20
10
0
bibliotecari
ianuarie
februarie
martie
aprilie
mai
iunie
iulie
august
septembrie
octombrie

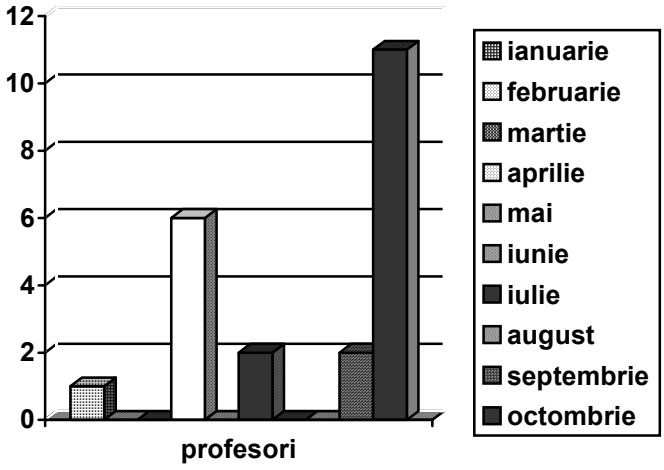
12
10
8
6
4
2
0
profesori
ianuarie
februarie
martie
aprilie
mai
iunie
iulie
august
septembrie
octombrie

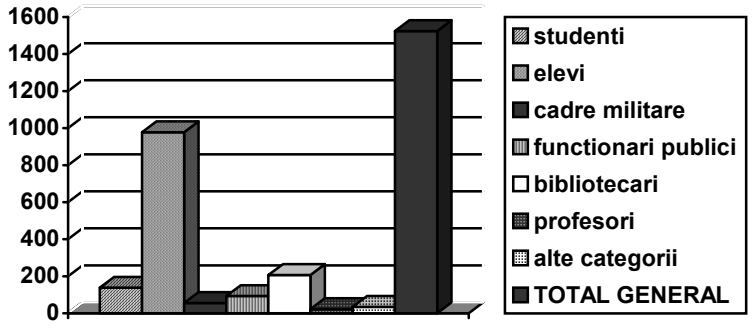
1600
1400
1200
1000
800
600
400
200
0
studenti
elevi
cadre militare
functionari publici
bibliotecari
profesori
alte categorii
TOTAL GENERAL

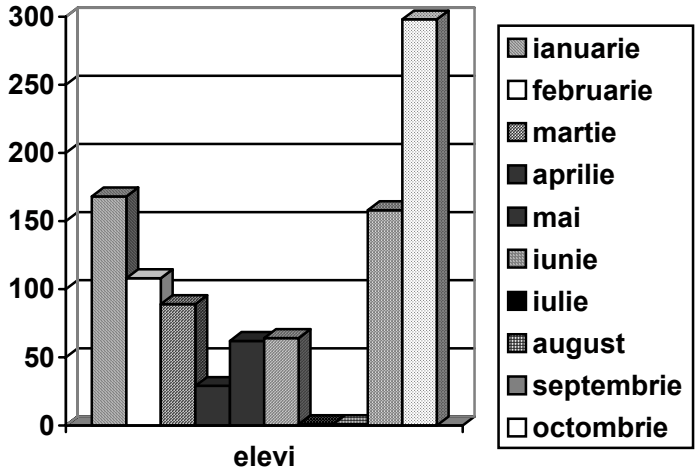
300
250
200
150
100
50
0
elevi
ianuarie
februarie
martie
aprilie
mai
iunie
iulie
august
septembrie
octombrie

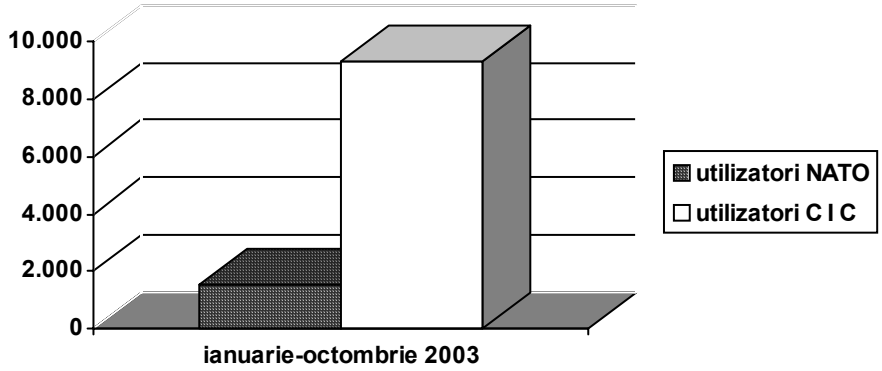

Studiind datele statistice referitoare la documentele tipărite, am ajuns la concluzia că, deşi sunt reduse ca număr de titluri (nu şi ca număr de exemplare), ele satisfac cerinţele utilizatorilor, deoarece conţin informaţie consistentă, sintetică şi actuală, fiind consultate în permanenţă. Numărul mic de utilizatori care au consultat bazele de date este generat de numărul de licenţe disponibile care limitează accesul la ele. În ceea ce priveşte solicitările de informaţie specifică, ele nu sunt multe ca număr, dar, îmbucurător, sunt constante.

Numărul cetăţenilor care au apelat în perioada ianuarie-octombrie 2003 la serviciile Centrului Public de Informare NATO (1525 utilizatori), raportat la numărul celor care au apelat la serviciile Centrului de Informare Comunitară (9330 utilizatori), în care acesta este înglobat, este satisfăcător, dat fiind faptul că Centrul NATO se află la început de drum şi că bugetul alocat pentru promovarea acestui serviciu este necorespunzător.

O analiză sumară a categoriilor de utilizatori exprimate în procente - **1**. Elevi: 64,13%; **2**. Bibliotecari: 13,50%; **3.** Studenţi: 8,98%; **4.** Funcţionari publici: 6,03%; **5.** Cadre militare: 3,60%; **6.** Alte categorii: 2,22%; **7.** Profesori: 1,44%, coroborată cu observaţiile zilnice, ne-a permis să tragem câteva concluzii, unele chiar surprinzătoare, care au demolat prejudecăţi ale personalului Centrului:

Numărul mare de elevi se datorează vizitelor colective, organizate de bibliotecă ori de instituţiile de învăţământ cu scopul de a cunoaşte serviciile furnizate de Centrul Public de Informare NATO; acesta nu ilustrează o preocupare reală şi constantă pentru acest tip de probleme, ci doar un interes de moment, conjunctural.

Interesul studenţilor pentru acest tip de probleme este continuu şi se manifestă în general în perioada sesiunilor de examene. Este de remarcat aici interesul deosebit al celor care pregătesc o lucrare, o teză de licenţă sau studiază pentru un examen de masterat.

Funcţionarii publici şi cadrele militare au manifestat un interes ridicat pentru acest tip de informaţie în prima parte a anului 2003, ca rezultat al vizitei Preşedintelui, a Primului Ministru şi a delegaţiei de oficialităţi din luna ianuarie 2003. Ulterior, numărul acestora s-a redus considerabil.

Surprinzătoare a fost constatarea interesului destul de scăzut al cadrelor militare pentru studierea informaţiei disponibile la Centru. O posibilă explicaţie ar fi existenţa unor surse de informare corespunzătoare la unităţile în care activează. Interesant de semnalat este faptul că Centrul Public de Informare NATO a primit vizita unor serii de delegaţii de ofiţeri superiori din ţară şi de peste hotare şi, de asemenea, că se apelează la Centru pentru susţinerea cu materiale informative în cadrul unor manifestări de profil.

Vizitele profesorilor – în general din învăţământul preuniversitar – sunt rare şi se asociază de regulă cu cele ale elevilor.

Bibliotecarii, colegii noştri, manifestă o preocupare constantă, explicabilă profesional, pentru activitatea Centrului şi serviciile pe care le pune la dispoziţie. Multe biblioteci din ţară

organizează vizite la biblioteca noastră, unul dintre obiective fiind vizitarea Centrului Public de Informare NATO.

În sfârşit, dar nu în ultimul rând, celelalte categorii de populaţie: pensionari, oameni de afaceri, muncitori, şomeri, casnice etc. nu sunt foarte interesate de acest tip de informaţie, dar – chiar dacă se înregistrează un număr mic de utilizatori din aceste categorii – interesul lor este permanent.

Pe baza analizei observaţiilor zilnice şi a statisticilor întocmite pe perioada celor 10 luni de monitorizare, vor putea fi propuse şi selectate metode şi mijloace adecvate pentru promovarea cu succes a acestui serviciu al bibliotecii. Un atu în acest sens l-a constituit vizita efectuată de Preşedintele României, domnul Ion Iliescu, de Primul Ministru, domnul Adrian Năstase, şi de o delegaţie numeroasă de oficialităţi la Centrul Public de Informare NATO, în data de 19 ianuarie 2003, vizită în urma căreia a fost realizat un reportaj de câteva minute difuzat pe canalul de ştiri CNN, eveniment care a propulsat în atenţia opiniei publice Centrul abia inaugurat şi Biblioteca Judeţeană Cluj.

Astăzi, mai mult ca oricând, a fi bine informat este în ultimă instanţă o chestiune de supravieţuire. Implicarea activă a armatei române în operaţiunile desfăşurate de forţele statelor membre NATO aduce cu sine beneficii, dar şi costuri, care trebuie, deopotrivă, cunoscute de către cetăţeni.

Obiectivul politicii externe al României – integrarea în structurile euro-atlantice – presupune existenţa unor *decidenţi bine informaţi* şi conştienţi de importanţa şi consecinţele deciziilor pe care le iau personal sau prin reprezentanţii lor aleşi. Libertatea de exprimare câştigată de cetăţenii României implică necesitatea unei informări corespunzătoare şi, desigur, asumarea responsabilităţii pentru opiniile verbalizate.

Centrul Public de Informare NATO este un **spaţiu deschis**, care oferă cetăţenilor, organizaţiilor guvernamentale şi nonguvernamentale posibilitatea *de a se documenta, a dialoga şi a-şi exprima în mod liber opiniile*, în deplină cunoştinţă de cauză.

Stadiul actual al statisticii de bibliotecă în România
ă Bibliotecile centrale universitare)

Adriana Székely[1]

B.C.U.– Cluj

I. Demersuri anterioare

După aproape 12 ani de evoluţie a societăţii informaţionale româneşti, ne aflăm în stadiul clarificărilor şi al delimitărilor conceptuale în ceea ce priveşte statistica de bibliotecă. Fiecare bibliotecă întocmea propriile sale statistici referitoare la mărimea colecţiilor şi gradul acestora de consultare, prin înregistrarea frecvenţei volumelor consultate; la numărul cititorilor înscrişi în bibliotecă şi frecvenţa cu care aceştia intră în bibliotecă; la gradul de consultare în sălile de lectură şi prin împrumut la domiciliu etc.

Statisticile erau (sunt?) efectuate de regulă, zilnic, trimestrial, anual, din inerţie şi din obligaţie (de serviciu) şi nu având convingerea că aceste statistici, dacă sunt unitar şi corect întocmite, pot servi ca bază în procesul decizional al fiecărei biblioteci. Practic, nu se înţelegea scopul pentru care aceste statistici se întocmeau – fiindcă ele pot fi utilizate pentru compararea rezultatelor obţinute cu obiectivele stabilite – şi care sunt beneficiarii acestora, interni sau externi – (Comisia Naţională de statistică – pentru Anuarul statistic; Ministerul Educaţiei Naţionale – ca formă de control, comunicare externă şi nu în ultimul rând de evaluare a activităţilor de bibliotecă; UNESCO – pentru conectarea bibliotecilor româneşti la sistemele internaţionale de informare – etc.).

În ultimii ani, s-a încercat, neoficial, utilizarea datelor statistice pentru efectuarea unor comparaţii: pe orizontală (între biblioteci similare) şi pe verticală (ex. între rezultatele obţinute de o bibliotecă în ultimii 2 ani).

Necesitatea aprecierii evoluţiei în timp a bibliotecii, a comparării periodice a rezultatelor obţinute în interior dar şi a comparării cu biblioteci din aceeaşi categorie, au determinat bibliotecile universitare să propună o colaborare cu echipa iniţiatoare a proiectului PROBIP – 2000 .

Programul Naţional **PROBIP 2000** (Performanţe Româneşti în Bibliotecile Publice), iniţiat de ANBBPR şi susţinut de Ministerul Culturii a soluţionat o problema extrem de importantă: evaluarea activităţii de bibliotecă cu instrumente specifice.

Programul a monitorizat activitatea de bibliotecă, a stabilit datele statistice care trebuie colectate, manual sau în sistem automatizat, a analizat tendinţele, a propus standarde sau reglementări posibile de realizat în România etc.

Cercetarea a avut la bază două standarde internaţionale: **ISO 2789** – pentru statistica de bibliotecă şi **ISO 11620** – pentru indicatori de performanţă în biblioteci.

Un alt obiectiv al programului a fost realizarea unui model de STATISTICĂ NAŢIONALĂ, care să contribuie la:

- evaluarea activităţii de bibliotecă în funcţie de managementul european;
- justificarea necesarului de resurse (umane, informaţionale, materiale, financiare);
- determinarea tendinţelor;
- facilitarea comparaţiilor;
- calcularea indicatorilor de performanţă;
- armonizarea standardelor şi reglementărilor româneşti cu cele europene, etc.

Faptul că în bibliotecile din România ne-am confruntat cu o lipsă acută de date statistice relevante pentru fiecare tip de bibliotecă, cu o incoerenţă în culegerea, prelucrarea, analiza si interpretarea datelor statistice elaborate la nivelul bibliotecilor, a determinat, printre altele, susţinerea aplicării **Programului LIBECON 2000** şi în ţara noastră.

[1] E-mail: adriana@bcucluj.ro

Acest program a fost inițiat de Uniunea Europeană prin Comisia DG XIII şi urmăreşte să realizeze o evidență statistică a țărilor monitorizate (în prezent, numărul acestora este de 38) pentru a informa mai bine factorii de decizie din politică şi administrație şi să creeze o comunitate virtuală (**Webstat**) care utilizează statisticile de biblioteca din țările europene.

România este inclusă în programul LIBECON cu toate cele 6 tipuri de biblioteci (națională, academice, universitare, specializate, publice şi şcolare). Comisia PROBIP 2000 s-a implicat în sectorul bibliotecilor publice, iar din 2001, prin Comisia de Statistică a F.A.B.R. (Federația Asociațiilor de Bibliotecari din România), raportările statistice anuale s-au făcut după acelaşi model în bibliotecile universitare şi Biblioteca Națională a României.

Statistica de bibliotecă – între clarificări conceptuale, de elaborare şi modalități de prezentare în bibliotecile universitare.

Practic, şi bibliotecile universitare trebuiau să definească, să colecteze, să analizeze, să interpreteze şi să utilizeze, conform standardelor, datele statistice, în interesul managemetului şi al activităților de bibliotecă performante.

Anterior participării la programul LIBECON, bibliotecarii din bibliotecile universitare au fost preocupați de: întocmirea statisticilor în mod tradițional (culegere manuală) sau automatizat, la sălile de lectură cu servire din depozite închise precum şi la secțiile cu acces liber la raft, de factorii care influențează statistica referitoare la activitatea cu publicul, orarul bibliotecii, capacitatea sălii de lectură, actualitatea fondului de carte, numărul de exemplare disponibile/cititor, precum şi de analiza şi relevanța informațiilor obținute din formularele tipizate, utilizate în activitatea cu publicul, buletinele de cerere, buletinele de împrumut, caietele de evidență a cititorilor, rapoartele statistice anuale (pentru Direcția de Statistică) etc.

Convinşi de importanța comparării statisticii de bibliotecă la nivel național şi internațional, pentru înregistrarea şi evaluarea progresului sau a constatării lipsei lui, s-a procedat la aplicarea în bibliotecile universitare, pe baza unui protocol, a formularului unic de statistică (propus de Comisia de statistică a FABR).

Concret, în vederea realizării unei informări curente cu privire la starea bibliotecilor universitare, A.B.I.R. (Asociația Bibliotecarilor din Învățământ din România) a hotărât, la propunerea Filialei Cluj, la cea de-a XII-a Conferință Națională din 25–27 octombrie 2001, să colecteze şi să prelucreze datele şi informațiile statistice referitoare la activitatea bibliotecilor universitare. Hotărârea este în conformitate cu Ordonanța Guvernului nr.9/7 august 1992 (modificată şi completată prin Ordonanța Guvernului nr. 83/1999) privind organizarea statisticii publice, art.13, alin.1 (c).

Prin protocolul de colaborare semnat cu *bibliotecile universitare de stat* din România se asigură confidențialitatea datelor şi informațiilor statistice transmise, iar acestea se utilizează în scopul realizării unei informări cu caracter general privind starea bibliotecilor universitare la sfârşitul fiecărui an calendaristic. Materialul întocmit va servi ca suport pentru evaluarea activității de bibliotecă, în realizarea comparațiilor şi pentru participarea la programele europene de statistică de bibliotecă.

Obligațiile părților au fost clar menționate într-un *Protocol de colaborare*.

Totuşi, rezultatele obținute în primul an de aplicare a formularului unic de statistică (2001) nu sunt pe deplin satisfăcătoare. Dintre problemele constatate în derularea cercetării, menționăm:

- recuperarea formularelor statistice a fost doar de 50% (din 52 de biblioteci, au răspuns doar 26), deşi şi-au manifestat intenția de a răspunde aproximativ 31 (telefon/fax sau e-mail pentru precizări);
- nu au fost completate toate rubricile sau au fost completate incorect din diverse motive: neînțelegerea unor termeni (ex. Utilizatori activi/înscrişi), relația cu serviciile financiare ale Universităților în subordinea cărora se află bibliotecile nu era una cordială şi de aceea nu au fost obținute datele financiare ale respectivelor biblioteci; ambiguitatea unor rubrici (ex. Populația țintă – în unele biblioteci s-au raportat doar cifrele de şcolarizare din universitățile respective, omițându-se cadrele didactice şi cercetătorii)

- a fost omisă completarea unor rubrici esențiale (ex. Frecvența documentelor împrumutate) sau, unele nu s-au completat din cauza unor reglementări interne (ex. Academia Militară – rubricile financiare).

În vederea facilitării efectuării comparațiilor statistice s-a procedat la gruparea bibliotecilor universitare pe categorii :

a. Biblioteci centrale universitare
b. Biblioteci universitare tehnice
c. Biblioteci universitare medicale
d. Biblioteci universitare de artă/sport/muzică
e. Biblioteci universitare militare
f. Biblioteci universitare agronomice

Deoarece numai datele statistice ale bibliotecilor centrale universitare au fost complete, pentru anul 2001, s-a procedat la o analiză comparativă a acestora.

II. Situația statistică comparativă a bibliotecilor centrale universitare în anul 2001. Concluzii şi propuneri

Analiza rapoartelor statistice ale bibliotecilor centrale universitare din România pe anul 2001 a permis efectuarea unor comparații referitoare la contextul bibliotecii, personalul, colecțiile şi utilizatorii bibliotecii. Au fost calculați indicatorii de performanță, aplicabili şi în bibliotecile publice, iar rezultatele obținute au fost exprimate grafic, prin histograme şi diagrame circulare.

Statistica comparativă a datelor raportate de cele 4 biblioteci (Bucuresti, Iaşi, Timişoara şi Cluj-Napoca) a vizat următoarele aspecte:

I. Utilizatorii activi / Frecvența utilizatorilor
II. Total colecții / Documente împrumutate
III. Total achiziții / Total cheltuieli pentru achiziții
IV. Finanțarea instituțională / Total cheltuieli curente din finanțare bugetară
V. Total personal / Cheltuieli pentru personal

Posibilele "ierarhii" realizate în funcție de aspectele menționate sunt relative dar ele dau posibilitatea conturării unei imagini asupra bibliotecilor universitare în anul 2001. (Anexa 1: graficele comparative).

Prezentarea grafică a datelor extrase din rapoartele statistice pe anul 2001, au scos în evidență date de felul următor:

- BCU Bucureşti înregistrează cel mai mare număr de documente împrumutate, raportat la total colecții;
- BCU Timişoara a alocat cea mai mare sumă de bani pentru achiziții de publicații;
- BCU Cluj-Napoca deține cel mai mare fond de publicații şi număr de utilizatori activi etc.

Din cei 17 indicatori de performanță calculați pentru bibliotecile universitare au fost prezentați comparativ indicatori care vizau:

1. Contextul bibliotecii:
   - Cheltuieli curente per capita
   - Cheltuieli pentru personal
   - Cheltuieli pentru achiziții
   - Cheltuieli de capital per capita
2. Personalul bibliotecii:
   - % personalului de specialitate
3. Colecțiile bibliotecii
   - Documente în stoc per capita
   - Rata de înnoire a stocului
4. Utilizatorii şi utilizarea bibliotecii
   - Documente împrumutate per utilizator activ
   - Cost per utilizator activ

Deşi au fost calculaţi toţi cei 17 (respectiv 26) indicatori de performanţă, doar 9 dintre aceştia, au fost consideraţi pretabili la o prezentare în formă grafică. Rezultatele celorlalţi indicatori au fost prezentate în formă tabelă (Anexa 2).

Fiind primul an în care se calculează acest set de indicatori pentru bibliotecile centrale universitare, nu avem pretenţia de a fi indicatorii relevanţi pentru acest tip de biblioteci. Ne propunem, pentru următorii ani, să stabilim un set suplimentar de indicatori, aplicabili în situaţiile specifice din bibliotecile centrale universitare (ex. Finanţarea instituţională, utilizarea mediilor electronice de informare etc.)

Un element extrem de important în calculul indicatorilor îl reprezintă "Populaţia ţintă" care, în cazul bibliotecilor universitare. este formată, în principal din studenţii, cadrele didactice şi cercetătorii centrului universitar respectiv. Din cei 17 indicatori, în calculul a 14 dintre ei, este prezent şi acest element.

Concluzii:

- Datele statistice furnizează indicatori relevanţi privind organizarea şi utilizarea resurselor unei biblioteci;
- Indicatorii statistici oferă posibilităţi de comparare sub diferite aspecte;
- Comparaţiile bazate pe utilizarea datelor statistice conduc spre identificarea unor tendinţe pozitive dar şi a unor disfuncţiuni în activitatea bibliotecilor ;
- Performanţa unor biblioteci nu poate fi evaluată pe baza unor simple statistici. Trebuie să se apeleze la un set de indicatori definiţi conform standardelor profesionale dar adaptate propriilor cerinţe şi condiţii din bibliotecile româneşti.

Propuneri pentru demersuri viitoare

In vederea optimizării statisticilor întocmite în bibliotecile universitare din România se impun următoarele:

- revizuirea şi completarea listei cu bibliotecile universitare de stat şi private;
- modificarea şi explicitarea rubricilor din formularul unic de statistică, raportat de fiecare bibliotecă;
- stabilirea unui set de indicatori relevanţi pentru bibliotecile universitare, conform standardelor profesionale (revizuite);
- analiza periodică a indicatorilor pentru luarea unor decizii corecte pentru managementul bibliotecilor.

Anexa 1

Statistici comparative -
Bibliotecile centrale universitare în 2001

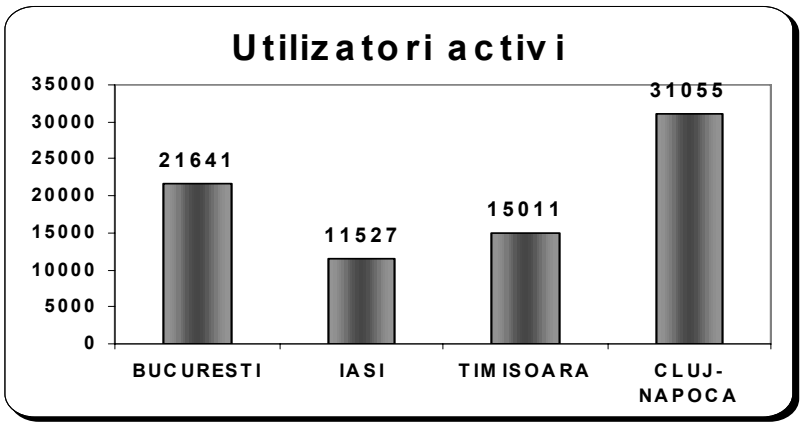

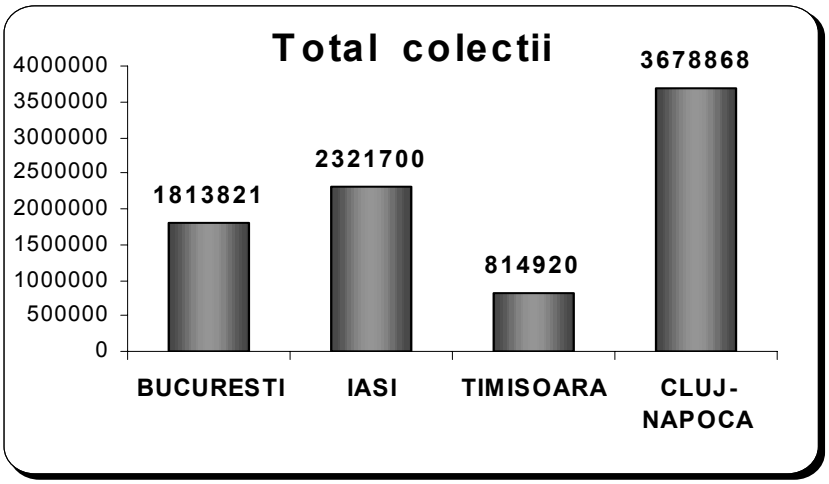
Total colectii
4000000
3500000
3000000
2500000
2000000
1500000
1000000
500000
0
1813821
2321700
814920
3678868
BUCURESTI
IASI
TIMISOARA
CLUJ-NAPOCA

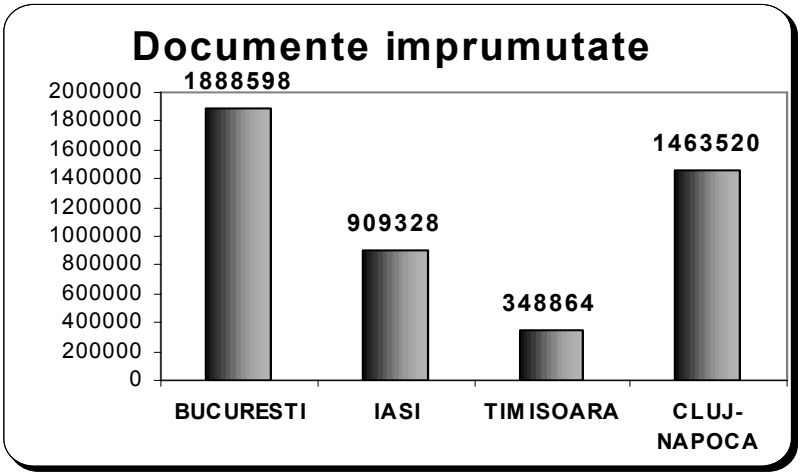
Documente imprumutate
2000000
1800000
1600000
1400000
1200000
1000000
800000
600000
400000
200000
0
1888598
909328
348864
1463520
BUCURESTI
IASI
TIMISOARA
CLUJ-NAPOCA

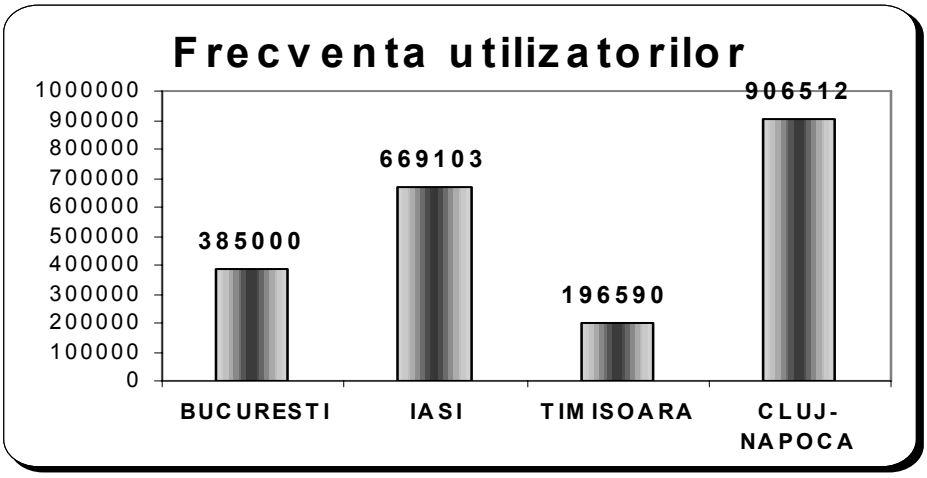
Frecventa utilizatorilor
1000000
900000
800000
700000
600000
500000
400000
300000
200000
100000
0
385000
669103
196590
906512
BUCURESTI
IASI
TIMISOARA
CLUJ-NAPOCA

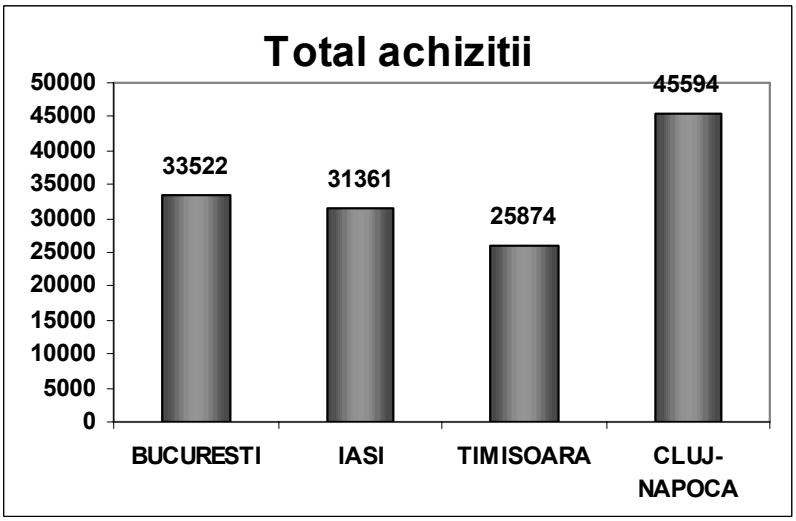
Total achizitii
50000
45000
40000
35000
30000
25000
20000
15000
10000
5000
0
33522
31361
25874
45594
BUCURESTI
IASI
TIMISOARA
CLUJ-NAPOCA

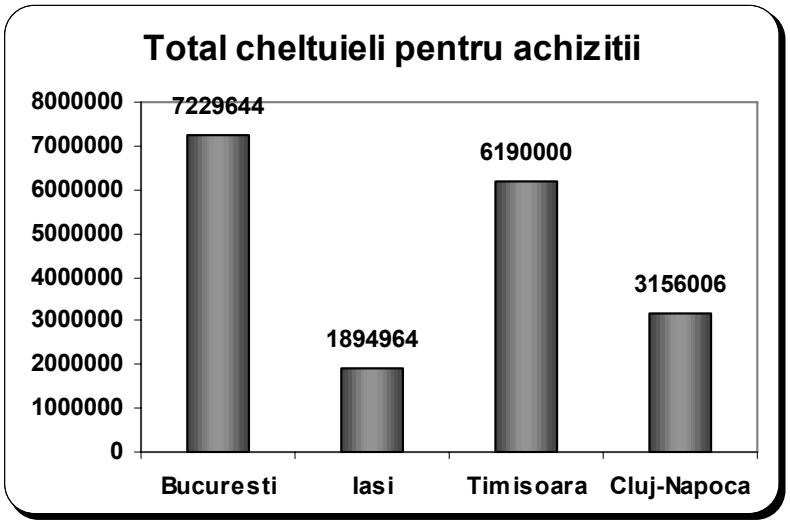
Total cheltuieli pentru achizitii
8000000
7000000
6000000
5000000
4000000
3000000
2000000
1000000
0
7229644
1894964
6190000
3156006
Bucuresti
Iasi
Timisoara
Cluj-Napoca

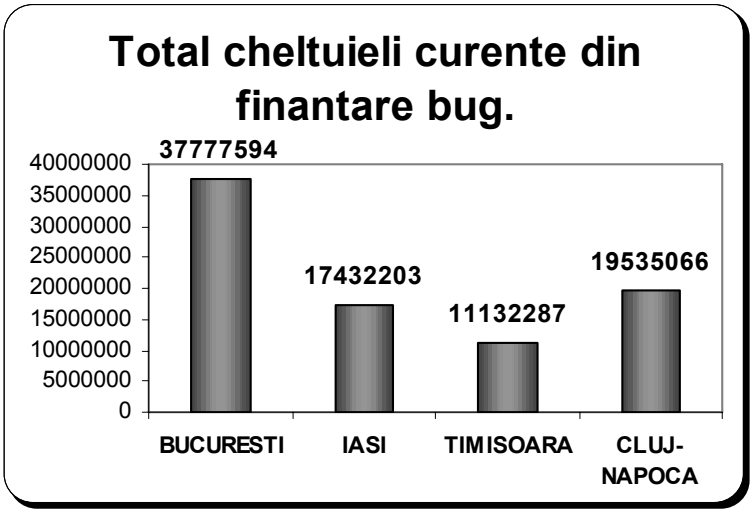
Total cheltuieli curente din finantare bug.
40000000
35000000
30000000
25000000
20000000
15000000
10000000
5000000
0
37777594
17432203
11132287
19535066
BUCURESTI
IASI
TIMISOARA
CLUJ-NAPOCA

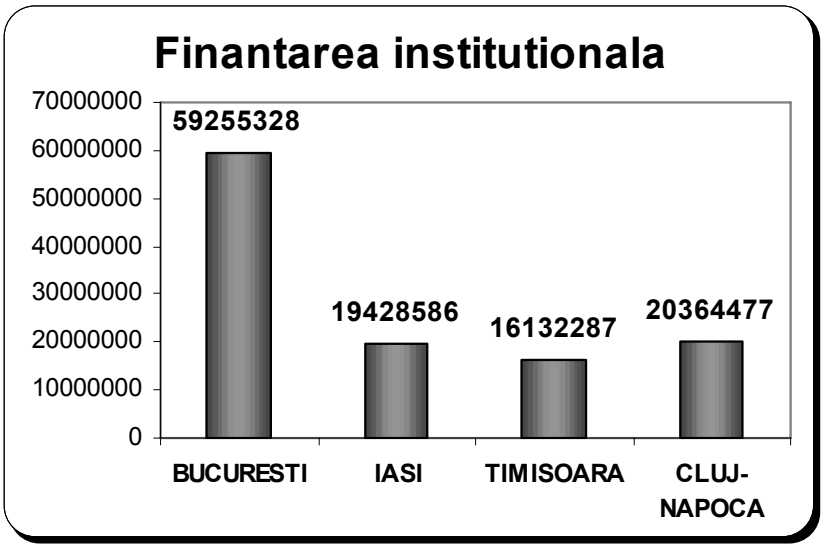
Finantarea institutionala
70000000
60000000
50000000
40000000
30000000
20000000
10000000
0
59255328
19428586
16132287
20364477
BUCURESTI
IASI
TIMISOARA
CLUJ-NAPOCA

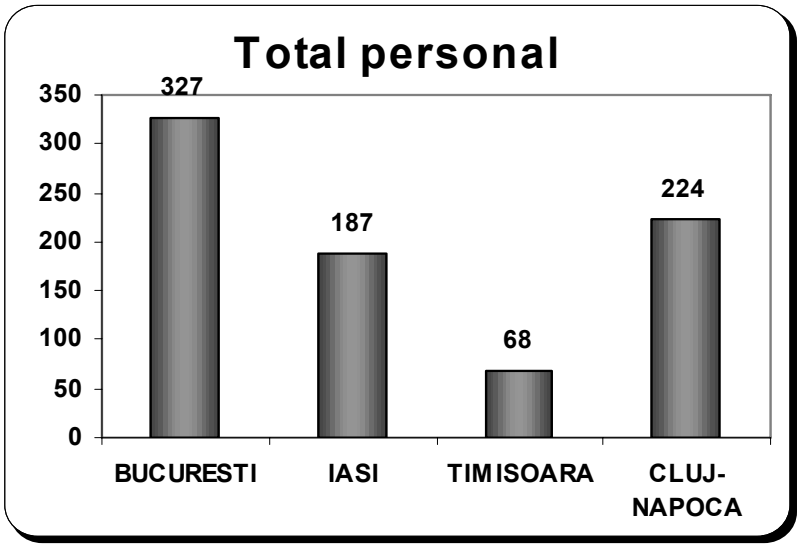
Total personal
350
300
250
200
150
100
50
0
327
187
68
224
BUCURESTI
IASI
TIMISOARA
CLUJ-NAPOCA

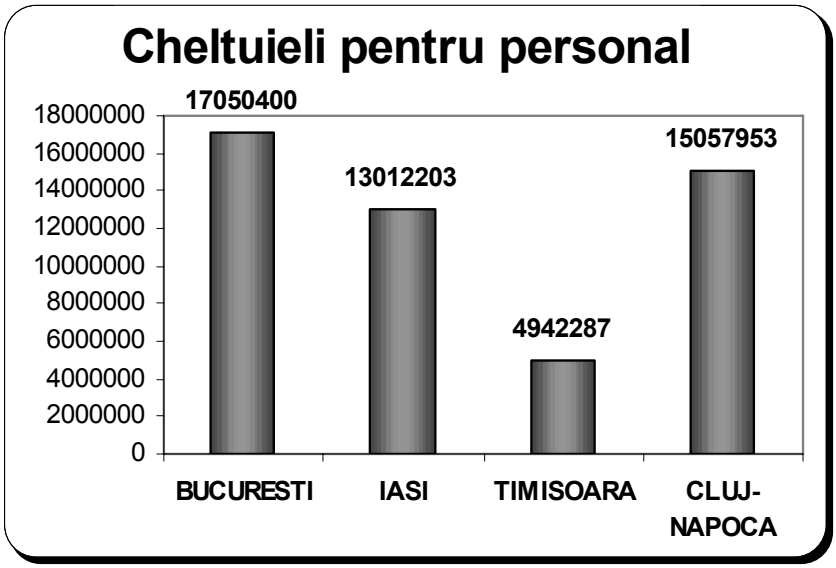
Cheltuieli pentru personal
17050400
13012203
4942287
15057953
18000000
16000000
14000000
12000000
10000000
8000000
6000000
4000000
2000000
0
BUCURESTI
IASI
TIMISOARA
CLUJ-NAPOCA

Anexa 2

	Indicatorii de performanta pentru bibliotecile centrale universitare din Romania in anul 2001				
Nr crt	**Indicatori de performanta**	**Biblioteci Centrale Universitare**			
		Bucu resti	**Iasi**	**Timisoara**	**Cluj-Napoca**
1.	Cheltuieli curente per capita	**151110**	**290530**	**202405**	**195350**
2.	Cheltuieli pentru personal				
	a. per capita	**68202**	**216870**	**89860**	**150580**
	b. % cheltuielilor pt. personal	**45.13**	**74.64**	**44.39**	**77.08**
3.	Cheltuieli pentru achizitii				
	a. per capita	**28918**	**31582**	**112545**	**31560**
	b. % cheltuielilor pt. achizitii	**19.13**	**10.87**	**55.6**	**16.15**
4.	Cheltuieli de capital per capita	**85911**	**33273**	**90909**	**1612**
5.	Cheltuieli pt. automatizari/dotari				
	a. per capita	**0**	**0**	**0**	**1612**
	b. % chelt. pt. automatizari/dotari	**0**	**0**	**0**	**100**
6.	a. Personal la 1000 de locuitori	**1.3**	**3.11**	**1.23**	**2.24**
	b. % de personal de specialitate	**79.82**	**68.98**	**77.94**	**78.12**
7.	Documente in stoc per capita	**7.25**	**38.7**	**14.8**	**36.7**
8.	Documente adaugate stocului				
	a. per capita	**0.13**	**0.52**	**0.47**	**0.45**
	b. la 1000 de locuitori	**130**	**520**	**470**	**450**
9.	Titluri adaugate stocului per capita	**0.03**	**0.39**	**0.09**	**0.16**
10.	Exemplare adaugate per titlu adaugat	**3.63**	**1.35**	**4.84**	**2.8**
11.	Rata de innoire a stocului	**54.1**	**74.03**	**31.5**	**80.68**
12.	Utilizatori inscrisi ca % din populatie	**0**	**37.5**	**0**	**65.02**
13.	Utilizatori activi ca % din populatie	**8.66**	**19.21**	**27.29**	**31.05**
14.	Cost per utilizator activ	**1745.64**	**1512.29**	**741.6**	**629.04**
15.	Documente imprumutate				
	a. per capita	**7.55**	**15.15**	**6.34**	**14.63**
	b. per utilizator activ	**87.26**	**78.88**	**23.24**	**47.12**
	c. per angajat	**5776**	**4863**	**5130**	**6534**
16.	Vizite la biblioteca ăfrecventa)				
	a. per capita	**1.54**	**11.15**	**3.57**	**9.06**
	b. per utilizator activ	**17.79**	**58.04**	**13.09**	**29.19**
	c. pe zi	**1510***	**2624**	**771**	**3555**
17.	Cost per vizita	**98124**	**26053**	**56627**	**21550**

Rolul activ al bibliotecii în relația profesori – studenți

Marcela-Georgeta Groza[1]
B. C.U.– Cluj
Adrian Groza[2]
Universitatea Tehnică– Cluj

1. Introducere

Biblioteca îndeplineşte un rol incontestabil în informarea şi formarea tinerei generații, fiind o instituție complementară cu instituția şcolară [2]. Legătura dintre cele două instituții apare evidentă, mai ales în contextul studiului universitar. La modul serios, acesta nu poate fi imaginat fără o consultare continuă de către studenți a fondurilor de publicații ale bibliotecilor. Mai mult, biblioteca nu trebuie să se mulțumească cu un rol pasiv în relația şcoală-studenți. Ea poate reprezenta un barometru al calității procesului educativ, proces care se reflectă direct în gradul de intersecțiune dintre studenți şi bibliotecă. Variația calității instruirii poate fi semnalată şi prin acest canal, bibliografic. Atât cadrele didactice, cât şi biblioteca însăşi ar trebui să-şi poată regla activitățile în funcție de semnalele calitative (grad de frecventare, număr de cărți cerute) emise de bibliotecă.

Instrumentele pe care bibliotecarul le deține în scopul creşterii rolului activ al bibliotecii rămân cele statistice. Acestea sunt cu atât mai utile, cu cât diversificarea şi modernizarea serviciilor bibliotecii fac imposibilă utilizarea altor tehnici de reglare. In acest context, la nivel național încep să apară din ce în ce mai multe lucrări care tratează statistic diferite aspecte ale interacțiunii cu publicul [3] [4].

Pentru această cercetare am realizat un studiu statistic al tipurilor de cititori şi al cărților cerute la Biblioteca Facultății de Matematică şi Informatică din cadrul Bibliotecii Centrale Universitare "Lucian Blaga", Cluj-Napoca. Studiul s-a desfăşurat pe o perioadă de 3 luni şi a avut ca obiect cărțile recomandate în cadrul bibliografiei de către cadrele didactice ale Facultății de Matematică şi Informatică din cadrul Universității Babeş-Bolyai.

Rezultatele studiului au fost interesante, după părerea noastră, şi sperăm să poată fi folosite în scopul creşterii eficienței procesului educativ. Indicatorii obținuți conțin două dimensiuni. Pe de o parte oferă indicii cadrelor didactice cu privire la receptivitatea studenților la bibliografia recomandată. Pe de altă parte, oferă şi indicii de optimizare a politicii de achiziție.

2.1 Relația profesori-studenți-bibliotecari

În mod tradițional, procesul de instruire poate fi descris simplificat astfel: profesorii oferă studenților cunoştințe în cadrul cursului, precum şi o listă cu bibliografia aferentă. Gradul de recepționare a acestor cunoştințe este cuantificat doar prin examinare. În fig. 1 descriem un model în care biblioteca oferă o măsură a gradului de acumulare a cunoştințelor de către studenți printr-un studiu al nivelului de lecturare a cărților recomandate de profesori.

[1] E-mail: *marcelagroza@yahoo.com*
[2] E-mail: *adrian@cs-gw.utcluj.ro*

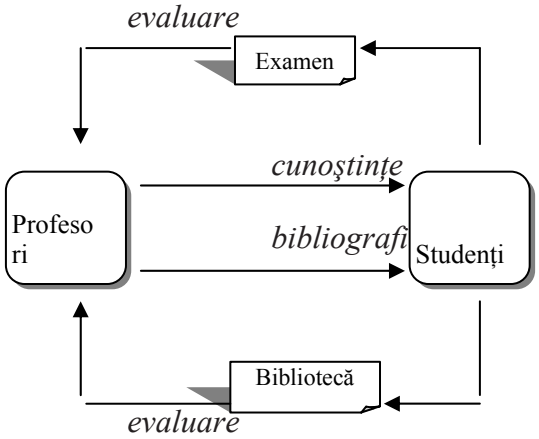

Fig.1 ***Rolul bibliotecii în relaţia profesori-studenţi***

Modelul reprezintă o exemplificare a rolului activ pe care poate şi este recomandat să-l aibă biblioteca în procesul de instruire. Implementarea efectivă a acestui rol o exemplificăm în secţiunea următoare prin analiza datelor obţinute.

3 Interpretarea datelor

3.1 Indicatori pentru cadrele didactice

Am început studiul prin a monitoriza în ce măsură cărţile recomandate de profesori sunt preferate de către studenţi şi doctoranzi altor cărţi existente în bibliotecă. Rezultatele apar în figura 2.

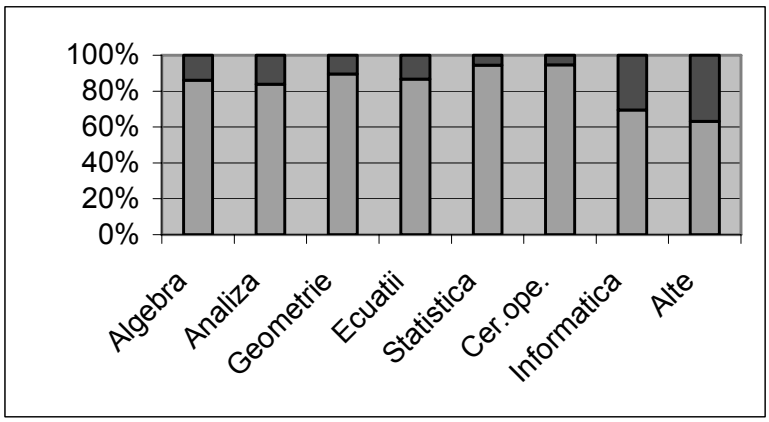

Fig 2. Ponderea bibliografiei în totalul cărţilor împrumutate

Astfel, cărţile de informatică sunt cele care se regăsesc cel mai puţin în cadrul bibliografiei. Dintr-un anumit punct de vedere, este normal, dacă ne gândim la dinamica acestui domeniu. Practic bibliografia acoperă doar 70% din cărţile citite de studenţi. Atât profesorii, cât si bibliotecarii trebuie să conlucreze pentru mărirea acestui raport. Pe de o parte, programa sau bibliografia recomandată pot să nu se suprapună în totalitate cu preferinţele studenţilor. Pe de altă parte, politica de achiziţii de cărţi a bibliotecii, ar trebui focalizată pe acest sector pentru o mai bună acoperire a bibliografiei aferente.

De asemenea, aceeaşi rată scăzută se observă şi la domeniile auxiliare (mecanică, astronomie, matematică aplicată, metodică, s.a.). Explicaţia ar putea consta şi în faptul că, pentru

unii studenți, o parte din aceste materii sunt opționale. O rafinare a studiului pentru fiecare domeniu în parte ar fi necesară pentru extragerea unor concluzii mai obiective.

La celelalte obiecte de studiu (algebră, analiză, ecuații, statistică, probabilități, cercetări operaționale), doar 1.5 cărți din 10 împrumutate se află în afara bibliografiei, ceea ce reprezintă un succes al "tandemului profesori-bibliotecă". Astfel, la materii ca statistica sau cercetări operaționale, studenții citesc aproape în totalitate doar din bibliografie. Din punct de vedere al optimizării politicii de achiziții, nu se recomandă achiziționarea de cărți în afara bibliografiei, la aceste discipline.

	Dec	*Ian*	*Feb*
Bibligrafie sală	144	405	173
Alte cărți sală	151	150	147
Bibiografie împrumut	449	807	383
Alte cărți împrumut	156	127	73

Tabel 1. Analiza pe luni a ponderii cărților în bibliografie

Din tabelul 1 se constată că publicațiile cerute la sală, în afara bibliografiei, sunt relativ constante. De asemenea, cărțile împrumutate la domiciliu, în afara bibliografiei, au o tendință evidentă de scădere spre sfârşitul semestrului, semn că profesorii îşi impun bibliografia.

3.2 Indicatori pentru bibliotecari

În urma studiului efectuat s-a constatat că numărul mediu de cărți cerute de un cititor este de 1.5 (total cărți 2976, total cititori 2009). De asemenea, cererea zilnică de cărți[1] a fost de 42. Alte informații utile din punctul de vedere al bibliotecarilor, pot fi extrase din figura 3.

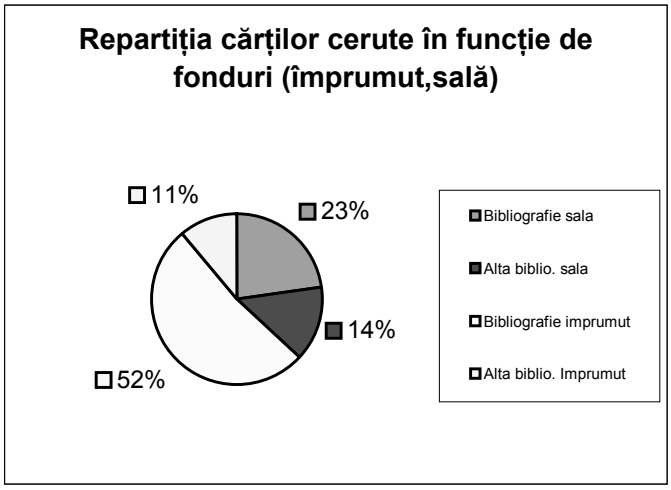

Fig. 3 Repartiția cărților cerute în funcție de fondurile bibliotecii şi bibliografia recomandată

Astfel, 63% (52% + 11%) din cărțile cerute au fost de la fondul de împrumut, biblioteca oferind într-o cantitate satisfăcătoare cărți pentru studiu la domiciliu.

De asemenea 75% (52%+23%) din cărțile cerute au fost în cadrul bibliografiei. Acest raport este ideal din punct de vedere al echilibrului dintre eficiența fiecărei cărți în parte[2] şi rolul bibliotecii de a oferi şi cărți de cercetare în general, în afara bibliografiei.

[1] S-au luat în calcul doar studenții anilor I-IV, fără cei de la master, doctorat sau cadrele didactice.
[2] Numărul de cereri pe exemplar

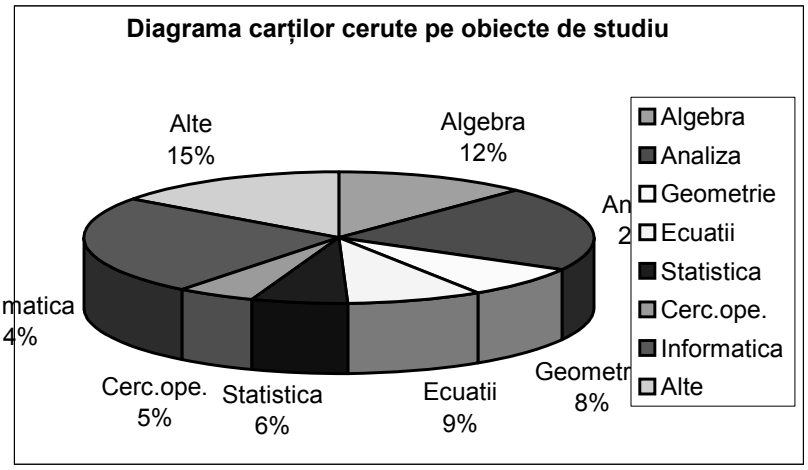

Fig. 4. Repartiția cărților cerute pe obiecte de studiu.

Din figura 4 se constată că 45% din cărțile cerute sunt de informatică şi analiză. O politică optimă de achiziție ar păstra acelaşi raport şi cu privire la costurile de achiziție pentru fiecare domeniu.

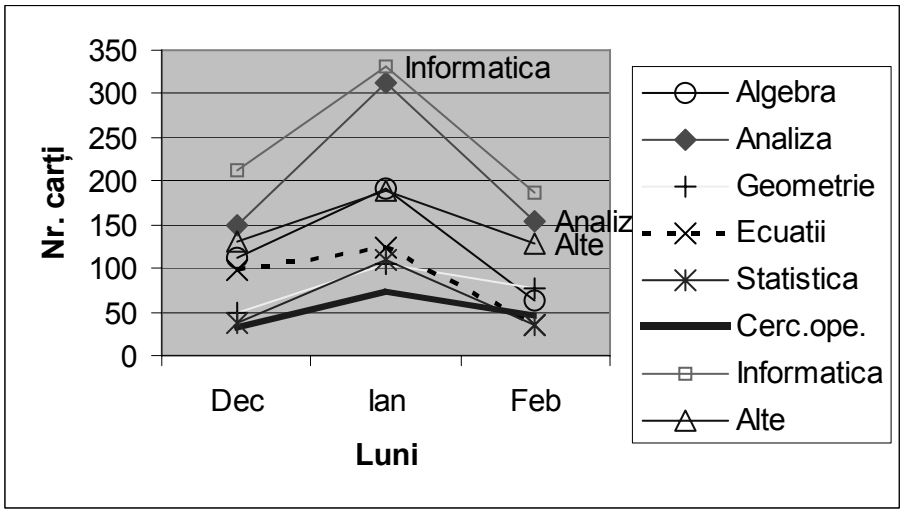

Fig. 5. Dinamica repartiției cărților cerute pe obiecte de studiu în perioada considerată

Figura 5 confirmă faptul că cererea de vârf se află situată în sesiune şi în perioada premergătoare acesteia (luna ianuarie), pentru oricare din materiile considerate.

3.3 Indicatori pentru evaluarea studenților

Frecventarea bibliotecii nu se realizează constant de către studenții aflați în ani diferiți de studiu. Ni s-a părut interesant de a reprezenta această dinamică din cel puțin două puncte de vedere. Pe de o parte, pentru a şti pe ce ani de studii sau secții să ne focalizăm politica de achiziții. Pe de altă parte, pentru a oferi o măsură a interesului studenților din diferite secții.

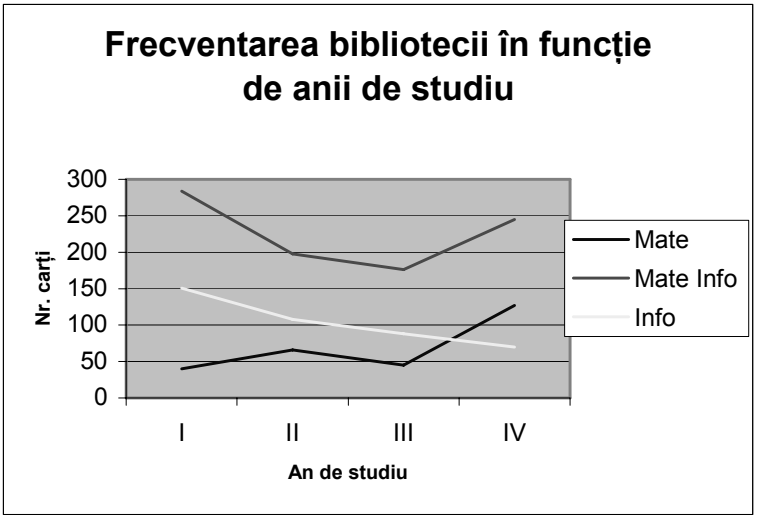

Fig. 6. Frecventarea bibliotecii de către studenții diferitelor secții, în funcție de anul de studiu.

În figura 6 se observă că, pentru secția de matematică anul cel mai greu este ultimul, când se constată o creştere evidentă a frecventării bibliotecii. Pentru secția de mate-info, atât anul I, cât şi anul IV reprezintă un maxim de frecventare a bibliotecii. În schimb, pentru secția de informatică se constată o scădere uniformă şi constantă a frecventării bibliotecii. O explicație ar consta în faptul că, la anii mari, o mare parte din bibliografie este luată din alte surse (Internet, biblioteci digitale). Pe de altă parte, cărțile de informatică din bibliotecă reprezintă doar cunoştințe generale, aprofundate în anii de început ai studiului. Pentru anii mari însă, este greu să se țină pasul cu explozia de informații şi cu costurile specifice cărților de informatică. În consecință, biblioteca deține cărți puține care se adresează studenților secției informatică din anii terminali.

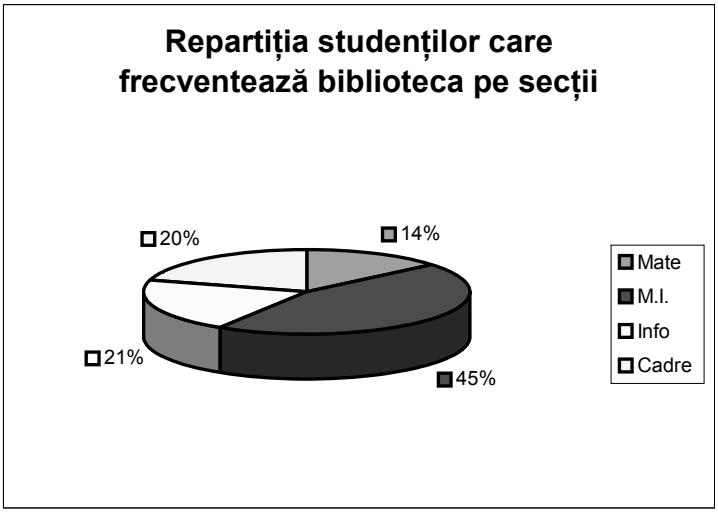

Fig. 7. Ponderea fiecărei secții în frecventarea bibliotecii.

Din figura 7 reiese că 47% dintre studenții care frecventează biblioteca aparțin secției mate-info, 21% info, 14% secției de mate, iar cadrele didactice şi cercetătorii reprezintă 20% din totalul cititorilor. Îngrijorătoare este tendința constantă de scădere a studenților secției de matematică care frecventează biblioteca. Se observă că anii mici citesc mai mult cărți de informatică iar în anii terminali se constată o cerere sporită a cărților de matematică. Dacă raportăm aceste date la numărul

de studenți din fiecare secție, obținem o relație de ordine a secțiilor după criteriul de frecventare a bibliotecii (figura 8).

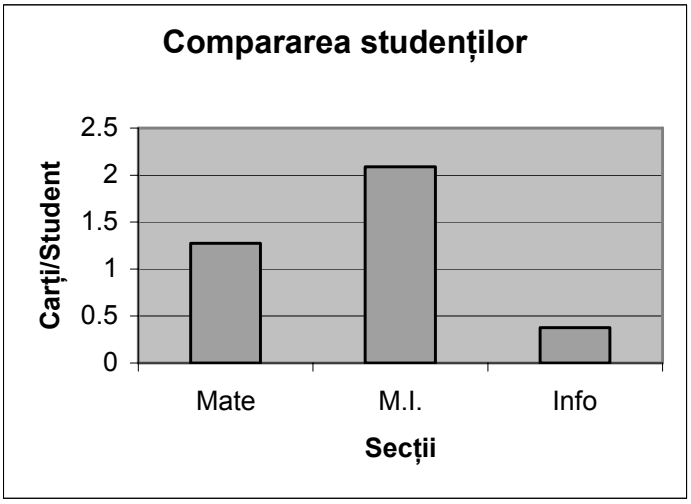

Fig. 8. Compararea studenților pe secții după numărul de cărți citite

Se observă că, în timp ce un student de la mate-info citeşte 2 cărți, unul de la matematică 1,27 cărți, un student de la secția de informatică apelează la bibliotecă doar pentru 0.37 cărți.

5. Concluzii

Rezultatele acestui studiu ajută bibliotecarul în luarea următoarelor decizii în cadrul politicii de achiziție:

- ponderea achiziției de cărți din afara bibliografiei;
- ponderea achiziției pe obiecte de studiu;
- ponderea achiziției pe ani de studiu;

Din acest studiu sau studii asemănătoare, cadrele didactice pot extrage deci informații utile legate de:

- modul în care studenții răspund recomandărilor bibliografice;
- secțiile care citesc cel mai mult.

Prin urmare în lucrarea noastră am descris un model în care biblioteca contribuie activ, prin mijloace specifice, la reglarea procesului educativ.

Mulțumiri

Mulțumesc colegilor de la filială pentru punerea la dispoziție a buletinelor de împrumut şi colegilor de la redacția "Philobiblon" care ne-au făcut sugestii utile cu privire la redactarea conținutului.

Referințe:

[1] Bloor, I. Indicatori de performanță şi instrumente manageriale pentru bibliotecă, Bucureşti, Asociația Bibliotecarilor din Bibliotecile din Ramânia, 1995

[2] Lupu, V. şi Anton, V şi Marcu, M. Biblioteca şcolară – mai mult decât un auxiliar al şcolii, În, *Biblioteca,* 2, 2001, p. 48

[3] Moldovanu, M., Fundamentarea politicii de carte, În, *Biblioteca,* 6, 2001, p. 170

[4] Puitel, M. şi Andriesei, M., Optimizarea serviciilor secției împrumut, În, *Biblioteca,* 2, 2001 p. 332-334.

[5] Philobiblon, Vol. 4-7 ă1999-2000), Cluj, University Press

Gestionarea şi conservarea colecţiilor în B.C.U. "L. Blaga" Cluj-Napoca

Monica Stoica
B.C.U. – Cluj
Adriana Székely[1]
B.C.U. – Cluj
Lenuţa Pop
B.C.U. – Cluj

Prezenta lucrare îşi propune să prezinte şi să analizeze situaţia colecţiilor generale din biblioteca noastră şi câteva dintre problemele legate de starea acestora. (Nu vor fi luate în discuţie colecţiile speciale.)

Lucrarea este structurată pe următoarele direcţii:

A. Scurt istoric
B. Spaţiile de depozitare şi de lectură
C. Modalităţi de igienizare a spaţiilor şi colecţiilor
D. Probleme de conservare la bibliotecile filiale
E. Repere pentru un plan de conservare la nivel instituţional.

A. Biblioteca Centrală Universitară din Cluj-Napoca este cea mai mare bibliotecă din Transilvania. Profilul colecţiilor sale este unul enciclopedic, ştiinţific şi didactic, iar datorită colecţiilor sale speciale şi păstrării depozitului legal, ea are şi un caracter muzeal.

1906-1909 – monumentalul edificiu al actualei biblioteci universitare a fost ridicat după modelul bibliotecii din Basel. Din lipsă de fonduri, lucrările s-au reluat abia în 1931, dar s-au finalizat în 1934.

1919 – are loc trecerea în patrimoniul statului român a clădirii şi a fondurilor de carte

1920 – are loc inaugurarea oficială a bibliotecii

1923 – începând cu acest an *Biblioteca Universitară* beneficiază de Legea depozitului legal (se primeau câte două exemplare din aproape toate publicaţiile tipărite în ţară: cărţi, broşuri, periodice, hărţi, stampe, note muzicale)

1949 – se organizează biblioteci filiale ale BCU din foste-le biblioteci de catedră, seminare şi institute

1960-1962 – s-au construit depozitul nou de carte, atelierele de legătorie, multiplicare, microfilmare şi foto, precum şi Laboratorul de Igienă şi Patologia Cărţii

1965 – se organizează primele colecţii cu acces liber la raft din BCU.

B. Biblioteca deţine în prezent, în depozitele existente şi în sălile de lectură cu acces direct, un număr de peste 3 milioane de volume. Spaţiile în care sunt organizate şi depozitate fondurile de publicaţii au o arie utilă de 11700 mp.

Ca număr de volume, biblioteca noastră se situează pe primul loc în rândul bibliotecilor universitare din ţară, conform ultimelor statistici oficiale.

În ceea ce priveşte numărul de cititori înscrişi, în anul universitar 2001-2002, el s-a ridicat la cifra de 66000, frecvenţa volumelor consultate a fost de peste 1400000 volume, iar frecvenţa cititorilor – cca 900000.

Fondurile de publicaţii pot fi consultate în cele 55 de săli de lectură cu o capacitate de 2100 de locuri, atât în clădirea centrală, cât şi în cele 38 de biblioteci – filiale.

În BCU Cluj-Napoca îşi desfăşoară activitatea un număr de 224 de persoane, dintre care 169 sunt bibliotecari, 6 sunt informaticieni, 1 conservator şi 48 – alte tipuri de specialitate.

[1] E-mail: adriana@bcucluj.ro

În clădirea centrală funcționează 12 săli de lectură dispuse astfel:

Etajul al II-lea

- **Sala de ştiințe sociale** - acces direct la peste 20000 de volume (cărți şi publicații seriale), cotate sistematico-alfabetic şi organizate tematic în 2 săli de lectură cu o capacitate de 110 locuri. Sălile au fost spații de depozitare reamenajate în funcție de solicitările cititorilor. Rafturile pe care sunt depozitate cărțile ar trebui lăcuite, pentru a fi protejate împotriva insectelor. Se recomandă pentru acest gen de săli, rafturi metalice.
- **Sală de ştiințe exacte** - acces direct la peste 10000 de volume (cărți) şi peste 50000 de standarde (STAS-uri) şi brevete de invenții. În prima încăpere, se găsesc atât cataloagele, cât şi mobilierul sălii (mese, scaune de lemn), rafturile de lemn nelăcuit, publicațiile etc. Se impune o reorganizare a spațiului, în aşa fel încât, cataloagele să fie scoase din sala de lectură, deoarece în cutiile cu fişele de catalog, există pericolul de infestare cu microorganisme.

Etajul I

- Sala de reviste - acces direct
- Sala Colecțiilor speciale - acces direct şi indirect (servire din depozit)
- Sala Multimedia
- Sala Cercetătorilor - acces indirect

Parter

- Sala de referințe - acces direct
- Sala cadrelor didactice - acces indirect
- Sălile de lectură I – III - acces indirect

Demisol

- Secția de împrumut la domiciliu – acces direct la peste 30000 de volume organizate tematic şi acces indirect la peste 100000 de volume aşezate pe formate (din depozit).

Fondurile de publicații cu acces indirect sunt organizate şi păstrate într-un **depozit închis**, format din două corpuri de clădire, fiecare având câte 8 nivele, fiecare nivel având o lungime de 44 m, o lățime de 10 m şi o înălțime de 2,5 metri şi împărțite în 3 încăperi cu uşi metalice între ele. Principalele piese de mobilier ale depozitului sunt: rafturile de lemn pe structură metalică, măsuțele pentru cărți, scărițele etc. Pentru circulația cărților, revistelor şi ziarelor se folosesc lifturi, platforme sau cărucioare. Cele două depozite sunt legate de sălile de lectură printr-o pasarelă închisă.

În primul corp de clădire, fondurile de publicații sunt depozitate pe **nivele**, astfel:

- I – II – (pivnițe) - ziare - aşezare pe formate
- III – IV – carte curentă - aşezare pe formate
- V – VI – reviste - aşezare pe coloane şi formate
- VII – VIII – cărți şi reviste - aşezare pe coloane.

În cel de-al doilea corp de clădire dispunerea publicațiilor este astfel:

- I - Fond cu circulație lentă
- II - Fondul Legal - aşezare pe coloane
- III - Fondul de publicații al secției de împrumut
- IV - Anuare, note muzicale, carte veche, grupuri etc.
- V - Reviste şi Fondul de Albume de artă – aşezare pe formate
- VI - Fonduri de patrimoniu
- VII-VIII - Fond cu circulație lentă .

Numărul total al volumelor existente în depozitul central este de aproximativ 2 milioane.
Dintre fondurile de publicații valoroase menționăm :

- Fondul G.Sion
- Fondul Al. Lapedatu

- Fondul D.D. Roşca
- Fondul Adrian Marino
- Fondul Gaáll Gábor
- Fondul I.C. Crețu
- Fondul Sibiu[1]

Prin colaborarea dintre personalul departamentului de Conservarea colecțiilor şi Laboratorul de igiena cărții se asigură păstrarea în condiții corespunzătoare a fondurilor de publicații. Ideal ar fi dacă fiecare departament ar avea câte un membru desemnat special pentru problemele de conservare, care să monitorizeze toate aspectele specifice (degradări de spații şi colecții, infestări etc.) şi să țină legătura cu Laboratorul de igienă.

C. Modalități de igienizare a spațiilor şi colecțiilor

Principala sarcină în conservarea colecțiilor bibliotecii constă în stoparea factorilor şi cauzelor care acționează nefavorabil asupra acestora, în însănătoşirea şi repararea deteriorărilor apărute la un moment dat şi nu în ultimul rând, în modul lor de păstrare.

Pe lângă controlul permanent al parametrilor microclimatici al modului de depozitare al publicațiilor în depozite şi sălile de lectură, conservatorului din Laboratorul de igiena cărții îi revine şi sarcina de a îndruma modul de efectuare a igienizării spațiilor şi de mânuire a publicațiilor.

Zilnic, în spațiile de lectură se efectuează desprăfuirea mobilierului şi ştergerea pardoselii, iar igienizarea spațiilor se realizează trimestrial, conform unei planificări, pe nivele şi după efectuarea unei curățenii generale: se curăță de praf lustrele, se îndepărtează praful de pe pereți şi pervazuri, de pe mobilierul existent în săli.

Uşile şi ramele ferestrelor, vopsite cu vopsea de ulei, se şterg cu apă caldă în care se adaugă dezinfectant. După îndepărtarea prafului mobilierul este dezinfectat .

Întrucât în sălile de lectură, pardoseala este de ciment sau în întregime acoperită cu linoleum, ştergerea se face cu carpe moi, îmbibate în apa cu dezinfectant. Pentru dezinfecție se foloseşte produsul GOLDEN DEZINFECTANT, un dezinfectant-detergent care are capacitatea de dezinfecție față de viruşi, bacterii şi fungi. Produsul este utilizat pentru spațiile de folosință comună, care prezintă pericol de insalubrizare:

- laboratorul de igienă,
- depozitele de carte
- sălile de lectură,
- grupurile sanitare etc.

Caracteristicile speciale ale produsului *GOLDEN DEZINFECTANT*:

- dezinfectează şi curăță, având acțiune igienică şi degresantă
- distruge o gamă vastă de microorganisme,
- este biodegradabil
- este economic
- nu conține substanțe abrazive
- elimină mirosurile dezagreabile
- nu este inflamabil.

Mod de utilizare:

- fiind un produs super-concentrat, se foloseşte diluat
- câmpul bacteriologic devine negativ în 30 de secunde!

Curățenia în depozitele de carte se efectuează săptămânal, de către personalul de întreținere şi sub atenta îndrumare a conservatorului, în acelaşi mod ca în cazul sălilor de lectură (menționate mai sus).

La dezinfectarea rafturilor de cărți mai folosim şi formol – soluție 2 % aplicat prin pensulare, după ce în prealabil raftul a fost şters cu o cârpă umedă.

---

[1] În anul 2004 se va primi şi prelucra donația Virgil Vătăşianu

Pentru dezinfectarea spațiilor de depozitare, când a fost cazul, s-a pulverizat în încăperi formol în concentrație 29-32%, păstrând închise încăperile cel puțin 48 de ore. După această operațiune s-a procedat la aerisirea spațiilor.

Tot la dezinfectarea spațiilor, în special a celor igrasioase, se utilizează şi metoda iradierii cu ultraviolete (UV) cu ajutorul unei lămpi speciale. Această metodă se aplică pentru distrugerea sporilor de bacterii şi ciuperci şi contribuie la combaterea agenților patogeni periculoşi pentru om. Iradierea se face preponderent în colțurile încăperilor mai puțin luminate, unde există pericolul de infestare; pe pereții încăperilor şi pe mobilierul interior. Datorită cantității mari de ozon pe care lampa cu UV o produce, aerul încăperilor se purifică.

Ca urmare a îmbolnăvirilor cu hepatită, tuberculoză, viroze respiratorii, din ce în ce mai frecvente în rândul populației, şi mai ales în colectivități, s-ar impune ca igienizarea spațiilor să se efectueze **lunar.** (La secția de împrumut au fost restituite publicații de către studenți care au semnalat că au fost în spital – cu hepatită, viroze acute, tuberculoză!).

În afara igienizării spațiilor de bibliotecă, conservatorul îşi concentrează atenția şi asupra asigurării unui tratament minimal al bibliotecarilor care manipulează documentele din depozite. Pentru aceasta, bibliotecarii au la dispoziție o soluție antiseptică şi antimicotică, pe care o utilizează prin pulverizare pe mâini, fiind activă față de ciupercile patogene la om (dermatofiți, candida).

Semnalându-se în rândul colegilor cazuri de îmbolnăviri dermatologice (mâini, față, ochi care în majoritate au fost de durată şi cu cheltuieli financiare ridicate) conservatorul propune ca în bibliotecă să se amenajeze oficii/spații unde bibliotecarii să poată merge în pauza de masă ă în prezent, bibliotecarii iau masa la locul de muncă – depozite, săli de lectură, birouri).

În vederea optimizării activităților de curățenie şi igienizare ar fi necesară dotarea instituției cu mai multe aspiratoare de praf, detergenți pentru spălat şi alte materiale specifice acestor activități.

D. Pentru a sublinia necesitatea colaborării dintre departamente şi Laboratorul de igienă, respectiv cu persoana responsabilă de conservarea colecțiilor, dar şi a spațiilor de depozitare şi lectură, vom prezenta trei cazuri, unde s-au constatat probleme grave, de nerespectare a normelor de conservare a bunurilor de patrimoniu cultural, şi anume, la bibliotecile filiale de:

1. Matematică – Depozitul de reviste

La mutarea colecției de reviste, conservatorul nu a fost consultat şi nici informat despre acțiune. Spațiile de la parterul clădirii (str. I.C. Brătianu nr. 23) sunt insalubre, pereții igrasioşi, fără izolațiile necesare. Rafturile pentru păstrarea publicațiilor au fost executate din lemn proaspăt, nejiluit.

Probleme: S-a constatat un atac activ de carii (în luna iunie a anului 1995); pe pereți existau cristalizări de săruri, tencuiala era scorojită, în unele părți măcinată, UR fiind de 80%, iar T=12-13 grade Celsius.

Soluțiile aplicate: S-a îndepărtat scoarța de pe rafturile de lemn şi s-au pensulat cu "Xilamon" (soluție împotriva cariilor).

S-a efectuat o dezinfecție cu formol 29 % prin evaporare forțată.

2. Drept – S-a mutat locația bibliotecii (de pe str. Arany János pe str. A. Iancu) într-un spațiu impropriu din punct de vedere al stabilității microclimatice.

Probleme: biblioteca a fost amenajată la subsolul clădirii proaspăt renovate, în condiții improprii depozitării de carte (subsol igrasios, umed, UR – peste 80%, T- între 21-27 grade Celsius).

Soluția: potrivit normelor de conservare, spațiul folosit pentru depozit trebuie să îndeplinească următoarele condiții: să fie salubru, să aibă stabilitate microclimatică UR 50/55%, T – să nu depăşească 18 grade Celsius, să nu fie situat sub nivelul rețelei de apă sau canalizare (cum este cazul acestei filiale) etc.

3. **Litere–Secția engleză,** situată la ultimul etaj al clădirii (str. Horea)

Problema: În podul clădirii a avut loc un incendiu. În urma acțiunii pompierilor de stingere a incendiului, au fost inundate, prin planşeu, două încăperi ale bibliotecii. Au fost udate peste 300 de volume.

Soluția: Cărțile au fost aduse la Laboratorul de igiena cărții, uscate (desfăcute în formă de evantai), introduse în etuve cu formol pentru dezinfecție, iar apoi au fost ținute la presă şi redate circuitului lecturii.

E. Conservarea este disciplina care se ocupă cu studierea cauzelor şi simptomelor deteriorării, a factorilor care influențează deteriorarea şi a modului de prevenire şi stopare a acestora.

Scopul conservării colecțiilor este de a le păstra într-o stare bună cât mai mult timp posibil. Activitatea de conservare trebuie să se desfăşoare având la bază **o politică de conservare generală** şi programe de conservare pentru fiecare tip de colecție.

Colecțiile sunt supuse unor procese de degradare progresivă ca urmare a conlucrării mai multor factori, clasificați astfel:

a. factori naturali ai mediului ambiant (fizici şi chimici)
b. factori biologici (vegetali şi animali);
c. factorul uman (individual şi/sau colectiv)

Un program de conservare al colecțiilor unei biblioteci trebuie să cuprindă două obiective:

1. **Conservarea preventivă**:

- îmbunătățirea condițiilor de depozitare;
- controlul mediului ambiant (temperaturi, umiditate relativă UR, lumină, factori biologici);
- instruirea personalului şi al utilizatorilor;
- planuri şi măsuri de prevenire a dezastrelor.

2. Conservarea activă:

- reparații simple pe cărțile uzuale (copertare şi legare);
- tratamente de întreținere curentă (curățirea spațiilor de depozitare şi a mobilierului, dezinfectarea şi desprăfuirea colecțiilor, combaterea mucegaiurilor, a atacurilor de insecte şi deratizare când este cazul).

Prin efortul conjugat al bibliotecarilor, conservatorilor, factorilor de decizie, dar şi al personalului administrativ (întreținere, legătorie etc.), cele două obiective ale programului de conservare ale unei biblioteci se vor putea realiza.

Nu am vrea să încheiem fără a concluziona că, practic, o activitate riguroasă de conservare (ținându-se cont de normele de conservare) este benefică atât utilizatorilor, cât şi personalului bibliotecii şi poate fi susținută de prevederile *Regulamentului de ordine interioară* al unei biblioteci.

Aplicarea gândirii de marketing în bibliotecile universitare

Rozalia Poraczky[1]
Director General adjunct
B.C.U.– Cluj

Unii susţin că al treilea sector în economia unei ţări a luat fiinţă în urma insuccesului primelor două: cel de stat, sectorul bugetar non-profit şi sectorul orientat spre profit, pentru că sectorul non-profit corectează şi, în parte, completează funcţionarea celorlalte două. De asemenea, organizaţiile din acest sector, neurmărind obiective stabilite pentru realizarea profitului, sunt independente faţă de stat iar prin instituţionalizarea lor, prin stabilitatea lor instituţională, ele se separă şi de sfera informală (Harsányi-Kuti,1991).

I. Organizaţiile non-profit: caracteristici, activităţi, marketing, management

I.1 Caracteristici generale ale organizaţiilor non-profit

Organizaţiile non-profit au luat fiinţă în societatea civilă, la iniţiativa cetăţenilor, pentru o mai bună acoperire a anumitor servicii, prestaţii sau pentru a oferi servicii mai adecvate cerinţelor de consum, apărute la nivel social, oferte care lipseau de pe piaţă.

Organizaţiile non-profit investesc în capital uman, sferă care nu intră în centrul atenţiei pe piaţă pentru că perioada de convertire, de rambursare a investiţiei este lungă iar beneficiul este greu de contorizat, de calculat şi de localizat.

Organizaţiile non-profit nu urmăresc să obţină profit prin activităţile lor, ceea ce nu înseamnă că nu pot întreprinde şi activităţi de acest gen, cu condiţia ca profitul rezultat după impozitare să fie reintrodus în circuitul activităţilor de bază.

Ele sunt independente faţă de stat dar pot primi sponsorizări sau comenzi de la stat. Îndeplinesc sarcini comunitare, sociale, sunt apolitice şi democratice.

Gradul utilităţii publice al activităţilor desfăşurate defineşte finanţarea lor.

Organizaţiile non-profit pot strânge sau distribui donaţii, oferă servicii, apără interesele anumitor categorii de oameni, oferă ajutor reciproc etc. şi se organizează în fundaţii, asociaţii sau societăţi de *utilitate publică*.

I.2 Activităţile organizaţiilor non-profit, în general

Activităţile organizaţiilor non-profit se realizează prin oferirea de servicii.

Serviciul ca "produs" este ceva aparte, el fiind interceptat şi experimentat de consumator. Performanţa celui care îl prestează şi modul în care consumatorul îl recepţionează definesc calitatea produsului. Probleme de calitate pot să apară din motive de comunicare: sunt greşit interpretate aşteptările consumatorilor, comunicarea externă este deficitară, sau experienţa consumatorului este negativă.

Un serviciu este de calitate atunci când el este "autentic", prompt, uşor de priceput, accesibil, este oferit cu politeţe şi cu ajutorul unor deprinderi comunicative foarte bune, acordându-se atenţie cerinţelor individuale.

În "comercializarea" serviciului oferit consumatorilor, pe lângă instrumentele de marketing (preţ, produs, distribuţie şi comunicare), cele mai importante elemente sunt factorul uman, mediul real şi procesul în sine.

I.3 Activităţile de marketing în organizaţiile non-profit

Activităţile de marketing au câştigat teren şi în acele instituţiile care satisfac nevoi sociale, oferă servicii vitale societăţii: în universităţi, în sănătate, în biblioteci şi instituţii de informare etc. Aceste nevoi sociale sunt mult diferite de nevoile din sectorul cu profit.

[1] E-mail: rozi@bcucluj.ro

Studiile de specialitate au arătat că ideile de bază ale marketingului pot fi valabile, la fel de bine, şi pentru organizaţiile non-profit. Mai mult, o organizaţie non-profit poate funcţiona mai complex, ca organizaţie *for-profit*, pentru că trebuie să aibă în atenţie atât forul susţinător (forul tutelar) – instituţia căreia îi este subordonată –, cât şi organizaţiile similare din jur, care reprezintă o concurenţă periculoasă, deci tot ce înseamnă resursele pentru supravieţuire şi funcţionare între parametrii normali.

Managementul organizaţiei non-profit trebuie să evalueze activitatea organizaţiei, gradul de satisfacere al utilizatorilor, să analizeze modul de valorificare a produselor, să găsească activitatea în care ea este la nivelul cel mai bun şi prin care se diferenţiază de celelalte instituţii, prin care se poate impune în faţa "consumatorilor".

În organizaţiile non-profit, concepţia managerială bazată pe filosofia de marketing coordonează activităţile în aşa fel încât să se realizeze o comunicare foarte eficientă cu "consumatorii", să urmărească şi să înţeleagă schimbările intervenite în nevoile clienţilor, să ofere produse şi servicii din ce în ce mai bune, făcând posibilă reacţia – *feed-back*-ul – clienţilor, pentru a controla atât succesele, cât şi insuccesele viitoare.

I.4 Managementul organizaţiilor non-profit

Analizând *managementul* desfăşurat în aceste organizaţii non-profit, putem marca următoarele caracteristici:

- în ele se desfăşoară o activitate intensă, susţinută, motiv pentru care funcţia managerială cea mai evidenţiată este cea de administrare a resurselor umane;
- se asigură salarii la un nivel competiţional, fără alte avantaje mate-riale;
- recompensele materiale sunt foarte limitate;
- este foarte importantă calitatea activităţilor, bunul renume al organizaţiei, corelate cu o mai mare autonomie la locul de muncă; controlul nu este foarte sever;
- sunt puternic centralizate;
- sarcina cea mai grea este obţinerea resurselor financiare;
- lucrează împreună voluntari şi personal remunerat, iar acest lucru necesită o organizare mai specială a activităţilor;
- rentabilitatea organizaţiei depinde de conduita şi de calităţile personale ale managerului;
- în managementul acestor organizaţii activităţile de marketing joacă un rol foarte important, reflectat în primul rând prin activitatea de relaţii cu publicul (fiind vizaţi beneficiarii) şi utilizarea instrumentelor de marketing pentru obţinerea şi menţinerea calităţii.

II Bibliotecile şi organizaţiile non-profit: aspecte asemănătoare privind caracteristicile, activităţile, managementul

II.1 Bibliotecile şi aspectele prin care se apropie de organizaţiile non-profit

Din punct de vedere ***structural şi organizatoric,*** bibliotecile se apropie de organizaţiile non-profit prin faptul că, investesc în capital uman, nu caută obţinerea profitului în urma activităţilor desfăşurate, importanţa lor este definită de gradul utilităţii publice, sunt apolitice şi oferă servicii, iar bibliotecile (centrale universitare) sunt relativ autonome în acţiuni.

Resursele financiare în sectorul bugetar fiind foarte nesigure, de multe ori şi insuficiente, bibliotecile au început şi ele să caute căi şi soluţii pentru rezolvarea multitudinilor de probleme care au apărut în activităţilor specifice, din motivul de mai sus, încercând să-şi menţină funcţionarea instituţiei între parametri normali/optimi. Unele au reuşit, altele încearcă să conştientizeze şi să adopte o nouă gândire managerială, mai apropiată de realităţile actuale, lucru ce nu este deloc uşor.

Resursele financiare bugetare sunt completate prin unele forme de venituri proprii, obţinute din serviciile contra-cost, care sunt reinvestite apoi în activităţile de bază.

II.2 Apropierea de client

Un alt element comun este ***atenția concentrată pe utilizatori*****,** apropierea de client. Acesta este un segment hotărâtor în motivarea existenței unei biblioteci.

In centrul atenției bibliotecilor se află, inevitabil, utilizatorul. Grija pentru împlinirea dorințelor utilizatorilor se cere a fi reflectată prin efortul de a asigura o gândire mai sistematizată, de a defini mai bine misiunea bibliotecii, de a stabili un întreg sistem de activități specifice bibliotecii în vederea extinderii şi îmbunătățirea serviciilor oferite.

În fapt, se poate spune că într-o bibliotecă toată lumea oferă servicii: publicului, colegului, compartimentului alăturat – şi ce este important: indirect sau direct, toate serviciile sunt îndreptate spre utilizator, deci se realizează un lanț de servicii (prelucrarea colaborează cu informarea, depozitarul cu custodele de sală etc.)

Cerințele utilizatorilor sunt foarte eterogene şi extrem de variate. Pentru a le răspunde într-un mod optim, biblioteca trebuie să devină o instituție în permanentă evoluție (*learning organization*), care învață permanent cum să reacționeze la nevoile utilizatorilor şi la schimbările care se produc în societate.

În literatura de specialitate a fost analizat modul subiectiv în care utilizatorul apreciază şi *califică serviciul* primit. El nu califică produsul sau serviciul, ci îl cântăreşte apreciind dacă îl poate folosi în scopurile personale țintite.

În consecință, bibliotecile trebuie să ofere produse/servicii, care să fie – cel puțin parțial – spre mulțumirea utilizatorilor.

Este uneori dificil să acceptăm ideea că trebuie să avem o preocupare mai mare pentru calitate, cu participarea întregului personal, inclusiv al managerului. Acesta din urmă va încerca aplicarea *managementului calității totale*, răspunsul clientului fiind în acest caz singurul criteriu obiectiv de măsurare a calității activităților din bibliotecă şi se va aplica tuturor funcțiilor bibliotecii.

Managementul calității totale este o piatră de încercare pentru orice manager. Se va face în permanență cercetarea pieței şi a cerințelor, evaluarea, măsurarea şi feed-back-ul serviciilor, angajații vor fi pregătiți pentru îmbunătățirea permanentă a proceselor de muncă, în sensul adevărat al cuvântului.

III. Marketingul în bibliotecile universitare

III.1 Activitatea de marketing, în general

Marketingul este privit adesea, ca unul dintre cele mai atractive elemente ale managementului. El este totuşi, un subiect pretențios şi cu un caracter tot mai ştiințific, care se bazează în mare măsură pe culegerea şi analiza de date. Adesea este confundat cu lumea strălucitoare a publicității şi a relațiilor publice.

Marketingul este un factor cu o contribuție majoră la rentabilitatea organizațiilor, iar managerii trebuie să coordoneze efortul de marketing cu celelalte aspecte ale activității, pentru a se bucura de succes.

Unii afirmă că marketingul este pe cale de dispariție, alții spun că el va rămâne dar se anticipează schimbări substanțiale legate de această activitate atât de importantă.

Conceptul de marketing este întâlnit în viața de zi cu zi, dar interpretarea lui se amestecă cu oferta, cu vânzarea şi relațiile cu publicul, cu activități de publicitate, şi cercetarea pieței. Putem marca o linie foarte clară între vânzare şi marketing, pentru că în cazul vânzării ies în evidență interesele comerciantului, iar în cazul marketingului, cele ale consumatorului. Relațiile cu publicul, activitatea publicitară este doar o metodă, un instrument de marketing în atingerea scopului.
Marketing înseamnă ieşirea pe piață.

Marketingul nu este doar un element al procesului de conducere, dar şi o concepție, o filosofie care se reflectă în obiectivele şi activitățile unei organizații. Marketingul ajută la marcarea funcționalității şi la evidențierea rezultatelor obținute de o organizație.

Aplicând definiția lui Philip Kotler despre marketing, putem spune că biblioteca își are funcția de bază, pe de o parte, în menținerea unei permanente legături cu 'consumatorii'=utilizatorii, aflarea nevoilor acestora, dezvoltarea unor 'produse'=servicii, care să corespundă nevoi-lor personificate și, pe de altă parte, în dezvoltarea unor procese de comunicare, pentru atingerea scopurilor stabilite.

III.2 Cerințele utilizatorilor

In condițiile actuale, succesul produselor și al serviciilor și posibilitățile de dezvoltare sau supraviețuire ale unei biblioteci într-o situație economică precară, sunt definite de modul în care sunt descoperite **solicitările utilizatorilor**, ale cititorilor și de măsura în care produsele și serviciile sunt modelate conform acestor cerințe. Mai puțin eficientă va fi practica de genul următor: "acoperim" cerințele și dezideratele presupuse sau simțite de către conducere sau specialiștii din bibliotecă, sau funcționarea în continuare după tradiția moștenită –"așa s-a făcut întotdeauna".

Dezvoltarea noilor tehnologii informaționale presupune apariția unor noi servicii și produse, care, la rândul lor, influențează indiscutabil uzanțele și nevoile clienților.

Noile tehnologii și noile abordări ale marketingului permit să culegem, să analizăm și să folosim informații despre clienții noștri – acesta este un aspect extrem de important pe lângă care nu putem trece indiferenți.

III.3 Acceptarea nevoii de schimbare și aplicarea tehnicilor de marketing

Problemele de finanțare (micșorarea bugetului), schimbările politice și sociale survenite, apariția și acceptarea fenomenului de concurență contribuie în mare măsură la conștientizarea **nevoii de schimbare**, în atitudine și în acțiuni. Este nevoie de analizarea activităților actuale în primul rând, pentru rentabilizarea activităților, de studiul utilizatorilor, într-un mod mai aprofundat, de prevederea, prognosticarea noilor cerințe, de reevaluarea obiectivelor organizaționale.

Folosindu-se de cunoștințele de marketing, managerul poate defini noua strategie a bibliotecii punând accent pe străduința de a mulțumi utilizatorul. Conducătorii organizației vor fi stimulați, îndemnați să evalueze obiectivele și performanțele, să confrunte situația reală cu păreri subiective învechite și să acționeze în consecință.

Considerăm că motivele pentru care o bibliotecă trebuie să aplice **tehnicile de marketing** sunt foarte reale și imperative, de aceea:

- Se va pune accent mai mare pe *studierea utilizatorilor* pentru a putea lua decizia cea mai bună în proiectarea produselor, serviciilor, în corectarea calității, țintind rentabilitatea și eficiența;
- Sunt importanți și utilizatorii *potențiali* – pe aceștia îi putem cunoaște și identifica, împreună cu nevoile lor, prin metode de marketing, pentru a-i câștiga de partea noastră;
- *Prezentarea instituției în lumina cea mai favorabilă* în fața conducerii forului superior este foarte importantă pentru conducerea bibliotecii; există tehnici prin care putem transmite imaginea cea mai favorabilă, atât de necesară pentru obținerea finanțării dorite;
- Marketingul ajută și la îmbunătățirea și difuzarea *imaginii profesiei și a instituției.*

III.4 Consecințele acceptării gândirii de marketing

Ne punem următoarea întrebare: ce profit ar aduce aplicarea gândirii de marketing în biblioteca noastră, după o perioadă laborioasă, deloc simplă sau ușoară? Indiscutabil, se conturează niște avantaje de care, dacă nu ținem cont, dăm dovadă de slăbiciune managerială:

- Se vor cunoaște foarte bine obiectivele, produsele, prestațiile bibliotecii; se vor reformula obiectivele, punând accent pe programele de marketing;
- Se va lua la cunoștință de concurența existentă; se va vedea care sunt aspectele prin care instituția noastră se diferențiază de ceilalți ofertanți, care sunt produsele pe care ceilalți nu le oferă;

- Se va identifica piața, care nu este omogenă niciodată; se disting trei categorii mari: forul susținător, comunitatea utilizatorilor reali şi potențiali şi sponsorii (mult aşteptați, de altfel). Atenția noastră maximă o vor avea utilizatorii, prin identificarea exactă a nevoilor lor : unele exprimate de ei, altele conştientizate dar neexprimate sau cele latente, pe care trebuie să le identificăm noi, pe baza cercetărilor efectuate.
- Se vor folosi rezultatele cercetărilor şi studiilor întreprinse în elaborarea strategiei de marketing ;
- Se va folosi metoda marketing mix-ului, care înseamnă : publicitate, relații cu publicul, distribuția, politica produselor, care înseamnă de fapt o activitate de comunicare [cu segmentele pieței şi] cu grupurile de utilizatori. Comunicarea va fi bi-direcționată, informațiile esențiale obținute de la utilizatori ne vor ajuta în planificarea programelor de marketing în viitor.

*

Deci, aplicarea gândirii de marketing în conducere înseamnă acceptarea şi punerea în practică a unei concepții care este orientată mai degrabă spre utilizatori-consumatori decât spre interesele proprii ale instituției iar obiectivele şi programele organizaționale vor fi redefinite pe baza acestei concepții.

IV. Încheiere

Motivele cele mai tranşante pentru aplicarea marketingului în biblioteci ar fi completarea resurselor financiare, cu servicii legate, în primul rând de învățământul de stat, de utilitatea publică evidentă şi, nu în ultimul rând, de realitățile sociale, cu schimbările inerente, permanente şi actuale din viața bibliotecilor.

În literatura de specialitate, ca o posibilitate în extinderea serviciilor, este menționată realizarea cataloagelor colective sau a bibliotecii virtuale (electronice).

De asemenea, bibliotecile pot desfăşura unele **activități** care intră în sfera întreprinderilor: reprografierea, microfilmarea, legătoria etc. sau pot realiza **produse intelectuale** cum ar fi, pe lângă periodice şi monografii de specialitate, şi acele instrumentele întocmite în ajutorul şi folosul cititorului, cu care bibliotecarul întâmpină eventualele greutăți ivite în rezolvarea unor probleme legate de organizarea, prelucrarea şi regăsirea informațiilor solicitate. Însă *valoarea competițională* a acestor produse *scade* prin faptul că ele se practică la un preț foarte scăzut sau chiar gratuit. Aceste produse sunt totuşi *cele mai profesioniste* ce pot fi oferite de o bibliotecă şi care, pe lângă creşterea renumelui profesiei, ar putea suplimenta şi completa resursele bugetare dacă s-ar asigura şi un cadru legal potrivit pentru valorificarea lor.

Rămâne de văzut dacă, în desfăşurarea activităților specifice, bibliotecile universitare optează, în vederea aplicării marketingului, pentru angajarea unei persoane specializate (marketer) – varianta mai scumpă sau îşi va forma o persoană din personalul existent – variantă la fel de scumpă dar şi anevoioasă pentru că presupune şi o pregătire ulterioară în domeniu (cursuri, schimb de experiență etc.) pe lângă unele calități de care, se presupune, dispune persoana aleasă.

Este însă evident faptul că, fără implicarea totală a managerului nu vor apărea rezultatele dorite. Este nevoie de o planificare pe o perioadă mai lungă, foarte apropiată de realitățile din mediul în care funcționează biblioteca, de consecvență, multă ambiție şi putere de convingere pe care o dobândim numai dacă noi înşine suntem convinşi că aceasta este una dintre căile pe care trebuie s-o alegem în lupta pentru supraviețuire.

Este timpul să înțelegem, că o bibliotecă singură – mare sau mică – nu rezistă mult timp în îndeplinirea sarcinilor sale multiple. Pentru asigurarea unei « rentabilități » mai mari a bibliotecilor, bineînțeles tot în folosul utilizatorilor, unele servicii trebuie *să fie finanțate şi organizate central*. De asemenea, pentru îmbunătățirea şi asigurarea unor activități profesionale cum ar fi: servicii inter-biblioteci, unele proiecte de dezvoltare (completarea şi accesarea colecțiilor de periodice prin consorții, catalog partajat etc.), activități de consultanță şi formare profesională, ar trebui

coordonate şi finanțate central; astfel o parte din finanțarea bugetară ar fi folosită într-un mod mai eficient.

Bibliografie selectivă

1. Mikulás Gábor*, Menedzsment : bevezetés 7 vezetői teszttel, 222 információs és könyvtári példával.* Nyíregyháza, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Könyvtárak Egyesülés, 1999.
2. Buckland, Michael*, A könyvtári szolgáltatások újratervezése. Budapest, OSZK, 1998.*
3. Balázs, Sándor*, Az indformációk használata, hasznosítása és haszna.* Budapest, OMIKK, 1993.
4. Sándori Zsuzsa*, Hosszúra nyúlt útibeszámoló a Könyvtárvezetési ismeretek (b)irodalmából.* Budapest, OSZK, 1998.
5. DeHart, Florence E., *Emberi kapcsolatok a könyvtárban.* Budapest, OSZK, 1997.
6. *** *A könyvtári menedzsment időszerű kérdései* / Alföldiné Dán Gabriella, Bátonyi Viola, Skaliczki Judit… Budapest, OSZK, 1999.
7. Skaliczki, Judit*, Stratégiaitervezés : szakirodalmi szemle.* Budapest, OSZK, 1996.

Metaforă şi marketing

– Sfidări simbolice şi efective în

Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga" din Cluj –

Melinda Bükkei,[1]
B.C.U. – Cluj
István Király V.[2]
B.C.U. – Cluj

Motto:
"Concentraţi-vă pe rezultate, nu pe activităţi."
Sergio Zyman

Înainte de a fi o simplă necesitate mecanică – şi cu atât mai mult o modă – marketingul este şi rămâne în esenţa lui o sfidare şi o posibilitate fundamentală (şi) pentru biblioteci. Deci o posibilitate şi o sfidare care vizează şi atinge întreaga lor structură şi dinamică instituţională interioară, totalitatea raporturilor lor instituţionale dar şi întreaga sferă a misiunilor şi a mijloacelor de realizare şi de dezvoltare. Orice posibilitate înseamnă însă la rândul ei şi conturarea unui orizont: al unui orizont care – chiar dacă acum el este desigur orientat cu precădere spre viitor – atinge şi cuprinde, de fapt, toate dimensiunile temporale ale instituţiei: viitorul, prezentul dar şi trecutul.

Acestea sunt valabile evident – deşi cu anumite particularităţi – şi în cazul acelor biblioteci care – reprezentând poate chiar majoritatea bibliotecilor – sunt instituţii sau organizaţii non-profit şi, ca atare, ale căror servicii şi produse-realizări nu sunt deci propriu-zis mărfuri ce ar trebui să „se vândă". Prin urmare, produsele şi serviciile unor asemenea instituţii au în vedere piaţa doar într-un mod aparte pe care noi îl vom numi aici simbolic. Iar marketingul implicat în întregul proces de concepere, de realizare, de difuzare şi de promovare ale acestor servicii şi produse va fi la rândul său şi el un marketing simbolic.

"Marketingul simbolic" nu este însă, în viziunea noastră, în nici un chip, o simplă variantă "mai slabă" – de genul structurilor "ca şi cum…" – a marketingului "adevărat"! Nu este vorba deci pur şi simplu despre conturarea serviciilor şi/sau a produselor în aşa fel "ca şi cum…" ele "ar fi" mărfuri destinate "pieţei", adică practic pseudo-mărfuri ale căror confirmare şi validare s-ar realiza deci pe o piaţă pur imaginară.

Dimpotrivă: marketingul simbolic este tocmai modalitatea cea mai potrivită şi autentică în-şi prin care instituţiile non-profit îşi pot concepe şi duce la bun sfârşit toate eforturile şi tentativele lor – tradiţionale, actuale ori de perspectivă – de a corespunde sfidărilor care le solicită şi le legitimează existenţa în contextele exigenţelor lumii contemporane. Orizontul de posibilităţi ale marketingului simbolic implică şi atinge deci, într-un mod cu totul fundamental, şi instituţiile bibliotecare în întregul lor şi în totalitatea raporturilor şi conexiunilor.

Ce aduce însă nou în aceste instituţii viziunea şi concepţia de marketing faţă de – să zicem – concepţiile şi performanţele anterioare şi deja tradiţionale de "public relations", adică de relaţii publice? Răspunsul la această întrebare trebuie să aibă în vedere, în primul rând, un anumit efect de explicitare şi de indicare. Oricât ar viza relaţiile publice dinamica sensurilor unei instituţii în raporturile cu publicul său real sau posibil, ele nu sunt în mod automat în măsură să reoglindească şi să refocalizeze sfidările mediului spre întregul interior al organizaţiei. Oricât să fie de eficiente departamentele de relaţii publice ale unor instituţii ale administraţiei publice, ele pot lăsa foarte bine neatinse multe dintre structurile birocratice – de regulă extrem de comode, inerte şi inflexibile în funcţionarea lor. Viziunea, conceptele dar mai ales practica de marketing au însă, ca prim efect al punerii lor în mişcare, tocmai scoaterea la iveală, adică explicitarea şi indicarea unor

[1] E-mail: bukkei_m@yahoo.com
[2] E-mail: philobib@bcucluj.ro

disfuncționalități şi insuficiențe rămase poate invizibile şi neidentificabile până atunci şi fără ele. În strânsă legătură cu toate acestea, în al doilea rând, viziunea de marketing oferă o nouă şi eficientă posibilitate de regândire şi de recreionare dinamică a organizațiilor şi instituțiilor, constituindu-se într-un adevărat motor al managementului schimbării. Ca atare, în al treilea rând, conceptele, viziunea şi mentalitatea de marketing oferă posibilitatea unei deschideri instituționale curente, aplecate către receptarea şi operaționalizarea nu numai a noilor nevoi şi solicitări provenite din „exterior" dar realizându-şi chiar propriile conturări şi oferte valorice. Acest din urmă aspect devine evident mai ales prin impunerea noului val de teorie şi de practică de marketing, reprezentat înainte de toate de concepțiile şi practicile puse în circulație de către Sergio Zyman.

Cele de mai sus arată, credem, că într-adevăr marketingul nu este nici modă, nici mister, ci – după vorbele lui Sergio Zyman[1] – o disciplină extrem de serioasă, şi nu numai sau exclusiv în "business" ci în genere în a lua misiunile (noastre) organizaționale şi instituționale "în piept". De aceea şi în cazul marketingului simbolic trebuie clarificat faptul că toate cheltuielile consacrate acestuia aduc, de fiecare dată şi negreşit, beneficii: în primul rând – dar nu numai – beneficii simbolice, rezultate în urma prestigiului şi a bunei imagini instituționale care, în condiții normale, influențează în mod decisiv şi atragerea de fonduri alocate şi/sau obținute, dar – la un alt nivel desigur – şi dobândirea propriu-zisă a unor experiențe, competențe şi încrederi care pot apoi garanta şi conturarea şi realizarea unor produse efective care la rândul lor pot deja participa cu succes – în funcție desigur de situația şi de particularitățile de dintotdeauna ale pieței – chiar ca mărfuri, pe anumite segmente de piață, aducând astfel şi anumite venituri directe. Or, aceasta înseamnă deja nu "numai" marketing „simbolic" ci chiar unul propriu zis.

Majoritatea serviciilor oferite sau create de biblioteci sunt de fapt produse chiar de către ele. Miezul acestor servicii-produse constituie în primul rând, desigur, informațiile. Este deja unanim acceptat astăzi faptul că bibliotecile nu doar gestionează şi mediază informații ci în fond ele creează zi de zi informații noi şi de multe ori extrem de specifice şi specializate. Vrând-nevrând, în contextul satisfacerii cotidiene a nevoilor utilizatorilor-clienților-beneficiarilor, şi aceste informații ajung în contact – cel puțin contextual – cu piața de fiecare dată determinată a informațiilor. Ori, în acest contact zilnic, viu şi dinamic, ies de multe ori în evidență tocmai breşele ofertelor pieței în raport cu anumite nevoi sau posibilități care, deşi sunt „reale", pot foarte bine fi – în situații sau perioade determinate – încă neconturate sau chiar neformulate. Satisfacerea şi conturarea lor se poate face însă prin produse specifice realizate chiar în sânul anumitor biblioteci! Desigur, aşa ceva solicită şi competențe şi cheltuieli dar şi exigențe specifice şi solide!

Oricum, pe zi ce trece devine mai limpede faptul că marketingul contemporan – spre deosebire de cel pe care-l cunoşteam până acum – nu se rezumă la a identifica pur şi simplu anumite nevoi deja existente – însă deocamdată ascunse – ale diferitelor segmente de clienți-consumatori-cumpărători etc. ci el se angajează întocmai, în mod activ, creator şi manipulator în „naşterea", conturarea şi articularea efectivității nevoilor.

În ciuda acestora există şi astăzi numeroase impedimente de natură diferită în calea implementării viziunilor, tehnicilor şi practicilor de marketing în multe biblioteci, şi nu numai din România. Prima categorie mai cuprinzătoare şi destul de complexă a acestor obstacole este desigur cea de mentalitate. Ea se ramifică însă în mai multe direcții. Astfel, deşi majoritatea bibliotecarilor sunt astăzi deja – cel puțin la nivel verbal – "conştienți" de faptul că marketingul este ceva necesar într-o bibliotecă, sunt totuşi foarte puțini cei care îşi şi "găsesc timp" pentru a desfăşura astfel de activități. Invocarea argumentului "lipsei de timp" se dovedeşte însă a fi cu totul derizorie şi compensatoare dacă conştientizăm cu adevărat faptul că, în fond şi la urma urmei, orice activitate din oricare bibliotecă îşi deschide, dobândeşte şi realizează deplinătatea sensurilor sale tocmai prin viziunile şi activitățile de marketing. A "nu avea timp" deci pentru activitățile de marketing înseamnă prin urmare şi în esență tocmai faptul – destul ciudat şi contrariant – de a nu avea timp pentru a analiza şi pentru a modela tot ceea ce de altfel faci în tot timpul de lucru!

---

[1] Vezi: Sergio Zyman, *Sfârşitul marketingului*, Editura Nemira, Bucureşti, 2001, *Prefață*

Piedicilor mentale ale apelului la "lipsa de timp" li se asociază apoi cele constând în referirile – chiar mai frecvente – la "lipsa banilor" care ar putea fi alocați eforturilor şi activităților de marketing. În realitate însă problema se configurează exact invers. Adică, în loc să ne întrebăm dacă "avem suficienți bani" pentru conceperea, susținerea şi derularea activităților de marketing şi pentru implementarea lor generală în conturarea şi contorizarea tuturor proceselor din biblioteci – şi nu numai – ar trebui de fapt să ne punem problema dacă avem suficienți bani pentru a putea renunța la veniturile, la câştigurile şi beneficiile directe şi indirecte de care ne-am putea bucura cu siguranță cu ajutorul şi în urma lor?

Tot categoriei obstacolelor de natură mentală îi aparține şi faptul că într-adevăr pentru un bibliotecar de tip tradițional relația dintre activitatea lui cotidiană şi o disciplină modernă din cadrul economiei, cum ar fi marketingul, nu poate fi decât obscură. Există deci încă, în multe privințe, o gravă lipsă de înțelegere dar şi lipsă de competență şi de deschidere față de însemnătatea – chiar în raport cu efectivitatea – marketingului în acest sector. Însă, dacă vom încerca, totuşi, să ne imaginăm şi să gândim relațiile dintre serviciile unei biblioteci şi ansamblul posibil al beneficiarilor acesteia ca o confruntare globală implicând sfidările unor costuri şi ale unui set de cereri diferențiate, atunci devine cu siguranță cît se poate de limpede şi faptul că inserția marketingului este în întregime justificată.

În general ne putem întreba dacă nu este cumva în mod principial şi esențial incorect să plasăm problemele legate de implementările viziunilor şi ale tehnicilor de marketing cu precădere la nivelul "bibliotecarului"? Nu ar trebui ele să fie mai degrabă chestiuni de politică şi de management de vârf şi total? Iar "bibliotecarii" înşişi să fie apoi formați şi aleşi pe măsură? Şi asta din simplul motiv că marketingul nu mai este astăzi – şi cu atât mai puțin în perspectivă – o chestiune opțională!

Dincolo de impedimentele de mentalitate există cu siguranță şi o altă categorie de obstacole în fața implementării în biblioteci a cuceririlor marketingului contemporan. Este vorba, concentrându-ne acum mai ales la situația din România şi mai ales la problemele bibliotecilor universitare de stat, despre piedici de natură administrativă. Fiind instituții bugetare, bibliotecile universitare de stat – de fapt toate marile biblioteci universitare româneşti – sunt întreținute financiar din resurse bugetare centrale-guvernamentale, ale căror alocare nu depinde însă în mod nemijlocit de anumite performanțe măsurabile în mod special pe baza criteriilor de marketing ci mai ales de nişte indicatori preponderent cantitativi şi de natură administrativă, valabile în mod univoc şi nediferențiat pentru fiecare bibliotecă din "rețea". Deci acest sistem, deşi permite totuşi nu încurajează (şi nici nu sancționează), nu susține şi nu recompensează prin mijloacele decisive ale alocării resurselor, performanțele (sau eşecurile) de natură de marketing! Astfel, deşi activitățile desfăşurate cu succes în acest sens pot îmbunătăți situația financiară sau de altă natură a unei biblioteci, ele nu pot aduce în nici un chip surse bugetare suplimentare alocate în viitor, iar acest lucru influențează desigur în mod negativ şi constanța interesului instituțiilor bibliotecare de învățământ superior de stat în eforturile lor desfăşurate în această direcție. Şi asta în ciuda faptului că, de altfel, cum vom vedea mai târziu, există posibilități reale de valorificare "profitabilă" şi pentru aceste resurse bugetare ce pot chiar dubla sau tripla valoarea lor de "utilizare".

Piedicilor şi obstacolelor mentale şi administrative li se asociază apoi cele instituționale. Deprinderile, structura instituțională şi atitudinea managerială tradițională a majorității marilor biblioteci universitare de stat româneşti se constituie rareori în factori realmente favorizanți pentru asumarea mutațiilor – de regulă majore – reprezentate de exigențele de marketing, conduse – în esența lor şi de fiecare dată – de ideea formulată şi în motto-ul studiului nostru: concentrarea nu pe activități, ci pe rezultate adevărate şi consistente.

Din anul 1998, Art. 3. al Ordonanței Guvernului României cu Nr. 84 permite însă bibliotecilor universitare româneşti nu numai să realizeze venituri în urma unor activități proprii, dar să le şi folosească, conform reglementărilor mai generale în vigoare, în beneficiul propriu. Aceasta constituie un excelent prilej de a completa veniturile bibliotecilor, venind în acelaşi timp şi în întâmpinarea inițiativelor de acest gen. În ciuda acestui fapt, cum am mai spus, legislația românească pentru biblioteci, aflată în vigoare, nu solicită, nu încurajează şi nu recompensează nici

eforturile propriu-zise şi punctuale de marketing şi nici interiorizarea curentă instituțională generală a viziunilor şi exigențelor de marketing.

„Marketingul de bibliotecă" este totuşi o noțiune tratată şi vehiculată de mai mulți ani în literatura de specialitate din România, abordând – mai mult in abstracto şi ca un deziderat destul de lipsit de angajare, din păcate – "necesitatea" introducerii conceptelor şi a practicilor de marketing în activitatea cotidiană a bibliotecilor româneşti; dar, fără a realiza, de regulă, faptul că ceea ce se numeşte "strategie de marketing" constă pe de o parte (şi în primul rând) tocmai în a regândi, a reanaliza, a rearticula şi comunica ceea ce "există deja", şi, pe de altă parte, împreună desigur cu accentul pus pe eficiența şi consistența de sensuri a ceea ce urmează a fi făcut!!! Astfel, deşi în ultimă instanță este realmente "adevărat" că în general fiecare interacțiune cu un client/cititor este un posibil moment de marketing şi că fiecare acțiune care se efectuează şi fiecare serviciu realizat reprezintă şi o posibilitate pentru acțiuni de marketing, trebuie să fim foarte conştienți şi de faptul că aceste posibilități nu se "realizează", nu se actualizează în mod efectiv – şi cu atât mai puțin în mod automat – decât dacă ele sunt de la început proiectate, prefigurate şi conturate în virtutea unor viziuni, concepții şi practici, care sunt la rândul lor, ele însele şi în mod intrinsec, de esență propriu-zisă de marketing![1] Relațiile tot mai strânse cu viața economică şi socială influențează şi activitățile bibliotecilor, impunând ca o necesitate implementarea generală a procedurilor de marketing şi în bibliotecile din România.

Strategia de marketing în general se bazează pe cunoaşterea "consumatorului", în cazul nostru, al bibliotecilor, acest consumator fiind cititorul, activ sau pasiv, real sau potențial. Însă, pentru a cunoaşte consumatorul, avem nevoie de efectuarea unor cercetări de piață ale căror rezultate să reflecte acele informații care să ne oglindească necesitățile, aşteptările, opiniile lor despre serviciile oferite, aşa încât să regândim aceste servicii prin prisma acțiunilor de marketing. Însă pentru a se putea regândi cu eficiență maximă serviciile, trebuie să ne îndreptăm atenția şi către personalul bibliotecii, care nu numai contribuie la eficientizarea serviciilor dar care reprezintă, ei înşişi, o pătură specială a utilizatorilor şi a căror opinie individuală contribuie semnificativ la alcătuirea pozitivă sau negativă a imaginii bibliotecii. În acelaşi timp nu trebuie să uităm de parteneri, de instituțiile finanțatoare sau de cooperare cu care bibliotecile colaborează, instituții care reprezintă segmentul cel mai structurat şi important al opiniei publice şi care de fapt influențează în mod decisiv opinia publică mai generală.

Cheia succesului acțiunilor de marketing este tocmai obținerea datelor necesare şi exacte. Datele pot fi însă obținute nu numai prin sondaje ci şi prin interacțiunea directă cu cititorul şi cu instituțiile, având un rezultat instantaneu prin feed-back imediat. Cercetarea pieței, opinia publică sunt elemente foarte importante pentru a afla informațiile care au ca rezultat satisfacerea nevoilor cititorilor şi în lipsa căruia nici o bibliotecă nu ar fi funcțională. Fiecare bibliotecă îşi elaborează o concepție proprie de marketing care trebuie să corespundă cerințelor, necesităților şi condițiilor locale.

*

Biblioteca Centrală Universitară clujeană, care de câțiva ani poartă numele poetului şi filosofului român Lucian Blaga, este cea mai mare bibliotecă din Transilvania, România – fiind în acelaşi timp şi una dintre cele mai "mari" biblioteci din Centrul Europei, având un profil enciclopedic, ştiințific şi didactic. Datorită colecțiilor sale speciale şi păstrării depozitului legal ea are şi un caracter muzeal. După schimbările din 1989 necesitatea intensificării fluxului de informații a impus şi aici redimensionarea întregii activități de bibliotecă. Aceasta a presupus în primul rând introducerea unor soluții şi tehnici profesionale noi în activitățile bibliotecare dar şi eforturi şi tentative mai mult sau mai puțin conturate spre evoluția instituțională corespunzătoare.

[1] Association of Research Libraries, *Marketing and Public Relations in ARL Libraries*, SPEC Flyer no. 240. Online: http://www.arl.org/spec/240fly.html.

Experienţele de până acum ale bibliotecii – pe care le considerăm destul de particulare şi semnificative şi cu privire la noile posibilităţi de articulare ale unor tentative relevante pentru cauza marketingului în biblioteci – arată , credem, în mod limpede faptul că (şi aici) există posibilităţi, capacităţi şi rezerve atât în ceea ce priveşte elaborarea unor lucrări care sunt chiar vandabile, adică valorificabile pe o piaţă efectivă, cât şi faptul că există şi numeroase aspecte nelămurite şi disfuncţionale nu numai din punctul de vedere al marketingului, dar şi din cel administrativ şi instituţional. Aspecte şi probleme care influenţează desigur în mod negativ valorificarea deplină a acestor potenţialităţi şi şanse.

Este vorba în primul rând de editarea, începând cu anul 1996, a Buletinului bibliotecii Philobiblon, în al cărui program au fost de altfel prevăzute de la început şi eforturile legate de posibilitatea comercializării lui prin abonament sau vânzări. La fel de important este şi faptul că publicaţia a fost din start concepută ca fiind destinată schimbului internaţional interbibliotecar de publicaţii.[1] Ori, este limpede că "schimbul" ca atare este în sine şi în mod nemijlocit o operaţie, o tranzacţie propriu-zisă de piaţă! O publicaţie produsă deci ab initio în vederea schimbului este o intreprindere cu însemnătate nemijlocită şi propriu-zisă de marketing a cărei consistenţă este prin urmare – vrând-nevrând – certificată şi verificată în permanenţă de către piaţa de schimb însăşi şi de către sfidările ei. De aceea, de la început, considerentele de nivel, de calitate şi de profesionalitate, etc. au fost aici conturate şi asimilate punându-se în mişcare, în mod direct şi efectiv, şi o viziune determinată, continuă şi indiscutabilă de marketing.

Fiind destinată schimbului internaţional, revista a fost proiectată să apară într-o limbă de circulaţie internaţională, adică în limba engleză. Au fost apoi efectuate studiile şi analizele necesare situării ei în cadrul specificului altor publicaţii editate de unele dintre marile biblioteci – de ex. Bodleian Library Record, Harward Library Bulletin, Knygotira etc. –, conturându-se şi stabilindu-se şi specificul "mărcii" sale. Iar pentru o mai bună cunoaştere a diferitelor segmente de parteneri de schimb de pe piaţă, au fost analizate, "încercate" şi utilizate reţelele, experienţele şi competenţele deja existente şi acumulate ale parteneriatelor Departamentului de Schimb Internaţional Interbibliotecar al bibliotecii, fiind în acelaşi timp sondaţi şi chestionaţi noii parteneri posibili. S-a acordat apoi o atenţie deosebită promovării publicaţiei prin solicitarea unor recenzii de specialitate care, ca o confirmare a consistenţei proiectului, au şi fost asumate şi publicate de către reviste de specialitate – Bulletin des Bibliothèques de France, Libraries & Culture etc. – care au, şi ele, o circulaţie internaţională. Dincolo de acestea am reuşit şi captarea atenţiei unor intelectuali şi specialişti – majoritatea originari din România, care lucrează sau cercetează actualmente în SUA – care au lansat semnale ţintite despre revistă şi pe Internet. Paralel cu promovarea internaţională a publicaţiei s-au desfăşurat acţiuni în vederea promovării ei autohtone, pe de o parte, cu scopul de a obţine sprijin şi adeziune intelectuală, culturală şi profesională pentru programul şi intenţiile ei, dar şi, pe de alta parte, pentru a putea apoi obţine şi beneficia de sprijin financiar extra-instituţional. Publicaţia a fost astfel recenzată şi apreciată curând în mai multe reviste prestigioase – atât de cultură majoră cât şi de specialitate biblioteconomică – sub semnăturile unor personalităţi la fel de prestigioase din România. În urma acestei impuneri, revista a putut desigur concura deja cu succes şi pentru obţinerea unui sprijin financiar extrainstituţional, ea apărând mulţi ani înainte cu ajutorul banilor proveniţi de la prestigioasa Fundaţie pentru o Societate Deschisă, susţinută de miliardarul american de origine maghiară, George Soros.

În ceea ce priveşte eficienţa economică de piaţă a schimbului astfel conturat şi realizat putem afirma că număr de număr revista în sine a adus şi aduce bibliotecii care o editează un profit de mai mult de 200%! Profit care constă în obţinerea a numeroase publicaţii valoroase şi necesare pentru îndeplinirea misiunii sale – cărţi şi periodice – pe care altfel instituţia nu le-ar putea achiziţiona din cauza lipsei cronice de resurse financiare propriu-zise, lichide! Dincolo de acestea există însă şi câştigurile simbolice, de imagine etc.

---

[1] Cu privire la programul, concepţia şi Cuprinsul numerelor apărute până acum ale revistei cât şi Abstractele principalelor contribuţii – împreună cu datele referitoare la posibilităţile de achiziţionare etc. a publicaţiei, *vezi* home page-ul bibliotecii: www.bcucluj.ro rubrica: Prezentare

Trebuie subliniat însă faptul că – şi credem că aici atingem iarăşi o chestiune decisivă – nu toate numerele/volumele revistei au fost (au putut fi) publicate cu resurse provenite din exteriorul bibliotecii! Primul volum (Numbers 1-2/ jan.-dec./ 1996) şi volumul pentru anii 1999-2002, au trebuit editate din resursele bibliotecii, adică din resurse bugetare alocate/distribuite în România în mod centralizat. Această sfidare, această nevoie şi aceste tentative ne ofereau şi ne oferă însă şi posibilitatea unei meditaţii şi încercări care vizează de această dată şi conturarea unor posibilităţi determinate de experienţa utilizării resurselor bugetare potrivit criteriilor şi exigenţelor exprese de marketing: atât simbolic, cât şi propriu-zis.

Resursele bugetare asigurate în mod regulat, destul de previzibil şi calculabil "de la centru" oferă însă nu numai certitudine, "stabilitate" şi comoditate, dar de multe ori şi un prilej sau un context pentru desfăşurarea deplinătăţii orizontului de sensuri. Iar utilizarea acestor resurse pentru realizări "obiectuale" care prin calităţile (sensurile) şi prin modul lor de abordare (de marketing) nu numai că acoperă – prin venit – cheltuielile lor (materiale) de producere dar aduc şi un anumit profit în raport cu aceste costuri, înseamnă în fond, cel puţin, dublarea acelui segment de buget! Astfel, de exemplu, aceeaşi cantitate de hârtie – asigurată deci prin resurse bugetare –, folosită pentru editarea numerelor revistei Philobiblon şi/sau a altor publicaţii realizate în legătură cu revistă, odată cu distribuirea/valorificarea lor pe baza considerentelor de marketing, practic devine "folosibilă" cel puţin şi pentru a doua, a treia oară, etc., atât în vederea continuării, cât şi în cea a extinderii şi dezvoltării activităţii. Însă: aceeaşi cantitate de hârtie utilizată în scopuri "neanalizate" prin mijloacele de marketing (chiar simbolic) privind eficienţa şi utilitatea lor, nu constituie decât pagube aduse instituţiei, bugetului de stat şi prin urmare contribuabilului! Simbolic ori propriu-zis, marketingul intră deci în mod inevitabil şi obligatoriu în responsabilităţile instituţiilor bibliotecare, fie ele chiar "bugetare".

Aceste tentative s-au extins şi s-au concretizat apoi, într-un interval destul de scurt, în anul 1998 deja, prin ideea şi iniţiativa publicării – de această dată în limba română –, a unui volum de Antologie Philobiblon, cu titlul Hermeneutica Bibliothecaria (I),[1] care – şi el – a fost produs cu atragerea sprijinului Fundaţiei pentru o Societate Deschisă. Totuşi, şi în ciuda concepţiei solide şi ţintite a volumului, el nu a fost la vremea aceea pus "în vânzare", atât din cauza unor impedimente mentale cât şi din cea a dificultăţilor de cunoaştere şi de "utilizare" a pieţei autohtone. În orice caz volumul a fost produs (publicat) din resurse financiare obţinute din exteriorul instituţiei şi a reţelei administrative bugetare (centrale) din care biblioteca universitară clujeană face parte, iar beneficiile simbolice ale realizării lui şi-au făcut efectul cu prisosinţă. Deja acest fapt şi această experienţă ne-a semnalat însă şi nevoia – dar şi posibilitatea efectivă – a unor preocupări, eforturi şi competenţe mult mai "pliate" şi speciale în privinţa marketingului.

Astfel, întrucât volumul respectiv conţinea deja şi un studiu novator de analiză despre literatura bibliologică românească din periodicele de profil şi având în vedere importanţa şi noutatea metodelor, datelor şi rezultatelor, s-a conturat treptat şi intenţia de a-l continua şi de a-l dezvolta mai amănunţit. Însă, de această dată prin producerea-realizarea unei Baze de date bibliografice mai speciale, care utilizează nu numai analize şi tehnici bibliometrice dar şi metodele analizei de conţinut şi de nivel, provenite din sociologie şi din epistemologie. Baza de date a fost apoi propriu-zis comercializată încă din anul 2000, realizând un profit de peste 120 milioane lei.

În anul 2000 a fost editat, de acelaşi colectiv angajat şi în editarea revistei Philobiblon, şi volumul Management pentru viitor – Biblioteci şi Arhive[2], care a fost şi el destinat comercializării efective, obţinând în scurt timp – pe baza unui sondaj şi a unei promovări ţintite şi susţinute – comenzi pentru toate exemplarele destinate vânzărilor, realizându-se şi aici nu numai venituri ce acoperă costurile materiale de producţie, dar chiar un profit de aprox. 7 milioane lei, adică de 25%.[3]

---

[1] Volum îngrijit de Florina Iliş şi Ionuţ Costea, Bibliotheca Bibliologica, Editura Presa Univesritară Clujenă, 283 p.

[2] Volum editat de Hermina G.B. Anghelescu şi István Király V., Bibliotheca Bibliologica, Editura Presa Universitară Clujeană, p. 216.

[3] Vezi: István Kiraly V., Florentina Pop Moldovan: *Proiect pentru implementarea viziunii şi a practicilor de marketing în bibliotecă,* din volumul de faţă.

Iar în acest an (2004) se află în curs de editare cel de al doilea volum de Antologie Philobiblon: Hermeneutica Bibliothecaria (II.), apariţia lui fiind preconizată în cursul lunii octombrie. Evident, şi el este destinat comercializării, activităţile de marketing legate de eforturile vânzării lui fiind în plin proces de desfăşurare. După o amplă acţiune de promovare, de publicitate şi de sondaj, Hermeneutica Biblithecaria (II) a "adunat" deja în această fază de marketing numărul de comenzi scontate şi necesare profitabilităţii sale.

Suntem convinşi că toate aceste experienţe arată şi argumentează faptul că, pe de o parte, şi în biblioteci – chiar fiind ele organizaţii sau instituţii non-profit – există posibilităţi şi sfidări determinate, conturate şi certe nu numai pentru implementarea cu succes a viziunilor, tehnicilor şi practicilor de marketing simbolic, dar şi pentru cel propriu-zis! Este însă la fel de important, pe de altă parte, să realizăm şi faptul că utilizarea doar punctuală, îngustă şi izolată a acestor posibilităţi – în ciuda eficienţei lor evenimenţiale de la "caz la caz" – reduce şi îngustează de fapt posibilităţile noastre generice, actuale şi viitoare, de a zări şi întrevedea cu adevărat diversitatea şi vastitatea orizontului lor, slăbind şi corodând totodată – încet dar continuu – background-ul de potenţialităţi şi de disponibilităţi efective, necesare pentru realizarea lor curentă şi pentru dezvoltarea lor viitoare.

În general, B.C.U. „Lucian Blaga" ar trebui să mărească transparenţa serviciilor, pentru ca utilizatorii să poată aprecia gama şi complexitatea lor şi să le folosească în experienţa lor educaţională. Mă gândesc în primul rând la noii utilizatori – studenţii boboci, care se confruntă cu probleme de orientare, de utilizare a bazei noastre de date, de regăsirea informaţiilor şi nu sunt conştienţi de serviciile oferite de către instituţia noastră şi de care pot beneficia gratuit sau contra cost. Este necesară îmbunătăţirea ofertei şi întreprinderea unor măsuri promoţionale de cunoaştere a resurselor bibliotecilor şi de atragere a noilor grupuri de studenţi.

Biblioteca prezintă unele disfuncţionalităţi şi lipsuri în ceea ce priveşte oferirea serviciilor de calitate, indispensabile într-o instituţie care are de-a face cu utilizatori aparţinând unor categorii diferite de specialitate şi care contribuie la asigurarea accesului la informaţii, la resurse informaţionale susţinând predarea, învăţarea şi cercetarea. Trebuie să amintim în primul rând nevoia de a avea un punct informativ în care s-ar concentra toate informaţiile de orientare şi utilizare, indispensabile pentru noii utilizatori, vizitatori, parteneri, etc., care solicită informaţii diverse. Ar trebui apoi să se plaseze la intrarea în bibliotecă o legendă a sălilor bibliotecii, aceasta reprezentând un prim punct orientativ.

Din punct de vedere al marketingului, şi nu numai, este foarte important ca utilizatorii, potenţialii utilizatori, partenerii, finanţatorii, şi în general opinia publică să cunoască instituţia, serviciile oferite şi chiar personalul care ne pune la dispoziţie nu numai informaţiile necesare, dar şi posibilitatea de a explora noi orizonturi. Pentru parteneri şi finanţatori este important să cunoască sistemul de funcţionare prin prisma eficienţei. Astfel ar fi necesar să se organizeze la începutul anului universitar prezentări nu numai ale bibliotecii noastre, dar şi ale altor instituţii de acest gen, ele devenind astfel nu doar simple prezentări ci chiar schimburi de experienţă. Publicitatea şi reclama, contribuie şi ele la alcătuirea imaginii bibliotecii, aceasta realizându-se prin distribuirea de flyere (fluturaşi) publicitare, postere, mass media (presa, radioul, televiziunile etc.) şi Internetul.

Cititorii fiind principalul segment de utilizatori, este necesar să aflăm atât opiniile lor despre serviciile oferite cît şi nevoile acestora, nevoi pe baza cărora ar trebui regândite şi reorganizate unele servicii. Una din modalităţile de informare în această privinţă o reprezintă "cutia de sugestii" plasată în locuri accesibile, în apropierea sălilor de lectură şi chiar pe pagina web a bibliotecii, unde doritorii şi-ar putea exprima opiniile, sugestiile, fără indicarea numelui. Multe dintre aceste practici sunt în fond extrem de simple şi chiar tradiţionale. De aceea e foarte important să le realizăm: ele nu devin în amod automat tehnici de marketing prin faptul că le rebotezăm cu o terminologie proprie marketingului, ci numai încorporându-le în viziuni şi concepţii structurate cu hotărâre, dar care sunt, în acelaşi timp şi suficient de deschise, "vii" şi dinamice pentru a deschide de fiecare dată şi din nou orizonturile în care se pot naşte metaforele sale creatoare,[1] fie ele simbolice ori propriu zise.

[1] Vezi: Paul Ricoeur, *La métaphore vive, Études*, Éditions du Seuil, Paris, 1975

Marketing în Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga“ din Cluj Napoca

Erika Molnár[1]
B.C.U. – Cluj

Aş dori în primul rând să evidenţiez faptul că putem vorbi de operaţiuni de marketing realizate la diferite nivele şi în diferite sectoare ale activităţii de bibliotecă. Astfel, putem vorbi despre marketing atât la nivel instituţional (managementul de vârf), cât şi la nivelul produselor şi serviciilor oferite de departamentele unei biblioteci.

Conform art. 1, lit. c. din Legea bibliotecilor, apărută în Monitorul Oficial nr. 422 din 18 iunie 2002 biblioteca universitară este definită ca fiind o "bibliotecă aflată prioritar în serviciul studenţilor, al cadrelor didactice şi al cercetătorilor din universităţi şi alte instituţii de învăţământ superior şi de cercetare care, în limitele prevăzute de regulamentul de organizare, poate funcţiona şi ca bibliotecă publică. Serviciile unei biblioteci se împart în trei tipuri: servicii de bază (împrumutul de publicaţii, îndrumarea cititorilor, activităţi de promovare a cărţii, lansări de carte, întâlniri cu autorii, expoziţii), servicii auxiliare (achiziţia şi prelucrarea publicaţiilor, informarea bibliografică), servicii suplimentare (cercuri ştiinţifice şi artistice, concursuri, mini-legătorie, copiatoare)."

În funcţie de aceste conturări şi posibilităţi legislative recente aş dori acum să prezint etapele procesului de marketing luând ca exemplu un serviciu nou – *fictiv* – pentru a putea scoate în evidenţă importanţa marketingului încă din primul moment al "vieţii" acestui serviciu.

Serviciul nou, oferit utilizatorilor va fi o bază de date, care va cuprinde tezele de doctorat susţinute la Universitate şi lucrările ştiinţifice ale profesorilor. Ea ar avea relevanţă prin lărgirea accesibilităţii la aceste tipuri de lucrări, şi prin arhivarea acestora, fiind posibilă utilizarea lor ulterioară pentru alte lucrări ştiinţifice.

Primul pas l-am făcut: am conturat **o idee**. Al doilea pas spre realizarea şi elaborarea acestei idei o constituie **cercetarea pieţei**. Trebuie să vedem dacă mai există undeva acest serviciu, dacă da, în ce măsură se utilizează el şi care sunt instituţiile care îl mai oferă. Apoi, identificarea potenţialilor consumatori ai acestui serviciu ţine tot de cercetarea de piaţă. Prin consumator nu se înţelege strict doar cititorul care are nevoie de o lucrare cuprinsă în baza noastră de date, ci şi autorul tezei de doctorat, care prin intermediul nostru va avea o nouă metodă de promovare, de prezentare şi o nouă formă de publicare a lucrării sale.

Următorul pas este anchetarea, **chestionarea clienţilor ţintă**. Prin intermediul acestuia se aşteaptă a se primi răspunsul la întrebările:

- Este nevoie de acest serviciu?
- Cum se va reacţiona la ideea noastră?
- Va fi ea utilă?

La un astfel de produs cea mai bună metodă de testare mi se pare testul "focus grup", care constă din discuţia (1,5 – 3 h) dintre membrii unui grup format din maximum 12 persoane, discuţie condusă de un moderator, pornindu-se de la folosirea bazelor de date şi importanţa tezelor de doctorat până a se ajunge la serviciul nostru care urmează a fi oferit utilizatorilor.

După această fază de cercetare, următoarea etapă este elaborarea **mixului de marketing**, care presupune dezvoltarea serviciului, stabilirea preţului, stabilirea mărcii, stabilirea canalelor de distribuţie şi promovarea lui. La elaborarea mixului de marketing trebuie să ne raportăm atât la punctul nostru de vedere, adică la cel al producătorului vizând procesul ca produs, preţ, distribuţie şi promovare, cât şi la cea a consumatorului – acesta reprezentând rolul marketingului în opoziţie cu cel a vânzării – cu privire la:

[1] E-mail: molnar_erika@yahoo.de

- **produs** (raţiunea, motivul de a fi al firmei respective pe piaţă) ca **cerinţele şi nevoile clientului**;
- **preţ** (costurile directe: soft, salariul personalului şi cele indirecte: electricitate, telefon, conectare la Internet, preţul vânzării – dacă va fi) ca şi **cheltuielile acestuia**, care reprezintă atât timpul cât şi energia investită;
- **plasament/distribuţie** (mediul în care este prestat serviciul, unde firma şi clientul interacţionează, precum şi orice obiect tangibil ce facilitează performanţele ori desfăşurarea serviciului – cea mai importantă variabilă: accesibilitatea serviciului: unde, când, în ce condiţii poate fi accesat produsul) ca şi **comoditatea** (în achiziţionare);
- **promovare** (publicitate, promovarea vânzărilor, relaţiile publice.) Relaţiile publice se referă la obţinerea unei publicităţi favorabile şi la crearea unei imagini pozitive. Dintre principalele instrumente promoţionale, ele sunt cel mai puţin utilizate, deşi dispun de un potenţial uriaş de informare şi de atragere a preferinţelor consumatorilor. Utilizarea relaţiilor publice presupune stabilirea obiectivelor, alegerea mesajelor şi instrumentelor de relaţii publice, aplicarea planului de relaţii publice şi evaluarea rezultatelor acestuia;
- **comunicare**, răspuns la ofertă.

Pe lângă aceste elemente, în domeniul serviciilor – de care aparţine biblioteca – trebuie să avem în vedere trei elemente în plus faţă de sectorul direcţionat spre obţinerea de profit:

- **factorul uman**, toţi cei care contribuie la înfiinţarea serviciului (personalul), cei care îl utilizează (consumatorul) şi cei care se află în mediul de utilizare al serviciului;
- **mediul fizic, ambianţa**, adică, mediul în care se oferă serviciul, unde se desfăşoară interacţiunea dintre utilizator şi ofertant, precum orice element de ordin financiar care uşurează îndeplinirea sau comunicarea serviciului;
- **procesele**, ansamblul de proceduri, sarcinile şi planificările, diferite mecanisme, activităţi şi ritm, prin care un serviciu este livrat consumatorului.

Ultima etapă a procesului de marketing este **evaluarea.** În această etapă se verifică dacă planul a funcţionat, dacă produsul s-a ridicat la nivelul aşteptărilor noastre. Dacă succesul nu este cel scontat, trebuie să ne punem următoarele întrebări:

- A existat vreo decizie greşită în planul nostru?
- Scopul a fost realist?
- Am avut suficient timp la dispoziţie pentru elaborarea şi realizarea planului?
- Care sunt măsurile de corectare pe care le putem lua?

Pe lângă serviciile oferite, o bibliotecă poate elabora şi diferite produse, care de obicei sunt publicaţiile lucrărilor ştiinţifice, sau semi-ştiinţifice ale bibliotecarilor sau chiar ale profesorilor, sau pot fi baze de date în formă tipărită sau electronică, produse care se pot oferi gratuit în cele mai multe cazuri, dar din care s-ar putea obţine şi un profit dacă ele se valorifică prin vânzare.

În Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga", până în prezent au existat doar nişte încercări de activităţi de marketing. Şi anume: în anul 2000, o echipă formată din câţiva angajaţi ai bibliotecii a reuşit să aducă o contribuţie importantă la bugetul bibliotecii. Această echipă a reuşit să lanseze pe piaţă şi să vândă un număr considerabil de exemplare ale volumelor: *Hermeneutica Bibliothecaria – Antologie Philobiblon,* apărută în 1998, şi *Management pentru viitor – Biblioteci şi Arhive*, apărută în 2000 şi a Bazei de date Bibliografice *Literatura bibliologică românească – Articole din publicaţii periodice – 1990-1998 Bază de date analitică, bibliometrică şi de nivel*, îmbinând cu succes produsul, preţul, distribuţia şi promovarea, cele patru elemente ale mixului de marketing.

În aceste cazuri, primul pas a fost formularea şi trimiterea ofertelor la adresa bibliotecilor din România cu aprecierea şi cu suportul Ministerului Culturii şi a Cultelor. Pe lângă oferta propriu-zisă, plicul conţinea şi scrisoarea de comandă a produsului. În urma acestei iniţiative, pe adresa

bibliotecii au sosit cca. 48 de scrisori de comandă, prin care celelalte biblioteci cumpărau de la 6 până la 12 volume din cărţile oferite. Pe lângă scrisorile "ofertă", la promovarea produselor noastre putem include şi recenziile apărute în revistele *Biblioteca*, *Biblos* şi *Buletin ABIR* despre cărţile editate, în urma cărora au sosit noi comenzi.

Chiar dacă tentativele de până acum, nu se pot numi propriu-zis "strategii", sau "planuri" de marketing, prin succesul lor şi prin experienţele dobândite, ele pot sta la baza unui proces mai sistematic de marketing conturat în biblioteca noastră. Rămânem astfel cu dorinţa şi speranţa, că în viitor vom reuşi să avem un birou/oficiu de marketing, care se va ocupa în mod exclusiv de problemele de marketing din bibliotecă, prin care să marcăm funcţionalitatea instituţiei şi să îmbunătăţim imaginea ei.

Parcurgând Art. 50 şi 70 din noua Lege a Bibliotecilor din România, ne putem da seama de altfel, de faptul că marketingul va juca un rol foarte important de acum încolo în viaţa bibliotecilor, oferind posibilitatea de a putea completa bugetul bibliotecii şi de a putea face cunoscute noile servicii oferite utilizatorilor.[1] Vom putea deci transforma imaginea bibliotecii şi reorganiza activităţile ei în beneficiul utilizatorilor folosindu-ne de aceste tehnici.

[1] Redăm aici paragrafele în cauză: Art. 50. din legea 334/2002 (1) Conducerea bibliotecii de drept public si ordonatorul principal de credite sunt obligaţi să asigure formarea profesională continuă a personalului de specialitate, alocând in acest scop minimum 5% din totalul cheltuielilor de personal prevăzute prin buget. (2) Programele de formare profesională continuă cuprind: management şi marketing de biblioteca, sociologia lecturii, informare ştiinţifică de specialitate, pregătire metodică, documentare în domeniul legislaţiei generale şi al legislaţiei specifice, activităţi practice şi de educaţie permanentă. (3) Asociaţiile profesionale de profil pot organiza cursuri de formare profesională continuă a bibliotecarilor, cu avizul Ministerului Educaţiei şi Cercetării şi al Ministerului Muncii şi Solidarităţii Sociale. Art.70. (1) Ordonatorii principali de credite au obligaţia de a finanţa activitatea bibliotecilor de drept public potrivit standardelor de funcţionare stabilite prin prezenta lege.(2) Ministerul Culturii şi Cultelor prevede în bugetul propriu fonduri destinate exclusiv pentru achiziţia de documente specifice bibliotecilor publice. (3) Ministerul Educaţiei şi Cercetării prevede in bugetul propriu fonduri destinate exclusiv pentru achiziţia de documente specifice bibliotecilor din subordine. (4) Susţinerea financiară şi logistică a bibliotecilor se poate realiza şi din alte venituri provenite de la utilizatori, din tarife stabilite anual de conducerea fiecărei biblioteci pentru servicii speciale şi din contravaloarea taxelor poştale pentru împrumutul bibliotecar intern si internaţional. (5) Fondul constituit se utilizează pentru construirea, amenajarea şi dezvoltarea spaţiilor de bibliotecă, inclusiv pentru informatizarea şi dotarea cu documente şi echipamente specifice. (6) Disponibilul financiar provenit din aceste surse la sfârşitul anului se reportează în anul următor cu aceeaşi destinaţie. (7) Documentaţia tehnică şi materialele pentru construcţii destinate bibliotecilor din sistemul naţional, precum şi achiziţiile de tehnologie a informaţiei, fond de documente specifice, dotări pentru serviciul lecturii publice sunt scutite de taxe vamale şi li se aplica T.V.A. de 0%. (8) Investitorii privaţi care sponsorizează bibliotecile de drept public pentru construcţia de localuri, dotări, achiziţia de tehnologie a informaţiei şi de documente specifice, finanţarea programelor de formare continuă a bibliotecarilor, schimburi de specialişti, burse de specializare, participarea la congrese internaţionale sunt scutiţi de impozite cu o sumă echivalentă cu valoarea lucrării sau acţiunii respective plus 2% din profit. (9) Tarifele de expediere a tuturor documentelor de bibliotecă destinate schimbului şi împrumutului intern şi internaţional beneficiază de o reducere de 50%.

PROIECT
pentru implementarea viziunii şi a practicilor
de marketing în bibliotecă

István Király[1]
Florentina Pop
Moldovan[2]
B.C.U. – Cluj

Către:
Conducerea Bibliotecii Centrale Universitare
"Lucian Blaga" din Cluj
11. 09. 2000

I. ARGUMENTAȚIE

A. Date preliminare

De mai mulți ani în literatura de specialitate se tratează – pe zi ce trece mai susținut – problema necesității introducerii conceptelor şi a practicilor de marketing în activitatea cotidiană a bibliotecilor româneşti.

Proiectul de față **nu** se inspiră totuşi în primul rând din aceste imbolduri exterioare şi – în realitate – mai mult declarative, ci el se argumentează în mod organic pornind din orizontul *propriilor noastre experiențe legate de parcurgerea a mai multor etape*, ce se constituie – credem – într-un tot consistent şi suficient de solid pentru a fundamenta ***pilotarea*** efectivă a activităților specifice:

- Este vorba în primul rând de editarea – începând cu anul 1996 – a Buletinului bibliotecii noastre *Philobiblon*, în al cărui **Program** au fost de la început prevăzute şi eforturile legate de posibilitatea de perspectivă a comercializării lui prin abonament ori vânzări….
- Acestea s-au şi concretizat – într-un interval destul de scurt – prin editarea, în anul 1998, a volumului de Antologie Philobiblon: *Hermeneutica Bibliothecaria*, produs cu sprijinul Fundației pentru o Societate Deschisă şi destinat din capul locului vânzării… Însă, în ciuda concepției solide şi țintite a volumului – confirmat de altfel şi prin recenziile extrem de favorabile apărute cu acest prilej – practic el totuşi nu s-a vândut... Deja acest fapt ne-a semnalat **nevoia** unor preocupări, eforturi şi competențe speciale în privința marketingului.
- Volumul amintit conține şi un studiu-analiză despre literatura bibliologică românească din periodicele de profil, iar datele şi rezultatele lui s-au conturat apoi – iarăşi în mod firesc şi organic – în intenția de a-l continua şi dezvolta prin realizarea unei **Baze de date bibliografice** în domeniu… Şi aceasta, de la început, a fost destinată comercializării… ceea ce s-a şi înfăptuit, iar în felul acesta biblioteca noastră a realizat un venit de peste 120 milioane lei…
- În acest an a fost apoi editat volumul *Management pentru viitor*, volum destinat şi el comercializării. Şi în această direcție au fost făcuți primii paşi, încasându-se deja aprox. 2 milioane lei, având comenzi şi pentru toate exemplarele destinate vânzărilor…

În concluzie: experiențele noastre de până acum ne arată în mod limpede faptul că în instituția noastră există posibilități şi rezerve în ceea ce priveşte elaborarea unor lucrări vandabile, dar şi faptul că – împreună cu ele – există şi diferite **aspecte nelămurite şi disfuncționale** atât din

[1] E-mail: philobib@bcucluj.ro
[2] E-mail: philobib@bcucluj.ro

punctul de vedere al marketingului cât şi din cel administrativ, ce influenţează în mod negativ valorificarea acestor potenţialităţi.

B. Situaţia actuală

Art. 3. al Ordonanţei Guvernului României cu Nr. 84/1998 permite bibliotecilor universitare nu numai să realizeze venituri în urma unor activităţi proprii, dar să le şi folosească – conform reglementărilor în vigoare – în beneficiul propriu. Aceasta constituie un excelent prilej de a completa veniturile bibliotecilor, venind în acelaşi timp şi în întâmpinarea iniţiativelor de acest gen.

In ciuda acestui fapt – cel puţin în instituţia noastră – există încă multe neclarităţi cu privire la procedeele administrative efective ce se cer îndeplinite şi parcurse în acest sens….

Apoi: multe iniţiative sunt înfăptuite încă fără a avea în vedere aceste posibilităţi şi facilităţi deşi nivelul şi calitatea lor sunt în măsură să satisfacă şi exigenţele vandabilităţii… (Amintim aici doar volumele elaborate de dna Meda Bârcă, de dna Viorica Sâncrăian, de dl. Meister Róbert etc…) În schimb alte lucrări sunt efectuate – poate – în virtutea inerţiei, fără a fi analizat dacă ele într-adevăr satisfac sau nu nevoile utilizatorilor şi/sau corespund ori nu cerinţelor vandabilităţii…

La fel, nu avem cunoştinţă nici despre analize care să studieze serviciile oferite de bibliotecă şi eficienţa lor pentru utilizatori din punctul de vedere al viziunii şi al tehnicilor de marketing… cât şi al naturii şi nivelului de informare a mediului exterior referitor la potenţialităţile – şi la scările valorice – efective, existente în bibliotecă.

În schimb, reuşitele – certe – de până acum au fost practic realizate, totuşi, în condiţiile deplinei neclarităţi, incertitudini şi provizorat, **neexistând** mecanisme administrative funcţionale şi specificate pentru derularea lor.

II. Propunerea de Proiect

Urmăreşte, deci, să atenueze şi – în perspectivă – să elimine aceste neajunsuri şi disfuncţionalităţi. Pentru aceasta însă este necesar ca, de la început, să se creioneze în mod limpede aria şi amploarea managerială efectivă a problematicii de marketing:

a. În marea majoritate a instituţiilor bibliotecare, implementarea viziunii, a conceptelor şi a tehnicilor de marketing, se realizează de fapt în mod **simbolic.** Serviciile bibliotecare nefiind propriu zis – şi de regulă – mărfuri, nici tehnicile de marketing nu pot avea în mod preponderent altă destinaţie decât aceea de a orienta serviciile concepute şi oferite, în mod mai accentuat, către nevoile utilizatorilor şi beneficiarilor.
b. În cazul de faţa însă **noi** avem de a face – în mod efectiv şi confirmat – cu încercări de a transforma rezultatele activităţilor noastre propriu zis în **mărfuri**, adică de a le pune în vânzare. Altfel spus, avem de a face cu marketingul în sens propriu – şi nu "simbolic"…

Prin urmare, tentativele de soluţionare a disfuncţionalităţilor prezentate trebuie să aibă în vedere **ambele** direcţii şi sensuri. Adică, este necesară analiza – din punctul de vedere al marketingului – atât a activităţilor a căror rezultate sunt (sau nu) transformabile în mărfuri, dar şi a celorlalte servicii prestate către utilizatori… Iar această analiză trebuie însoţită de construirea administrativă a sistemelor de difuzare, dar şi de eficientizare a lucrărilor efectuate, astfel încât ele să corespundă (când este posibil) cerinţelor vandabilităţii, însă şi a serviciilor oferite – pentru ca, la rândul lor, ele să corespundă nevoilor atestate ale beneficiarilor.

Din toate aceste motive ni se pare limpede că:

1.) Preocuparea de marketing **nu** poate fi fixată – sau mai degrabă anchilozată – la nivelul şi în cadrul structurilor unui singur serviciu care are, printre altele, şi alte atribuţii.
2.) Sarcinile de marketing au în vedere mai multe servicii şi departamente, de aceea este necesar nu numai un punct de vedere neimplicat, dar şi un statut suficient de

dinamic şi flexibil pentru a se putea "balansa" de la o lucrare la alta, de la un departament sau de la un autor la altul etc.

3.) Cu aceste atribuţii s-ar cere însărcinată – ***deocamdată*** **!!!** – **o singură** persoană, însă una care are nu numai **pregătire atestată** în domeniu (adică cel puţin un examen universitar de marketing) dar care, de preferinţă – pe lângă acestea – a şi **participat** (cu rezultate) **deja** în tentativele noastre anterioare efective, şi care are deja o viziune de ansamblu asupra instituţiei noastre, fiind la curent cu majoritatea lucrărilor şi serviciilor noastre. Această persoană trebuie să se afle sub directa subordonare a managementului de vârf al instituţiei. Desigur, numărul persoanelor se va mări pe parcurs, dar numai cu respectarea condiţiilor de mai sus.

4.) Această persoană trebuie, apoi, însărcinată cu atribuţiile de marketing într-un mod **sistematic şi remunerat** şi nu ca un "apendice" al sarcinilor sale de altă natură.

5.) Ei trebuie să i se traseze sarcinile şi competenţele în mod clar şi flexibil din punct de vedere administrativ, în aşa fel încât ea să fie într-adevăr în măsură să-şi expună concluziile analizelor sale într-un mod independent, argumentat şi responsabil.

În concluzie şi pe baza considerentelor de mai sus, propunem ca persoana care urmează să se ocupe cu activităţile de marketing să fie… **K**. Argumentăm această propunere prin următoarele:

- este absolvent/absolventă a Facultăţii de Ştiinţe Economice, Secţia Informatică economică, şi ca atare a susţinut **examene** de management, marketing şi de merceologie etc.;
- **a participat** de la început şi cu succes la eforturile de marketing depuse până-n prezent în instituţia noastră. **(ANEXĂM PROIECTULUI "MATERIALELE" DE MARKETING ELABORATE ŞI DIFUZATE DEJA CU BUNE REZULTATE PE ACEST PARCURS)**
- apoi, lucrează de peste **doi ani** în instituţia noastră, iar sarcinile ei de serviciu de până acum au fost legate de compartimentele cheie ale bibliotecii cum ar fi: laboratorul de informatică, serviciul de resurse umane… – ori, sarcinile cele mai urgente de marketing par a fi tocmai cele ale lămuririi cadrelor şi căilor administrative ale vânzărilor, ale difuzării, ale încasărilor şi ale utilizării sumelor etc., adică tocmai domenii în care competenţele economice, contabile şi legislative sunt absolut necesare…

Având în vedere însă şi cele susţinute mai sus, propunem ca persoana **K** să fie angajată cu aceste atribuţii **dincolo** de sarcinile ei actuale în bibliotecă, adică de preferinţă - cu **contract de prestări de servicii**, urmând ca apoi conducerea bibliotecii să traseze în mod amănunţit sarcinile ei efective.

Totuşi, în prima etapă aceste sarcini ar trebui să includă:

a. analiza, organizarea şi definitivarea procedeelor administrative necesare difuzării şi vânzării lucrărilor deja existente şi care sunt solicitate (revista *Philobiblon*, volumele *Management pentru viitor* şi *Hermeneutica Bibliothecaria*, baza de date despre literatura bibliologică românească, volumele doamnelor Meda Bârcă, Viorica Sâncrăian şi al domnului Róbert Meiszter…);
b. Inventarierea generală a lucrărilor aflate în desfăşurare în bibliotecă, pentru a putea evalua posibilitatea ca aceste lucrări să fie valorificate corespunzător solicitării lor pe piaţa (ceea ce le-ar conferi statut de marfă);
c. Concomitent, studierea pieţei pentru a putea delimita domeniul căruia i se adresează lucrarea respectivă;

d. Organizarea şi derularea procesului de distribuţie pentru acestea (formularea ofertelor, stabilirea unei reţele de distribuţie şi realizarea corespondenţei cu beneficiarii, încasarea sumelor pentru produsele oferite,…);
e. În perspectivă: analiza celorlalte servicii din punctul de vedere al posibilităţii de eficientizare al activităţii şi orientării lor către beneficiari, dar şi din punct de vedere economic, de exemplu cel al costurilor (cât costă, de exemplu, un produs care în acest moment se difuzează gratuit dar care ar putea să fie vândut, sau, cât costă un "produs" care – poate - nu este necesar pieţei şi/sau utilizatorilor).

III. Costurile proiectului

Aceasta constituie desigur un capitol foarte important al proiectului. Este însă cu atât mai decisiv ca el să fie într-adevăr formulat în mod autentic… şi corespuzător situaţiei noastre reale.

Costurile "brute" vor depinde desigur în primul rând de "versiunea" găsită de către conducere pentru însărcinarea personalului care-l va duce la bun sfârşit. (Adică: contract de prestări servicii, sau vreo altă formă de remunerare…) Ele sunt deci aspecte ce depăşesc orizontul de competenţă al prezentului propuneri de proiect.

Insă, din motivele enumerate mai sus, credem că – la ridicarea ei – este totuşi mai importantă tocmai **inversarea** întrebării despre costuri… şi formularea ei în felul următor: cât costă biblioteca efectuarea unor lucrări distribuite în mod *gratuit*?; cât costă biblioteca efectuarea unor lucrări care rămân necunoscute "utilizatorilor"? etc. …

Fiindcă, în realitate: **orice venit** realizat de către o instituţie bugetară prin activităţi proprii, ţintite şi confirmate de piaţă şi de aprecierile beneficiarilor, este pe de o parte o evidentă **completare** a **resurselor** sale **bugetare**, şi pe de altă parte, un prilej de decantare şi de ierarhizare efectivă a **valorilor** în cadrul ei.

Pare a fi un lucru hotărât că în loc de costuri ar trebui de fapt să ne gândim la beneficii. Şi în acest sens, dispunem deja de câteva rezultate şi experienţe. De exemplu, **cheltuielile materiale** pentru realizarea bazei de date bibliografice care s-a şi pus deja în vânzare nu depăşesc 1,3 $ /exemplar, iar ea s-a vândut cu un preţ de 310 $ mediu per exemplar... multe din exemplare vânzându-se cu preţul de 360 $. LA FEL DE IMPORTANT – ŞI POATE CHIAR SIMPTOMATIC – ESTE INSĂ FAPTUL CĂ EA S-A REALIZAT DINCOLO DE ORICE SARCINA DE SERVICIU EXPRESĂ A FIECĂRUI AUTOR ŞI COLABORA-TOR! PRIN URMARE: EI AR FI PRIMIT SALARIILE LOR LA FEL DE REGULAT ŞI NEMODIFICAT, CHIAR DACĂ **NU** EFECTUAU ACEASTĂ LUCRARE !!!

Alt exemplu: cheltuielile materiale pentru realizarea volumului *Management pentru viitor – Biblioteci şi Arhive*, au fost de 17500 lei/ exemplar, adică 7 milioane de lei în total. În urma unor oferte, difuzări, publicităţi şi recenzări ţintite, în decurs de câteva luni s-au încasat deja aproximativ 2 milioane de lei (deci aproximativ 30% din costurile de producţie), şi la ora actuală există comenzi (din partea ministerului culturii) pentru tot restul exemplarelor destinate vânzărilor… suma **finală acoperind în întregime toate cheltuielile materiale, aducând şi un beneficiu de 2 milioane lei…**

Numai că: între timp biblioteca editează şi alte publicaţii… care sunt distribuite în mod gratuit… Însă, şi în cazul lor există cheltuieli materiale… dar din ele **nu se întoarce nimic… Fără a pune în discuţie în mod a priori utilitatea sau necesitatea lor, totuşi NU CREDEM CĂ CELE DOUĂ TIPURI DE ACTIVITĂŢI POT FI PUSE ÎN ACEEAŞI CATEGORIE SAU NIVEL!!!**

De aici decurg – credem – două concluzii şi probleme:

1. Cum anume este apreciat şi recompensat acest tip de activitate?; şi
2. Cum anume pot fi introduse – în aceste condiţii – cheltuielile salariale în cheltuielile de producţie ale mărfurilor respective?

De aceea, suntem convinşi că versiunea adevărată-autentică în care trebuie formulată problema **costurilor** acestui proiect **nu** este aceea de ne întreba dacă avem sau nu suficiente resurse

pentru remunerarea activităților specifice, ci de a pune întrebarea dacă avem cumva suficienți bani pentru a putea **renunța la veniturile** şi la beneficiile pe care le putem obține în urma ei.

În final: propunem ca termen de începere pentru derularea Proiectului data de 1 octombrie 2000. La fel, propunem ca derularea lui să fie analizată – cel puțin la început - de către managementul instituției la **intervale lunare,** cu acest prilej luându-se şi deciziile necesare pentru întregirea "colectivului" şi despre toate aspectele legate de aceasta.

ANEXE:

Anexa nr. 1
Prezentarea "marketing" – şi pentru pagina de Internet a bibliotecii a revistei Philobiblon

BIBLIOTECA CENTRALA UNIVERSITARĂ "LUCIAN BLAGA"
CLUJ-NAPOCA

Philobiblon, "Lucian Blaga" Central University Library,
Cluj-Napoca

Editarea în limba engleză a revistei **Philobiblon** a fost decisă de către Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga", cu scopul de a completa şi diversifica paleta ofertelor sale de schimb internaţional interbibliotecar; de a marca imaginea publică internaţională a instituţiei şi, nu în ultimul rând, de a crea un for şi un mijloc de comunicare şi de clarificare culturală şi profesională.

Cele două volume (3 fascicole) apărute pînă acum şi-au dovedit deja nu numai eficienţa lor de schimb, dar s-au impus atât pe plan profesional cât şi cultural naţional şi internaţional fiind remarcate şi recenzate de către unele dintre cele mai prestigioase reviste de circulaţie internaţională şi naţională.

Redăm aici câteva dintre aprecierile lor:

"In acest cadru suplu...această instituţie îşi dezvoltă o politică de comunicare care culminează cu publicarea unei reviste. ***Philobiblon*** *îşi exprimă ambiţiile susţinând că nici o bibliotecă nu se poate rezuma doar la activităţi legate de prestări de servicii informaţionale, ci trebuie să se afirme şi ca o instituţie profesională, ştiinţifică şi culturală complexă... Iar revista este de-a dreptul promiţătoare".*

Benoît Lecoq:
Bulletin des Bibliothèques de France. nr.1 1998

"*Fără îndoială că alegerea limbii engleze ca limbă de publicare pentru revistă va asigura creşterea audienţei sale internaţionale iar aceasta face ca* ***Philobiblon*** *să fie unică în Europa de Est. Revista are un scop ambiţios: să arate lumii cărţile, bogăţiile şi resursele bibliotecilor din România. Este o adevărată provocare pentru editori şi îi urăm >> ad multos annos<< . Sperăm că publicaţia va avea succes şi va deveni un model pentru restul ţărilor din Estul Europei...* ***Philobiblon****, ca o sursă despre cultura şi ştiinţa bibliologică română reprezintă un obiect excelent pentru programele de schimb ale periodicelor între departamente de Studii Româneşti, Balcanice, Slavone şi de Europa de Est de pretutindeni şi editorii ei..."*

Hermina G.B. Anghelescu and Donald G. Davis jr.,
Libraries & Culture, nr. 3 1998

*"**PHILOBIBLON** - primul volum al unei serii ce urmează să apară ne întreţine speranţa că nu orice demers quihotic, în plină febrilitate nepăsătoare a tranziţiei, se epuizează în zădărnicie. Autorii au ambiţia corelării acestei publicaţii cu periodicele editate de însemnate biblioteci ale lumii."*

Monica Gheţ
România literară

"Dat fiind ţinuta ştiinţifică, calitatea studiilor prezentate precum şi semnăturile prestigioase, considerăm că publicaţia Bibliotecii Centrale Universitare din Cluj îşi găseşte un loc bine definit în peisajul publicistic al breslei."

Corina Costopol
Biblioteca nr.1 1998

Prin rubrica ei intitulată "O profesie în schimbare într-o Societate în tranziţie" dedicată profesiei de bibliotecar, revista promovează în primul rînd studii asupra stării şi mentalităţilor dominante în realităţile noastre profesionale.

Ele pot interesa cu certitudine oricare instituţie bibliotecară şi orice bibliotecar din România, revista constituindu-se şi într-o eficientă ofertă de schimb internaţional pentru orice bibliotecă care desfăşoară sau proiectează o asemenea activitate.

Anexa nr. 2
Material-prezentare de marketing pentru comercializarea Bazei de date: *Literatura bibliologică românească...*

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ "LUCIAN BLAGA"
CLUJ-NAPOCA

Stimați colegi,

V-ați confruntat vreodată cu:

- dificultatea de ***a urmări, a identifica*** şi de a avea un ***control bibliografic*** asupra ***literaturii noastre profesionale*** şi asupra modificărilor ei în timp **?**

- necesitatea de a avea un ***suport bibliografic autohton*** într-adevăr ***accesibil*** *şi* ***complet*** pentru ***angajarea, atestarea şi formarea personalului*** din bibliotecile dumneavoastră**?**

- nevoia de a dispune de un ***orizont informațional cuprinzător*** pentru activitățile ***comisiilor de formare şi perfecționare*** din cadrul diferitelor noastre organizații profesionale de exemplu FABR (ANBBPR, ABIR)

- lipsa unei surse şi a unui suport bibliografic şi informațional pentru procesul de ***educație şi cercetare*** din învățământul în **Facultățile şi Colegiile de Bibliologie şi Ştiința Informării ?**

- dorința personală de ***informare şi autoperfecționare*** a colegilor de a dispune de o imagine veridică asupra literaturii noastre profesionale **?**

NOI ne-am confruntat cu aceste probleme şi am simțit nevoia ***rezolvării*** lor **!!!**

Iar în urma eforturilor s-a creat o ***bază de date*** care s-a dovedit utilă, eficientă şi valoroasă şi pe care - din aceste motive - ne-am decis să o punem şi la dispoziția ***DUMNEAVOASTRĂ!***

Anexa nr. 3
Material-prezentare de marketing pentru comercializarea Bazei de date: *Literatura bibliologică românească…– Continuare*

Literatura bibliologică românească
- Articole din publicaţii periodice -
1990-2000

Bază de date analitică, bibliometrică şi de nivel

– Floppy Disk –

Autori**: Florina ILIŞ; István KIRÁLY; Angela MARCU**

Informatician**: Olimpia CURTA**

PREZENTARE

Descrierea conţinutului bazei de date

Baza de date conţine bibliografia **articolelor de autori** din periodicele bibliologice româneşti care în principiu sunt **difuzate la scară naţională:** ***Biblioteca, Probleme de Informare şi Documentare; Revista Bibliotecii Naţionale , Buletin ABIR şi Anuarul ABIR,*** ele fiind cele mai accesibile şi mai răspândite, având şi cel mai puternic impact în profesie.

Cu mici excepţii – cauzate de incompletitudinea colecţiilor şi de lipsa de corelare a apariţiei fasciculelor cu timpul calendaristic, înregistrările conţin în întregime această producţie, numărul lor ridicându-se aproximativ la 1800-2000.

Analitic, bibliografia este structurată în primul rând după aproximativ 53 de ***descriptori tematici*** oferind şi analiza ei **biblio-metrică** şi de conţinut şi, în al doilea rând, după 6 ***descriptori de gen*** construiţi pentru a surprinde caracteristicile de ***nivel*** al literaturii bibliografiate. Totalitatea acestor caracteristici conferă bazei de date ***noutate*** **şi** ***specific***.

Astfel, cele **6 tabele** şi **diagrame** statistice asociate bibliografiei propriu-zise, oferă o viziune sintetică privind:

a. *Ponderea temelor* ce se regăsesc în această literatură
b. *Nivelul lor ştiinţific global* de tratare
c. *Tematicile* care sînt tratate *la nivele intelectuale superioare*

În acest scop articolele bibliografiate au fost analizate şi din punctul de vedere al **gradului de aprofundare** a temelor abordate, fiind avute în vedere următoarele genuri tipice: ***cronică; sinteză documentară ; comentariu; dezbatere; studiu şi şi eseu,*** această analiză putând fi **vizualizată** şi sub formă de **grafice** asociate produsului.

Aplicaţia **BIBMETR**, se bazează pe un meniu principal cu **două** componente de bază:

- **căutarea informaţiilor** din baza de date
- consultarea **studiu**

Alegerea unei opțiuni din meniu se face fie prin poziționare pe acea opțiune, cu ajutorul săgeților, şi se tasteaza **Enter**; fie prin tastarea literei evidențiate prin altă culoare (de obicei alb).

Opțiunile de **căutare în baza** de date permit regăsirea informațiilor după:

• autor • titlu • cuvânt din titlu • revista • an • descriptor tematic • descriptor de gen • combinată autor, cuvânt din titlu, revista, descriptor tematic, descriptor de gen, an inițial, an final).

Căutarea pe *autor, revistă şi descriptori* apelează **automat** listele de autorități corespunzătoare, iar navigarea prin aceste liste se face uşor cu ajutorul săgeților sau prin tastarea primei/primelor litere şi apoi **Enter** pentru selectare.

La opțiunea de **căutare combinată**, aceste liste de autorități se apelează **facultativ** prin acționarea unor taste funcționale.

Dacă mai multe înregistrări îndeplinesc condiția dată, pe ecran va apare o listă cu o descriere sumară, iar utilizatorul are posibilitatea de a se poziționa pe înregistrarea dorită ca la listele de autorități), apoi acea înregistrare poate fi selectată pentru vizualizare în întregime.

Cea de-a doua componentă, de **consultare studiu**, permite şi vizualizarea a **şase** tabele care redau:

• distribuția statistică a primilor **zece** indici tematici • distribuția articolelor după descriptorii tematici şi după anii de apariție • distribuția articolelor după descriptorii tematici şi după descriptorii de gen • distribuția articolelor după descriptorii de gen • temele cu cele mai ridicate frecvențe ale *dezbaterilor* • temele având cea mai ridicată frecvență sub forma *studiilor*.

Precizăm: ***căutarea combinată de studiu*** oferă şi posibilitatea **construirii** a multor tabele şi grafice statistice, care **nu** sunt gata efectuate în căutarea studiu, ele putând fi realizate de către şi în funcție de interesul **INDIVIDUAL** de cunoaştere şi de cercetare a utilizatorului.

!!! IMPORTANT !!!

Pentru a realiza valoarea profesională, de cunoaştere şi de cercetare a studiilor ce se pot efectua în acest fel, Vă rugăm să consultați şi studiul nostru – realizat pentru anii: 1990-1997 – publicat în volumul: ***HERMENEUTICA BIBLIOTHECARIA – Antologie Philobiblon***. Presa Universitară Clujeană. 1998. p. 83-175

!!! Există şi posibilitatea ca lista bibliografiată regăsită să fie selectată şi imprimată !!!

Anexa nr. 4
Circulara-ofertă-sondaj difuzată în legătură cu marketing-ul Bazei de date: *Literatura bibliologică românească...*[1]

Cluj-Napoca, martie 2001

Stimată Doamnă/ Domnule Director,
Stimată Doamnă/Domnule Profesor

Vă anunţăm cu bucurie că Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga" din Cluj, continuă activităţile de producţie a **bazei de data biliografice**: ***Literatura Bibliologică românească din periodicele de profil – anii: 1990-2000***. Cum reiese şi din **Descrierea** ataşată, produsul nostru este deocamdată unicat atât în privinţa concepţiei cât şi în cea a realizării lui.

Utilizarea bazei de date permite şi oferă nu numai **înregistrarea** "tradiţională" bibliografică a literaturii noastre profesionale cât şi **urmărirea evoluţiei sale** (a tematicilor, a nivelului teoretic etc.), dar şi efectuarea unor operaţii ce pot constitui pentru **fiecare utilizator în parte**, adevărate mijloace proprii şi directe de cercetare… asupra acestei literaturi.

Iar OFERTA care însoţeşte adresa noastră credem că se va dovedi atractivă !!!

Ea face parte dintr-un **SONDAJ DE MARKETING** pe care-l efectuăm cu scopul de a aprecia PIAŢA produsului. Din acest motiv, Vă rugăm să **completaţi** – rubrică de rubrică – şi să **returnaţi** (la una din adresele specificate) **formularul** de **Confirmare** anexat, împreună, desigur, cu sugestiile şi observaţiile Dvs. pentru care Vă rugăm să primiţi mulţumirile noastre anticipate.

Pentru informaţii suplimentare legate de activităţile bibliotecii noastre care V-ar mai putea interesa, Vă rugăm să accesaţi şi pagina noastră de **Internet** la adresa: **http://bcu.ubbcluj.ro** şi/sau **http://bcu.dntcj.ro** în special rubrica: ***Buletinul bibliotecii: Philobiblon***.

Cu deosebit respect,
I.K.
autor şi editor Philobiblon

[1] Spre regretul nostru, versiunea actualizată până-n anul 2000 a *Bazei de date* nu a mai putut fi produsă… deşi la acest Sondaj au sosit de la diferite biblioteci **comenzi ferme** în valoare de aprox. 900 USD…

OFERTĂ

Acest produs, care până în acest moment este unicat ca format, suport şi concepţie; poate fi oferit în versiune realizată în Access.

El a fost deja achiziţionat în cursul anului 2000 de **15** instituţii bibliotecare şi de învăţământ bibliologic din România şi Republica Moldova, reacţiile lor fiind dintre cele mai favorabile.

ACUM Vă propunem şi Dumneavoastră cele două modalităţi de achiziţionare ale acestei baze de date:

- ca baza de date autonomă (**1990-1998**) şi/plus
- ca serviciu abonat (**1999-2000** -)

În varianta bază de date autonomă produsul Vă este oferit - la preţul informativ de ***150 USD*** (echivalent la cursul la zi al BNR).

În varianta serviciu abonat (baza de date autonomă, plus actualizarea ei anuală) preţul informativ este de ***150 USD pentru produsul iniţial, plus 50 USD reprezentând abonamentul anual***.

!!! REDUCERE !!!

!!! Pentru noii noştri clienţi OFERIM o reducere de **50%** din preţul actualizării. Astfel: produsul actualizat pe întreaga perioadă 1990-2000 Vă va costa în total doar **200** USD **!!!**

Precizăm că **abonamentul anual** reprezintă contravaloarea serviciilor de :

a. actualizare a bazei de date atât în ceea ce priveşte lărgirea numărului titlurilor de publicaţii, în funcţie de noile apariţii cât şi a înregistrărilor bibliografice curente,
b. actualizare a analizelor statistice,
c. asistenţă de specialitate din toate punctele de vedere.

Producătorii mai oferă **o reducere** la achiziţionarea acestui produs în funcţie de :

- numărul de produse cumpărate: reducere de 10% / exemplar pentru mai mult de două exemplare
- perioada de timp pentru care se solicită abonamentul : 10% / an din preţul iniţial începând cu al doilea an de abonare.

Sperăm că oferta noastră este atractivă pentru dumneavoastră !!!

Anexa nr. 5
Prezentarea marketing pentru difuzarea-comercializarea primului volum de Antologie Philobiblon, *Hermeneutica Bibliothecaria* (1998)

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
" LUCIAN BLAGA"
CLUJ-NAPOCA

HERMENEUTICA BIBLIOTHECARIA
- Antologie Philobiblon -

Stimați colegi,

După mulți ani, volumul **Hermeneutica Bibliothecaria - Antologie Philobiblon** este primul volum colectiv care conține – pe baza unei orientări şi selecții riguroase – studii elaborate în exclusivitate de bibliotecari din România, respectiv din Cluj.

Majoritatea lor au fost prilejuite, condiționate sau inițiate de existența revistei Philobiblon şi difuzate – până acum – exclusiv pe o rețea internațională.

Prin adunarea lor într-un volum antologic în limba română, editorii au simțit nevoia ca ele să fie puse şi la dispoziția breslei profesionale autohtone.

Actualitatea tematicilor şi nivelul lor de abordare au trezit deja interesul specialiştilor, volumul fiind premiat la **Salonul Național de Carte** din toamna anului 1998, fiindu-i apoi dedicată şi o recenzie extrem de comprehensivă în revista **Biblioteca** (nr. 11 din 1998) din care citãm: *"Ceea ce a lăsat Ioachim Crăciun în vremurile de început ale bibliologiei româneşti este continuat cu aceeaşi deplină probitate profesională de generația actuală de cercetători clujeni.*

*

„Numărul de față, 19 (38) este o antologie **Philobiblon** adunată sub semnul unificator de **Hermeneutica Bibliothecaria** . Volumul ingrijit de Florina Iliş şi Ionuț Costea are un sumar deosebit de bogat, divers şi incitant din punct de vedere profesional. Cercetările, despre statutul bibliotecii şi al bibliotecarului vizează atît aspecte generale surprinse de Florina Iliş, Sally Wood-Lamont, Ioana Robu sau Marius Dodu, cât şi unele particulare analizate de István Király şi Adriana Székely. De asemenea, partea a doua ne situează într-un perimetru apropiat, al formării inițiale şi continue a personalului din bibliotecă. Abordarea teoretică, susținută de o bună cunoaştere a trendului cercetării mondiale în domeniu, are totuşi temeiurile esențiale în analiza fenomenului românesc al bibliotecii şi cărții, în toate studiile inserate, datorate lui Ionuț Costea, Ana Maria Căpâlneanu, Viorica Sâncrăian. O altă parte importantă a volumului are în vedere aspecte de teorie şi practică bibliologică (Octavian Petraşcu, Monica Lazăr) sau de istorie a cărții şi a culturii (Mihai Alin Gherman, Doru Radosav, Ionuț Costea, Florina Iliş)."

Emil Vasilescu

Nutrim speranța că volumul va trezi, de asemenea, şi interesul DUMNEAVOASTRĂ

Despre un Curs de comunicare pentru bibliotecari
– Budapesta 2004 –
însoțit de un studiu de caz:
Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga"
Cluj-Napoca,
Comunicarea la nivelul instituțional – 2001-2004

Kinga Mátyus[1]
B.C.U. – Cluj
Melinda Szász[2]
B.C.U.– Cluj

În limbajul cotidian, folosirea cuvântului "comunicare" nu pune probleme speciale. Majoritatea vorbitorilor îl percep cu semnificația de "a aduce la cunoştință" sau "a informa". Faptul este evidențiat de orice dicționar explicativ unde, în general, sunt menționate trei semnificații, parțial suprapuse, ale cuvântului *comunicare*: înştiințare, aducere la cunoştință; contacte verbale în interiorul unui grup sau colectiv; prezentare sau ocazie care favorizează schimbul de idei. Simplitatea aparentă nu elimină însă necesitatea de a defini mai exact semnificațiile ştiințifice ale termenului "comunicare". Teoria comunicării poate fi bine definită şi în cadrul activității de bibliotecar, iar imaginea unei biblioteci depinde foarte mult de aplicarea corectă a tehnicilor de comunicare.

În perioada *25-27 februarie 2004* a avut loc la Budapesta prima întâlnire pe tema *comunicării* organizată de **Asociația Bibliotecarilor din Ungaria** cu participarea bibliotecarilor din Ungaria şi din România .

Scopul work-shopului de trei zile a fost transmiterea unor cunoştințe de bază în crearea strategiilor şi tehnicilor de comunicare cu presa, cu utilizatorii, iar succesul cursului a constat în accentul pus, pe lângă cunoştințele teoretice, pe cele practice (întocmirea unui comunicat de presă, organizarea unui eveniment etc.)

O primă incursiune în lumea bibliotecii a fost prezentarea doamnei **Ramhab Mária,** directoarea Bibliotecii Municipale „Katona József" din Kecskemét. D-na Ramhab şi-a ales ca temă de prezentare *imaginea bibliotecii.* Prelegerea următoare a fost susținută de d-l **Ambrus Zoltán,** directorul Bibliotecii Municipale din Békéscsaba, ea fiind intitulata *Elaborarea şi menținerea relațiilor/raporturilor de bibliotecă.* Domnul **Daniss Győző,** ziarist la cotidianul **Népszabadság,** în calitate de reprezentant al presei, a susținut o intervenție despre *comunicarea cu presa*. Manifestarea a continuat cu prezentarea de succes a domnului **Ferling József,** directorul celei mai mari firme de Public Relation (PR) din Ungaria, care ne-a împărtăşit experiența lui de 13 ani în acest domeniu, introducându-ne în *lumea banilor, a sponsorizării*. Elaborarea unei strategii de sponsorizare este o activitate importantă într-o bibliotecă. Subiectul prezentării doamnei **Teveli Judith**, responsabil de PR al Asociației Bibliotecarilor din Ungaria a fost *drumul informației de la eveniment la apariția acestuia în presă*.

A doua zi a întâlnirii a debutat cu prezentarea doamnei **Bakos Klára**, noua preşedintă a Asociației. Doamna Bakos a vorbit despre *importanța comunicării multiple*, despre lumea bibliotecilor şi despre proiectele Asociației. După această incursiune teoretică a urmat prezentarea practică a doamnei **Szilágyi Andrea**, responsabil de PR al unui concern internațional, despre *organizarea diverselor evenimente specifice bibliotecilor*. Următoarea invitată a fost doamna **Ráduly Margit,** reprezentanta presei în probleme de PR. Tema aleasă de d-na Ráduly s-a referit la *întocmirea materialelor scrise*. A doua zi a culminat cu prezența doamnei **Alföldiné Dán Gabriella**, directoarea Bibliotecii Universitare de Ştiințe Economice din Budapesta. Ea a vorbit

[1] E-mail: matyusk@bcu.ubbluj.ro
[2] E-mail: melinda_szasz@yahoo.com

despre pagina web a bibliotecii, despre: *legătura dintre bibliotecă şi utilizatorii ei, sub forma imaginii şi textului*.

Într-un articol recent din revista electronică "Bibliorev" a BCU, – nr.9/2004 – am prezentat pe larg şi conţinutul temelor expuse la conferinţă. Temele prezentate în cadrul conferinţei merită însă a fi investigate şi analizând situaţia bibliotecii universitare din Cluj, din punct de vedere al comunicării, iar acest studiu de caz este continuarea articolului din "Bibliorev", având ca scop analiza situaţiei existente.

Studiul îşi propune să abordeze problemele dezbătute la acest curs, astfel ne vom axa pe : – imaginea bibliotecii şi promovarea acesteia; – relaţia dintre bibliotecă şi mass media; – organizarea de evenimente în biblioteca noastră; – strategii de sponsorizare.

Desigur, am încercat să fim cât mai obiectivi în ceea ce priveşte creionarea situaţiei unei biblioteci universitare din spaţiul european central-răsăritean.

Imaginea bibliotecii joacă un rol important în procesul de comunicare dintre: bibliotecă-utilizator, bibliotecă mass-media, bibliotecă-autoritate tutelară şi bibliotecă-sponsori.

Prima impresie formată despre o bibliotecă ţine foarte mult de aspectul clădirii, de arhitectura acesteia, de spaţiul verde din jur. In cazul BCU Cluj spaţiul verde din jur este în responsabilitatea Primăriei locale. Fiind amplasată în centrul oraşului, biblioteca beneficiază din păcate de un spaţiu verde restrâns, dar îngrijit.

Din punct de vedere arhitectural biblioteca noastră este construită în stilul *art nouveau*, stil caracteristic perioadei Imperiului Austro-Ungar. Datorită stilului *art nouveau* combinat cu motive populare, biblioteca noastră a câştigat şi un concurs. BCU Cluj este totodată un monument arhitectural sub egida UNESCO, ea fiind singura instituţie din ţară construită pentru scopul definit de a deveni o bibliotecă (ex. biblioteca din Bucureşti a fost iniţial locaţia unei burse).

Amenajarea unei biblioteci, atât în exterior cât şi în interior, trebuie să fie dominată de armonie, ergonomie, combinaţie de culoare-formă-calitate. În instituţia noastră se pune accent atât pe conservarea mobilierului, cât şi pe modernizarea sălilor nou înfiinţate: de exemplu, în Sala Multimedia s-a achiziţionat mobilier nou, specific sălii, dar, la sugestia cititorilor, în sălile de lectură s-a păstrat mobilierul vechi, schimbându-se doar scaunele (Sala I. de lectura). Această armonie dintre vechi şi modern reflectă tendinţele de păstrare a tradiţiei, dar şi modernizarea, acolo unde este necesar.

Afişele şi indicatoarele sunt necesare pentru o bună orientare şi informare a utilizatorilor bibliotecii. Un element nou, pozitiv, reprezintă afişajul electronic aflat în holul bibliotecii. La sugestia utilizatorilor, informaţiile oferite de afişajul electronic sunt prezentate în mai multe limbi: română, engleză, franceză, germană şi maghiară. În afară de mesajul de "Bun venit" se oferă informaţii cu privire la programul bibliotecii, noutăţi (vizite, cursuri, expoziţii etc.).

În ultimii ani, în afară de textul scris s-au utilizat şi diferite simboluri pentru informarea utilizatorilor. Fiind o bibliotecă universitară de prestigiu internaţional, ar fi utilă folosirea indicatoarelor cel puţin bilingve (român-englez).

Simbolurile bibliotecii au nu numai un rol de identificare a instituţiei, dar şi de reclamă. Biblioteca Municipală din Kecskemét are sigla bibliotecii imprimată pe diferite suporturi, cum ar fi: pixuri, foi, tricouri (care se poartă doar cu unele ocazii, evenimente), mape, cărţi de vizită, steaguri etc. În ultimii ani s-au realizat, şi în biblioteca noastră, foi de corespondenţă cu antetul bibliotecii, dar folosite doar la nivel de conducere. Se pare că motivul lipsei simbolurilor din biblioteca noastră ar fi cel financiar... Există un proiect prin care se cerea alocarea unui procent de circa 10% din bugetul bibliotecii pentru materialele promoţionale, dar se pare că aceasta a rămas la nivelul de proiect. În viitor se doreşte personalizarea unui steag al bibliotecii.

Un rol important îl are imaginea bibliotecarului: este indicat ca acesta să poarte ecuson de legitimare; cu ocazia evenimentelor culturale să existe o eşarfă identică pentru femei şi o cravată pentru bărbaţi. În BCU Cluj fiecare bibliotecar are ecuson de legitimare. Până în anii '90 bibliotecarii noştri purtau halate albe, dar s-a renunţat la folosirea lor. Este greu de ales un accesoriu comun la evenimentele culturale: în biblioteca noastră în afara motivului financiar se pune şi problema numărului mare de angajaţi (în BCU Cluj lucrează peste 200 de persoane).

La fel de important pentru imaginea bibliotecii este şi **ghidul** acesteia. O primă variantă a fost realizată în anul 1995, următoarea fiind o variantă mult mai complexă, conținând atât imagini cât şi text scris. Această ultimă variantă a fost realizată în anul 2002, la nivel de standard european, în colaborare cu mai multe compartimente din biblioteca noastră. Ghidul existent în două versiuni, cea română şi engleză, este oferit grupurilor de vizitatori sau cu ocazia unor manifestări culturale. Există şi un proiect cu privire la realizarea unei mape publicitare pentru filialele bibliotecii, precum şi elaborarea unui CD-ROM de prezentare a Bibliotecii Centrale.

Instrumentul de bază al marketingului on-line de bibliotecă este **pagina web** a bibliotecii.

O primă variantă a paginii web a fost realizată de către laboratorul de informatică din B.C.U., în anul 1999, iar pe parcursul anilor s-au finalizat variantele şi în limba engleză, franceză, germană şi maghiară. Actualizarea site-ului, în toate aceste variante, trebuie să fie o activitate permanentă. În timp, s-au făcut unele modificări cu privire la conținut şi culorile de afişaj, iar ultima versiune, cea acceptată de conducerea bibliotecii, este versiunea din iulie 2003. La cererea noastră d-na Alföldi Gabriella a făcut o evaluare a site-ului bibliotecii (www.bcucluj.ro) şi a constatat faptul că el este bine structurat, poate fi utilizat cu uşurință de către cititorii bibliotecii. Ea a mai susținut utilă afişarea informațiilor în mai multe limbi, şi în limba maghiară, având în vedere numărul mare de utilizatori maghiari.

Revista electronică a bibliotecii, "Bibliorev" şi revista "Philobiblon" au un rol important în promovarea imaginii bibliotecii, oferă informații de specialitate utilizatorilor interni şi externi.

În ceea ce priveşte **relația dintre presă şi bibliotecă**, foarte importantă este comunicarea permanentă cu mass-media şi organizarea conferințelor de presă cu ocazia evenimentelor majore din bibliotecă.

În biblioteca noastră legătura cu presa se realizează prin e-mail, telefon, fax, personal sau prin curier. Există un dosar pentru mass-media locală: ziare şi reviste locale româneşti şi maghiare (Adevărul de Cluj, Ziua de Ardeal, Szabadság, Krónika), studiourile de radio şi televiziune (TVR Cluj – emisiunea în lb. română, maghiară şi germană, Antena 1 Cluj). În ziarele amintite s-a scris despre problema furtului de carte în bibliotecă, despre donații interesante care au intrat în bibliotecă (de ex. despre donația Adrian Marino) sau despre expozițiile realizate de către departamentul Colecții Speciale (de ex. expoziția de cărți rare, expoziția cărților liliputane, expoziția "Flori pentru doamne", etc.), interviuri. Este absolut necesară întocmirea unei liste cu adresele tuturor persoanelor, instituțiilor cu care biblioteca este în contact, precum si actualizarea periodică a acesteia. O asemenea listă cu toate numerele de telefon utile se află la secretariatul bibliotecii noastre. Bibliotecarele din serviciul de PR urmăresc în presă toate informațiile apărute, referitoare la B.C.U. "Lucian Blaga"; aceste articole sunt colecționate într-un dosar, alături de fotografiile realizate cu ocazia unor evenimente deosebite.

Unul din instrumentele utilizate pentru realizarea planului de relații publice este organizarea de evenimente. În biblioteca noastră, în afară de expozițiile amintite, sunt foarte apreciate lansările de carte. Invitațiile sunt semnate de către conducerea bibliotecii, iar comunicatul de presă este realizat de şeful compartimentului de PR. Din considerente financiare, cu ocazia evenimentelor importante din bibliotecă, nu sunt organizate conferințe de presă.

Într-o instituție este absolut necesară elaborarea unei **strategii de sponsorizare**. În biblioteca noastră au fost unele reuşite în activitatea de atragere a sponsorilor (departamentul Colecțiile Speciale au obținut pentru recondiționarea mobilierului sponsorizări de la firme particulare).

La baza creării şi promovării unei imagini favorabile se află sistemul de relații publice pe care o instituție o dezvoltă, comunicarea atât în interiorul, cât şi în exteriorul ei. Pentru ca totul să funcționeze bine, trebuie pus accent şi acordată o atenție deosebită activității de marketing şi tehnicilor de comunicare. Este nevoie de elaborarea unei strategii de sponsorizare, de obținerea unor fonduri extrabugetare pentru activitatea de marketing bibliotecar.

ORIZONTURI

Henri Jacquier – bibliofil şi encicloped*

Maria Aldea[1]
B.C.U.– Cluj

Prezența noastră la acest centenar se datorează faptului că în perioada 1996-1998 am activat ca bibliotecar la BCU-Litere, sala de Referințe, ceea ce a înlesnit apropierea şi accesul nostru necondiționat la "comorile" pe care biblioteca personală a profesorului Henri Jacquier, cunoscută azi ca "fondul Jacquier", le adăposteşte.

Pentru un utilizator neavizat a solicita o carte din acest fond nu e ceva deosebit, însă pentru cel care reuşeşte să pătrundă în universul profesorului, "palatul său de cărți", cu siguranță, emoțiile şi impresiile îşi vor pune amprenta.

De aceea comunicarea noastră este concepută din perspectiva bibliotecarului care doreşte să aducă la cunoştința generațiilor actuale de studenți prezența acestei impresionante colecții şi oportunitățile pe care le oferă.

Născut la Grenoble (Franța), în 25 septembrie 1900, şi stabilit mai târziu la Cluj, Henri Jacquier şi-a dedicat întreaga viață acumulării şi răspândirii culturii, fapt observabil nu doar din mărturiile foştilor săi studenți, ci şi prin biblioteca personală care îmbogățeşte zestrea spirituală a acestei cetăți.

Încă din timpul vieții, dorința profundă a profesorului a fost ca biblioteca sa personală să aparțină exclusiv instituției pe care a slujit-o cu devotament, anume Facultății de Filologie. Nu există un testament redactat în acest sens, dar există totuşi un act de donație[2] făcut în numele profesorului de către fratele său mai mic, Pierre Jacquier, în anul 1980.

Acest act de donație ar fi avut o singură clauză, şi anume o sală de curs din Facultatea de Filologie să poarte numele profesorului. Sala care i-a purtat numele până acum câțiva ani e actuala sală "Lucian Blaga"; se impune, aşadar, ca o datorie a acestei facultăți, respectarea dorinței profesorului, prin desemnarea altei săli care să-i poarte numele.

Începând cu 13 iunie 1980, după cum menționează Registrul inventar de intrare al Bibliotecii Facultății de Litere, cărțile şi periodicele din biblioteca personală a profesorului au început să fie înregistrate. Numărul cărților inventariate se ridică la 14384 volume, iar cel al periodicelor la 81 titluri.

Cele aproximativ 14000 volume te invită cu adevărat la o călătorie în lumea cărții, acoperind o variată arie a domeniilor: filosofie, religie, ştiințe exacte (matematică, fizică, biologie), limbi şi literaturi romanice, germanice, slave, orientale, clasice, istorie, geografie şi artă. Merită subliniată prezența unor ediții princeps ale operelor scriitorilor clasici români şi străini (francezi, germani, italieni etc.), a unor cărți rare şi prețioase, dintre care aş enumera: J. W. Meiner, **Hebraische Sprache**, Die wahren Eigenschaften der hebräischen Sprache aus, richtigen Gründen, mit gehöriger Schärfe untersucht und auf geklärt, Leipzig, Verlag Bernhard Cristoph, Breitkoph, 1748, 430 p.; J. J. Rousseau, **Projet concernant de nouveaux signes pour la musique**, Aux Deux-Ponts, Chez Sanson et Compaigne, 1782, 308 p.; idem, **Dictionnaire de musique**, tome 1-2, Aux Deux-Ponts, Chez Sanson et Compaigne 1782; **Recueil de pièces interessantes.** tome 1-3, Concernant les Antiquités, les Beau-Arts, les Belles-lettres, et la Philosophie, Traduites de différentes langues, 1787-1788; **Philologischer Clavis über das alte Testament**, Jena, 1796; L. da Vinci, **Prase**, 1796; Etienne Bonnot de Condillac, **Cours d'études pour l'instruction du Prince de Parme**, tome 5-7, Paris, 1798 ş.a.

---

[1] E-mail: aldea_maria@yahoo.com

* Lucrare prezentată la Centenarul Henri Jacquier, organizat de Catedra de limbă şi literatură franceză, Facultatea de Litere, Universitatea "Babeş-Bolyai", Cluj-Napoca, 22 martie 2001.Mulțumim doamnei prof. dr. Rodica Baconski pentru toate informațiile furnizate.

[2] Trebuie să precizăm că încă nu am reuşit să găsim acest act în Arhiva Universității.

Cele 81 titluri de periodice subliniază, de asemenea, larga deschidere a profesorului şi aş ilustra-o prin enumerarea următoarelor reviste: *Revista cercului literar*, *Revue de linguistique romane*, *Revista di sintesi letteraria*, *Lingua nostra*, *Bulletin de la Société Linguistique de Paris*, *Points et contrepoints, Larousse Mensuel Illustré*, *La Petite Illustration Théâtre*, *Revue de l'histoire des religions, Journal de Psychologie*, *Recherches de Sciences religieuses*, *La Pensée*, *Europe*, *Confluences*, *L'Antropologie* etc.

Ceea ce remarcă cei care intră în contact cu acest fond sunt notiţele marginale şi sublinierile făcute de mâna profesorului pe fiecare carte, revistă.

De asemenea, trebuie să precizez faptul că accesul la fond se face prin mijloace tradiţionale de informare, şi anume catalogul alfabetic şi sistematic, plasat în Sala de Referinţe, fiind deschis atât cadrelor didactice, cât şi studenţilor. Consultarea colecţiei se face însă numai la sala de lectură.

O altă mărturie incontestabilă care vine să contureze personalitatea profesorului o reprezintă arhiva personală, arhivă care se cere a fi inventariată şi ordonată după normele metodologice în vigoare, privind organizarea colecţiilor speciale.

O analiză atentă a arhivei dovedeşte spiritul avid de cunoaştere, deschiderea profesorului spre diversitatea domeniilor informaţionale. Aş enumera aici, pe lângă interesul evident pentru limbă şi literatură, şi pe cel pentru filosofie, spiritualitate, mitologie, cultură şi civilizaţie clasică şi antică, artă, teatru, muzică, ştiinţe exacte, pentru evenimentele cotidiene şi culturale (româneşti şi străine) ale vremii, interes relevat de numeroasele fişe de lectură, decupaje din ziare şi reviste.

Impresionantă e şi corespondenţa profesorului cu personalităţi ale lumii literare, amintim pe Ion Negoiţescu, Adrian Marino şi, mai ales, cu foştii săi studenţi, azi cadre didactice ale acestei prestigioase Facultăţi.

De asemenea, manuscrisele lucrărilor publicate ale profesorului reconstituie imaginea literatului, lingvistului şi traductologului Henri Jacquier.

Prin urmare, putem afirma că "moştenirea" lăsată – înţeleg fondul de carte, de periodice şi arhiva personală – se constituie într-un alt tip de izvor-mărturie ce ilustrează profilul enciclopedic al celui ce a fost Henri Jacquier.

FIŞĂ BIOGRAFICĂ[1] HENRI JACQUIER

- născut în 25 septembrie 1900 la Grenoble, Isère, Franţa;
- religie catolică (latină);
- căsătorit în 17 noiembrie 1926 cu Aurelia Cucu-Botoşani;
- **studii:**

primare: - bacalaureat în litere – partea I: Universitatea din Lyon (iunie 1916); - partea a II-a: Universitatea din Grenoble (iunie 1917);
- bacalaureat în ştiinţe: Universitatea din Grenoble (iulie 1917);

academice: - Universitatea din Paris: 1917-1920 şi 1921-1923;
- Universitatea din Lyon: 1920-1921;
- bursa de licenţă şi agregaţie din Concursul Şcoalei Normale Superioare (Paris, 30 iulie, 1921);
- licenţa în Litere şi Filosofie (Universiatea din Lyon, 8 noiembrie 1921);

de specializare: - Ecole des Hautes-Etudes, Sorbona, 1921-1923;
- Şcoala Limbilor Orientale, Paris, 1921-1923;
- Collège de France, filologie şi filosofie, Paris, 1921-1923;

Profesia: - profesor secundar în Franţa, detaşat în România;
- profesor de franceză la Liceul Eminescu, Satu-Mare (1 septembrie 1923-31 august 1924);
- profesor de franceză la Liceul Gh. Barițiu, Cluj (1 septembrie 1924 - 31 august 1931);

[1] Datele biografice au fost completate cu informaţiile existente în Arhivele Naţionale, Direcţia Judeţeană Cluj.

- conferențiar suplinitor la conferința de limba şi literatura franceză (a d-lui Gheorghe Oprescu), Universitatea din Cluj, Facultatea de Litere şi Filozofie, 1 iulie 1925 - 30 septembrie 1931;
- angajat cu contract ca lector de limba şi literatura franceză la Facultatea de Litere şi Filosofie, Cluj de la 1 oct 1931.

- *recompense:*
  - Răsplata Muncii pentru Învățământ, cl. I Oferită de Ministrul Instrucției (5 oct. 1929);
  - Steaua României în gradul de ofițer, oferită de Ministrul Afacerilor Străine (21 dec. 1929);
- *membru al Societăților culturale*:
  - Cercul Fustel de Conlanges (de studii pedagogice, Paris);
  - Cercul franco-român Ronsard (Cluj);
  - colaborator al publicațiilor: România literară, les Amitiés Françaises, l'Action Française, Gând Românesc (Cluj) etc.

Virgil Vătăşianu şi Biblioteca Universităţii din Cluj (1925 – 1947)

Stelian Mândruţ[1]
Institutul de Istorie "G. Barit" – Cluj

Instituţie ştiinţifică şi culturală importantă în peisaj intern şi extern, depozitară de valoroase dovezi scrise ale trecutului, dar având şi o utilitate publică deosebită ca "auxiliară" a Universităţii în procesul de educare şi învăţare, – fapt susţinut statal prin fonduri bugetare augmentate îndeosebi în debutul anilor `20 pentru înzestrarea cu necesarul de publicaţii (carte şi periodice), prin achiziţii, donaţii, schimb intern/extern, fond de legale, – Biblioteca Universităţii funcţiona în virtutea unui "Regulament" propriu (1923),[2] referitor la toate fazele activităţii specifice. Astfel, din punct de vedere organizatoric, existau patru compartimente de personal: ştiinţific, administrativ, tehnic şi de serviciu. Cel dintâi menţionat şi, totodată, cel mai important în structura de referinţă instituţională, era format dintr-un număr variabil de "funcţionari ştiinţifici", în frunte cu un director general (Eugen Barbul, 1920-1935), 2/3 prim-bibliotecari, 6/7 bibliotecari, un arhivar, 3 sub-bibliotecari, 5/6 cartotecari**;**[3] fiecare având obligaţii caracteristice şi state de salarizare, sisteme de gradaţii diferenţiate, asimilate totuşi procedurii utilizate în situaţia omonimă de la Universitate.

Aşa de pildă, remuneraţia putea spori cu circa 25% la fiecare cinci ani consemnaţi continuativ în funcţia deţinută. Cazuistic, leafa unui sub-bibliotecar era de 2600 lei, iar a unui bibliotecar, de 3900 lei. În anul 1925, de exemplu, îşi desfăşurau activitatea 12 bibliotecari, beneficiind de o situaţie materială modestă şi specifică intervalului de început din existenţa aşezământului, dar care se bucurau de anumite avantaje utile, între care figurau posibilitatea cercetării de profil, stipulată de însăşi prevederile regulamentare, şi dispunerea de mult timp liber, îndeosebi pe durata vacanţei estivale (6 săptămâni). Condiţia primordial enunţată la concursurile de angajare/numire/avansare consta în a deţine toate titlurile ştiinţifice necesare, precum şi suita de lucrări de specialitate. Logistica folosită în recrutarea colectivului ştiinţific ţinea cont de faptul că fiecare din cele 4 facultăţi tradiţionale ale Clujului academic trebuia să fie echitabil reprezentată în cadrul Bibliotecii.[4]

Conform schemei ierarhice interioare, directorul general răspundea de problematica administrativă şi disciplinară, având un rol decisiv în gestionarea bugetului şi în reprezentarea externă a instituţiei. Între sarcinile celui dintâi prim-bibliotecar (de regulă, cu vechimea cea mai mare) figurau: înregistrarea cărţilor în jurnalul de intrare – inventar (putând fi înlocuit de un bibliotecar!) şi conducerea acţiunii de catalogare, pe materii, a echipei formată iniţial din 3 bibliotecari, care aveau şi alte obligaţii de rigoare. Următorul prim-bibliotecar devenea automat secretarul Comisiunii Bibliotecii Universitare şi făcea comenzile pentru revistele străine, în paralel cu înregistrarea, catalogarea şi legarea lor.

Dintre cei 4/7 bibliotecari, variabil consemnaţi în funcţii, cel mai în vârstă coordona elaborarea celor două fişiere alfabetice, în conlucrare cu personalul administrativ afectat muncii respective; următorul se ocupa de catalogul pe materii, de înregistrarea şi catalogarea publicaţiilor (cărţi şi reviste vechi româneşti), odată cu numerotarea şi legarea lor; altul conducea biroul exemplarelor legale (1923-), în vreme ce un alt coleg, ajutat de al doilea sub-bibliotecar, executa operaţiunea de împrumutare a cărţilor şi gestiona colecţiile patrimoniale expuse în "Sala Sion".

Primul dintre sub-bibliotecari întocmea contabilitatea, se îngrijea de schimbul internaţional şi de numerotarea cărţilor. Celălalt coleg, în colaborare cu unul dintre laboranţi, înregistra publicaţiile periodice şi efectua cotidian lucrările reclamate de catalogarea/numerotarea/legarea lor. În fine, un număr de 6 cartotecari trudeau consecvent la întocmirea fişierului alfabetic şi îndeplineau funcţia de custozi de serviciu în sălile de lectură ale bibliotecii.[5]

Un element important care influenţase viaţa internă a instituţiei şi, implicit, destinul funcţionarilor ei, a fost organismul colectiv intitulat Comisiunea Bibliotecii Universităţii, compus

---

[1] E-mail: SMandrut@hotmail.com

[2] *Regulamentul Bibliotecii Universitare din Cluj.* Bucureşti, 1923; E. Barbul, *Biblioteca Universităţii Regele Ferdinand I. din Cluj.* Cluj, 1925, p. 15, 33, 35, 36, 38.

[3] Regulamentul**…,** op.cit., p. 21, 22; I. Muşlea, *Biblioteca Universităţii din Cluj*, în *Boabe de Grâu,* I, 1930, nr. 5, p. 304; E. Barbul, op.cit., p. 61.

[4] idem p. 64-65

[5] idem p. 63-64

din 6 membri: rectorul Universității, în calitate de preşedinte de drept, câte 4 delegați din fiecare facultate, numiți pe doi ani, reeligibili, directorul general, şi secretarul, desemnat dintre bibliotecari, de Comisiunea însăşi. Ea avea menirea de a controla activitatea conducerii şi a bibliotecii, chiar dacă puterea disciplinară aparținea Senatului Universității. Comisiunea propunea toate măsurile necesare de adoptat, iar avizul ei prealabil devenea obligatoriu în finalizarea tuturor sarcinilor interne: adoptarea proiectelor bugetare, examinarea/reeşalonarea creditelor ordinare/extraordinare, abonarea revistelor străine şi achiziționarea publicațiilor solicitate de către facultățile citadelei universitare clujene.[1]

Am considerat oportună această schiță descriptivă spre a prefața şi înțelege mai lesne demersurile meritocratice efectuate, în timp şi spațiu, de către Virgil Vătăşianu, absolvent al Facultății de Drept, angajat inițial într-un post administrativ, de impiegat cls. I-a (mai 1925), ulterior doctor în filosofie, urcând gradat şi merituos, în raport cu silința depusă şi cu reacția factorului numit hazard/noroc, spre treapta supremă de bibliotecar-şef în cadrul Bibliotecii Universității, către terminalul anilor `40 postbelici.

Care a fost însă stadiul acțiunilor interne, dezvoltate continuu în cadrul Bibliotecii Universității, în deceniile trei şi patru interbelic, tocmai atunci când personajul central al prezentei restituiri se angrena trudei caracteristice instituției?

Seturile de tipărituri (cărți şi reviste) achiziționate prin cumpărări, donații ori alte modalități erau trecute, inițial, în Registrul de intrare şi predate, ulterior, spre inventariere şi catalogare, faze urmate de cele ale numerotării, ştampilării şi aşezării lor în rafturile din depozite. Instrumentele operaționale se compuneau din 2 fişiere alfabetice complete şi unul pe materii, aflat în lucru. Tehnica de catalogare însemna crearea unui necesar de foi de trimitere, executate împreună cu 3 fişe aferente, incluzând descrierea bibliografică pentru catalogul alfabetic principal, cea necesară celui similar public şi ultima, obligatorie celui pe materii.

În paralel cu activitatea fizică desfăşurată pentru rearanjarea cărților şi renumerotarea periodicelor (ziare/reviste), intensificată în vara anului 1926 printr-o nouă asigurare a extinderii spațiului existent, "personalul ştiințific" trebuia să rezolve "moştenirea" persistentă până în 1918/1919: un registru alfabetic principal, pe fişe, conform sistemului zecimal, tipărit în cinci volume, până la anul 1898, urmat de altul, până la 1902, ca şi un catalog strict topografic inițial, evoluat ulterior într-unul alfabetic. În anul 1923 a început munca de întocmire a noilor foi de trimitere ("trierea fişelor"), aproximate la circa 117397, solicitând, în medie, un efort de câte 4/5 ore suplimentare, efectuate gratuit, vreme de săptămâni, de către întreg personalul. Refacerea fişierului curent pe materii a pornit în 1925 prin necesara acțiune de copiere a fişelor vechi, materializată, până în 1930, într-un total de l80000 bucăți (incluzând întreg materialul de după 1898, mai puțin fondul "Muzeului Ardelean"). Preocuparea fusese reluată în 1932, pentru clasificarea şi mai minuțioasă a colecțiilor deținute. Lucrările desfăşurate au stagnat, cu intermitențe, din cauze obiective (lipsa de bani) şi subiective (personal fluctuant), dar şi din pricina inexistenței unui manual adecvat de clasificare zecimală, editat de către Institutul Internațional de Bibliografie, în varianta sa completă, abia în anul 1933.[2]

Lucrări mai recente despre viața şi activitatea savantului istoric de artă Virgil Vătăşianu[3] au preliminat demersul nostru de a completa şi corija tacit anumite momente, inadecvat precizate, în legătură cu răgazul său "bibliotecăresc" din cadrul instituției clujene, cu începere din primăvara anului 1925. Reamintim faptul că în acest timp, licențiatul în drept frecventa cursurile Facultății de Litere şi Filosofie din localitate, aprofundând cele de istoria artei, continuate şi împlinite la facultatea similară a Universității din capitala Austriei.

Nu apare surprinzător faptul că, debutul încercărilor sale repetate de a fi admis în cadrul funcționărimii ştiințifice a Bibliotecii Universității erau dependente, inevitabil, de existența şi

---

[1] idem p. 62

[2] I. Muşlea, op.cit., p. 304-305; E. Barbul, op.cit., p. 75-76.

[3] C. Simon, Artă şi identitate națională în opera lui Virgil Vătăşianu. Cluj-Napoca, 2002, p. 20, 21; vezi contribuțiile din volumul omagial Sub zodia Vătăşianu. Studii de istoria artei. Cluj-Napooca, 2002; I. Opriş, Virgil Vătăşianu sub ochii Securității, în Artă. Istorie. Cultură. Studii în onoarea lui Marius Porumb. Cluj-Napoca, 2003, p;. 405, 406.

acțiunea colegului Ioan Muşlea, contracandidat inițial la postul de sub-bibliotecar, publicat oficial la concurs în luna martie 1925. Sârguința personală spre un "apostolat cultural" eşua temporar atât din motive obiective, V. Vătăşianu neaparținând vreunei grupări politice, cât şi subiective, I. Muşlea fiind efectiv sprijinit de către membrii Comisiunii Bibliotecii Universității. În virtutea faptului că beneficiase de un stagiu de trei ani într-o bibliotecă-filială şi avusese şansa efectuării unui curs de bibliografie şi serviciu al bibliotecilor, la "Ècole des Chartes" (Paris).[1] Într-o adresă redactată pe seama membrilor Comisiunii Bibliotecii Universității, cu data de 1 mai 1925, directorul general Eugen Barbul supunea atenției colective solicitarea pretendentului Virgil Vătăşianu, licențiat în drept, de a ocupa locul disponibil de impiegat; se menționa că petentul nu reuşise la examenul de sub-bibliotecar, desfăşurat în 17 aprilie 1925, slujbă atribuită lui I. Muşlea, licențiat în filologie modernă. Drept consecință, întărit în funcție la 22 mai 1925, V. Vătăşianu îşi dezvolta atribuțiile, în calitate de "diurnist extrabugetar", până la 10 octombrie 1925, şi depunea, între timp, jurământul în funcție. Nu deținem informații sigure despre sfera activităților efectuate acum, dar faptul că izbutise al doilea la proba amintită, favoriza numirea sa, împreună cu acelaşi menționat "rival", I. Muşlea, la ocuparea legală a celor două posturi bugetare de sub-bibliotecari.[2]

Credem că atât în situația de impiegat cls. I-a., de sub-bibliotecar (până la 15 august 1928) şi de bibliotecar III. (16 august 1928–30 noiembrie 1933), din care decurgeau anumite sarcini concrete precizate, cât şi prin sârguința demonstrată în studiile superioare urmate la Cluj şi Viena (inclusiv susținerea doctoratului), V. Vătăşianu se angrenase în diverse acțiuni: munca fizică în depozite pentru rearanjarea cărților (dublete, imprimate), renumerotarea periodicelor (colecții de ziare şi reviste), ca şi truda efectivă la elaborarea registrului nou, curent, pe materii, cu un stoc inițial, estimat la circa 150000 fişe Dewey (între literele O., în 1927/1928, şi, W., 1928/1929). Chiar dacă anumite circumstanțe nefaste, datorate crizei economice şi deprecierii leului, au condus la scumpirea publicațiilor străine, grevând sensibil evoluția internă a instituției, mult redusă în comparație cu stadiul inițial din 1921. Rămâne sigur faptul că, acelaşi harnic slujbaş contribuise la organizarea expoziției jubiliare de la Alba Iulia, cu prilejul serbărilor Unirii, unde Biblioteca Universității prezentase vechi documente, ilustrații şi stampe referitoare la epoca lui Mihai Viteazul. Fondurile bugetare insuficiente, marcate de diminuări substanțiale de până la circa 10-20 % din total, au afectat dar nu stopat în întregime, procesul de completare şi dezvoltare a cataloagelor de cărți şi reviste, precum cel alfabetic, întregit cu un număr de 67 cutii, şi pe materii, augmentat prin fişe zecimale Dewey, elaborate până la litera Z (1929/1930).[3]

Alte mărturii din arhiva personală Virgil Vătăşianu şi cea a Bibliotecii Universității confirmă momente distincte din existența cotidiană a bibliotecarului în răstimpul pecetluit de continuarea şi definitivarea studiilor sale universitare (edificatoare sunt concediile neplătite, odată cu suplinirile aferente, solicitate permanent!), de pregătirea şi susținerea tezei de doctorat la Viena (1926, toamna – 1927, primăvara), ca şi de satisfacerea serviciului militar obligatoriu la Şcoala de ofițeri în rezervă, în artilerie, de la Craiova, între anii 1927-1928, absolvită cu grad de sublocotenent'.[4] Sugestiv este în acest sens raportul privind completarea postului vacant de

---

[1] Biblioteca Națională, fond Corespondență G. 32: B. 64: V. Bogrea către N. Georgescu-Tistu, Cluj, 25 aprilie 1925: "…Dl. Muşlea ce face ? Spune-i, te rog, că în urma propunerii mele, comitetul Bibliotecii Universității a admis unanim cererea lui de a fi numit bibliotecar…"; vezi şi S. Mândruț, *Ion Muşlea, începuturi bibliotecăreşti (1925)***,** în *Biblioteca şi Cercetarea*, XV, 1991, p. 117, 118; Arhiva Fundației Virgil Vătăşianu, mss. Retrospectiva…f. 3 recto; Idem, dos. Autobiografie, f. 1. [AFVV]

[2] idem, dos. Acte personale: Fişa individuală, Cluj, 30 decembrie 1946; Idem, dos. Autobiografie, f. 1; Idem, f. 3: Nr. 1239/1925, Cluj, 8 octombrie 1925, adresă I. Valaori către E. Barbul; Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga", fond Arhiva Bibliotecii Centrale Universitare, Nr. 706/1925: Cluj, 1 mai 1925; Idem, Nr. 833/1925: Cluj, 22 mai 1925; Idem, Nr. 909/1925: Cluj, 6 iunie 1925; [BCULB. fd. ABCU]; *Anuarul Universității din Cluj pe anul şcolar 1924-1925*, Cluj, 1926, p. 172.

[3] *Anuarul…1927-1928*, Cluj, 1928, p. 234-235: ultimii doi bibliotecari menționați între cei şapte: dr. I. Muşlea şi dr. V. Vătăşianu; *Idem…1928-1929*, Cluj, 1929, p. 245-248; *Idem…1929-1930*, Cluj, 1930, p. 264-266; I. Muşlea, op.cit., p. 300, 304, 305.

[4] BCULB, fd. ABCU, Nr. 687/1926: Cluj, 10 noiembrie 1926, cerere privind demisia temporară din cauza studiilor în străinătate; AFVV, dos. Autobiografie, f. 2; Idem, dos. Acte personale, Nr. 79442: Bucureşti, 24 august 1928; Nr.

bibliotecar, elaborat cu data de 13 februarie l928. Dintre cei cinci candidaţi prezenţi în concurs, V. Vătăşianu era menţionat prin faptul că se afla în concediu legal, aprobat pentru terminarea stagiului ostăşesc. Directorul general al Bibliotecii Universităţii, Eugen Barbul, motiva într-o adresă către rectorul Universităţii, din 2 iulie 1928, faptul că numitul competitor putea lua parte la concurs, fiind propus şi susţinut pentru avansarea în funcţie de către profesorul Emil Racoviţă.[1]

În intervalul dintre anii 1925-1930, delimitat de angrenarea sa, în calitate de funcţionar "ştiinţific" al Bibliotecii, şi de concediul de 10 luni, acordat oficial pentru studii la Şcoala Română din Roma (1 noiembrie 1930 – 30 august 1931), bibliotecarul V. Vătăşianu, dr. în filosofie, a străbătut anumite etape ale dezamăgirii provocată de invalidarea principiului meritocratic, deloc conform cu propria viziune idealistă, şi vizibil manifestat prin sinusoida cursului avansărilor interne. Ele au avut un traiect lent şi dezavantajos pe seama poliglotului, ce nu-şi putea valorifica, astfel, toate cunoştinţele de specialitate atât în drept şi filosofie, cât şi în istoria artei, dar care nu făcea deloc rabat conjuncturii vremelnice şi acuza, cu îndreptăţit temei, protecţia "politică" de care se bucurau mulţi colegi, unii chiar inferiori în pregătire.

Semnificativă persistă acum cererea elaborată în nume personal şi în consonanţă cu segmentele "logistice" de rigoare, în legătură cu eşafodajul necesar propriei auto-susţineri la proiectata confruntare anunţată pentru un post vacant de prim-bibliotecar, în toamna anului 1929. Se înfăţişau, legic şi lucid, toate compartimentele disponibile în plan profesional şi tehnic, care îi îndreptăţeau năzuinţa de a reuşi, pe deplin, în tentativa dorită. Mai mult ca sigur este faptul că eşecul survenit trebuie coroborat cu cel ivit odată cu anularea concursului promulgat pentru ocuparea catedrei vacante de Istoria Artei, de la Universitatea din Bucureşti, unde doi tineri specialişti, V. Vătăşianu şi I. D. Ştefănescu, au fost nevoiţi să admită triumful candidatului G. Oprescu, favorizat de către savantul istoric N. Iorga. La nereuşita survenită în cadrul Bibliotecii Universităţii contribuise şi acuta criză financiară generală, care determinase scăderea drastică a investiţiilor bugetare, în comparaţie cu anii precedenţi (1920, 1925, cifre de peste 1 milion de lei!), înmulţirea necontrolată a multor restanţe în achitarea salariilor şi sistarea, ca atare, a avansărilor şi gradaţiilor interne, specifice atât instituţiei universitare cât şi bibliotecii aferente, silite să supravieţuiască numai din venituri proprii.[2]

*

Dacă ar fi să cuantificăm perioada sa de început din cadrul Bibliotecii Universităţii clujene, între anii 1925-1930, am putea stabili un echilibru relativ între direcţia reprezentată de durata efectivă a preocupărilor specifice instituţiei în sine, şi cea afectată pregătirii de strictă specialitate. Cea din urmă apărea generos facilitată prin concediile acordate, sub titulatura oficială a "punerii în disponibilitate temporară, fără salar!", de conducerea colectivă (subliniată deseori în cererile adresate directorului general, Eugen Barbul!), ca şi în alte răgazuri temporale, legal obţinute (studii universitare, doctorat şi armată), laolaltă cu menţionarea suplinirilor de rigoare în funcţiile de sub-bibliotecar şi bibliotecar.

Timp efectiv de lucru: 1 mai–30 septembrie 1925, impiegat cls. I.-a (350 lei); 1 octombrie – 31 decembrie 1925, sub-bibliotecar (1000 lei); 1 ianuarie–14 martie 1926, sub-bibliotecar (1000 lei); 16 iulie–24 noiembrie 1926, sub-bibliotecar (1000 lei); 1 aprilie–15 august 1927, sub-bibliotecar (1000 lei); 16 august–31 decembrie 1928, bibliotecar III. (1600 lei); 1 ianuarie-31 decembrie 1929, bibliotecar III. (9950 lei); 1 ianuarie–31 octombrie 1930, bibliotecar III. (9.950 lei).

826/1928, Cluj, 1 septembrie 1928: numit oficial bibliotecar cu data de 1 aprilie curent; Idem, Copie. Ministerul de Război. Reg. 40 de obuziere. Carnet nr. 84 al ofiţerului de rezervă Virgil Ioan Vătăşianu.

[1] BCULB, fd. ABCU, Nr. 648/1928: Cluj, 13 februarie 1928, şi, Cluj, 2 iunie 1928.

[2] *Anuarul…1928-1929*, Cluj, 1929, p. 248: amintit numai un prim-bibliotecar*; Idem…1929-1930*, Cluj, 1930, p. 266: 3 prim-bibliotecari (1 post vacant); *Idem…1930-1931*, Cluj, 1931, p. 278: doi prim-bibliotecari (A. Valentiny şi N. Ferenczi); E. Barbul, op.cit., p. 60, 87, 89; C. Simon, op.cit., p. 21.

Concedii legale (de studii şi militare): 15 martie–15 iulie 1926, sub-bibliotecar; 25 noiembrie–31 decembrie 1926, sub-bibliotecar; 1 ianuarie–31 martie 1927, sub-bibliotecar; 16 august 1927–15 august 1928, sub-bibliotecar. [1]

Prin întreita menire asumată în intervalul sus menţionat, de bibliotecar la Biblioteca Universităţii, student în litere şi filosofie la Universitatea din Cluj, în istoria artei la cea analogă din Viena, şi, ulterior, de doctorand, V. Vătăşianu avea obligaţia morală generată atât de funcţionarea instituţiei bibliotecăreşti, cât şi de cerinţele vieţii academice, de a elabora articole şi studii pe tărâm profesional şi în planul cercetării ştiinţifice.

Bibliotecarul, dr. în istoria artei, publicase, în numai câţiva ani, lucrări curajoase în plan conceptual-metodologic atât în domeniul artei româneşti, cât şi străine, valide deopotrivă prin obiectivitatea interpretării comparative şi luciditatea discursului novator, propriu unui perfecţionist absorbit de consistenţa laturii documentar-tematice, fapt remarcat de însăşi publicaţiile de profil. Disciplina şi rigoarea sa ştiinţifică s-au manifestat îndeosebi în cuprinsul tezei, extinsă ulterior în varianta tradusă în română, cu privire la pictura murală specifică monumentelor religi-oase, analizate pe teren în zona Ţării Haţegului (1929/1930). Un atare ascendent moral şi valoric a condus ca, potrivit indicaţiilor legale de admitere a candidaţilor propuşi anual pentru cele două Şcoli româneşti din străinătate (Paris şi Roma), V. Vătăşianu să concureze, în deplină cunoştinţă de cauză şi îndeplinind toate condiţiile regulamentare, la examenul preliminar din luna iunie 1930, în urma căruia, Consiliul profesoral al Facultăţii de Litere şi Filosofie a Universităţii din Cluj, a confirmat, cu unanimitate de voturi, calitatea sa de bursier la Roma pe durata anului 1930-1931. Funcţionarul de specialitate al Bibliotecii Universităţii îşi continua însă activitatea în cadrul instituţiei până în momentul acordării oficiale a concediului legal de 10 luni, cu data de 1 noiembrie 1930, fiind suplinit ulterior de colega Tullia Găvruş, profesor secundar şi fostă participantă la cursurile de vară de la Sorbona (1929).

În debutul deceniului patru interbelic, Roma oferea tânărului aflat la specializare un cadru adecvat împlinirii profesionale prin însăşi monumentele vechi, seria de instituţii culturale importante, reţeaua de arhive şi biblioteci existente, alături de suita de şcoli străine şi mănunchiul de specialişti vestiţi în domeniul istoriei artei. Îngemănarea fructuoasă dintre factorii tradiţie şi inovaţie, a afectat pozitiv devenirea ştiinţifică a celui care, alături de alţi bursieri desemnaţi de cele patru centre universitare româneşti, beneficia de un program de studiu echilibrat gândit, ilustrat de frecvenţa liberă la cursuri şi seminarii, pregătirea teoretică fiind urmată de redactarea obligatorie a două studii şi de excursii documentare în perimetrul oraşului de reşedinţă şi în cuprinsul Peninsulei. Cu siguranţă că, preocupat pe mai departe de fenomenul monumentelor de artă religioasă din Transilvania, V. Vătăşianu se documenta temeinic în literatura temei, se informa şi dialoga cu specialiştii italieni şi străini în colocviile găzduite de biblioteca Şcolii Române, despre cele mai noi rezultate metodologice în domeniu. Cert este că multe lucrări, aflate în faza de elaborare, îndeosebi în răstimpul de muncă de la Biblioteca Universităţii, au fost continuate şi finalizate acum, prin publicarea lor în reviste de specialitate. Bibliotecarul se obliga, tot acum, la sugestia prof. director E. Panaitescu, să ordoneze tronsonul de câteva mii de tipărituri (cărţi şi periodice), printr-un efort deosebit de util, cu corolar în făurirea unui fond-model, unitar organizat, conform propriei sale mărturii epistolare.[2]

Revenit în cadrul Bibliotecii Universităţii, la 1 septembrie 1931, pe acelaşi post, V. Vătăşianu se ralia, intelectual şi mental, grupului de colegi-bibliotecari, foşti la studii în străinătate (3 la Paris: E. Armeanca, O. Boitoş, I. Muşlea), care au profitat de intervalul de 1-2 ani de pregătire intensă de specialitate şi au avut contribuţii notabile în variate tărâmuri de activitate ştiinţifică (artă, istorie, literatură).

---

[1] AFVV, dos. Acte personale, Fişa de pensiune, f. 1-5 .

[2] AFVV, fd. Varia personal : Venezia, 28 iulie 1931: "…regret numai că biblioteca m-a reţinut atâta în lucru. Dar am făcut din cea mai zăpăcită [n. n., în sens de dezorganizată] bibliotecă ce am văzut, o bibliotecă model. Asta e singura mea mângâiere…"; I. Muşlea, *Biblioteca Universităţii clujene în anii 1919-1940*. Sibiu, 1945, p. 9: citează prezenţa bursierului V. Vătăşianu la Roma!

Intervalul temporal de la începutul anilor `30, semnificat pentru Biblioteca Universității din Cluj de urmările crizei economice, a influențat major cursul vieții şi activității bibliotecarului III., menționat ades în tandem cu colegul I. Muşlea, în partea finală a grupului de şapte funcționari ştiințifici din nomenclatorul instituției. Bugetul stabilit anual şi mereu diminuat în achitarea promptă a retribuțiilor, cu restanțe evidente pe până la 10 luni până la mijlocul deceniului patru interbelic, vădea sumbre date comparative (1930: 950000 lei; 1932: 327000 lei; 1934: 72000 lei; 1935: 62000 lei) în legătură cu asigurarea cuantumului material necesar existenței bibliotecarilor, preocupați mereu de şansa avansărilor şi gradațiilor în funcție de normativele legale. În acest context, cel ce renunțase benevol la posibilitatea continuării perfecționării la Roma, pentru a nu "abuza" de înlesnirile acordate de conducerea propriei instituții, unde fusese înaintat la prima gradație (17 ianuarie 1931), fusese silit să suporte stoic rigorile epocii, să ostenească în anumite domenii de activitate şi să militeze, fie în nume personal, fie în colaborare cu alți colegi, la fel de îndreptățiți profesional (îndeosebi I. Muşlea), spre a-şi impune punctul de vedere referitor la salarizarea potrivită muncii efective depusă în acțiunile de catalogare şi clasificare. Memoriile elaborate în comun de I. Muşlea şi V. Vătăşianu, în lunile februarie şi martie 1932, în problema dificilă a încadrării şi avansării, au fost refuzate prin amânări succesive din cauze obiective, dar au provocat o breşă în scală ierarhică, prin faptul că I. Muşlea a fost propus drept secretar al Comisiunii Bibliotecii Universității, cu mențiunea ca, în caz de absență, să poată fi înlocuit de camaradul său petiționar. [1]

În mod concret se muncea acum la extinderea catalogului pe materii în sistem Dewey, început în 1925, cu fişe copiate până în 1930, dar care stagna datorită inexistenței unui manual orientativ. Lucrările de clasificare, intensificate în anul 1932, au fost grevate de lipsa unui grup de specialişti format în timp potrivit, astfel că întreaga operațiune se desfăşura anevoios şi numai cu ajutorul unor colaboratori benevoli din cadrul altor servicii, îndeobşte administrative. Problematica generată de registrul alfabetic, de fişele destinate celui topografic, ordonate alfabetic pentru cititori, de cele de trimitere, începute în 1929 (circa 70000 fiind efectuate până în septembrie 1932), îndeosebi prin ore suplimentare, realizate între septembrie–decembrie 1933, de către o echipă compactă formată din patru specialişti (A. Valentiny, S. Mureşanu, I. Muşlea, V. Vătăşianu), au fost judicios reflectate în două rapoarte, întocmite succesiv de "bibliotecarul Virgil Vătăşianu", în lunile martie şi mai 1933, cu privire la întreaga paletă de dificultăți reclamată în definitivarea proiectului dezbătut**.** Chiar dacă sistemul clasificării zecimale Dewey nu fusese aplicat din motive obiective, cel al clasificării zecimale universale părea mult mai flexibil prin obârşia sa continentală şi din pricina faptului că includea un număr extins de subdiviziuni. Datele tehnice înfățişate de către referent sugerau rapida adoptare a sistemului CZU imediat după cea dintâi ediție din 1927, pentru că generalizarea transcrierii fişelor pentru noul catalog de profil, inițiată ca fază preliminară, era deja încheiată în 1930.

Astfel că, în concordanță cu teza generală cuprinsă în dările de seamă anuale ale Bibliotecii Universității, în cei trei ani menționați, întreg registrul sistematic a fost recopiat în ideea alcătuirii unui fişier structurat pe subiecte. V. Vătăşianu insista cu îndreptățit temei asupra suitei de neajunsuri, în formă şi fond, rezultată în activitatea propriu-zisă, tocmai datorită absenței unui personal competent şi a unui concept de index alfabetic transpus în practică. Fondul chestiunii era potențat de anumite modalități neclare privind înțelegerea principiilor CZU, greşita clasificare generală şi particulară a noțiunilor ori de necesitatea regăsirii exacte şi imediate a informației bibliografice. Un fapt era deseori subliniat, anume că indicele discutat drept un vital instrument de clasificare, nu fusese deloc tălmăcit în limba română. Este de remarcat, totuşi, în final, iar semnatarul documentului insista notabil asupra faptului în sine, că fără un colectiv specializat în munca de clasificare şi bazat numai pe aportul celor patru bibliotecari-colaboratori, au fost ordonate

[1] AFVV, dos. Autobiografie, f. 2-3; Idem, mss. Retrospectiva…f. 5 recto; Idem, dos. Acte personale: Cluj, 6 iunie 1932; BCULB, fd. ABCU, Nr 138/1932: Cluj, 15 martie 1932 şi Nr. 277/1932: Bucureşti, 24 martie 1932.

peste 14036 de fişe într-un catalog normat, existent până astăzi, în perfectă stare de funcţionare, la Sala de referinţe a Bibliotecii Centrale Universitare "Lucian Blaga" din Cluj-Napoca. [1]

Travaliul de catalogare alfabetică continua în anul 1934, odată cu estimarea unui total de 117869 fişe de trimitere, aranjate şi revizuite general în ordine alfabetică. Efortul reclamat de lucrul la registrul pe materii în anii 1934-1935, suferea întreruperi atât prin delegarea oficială a lui V. Vătăşianu, drept secretar permanent la Şcoala Română din Roma, cât şi prin numirea lui I. Muşlea, ca director interimar la Biblioteca Universităţii. Două rapoarte de activitate, întocmite personal de către V. Vătăşianu şi înaintate conducerii instituţiei, la 2 aprilie şi 30 iunie 1934, conţin interesante date statistice despre obolul cantitativ depus de triada alcătuită din A. Valentiny, I. Muşlea, prim-bibliotecari şi V. Vătăşianu, bibliotecar I.: cele 1487 fişe, clasate în martie 1934, au fost repartizate astfel: 354, 529 şi 604, iar cele 1958 fişe distribuite, se înfăţişau după cum urmează: 354, 900, 604. Din totalul celor 1554 fişe clasate în iunie 1934, ierarhia era cea de mai jos: 353, 501, 700, pe când cele 1053 fişe revizuite, erau redate astfel: 353, A. Valentiny şi 700, V. Vătăşianu. Nu este lipsit de consistenţă faptul că, în demersul meritocratic făptuit de toţi bibliotecarii aflaţi în afirmare profesional-ştiinţifică, şansa a făcut ca, deja din toamna anului 1933, după repetate memorii-solicitări de avansare în post, I. Muşlea să devină prim-bibliotecar, iar V. Vătăşianu să ocupe locul vacant de bibliotecar I., dar fără spor de salar (1 decembrie 1933), măsură oficială întărită succesiv de conducerea Bibliotecii Universităţii (1 ianuarie şi 1 mai 1934), în conjunctura unei acute penurii bugetare.[2] Faptul în sine legitima situarea bibliotecarului I. în ierarhia socială a instituţiei, în raport cu propriul demers profesional-ştiinţific, validat în timp.

Bibliotecarul avizat riposta, concomitent şi incisiv la adresa unor afirmaţii, eronat vehiculate într-un studiu despre "ştiinţa biblioteconomică maghiară" (1933). Autorul de la Budapesta se referea sentenţios la statistica comparată efectuată pentru cărţile maghiare de până la 1919 şi bibliotecile ungare repertorizate în 1929. Temeinic documentat şi dovedind un concis spirit analitic-comparatist, recenzentul V. Vătăşianu dezvăluia caracterul tendenţios inculcat lucrării în cauză şi demonta anumite teze părtinitoare despre premeditata distrugere oficială a cărţii şi bibliotecii maghiare din Transilvania, insistând argumentat pe cazuistica oferită tocmai de modelul Bibliotecii Universităţii din Cluj. Încercările flagrante de calomniere şi falsificare ştiinţifică au fost revelate acum prin însăşi ordonarea şi enumerarea logică a materialului faptic, înfăţişat pe criterii valide pentru categorii de tipărituri, biblioteci şi alte asociaţii/societăţi culturale. Sugestia emisă în final viza încercarea de a circumscrie, exact şi minuţios, sistemul de biblioteci majoritare şi minoritare, prin certe repere tehnice actualizate. Semnatarul atitudinii critice invedera acum înnoite cunoştinţe conceptual-metodologice despre ştiinţa biblioteconomiei româneşti şi străine, datorită îndeosebi trudei cotidiene de catalogare şi clasificare în instituţia clujeană, dar şi lecturilor de specialitate, necesare îmbogăţirii continue a informaţiei sale profesionale.[3]

Un cumul de factori obiectivi şi subiectivi au acţionat conjugat pentru ca, din toamna anului 1934, soarta bibliotecarul I. să capete un alt sens, şi anume, spre destinaţia numită "Accademia di Romania", din capitala Italiei. Faptul că fostul bursier însuma calitatea unui bun specialist pe tărâm bibliotecăresc, dublat de cel din domeniul istoriei artei, dar şi de ştiinţa exprimării poliglote în limbi clasice şi de circulaţie, reverbera în conştiinţa prof. E. Panaitescu, nutrind intenţia ca V. Vătăşianu să ocupe postul vacant de "secretar permanent" şi să treacă, astfel, la încheierea operei de organizare a bibliotecii instituţiei. Reconfirmat în funcţia de director al Şcolii, el contribuise ca numele, anterior propus, să fie confirmat definitiv, prin decizie ministerială şi modalitatea detaşării fără salar, odată cu păstrarea funcţiei de bază la Biblioteca Universităţii. Sarcina asumată conştient

---

[1] BCULB, fd. ABCU, Nr. 370/1934: Cluj, 2 aprilie 1934; Idem, Nr. 666/1934: Cluj, 30 iunie 1934; vezi şi în *Anuarul…1932-1933*. Cluj, 1933, p. 306-307*; Idem…1933-1934*. Cluj, 1934, p. 322. Mulţumim Domnişoarei Monica Lazăr, şefa colectivului de Clasificare–Indexare din cadrul Bibliotecii Centrale Universitare "Lucian Blaga"din Cluj-Napoca pentru ajutorul colegial acordat!

[2] BCULB, fd. ABCU, Nr. 577/1933: Cluj, 15 iunie 1933; Idem, Nr. 957/1933:Bucureşti, 11 decembrie 1933; Idem, Nr. 988/1933: Bucureşti, 29 noiembrie 1933 şi Cluj, 5 decembrie 1933; Idem, Nr. 498/1934: Bucureşti, 8 mai 1934; AFVV, dos. Acte personale, Nr. 20764: Bucureşti, 7 februarie 1934; vezi şi în *Anuarul…1933-1934*. Cluj, 1934, p. 319.

[3] *O statistică maghiară a bibliotecilor din Ardeal*, în *Gând Românesc*, I, 1933, nr. 4, p. 223-229; *Despre bisericile de piatră din judeţul Hunedoara*, în Idem, II, 1934, nr. 12, p. 663-666; vezi şi în E. Barbul, op.cit., p. 68.

de către V. Vătăşianu, vreme de doi ani, după prelungirea mandatului deținut pe un an calendaristic, în toamna anului 1935, şi motivat oficial prin "serviciile ireproşabile în ordonarea bibliotecii", a constat în rezolvarea tuturor problemelor legate de partea administrativă, normate prin lege, în conducerea destinelor bibliotecii, în coordonarea şi îndrumarea ştiințifică a bunei funcționări a secției de artă din cadrul aşezământului cultural**.**[1]

Chiar dacă se afla implicat în activitățile complexe reclamate de existența şi funcționarea Şcolii Române din Roma, "secretarul permanent" menținea neschimbată relația de colaborare cu colegii "funcționari ştiințifici" ai Bibliotecii Universității din Cluj, din motive variate, determinate atât de specificul propriei trude efectuată cu privire la reorganizarea fondului de tipărituri (cărți şi periodice) păstrat la "Accademia di Romania", cât şi din necesități dictate de perfecționarea de specialitate pe tărâmul istoriei artei româneşti. Contaminat stabil de influența spiritului meritocratic, caracteristic vremii, bibliotecarul I. fusese înştiințat, probabil pe cale epistolară, despre seria unor transformări petrecute în viața internă a instituției după pensionarea, la limită de vârstă, a directorului general Eugen Barbul (septembrie 1935), odată cu girarea funcției de conducere, de colegul I. Muşlea (octombrie 1935), devenit oficial titular, cu data de 1 aprilie 1936. Coincidența cu faptul că, tocmai acum, cel detaşat în capitala Italiei urma să beneficieze de gradația a II-a, chiar dacă, până în final, prin modificarea legii de organizare interioară, modalitatea "avansării" în post înlocuise posibilitatea sus enunțată, a făcut ca V. Vătăşianu să-şi intensifice schimbul de mesaje cu directorul recent înscăunat, în legătură cu problema în discuție şi cu opțiunea de perspectivă, de rezolvat numai printr-un demers conjugat survenit din partea factorilor responsabili.

Scrisoarea din 10 aprilie 1936 reflecta tocmai starea de spirit a emitentului I. Muşlea, interesat să răspundă în mod concret suitei de întrebări aşternută de camaradul său, delegat oficial la Roma. Mărturisind durata relației în scris şi un gen de afecțiune, reciproc valabilă, – dovadă stând confirmarea lecturării volumului despre Smigelschi şi recunoaşterea valorii sale monografice –, rândurile de răspuns din partea lui I. Muşlea creionau atmosfera tensionată din cadrul instituției clujene în chestiunea recomandărilor pentru avansări, rolul important avut de membrii Comisiunii Bibliotecii Universitare, dar şi propria opțiune față de reuşita dorită pe seama lui V. Vătăşianu. Un impediment de moment, constând în aflarea celui în cauză în străinătate şi iminența prelungirii funcționării sale în post, fusese amical tratat de către emitent, odată cu indicarea revenirii urgente şi definitive în țară, pentru a valida ocuparea postului retribuit de prim-bibliotecar ori de bibliotecar I. Totul fiind plănuit într-un context de aspre reduceri bugetare, care însă nu au afectat investițiile şi realizările proprii Bibliotecii Universității, după cum rezultă în partea finală a expozeului realizat de acelaşi I. Muşlea.

Dezideratul exprimat acum concorda cu teza detaliată, la numai câteva zile distanță (16 aprilie 1936), într-un memoriu colectiv, redactat de către V. Vătăşianu, O. Boitoş şi T. Mitrofanovici, cu privire la discutatul sistem al avansărilor. Acesta trebuia rezolvat printr-o încadrare faptică, materială, şi nu doar nominală, consemnată obsesiv în diverse acte oficiale şi niciodată împlinită practic.[2]

Un mesaj următor, datat la minimă distanță în timp, în 6 iunie 1936, dezvăluia, din debut, un intens schimb de misive între cei doi parteneri de dialog scris, cu privire la decizia celui ultimativ vizat de a candida, – fiind cel mai indicat dintre cei propuşi –, la postul vacant de prim-bibliotecar, cu condiția de a reveni, necondiționat, în toamnă, la Biblioteca Universității. Cu toate avatarurile ce decurgeau din sistarea temporară şi din reluarea şansei de avansare, V. Vătăşianu era asigurat de sprijinul personal al directorului I. Muşlea şi de susținerea oportună din partea membrilor Comisiunii instituției. Emitentul insista logic, în continuare, asupra unui aspect organizatoric ce putea surveni după demisia lui V. Vătăşianu de la Roma şi revenirea la Cluj, în caz de nereuşită din motive obiective/subiective, fie în legătură cu ocuparea funcției dorite, fie cu stabilirea diferenței de

---

1 AFVV, dos. Roma…f. 15: Nr. 117518: Bucureşti, 28 iulie 1934 şi Nr. 2456: Cluj, 2 august 1934; Idem, dos. Roma…Nr. 378/1935: 4 iulie 1935; Idem, dos. Acte personale, Nr. 148784: Bucureşti, 20 septembrie 1935; vezi şi în *Anuarul…1934-1935*. Cluj, 1935, p. 365, 368; *Idem…1935-1936*. Cluj, 1937, p. 298; E. Barbul, op.cit., p. 68.

2 BCULB, fd. ABCU, Nr. 374/1936: Cluj, 16 aprilie 1936; vezi în *Anuarul…1935-1936*. Cluj, 1937, p. 298; AFVV, dos. Roma…, Roma, 6 decembrie 1945: memoriu solicitând gradația a III.-a.

retribuţie la o clasă imediat superioară. Considerăm că gestul întreprins acum de către V. Vătăşianu, de a profita de un atare concurs de împrejurări şi de a accede în scara profesională a Bibliotecii Universităţii, fusese grăbit atât de suprasolicitarea resimţită permanent la Şcoala Română din Roma, cât şi de hotărârea de a elabora, în tihnă, lucrările sale ştiinţifice, între care figura deja volumul prim structurat din "Istoria artei româneşti". Este sigur faptul că la înapoiere, preconizată iniţial la sfârşitul lunii august 1936, fişa sa tehnică includea un cuantum modificat de salarizare, în relaţie cu un spor de avans, la rangul de bibliotecar I., în valoare de 12100 lei/lunar**.**[1]

Revenit la Biblioteca Universităţii după un fecund răgaz de doi ani petrecut în capitala Italiei, V. Vătăşianu îşi reluase gradat activitatea legată de organizarea cataloagelor alfabetic, pe materii, topografic atât la modul concret, prin munca fizică zilnică reclamată de întreţinerea fişierelor, cât şi teoretic, făcând parte din colectivul restrâns de patru bibliotecari-specialişti, care redacta instrucţiunile referitoare la seria de indici speciali. Desemnat ca secretar al Comisiunii instituţiei, la sugestia lui I. Muşlea, el avea sarcina să redacteze procesele verbale a 4 reuniuni de lucru din anul universitar 1936/1937 (13 octombrie 1936, 30 ianuarie, 3 aprilie şi 30 iunie 1937) şi alte 5 întruniri profesionale din 1937/1938 (18 octombrie, 16 noiembrie, 16 decembrie 1937 şi 8 februarie 1938).[2]

Activitatea sa din cadrul Bibliotecii Universităţii a avut, astfel, un dublu sens, biblioteconomic şi bibliografic, atât în finalizarea catalogului topografic şi revizuirea celui alfabetic, cât şi în verificarea şi completarea fişierelor sistematice, pe materii, prin intermediul comisiei desemnate să elaboreze ghidul practic de aplicare (1938). Cu siguranţă că V. Vătăşianu colaborase şi la organizarea unor expoziţii cu ecou deosebit în 1937 şi 1938, pe teme distincte vizând "Cartea românească în Transilvania " şi "Gazete şi reviste autohtone", în intervalul dintre anii 1831 şi 1918. Neîndoielnic apare faptul că, pe tărâm profesional, el reuşise să fructifice rezultatele cercetării desfăşurată la Roma şi Cluj şi să se impună atenţiei criticii de specialitate. Este foarte probabil ca şansa eşuată în 1938, atunci când V. Vătăşianu se simţise defavorizat în competiţia de a ocupa funcţia de prim-bibliotecar, în virtutea neafilierii sale la politica liberalilor, aflaţi la guvernare, să fi contribuit ca, într-un concurs de împrejurări, datorat eliberării postului de "secretar permanent" la Şcoala Română din Roma, insistenţele directorului E. Panaitescu să rodească, iar fostul subaltern dintre 1934-1936, să accepte detaşarea în capitala Italiei, cu data de 1 septembrie 1938, suplinit fiind, la Biblioteca Universităţii, de către licenţiatul în litere, Ştefan Pascu**.**[3]

Destinul său de "funcţionar administrativ şi ştiinţific", în accepţie profesională, se redresa acum în cadrul "Accademiei di Romania", unde era mereu preocupat de buna organizare a bibliotecii de profil şi de activităţile cunoscute în directă legătură cu îndrumarea tinerilor bursieri ori cu pregătirea multor conferinţe de specialitate şi expoziţii artistice. Bibliotecarul manifesta atitudini diferite, în intensitate sentimentală, faţă de soarta instituţiei de drept, aflată din septembrie 1940 în refugiu la Sibiu, iar corespondenţa purtată cu cei rămaşi acasă (prieteni şi rudenii), precum şi vizitele rare în ţară pe durata concediilor legale, îngăduiau totuşi minime referiri faţă de perspectiva ideii de reîntoarcere "…la biblioteca Universităţii, cu condiţia, fireşte, ca să am acolo pace…". Relaţia amicală cu colegul I. Muşlea, rămas director, se păstra neschimbată în situaţia agasantă iscată de anumite constrângeri, cu ritm anual, vizând statutul propriu deţinut în străinătate. Problema celui remunerat, ca secretar principal I., din bugetul Şcolii, consta în încercarea de a-şi echivala salariul şi a obţine gradaţia a III.-a, cuvenită din 1938, când legea de organizare a Bibliotecii Universităţii fusese din nou modificată; odată cu reprimirea dreptului la gradaţii, inclusiv

---

[1] Idem, dos. Autobiografie, f. 3; Idem, dos. Acte personale, Fişa de pensiune, f. 2-3; vezi şi în *Anuarul…1935-1936*. Cluj, 1937, p. 296, 304.

[2] AFVV, dos. Acte personale, Nr. 2206/192718: Cluj, 1 iunie 1938; vezi şi în *Anuarul…1936-1937*. Cluj, 1938, p. 440, 443-445; *Idem…1937-1938*. Cluj, 1939, p. 326, 328-329*; Idem…1938-1939.* Cluj, 1939, p. 361.

[3] BCULB, fd. ABCU, Nr. 666/1938: Bucureşti, 24 august 1938; AFVV, dos. Acte personale, Nr. 181788: Bucureşti, 15 noiembrie 1938; Idem, mss. Retrospectiva…f. 5 verso; Idem, dos. Varia personal, scrisoarea din Roma, 18 iunie 1941, despre rolul prof. C. Marinescu în deturnarea concursului din interese politice!; Idem, dos. Acte personale, Fişa de pensiune, f. 2: salar de 12.100 lei; vezi şi în *Anuarul…1937-1938*. Cluj, 1939, p. 327; *Idem…1938-1939.* Cluj, 1939, p. 358; *Idem…1941-1042*. Sibiu, 1943, p. 372; I. Muşlea, op.cit. 1945, p. 17.

pentru V. Vătăşianu, aflat detaşat oficial la Roma, modalitatea era rezolvată numai cu data de 1 aprilie 1943. [1]

Fişa sa individuală rezumă ilustrativ traiectul existenţei funcţionarului public aflat într-un continuu serviciu bugetar la Biblioteca Universităţii, precum şi cele trei detaşări temporare, ca bursier şi apoi "secretar permanent" la instituţia academică din capitala Italiei. Deciziile din 1 aprilie şi 1 septembrie 1944 cu privire la reîncadrarea succesivă a conducerii şi personalului ştiinţific al bibliotecii clujene, în alte clase de salarizare, afecta şi poziţia lui V. Vătăşianu, în calitate de bibliotecar-şef, echivalat în post, cu cel de şef de lucrări, la Universitate (20600 lei). Starea dificilă creată la Şcoala Română din Roma în anii războiului, din variate motive, a contribuit ca secretarul ei să solicite permanent, în nume personal şi extrem de critic, în nenumărate memorii, – ultimul datând din 26 iulie 1946, vizând starea proprie şi cea generală –, înapoierea definitivă în cadrul Bibliotecii Universităţii, gest concretizat târziu în vreme (decembrie 1946), dar neafectând cu nimic vechimea deţinută legal în profesie (21 de ani şi opt luni!).

Reîntoarcerea acasă, într-o nefastă conjunctură internă, conştient asumată după refuzul acceptării unor funcţii ştiinţifice de renume în Italia şi străinătate, ţintise atât continuarea netulburată a cercetării de profil în legătură cu sinteza monografică în lucru, cât mai ales pregătirea pentru concursul la catedra de istoria artei de la Universitatea din Cluj, după decesul prof. C. Petranu (iulie 1945). Proba a fost trecută cu succes, în aprilie 1947, şi urmată de titularizarea definitivă în toamna anului 1947. Până la acest moment, V. Vătăşianu rămânea pe mai departe cuprins în structura organizatorică a Bibliotecii Universităţii din Cluj, fiind detaşat, la 1 ianuarie 1947, la Institutul de Studii Clasice, pentru a contribui la reorganizarea secţiei de artă medie şi modernă. Astfel că, la data de 1 aprilie 1947, aflat încă în activitate, era trecut într-o altă clasă de salarizare, conform postului deţinut, de bibliotecar-şef, până la încheierea formalităţilor tergiversate pentru ocuparea locului la catedra de istoria artei de la Universitatea clujeană (1 octombrie 1947).[2]

Dacă ar trebui să ilustrăm cât mai veridic câştigul reprezentat în areal profesional-ştiinţifice de intervalul temporal strict circumscris în ecuaţia devenirii bibliotecarului şi cercetătorului în istoria artei, dr. Virgil Vătăşianu, respectiv anii 1931-1947, atunci am putea sublinia motivat faptul că: se păstra, minim schimbată, relativa paritate între efortul celui angajat în truda colectivă, specifică personalului de profil din cadrul Bibliotecii Universităţii, în eşalonări temporale succesive (1931-1934, 1936-1938, 1947), dublat de demersul particular de cercetare, marcat de importante articole/lucrări/studii, şi între activitatea, benefic dezvoltată pe tărâm administrativ-ştiinţific la Şcoala Română din Roma (1934-1936, 1938-1946), în conivenţă cu augmentarea continuă a preocupărilor referitoare la trecutul istoriei artei româneşti.

Timp efectiv de lucru: 1 septembrie 1931–31 decembrie 1931, gr. I.-a (12950 lei); 1 ianuarie 1932–31 decembrie 1932 (12 950 lei); 1 ianuarie 1933–31 decembrie 1933 (reduceri/rectificări: 8750–7825–7.900 lei); 1 ianuarie 1934–31 august 1934 (7900 lei); 1 septembrie 1936–31 decembrie 1936 (12100 lei); 1 septembrie 1937–31 decembrie 1937 (reduceri/rectificări: 10600 lei); 1 ianuarie 1938-31 august 1938 (10600 lei).

Detaşări la Roma: 1 septembrie 1934–31 august 1936 (9100 lei); 1 septembrie 1938–31 decembrie 1946 (12100 lei). [3]

Virgil Vătăşianu demonstra astfel, pe durata a peste două decenii în timp şi la o vârstă propice informării şi formării sale ca om şi specialist, indiferent de domeniul de activitate, aleatoriu impus de conjunctura vremii interbelice, polivalenţa intelectualului preocupat constant de situarea proprie în mijlocul ori vecinătatea cărţilor şi a faptului de cultură/spiritualitate, chiar dacă, instituţional, fundalul era întruchipat de Biblioteca Universităţii din Cluj sau de "Accademia di

---

[1] AFVV, dos. Varia personal, scrisoare, Roma, 7 decembrie 1940; Idem, dos. Roma…, memorii, Roma, 23 februarie 1943 şi 6 decembrie 1945.

[2] AFVV, dos. Acte personale, Nr. 177314/1944: Sibiu, 21 februarie 1945; Idem, dos. *Roma…,* mesaj, Roma, 19 noiembrie 1946; Idem, dos. Acte personale, Nr. 51/1947: Cluj, 14 ianuarie 1947; Idem, f. 18: Nr. 2204/1947, Cluj 20 mai 1947; Idem, f. 19: Nr. 192607, Bucureşti, 7 iulie 1947; Idem, Cluj, 6 mai 1969: adresă către Rectoratul Universităţii din Cluj; Idem, dos. Autobiografie, f. 3; Idem, mss. Retrospectiva…, f. 7 recto.

[3] Idem, dos. Acte personale, Fişa de pensiune, f. 1-5.

Romania" din capitala Italiei. Semnificativă se prefigura mereu propensiunea sa către domeniul, "limitat"pentru mulți, dar extins, în conotații multiple, pentru cel ce năzuia să devină un deplin exeget al tainelor istoria artei româneşti şi străine. Anii petrecuți fructuos la Cluj şi Roma au preliminat şi întărit un atare sentiment, iar răstimpul postbelic, în pofida seriei de avataruri, deloc favorabile în plan individual şi colectiv, a favorizat, într-un final de "obsedant deceniu", impunerea meritată a trudei celui ce redactase, vreme îndelungată, sinteza monumentală privitoare la "Istoria artei feudale în Țările Române" (1959).

Mircea Iorgulescu către *Adrian Marino*
– Corespondență –

Mariana Soporan, Editor
Colecții Speciale, B.C.U. "Lucian Blaga"

Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga" deține fondul arhivistic al criticului şi istoricului literar Adrian Marino, cuprinzând manuscrisele lucrărilor sale, notițele sale, numeroasele materiale bibliografice pe care le-a utilizat la elaborarea vastei sale opere literare, precum şi corespondența bogată pe care a purtat-o cu numeroase personalități marcante ale criticii literare româneşti şi străine. Acest fond arhivistic se îmbogățeşte an de an cu noi titluri şi documente, fiind un fond deschis, autorul său donând periodic materiale cu grijă adunate şi aranjate tematic în dosare.

În anul 2001 fondul **Adrian Marino** s-a îmbogățit cu un număr de 28 dosare conținând titluri incitante pentru cercetătorii bio-bibliografiei lui Adrian Marino precum şi pentru cei ce doresc a cunoaşte părerea unor personalități contemporane cu privire la starea culturii române în ultimele decenii ale secolului trecut .

Un titlu deosebit de interesant este **Mircea Iorgulescu**. Sub acest titlu sunt adunate 34 de scrisori adresate de Mircea Iorgulescu lui Adrian Marino în perioada 1982-2000. Mircea Iorgulescu este critic şi istoric literar cu o bogată activitate publicistică materializată în numeroase articole şi studii critice, eseuri critice, precum şi antologii şi foiletoane critice. Datorită convingerilor sale despre "implicația etică a scrisului", "istoric literar înzestrat cu imaginație şi deschis spre revizuirea critică şi reinterpretarea novatoare"[1], în perioada activității desfăşurate în țară a întâmpinat numeroase dificultăți. Despre nemulțumirile şi problemele sale găsim numeroase informații în aceste scrisori, informații din care deducem nu doar problemele unei singure persoane, ci condiția intelectualului şi starea culturii române în cadrul politicii comuniste a anilor '80.

Cu puțin timp înainte de decembrie 1989 se stabileşte în străinătate şi devine colaborator al posturilor de radio "France International" şi "Europa Liberă". La "Radio Europa Liberă" semnează emisiunea **Comentarii la zi**, emisiune de publicistică politică. Corespondența sa de după decembrie 1989 ilustrează viața cotidiană şi declinul moral al României, aşa cum le-a perceput ca jurnalist.

Încrederea cu care îşi prezintă părerile personale cu privire la realitățile culturale şi socio-politice din România, precum şi referirile la diverse personalități de ieri şi de azi ale culturii române relevă o prietenie statornică, bazată pe admirație şi respect profesional.

Redarea integrală a conținutului scrisorilor cuprinse în acest dosar, cred eu, este necesară şi binevenită pentru istoria literaturii române, ele aducând numeroase informații despre momente, persoane şi politici dintr-o perioadă neclară sau insuficient cunoscută a culturii române.

Dosarul cu titlul **Mircea Iorgulescu** se găseşte sub cota Fond Marino 424, la Biroul Colecții speciale a Bibliotecii Centrale Universitare "Lucian Blaga" şi a fost inventariat cu numărul Don. 9082/2001.Ordonarea dosarului s-a făcut conform regulilor arhivistice, scrisorile fiind ordonate cronologic şi numerotate. Dosarul cuprinde 44 de unități arhivistice.

În transcrierea scrisorilor, pentru cursivitate, în paranteze drepte, au fost întregite unele titluri de reviste, precum şi unele nume. Scrisorile au fost numerotate, indicându-se şi numărul unității arhivistice sub care se găseşte în dosar. Unitățile arhivistice care nu figurează reprezintă, unele dintre ele (unitățile arhivistice 24, 26, 29, 31), plicuri ale acestor scrisori, iar altele (unitățile arhivistice 42, 43, 44), plicuri ale unor scrisori ce nu se găsesc în acest dosar.

Titlul dosarului a fost stabilit de dl. Adrian Marino. Pe dosar, în interior, dl. Marino a mai notat :

1) Condiția morală a criticului, Tribuna, XXX, 15, 10 aprilie 1986
2) Problema biografiei, Tribuna, XXX, 42, 16 octombrie 1986…

*

[1] Zaciu, M., Papahagi, M., Sasu, A., **Dicționarul scriitorilor români: D-L**, Bucureşti, 1998, pp. 621-626.

1. unitatea arhivistică nr.1

Bucureşti, 19 martie 1982

Stimate domnule Adrian Marino,

Scrisoarea Dvs. m-a bucurat mult: înseamnă că, totuşi !, se vede, că faptele noastre, atâtea câte sînt şi aşa cum sînt, sînt – în ciuda indiferenței generale, a dezinteresului, a plictiselii, a somnolenței – receptate de cei cîțiva oameni care, nu fac decît să repet un adevăr din păcate uitat, constituie spiritualitatea unei națiuni la un moment dat. Acest ecou autentic mă interesează, de ce n-aş recunoaşte: îmi sînt, în schimb indiferente, "ecourile" superficiale, ale "suporterilor", inşi care aplaudă sau înjură cu aceeaşi vehemență cu care îşi schimbă rapid "opiniile". Am fost, mărturisesc, încîntat de prezența Dvs. În emisiunea pe care am făcut-o (alții, nu !). Această colaborare la radio nu este însă pentru mine decît o suplinire: fac, acolo, ceea ce de ani de zile mă zbat să fac la revista unde lucrez (!) şi unde, sistematic, sînt "tras" pe linie moartă, considerat "incomod", pus în situația de colaborator căruia i se cer "materiale" bune de a intra în schemele gîndite de alții…. Ca orice "cronicar", îmi mărturisesc, poate orgolios, nu veleitatea de a alcătui o revistă, ci capacitatea de a o face; integral sau, măcar, parțial (un anumit sector, de pildă). Iar această posibilitate mi-e refuzată în permanență la "R.[omânia]L.[iterară]". Cei de la Radio, prin nu ştiu ce întîmplare, s-au gîndit să mă solicite să le fac o emisiune (interesant este că invitația aparține redacției de … actualități, nu celei culturale !); şi am acceptat nu fiindcă aveam prea mult timp (nu am deloc !), ci pentru a face, atîta timp cît mi se va îngădui, o demonstrație de publicistică literară (sonoră !) veritabilă, pe chestiuni serioase, de ținută, chiar cu "ştaif". Cînd nu se va mai putea, renunț. Deocamdată, însă, am mînă liberă. O, de mi s-ar da la "R.[omânia]L.[iterară]" sarcina să fac, independent, paginile de critică ! Dar independența sperie; iar eu încep să fiu prea bătrîn pentru a mă schimba (la vară voi avea 39 de ani – o vîrstă care mă înfricoşează).

Sînt, domnule Marino, unul din cei care văd în afirmarea criticii româneşti în plan internațional una dintre puținele noastre posibilități reale de a pătrunde cu adevărat în conştiința culturală a lumii civilizate. De aceea, succesele Dvs., dincolo de bucuria înaltă pe care mi-au facut-o, înseamnă şi o confirmare a acestei credințe. Vă doresc, deci, ca voiajul pe care îl proiectați să fie cît mai fructuos; şi aştept, la întoarcere, un semn. Îmi îngăduiți să vă invidiez, fie şi pentru simplul fapt al deplasării ?! Dacă vă spun că n-am trecut încă dincolo de "cortina de fier", mă veți înțelege ! Mi-am dorit, multă vreme, un "stagiu" de cîteva luni măcar într-o țară de limbă germană (chiar şi R.D.G.), pentru completarea, într-un mediu de seriozitate şi temeinicie, a ceea ce am învățat singur (căci bănuiți probabil ce a însemnat Universitatea între anii '61-'66, cînd mi-am făcut studiile); a fost cu neputință. Mă întîlnesc, uneori, cu un "coleg" al nostru, istoric şi critic literar, profesor, doctor, universitar etc. : a stat vreo patru sau vreo cinci ani în R.F.G. şi vorbeşte nonşalant despre oraşul Chioln, nesfiindu-se că n-a învățat nici măcar să rostească aşa cum se cuvine numele localității unde a trăit … iar vremea trece şi încep să simt că devine prea tîrziu. Dar gata cu mîhnirile ! Vă mulțumesc încă o dată pentru gîndurile bune şi cuvintele frumoase şi aştept să ne vedem după ce vă întoarceți.

Cu sentimentele cele mai bune, M. Iorgulescu

2. unitatea arhivistică nr.2

Stimate domnule Adrian Marino,

Mi-ați făcut o mare bucurie, un adevărat "dar de moş Crăciun": aveam efectiv nevoie de Todorov (dincolo de împrejurarea că am descoperit, ici-colo, cu tristețe, că idei sau frînturi de idei, intuiții etc. pe care, în urmă cu 5-6 ani, le-am exprimat în legătură cu Dinicu Golescu şi epoca 1780-1830, din punctul de vedere al unui critic literar care "citeşte" istoria, le-am "regăsit", mai sistematic expuse şi într-o ordine diferită, la Tz. Todorov !!!). cred că nu va fi prea tîrziu dacă am să vă pot înapoia cartea cam pe la 15 ianuarie (vreau să-mi fac fişe în detaliu şi timpul mi-e, din păcate, foarte măsurat). În legătură cu prezența radiofonică: am aflat că omul din Cluj al Radioului e cam incompetent (eufemistic şi neologistic zis); de aceea, de comun acord cu redactorul emisiunii, am stabilit ca atunci cînd veți veni prin Bucureşti să sacrificați o jumătate de oră, să înregistrăm, şi apoi să se difuzeze (e nevoie, totuşi să ştiu cu o zi înainte de a

înregistra). Eu am anunțat, la "R.[omânia]L.[iterară]", intenția de a scrie despre cartea Dvs.; nu pot preciza cînd, fiindcă revista va avea, destulă vreme, un aspect, cum să zic ?!, "evenimențial".

Vă doresc un '83 rodnic şi bun, aşa cum a fost pentru Dvs., socotesc, '82.

(Scriu la maşină pentru a fi cît mai lizibil).

12 dec.1982 M. Iorgulescu

3. unitatea arhivistică nr.3

Bucureşti, 25 martie 1985

Stimate domnule Marino,

Deşi nu sînt superstițios (ori sînt … cu măsură şi umor !), la scurtă vreme după ce v-am scris mi-a căzut în mînă (adusă de un amic) revista "Vatra" nr. 2; fiindcă în Bucureşti publicațiile din țară sînt aproape intruvabile (de altfel, nici "R.[omânia]L.[iterară]" nu prea este de găsit), mai că am renunțat la lectura lor sistematică; ei bine, şi în acest număr din "Vatra" m-am întîlnit cu Dvs. Pe coordonatele … "Jurnalului german", aşa încât, o clipă, am fost înclinat să cred în cine ştie ce misterioase încrucişări ale astrelor de care – totuşi ! – se pare că depind destinele noastre.

Pentru că, probabil nu ştiți, în august – septembrie 1984 am fost şi eu în Bavaria, făcînd un lucru ce a părut "colegilor" incredibil: am "prins" un modest stipendium dat de Goethe-Institut şi, vreme de două luni (de fapt, 5 săptămîni), mi-am perfecționat – intensiv – precara mea germană deprinsă de unul singur, cu dicționare şi gramatici, în puținul timp liber lăsat de preocupările cotidiene. Am stat la vreo 90 de kilometri de München, pe malul lacului Chiemsee, singur într-o cămăruță (pat, dulap de haine, masă de lucru, scaun, un raft – dublu – pentru cărți, o chiuvetă), într-un "studentheim", am făcut, la 41 de ani, cu plăcere, pe şcolarul, am dat şi un "Prüfung" final (deşi nu era obligatoriu, dar, de !, balcanicul din mine – în sensul lui Cioran din Histoire et utopie – era doritor de o reuşită cu pură valoare sufletească), l-am luat – şi trebuie să vă spun că, adesea, îmi aminteam de "studența" Dvs. Avidă, avizată şi atît de stimulativ descrisă în "Jurnalul" european pe care, de altfel, cu această ocazie l-ați început. M-au întrebat, aici, destui: cum, la vîrsta ta şi la preocupările tale, nu ți-a fost ruşine să stai în bancă şi să fii alături de tineri de 22-26 de ani ?! Mi s-au părut idioți cei care mă întrebau şi le-am ignorat jignitoarea nepăsare de a (mai) învăța ceva, la orice vîrstă. Printr-o întîmplare, la Oktoberfest am fost la München, era, vă amintiți ?!, o zi friguroasă, rece, plouase toată săptămîna; de altfel, am "bătut" bine marile muzee din capitala Bavariei, unul dintre cele mai prielnice – cultural – oraşe prin care am trecut pînă acum. Iată, deci…

"Suplimentul" nu l-am citit, dar vă mulțumesc pentru mențiune; în general m-am izolat de "freamătul" – veşted, mortuar, stupid – al "vieții literare", de reviste etc.; sînt cufundat în munca la cartea despre Istrati (documentarea, toată, am luat-o de la zero, fiindcă răposatul Al. O.[prea] a lucrat cu negri, cînd n-a falsificat, iar negrul român e … român, adică leneş, superficial, hoț, îşi fură "stăpînul" care-l plăteşte – cazul Barbu e, de altfel, edificator). Sper, sper ca pînă în vară să termin, iar la toamnă, spre sfîrşitul anului, prin octombrie – noiembrie, să pot pleca – Das hängt… ! -, iarăşi, spre Franța (unde în acest an începe să apară un "Caiet" anual, de 200-250 de pagini, în genul "Caietelor" scoase la Gallimard) şi în Germania, la Frankfurt am Main urmează să se înceapă o ediție în 6 volume Istrati, făcută de un bun cunoscător, Heinrich Stiehler, de la Universitatea de aici). Cum vedeți, mă despart tot mai mult de "confrați", iar pentru această desprindere "modelul" Dvs., aplicat … creator, rămîne singurul de urmat, singurul valabil. Şi poate că, început cu ani în urmă, dintr-o întîmplare în aparență, "dialogul" nostru, aşa sincopat cum a fost şi este, este expresia unei cîntări ce arată că, totuşi, "birui-va gîndul !".

Cu cele mai bune sentimente,

M. Iorgulescu

4. unitatea arhivistică nr.4

Bucureşti, 26 dec. 1985

Stimate domnule Adrian Marino,

Cu destulă uimire am constatat că nu v-am trimis volumul meu, apărut în această toamnă, "Prezent": eram sigur că vi-l expediasem încă de la începutul lui octombrie ! Şi, totuşi, nu era adevărat. Atunci mă pregăteam pentru o călătorie în R.F.G.; cartea fiind tipărită la Galaţi, n-am avut decît semnalele şi am apucat să trimit cîteva, însă într-o mare zăpăceală (cunoaşteţi, presupun, bine fenomenul !), aşa încît, la întoarcere, n-am mai ştiut cui am trimis şi cui nu. În sfîrşit ! Cred că nu vă veţi supăra pentru această întîrziere: azi pun la poştă şi un exemplar.

Citesc, nu cu regularitate, fiindcă nu reuşesc întotdeauna să-mi procur revista, "Tribuna", articolele Dvs. – atunci cînd există. Chiar dacă uneori (însemnările "rele" – nu spun fără îndreptăţire ! despre E. Simion) nu subscriu la litera lor, subscriu însă totdeauna spiritului care se degajă din aceste intervenţii. Din păcate, în context marchează mai degrabă o poziţie robinsonică; sînt noţionale, nu metaforice, exacte, nu figurate, competente, nu "artiste", riguroase, nu "literare" – ş.a.m.d. Europenitatea lor profundă în aceasta, îndrăznesc să afirm, constă; dar, vorba lui Nenea Iancu, "Nu voiu, stimabile, să ştiu de Europa d-tale…": asta e lozinca literatului noţional, fie el poet, prozator, critic … .Vă admir şi, în felul meu (de altfel, m-am retras considerabil din publicistică de vreo doi ani), susţin aceeaşi orientare – care nu se poate exprima, cred, "monolitic", dimpotrivă, numai printr-o pluralitate convergentă.

Vă doresc un an cît mai bun, în care să vi se împlinească dorinţele şi, dacă se poate, şi ceva pe deasupra ! Şi, iarăşi o vorbă a lui Caragiale, serioasă de astă dată: Să fiţi sănătos şi vesel !

Cu statornică prietenie,
M. Iorgulescu

5. unitatea arhivistică nr.5

Bucureşti, 11 ian. 1986

Stimate domnule Marino,

Vă mulţumesc pentru intenţia de a scrie despre "Prezent", deşi nu gîndindu-mă la o asemenea posibilitate v-am trimis cartea, ci pur şi simplu ca semn de existenţă a unor anume sentimente … intelectuale. Fiind eu însumi critic, deşi de aproape un an tot mai rar, de nu chiar deloc, totuşi !, prezent în publicistică, îmi permit luxul de a nu trimite cărţi în scopul de a fi comentate; eu de pilda, nu am trimis nici o carte la "Orizont", la "Convorbiri literare", la "Cronica"' fireşte la "Luceafărul şi la "Săptămîna", la "Supliment", la "Argeş", la "Tomis", la "Astra", la "Transilvania" u.s.w.! Nu din înfumurare, doamne-fereşte ! Dar sînt convins că mă-nţelegeţi, fără exces de explicaţii …

Şi sînt chiar foarte curios, trebuie să vă mărturisesc, de lectura Dvs., mai ales că volumul, aparent eterogen (un eseu "semiotizant" cu măsură despre Camil Petrescu, nu atît în terminologie, cît în spirit, trei texte, fiecare de altă factură, despre Istrati – e de datoria mea să vă spun că al treilea, "Fiul cărţii", e de fapt un capitol din monografia în lucru, al cărei prim volum a fost predat deja la ed. Minerva şi aşteaptă, aşteaptă … viza cenzurii care nu există ! – cîteva "portrete" unde personaje sînt, asta-i situaţia, cel puţin trei autori ce vă sînt, literar, antipolitici – cred că nu fără temei ! -, apoi foiletoane despre diverse cărţi [chiar şi despre D. Popescu, sub un titlu – cum să zic ?! – premonitoriu, căci a fost scris cu destui ani în urmă !!!], o anumită reconsiderare a unui text lovinescian, în "linia Maiorescu" etc., etc.), în ciuda acestei varietăţi, totuşi are – pentru mine, cel puţin ! – o unitate de fond. Acum, dacă tot mi-aţi spus ce intenţii aveţi, aştept cu … freamăt, de, toţi sîntem (şi) autori ! Nici criticul cel mai acerb nu ar putea să nu aibă şi el, orişicîtuşi de puţin, inimă de autor !

Ei, dar toate aceste lucruri sînt pentru alte vremuri.

Am citit textul Dvs. din nr. 1 al Tribunei şi, cu cîteva mici rezerve, subscriu. Principala rezervă, dacă nu chiar singura !, priveşte duritatea atacului împotriva cronicarului de la "R.[omânia] L.[iterară]. cred că aici lucrurile ar trebui nuanţate ; el, acest cronicar, face cît ştie şi cît poate ; rău e

altceva: că i se asigură, în mod artificial, un loc privilegiat, în defavoarea altor opinii şi altor critici. De exemplu : dacă el scrie despre o carte, altă opinie nu se poate exprima decît după 2—4 luni – şi în paginile de "confruntări"; în schimb, el poate relua cînd vrea orice carte care a mai fost comentată în paginile de cronici ! Apoi: e singurul prezent număr de număr şi mereu pe acelaşi spaţiu, în vreme ce alţii, oricare ar fi ei, sînt un fel de "libero", ca la fotbal : publică doar la două-trei săptămîni, cînd ici, cînd colo, fără loc fix şi fără periodicitate stabilită. Şi mai sînt şi altele, destule. Prin ucaz, deci, el este proiectat în poziţie de number one, menţinut, sprijinit, mă rog, un întreg mecanism. De ani de zile am tot propus onor conducerii (G.Iv.[aşcu]) să se împartă, egal, paginile 8-9, la trei critici, în condiţii de identică libertate a selecţiei şi a opiniei – dar m-a refuzat cu obstinaţie. Poate Dvs. ştiţi de ce – fiindcă mie nu mi-a dat nici o explicaţie. De altfel, e interesant de observat cine deţine rubrici de critică la "R.[omânia] L.[iterară]: mai e şi placidul, amorful L.Ulici (în mai mult de un deceniu nu a lansat pe nimeni, deşi, slavă domnului !, avea de unde alege, nu a făcut nici un act de opoziţie – o baltă mîloasă !, mai e Ş. Cioculescu (intrat, deja, în seria "fenomenelor"), mai e Z. Ornea (care face un lucru util) – şi cam atît ! cred că e nesfîrşit de puţin faţă de posibilităţile reale ale "R.[omânia] L.[iterară], chiar şi în cea mai rea conjunctură ! Puzderie de Manu, Bărbulescu, Podgoreanu, Tuchilă, Zalis, Mancaş, Adr.[iana] Iliescu, Tacciu etc., etc. e întreţinută deliberat. Tocmai pentru a se face "critică" fără spirit critic, în cel mai pur spirit al epocii surogatelor, al epocii înlocuitorilor …

Dar, gata !

Cu cele mai bune gînduri,
M. Iorgulescu

6. unitatea arhivistică nr.6

Bucureşti, 16 ian. 1986

Stimate domnule Marino,

Scrisorile noastre sînt efectiv "încrucişate" : la două zile după ce pusesem la poştă ceea ce eu socoteam a fi răspunsul meu la un răspuns al Dvs., mi-a venit … adevăratul Dvs. răspuns ! Dar, să fiu metodic.

În legătură cu poziţia Dvs. : deşi este (mi se pare a fi) una, cum am zis, "robinsonică", sînt convins că direcţia de urmat aceasta e. Între un aşa-zis tradiţionalism agresiv (de fapt, o situare în mod bizar ultrasatisfăcută de sine pe poziţiile unui izolaţionism şi ale unei înapoieri la fel de stupide şi de nocive) şi un avangardism duios, cu proteză dentară şi cosmetizat la "Arta populară", situaţia celor care luptă, cum şi cît pot, împotriva inautenticităţii, a mimetismelor, a suficienţei, a prostiei, a idiocraţiei etc. este cea mai expusă. Am, tot mai mult, impresia că filonul dizolvant, atît de specific – şi tot atît de specific deghizat într-un fel de cumsecădenie ce ascunde un uriaş potenţial de atrocitate – se manifestă în cuprinsul ambelor, cum să le zic ?!, "tendinţe". De aceea le detest – şi conştient, şi instinctiv.

În legătură cu E.[ugen] S.[imion]: doamne-fereşte, nu mi-a trecut prin cap să contest vreuna din observaţiile Dvs.; e nu doar inaderent, dar şi impermeabil la spiritul german şi chiar, aş îndrăzni să spun, la concretul vieţii din G.[ermania].

Spuneţi că v-au plăcut "impresiile" mele din Frankfurt/Main ; de fapt, de fapt nu am vrut să-mi transcriu "impresiile", din multe motive, între care şi acela că nu am destulă "inocenţă" – pe de o parte – pentru a fi dezinteresat de esenţa acelei lumi (sau la plural, de esenţele ei) şi nici nu mă simt în stare (măcar deocamdată!) să încerc un "portret spiritual". Deci, în primul rînd, din scrupul profesional (E.S. nu l-a avut – de aici toate "necazurile"). Am socotit aş fi superficial să mă exprim, după 20 de zile de şedere într-o ţară (iar pentru un om de cultură "ţara" asta înseamnă un spaţiu spiritual imens) a cărui limbă o stăpînesc doar la un nivel elementar. A, să mă refer la contacte, la discuţii, la oameni ? Da – dar eu am vorbit cu editori (şi a descrie cum funcţionează o editură vestică înseamnă, nu-I aşa ?!, că bat şaua …), cu scriitori, cu gazetari (am vizitat – au văzut că mă interesează – o redacţie şi o tipografie) – şi zău că mi-e imposibil să reproduc toate aceste convorbiri. Să rezum cărţi, reviste ? O fac, poate mai bine, alţii. Să descriu strada, oamenii,

întîmplările mărunte (şi atît de semnificative !) ale unei zile ? Aici s-ar citi totul din altă perspectivă, deocamdată cel puțin.

Iar "literatură" – o jos ! – n-am chef să fac.

Cît despre felul în care am scris despre Al. Piru – la care, trebuie să vă spun, țin realmente, oricît ar părea de necrezut, fiindcă este un om de carte -, e foarte probabil că am depăşit măsura. Oricum pînă la un punct, regret ; deşi, deşi Al. P. a îngăduit şi acoperit, cînd avea posibilitatea să nu o facă, ascensiunea lui I.D. Bălan, a lui Ungheanu (doctor !!! "făcut" de Piru) şi a atîtor nulități periculoase despre care spunea adevărul la cafenea şi, pe de altă parte, îi susținea oficial. Iată că, acum, e şi el una dintre "țintele" permanente ale echipei morții de la "Luceafărul", unde se vorbeşte despre "dogmatismul valorii" şi se spune că N. Dragoş e autorul celui mai bun volum de versuri din '85 !!! Am fost nu rău, ci nedrept cu Al. Piru; dar, cel puțin, am fost consecvent şi am scuza că am făcut-o fiindcă m-a dezamăgit (încă din 1961, din primul an de studenție; eu venisem, la 18 ani, îmbătat de ideea că-l voi întîlni pe omul care suferise, care fusese aproape de Călinescu etc. – şi am întîlnit un personaj care nu mai voia decît să fie pitoresc şi simpatizat de … fete, colegele mele fiind, în general, nişte biete gîşte); eram, desigur, naiv, dar pretind oare prea mult cînd – şi azi – cred că omul de cultură trebuie să fie la înălțimea rolului său, chiar dacă societatea nu i-l recunoaşte? De ce a acceptat Al. P. să conducă teza de doctorat a lui Ungheanu? De ce, la catedră, a netezit drumul multor idioți din naştere (gen Eugen (!) Marinescu, nu ştiu dacă ați auzit ?) Din adversitate față de … Manolescu (rămas pe nedrept, orice părere am avea despre el, simplu lector, cînd profesori sînt bîlbîiți ca Păcurariu şi cretini ca I.D.B[ălan]) ? Sărman motiv ! Mai sînt încă multe de zis – şi, în această ordine, în memoria mea stă vie amintirea momentului cînd A. Marino, în iulie '81, la Conferință, s-a dus glonț la tribună pentru a se opune candidaturii lui M. Beniuc – o amintire înaltă şi luminoasă. Cum să nu țin (iertați-mi sentimentalismul) la A. M. ?!

M. Iorgulescu

7. unitatea arhivistică nr.7

Bucureşti, 2 martie. 1986

Stimate domnule Marino,

Sigur că aveți dreptate cînd vă referiți la dificultățile întîmpinate de orice intelectual care nu vrea să fie nici mai mult, dar nici mai puțin decît atît : un intelectual. Am însă uneori impresia că o discuție mai serioasă asupra acestei chestiuni în cultura noastră nu prea a avut loc – uite cum mă împleticesc în eufemisme ! Mai direct şi mai brutal : dacă azi, din cauze binecunoscute, o dezbatere publică este aproape inimaginabilă, mă întreb totuşi, pe baza celor auzite ici colo, în conversații colegiale etc…, dacă nu cumva chiar şi imposibilitatea actuală a unei asemenea discuții nu are, aşa zicînd "rădăcini istorice" … Cu alte cuvinte, mă tem că, printr-un procedeu la urma urmelor uşor de explicat, care dă toată vina pe condițiile momentului; or, eu unul nu cred nici că e vorba de o vină, nici că totul este un produs al epocii postbelice. Să tai nodul: am certitudinea că aici, în acest spațiu, a deveni, a fi şi a rămîne intelectual a fost întotdeauna un act de eroism. Aproape o nebunie. Ar fi probabil, palpitantă o cercetare din acest unghi a ultimelor două secole de cultură română, practic a culturii române moderne. Absența unei tradiții de viață intelectuală superioară (să mă ierte Dumnezeu, dar diaconii şi arhimandriții noştri, înălțați mai recent pînă la rangul de reprezentanți ai unei …Renaşteri !!!, nu constituie o astfel de tradiție), absența unui elementar şi colectiv sentiment de respect al instituțiilor în general (şi culturale în special), absență normală în cazul unei (unor) populații cu statornic statut ancilar, în sfîrşit, absența unei culturi morale, indiferent de calea prin care s-ar fi dezvoltat (de pildă: religioasă), toate acestea nu puteau avea alt efect decît cel cunoscut. Cauza, aşadar, nu trebuie confundată cu împrejurarea; sigur, efectele sînt cîteodată mai vizibile, alteori mai estompate; dar eu vă o continuitate acolo unde alții văd ruptură şi, în consecință, idealizează un moment sau altul, de regulă mai îndepărtate în timp, deci mai "afumate", mai opace, pentru mulți incontrolabile documentar. N-aş vrea să înşir date, nume, evenimente; sînt convins că Dvs. puteți oricînd "umple" cu "carnea" documentară necesară o astfel de idee. În fond, ca să restrîng, de ce să-i cer eu demnitate cutărui autor de azi, cu statut socio-profesional în bătaia tuturor adierilor, cînd exemplul trist al atîtor "maeştri", de la M. Sad.[oveanu] şi T. Argh.[ezi] şi G. Căl.[inescu] pînă la L. Blaga (da, chiar L. Blaga), ne arată cît de precară e fibra?! Încît mai degrabă, cei cîțiva (totuşi, nu puțini !) colegi ai noştri care îşi păstrează rolul mi se par un miracol. Căci, la noi, doar "miracolele" sînt posibile… Aş scrie, iată, o carte despre scriitorii români neverosimili ca scriitori români !

Cu bune gînduri,, M. Iorgulescu

8. unitatea arhivistică nr.8[1]

Bucureşti, 15 aprilie 1986

Stimate domnule Adrian Marino,

Răspund cu întîrziere de o săptămînă scrisorii Dvs. din 18 martie, care a făcut pînă la mine cam tot atît cît făcea o scrisoare din Paris pînă la Bucureşti în urmă cu 2-3 ani. De, efectele modernizării ! Mai ieri am aflat că în curînd, cel puțin în Bucureşti, numărul poştaşilor va fi redus cu aproximativ 50%; atunci o să vedem viteză ! Sper să se ajungă şi la ideea cu adevărat revoluționară, ca noi înşine să ne luăm corespondența de la oficiile poştale …Revenind : nu v-am răspuns la observațiile în legătură cu tratamentul privilegiat al "cronicarului" nu pentru că le-aş fi găsit inexacte, ci fiindcă am impresia că este vorba de ceva mai mult. Nu pot preciza însă ce anume şi nici de ce natură; în orice caz directorul îl apără ca şi cum i-ar fi, cum să zic ?!, moştenitor; una dintre explicațiile parțiale ar fi, cred, şi aceasta: susținerea unui om în permanență amenințat constituie un fel de alibi pentru posteritate. Da, da, se va zice, a făcut compromisuri, concesii etc., dar l-a "Ținut" pe X; este aici o anumită logică, poate mai exact o anumită mentalitate; o avea, între alții, şi Z. Stancu, a cărui "generozitate" (bani, primiri în US etc.) urma să contrabalanseze – moral – un lamentabil cameleonism. Este o "şcoală" pe care, cred, anumiți oameni ce au jucat un rol public foarte important în cultura şi literatura română din ultimii 40 de ani, şi-au însuşit-o foarte bine. Deocamdată, însă, fie prin efectul implacabil al biologiei, fie prin cel social-politic, asistăm – eu, unul, cu o curiozitate nesecată – la transferul de la această mentalitate (conduită etc.) la o alta : mai obtuză, dacă nu de-a dreptul mărginită, cu viclenii rudimentare, de speță vag țărănească, însă un țărămism trecut prin mahala, aproape mitocănească. Este uimitor – pentru cine nu are o înțelegere clară a istoriei culturii şi civilizației noastre – cum s-a reuşit această performanță, ca într-un timp extrem de scurt să se defrişeze tot (sau aproape tot) ce se "plantase" după 1860 (mă refer la Regat; pentru Transilvania, destructurarea rînduielilor culturale specifice a început, cred după 1920). Viteza demolării este cea mai bună dovadă că era vorba de un strat superficial, de o poleială, de "paiantă". Sigur, e probabil ca nu am dreptate sută la sută; dar cele cîteva procente de eroare, ca să nu zic de excepții, abia că reprezintă o confirmare. De aici lipsa modelelor morale, de aici inventarea unor false modele, şi m-am bucurat descoperind în Dvs., încă o dată, un spirit ostil oricărei idolatrii, adică just şi critic. Mă refer la Blaga; şi-mi amintesc de un incident pe care l-am avut acum vreo 4-6 ani cu nişte arhitecți, care ştiau, din penibila proză memorialistică şi idealizantă, că fusese, nu-i aşa, un "erou al rezistenței intelectuale". Atunci, fără să le spun despre ce e vorba, le-am citit fragmente din publicistica lui L.B.[laga] din "anii noştri". Au reacționat cu bun simț, declarînd, toți, la întrebarea mea "cine-i autorul ?", că nu poate fi altul decît vreun Corneliu Vadim Tudor. Cînd le-am arătat coperta cărții (ruşinoasele texte au şi fost strînse într-un volum !), au rămas consternați !

Îmi vorbiți, dramatic şi emoționant, despre experiențele Dvs.; atît cît se poate vorbi. Din presa vremii (citită pe dedesubt), din mărturii fragmentare, am tot încercat să-mi fac o idee despre reacția celor care, atunci, la începutul "noii istorii", erau totuşi, cît de cît în stare măcar să înregistreze evenimentele. Şi, iată, mi-a venit o idee : ce-ar fi dacă, eventual, ne-am propune să realizăm o carte de "convorbiri" ? La urma urmelor, de ce să rămînă doar mărturia atît de cabotină, (inteligentă, totodată) a lui Paul Georgescu ?! Poate că într-un an, în doi, în trei, va putea să şi apară… poate, cînd veniți la Bucureşti, facem împreună o vizită lui Bălăiță la editura C.[artea] R.[omânească], şi-i avansăm propunerea. Cred că ar ieşi o carte şi utilă şi frumoasă, ce ar putea să aibă, de ce nu ?, şi oarecare carieră internațională, fiindcă s-ar transforma, vrînd-nevrînd, într-o carte despre cultura şi literatura română, gîndită şi scrisă liber, la distanță de toate sloganele şi de toate inepțiile. Aveți multe de spus şi, poate, această modalitate vă va conveni …

Am citit cronica la "Prezent". Autorul din mine e încîntat – şi de atenție, şi de înțelegere, şi de caracterizări. Acest autor vă mulțumeşte, şi nu ca simplă formalitate protocolară. Într-o scrisoare

[1] Pe ultima pagină a scrisorii se găseşte o însemnare a lui Adrian Marino, scrisă cu pix de culoare roşie: "("Condiția morală a criticului", Tribuna, 15/10 aprilie '86".

viitoare el va încerca însă şi altceva: să-şi explice anumite opţiuni, nu de ordinul numelor, ci al ideilor.

Pe curînd, aşadar, M. Iorgulescu

9. unitatăţile arhivistice nr.9-11

Bucureşti, 26 iunie 1986

Stimate domnule Adrian Marino,

Să tot fie o lună de zile de cînd, moleşit de stări personale, dar şi generale, şi unele şi altele la fel de dezagreabile, am întrerupt şirul scrisorilor către Dvs., sperînd că în cîteva săptămîni îmi voi reveni. Fiindcă nu îmi place să mă văicăresc şi, pe de altă parte, sufăr şi eu, din cînd în cînd, de "sindromul lehamite". Cum însă zilele mai senine întîrziau să se ivească, iar cele trecute îmi dădeau o vagă senzaţie de culpabilitate, de impolitețe mai bine zis, cele cîteva săptămîni au devenit mai multe. Aşteptam de acum, să-mi "iasă", în sfîrşit, cartea despre Istrati (partea întîi), care stă cu "bun de tipar" încă de la începutul lunii mai (!) şi-l aşteaptă, se vede, pe dl. Godot: dă vină, să plece, dar să facă pentru Dumnezeu!, ceva…

Iată însă că anume împrejurări de viaţă literară (ştiu că detestaţi şi conceptul, şi realitatea pe care o numeşte) mă obligă să ies, oarecum neaşteptat, dintr-o tăcere – penitenţă.

Cum probabil ştiţi, în "R.[omânia] L.[iterară]" din 19 iunie am scris despre cartea lui Cornel Ungureanu, "Proza românească de azi". Corect ar fi fost să spun "am scris şi eu", dar la data respectivă habar n-aveam de articolul Dvs.; "Tribuna" ajunge greu la Bucureşti şi mi-e foarte greu să o procur. Abia ieri, deci l-a o săptămînă de la apariţia cronicii mele, mi-a adus cineva revista – şi v-am citit prezentarea. N-am să ascund, ipocrit, că am fost uluit. Nu neapărat pentru că opiniile noastre erau (sînt) perfect divergente; ci, în primul rînd, pentru că – îmi îngădui să o spun deschis – am avut senzaţia că un om de bună credinţă (Dvs.) se lasă păcălit de un abil, de un sforar oarecare. Nu voi apela în nici un caz la "detalii" de viaţă literară; scot argumente doar din carte, din "ţesătura" ei confuză şi în acelaşi timp perfect orientată. Las de o parte ce am notat în cronica mea şi trec, direct, la ceea ce nu am putut spune.

Cum, adică, nu acordă C. Ungureanu atenţie "relaţiilor"?! Ba chiar asta face, numai asta. O face şi cînd spune despre cei care au stat prin puşcării că "nu au fost îngeraşi" (expresie, nu-I aşa, tipică …), justificînd, deci; şi cînd spune despre V.Voiculescu enormitatea că a avut "şansa" (!!!) de a-şi dovedi "valoarea morală" intrînd la închisoare; şi cînd distruge "mitul Stancu", (ca fost preşedinte de bună amintire trebuia distrus); şi cînd construieşte noul "mit", al noului (=actualului) instalat pe fotoliul lui Stancu, afirmînd că tot ceea ce e scris este fără cusur; o face cînd îl vîră pe nerealizatul V. Rebreanu (atunci, de ce nu şi pe Alecu Ivan Ghilie, ai cărui "Cuscri" sînt perfect egali cu "Corei" ?) în, nu-i aşa "eroica" generaţie '60 (care-l cuprinde şi pe Lăncrănjan, dar şi pe Săraru – acesta debutînd în proză în 1974, iar C.U. spunînd - în cuvîntul-înainte – că nu se ocupă decît de autori care au debutat pînă în 1965). Să mai adaug preluarea tacită de idei şi chiar de formule . Un exemplu: E. Simion, în postfaţa vol. II din "Scriitori…", spune că ar fi vrut să dea cărţii titlul "Amurgul idolilor", dar, părîndu-i-se retoric, a renunţat. Nu renunţă C. U. , care preia – discret – deşeul şi-l modifică uşurel în … "Amurgul zeilor". Alta despre incognito (III), M. Sorescu a scris o cronică sub titlul (fotbalistic) "Un roman intrat în prelungiri". C.U. zice şi el "intrat în prelungiri', dar … fără ghilimele. Şi ar mai fi. Ironiile la Bogza au şi ele un "substrat", ca şi elogiile la Bălăiţă (nici o rezervă) sau Ţoiu (am citat fraza cu "prinosul de recunoştinţă"). Ideea cu estul european e, să mă ierte D-zeu, o tîmpenie. Scriitorul român – eu nu spun că e bine sau rău, dar aşa e – nu-l citeşte pentru a se informa pe Bulatovič, îl citeşte pe Borges; nu-l citeşte pe Kundera (mie îmi place, dar asta-i altceva !), îl citeşte pe Bellow, nu citeşte nu ştiu ce bulgar (tradus la noi pe bază de acord), îl citeşte pe Boris Vian. Nu vreau neapărat să mă refer la E. Simion, dar vol. II din "Scriitori …" comparat cu făcătura lui C.U. arată foarte bine tot felul de lucruri: că nu poţi scrie despre proza postbelică fără M. Eliade, fără I.M. Sadoveanu, Vinea ş.a. Unde e Radu Tudoran (mai important ca romancier profesionist, decît V.Rebreanu, I.Lăncrănjan şi alţii …) ?

E – îmi ingădui să o spun deschis în aceste rînduri confidenţiale – o "carte de gaşcă". O gaşcă fără amplitudine, şobolănească, de tip M.R.Iacoban, A. Dumbrăveanu ("şeful lui C.U. care e

– ştiaţi ?! – secretar adjunct al Asociaţiei din T.[imişoara] şi mai plimbat prin lume pe banii Uniunii decît noi amîndoi la un loc). Iar dovada o veţi avea: fiindcă, se pare, cronica mea a "supărat" foarte tare pe "noii zei" care au început (o vor declanşa) o pseudo-campanie de presă în publicaţiile aservite: de "apărare a lui C.U. şi (probabil) de "punere la punct" a mea. Sper ca – măcar atunci – să aveţi încredinţarea că e vorba de o "sectă" cu mult mai nocivă (pentru că "lucrează" pe dedesubt) decît toate cele ştiute.

De altfel, şi eu sînt curios de ce va fi. Am impresia că fără să ştiu am "lovit" într-un punct foarte sensibil. Cî de sensibil ?! După amploarea "ecourilor" puse la cale o să-mi dau seama. Şi e interesant că în vreme ce faţă de atacurile din "Săptămîna" şi "Luceafărul" la adresa atîtor scriitori şi critici veritabili (oricum, cu scăderi sau nu, dar veritabili) "Contemporanul" nu a luat vreo atitudine (ba chiar i-a încredinţat o rubrică lui A. Silvestri) a doua şi după apariţia cronicii mele a fost dată la tipar şi vîrîtă în pagină o notiţă despre opul lui C.U. unde se spunea "…primul volum al amplului şi prestigiosului studiu pe care-l întreprinde cu succes…": va să zică, nici n-a apărut bine şi, deja, e " prestigios" şi "cu succes" !

Iată de ce am fost mirat de girul moral pe care" l-aţi dat (nu e semnificativ că la Buzura nu "analizează" şi nu "prezintă" pe larg decît romanul cel mai slab al acestuia, "Orgolii" ?!).

În ce mă priveşte spun şi eu cu anume umor: "aştept provincia!" – referindu-mă la "ecourile" controlate la recenzia mea!

Cu statornică stimă,
M. Iorgulescu

10. unitatea arhivistică nr.12

Bucureşti, 11 iulie 1986

Stimate domnule Marino,

Mare lucru pe lumea asta şi intîlnirile neprevăzute ! În timp ce eu vă scriam, poate cam prea "pornit" (în ton, doar !) despre "contextele" recenziei mele la cartea lui Cornel Ungureanu, Dvs. îmi scrieţi în legătură cu "Caietele critice" !

Sigur, aştept – abia aştept ! – colaborarea Dvs. – care, în calitatea mea de co-tutore al "Caietelor", mă onorează. Deci – trimiteţi ce şi cît socotiţi de cuviinţă: înţeleg raţiunile pentru care preferaţi "Literatura critică". Aştept.

În cealaltă ordine a "dialogului" nostru – ale cărui intermitenţe reflectă, cred, şi ele ceva din aritmia timpului -, aţi văzut, probabil, că lui Ungureanu i-a luat "apărarea" … "Săptămîna" !

Am, în sfîrşit, semnalul cărţii despre Istrati; cronicarul "R.[omânia] L.[iterară]" s-a grăbit să o comenteze, binevoitor, însă oarecum pe deasupra (reproşul de "încrîncenare" de aici vine: el nu are "organ" pentru lucrurile grave, despre care nu poţi scrie – totuşi, totuşi ! – fără să te implici !). Sper în cîteva zile să fac rost de exemplare (cartea s-a tipărit la Bacău şi pînă ajunge în Bucureşti e nevoie de răbdare !) şi să vă pot trimite .

Altminteri – am devenit, pare-se, ţinta concentrată a atacurilor din "Săptămîna", "Luceafărul" etc., ceea ce îmi sprijină moralul: înseamnă că nu sînt chiar un oarecare din moment ce se tot ocupă de mine, nu ?!

Cu cele mai bune sentimente, M. Iorgulescu

11. unităţile arhivistice nr.13-14

22 iulie 1986, Bucureşti

Stimate domnule Marino,

Azi pun la poştă şi cartea despre Istrati; nu vă ascund că impresiile Dvs., comunicate pe indiferent ce cale, mă interesează în cel mai înalt grad.

Despre oferta făcută "Caietelor" v-am mai scris: aştept textul.

În "chestiunea Ungureanu", ce să zic ?! Poziţiile noastre sînt cele care sînt şi cîtă vreme avem fiecare încredinţarea bunei credinţe a celuilalt este foarte bine; noi (nu noi doi !), noi, cei de

pe-aici, nu prea avem obişnuinţa de a respecta păreri care le contrazic pe ale noastre. Consider, aşadar, închisă "problema", în sensul că rămînem la opiniile noastre – şi o lungire a discuţiei ar da prea multă importanţă "obiectului", după mine insignifiant (iertaţi-mi insistenţa, care nu e, de fapt, decît consecvenţă).

Sînt convins, de altfel, că marea problemă a momentului (problemă fără ghilimele) constă în ceea ce aş numi o omogenizare în mediocritate. Iată, A. Dumbrăveanu în BPT (unde Baconsky, Dimov, Blandiana, Mălăncioiu încă n-au ajuns), iată, în curînd, VC Tudor va fi editat în "Cele mai frumoase poezii", şi tot în curînd în BPT o să apară … Ion Crînguleanu ! Din păcate, în loc să se ocupe de altceva, critica va fi silită să se confrunte cu "mareea neagră" a impostorilor şi a veleitarilor, a mediocrilor şi a "aplatizaţilor" – căci, dacă nu se confruntă, piere. Şi dacă se confruntă îşi epuizează energia, ce ar putea fi mai bine folosită în "sinteze" (veritabile): o ecuaţie cu soluţii perdante …

Dar, poate, sînt eu prea sceptic. Mi-amintesc de cuvintele lui M. Eliade, care cerea "înfăptuirea operei", dar, în acelaşi timp, citesc în "Luceafărul" că Ion Lăncrănjan este continuatorul lui Blaga şi M Eliade… Veţi spune că Lăncrănjan trece, iar Blaga şi Eliade rămîn; aşa e; dar dacă nu trece ?! Dacă peste douăzeci de ani ceea ce pare azi o enormitate va fi socotit normal ?! Nu lucrăm şi noi tot pentru viitor ?!

Întrebări. Inutile ?

M. Iorgulescu

12. unitatea arhivistică nr.15

Bucureşti, 11 sept. 1986

Stimate domnule Marino,

Deşi eu însumi am primit, citit, îngrijit, urmărit frumosul articol al lui Andrei Corbea, deşi…, mă rog, ştiam, pe scurt spus , de aniversarea Dvs., iată că anume împrejurări personale m-au împiedicat să fiu cu promptitudine ceremonios. Vă spun, deci, cu o întîrziere ce-şi va fi avînd, sper, şi un anumit haz, "La mulţi ani !", precum şi "La multe cărţi !". Excelent interviul din "Tribuna", repede fie zis (îl voi semnala într-o notă în "R.[omânia]L.[iterară]").

Vă rog să-mi îngăduiţi ca, de departe, dar cu apropiere afectivă şi intelectuală, să vă felicit şi să vă îmbrăţişez.

M. Iorgulescu

13. unitatea arhivistică nr.16

Bucureşti, 23 oct. 1986

Stimate domnule Marino,

Astăzi, abia, am reuşit să-mi procur – prin împrumut ! – un exemplar din "Tribuna"; nu ştiu dacă vă este cunoscut că în Bucureşti vin cu totul, se pare, cel mult … 10 exemplare !

Am citit articolul Dvs., atît de exact şi de cald în acelaşi timp, "pe nerăsuflate", cum se spune, îndată ce am luat revista, la un colţ de stradă. Din fericire, nu ploua. Ce să vă spun ?! Autorul vă mulţumeşte şi se consideră măgulit că efortul său n-a trecut neobservat. El adaugă şi că, moral, articolul Dvs. a venit într-un moment în care, deşi obişnuit cu o anume "critică", era afectat (n-ar fi trebuit să fie, cu experienţa lui literară, atît directă, cît şi însuşită; dar a fost !) de stupiditatea şi violenţa unui atac de factură legionaroidă publicat în "Luceafărul". În general avea impresia că volumul său găsise o bună parte a criticii "bune" oarecum nepregătită; observaţia Dvs. referitoare la reproşul făcut de cineva ("încrîncenare"): s-a părut, de aceea, mai mult decît o simplă punere la punct. Autorul a fost cu deosebire încîntat de aprecierea efortului său documentar, fiind el însuşi conştient de caracterul lacunar al informaţiei realizate; din păcate, cum P. Istrati a fost trecut la "politici", puţinele dosare eventual existente despre tinereţea lui sînt la fel de bine sigilate ca şi cele despre epoca de mai tîrziu, care nu pot fi consultate. Un exemplu: există un "dosar P.I." realizat de siguranţă; Al. Oprea a pretins că l-a văzut, a dat şi cota sub care figurează: dar nu l-a descris în totalitate şi a publicat doar fragmente referitoare la cele două scurte călătorii făcute de P.I. în România, în 1925 şi în 1929;

nimic însă despre perioada de după 1930, cînd s-a stabilit în România ! Nu e o mistificare ?! Ba e; dar eu, care n-am "calitățile" lui Al. O.[prea], nu pot ajunge la sursă ! Încerc de doi ani,, pe diverse căi – zadarnic. M-am bucurat, de asemenea, de remarca privind caracterul "neclasic" al cărții; este premeditat. Şi, nu în ultimul rînd, sînt importante afirmațiile despre Istrati – pe care le voi cita în vol. II. Ca să închei, vă mărturisesc doar atît: articolul Dvs. a fost, într-un moment greu, izbăvitor. Ar fi pueril şi convențional doar să va mulțumesc; de aceea mă limitez la a vă spune că, deşi excepție, firescul, totuşi, încă există, îndemnîndu-ne să avem curaj.

Cu cele mai bune sentimente,
M. Iorgulescu

14. unitatea arhivistică nr.17

Bucureşti, 2 oct. 1988

Stimate domnule Marino,

Am primit, citit şi dat spre imprimare noile "prezențe", pentru care vă mulțumesc (şi vă mulțumim). Aşteptăm, fireşte, şi altele, dar şi – dacă aveți vreme – articole (eseuri) pentru paginile de critică. De pildă: nu ati fi interesat să pledați pentru eseu ca formă literară în ascensiune, modernă prin excelență, capabilă să ne reprezinte mai bine şi peste hotare (într-un fel sau în altul, ați mai făcut-o, dar o revenire, acum, n-ar strica, presupun. În orice caz, "R.[omânia] L.[iterară]" vă aşteaptă!). cît despre "Marea trăncăneală" (care nu e, totuşi, o sintagmă cara-gialiană, ci, ca să zic aşa, …"iorgulesciană"): cărții (cărțuliei) i-a fost "ras" titlul, a rămas subtitlul ("eseu despre lumea lui Caragiale"), iar lipsa de hîrtie îi amînă apariția de peste o lună şi jumătate (are "bunul de tipar" de prin august). Tirajul e confidențial, deci nu va exista în librării – măcar Nenea Iancu ar fi meritat mai mult. Dar să aşteptăm, cuminți, nu ?!, evenimentele.

Al Dvs., statornic,
M. Iorgulescu

15. unitatea arhivistică nr.18

26 oct. 1988, Bucureşti

Stimate domnule Marino,

V-a enervat, am înțeles, "incidentul <<Minimum>>" – şi eu însumi am fost, şi în acest caz, şocat de stupiditatea "forurilor" sau, măcar, a celor care le reprezintă.

Voi încerca eu însumi să am o discuție cu unii dintre ei; dar ca persoană particulară. Chiar dacă în angrenajul "R.[omânia] L.[iterară]" fac parte din cei care elaborează efectiv revista, în realitate sînt un fel de negru, fiindcă nici măcar în legătură cu propriile-mi texte nu pot trata cu "forurile" altfel decît ca autor, niciodată ca "redactor". Pentru a putea sta de vorbă "oficial" trebuie să fii "instituționalizat", "mandatat", mai puțin păsăreşte să ai o "funcție"; iar la noi "instituționalizați" sînt doar [Ion] Horia şi Roger [Câmpeanu]. Sigur, cînd e vorba de sumar etc. pot (şi reuşesc) să-i conving de ce e mai bine să fie într-un fel sau în altul; dar nu pot (şi nu reuşesc) să le insuflu cum să se poarte cu "forurile".

O mizerie, ce să mai zic !

Aveți, alături, cartea. Titlul, cum v-am spus şi cum se vede, a fost scos. Pe de altă parte, mi-e teamă că nu se va înțelege, dintr-o caracteristică miopie a comentatorului autohton, ce e cu această încercare de a descrie spiritul unei lumi. Un prim ecou ar fi constatarea că nu … folosesc "noile metode"! O stupizenie. Asta e problema ?! Dvs. veți observa, desigur, că la un moment dat îl citez pe Unamuno; ei bine, cînd a încercat să descrie spiritul spaniol prin Don Quijote, nimeni nu i-a reproşat că nu utilizează nu ştiu ce "metodă" (obsesia "metoghei" o avea şi Marius Chicoş Rostogan!). Sper ca dvs. să vedeți care este miza reală a eseului meu "despre lumea lui Caragiale" (nu "a operei lui Caragiale"!).

Cu aceleaşi, constante, sentimente,
M. Iorgulescu

16. unitatea arhivistică nr.19

Bucureşti, 16 nov. 1988

Stimate domnule Marino,

Vă mulţumesc pentru confirmarea primirii cărţii. Şi pentru celelalte rînduri. Ele cad (îmi cad) bine, într-un moment de reflux interior. Cu două zile în urmă, am fost anunţat că a doua parte a unui interviu (prima apăruse în nr. pe octombrie) din "Tomis" nu se mai publică. Asta între altele. Surda presiune aplatizantă. Da, aveţi dreptate: sînt (ens) provinciali, dezideologizaţi (probabil că din acest punct de vedere sîntem pe un loc fruntaş nu numai în Europa, dar şi în plan mondial), "estetizanţi" în chip struţesc. Ştiu însă foarte bine (indiferent dacă şi cum veţi scrie) că sînteţi unul dintre puţinii care vor înţelege eseul meu, o disperată, amară ("ironia tragică" a lui Cioran; în fond, ca atitudine, nu e Cioran în "linia Caragiale" – mă gîndesc la publicistica lui I.L.?) descriere radiografică a unui spirit, a unei "lumi", vai, foarte coerente, foarte rezistente, foarte imobile. Nu e, n-am făcut "critică" în sensul curent; dar, oare, se mai poate face ?!

Mă obsedează o frază (o afirmaţie) a lui Kundera: "totul va fi uitat şi nimic nu va fi reparat".

Oare ?!

Cu afecţiune,
M. Iorgulescu

P.S. scrisoarea Dvs. parcă mi-a venit din (sau prin) Lună: are data poştei din Cluj 31.10.1988 şi pe cea din Bucureşti 14.11.1988. În urmă cu 55 de ani, Istrati primea, la Brăila, în 2 (două) zile o scrisoare din Olanda… O, tempore… !

M. Iorgulescu

17. unitatea arhivistică nr.20

Bucureşti, 6 decembrie 1988

Stimate domnule Marino,

Scrisoarea dv. Trimisă la redacţie a ajuns ceva mai repede, însă tot anormală întîrziere; sau, poate, asta o fi noua normalitate – şi eu încă n-am aflat. Orice ar fi, tot un drac e şi pe adresa de acasă, şi pe cea a revistei; din motive de comoditate, aş prefera, totuşi, să-mi scrieţi la domiciliu.

"Prezenţa" a apărut (cea despre "francofonie"). Nu cred că aveţi întru totul dreptate: în ce vă priveşte, "prezenţa" dvs. este chiar o prezenţă, reală, substanţială, de necontestat (doar proştii şi rău-voitorii, dar ce ne-am face dacă i-am lua în seamă?!, îşi permit să ignore asta). Sînt, desigur, în rubrica din "R.[omânia] L.[iterară]" (regula talmeş-balmeş-ului, de!), şi pseudo-prezenţe, iar cititorul neavizat, inocent, le poate uşor confunda pe unele cu celelalte. Visez de mulţi ani să fac o revistă nu justiţiară, ci doar onestă, atîta, onestă… şi încep să simt că visul meu, şi el, oboseşte. Pentru că amestecul este cultivat nu din prostie, ci din prostie ticăloasă, din imbecilitate vicleană, din tîmpenie şmecheră. O, cît de bine o ştiu! Aveţi dreptate şi cu eroismul, care e, cu adevărat, aici, nu pe nu ştiu unde. Ştiu, totuşi, că s-ar cuveni nuanţat etc., dar sînt situaţii cînd linia de demarcaţie devine brutal de clară. Şi, apoi, ierte-mă bunul Dumnezeu, ce gaură-n cer, în cerul Europei, în cerul universalităţii) făcură colegii noştri de "oilleurs" ?! În materie de teorie literară, iată, sînteţi singurul român care contează; în spaţiul italian, Mincu, aşa cum e el (şi e în multe feluri, insolent, neplăcut etc.), a făcut totuşi, lucruri onorabile; orice părere aţi avea despre Sorescu-omul, e, totuşi, singurul poet român cît de cît ştiut ici-colo. Şi ar mai fi cîteva, foarte puţine nume, de citat în acest sens – al eroismului de aici. Mincu are necazuri, lui Sorescu nu i se permite publicarea piesei "Vărul Shakespeare", dvs. vi se scoate interviul din "Steaua". Ca să vă consolez (!), trebuie să vă spun că ultima victimă a … a … este I. L. Caragiale, un spectacol cu "O scrisoare pierdută" la T.N. Craiova fiind, pur şi simplu, interzis. Companie ilustră !

Domnule Marino, e inutil să vă asigur de sentimentele mele pentru dvs., le cunoaşteţi, le-am exprimat, în public, de atîtea ori. Important e altceva: că, acum, într-un atît de confuz şi greu moment, încercăm fiecare să rezistăm degradării, declarării, pierderii, cufundării, omogenizării, amorfizării. E un punct esenţial, de solidarizare cu destinul – care va fi – unei culturi ce nu poate fi redusă la un kitsch nenorocit, oricît s-ar strădui atîţia. Vă simt aproape. Este enorm.

Cu ştiutele sentimente,
M. Iorgulescu

18. unitatea arhivistică nr.21[1]

27 ian. 1989, Bucureşti

Stimate domnule Marino,

Nu din impolitețe sau cine ştie cine ce alte pricini de aceeaşi natură nu v-am scris de atîta vreme: de la 6 ianuarie sînt însă internat în spital, am trecut printr-o altă operație, am făcut, apoi, nişte sîcîitoare complicații… şi aşa se face că vă scriu din rezerva 401 a Spitalului de Urgență, unde habar n-am cît voi mai sta. Noroc, totuşi ("noroc!" – într-o suită absurdă de ghinioane), că sînt singur. De cîteva zile mă ridic mai mult şi mai des din pat, am reînceput să citesc şi, cum se vede, chiar scriu (corespondență). Nu reuşesc, din păcate, să mă adaptez la situație, nu pot face "psihologie de bolnav", mă simt (=cred) sănătos, chiar dacă, pentru moment, cam vlăguit; aşa cum nu pot face nici, pe un plan mai larg, "psihologie de sinistrat".

Mi se aduce, de acasă, toată corespondența, m-am bucurat mult că mi-ați trimis textul Dvs. despre Zarifopol – pe care l-am citit cu o imensă plăcere intelectuală (subliniez: "intelectuală", fiindcă n-aş vrea să mă bănuiți de hiperafectivitate provocată de temporara mea, şi atît de enervantă, nouă trecere prin spital!). da, da, Z. a fost un "ideolog" (=om de idei), un român-european, un adevărat patriot (şi cît de necesar-tăioasă e observația Dvs. că nu e nici "protocronist", nici "naționalist" – vă felicit pentru curajul de a fi făcut-o). Domnule Marino, textul despre Zarifopol mi-a făcut bine. Şi, poate, într-o zi, într-o zi bună, vom putea să nu mai fim doar franc-tireur-ii unei cauze pe care atîția, vai, dintre colegii noştri "de breaslă" o ignoră… confortabil.

Cu cele mai bune gînduri,
M. Iorgulescu

P.S. Dacă nu ați expediat încă "prezențele", vă rog să le puneți pe adresa redacției şi pe numele lui Roger Câmpeanu (sau G. Dimisianu): eu sînt "pe tuşă".

M. I.

19. unitatea arhivistică nr.22

Bucureşti, 20 febr. 1989

Stimate domnule Adrian Marino,

Felicitări, încă o dată, pentru prezența "japoneză" şi pentru interviul prilejuit de eveniment: din păcate, cred, nici "şaua" şi nici "iapa" nu sînt receptive, oricît de insistentă, de semnificativă ar fi "bătaia". Se pare că, în zona noastră culturală (sau, mai bine-zis, "culturală", deseori ghilimelele sînt obligatorii!), "militantism", "dinamism", "înnoire" etc. sînt termeni care denumesc exact … contrariul lor. În treacăt fie zis, încep să simt tot mai mult nevoia unei specializări în … lingvistică, pentru că alterările, declasările, degradările se manifestă în planul limbii într-un chip atît de devastator, de coşmaresc încît, poate, ar trebui să începem a reintegra problemele limbii în cultură după ce, ani de-a rîndul, urmînd o direcție pe care n-o discut acum, problemele culturii au fost puse la remorca lingvisticii (şi a lingviştilor). Iar lingviştii noştri (cîți mai sînt) se comportă absolut la fel ca literații la care vă referiți în finalul articollului despre cartea mea: nu sînt "impresioniști", sînt "savanți" (de fapt, aceeaşi… Janetă, ca să autohtonizez un pic), cu alte cuvinte dezimplicați. Morală + ideologie: absența lor din cultura noastră actuală se resimte, cred, în toate planurile.

De aceea mi-a şi plăcut articolul Dvs. despre Eseu: prin situarea angajantă (şi solidară) pe coordonatele autentice ale încercării mele. Acum, în sfîrşit, a venit vremea să vă dau cîteva amunte despre "subsolul" cărțuliei mele. Să ştiți că, în ciuda absenței referințelor, ea se bizuie pe o documentare uriaşă, care n-a fost doar literară sau istorico-literară, ci a implicat numeroase lucrări din varii domenii, de la politologie pînă la … logopedie (cele 10-20 de rînduri din capitolul final despre calitatea proastă a vorbirii în lumea lui Caragiale are la temelie şi parcurgerea unui vraf de lucrări de specialitate strictă, singura mărturie "vizibilă" rămînînd… fişa mea de la Biblioteca medicală din Bucureşti – există aşa ceva). Cît despre formula "Orice coincidență…", excelent găsită, ea rezumă admirabil precauțiile din prefață, al căror exces, intenționat, e menit nu să convingă, ci să stîrnească dubiul – desigur, pentru un cititor atent.

Vă mulțumesc, aşadar, şi să sperăm că vom ieşi cîndva din … lumea lui Caragiale !

Cu cele mai bune sentimente, M. Iorgulescu

[1] Pe prima pagină, cu pix de culoare roşie, este scris de Dl. Marino următoarea însemnare "[sosită 7.II.'89] 10 zile…"

20. unitatea arhivistică nr.23

28 febr. 1991

Stimate domnule Marino,

Am primit scrisoarea Dvs., prin care mă anunțați că veți fi la München pînă la 25 ianuarie, abia pe 2 februarie – dată la care, de altfel, poşta (franceză) mi-a adus şi un lot important de felicitări de Crăciun (!) din România, interesant fiind că nu erau toate trimise din acelaşi oraş (erau din Bucureşti, Oradea, Cluj şi Ploieşti), aşadar, poşta (română) îşi (mai) aduce aminte, cînd şi cînd, de faptul că a fost (este?!) o ramură sau măcar un corp auxiliar al Securității.

Întîmplarea m-a iritat într-o asemenea măsură încît nu v-am putut răspunde imediat. Aveam sentimentul, acut, reînnoit, că iarăşi "băieții" se amestecă în viața mea (sentiment care, în '89, m-a făcut să nu mă pot întoarce în România, dezgustul mă copleşise). Din fericire, am de curînd un bun aparat de radio, cu care "prind", aici, la Paris, şi "Europa", şi B.B.C.-UL, Şi "Vocea Americii". Vă cred corespondențele şi am, încă o dată şi încă o dată sentimentul pe care, de ani de zile, l-am avut în ce vă priveşte: că sînteți, într-o lume mizeră, un Robinson. Numărul 3 al revistei "Apostrof" (căreia i-am dedicat o întreagă emisiune la BBC, pentru 4 martie) mi-a adus bucuria de a vă citi interviul – şi cum să nu vibrez la observația, fundamentală, referitoare la lipsa de interes a intelectualului autohton (noțiune, vai, deseori identificată cu cea de literat!) pentru ideologie. De aproape doi ani de cînd trăiesc în Franța sînt chiar umilit (la urma urmelor, sînt român!) de qvasi – nulitatea contribuției româneşti la cercetarea, analiza şi înțelegerea fenomenului totalitar din Est – deşi, slavă Domnului !, românilor le-a intrat totalitarismul pînă în măduva oaselor. Nici "exilul" nu e mai breaz.

Spectacolul aiuritor pe care-l trăieşte azi România nu este, cred, fără legătură cu această viețuire în zona subintelectualității. Nici un fenomen nu este inedit, găsim manifestări similare pretutindeni, de la Varşovia pînă la Praga şi Budapesta; dar la noi sînt majoritare, în vreme ce la alții sînt periferice. Şi mai e specifica noastră atîțare, pe fondul, însă, al unei labilități ce duce la apariția unui gen inedit de violență – violența cu geometrie variabilă. Fenomenul "România Mare" e, din păcate, caracteristic, "reprezentativ", exponențial. Îmi imaginez cît vă este de greu să rezistați.

Vă aştept la Paris, M. Iorgulescu

21. unitatea arhivistică nr.25

1 aug. 1991

Iubite Domnule Marino,

Mulțumesc pentru carte şi pentru ce mi-ați scris: e chiar o minune că a apărut, dar, pe de altă parte, este foarte bine că a apărut acum. Lumea românească, azi o lume fără coduri/repere/norme, şi-a pierdut simțul (şi respectul valorilor); şi mai trist e că, s-ar zice, nu simte nevoia/absența lor. Cartea Dvs. e dintre cele care țin o cultură şi oxigenează spiritul. Sper să o pot comenta la RFE; de altfel, în ciuda "programului" jurnalistic la care m-am înhămat cu frenezie, mi-am impus, un exercițiu de întreținere a vigoarei intelectuale, să citesc în fiecare săptămînă minimum două cărți. Altfel…

Se pare că o editură particulară din Bucureşti va scoate o a doua ediție a eseului despre Caragiale (care va avea, de această dată, titlul original, "Marea trăncăneală"); eu am "tratat" cu Dan C. Mihăilescu, om admirabil, ce vă poartă o stimă făcîndu-i lui însuşi cinste (fiindcă există personalități – test: poți diferența în funcție de atitudinea pe care unul-altul o are față de), am să-i dau o listă cu cei cărora aş vrea ca editura să le trimită volumul.

Dacă veniți la Paris, vă aştept!

Cu fraternitate, M. Iorgulescu

22. unitatea arhivistică nr.27

31 aug. 1991

Iubite Domnule Marino,[1]

Vă rog să mă socotiți şi pe mine printre cei care, mai de-aproape, mai de departe, vă sînt alături şi la aniversarea de la 5 septembrie. Să fiți, domnule Marino, aşa cum ați fost şi pînă acum: un mare reper de luciditate, exigență, franchețe, angajament moral şi intelectual.

La mulți ani !
M. Iorgulescu

23. unitatea arhivistică nr.28

6 ian. 1992

Stimate domnule Marino,

Vă mulțumesc pentru urări şi vă rog să-mi îngăduiți să vă doresc un an … norocos. În altceva, nu prea mai cred. Vă ascult deseori (la Radio), am ştiri despre intervențiile Dvs., îmi imaginez cît de greu vă vine în acel amestec deloc inocent şi deloc inofensiv în care trăiți.

Sfîrşitul lui '91 m-a găsit, într-un fel, în compania Dvs.: am scris o cronică pentru "Free Europe" despre cartea Dvs., probabil va fi difuzată în ianuarie. N-am scris, fireşte, ca pentru o revistă, ci gîndindu-mă la "public" şi la specificul "receptării" – două coordonate de care presa națională nu ține deloc seama. Sînt, domnule Marino, cu toate rezervele mele – mari – de scepticism, îngrozit de non-profesionalismul agresiv al jurnalistului autohton. Indiferent de "orientare", sînt obligat să spun. Mi se pune (mi s-a mai pus) întrebarea de ce nu (re)vin, pentru a face o revistă, un ziar etc.! Chiar şi această întrebare mi se pare că trădează o frivolitate (ca să nu spun altfel) a gîndirii.

Vă uram un '92 "norocos": să încheiați volumul al III-lea şi să-l vedeți editat (cu alte cuvinte, să apară şi volumul al doilea !).

Al Dvs.,
M. Iorgulescu

24. unitatea arhivistică nr.30

25 aprilie 1992

Stimate domnule Marino,

Am primit, cu destul timp în urmă, primele numere din "Tribuna Ardealului", trimise de Dvs. m-am bucurat de apariția acestei publicații; chiar dacă modestă grafic, este bine scrisă (lucru rar, astăzi în România, unde se scrie înspăimîntător de prost), iar atitudinea (fermitate + echilibru) este identică sau cel puțin foarte apropiată celei spre care eu însumi năzuiesc. Detest extremismele (oricum ar fi ele colorate), combinațiile politicianiste, veleitarismul – cum ştiți. Articolul Dvs. din numărul 53 (primit ieri) m-a reconfortat; cultura "de centru" este – aş zice – pur şi simplu cultură, în vreme ce "cultura de stînga" şi "cultura de dreapta" sînt culturi instrumentalizate. Alunecarea spre dreapta, evidentă (şi) în România, mă sperie, cu atît mai mult cu cît aici, în Franța, cel puțin, cei de dreapta sînt pur şi simplu dezgustători (şi imbecili, aş adăuga). Voi încerca să vă trimit, sub rezerva găsirii unui moment de libertate (în sensul … fizic: sînt într-o cronică lipsă de timp), cîteva opinii mai puțin sumare în legătură cu această temă, vitală.

Cu statornică prietenie,
M. Iorgulescu

[1] Hârtia pe care este scrisă această scrisoare este de mărimea unei cărți poştale şi are antetul instituției Radio France Internationale.

25. unitatea arhivistică nr.32

27 sept. 1992 München

Iubite domnule Marino,

Vă răspund, iată, chiar în ziua alegerilor. Peste cîteva ore (acum e dimineață, am devenit… matinal), voi fi la Radio, unde, împreună cu Mircea Carp (un om admirabil) şi alți cîțiva colegi, asigurăm emisiunile speciale, mai exact transmisiunile/corespondențele de la Bucureşti.

Sînt la München de cîteva luni, timp totuşi insuficient pentru "aşezare", cu atît mai mult cu cît familia mi-a rămas la Paris (copiii îşi urmează studiile), ceea ce mă (şi ne) obligă la un fel de navetă … europeană. Am primit tot ce mi-ați trimis, iar aici, la München, am la dispoziție (şi le şi citesc!) aproape toate publicațiile din România. Sînt, aşadar , la curent cu (aproape) tot ce scrieți, ca şi în alte vremuri sînt, mă simt perfect solidar cu dvs., şi ca şi în "alte vremuri", constat cît de puțini sînt cei care au realmente consistență – intelectuală, morală, politică. Lunga, vechea indiferență (răsplătită, încurajată, de altfel) a intelectualilor români pentru istorie şi idei se răzbună, azi (şi azi). Nu sînt prea "optimist". Constat, cu o deprimare mereu învinsă, că sîntem (ca "nație") aceiaşi, oriunde şi oricum; cu alte cuvinte, contactul direct şi mai strîns, acum, la nivel de viață cotidiană, cu o altă societate europeană, după cei trei ani "francezi", mă obligă să constat cît de actual a rămas îndemnul lui Dinicu – "spre Occident e colea!". Recunoaşterea, implicită, a "zestrei" orientale… Aştept să ne revedem, aici, sînt multe de spus.

Cronica s-a "nimerit" să fie dată de ziua Dvs. Era scrisă şi înregistrată de multă vreme, dar programările sînt lente şi n-am vrut să forțez, detest procedeul. Am rămas printre cei care citesc şi cărți (!), iar "stahanovismul" îmi e, adesea, reproşat. Aş putea, chiar în condițiile în care mă achit (!) conştiincios de îndatoririle de jurnalist politic, să țin şi o cronică literară săptămînală, şi o revistă a presei culturale româneşti şi franceze, şi – cel puțin de două ori pe lună – să prezint o carte străină de interes cultural/intelectual pentru români. Nu este însă nevoie nici în "diaspora", am constatat, de inşi <u>prea</u> activi ! Ei sfîrşesc prin a deranja… Fapt este că în aceşti trei ani, răspunzînd, probabil, şi unei "solicitări" lăuntrice, am parcurs o imensă cantitate de studii şi analize istorico-politice, de mare folos pentru ce fac. Şi n-am renunțat nici la literatură !

Adresa mea münchenează e următoarea:
ST. CAJETANSTR. 8
8000 MÜNCHEN 80
GERMANIA
Am tel. (acasă) – 40.75.44, iar la Radio – 21.02.30.27.

Vă aştept, aici, M. Iorg.

26. unitatea arhivistică nr.33

17 aprilie 1993

Iubite domnule Marino,

M-am mutat:* aceasta este explicația nepoliticoasei mele lungi tăceri. Una dintre explicații, de fapt. Micul infern al mutării (infern temporar) s-a adăugat oboselii în care sînt instalat, pare-se, pentru eternitate. Muncesc mult. Îmi pregătesc emisiunile, am, întotdeauna, o "bază", refuz – pe cît pot – improvizația. Încerc, apoi, să nu renunț la lecturi, la scris, mi-am stabilit chiar un fel de normă. Ştiți prea bine, altfel nu se poate rezista, oricît ai fi de "talentat". Am primit, vă confirm, tot ce mi-ați trimis; despre carte voi scrie pentru emisiunea lui Gelu [Ionescu], nu însă în următoarele săptămîni (de la 1 mai rămîn, iarăşi, singur, cu cele două ediții zilnice ale "Actualității Româneşti"). Constat, cu un fel de umor sumbru, că şi aici mă urmăreşte un fel de blestem: să mă lovesc de chiul şi de prostie zi de zi. Nu insist, cu atît mai mult cu cît imaginea "Țărişoarei" – de aici privind – frizează <u>oligofrenicul delirant</u>. Cîțiva oameni, ca Dvs., ici-colo, cîteva minți neatinse de filoxeră, cîteva publicații – şi cam gata. Voi anunța micul jubileu al "<u>Tribunei Ardealului</u>" chiar săptămîna viitoare (19-25 aprilie), iar recenzia o voi semnala la "Actualitatea culturală" din 24 aprilie (e Gelu în vacanță).

Cu ştiutele sentimente,
M. Iorgulescu

*Adresa nouă: HESSELOHERSTR. 4
8000 München 40
(tel. 336901)

27. unitatea arhivistică nr.34

München, 2 nov. 1993

Stimate domnule Marino,

Iată textele – al lui Gelu şi al meu. Am primit şi cartea despre Dvs., e, cum bine aţi spus, o curiozitate – pentru România, fiindcă în mod normal cărţi despre autorii în viaţă ar fi trebuit să apară cîte 5-6 pe an.

Am folosit, într-o emisiune, şi declaraţiile lui Dan Zamfirescu despre "Caritas", din "Tribuna Ardealului".

Al Dvs.,
M. Iorgulescu

28. unitatea arhivistică nr.35

München, 10 febr. 1995

Iubite domnule Marino,

Am fost, într-adevăr, la Bucureşti, pentru cava mai mult de o săptămînă (deşi aş fi vrut să plec la numai cîteva ore după ce sosisem!), foarte probabil o vizită ce nu va fi urmată prea curînd de o alta. Prin aprilie-mai se va muta, pare-se, la Praga departamentul român; în orice caz, în München nu mai poate rămîne dincolo de iunie. Eu am refuzat oferta pentru Praga; nu pentru că ar fi fost dezavantajoasă financiar (Raluca Petrulian şi cu mine am primit cele mai atrăgătoare, băneşte, oferte), ci din raţiuni personale (familia la Paris etc.) şi profesionale (la Praga, deşi îşi păstrează denumirea, "Europa Liberă" nu va mai fi niciodată… "Europa Liberă"). Cum, probabil, la Paris nu voi fi tocmai înlesnit, nu prea văd posibilă o venire la Bucureşti pe cont propriu – şi de ce aş face-o ?! Dacă nu mă mai trimite încă o dată, în această primăvară, instituţia la Bucureşti, ceea ce e greu de presupus că se va întîmpla, nu voi reveni curînd în vizită în România. Axul existenţei mele e complet schimbat (ştiţi, probabil, că de un an am primit cetăţenia franceză): sînt definitiv aşezat la Paris. Fără iluzii, dar şi fără resemnare.

Aşadar, "Europa liberă" e în agonie. "Echipa" se risipeşte; nu se va mai reface vreodată. Sîntem, din nou, rătăciţi; singuri; foarte singuri. Emil Hurezeanu, acum la Köln, face experienţa unui nou exil; Gelu, care va rămîne în München, o presimte; eu o anticipez; fiindcă destrămarea "Europei Libere" înseamnă, pentru cei care am/au inventat aici o "mică Românie", un nou exil, o nouă aruncare/plecare în lume. Dar nu vreau să insist; vă imaginaţi, desigur, ce înseamnă să trăieşti, din lăuntru, moartea unei mari instituţii, a unei instituţii istorice, a cărei dispariţie va lăsa un imens loc gol, chiar dacă ei nu-şi vor da, probabil, seama, în mintea şi sufletele românilor.

Am primit şi "Biografia" şi jurnalul "spaniol", pe care, la prima ediţie, îmi amintesc, l-am comentat cu entuziasm, în "Rom.[ânia] lit.[erară]", cred. Vă mulţumesc – şi sînt, ca întotdeauna, impresionat de forţa Dvs. La Paris, unde voi fi din iulie, voi începe, probabil, să citesc – sau recitesc – mai multă literatură. Cel puţin aşa intenţionez !

Vă trec, aici, şi adresa mea pariziană, neştiind dacă, prins de nenumăratele demersuri birocratice pe care le voi avea în mai-iunie, mai apuc să vă scriu:

23-25, rue LOUIS BRAILLE
75012 PARIS
tel. 43.07.32.87

Cu statornică afecţiune,
M. Iorgulescu

29. unitatea arhivistică nr.36

1 nov. 1995 Paris

Iubite domnule Marino,

Chiar aveam remuşcări, şi incă de multă vreme, că nu vă mai dădusem nici un semn de viaţă; refuzînd să urmez "Free Europe" la praga (nici acum nu ştiu dacă am făcut într-adevăr bine…), reîntors la Paris, am avut o vară tulbure; derută, re-adaptare, lume în dezagregare (democraţiile occidentale resimt şocul prăbuşirii lumii comuniste), din toate cîte ceva, rezultatul fiind destul de greu de suportat. Dar mi-am revenit, în bună parte, cred.

Nu ştiu dacă aţi prins, am vorbit, la un moment dat (în iulie ? în august? Nu mai ştiu) despre cartea Dvs., Pentru Europa, la "Free Europe", unde am păstrat o corespondenţă "parizianã".

Vă mulţumesc pentru articolul despre "politologie", pe care am intenţia să-l prezint la "Free Europe" şi deopotrivă în "Dilema"; aş fi însă ceva mai puţin generos decît Dvs. cu "politologii" români, mulţi improvizaţi, unii în stadiul de conspecte studenţeşti de anul II, alţii mînuitori (cu "stil"!) de clişee oportune. În fine, e aici un "model" de care nu m-am simţit niciodată prea apropiat. Şi nici nu cred în schimbarea lui pe termen scurt – şi în bine!

Cu statornică admiraţie şi afecţiune,
M. Iorgulescu

30. unitatea arhivistică nr.37

23 aprilie (1996)

Stimate domnule Marino[1],

Am revenit la "Free Europe", fiindcă, pare-se, nu mă mai pot elibera de jurnalism. Oricum, este o experienţă din care încerc să profit cît mai mult această instalare în centrul Europei. Fac, de altfel, un fel de navetă continentală, între Praga şi Paris, unde am familia. Vă citesc şi mă bucur de fiecare dată cînd vă întîlnesc texte în presă.

Mircea Iorgulescu

31. unitatea arhivistică nr.38

8 dec. 1997, Praga

Iubite domnule Marino[2],

Am primit şi difuzat informaţiile despre apariţiile de la Belgrad. Vă mulţumesc pentru trimiterea lor şi vă felicit. Am redifuzat, de altfel, şi convorbirea cu Dvs., la emisiunea de sîmbătă, în ziua de 6 dec. Observaţiile despre emisiunea "culturală" făcută la Bucureşti le împărtăşesc întrutotul, dar n-am ce face – platitudinea se protejează prin servilism, iar împotriva acestui scut nu există, pare-se, armă.

Al Dvs., M. Iorgulescu

32. unitatea arhivistică nr.39

Praga, 14 dec, 1998

Iubite domnule Adrian Marino[3],

Am primit, prin amabilitatea lui Cristian Teodorescu, cele două cărţi pe care aţi avut bunăvoinţa de a mi le oferi: vă mulţumesc şi sînt nespus de onorat de atenţia Dvs. Sînt, de asemenea, ca de multe, foarte multe ori de-a lungul anilor de cînd ne cunoaştem, impresionat de efortul Dvs. intelectual şi cultural, miraculos constructiv într-un spaţiu al domniei "nimicului".

Vă doresc sărbători fericite şi vă asigur, dintr-o depărtare doar fizică, de admiraţia mea,

M. Iorgulescu

33. unitatea arhivistică nr.40[4]

M. Iorgulescu
11 rue Taine, 75 012 Paris, France
Tel. 01 43 41 75 84
E-mail: M.Iorgulescu@Wanadoo.fr

Stimate domnule Marino,

Vă mulţumesc pentru Cenzura în România, am primit-o acum cîteva zile şi, cu toate că mai înainte citisem cîteva capitole pe care le-aţi publicat prin reviste, am (re)citit totul. E un bun început de drum, sînt

[1] Carte poştală ilustrată.
[2] Carte poştală ilustrată.
[3] Felicitare.
[4] Textul este scris pe computer.

sceptic însă în privința continuării. Munca de cercetare nu mai atrage pe nimeni, am impresia, iar de fiecare dată cînd primesc şi citesc reviste "culturale" româneşti nu încetez să fiu uluit de uşurătatea cu care diverşi autori (unii, în felul lor, cu totul onorabili sau, mă rog, socotiți ca atare …) se referă la date, fapte, idei despre care, în cel mai fericit caz, abia dacă au auzit, cu un sfert de ureche.
Să fie diletantismul tovarăşul de drum obligatoriu al culturii post-comuniste ?!

Cu statornică admirație,
M. Iorgulescu
22 iulie 2000, Paris

34. unitatea arhivistică nr.41[1]

M. Iorgulescu
11 rue Taine,75 012, Paris
France
Tel. 01 43 41 75 84

Stimate domnule Marino,

Întîmplarea a făcut să nu vă pot răspunde de îndată ce am primit scrisoarea Dvs. dar tot răul spre bine: tocmai am citit editorialul colegului nostru N. M.[anolescu] din "Rom.[ânia] lit.[erară]", unde se referă – delimitîndu-se de ea – şi la cartea dvs. despre cenzură, carte pe care o numeşte, nu chiar inocent şi tandru, "cărticică".

Este a nu ştiu cîta oară cînd constat că judecățile lui în materie de istorie culturală sau de istorie pur şi simplu sînt de o uimitoare superficialitate, de nu vor fi fiind, totuşi, doar expresia unei tardive şi cu totul regretabile "ideologizări" sumare. De ce, de nece, el ține morțiş să-şi decline identitatea politică de anticomunist, iar forma unică şi aproape maniacală de a o face este să identifice comunismul cu răul absolut. Nu vreau să iau apărarea comunismului, Dvs. cred că mă înțelegeți, dar această repetitivă şi otovă precizare a anticomunismului ce l-ar caracteriza îl duce la obtuzități perfect comparabile cu obtuzitatea primitivilor propagandişti comunişti din anii'50. Ceea ce spune el despre cenzură poartă marca nelibertății de spirit pe care o antrenează orice prozelitism ideologic, indiferent de sensul acestuia.

Iată de ce proiectul Dvs. de a scrie despre "gîndirea liberă" mi se pare o inițiativă stînd sub semnul urgenței.

Şi voi încerca să scriu despre… "cărticică" un text pe care-l voi trimite chiar la Rom. lit.!

Şi pe mine mă amuză că am locuința pe strada Taine. Strada care o continuă se numeşte… Proudhon ! Atîta doar că sînt mulți francezi care habar n-au cine a fost Taine…

Cartea mi-a ajuns repede fiindcă la adresa la care fusese trimisă locuieşte cineva din familie.

Al Dvs., M. Iorgulescu 7 aug. 2000

[1]Idem.

Meditaţie, teologie şi crearea limbii: traducerea maghiară a operei meditative a lui Roberto Bellarmino

Csilla Gábor
Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca
Facultatea de Litere, Catedra de Literatură Maghiară

Cercetarea istoriei literaturii poate da rezultate în special dacă analiza operei autorilor canonizaţi va fi completată de examinarea celor de nivel mai scăzut (sau consideraţi ca atare). Acest lucru este necesar nu numai pentru corecţiile canoanelor literare, foarte rigide prin natura lor, ci şi pentru a urmări ritmul evoluţiei literare, momentele ei mai mult sau mai puţin proeminente.[1]

Cercetarea literaturii bisericeşti din timpul renascentismului şi al barocului a avut numeroase rezultate remarcabile, o anumită parte a acestei literaturi bucurându-se, de câteva vreme, de un interes ştiinţific special (de exemplu, predica, drama, poezia); o altă parte însă este doar la începutul cercetărilor de specialitate. Unul dintre tipurile de texte, destul de ignorate până în momentul de faţă, este meditaţia din timpul confesionalismului.[2] Acest material, de mare cantitate şi diversitate, este de fapt transmiţătorul concluziilor gândirii teologice către straturile sociale laice (astfel având o relaţie funcţională similară cu predica), dar şi un model textual pentru personalizarea adevărurilor confesionale obiective, pentru adâncire spirituală. Caracteristicile acestui gen definesc în mod evident construcţia retorică a textului, din mai multe puncte de vedere: cu toate că aceste texte fac parte din acelaşi sistem teoretic ca şi scrierile polemice, sau chiar predica, ele sunt formate pe principii diferite. Însă această retorică s-a canonizat în textele respective sau în contextul lor, şi nu în teorii ale retoricii.[3]

Lucrarea de faţă are intenţia de a examina problemele filologice ale unei opere din secolul XVII, precum şi de a o analiza din perspective teologico-generice. Acest text, fiind o traducere, nu a pătruns în conştiinţa istoriei literaturii maghiare – adică nu este un text canonizat –, deşi nivelul înalt al textului maghiar, răspândirea largă a originalului în limba latină peste tot în Europa şi Ungaria, precum şi rolul elevat al traducerii în practica literară din acea vreme justifică locul acestuia.

1. *De ascensione mentis* în opera lui Bellarmino

Opera iezuitului Roberto Bellarmino (1542-1621), călugăr, profesor, şi mai târziu cardinal, canonizat în 1930, este evaluată în primul rând din punct de vedere controvers-teologic şi de politică eclesiastică. Tratatul său de trei volume, considerat opera sa principală, *Disputationes de controversiis christianae fidei adversus huius temporis haereticos* (Ingolstadt, 1586, 1588, 1593) a avut parte, chiar la prima apariţie, de o recepţie controversată, în Europa întreagă. În timp ce dorea să-şi (re)convertească cititorii protestanţi la catolicism[4], a trebuit să înfrunte opiniile personale ale unor teologi iezuiţi, printre care şi teologul maghiar István Szántó Arató.[5] Cu toate acestea, opera a

---

[1] Importanţa corecţiei canonice este argumentată substanţial de Gábor Tüskés, *A XVII. századi elbeszélő egyházi irodalom európai kapcsolatai (Nádasi János)* (Relaţiile europene ale literaturii narative bisericeşti din secolul XVII (János Nádasi), Budapesta: Universitas, 1997, 9; şi Mihály Szegedy-Maszák, "A bizony(talan)ság ábrándja: kánonképződés a posztmodern korban" (Iluzia (in)certitudinii: formare canonică în postmodernism) In *"Minta a szőnyegen": A műértelmezés esélyei* ("Model pe covor": Şansele interpretării literare), Budapesta: Balassi, 1995, 76-89 (p. 81).

[2] Despre conţinutul acestui concept într-o încercare de o nouă periodizare a istoriei literaturii, vezi Hans-Georg Kemper, *Deutsche Lyrik der frühen Neuzeit.* Tübingen, Niemeyer Verlag, 1987, 11-27.

[3] Gábor Tüskés, op. cit., 52.

[4] Un exemplu maghiar binecunoscut al unei reconvertiri de acest tip este cel al lui Mihály Vörösmarti sau Veresmarti, care s-a apucat de lectura operei lui Bellarmino în timpul captivităţii sale. Descrierea acestui proces de reconvertire în *Vörösmarti Mihály kálvinista prédikátor megtérése históriája* (Istoria convertirii predicatorului calvinist Mihály Vörösmarty), editat de József Jankovics et al., Budapest: Balassi, 1991, în principal p. 34-40.

[5] Despre analiza operei şi un rezumat al influenţelor sale europene, mai ales englezeşti, vezi James Brodrick, *Robert Bellarmine: Saint and Scholar*, Westminster–Maryland, The Newman Press, 1961, 51-90. Detalii despre polemica cu

devenit mai târziu o carte de referinţă în educaţia teologică, carte numită *opus absolutissimum* de Antonio Possevino (1553-1611), diplomatul principal al iezuiţilor, iar cardinalul Péter Pázmány, arhiepiscopul de Esztergom, cu ocazia călătoriei sale la Roma, în 1632, a făcut rost de 20 de exemplare pentru biblioteca universităţii din Nagyszombat (Trnava, Slovacia), universitate planificată încă de pe atunci.[1]

Bellarmino a acceptat un rol important şi în aplanarea polemicii despre graţia divină dintre teologii jezuiţi şi dominicani, care a izbucnit în jurul a două interpretări diferite a relaţiei dintre graţia eficientă şi libertatea umană. Datorită atitudinii lui echilibrate, polemica din sânul bisericii catolice s-a rezolvat, după o lungă tărăgăneală, cu o înţeleaptă decizie papală: amândouă şcolile, curentele puteau să-şi manifeste liber opinia, dar nu puteau să se acuze reciproc de erezie.[2]

Alte aspecte demne de menţionat în activitatea politico-eclesiastică a lui Bellarmino sunt intervenţia sa în controversa dintre Papa Paul V. şi Republica Veneţiană, o controversă tipică despre limitele autorităţii dintre biserică şi stat, precum şi intermedierea în divergenţele dintre Papă şi regele britanic James I. cauzate de jurământul de loialitate contra Romei. Bellarmino a primit şi sarcina de a-i comunica lui Galilei decizia Comisiei de Indexare, care i-a poruncit tăcere în chestiunea concepţiei heliocentrice.[3]

Opera lui târzie, cunoscută sub titlul de *De ascensione mentis in Deum*, este una specială însă nu chiar unică, din punct de vedere generic şi tematic. Textele sale cu caracter devoţional, concepute pe baza exerciţiilor spirituale anuale susţinute (deja în calitate de cardinal) la noviciatul S. Andrea din Roma, au fost foarte populare, atât în cercuri catolice cât şi protestante: în afară de cartea în discuţie este vorba de cele întitulate *De septem verbis a Christo in Cruce prolatis* (1618), *Admonitio ad Episcopum Theanensem* (1619), *De Arte bene Moriendi* (1620).

Potrivit autorului, lucrarea *De ascensione mentis in Deum* a fost terminată cu ocazia exerciţiilor spirituale din 1614.[4] Ea a fost tipărită în 1615, se pare că în mai multe locuri în acelaşi timp. James Brodrick susţine că locul primei apariţii a fost Antwerp[5], însă Béla Holl vorbeşte despre o ediţie din Roma.[6] Cartea are mai multe ediţii şi exemplare în Biblioteca Academiei din Cluj-Napoca, printre care şi ediţia de la Köln din 1615. Alte surse însă se referă la date de apariţie mai vechi: volumul care publică documentele misiunilor iezuite din Transilvania şi teritoriile sub ocupaţie otomană, pe baza a nu se ştie ce surse, datează prima apariţie la 1595[7]; mai departe, Lajos Imre Kovács şi István Gulyás[8] şi, probabil pe baza acestor date, Gábor Tüskés, menţionează data de 1606.[9] Această incertitudine în privinţa datării este înlăturată de lexiconul iezuit editat de Carlos Sommervogel: astfel, P. de Backer a fost cel care s-a referit la o ediţie pariziană inexistentă, din

---

Szántó: Thomas Löhr, P. Stephan Szántó S. J. und die Theologie. *Korrespondenzblatt für die Alumnen des Pontificium Collegium Hungaricum* 1 (1986): 27–58, şi István Bitskey, Bellarmino-Rezeption und Antibellarminismus in Ungarn 1590–1625. In Dieter Breuer ed., *Religion und Religiosität im Zeitalter des Barock*, Wiesbaden, 809–815.

[1] Cf. Miklós Őry, *Pázmány Péter tanulmányi évei* (Anii de studiu ai lui Péter Pázmány), Eisenstadt, Prugg Verlag, 1970, 96-97.

[2] Brodrick, op. cit., 189-216, în special p. 205. În legătură cu actorii de bază a polemicii despre graţie vezi Ferenc Szabó, *A teológus Pázmány: A grazi "theologia scholastica" Pázmány művében* (Teologul Pázmány: ideea de "theologia scholastica" din Graz în opera lui Pázmány), Roma, 1990, 48-49.

[3] Brodrick, op. cit., 249-302; 332-378.

[4] El însuşi admite acest lucru în Dedicaţie: "Superiore mense Septembri, libellum, de ascensione mentis in Deum per scalas rerum creatarum, ut potui, Domino adiuvante, confeci." Roberto Bellarmino, *Libellum hunc de ascensione mentis in Deum, per rerum creatarum scalas, reverendissimi card.lis Bellarmini (...) E Typographia nostra Coloniae Agrippinae, ipso S. Ruperti die sacro. Anno M. DC. XV*. (1615), p. 3 s.n.. Textul latin va fi citată peste tot din această ediţie.

[5] Brodrick, op. cit., 380.

[6] Béla Holl, "Tasi Gáspár – Adalékok XVII. századi fordítás-irodalmunk történetéhez" (Gáspár Tasi – Contribuţii la istoria literaturii de traduceri din secolul XVII), In István Csukás şi Károly Horváth (editori), *Acta Historiae Litterarum Hungaricarum Tomus X.-XI.*, Szeged, 1970, 99-106, p. 104.

[7] Mihály Balázs, Ádám Fricsy, László Lukács, István Monok (editori), *Erdélyi és hódoltsági jezsuita missziók* (Misiunile iezuite din Transilvania şi de sub ocupaţia otomană), Szeged: Scriptum, I/2, 1990, 330.

[8] István Gulyás, *A XVII. század katolikus aszkétikus irodalma* (Literatura ascetică catolică din secolul XVII), Budapesta: „Élet' Irodalmi Nyomda Részvénytársaság, 1939, 84.

[9] Tüskés, op. cit., 47.

1606, confundând această ediție cu cea din 1616.[1] Iar, bazându-ne pe spusele autorului din *Praefatio* cum că scrierea acestei cărți a fost posibilă datorită lipsei grijilor externe ("Ego igitur his rationibus excitatus, in aliquantula requie a publicis negotijs mihi concessa, et Sancti Bonaventurae exemplo admonitus, qui in simili recessu scripsit itinerarium mentis in Deum," Bellarmino, op. cit., p. 11–12. s.n.), putem accepta data mai recentă, din timpul "anilor de pensie". Bineînțeles, este foarte posibil că varianta finală a fost pregătită printr-un proces intelectual îndelungat: ca Rector al *Collegium Romanum*, printre exortațiile sale, susținute în general din două în două săptămâni în perioada decembrie 1592 şi noiembrie 1594, cea din anul academic 1593/94 avea ca subiect cunoaşterea Domnului, aceeaşi idee deci ca şi cea care structurează cartea în discuție.[2]

Ediția din Köln, 1615 este dedicată cardinalului Pietro Aldobrandini, nepotul Papei Clement VIII şi coleg apropiat al lui Bellarmino, însărcinat de acesta, la apropierea morții sale, cu executarea testamentului său.[3] Această relație conferă autenticitatea manifestărilor sale personale: confesia că la început a scris lucrarea pentru uzul lui propriu, "in meum proprie usum", şi că lucrarea este munca lui îndrăgită, Beniaminul lui, fiindcă a fost creată la o vârstă foarte înaintată, "in extrema senectute".[4] Această relație de prietenie şi o anumită asemănare de soartă îi permit lui Bellarmino ca, în completarea formulelor obligatorii a laudației, prin care apreciază oficiul şi meritele lui Aldobrandini, să folosească şi instrumentele retorice ale admonției şi exortației, accentuând responsabilitatea care provine din rangul de ierarh. Astfel, activitățile publice trebuie din când în când întrerupte, iar măreția şi omnipotența lui Dumnezeu trebuie contemplate prin excluderea zgomotului exterior din suflet, meditând sau citind, "vel meditando, vel legendo" (ibid.).

Faptul că Bellarmino, în această operă, ignoră tonul polemic atât în subiectul abordat, cât şi în modul abordării acestuia, nu este deloc surprinzător. În practica literară iezuită din acea vreme se considera un lucru uzual faptul că autorii operelor menite pentru sanctificarea personală nu evidențiau diferențele dogmatice: această tendință este prezentă atât la Péter Pázmány[5] cât şi la iezuitul ceva mai tânăr, Mátyás Hajnal[6], iar această intenție de edificare spirituală care ignoră orice fel de dispută confesională ar putea explica şi popularitatea extraordinară a *De ascensione mentis in Deum*. La câteva luni după publicarea primei ediții a apărut şi varianta în limba engleză a operei; timp de patru ani textul în limba latină a mai cunoscut numeroase publicări, şi s-a tradus în limbile italiană, spaniolă, portugheză, franceză iar mai apoi cehă, chineză, greacă, germană, rusă, poloneză, şi ilirică.[7] Monografia lui James Brodrick nu face nici o referire la traducerea în limba maghiară – spre deosebire de enciclopedia lui Sommervogel (vol. I. p.1235) – care a apărut la destul de puțin timp după ediția în limba latină, în 1639, în traducerea lui Gáspár Tasi.[8]

---

[1] Carlos Sommervogel (ed.), *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus*, I., Brüsszel, 1890, 1231.
[2] Őry, op. cit., 115.
[3] Brodrick, op. cit., 411.
[4] Bellarmino, op. cit, p. 5 s.n.
[5] În cartea sa de rugăciune (*Imádságos könyv*, Graz, 1606) din cauza caracteristicilor genului iar în predicile sale admite că edificarea spirituală a credincioşilor este mai presus de polemica religioasă: "A' mostan támadot Tévelygések-ellen, mivel bévségesen írtam a' *Kalaúz*-ban és egyéb Harczoló könyveimben: nem akarom it kétszerezni írásimat" (Din cauză că am scris destul împotriva noilor idei greşite în *Kalaúz* şi alte cărți luptătoare: nu vreau să-mi repet aici scrierile) (*A keresztyén olvasókhoz.* (Cititorilor creştini), In: Péter Pázmány, *A' Romai Anyaszentegyház Szokásából, minden Vasarnapokra, es egy-nehány Innepekre, Rendelt Evangeliomokrúl, Predikacziok* (Predici din Evangheliile pentru duminici şi câteva sărbători, după obiceiul Sfintei Biserici din Roma), Pozsony (Bratislava), 1636. RMK I. 663.
[6] Mátyás Hajnal, care a polemizat în mai multe rânduri cu Pál Keresztúri, deşi în cartea sa devoțională *Szives könyvecske* (Cărticică de inimă, Bécs (Viena), 1629) comentează subiectul dogmatic atât de controversat al relației dintre grație şi libertatea umană, însă face acest lucru numai din perspectiva proceselor spirituale ale individului, fără să se refere măcar la chestiunile problematice.
[7] Brodrick, op. cit., 387, şi Sommervogel, op. cit., I. 1233-1236.
[8] Gáspár Tasi, *Elménknek Istenben föl-menetelérül a' teremtet állatok Garádichin. Robertus Bellarminus Jésuiták Rendiböl-való Cardinal könyvechkéje. Mellyet mostan Magyarúl irt és ki nyomtattatott Tasi Gáspár Bartfán. Klösz Jakab által, 1639 eszt.*, (Despre ascensiunea minții la Dumnezeu pe treapta ființelor create. Cărticica cardinalului din ordinul iezuiților Robertus Bellarminus. Scrisă acum în ungureşte şi tipărită de Gáspár Tasi la Bártfa, prin Jakab Klösz, în anul 1639), Bártfa (Barďejov, Slovacia), 1639. RMNY 1761. Manualul tipăriturilor maghiare vechi (*Régi Magyarországi Nyomtatványok*, vol. II. 1601-1635, Budapesta: Akadémiai, 1983, în continuare RMNY) preia, probabil pe baza datelor lui Gábor Tüskés, datarea greşită a operei lui Bellarmino la 1606.

Sursele referitoare la viaţa şi opera traducătorului le cunoaştem din cercetările lui Béla Holl[1]; puţinele sale poeme – printre care o parafrază biblică în hexametri – care dovedesc un versificator suplu, sensibil pentru formele epigramatice, au fost publicate în *Régi Magyar Költők Tára*.[2] Din datele biografiei merită atenţie în primul rând faptul că traducătorul, om laic dar cu educaţie iezuită, activând în anturajul Palatinului Miklós Esterházy, şi-a început traducerile de texte devoţionale în contextul ideii lui Miklós Telegdi, la sfârşitul sec. XVI; acesta a impus clericilor scrierea de predici şi texte polemice iar colegilor laici, instruiţi, scrierea operelor ascetice,[3] din moment ce publicul ţintă al literaturii ascetice este stratul laic al "oamenilor de rând".

Un alt detaliu important despre recepţia acestei lucrări, din punctul nostru de vedere, este faptul că iezuitul de origine transilvană, Gergely din Marosvásárhely, salvat de execuţie turcească prin intervenţia principelui Gábor Bethlen, a dăruit principelui scrierile mici ale lui Bellarmino, printre care şi *De ascensione mentis*, iar principele a fost încântat de această lucrare.[4]

Excurs:
Tendinţe de formare a limbii şi aspiraţii devoţionale

Studiul introductiv al lui Márton Tarnóc, scris pentru ediţia modernă a operelor alese ale lui János Laskai, explică avântul literaturii în limba maghiară de la începutul sec. XVII, prin influenţa spirituală a Principatului Transilvaniei. În sensul acesta perioada dintre accederea la tron a lui Gábor Bethlen şi campania poloneză a lui György Rákóczi II se caracterizează prin formarea unui program ştiinţific şi literar de limbă naţională foarte hotărât, condus în primul rând de predicatori protestanţi, absolvenţi ai facultăţilor străine şi care conecta munca a mai multe persoane într-un anumit context. Această prezentare concisă şi bine documentată îndeamnă totuşi la regândirea unei probleme importante: mulţi dintre autorii protestanţi enumeraţi de Tarnóc fac referire la prefaţa scrisă la traducerea lui Thomas à Kempis de Péter Pázmány, în care Arhiepiscopul de Esztergom îşi expune metodele folosite în timpul traducerii.[5] Este inutil să discutăm întâietatea vreunei confesii sau orientări teologice în formarea producţiei literare de limbă maghiară, care, în cele din urmă, a rezultat în situaţia în care "limba maghiară din evul mediu până în sec. XVII a parcurs un drum care, în condiţii istorice mai favorabile, ar fi condus mai repede la o dezvoltare literară care se poate observa în secolul XIX."[6] Însă, fără pericolul de a fi unilaterali, nu putem să ignorăm aspiraţiile literare catolice, în special iezuite sau legate de activitatea iezuiţilor.

---

[1] Béla Holl, op. cit., 99-104.

[2] *Régi Magyar Költők Tára* (Colecţia Poeţilor Maghiari Vechi), seria sec. XVII, vol. 8, 202-206. În continuare RMKT.

[3] Cf. Lukács Pécsi, *Szent Agoston doctornak, elmelkedö, magan beszellö, es naponkent valo imadsági* (Rugăciunile meditative, personale şi zilnice ale Sfântului Augustin), Nagyszombat (Trnava, Slovacia), 1591. Ediţia facsimilă editată de Péter Kőszeghy, studiu introductiv de Piroska Uray, Budapesta: Institutul de Istoria Literaturii a Academiei Maghiare – Biblioteca Academiei Maghiare, 1988, 13.

[4] Scrisoarea lui Gergely din Marosvásárhely către superiorul ordinului Muzio Vitelleschi la Roma pe 22. 09. 1618.: "Dedi libellos Illustrissimi Cardinalis Bellarmini Principi, mira delectatione perlegit *De ascensu mentis in Deum*. Item *De aeterna felicitate*, restat *Gemitus columbae*. Dicit se nunquam similem libellum legisse." Balázs–Fricsy–Lukács–Monok, op. cit., 1990. I/2, 329.

[5] Márton Tarnóc, *Bevezetés* (Introducere), In Márton Tarnóc (ed.). *Laskai János válogatott művei: Magyar Justus Lipsius*, Budapesta: Akadémiai, 1970, 13-61. p. 15-16. Textul respectiv al lui Pázmány: "Igyekeztem azon, hogy a' Deák bötünek értelmét hiven magyaráznám; a' szóllásnak modgyát pedig úgy eiteném, hogy ne lattatnék Deákból csigázot homalyossággal repedezetnek, hanem oly kedvesen folyna, mint-ha elöször Magyar embertül, Magyarúl iratott vólna." (M-am străduit să explic în mod fidel sensul literei latineşti; şi să găsesc un mod al expresiei care să nu pară fisurat şi obscur, ci să curgă atât de plăcut de parcă ar fi fost scris în ungureşte, şi de un maghiar de la bun început.) *A' Magyar orszagban leveö Keresztyeneknek, Istentül minden iót keuanok* (Prefaţă: Toate cele bune le doresc de la Dumnezeu pentru creştinii din Ungaria). Péter Pázmány, *Kempis Tamásnak Christus követeserül Négy könyvei* (Cele patru cărţi ale lui Thomas a Kempis despre imitaţia lui Hristos), Bécs (Viena), 1624. RMNY 1297.

[6] " (…) a magyar nyelv a középkortól a XVII. századig olyan utat tett meg, amely út szerencsésebb történelmi körülmények között előbb vezetett volna el egy olyan irodalmi felvirágzáshoz, mint amilyent a XIX. század felmutathat." Tarnóc, op. cit., 16.

Dintre acestea ne referim doar la câțiva autori, fără pretenția unei analize evaluative[1], care au tradus operele populare ale literaturii devoționale internaționale pentru a promova devoția personală; astfel, ar putea fi paralele textuale sau metodologice pentru analiza şi evaluarea operei lui Gáspár Tasi. Pe lângă traducerea lui Canisius de Gergely din Marosvásárhely, publicată de repetate ori, tot aici se încadrează deci şi traducerea operei lui Kempis de către Pázmány, chiar şi datorită comentariilor despre metodele sale de lucru, ca şi traducerea operei lui Joannes Bona în a doua jumătate a secolului, efectuată de István Tarnóczi. Lucrarea lui András Illyés, preot laic, este specială prin faptul că la traducerea maghiară a textului spaniol a lui Alonso Rodríguez se mai folosesc şi de variantele italiene şi latine ale textului respectiv. Iar Lukács Pécsi, care traduce în ungureşte şi publică încă la sfârşitul secolului anterior trei meditații mistice atribuite Sfântului Augustin, însă create în secolul XII (dintre care prima în rândul colecțiilor de meditații tipărite – Pécsi, op. cit.), este şi el probabil om laic.

Aceşti autori, în prefața sau dedicația operelor lor, întotdeauna reflectează asupra exigențelor cititorilor, la fel ca şi asupra dificultăților lingvistice sau de traducere întâlnite în munca lor.[2] Însuşi Gáspár Tasi invocă cititorii care râvnesc la hrană spirituală, însă nu cunosc limba latină sau o cunosc foarte puțin. el nu are, totuşi, nici un reproş la adresa lipsei terminologiei maghiare: aplică şi el o metodă foarte răspândită, explică termenul maghiar folosit în text prin expresia corespunzătoare în latină, pe marginea textului, pentru o mai bună înțelegere a textului sau chiar pentru a îndemna la inventarea de terminologii mai noi.[3] Valoarea lucrării sale nu constă în metoda în sine, ci în numeroşii termeni creați, termeni care sună foarte natural şi "ungureşte". Lista acestor termeni a fost alcătuită cu o respectabilă precizie de Béla Holl[4]; însă adevărata funcționalitate a acestei activități de creare de termeni poate fi observată numai prin analiza textului complet.

Practica traducerii în sec. XVII prezintă multe variante, de la transpuneri de precizie filologică până la prelucrări care de-abia amintesc de original. În această privință traducerea lui Gáspár Tasi corespunde cerințelor actuale ale unei traduceri de precizie ştiințifică, ba chiar le depăşeşte în anumite cazuri. Marginaliile, de exemplu, sunt şi mai punctuale decât în original: referințele biblice[5] sunt notate şi prin numărul versului, nu numai prin numărul de capitol, iar traducătorul chiar atrage atenția cititorului asupra acestui lucru, ca şi, de altfel, asupra practicii sale tipografice care iarăşi serveşte clarității cărții: subcapitolele (părțile) diferitelor "trepte" (*scala / garádich*), adică capitolele, sunt notate în textul principal, spre deosebire de notarea marginală, în originalul latin.

2. Cartea meditativă

Pe baza clasificării oferite de conținutul concepției estetice a literaturii[6], care pare să fie cea mai uzuală azi, meditația (împreună cu poezia ocazională, predica, rugăciunea, sau cântecul comunitar) poate fi încadrată în aşa-numita literatură uzuală, adică în acea grupă generică care, cu toate că se foloseşte de metode retorico-poetice, nu îşi constituie subiectul propriu, ci serveşte ideea despre care vorbeşte, astfel încât modul exprimării este influențat de scopul practic al textului.[7] Cu toate acestea, literatura premodernității este întotdeauna, într-o anumită măsură, o literatură uzuală, chiar şi în cazul în care receptarea de astăzi nu mai ia cunoştință de funcția pragmatică de odinioară

---

[1] O astfel de analiză a dezvoltării literaturii devoționale maghiare în: Tüskés, op. cit., 45-51.

[2] Un rezumat concis şi la subiect al chestiunilor legate de literatura de traduceri a secolului 17. în István Bartók, *"Sokkal magyarabbúl szólhatnánk és írhatnánk": Irodalmi gondolkodás Magyarországon 1630–1700 között* ("Am putea vorbi şi scrie mult mai ungureşte": Idei literare în Ungaria în perioada 1630-1700), Budapest, Akadémiai–Universitas, 1998, 283-294.

[3] Autorii catolici şi protestanți deopotrivă (Péter Pázmány, György Káldi, János Apáczai Csere, etc.) aplică aceeaşi metodă ori de câte ori tratează o problemă teologică sau ştiințifică în limba maghiară.

[4] Holl, op. cit, 104-105.

[5] Spre deosebire de practica uzuală, Tasi nu traduce citatele biblice de la sine, ci foloseşte traducerea lui György Káldi, ignorând însă, pe alocuri, caracteristicile ortografice ale acesteia, mai ales în privința punctuației, şi a folosirii minusculelor şi majusculelor.

[6] Descrierea acestei noțiuni nu este o sarcină uşoară, vezi József Szili, *Az irodalomfogalmak rendszere* (Sistemul noțiunilor de literatură), Budapest: Akadémiai, 1993, 124-167.

[7] Gert Ueding, *Historisches Wörterbuch der Rhetorik* III., Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1996, 587-588.

a textului.[1] De aceea, gradul de conştiinţă artistică articulată în formele uzuale literare este o perspectivă analitică şi evaluativă relevantă.

Textul prefeţei traducerii lui Gáspár Tasi numeşte căutarea lui Dumnezeu o datorie morală, indispensabilă pentru mântuire, întărind această chemare cu autoritatea Bibliei şi a tradiţiei bisericeşti.[2] Cunoaşterea lui Dumnezeu este posibilă prin reflectarea la lumea creată: "Omul poate să atingă cunoaşterea şi iubirea lui Dumnezeu prin lucrurile lui Dumnezeu, adică prin cele create de El".[3] Această abordare aproape pragmatică, care îşi are rădăcinile atât în tradiţia biblică cât şi în cea bisericească, prezintă de la bun început nişte legături teologice şi motivice variate, care nu au deloc caracter pragmatic. Această carte, în limitele retorice-generice ale meditaţiei, este de fapt o regândire, dintr-o perspectivă aparte, a unor probleme escatologice şi doctrinale ale dogmaticii catolice, cu concluziile morale trase din modul abordării subiectului. În interesul clarităţii şi al relevanţei acestor puncte de vedere, cartea constă din 15 capitole, după analogia numerelor psalmilor peregrinici[4] ai Bibliei; acestea sunt: simbolicele *garádich* (trepte) – treptele ierarhiei lumii create –, iar în cadrul acestora divizia de 7+8, iarăşi tradiţional simbolică, este bine perceptibilă. Astfel, tema primelor şapte capitole este omul şi lumea vizibilă care îl înconjoară, iar cea a următoarelor opt este sfera metafizicii: "Sufletul înţelept", îngerii, proprietăţile existenţiale şi acţionale ale lui Dumnezeu. Această structură exprimă, deci "pune în practică", şi prin proporţiile ei, tradiţia patristică în care numărul şapte se referă la zilele creării lumii, iar numărul opt, ca număr al fericirilor din Noul Testament, se referă la secretele pelerinajului din Vechiul în Noul Testament.[5]

Ideea conţinuturilor simbolice legate de numere se regăseşte şi în structura capitolelor operei-model, lucrarea speculativ-mistică a lui Bonaventura, *Itinerarium mentis in Deum*; aici însă structura este construită pe combinaţia 6+1. Acesta urmăreşte "itinerariul" atingerii lui Dumnezeu pe baza numerelor treptelor care conduc la tronul regelui Salomon (cf. 1 Regi 10, 19.: "avea şase trepte, şi partea de sus era rotunjită pe dinapoi" etc.), respectiv a numerelor abilităţilor sufletului, date de natură, distorsionate de păcate, şi reînnoite de graţia divină (senzaţie, imaginaţie, raţiune, intelect, inteligenţă, şi îndemnarea conştiinţei)[6], oprindu-se în permanenţă asupra importanţei efortului uman pentru evoluţie. În continuare, capitolul final, numărul şapte, descrie starea sufletului care şi-a atins scopul, liniştea intelectului, şi cufundarea sentimentelor în Dumnezeu.[7] Însă "itinerariul" ascederii sufletului la Dumnezeu, chiar şi în ciuda diferenţelor numerice, se situează paralel în cele două opere, la fel şi referirea la condiţiile externe ale scrierii lor (eliberarea de activităţile zilnice).

Bineînţeles, acel surplus de sens al acestor opere, care provine din conţinutul simbolic al numerelor de capitole, cel puţin printre coordonatele spirituale ale creştinismului, duce la experimentele exegetice ale Evului Mediu, la convingerea că Scriptura, cuvintele ei, au pe lângă

---

[1] ibid., 592. Epopeele, romanele, dramele etc. premoderne au oferit întotdeauna şi o "cunoaştere" despre lume, sau prezentau modelele *adevărat vs. fals*, *elevat vs. josnic*; sau chiar problematizau ierarhia socială.

[2] Tasi, op. cit., f. A1-7.

[3] „ember az Isten dolgai, az az, a' teremtet állatok-által, a' Teremtönek ismméretire és szeretetére felmehet" Tasi, op. cit., f. A6v. Traducerea este precisă şi concisă, deci vom cita textul maghiar şi în continuare.

[4] Titlul comun latin al colecţiei care începe cu psalmul 120. (119.) este *cantica ascensionum* sau *cantica graduum*, şi conţine cântecele de pelerinaj ale comunităţii de după captivitatea din Babilon. "Poate că tradiţia evreiască se referea prin această denumire la faptul că leviţii, cu ocazia anumitor sărbători, cântau aceşti psalmi pe cele 15 trepte semirotunde care duceau la poarta templului din Ierusalim." László Dobszay (ed.), *Zsoltárelmélkedések, zsoltármagyarázatok*, *Szent Ágoston és Maurus Wolter szövegei alapján* (Meditaţii şi explicaţii ale psalmilor, pe baza textelor lui Sfântul Augustin şi Maurus Wolter), Budapest, Editura Jel, 1996.

[5] Dobszay, op. cit., 196.

[6] S. Bonaventura, *Itinerario della mente in Dio – Itinerarium mentis in Deum*. Testo latino dell'edizione di Quaracchi–Firenze, Arezzo, 1987. „Iuxta igitur sex gradus *ascensionis* in Deum sex sunt gradus *potentiarum* animae, per quos ascendimus ab imis ad summa, ab exterioribus ad intima, a temporalibus conscendimus ad aeterna, sciliset *sensus, imaginatio, ratio, intellectus, intelligentia* et *apex mentis* seu synderesis scintilla. Hos gradus in nobis habemus plantatos per naturam, deformatos per culpam, reformatos per gratiam; purgandos per iustitiam, exercendos per scientiam, perficiendos per sapientiam." Bonaventura, *Itinerario 1, 6*, op. cit., 22.

[7] „… tanquam etiam *sex diebus primis*, in quibus mens exercitari habet, ut tandem perveniat ad sabbatum quietis". Bonaventura, *Itinerario 7, 1*, op. cit., 142.

sensul literal, *sensus litteralis*, şi un sens mai elevat, un *sensus spiritualis* – iar revelarea acestora este datoria exegezei şi a etimologiei. Din acest motiv s-au scris dicţionarele alegorice medievale, care explicau sistematic cuvintele Bibliei – nume proprii, substantive şi numere – , "fixând sfera sensurilor lor şi măsurând înţelesul lor, căutând astfel sensul spiritual al acestor cuvinte şi elucidând puterea lor spirituală"[1]. Atribuirea de sens provenind din exegeza Biblică a fost mai târziu extins, sau mai precis aplicat şi în scrierile devoţionale de inspiraţie biblică, precum am văzut şi în opera lui Bonaventura. Iar bine-cunoscutul interes al renovaţiei catolice în tradiţia medievală şi patristică, pe lângă încadrarea a multe alte elemente, include şi susceptibilitatea pentru "sensul spiritual" al lucrurilor percepute prin simţuri – cartea lui Bellarmino este o ilustraţie a acestui fapt.

Structura prezentată mai înainte consideră tripla cale a cunoaşterii lui Dumnezeu din teologia şi filosofia medievală, preluată de la Pseudo-Dionysios[2], atât de evidentă încât nici nu mai consideră necesar a se referi la aceasta, ci o aplică numai – bineînţeles, nu în mod linear, ci într-o structură tematică, cerută de logica argumentării.

În cele ce urmează, vom examina prezenţa textuală şi conceptuală a acestor trei căi, adică modul şi contextul interpretativ în care această carte meditativă prezintă perfecţiunile lumii.

În *Treapta a Doua* meditaţia vorbeşte despre "lumea mai mare", "care include comunitatea tuturor creaturilor"[3]: oferă o explicaţie cosmologică, bineînţeles pe baza imaginii biblice a lumii, se miră de podoabele şi varietăţii pământului şi ale mării, de frumuseţile creaturilor ("téremtett állatok"), se referă la puterea fără margini a Creatorului, care se manifestă şi prin calamităţi naturale. (32-62). Conţinutul următoarelor capitole se proiectează, în rezumat, în următoarea scurtă meditaţie: "Într-adevăr este mare frumuseţea câmpurilor verzi, a grădinilor cultivate, pădurilor încântătoare, mării liniştite, aerului curat, izvoarelor şi apelor curgătoare, oraşelor, şi a cerului strălucitor presărat cu nenumărate stele ca nişte pietre preţioase. În continuare, cât de mult ne delectează frumuseţea pomilor înfloriţi sau plini de fructe coapte, variatele forme ale patrupedelor, zborul păsărilor, înotul şi jocul peştilor! Ce să mai spun despre frumuseţea stelelor şi a Lunii, sau mai ales despre razele strălucite ale Soarelui, care prin răsăritul său bucură întreaga lume?" (55).[4] Treptele de la trei la şapte, aşadar, vorbesc în această ordine despre rotunjimea pământului, despre ape, aer, foc, şi corpuri cereşti, ajungând toate la aceeaşi concluzie care se poate formula printr-o singură propoziţie afirmativă: Dumnezeu a dat toate aceste bunătăţi şi "perfecţiuni"[5] creaturilor sale pentru ca "prin aceasta să se poată judeca bunătatea şi perfecţiunea creatorului" (40). Pe lângă faptul că autorul descrie lucrurile dând atenţie finalităţii manifestate în funcţionarea lor, el foloseşte în mod vizibil categoriile spiritualităţii ignaţiene atunci când sugerează atitudinea potrivită faţă de acestea: "Căci dragul şi milostivul tău Dumnezeu nu îţi porunceşte să te lipseşti de consolarea creaţiilor sale cât timp eşti în pelerinajul vieţii pământeşti, ba dimpotrivă, a creat totul ca să te servească: el îţi porunceşte doar să te foloseşti de ele în mod chibzuit şi cumpătat, împarte-le de

---

[1] Friedrich Ohly, "A szavak szellemi jelentése a középkorban" (Sensul spiritual al cuvintelor în Evul Mediu), trad. în maghiară Bernáth Árpádné, In József Pál (ed.) *Az ikonológia elmélete* (Teoria iconologiei), Szeged: JATE Press, 1997, 170.

[2] Cele trei căi aflate într-o relaţie dialectică: 1. Calea afirmativă (*via affirmationis vel attributionis*): perfecţiunile simple care se găsesc în lumea noastră (ex. înţelepciune, bunătate, frumuseţe, etc.) se pot afirma şi despre Dumnezeu. 2. Calea îndepărtării sau negării (*via remotionis vel negativa*): nu putem să afirmăm imperfecţiuni despre Dumnezeu (ex. supărat, invidios, etc.) şi nu putem să-I atribuim perfecţiuni care provin din modul de existenţă finit (ex. corporalitate/fizicalitate, gândire deductivă). 3. Calea gradaţiei sau eminenţei (*via eminentiae*): perfecţiunile atribuite lui Dumnezeu trebuiesc afirmate la un grad infinit (ex. Dumnezeu este înţelept într-un mod infinit şi inperceptibil, nu în modul finit al omului). In Béla Weissmahr, *Isten léte és mivolta* (Existenţa şi natura lui Dumnezeu), Roma, 1979, 129-136.

[3] Tasi, op. cit., 32.: „a' melly mindennémü teremtet-állatok közönségét magába foglallya". În continuare numărul paginii referite se va menţiona după citat.

[4] „Bizonyára nagy a' szépsége a' zöldellö mezöknek, meg-müvelt chinos kerteknek gyönyörü erdöknek, a' chendes' tengernek, a' tiszta levegö égnek, kifolyo forrásoknak, vizeknek, városoknak és a' meg-számlálhatatlan chillagokkal mint drága kövekkel meg-rakott tündöklö égnek. Továbbá melly igen gyönyörködtet bennünket a' meg-virágzot avagy meg-ért gyümölchökkel tellyes' termö-fák szépsége? a' négy-lábu állatok sok-fęle formái, madarak repüllési halak úszkálási, jáczodozási? Mit mondgyak a' chillagok és a' Hóld szépsęgérül, s-kiváltképpen a' Napnak az ö fęnyes súgárirúl, a' ki fel-kelésével meg-vidamittya az egész Világot?"

[5] Tasi foloseşte acest cuvânt ca şi un termen tehnic, fiindcă oferă şi varianta latină a termenului: *perfectiones*.

bunăvoie cu cei care duc lipsă, şi nu ele să te stăpânească pe tine, ci tu pe ele" (47)[1]. Citatul este o parafrază a punctului 23. a *Exerciţiilor spirituale*[2], în notele introductive ale exerciţiilor primei săptămâni, şi care stabileşte condiţiile posibilităţii mântuirii individuale.

Capitolele care discută cele patru elemente tradiţionale evidenţiază şi mai mult faptul că autorul examinează valoarea, perfecţiunea şi frumuseţea lucrurilor dintr-o perspectivă spirituală. El descrie pământul ca fiind, în primul rând, "fundamentul" lumii şi locul în care gravitaţia readuce corpul omenesc din aer. Concluzia lui metafizică, derivată din această evidenţă fizică este următoarea: "Astfel nici sufletul omului nu se poate împăca cu demnităţi aeriene, sau cu bogăţii noroioase, sau cu delicii ca apa, adică moi şi putrede, nici cu strălucirea ipocrită şi falsă a ştiinţei umane, ci numai cu Dumnezeu, care este ţinta sufletelor şi singurul loc real al liniştii lor" (69-70)[3]. În mod similar, şi a doua însuşire, aceea că pământul "este ca o buna Dădacă a oamenilor şi a altor creaturi vii" ("mint egy jó Daikája az embereknek és töb élö állatoknak", 65), duce la analogia că sufletul omului este grădina "semănătorului Divin" ("a' Mennyei mag-vetö embernek"), deci trebuie să se asigure că acesta nu va rodi ghimpi şi lipani (80). În cele din urmă pământul care dă roade de aur şi argint culminează în impunerea unei cerinţe morale concrete şi clare: omul să se străduiască să acumuleze bogăţii eterne în Cer, în locul celor efemere, adică să-i ajute pe cei care duc lipsă (81-87).

Simbolica liturgică a apei şi a focului este tradiţional bogată, iar simbolurile liturgice transmit învăţătura teologică într-o formă perceptibilă. Astfel, comentariul despre apă şi foc ca "elemente ale lumii" ("a' Világ *elementomi*", 88) şi proprietăţile lor, în comparaţie cu capitolul anterior, înclină mult în proporţiile ei către un discurs personal de formulare a tezelor spirituale şi teologice. Una dintre propoziţiile *Treptei a Patra* (*Negyedik Garádich*) formulează concis analogia care structurează întregul capitol: "Apa spală murdăria corpului, aşa şi Dumnezeu spală murdăria sufletului" („Elmossa a' viz a testi szennyeket: el-mossa Isten-is a' lelki mochkokat", 89). În *Treapta a Şasea* (*Hatodik Garádich*), pe baza proprietăţii focului de a arde lemnul, fânul şi puzderia, şi a purifica aurul şi argintul, autorul meditează asupra faptului că faptele rele nu pot suferi judecata lui Dumnezeu, deci ard ca lemnul, fânul şi puzderia, în timp ce "faptele bune şi perfecte rezistă focului judecăţii lui Dumnezeu" („jó és tekélletes chelekedetek az Isten itiletének tüzét meg-állyák", 150).

Din lipsă de spaţiu nu putem să analizăm în detaliu toate aceste paralele, însă considerăm că una dintre analogiile amintite merită să fie comentată mai amănunţit. Partea a şasea a capitolului, care aspiră la o mai bună cunoaştere a lui Dumnezeu prin "Meditaţie despre Ape şi în mod special despre izvoare" (*A' Vizekrül és kival-képpen a' kút-fökrül való elmélkedés*) porneşte din acea proprietate a izvoarelor că ele "nu depind de curgeri (râuri) fiindcă nu îşi iau apa de la acesta, ci are propria lui apă pe care o împarte şi cu alţii" („nem függ a' folyásoktúl, mert nem vött azoktúl vizet, hanem ö néki magába vagyon, és közli másokkal-is", 103). Această constatare duce în mod natural la continuarea ideii, în sensul în care Dumnezeu este izvorul vieţii, "fiindcă El nu şi-a luat fiinţa de la nici o creatură, dar totul ia de la El" („mivel ö semminémü állattúl nem vett lételt, ö tölle pedig mindenek vésznek", ibid.). În continuare urmează tratatul de ştiinţă divină preluată din teologia scolastică despre existenţa şi esenţa lui Dumnezeu – bineînţeles, fără preluarea metodelor ei de argumentare de a ridica şi combate cât mai multe posibile obiecţii. Pe margine se pot citi termenii preluaţi din originalul latin: *de Dei essentia est, esse et ipsa essentia est eius existentia*, care sunt preluate aproape *mot-à-mot* din *Summa* lui Toma de Aquino.[4] În traducerea lui Gáspár Tasi

---

[1] „Osztán a' te édes és kegyes Istened, nem paranchollya azt, hogy mig e' földön szarándokságban vagy-is, a' teremptet-állatok vigasztalásától tellyességgel meg-foszszad magadat, söt inkáb azért teremtet mindeneket, hogy szólgállyanak néked: hanem chak azt hadgya, s-azt paranchollya, hogy mértékletesen és józanon élly véllek, a' szükölködökkel örömest közöllyed, s-ne ök uralkodgyanak raitad, hanem te ö raitok"

[2] Ferenc Szabó, ed., *Loyolai Szent Ignác írásaiból* (Din scrierile lui Ignatius de Loyola), Roma, 1990, 78-79.

[3] „Igy az embernek lelke-is soha meg nem nyughatik a' levegö méltoságokban, avagy a' sárból-való gazdagságokban, vagy a' vizi, az az, púha, lágy és büdös gyönyörüségekben, sem az emberi tudománnak hamis és tettetes fęnyességében, hanem egyedül az Istenben, a' ki czéllyok a' lelkeknek, és egyedül valoságos helye nyugodalmoknak"

[4] Aquinói Szent Tamás (Toma de Aquino), *Summa theologiae – A teológia foglalata* (*Summa theologiae* – Rezumat al teologiei), I, q. 13, a. 11., Budapesta: Telosz, 1994, 440.: "esse Dei sit ipsa eius essentia".

propoziția sună în felul următor: „Semminémü állattúl nem vészen az Isten lételt, mert az Istennek ugyan valóságában-jár az, hogy légyen, és ugyan-azon-ö valósága, vagyonsága-is ö néki” (103).[1] Citind acum, această soluție de traducere deloc convențională ar putea părea greoaie, însă precizia şi formularea concisă prin care încearcă să exprime egalitatea existenței şi esenței lui Dumnezeu, prin crearea termenilor maghiari ai categoriilor tomiste, este întru totul evidentă.

Admirarea frumuseții şi ordonării lumii materiale are însă o dinamică interesantă: recunoaşterea entuziastă va deveni într-adevăr o “treaptă” (*garádich*) pentru sugestia – în spiritul a *via affirmationis* – că perfecțiunile aflate în lume se pot afirma şi despre Dumnezeu: “a înmulțit creaturile şi le-a dat bunătate şi perfecțiune pentru fiecare în parte, pentru ca astfel să se poată judeca bunătatea şi perfecțiunea creatorului”[2]. Însă, nu cumva Creatorul să se unifice cu creaturile sale, fiindcă aceasta ar fi panteism, autorul trage concluzia despre perfecțiunea creaturilor că sunt “toate efemere” (*mind veszendök*, 83), şi astfel, aplicând *via remotionis*, neagă implicit despre Dumnezeu acele limite care provin din finitate, ca de exemplu efemeritatea. Aplicarea metodei teologice are de asemenea o latură afectivă: dacă frumusețea pământească ne induce admirație, atunci finitudinea, efemeritatea acesteia trebuie să îndemne sufletul la conversie, la ignorarea “celor efemere”: “dacă aur, argint, sau perle, sau pietre prețioase îți apar în minte sau în fața ochilor, atunci spune în inima ta: este mai prețios Dumnezeul meu care mi S-a promis mie, dacă urăsc toate astea.”[3] Iar aici se regăseşte experiența teologică a *via eminentiae*, în sensul că “în ființa şi starea lui Dumnezeu sunt perfecțiuni infinite” („az Isten mi-vóltában és állattyában véghetetlen tekélletességek vannak”, 39-40).

Capitolele care se ocupă de lumea creată, perceptibilă prin simțurile noastre sunt înrămate de “treptele” unu şi opt, care se ocupă de omul ca şi *mundus minor*, respectiv de *sufletul inteligent* al omului. Adevărat, conform schemei structurale 7+8 prezentată anterior, această ultimă “treaptă” se leagă de contextul subiectelor metafizice: dar de fapt este o tranziție între cele două niveluri ale lumii, cu atât mai mult cu cât, în această ordine de valori, omul ca o imagine a Domnului aparține ambelor sfere. Iar faptul că această structurare nu este accidentală, este relevat de reflexiile introductive ale *Nyolczadik Garádich* (*Treapta a Opta*): “Până acum am luat la rând toate creaturile trupeşti, încercând să urcăm de la lucrurile create spre Creator. Dar găsim sufletul oamenilor mai presus de orice creaturi trupeşti, care printre toate creaturile însuflețite sunt cele mai joase, şi, între ei şi Dumnezeu, în afară de Sfintele Coruri Angelice şi ordinile lor, nu mai găsim nimic.”[4]

Baza celor două capitole despre om, care defineşte şi discursul acestora, este următoarea: “fiecare dintre noi este atât creatura lui Dumnezeu cât şi imaginea lui” („mindenik közzülünk mind teremtet állattya Istennek s-mind képe”, 1), iar meditația detaliată rezumă concluziile antropologiei aristoteliano-tomiste, incluzând şi câteva idei platonice. Textul se referă în mod evident la teoria tradițională a hilemorfismului atribuită lui Aristotel, după care cele două componente ale omului constând din trup şi suflet, *materia* şi *forma*, sunt indivizibile, în ciuda autonomiei lor.[5] Apoi însă, la tratarea separată a subiectelor, şi în special al trupului privit ca *materia*, se poate observa schimbarea registrelor mai populare şi mai ştiințifice.

Este interesant a examina relația reciprocă a părții doi şi trei din *Treapta Întâi* (*Elsö Garádich*). La început, vorbeşte despre miracolul clădirii corpului omenesc, ajungând la concluzia

---

[1] Aproximativ: “Dumnezeu nu îşi ia existența de la nici o creatură, fiindcă existența aparține esenței lui Dumnezeu, şi esența lui este însăşi existența lui.” (Traducerea încearcă doar să redea sensul textului maghiar, fără a sugera terminologia proprie lui Tasi).

[2] („meg-sokasítá a’ teremtet állatokat, és mindenikének jóságot és valami tekélletességet ada magán-magán, hogy abból itilet lehetne a’ teremtönek jóságárúl és tekélletességérül,” 40)

[3] („ha arany, ezüst, vagy gyöngyök, drága-kövek tünnek elmédben vagy szemedben, mondgyad szivedben: Drágab az én Istenem, a’ ki magát igérte nékem ha ezeket meg-utálom”, 41)

[4] („Mind a’ testi állatokon mentünk e’ koráig, midön elmélkedésünkel a’ teremtet dolgokrúl igyekeztünk a’ Teremtöhöz fel-menni. De már minden testi állatok méltosága-fölöt találllyuk az embereknek lelkeket lenni, mellyek a’ lelki állatok nemei között, leg-alachonb rendüek, kik között és az Isten között, az Angyali Szent Karoknál, és azok rendinél semmi egyebet nem találunk”, 209).

[5] Cf. Dorothea Sattler şi Theodor Schneider, “Teremtéstan” (Ştiința creării), In Theodor Schneider, ed. *A dogmatika kézikönyve* (Manualul dogmaticii) I., Budapesta: Vigilia, 1998, 197-198.

că cei care l-au creat nu sunt părinții ci Dumnezeu. În acest context găsim câteva referințe științifice, iar cu această ocazie atragem iar atenția asupra realizării lingvistice a traducătorului maghiar prin crearea de termeni tehnici: "câți mușchi[1], câte vene, câte tendoane, câte oase mari și mici sunt în corpul omenesc, câte feluri de fluide, câte curbe, și câte alte similare, care nu s-ar ști deloc dacă nu s-ar învăța din meșteșugul de *Doctor* care taie și desface cadavrele"[2] (5). Tonul entuziat al acestui fragment (și al contextului) pregătește deja avertismentul, folosind expresia "sufletul meu", care ar trebui să-l recunoască pe Dumnezeu în acest miracol și trebuie să se aplece în fața creatorului, al purtătorului și al hrănitorului său.

Partea a treia discută această temă dintr-o perspectivă opusă, găsind originile *materiei*, adică a "instrumentului existenței" ("a lételnek eszközi", 9) în țărână, iar mai apoi în originea acestuia – în nimic: "acel noroi sau țărână s-a făcut din nimic, nu din altceva" ("az a' sár, avagy por-is nem egyébböl, hanem semmiböl let", 10), pentru ca, și pe această cale, să atragă atenția sufletului asupra creatorului său, îndemnându-l astfel la umilință. Partea a patra face încă un pas: acesta se ocupă de forma esențială a omului – sufletul, spunând că este nemuritor – "imaginea lui Dumnezeu –, și este format și descris pe modelul și asemănarea lui Dumnezeu" ("az Istennek képe, s-az Istenségnek példájára s-hasonlatosságára vagyon ki-nyomva, és ábrázolva", 15). Omite aici detalierea imaginii dumnezeiești (amânând-o pe aceasta până la *Treapta a Opta*), însă pe lângă prezența evidentă a diviziei aristoteliene este imposibil să nu observăm urmele gândirii platonice în concepția lui, care permite un anumit dualism etic[3]: "nu trebuie să asculți în toate treburile tale de ce spune legea trupului, ce consideră simțurile tale a fi bun, ce îți sugerează lumea, ce îți propun prietenii, și cu atât mai puțin de ce îți spun lingușitorii; ba fi surd la toate acestea, și ascultă numai de voința Domnului Dumnezeului tău"[4]. Această bine-cunoscută abordare își poate trage originea din deferențierea de ordin existențial și valoare, afirmate în mod tacit între trup și suflet.[5]

Folosirea dialectică a căii afirmative, negative și a gradațiunii este cea mai nuanțată în comentariile *Treptei a Opta*, în care meditează despre "sufletul deștept" – în terminologie scolastică *anima rationalis seu intellectiva*, iar în terminologie contemporană *suflet rațional* sau *inteligent*[6]. În gândirea medievală această "parte" poartă cel mai mult natura omului ca imagine divină. Acest "animal însuflețit nu este trupesc, și nu este făcut din nici un fel de instrument, ci este creat de Dumnezeu" ("tulaidonképpen lelki-állat, nem testi, sem pedig semmi eszközböl nem lészen, hanem az Istentül teremtetik", 211), și din această perspectivă se aseamănă lui Dumnezeu; însă "Dumnezeu este suflet necreat și creator; dar sufletul nostru este animal însuflețit creat: aceasta este o diferență infinită între animalul însuflețit care e sufletul nostru și sufletul care este Dumnezeu".[7] Aceste enunțuri se formulează la începutul *treptei*, servesc ca și călăuza structurii concepționale și retorice. Părțile comentează la rând proprietățile esențiale ale omului: printre altele eternitatea, inteligența, sensul moral al sufletului (așa-numitul *syntheresis*), voința liberă; arată originea divină a acestora,

[1] Pe margine: *musculi*. (Tasi folosește un termen maghiar creat de el însuși).

[2] Pe margine: *Anatomia*. (Aici Tasi folosește o metodă de descriere, nu un termen anume). În original: „az emberi testben menyi inas-hús vagyon, menyi erek, menyi inak, menyi öreg menyi apro chontok, hány-fele nedvességek, menyi hailások, és sok egyéb effélek, a mellyeket egy-chepnyére sem tudnak külömben, hanem-ha a' hólt test-metéllö, és felbonto *Doctori* mesterségböl tanullyák"

[3] Cu toată că în gândirea scolastică omul întreg este alcătuit din unitatea strânsă a trupului cu sufletul, dar cum *forma* înseamnă totodată și esență, trupul poate părea mai puțin esențial decât sufletul în starea noastră de om. Consecința etică, de fapt esența dualismului etic, constîn faptul că dorințele noastre mai ordinare le considerăm de origine trupească, iar cele mai înalte de origine sufletească. Cf. István Előd, *Katolikus dogmatika* (Dogmatica catolică), Budapesta: Societatea Szent István, 1978, 144.

[4] „szükség minden dolgokban nem azt halgatnod mit mond a' test Törvénye, mit itillyenek az érzékenségek jónak, mit jovallyon e' Világ, mire tanáchollyanak Atyád-fiai, és annál-is inkáb mit mongyanak a' hizelkedök; hanem megsiketüly mind ezekre, és chak-egyedül a' te Urad Istened akarattyára figyelmez", 20.

[5] Aceasta este baza conceptuală a genului *certamen*, atât de răspândit în Evul Mediu și re-descoperit în era barocă, disputa trupului cu sufletul după moarte, despre responsabilitatea damnației apropiate.

[6] Sattler-Schneider, op. cit., 198.

[7] „az Isten teremtetlen lélek és teremtö; de a' mi lelkünk teremtet lelki-állat: kiböl véghetetlen külömbség következik a' lelki állat közöt, melly a' mi lelkünk, és a' lélek közöt a' ki az Isten" (211–212).

subliniind în acelaşi timp diferenţa esenţială care există între proprietăţile efemere şi calităţile divine infinite.

Partea a treia, de exemplu, vorbeşte despre faptul că "sufletul omului a fost împodobit de lumina raţiunii" ("felékesitetet az embernek lelke, értelemnek világosságával", 213–214), iar după aceea enumeră semnificaţiile lui: sufletul nu percepe doar ceea ce ajunge la el prin simţuri, dar poate să se şi distanţeze sau să tragă concluzii din cauze, este capabil să interpreteze semnele pe care le percepe şi chiar să-l atingă pe Dumnezeu prin activitatea raţională. Pe baza acestora, autorul declară: "Este o mare cinste pentru suflet faptul că e se aseamănă cu Dumnezeu" („Nagy méltosága azért ez a' léleknek, a' melly által hasonló az Istenhez", 215). Constatarea care conţine în mod latent şi *via attributionis* se referă imediat şi la diferenţele de ordin existenţial: "sufletul este doar împodobit de lumina raţiunii. Dar Dumnezeul este însăşi lumina şi raţiunea" ("a' lélek az értelemnek világosságával chak fel-ékesitetet. De az Isten maga a' Világosság és értelem", ibid.). Iar toate acestea cuprind ideea scolastică potrivit căreia realul creat este o realitate *participantă* în existenţă (*esse participatum*)[1].

Continuarea se construieşte în acelaşi timp pe metoda *via remotionis*, negând calităţile efemere în legătură cu Dumnezeu, şi pe cea a *via eminentiae*, cu gradaţia infinită a perfecţiunilor atribuite lui Dumnezeu: "Sufletul chibzuieşte despre lucrurile existente pe baza cauzelor; şi, pe baza lucrurilor existente despre cauze şi cu această chibzuinţă, vânează ştiinţa cu mare dificultate. Dar Dumnezeu dintr-o singură privire înţelege perfect şi clar totul. (…) Sufletul duce lipsă de o mulţime de lucruri ca să-şi exerseze starea minţii lui, ca de exemplu de lucruri supuse simţurilor[2], dar şi de imaginea şi imaginaţia lor[3], şi de meditaţie asupra acelei imagini[4] şi multe lucruri similare: dar Dumnezeu nu duce lipsă de nimic, pentru că totul este substanţa sa, chiar şi raţiunea este substanţa sa."[5] Citatul exprimă bine diferenţa esenţială dintre cunoaşterea modului de existenţă finit şi infinit, la fel ca şi înţelesul perfecţiunii bazate pe modul de existenţă infinit: de exemplu, gândire pe bază de cauzalitate, însuşire de cunoştinţe cu ajutorul simţurilor. Specificitatea textului maghiar de a traduce termenii tehnici prin parafrazări, astfel încât acestea să conţină cele mai importante elemente ale termenului latin, apare şi de această dată.

Am menţionat mai sus că al treilea bloc al *treptelor* se ocupă de teme metafizice. Capitolul nouă discută despre natura îngerilor, ("creatură însufleţită complexă şi perfectă" – "egész és tekélletes lelki állat," 241), abilitatea de a înţelege ("înţelege totul printr-o singură privire" – "chak egy tekintettel lát mindeneket által," 243), puterea lor, independenţa de legile fizicii ("chiar şi cu subtilitatea[6] ei de fapt imită atotprezenţa Domnului" – "hatható-vékonságával-is alkalmasęnt követi az Istennek mindenüt-valo-jelen-létét," 251), demnitatea lor, iar în sfârşit "oficiul" lor ("hivatallyok"), toate acestea în comparaţie cu proprietăţile omeneşti. Capitolul foloseşte în cea mai mare parte surse biblice, iar în proporţie mai mică surse patristice; acesta se încheie cu o *adhortatio* amintind de retorica predicii, cu referire la rolul îngerilor în istoria mântuirii: "Să-i iubească deci oamenii cu frica lui Dumnezeu pe concetăţenii lor, pe sfinţii Îngeri; iar cei fără Dumnezeu să se

---

[1] Cf. Pál Kecskés, *A bölcselet története* (Istoria filozofiei), Budapesta: Societatea Szent István, 1981, 207.

[2] Pe margine: *Objectus*. ("érzékensęge-alá vetet dolog")

[3] Pe margine: *Species*. Aceasta însă este probabil greşeală de tipar, întrucât pe pagina 288. aceeaşi expresie maghiară este tradusă ca şi *Imaginatio*, şi aceasta este expresia latină corespunzătoare. ("képölködés")

[4] Pe margine: *Phantasma*. ("elméjében való forgatása")

[5] ("A' lélek az okokból okoskodik a' lett dolgokról; és a' meg-lett dolgokból az okokrúl, és azzal az okoskodással vadászsza nagy fáradsággal a tudománt. De az Isten chak egy tekintetével egyszer s-mind meg-ért tekélletesen és világosan mindeneket. (…) A lélek sok dolgok nélkül szükölködik hogy az ö értelmének állapattyát gyakorolhassa, úgy-mint, valamellyik érzékensęge-alá vetet dolog-nélkül, és arrúl való kép és képölködés, és annak a képnek elméjében való forgatása-nélkül, és egyéb effélék nélkül: De az Isten semmi nélkül nem szükölködik, mert ö néki az ö tulaidon állattya[5] mindene, söt értelme-is a' maga állattya ö néki", 215–216)

[6] Pe margine: *Subtilitate*. Termenul maghiar folosit de Tasi ("hatható-vékonság") este acceptat în mod convenţional, căci acesta apare într-un context asemănător şi într- una dintre predicile de Paşti al lui György Káldi, cu acelaşi termen latin pe margine: *subtilitas*. In György Káldi, *Az Vasarnapokra-valo Predikatzioknak Elsö Resze* (Prima parte a predicilor pentru duminici), Pozsony (Bratislava), 1631, 527. RMNY 1509. Limbajul teologic contemporan vorbeşte în acest context de trup spiritual sau pneumatic, cf., Előd, op. cit., 689.

îngrozească de puterea Îngerilor, de servitorii supărării Domnului Atotputernic, din mâna cărora nimeni nu îi mai salvează."[1]

Începând cu *Treapta a Zecea* (*Tizedik Garádich*), cărticica ia o nouă întorsătură tematică. Tema ei de până acum a fost lumea creaturilor; acum însă ridică problema unei dileme irezolvabile cu care teologia se confruntă permanent: în ce măsură este posibilă cunoaşterea lui Dumnezeu prin meditaţia despre lumea creată? Acest bloc al *treptelor* pare să depăşească sfera delimitată de titlul cărţii; monograful lui Bellarmino din sec. XX menţionează acelaşi lucru, referindu-se la faptul că autorul a fost nemulţumit de titlul cărţii sale.[2] Citind însă opera ca un întreg, impresia noastră este că aceste capitole se încadrează în mod organic în raţionamentul cărţii: arată cum îşi atinge scopul, respectiv ce fel de scop îşi atinge meditaţia despre "animale create".

Cele şase capitole care prezintă esenţa, puterea, înţelepciunea teoretică şi practică, îndurarea şi judecata dreaptă a lui Dumnezeu au aceeaşi structură: ele discută fiecare însuşire divină pe baza "lăţimii", "lungimii", "înălţimii" şi "adâncimii" acestora[3], atribuind, bineînţeles, acestor direcţii un surplus de înţeles metaforic. Referindu-se la Sf. Augustin, în acelaşi timp, autorul precizează că cele patru direcţii împreună simbolizează forma crucii ca instrument al mântuirii. În continuare, le mai asociază şi un alt sens simbolic, care se referă la consecinţa mântuirii: "fiindcă, deşi în ochii oamenilor crucea pare îngustă, scurtă şi mică, aceasta şi-a răspândit braţele din Orient până în Occident, şi din Nord până în Sud, adică şi-a vărsat gloria, prin predica Apostolică, în locuri îndepărtate şi a slăvit-o până în Ceruri, deschizându-l ca şi cu o cheie, pentru cei aleşi şi a coborât în infern, închizându-l pentru totdeauna pentru aceşti aleşi."[4]

Treapta a Zecea, care urmăreşte, ca şi până acum, modelul concepţiei tomiste, şi care se ocupă de "creatura lui Dumnezeu", identifică lăţimea esenţei divine cu imensitatea Domnului (*immensitas*), lungimea cu eternitatea Lui (*aeternitas*), înălţimea cu atotputernicia (*omnipotentia*), şi adâncimea cu incomprehensibilitatea Lui. (*incomprehensibilitas*). *Treapta a Paisprezecea* (*Tizennegyedik Garádich*) arată lăţimea milei Domnului în faptul că numai El poate lua mizeria şi lungimea în răbdarea Lui, înălţimea în îndurarea Lui, iar adâncimea în faptele sale bune. În fine, *Treapta a Cincisprezecea* (*Tizen-ötödik Garádich*) vede lăţimea dreptăţii divine în natura sa universală, lungimea în devotamentul Domnului, înălţimea Lui în activitatea sa de a răsplăti, iar adâncimea Lui în cel de a pedepsi. Limitele acestei lucrări nu permit o analiză detaliată a sensurilor secundare ale acestui univers lingvistic, însă chiar şi fără o astfel de analiză se evidenţiază faptul că însuşirile divine legate de aceste direcţii spaţiale simbolice nu sunt deloc accidentale: este destul să ne gândim doar la imaginile tradiţionale ale raiului şi infernului, care corespund structurării înălţime-adâncime din ultima *treaptă*.

Modul de abordare nu se schimbă radical în comparaţie cu tratarea capitolelor precedente despre creaturi, din moment ce însuşirile esenţiale ale eternului Dumnezeu pot fi înţelese, într-o anumită măsură, numai în comparaţie cu cele observate în lumea creată. La fel se procedează şi în partea a cincea a *Treptei a Zecea*, în care meditează asupra măreţiei lui Dumnezeu, comparând "noblеţea naturii sale" ("természetinek nemességét", 287) cu ordinea ierarhică a creaturilor. Baza comparaţiei este finitatea lucrurilor create cu care se confruntă măreţia infinită a Domnului. Opoziţia finit-infinit se realizează şi în acest caz cu ajutorul categoriilor aristoteliene şi tomiste: aceasta arată că, în timp ce creaturile există în combinaţia potenţiei (*potentia*) şi acţiunii (*actus*),

---

[1] "Szeressęk tehát az Isten-fęlö emberek az ö Polgár-társaikat a' szent Angyalokat: irtózzanak az Istentelenek az Angyalok hatalmától, a' minden-haló Isten haragjának szólgáltatóitúl, kiknek kezekböl senki öket ki-nem szabadithattya" (269).

[2] Brodrick, op. cit., 386-387.

[3] "szélessęge", "hoszszasága", "magassága", "mélysęge". Ideea provine probabil de la Bonaventura, op, cit., 32. "Magnitudo autem rerum secundum molem longitudinis, latitudinis et profunditatis"…

[4] „mert noha az emberek szemeinek a' kereszt keskenynek, rövidnek, és alachonnak látczik: mind-az-által ki-terjesztette valoságosan karjait egész Nap-kelettül-fogva Nap-nyúgatig, és északtúl-fogva Délig, az az, meszsze ki-öntötte az ö düchösęgét az Apostoli predikállással, és fel-magasztalta tetejét mind a' felsö égig, a' mellyet kólch-gyanánt meg-is nyitot a' választottaknak, és bé-hatot szintén a pokolig, a' kit ugyan ezen választottaknak bé-is zárlot örökké" (273–274).

Dumnezeu este acțiune pură (*actus purus*).[1] Citǎm fragmentul corespunzător iarăşi pe motivul metodei de traducere: "Dumnezeul este singurul (*purus actus*), adică creatură perfectă care nu poate fi mai bun în perfecțiunile sale, deci nu poate fi nici mai înțelept, nici mai puternic, nici mai mare sau mai bun decât este".[2] Noțiunea de *actus purus* al lui Dumnezeu l-a pus pe Tasi într-o poziție atât de dificilă încât s-a referit la aceasta chiar şi în Scrisoarea de Dedicație: traducerea literală ar face textul de neînțeles[3], astfel a decis să păstreze termenul latin în textul principal, cu atât mai mult cu cât şi originalul continuă cu explicația termenului. A tradus însă în ungureşte termenii din continuarea meditației. Aici vorbeşte despre relația cauzală dintre Dumnezeu şi creaturile sale: "El este prima şi cea mai eficientă[4] cauză a tuturor creaturilor; cauza exemplară[5] şi cauza finală[6] din care toate lucrurile provin".[7] Termenii uzuali contemporani sunt în ordinea corespunzătoare: cauză eficientă, cauză exemplară, cauză finală, însă nici variantele lui Tasi nu sunt mai prejos de acestea.

3. Genul

După ce am urmărit structura şi tematica cărții meditative a lui Bellarmino şi am analizat traducerea în relația ei cu originalul, am putut constata, printre altele, faptul că tematica cărții este, în parte pe baza operei lui Bonaventura, ideea de creare din Biblie: în acest sens lumea vizibilă se referă la Dumnezeu, este "parafa" (*vestigium*) lui; iar contextul conceptional teologic este Toma de Aquino şi scolastica nouă, fără a cita însă textual opera Doctorului Angelic.[8] Despre calitatea traducerii, în chip de concluzie, putem spune că Tasi a reuşit să creeze un text maghiar într-un stil curgător şi uşor de citit, iar în materie de termeni tehnici, realizarea lui poate fi considerată o inovație individuală semnificativă a limbii. Formările de cuvinte noi, cu care încearcă să redea cât mai precis sensul termenilor originali, de cele mai multe ori se incadrează atât de bine în text, încât noutatea lor este greu de observat.[9] În cele din urmă, vom examina modul în care criteriile genului influențează abordarea temelor teologice, şi nu în ultimul rând chestiunea dacă traducerea maghiară ar putea avea şi alte funcții decât originalul.

Pe baza definiției genului meditației dată de Klára Erdei, *sine qua non*-ul meditației ca o formă devoțională legată de o formă literară este interiorizarea secretului credinței impersonale, legătura dintre mărturia subiectivă şi confesia obiectivă. În acest sens, meditația se află la limita misticii şi dogmaticii, iar scopul lui este, în această ordine de idei, elevarea sufletului la Dumnezeu, experiența divină în adâncul sufletului.[10] Literatura meditativă este deci fie fixarea în scris a acestei

---

[1] Cf. Pál Bolberitz, *Szent Tamás élete és művei* (Viața şi opera Sf. Toma de Aquino), in Pál Bolberitz, Ferenc Gál, *Aquinói Szent Tamás filozófiája és teológiája* (Filosofia şi teologia Sf. Toma de Aquino), Budapesta: Ecclesia, 1987, 46.

[2] „az Isten egyedül (*purus actus*) az az, ollyan tekélletes állat a' ki meg-nagyobbúlhatatlan minden tekélletességében, úgy-hogy se bölcheb, se hatalmasb, se nagyob se jób nem lehet annál a' mint vagyon" (288).

[3] „…ez illyen Deák szók és *terminus*ok közzül vannak ollyak-is, mellyeket ha úgy mondana-ki ember magyarúl a' mint a' szók értelme vagyon magokba, igen távúl járna azoknak értelmétül: Példának okáért hozok elö eggyet bennek *Deus est actus purus* [*Pag. 288.*]: Ha szórúl szóra igy mondom-ki; *Az Isten tiszta chelekedet*, és ezen a' szóchkán (*tiszta*) értem a' tisztaságot, egy-chepnyire nem találom értelmét, mert nem azt, hanem sokkal külömb értelmü méllyeb dolgot tészen, a' mint ot meg-tetczik." 4–5. (Printre cuvintele şi termenii latini sunt şi dintr-aceia care, dacă omul ar traduce în ungureşte după propriul sens al cuvintelor, ar ajunge foarte departe de înțelesul lor: ca şi exemplu, *Deus est actus purus* [*Pag. 288.*]: Dacă spun aşa cuvânt cu cuvânt: *Dumnezeul este acțiune pură*, şi prin acest cuvânt (*tiszta* 'pur') înțeleg 'curat', nu îi găsesc înțelesul pe departe, fiindcă nu înseamnă aceasta, ci un lucru de mai mare adâncime cu sens mult mai specific, după cum se vede acolo).

[4] Pe margine: *Causa efficiens*.

[5] Pe margine: *Exemplaris*.

[6] Pe margine: *Finalis.*

[7] „ö minden állatoknak leg-elsö, és leg-felsöb szerzö-oka; eredet-példájok-béli és végsö-oka-is, a' mellyért mindenek lésznek" (289)

[8] Este un fapt binecunoscut că iezuiții, şi chiar Bellarmino însuşi, au acceptat după lungi deliberări, la elaborarea concepției unitare a curiculei iezuite, moştenirea teologică şi metodologică a lui Toma de Aquino, dar fără a-l numi autoritate unică. Cf. Szabó, *A teológus Pázmány…*, 42-54.

[9] Bineînțeles, nu vrem să spunem că toți termenii care apar în textul său sunt crearea lui individuală – n-ar fi deci fără interes să încercăm să detectăm originea termenilor creați şi folosiți de Tasi.

[10] Klára Erdei, *Auf dem Wege zu sich selbst: Die Meditation im 16. Jahrhundert: Eine funktionsanalytische Gattungsbeschreibung*. Wiesbaden, In Kommission bei Otto Harrassowitz, 1990, 3; 46.

experienţe sirituale, fie un material auxiliar menit să ajute sanctificarea individului prin lectură, fie combinaţia acestora.

Natura informativă şi personală a *De ascensione mentis* este deopotrivă evidentă. În părţile anterioare ale analizei ne-am ocupat mai mult de latura a doua, însă nu putem să omitem faptul că abordările instructive apar întotdeauna într-un orizont moral, sau – şi mai interesant – spiritual. Prima parte a *Treptei a Treia* trata despre faptul că pământul, ca "fundaţia" lumii, rodeşte (şi) stânci, care sunt semnele lui Dumnezeu. Această idee este dezvoltată în partea a doua, numai pe plan spiritual, pornind de la metafora casei sufletului fundată pe Dumnezeu ca şi pe o stâncă. Dacă este acesta adevărat, adică: "dacă crezi tare în Dumnezeu, dacă toată încrederea ta este în Dumnezeu, dacă eşti înrădăcinat în iubirea lui Dumnezeu, şi ţi-ai făcut acolo fundament (…), fii convins că nici răutăţile spirituale de deasupra noastră, nici dorinţele trupeşti de dedesubtul nostru, nici duşmanii din casa noastră care ne asediază din lături (…) nu vor avea stăpânire peste noi, cu nici o putere a lor".[1]

O formulare frecventă a cărţii, auto-adresarea "én lelkem" (sufletul meu) ar putea fi şi o formulă formală, sau reflex legat de criteriile genului; însă tonul personal are în text şi urme mai puţin convenţionale: acestea sunt adevăratele mărturisiri personale în care autorul "îndrăzneşte" a-şi arăta slăbiciunea în public, bineînţeles cu nişte influenţe adhortative. El scrie despre înclinaţia spre răutate a firii umane pe baza Rom. 7,19[2]: "Cine este printre noi care nu observă aceasta în sinele ei? Vreau să-l ador pe Dumnezeu cu toată atenţia, şi îi poruncesc imaginaţiei mele, când mă apuc de rugăciuni, să nu se aventureze în alte locuri şi să nu mă atragă spre alte gânduri şi nu pot să-l menţin în datoria lui, iar când m-aş aştepta mai puţin, atunci îmi dau seama că imaginaţia mi-a jucat feste, şi întrerupând de mult rugăciunea, am trecut de mult la alte gânduri".[3]

Această prezenţă simultană textuală a *doctrina* şi *pietas* este desigur în acord cu programul spiritualităţii iezuite, care se manifestă şi pe parcursul educaţiei, însă apare în mod marcant şi în aşa-numita *retorică iezuită* ca o nouă relaţie între ştiinţă şi stil.[4] Iar în ceea ce priveşte publicul – cititorii de atunci – nu este deloc exclus, cunoscând programul apostolic al iezuiţilor, că se iau în considerare laicii ca strat de destinaţie[5], iar traducerea maghiară s-a făcut în primul rând pentru aceştia.

Cartea lui Roberto Bellarmino diferă, în acelaşi timp din mai multe puncte de vedere, de clişeele obişnuite ale unei meditaţii (şi mai exact de ale unei meditaţii iezuite). Tematica abordată nu este dintre cele mai la modă, fiindcă nu tratează teme biblice, suferinţele lui Hristos, sau cele patru lucruri finale. Textul său, care prezintă în multe locuri influenţele *Exerciţiilor spirituale* ale lui Ignatius de Loyola, are o dinamică aparte a argumentării raţionale şi afectivităţii care o însoţeşte, demnă de o analiză mai detaliată.

În fine, o viitoare elaborare a retoricii meditaţiei – în cazul în care se poate vorbi despre o retorică separată, legată de gen, a meditaţiei – va trebui să acorde atenţie, pe lângă factorii funcţionali, şi criteriilor lingvistice şi formale ale acestui echilibru raţional-emoţional sau chiar tradiţiilor acestora, bineînţeles în contextul sistemului retoricii clasice (clasicizante).

Traducere de Emese G. Czintos

---

[1] „az az, ha Istennek erössen hiszész, ha tellyes bizodalmad Istenben lészen, ha Istennek szeretetibe meg vagy gyökerezve, és abban fondamentomot úgy vetettél (…), bátorságos légy, hogy sem a' lelki gonosságok kik fölöttünk vannak, sem a' testi kivánságok, mellyek alattunk vannak, sem házunkbéli ellenségink, kik óldalul ostromólnak (…), te raitad semminémü erejekkel hatalmat soha nem vesznek" (73–74).

[2] "Căci binele, pe care vreau să-l fac, nu-l fac, ci răul, pe care nu vreau să-l fac, iacă ce fac!"

[3] „S-kichoda közzülünk a' ki ezt magában nem tapasztallya? akarom az Istent figyelmetesen imádnom, és parancholok az én képölködésemnek midön az imádkozáshoz kezdek, hogy sohová ki ne vándorollyon, és engem más gondolatokra ne vonnyon, s-meg nem tarthatom hivatallyában, és mikor leg-inkáb nem vélném, akkor vészem eszembe hogy meg jáczottatot képölködésem, és az imádságot fęlbe hagyván, régen más gondolatokra mentem" (225).

[4] Mai pe larg: Ueding, op. cit., IV, 720-721.

[5] Îmbogăţirea cunoştinţelor religioase ale laicilor sub forma catehezei şcolare şi ecleziastice a fost impusă şi de sinodul din Trento. Referitor la aceasta, vezi Hubert Jedin, *Geschichte des Konzils von Trient*. Freiburg, 1957, II, 83-103.

Variațiile discursului funerar
– Predicile rostite la mormântul lui Ferenc Rhédey –

Katalin Luffy
Biblioteca Centrală Universitară
„Lucian Blaga" Cluj-Napoca

Introducere

Ceremonia funerară este una dintre tipurile de evenimente care concentrează proprietățile mentalității unei epoci. Modul de celebrare a funeraliilor se aseamănă şi în epoca premodernă cu cel al secolelor precedente însă, pe lângă păstrarea formelor principale, ritualul arată unele variații de la o epocă la alta: "Schimbarea era legată în primul rând de formarea ideilor despre moarte".[1] Monitorizarea acestor schimbări nu este acum datoria noastră, ceea ce ne interesează în organizarea funeraliilor este acel moment textual care transformă înmormântarea într-un eveniment, într-un instrument al reprezentației. Acest lucru poate fi observat în primul rând în predicile funerare (dar nu numai, dacă ne gândim la epitafuri, *chartae* funerare, agende bisericeşti, cărți de ritualuri).

Genul predicii funerare în secolul XVII a avut deja o istorie de câteva secole. Chiar şi în momentul formării sale, acest gen avea proprietăți – provenind din natura ocazională a acestuia – pe care o simplă predică duminicală nu le putea nicicând experimenta. În timpul unei ocazii funerare elogiul decedatului ocupa în discursul funerar un spațiu cel puțin la fel de extins ca şi consolarea familiei şi a credincioşilor prin învățătura vieții de apoi; rezolvarea acestei probleme a oferit oratorului posibilități foarte variate, posibilități care s-au folosit în diferite feluri de la o epocă la alta.

Cercetarea predicii funerare din mai multe puncte de vedere – cel al literaturii, sociologiei, sau istoriei artei, etc. – a debutat în mod programatic în Germania, cu decenii în urmă. Analiza sistematică s-a făcut în mod interdisciplinar, semnalând astfel faptul că această arie de cercetare poate fi abordată din mai multe perspective. Cu toate că cercetările de agest gen[2] nu lipsesc nici din istoriografia maghiară chiar şi de dinainte de cartea lui Gábor Kecskeméti[3], analiza acestui subiect nu este completă nici pe departe, iar semnele circulației interdisciplinare a rezultatelor de până acum sunt şi ele foarte sporadice.

Cu toate că predicile funerare maghiare nu se pot compara cantitativ cu cele scrise pe teritoriul german,[4] acestea formează totuşi o parte semnificativă a literaturii de predică maghiară. Deci analiza întregului corp textual nu poate fi completată aici din motive cantitative; Kecskeméti Gábor a parcurs deja acest material pe baza unui anumit punct de vedere. Dar vom încerca aplicarea unui mod de lectură care nu poate fi subordonată unei abordări monografice: o abordare care va fi cerută de textul în sine, arătându-şi astfel acele caracteristici care ar putea rezulta prin aplicarea unei noi perspective.

Reprezentație aristocrată în timpul înmormântării

Ferenc Rhédey a fost elogiat, recunoscut şi considerat demn de imitat de contemporanii săi, în primul rând pentru pietatea lui. Această virtute este punctul de referință al reprezentației lui

---

[1] Péter Szabó, *A végtisztesség. A főúri gyászszertartás mint látvány* (Funeraliile. Ceremoniile funerare aristocrate ca spectacol), Budapesta, 1989, 8.

[2] Katalin Németh S., "Magyar orátor a 18. században: Verestói György" (Un orator maghiar din secolul 18.: György Verestói), In *Irodalomtörténet*, 1984, 855-888., Sándor Iván Kovács, "*Halotti beszéd*"-kutatások (Cercetări în domeniul predicilor funerare), In *Vigilia*, 1985, 204-205. Mihály Imre, "Nemzeti önszemlélet és politikai publicisztika formálódása egy 1674-es prédikációskötetben" (Identitate națională şi jurnalism politic într-un volum de predici din 1674.), In *Irodalomtörténti Közlemények*, 1987, 20-45.

[3] Gábor Kecskeméti, *Prédikáció, retorika, irodalomtörténet* (Predică, retorică, istoria literaturii), Budapesta: Universitas, 1998.

[4] Gábor Kecskeméti a numărat 103 volume înante de 1711, care conțin în total 354 de predici funerare scrise în ungureşte. Kecskeméti, op. cit., 282-291.

Rhédey, care se accentuează cel mai mult în elevarea rangului şi strălucirii familiei. În 1669, la un an după moartea lui Rhédey, care a purtat pentru un scurt timp şi oficiul de principe al Transilvaniei, s-a publicat un volum comemorativ de predici funerare[1], care are ca scop în primul rând buna memorie a numelui şi faimei familiei. Publicaţia rapidă este şi ea un gest de reprezentaţie, demonstrând, şi în acest fel, rangul familiei, care probabil a promovat apariţia volumului. Textele din volum – cu excepţia unuia – au apărut separat în 1668, anul înmormântării, publicarea lor într-un singur volum fiind întârziată probabil de singurul text publicat în 1669.

Aceste texte atrag atenţia din mai multe puncte de vedere. Fiind vorba de o înmormântare aristocrată, s-a dorit publicarea unui volum care să corespundă întru totul cerinţelor nescrise ale vremii: memoria decedatului şi auto-reprezentaţia familiei s-a păstrat în trei predici în maghiară, şi câte o oraţie în latină şi maghiară. Nu cantitatea ne poate atrage aici atenţia, deoarece aceasta este obişnuită la o înmormântare aristocrată din a doua jumătate a secolului (la înmormântarea Zsuzsannei Károlyi, soţia principelui Gábor Bethlen, s-au spus 21 de predici, însă acesta este un exemplu mult mai ieşit din comun) ci mai degrabă compoziţia generică a textelor, felul în care ajung unul lângă celălalt. Textele se autodefinesc prin titlu ca şi predică şi oraţie. Această divizie generică nu este neobişnuită în cazul volumelor funerare. Oraţii s-au spus la aproape toate funeraliile aristocrate, majoritatea lor în limba latină. Oraţiile funerare în limba maghiară sunt destul de rare în secolul XVII.[2]; însă în secolul XVIII, acest gen îşi trăieşte perioada de înflorire.[3] Întrebările noastre sunt în primul rând de natură generică. Ce fel de relevanţă are această distincţie între genul predicii şi oraţiei în epoca discutată? În cazul volumului de faţă, cât este de decisivă distincţia generică? Sau, cum se raportează oraţia latină la cea maghiară, acelaşi gen rezultă oare întotdeauna în texte scrise pe baza aceloraşi principii? Nu numai oraţia este un exemplu bun în analiza acestui gen problematic. Definirea locului predicilor în volum, pe de o parte din perspectiva relaţiilor cu oraţiile iar pe de altă parte din cea a propriilor reguli generice, este o altă sarcină specială: diferenţa dintre cele trei predici este atât de vizibilă încât problema raportării lor la meditaţie, jurnalism politic, sau chiar oraţie se ridică de la sine. Această diversitate generică, această suprapunere a genurilor conferă volumului efectul intenţionat de familie: memoria eternă a fostului principe şi prezentarea, respectiv creşterea faimei, a strălucirii familiei.

Textele:

1. Variaţii pe predică

Primul text din volum este predica "îmbunătăţită" a lui István Czeglédi.[4] Acesta este textul cel mai reprezentativ al volumului, şi nu numai din cauza amplorii sale: István Czeglédi a fost unul dintre cei mai eficienţi oratori din a doua parte a secolului.[5] Czeglédi şi-a îmbunătăţit predica în asemenea măsură încât textul predicii de o oră (aproximativ 30-35 pagini, atâtea au în general şi predicile tipărite) s-a ridicat la 162 de pagini. O predică de asemenea lungime este foarte neobişnuită, o putem numi chiar unică; este chiar greu de crezut că într-adevăr avem de-a face cu o predică, chiar dacă autorul o numeşte astfel. Czeglédi nu-şi intitulează doar textul drept predică, dar

[1] *Régi Magyar Könyvtár* I (Biblioteca Maghiară Veche, vol. I.: Bibliografia publicaţiilor în limba maghiară apărute între 1531-1711, în continuare: RMK.), editat de Károly Szabó, Budapesta, 1897, 1074, RMK I. 1093.

[2] În afară de oraţia spusă la înmormântarea lui Ferenc Rhédey se mai găsesc în total şapte oraţii în limba maghiară, apărute în volum: 1. Péter Tartzali pentru Contesa Krisztina Bethlen, Debrecen, 1632, RMK I 612., 2. György Dánádi pentru Ferenc Bocskai de Újlak, 1674, RMK I 1158., 3. Sámuel Diószegi pentru István Bocskai, Kolozsvár (Cluj-Napoca), 1674, RMK I 1164., 4. Patru oraţii scurte de Sámuel Tarczali pentru György Szemere, Debrecen, 1704., RMK I 1687.

[3] Vezi, de exemplu, oraţiile lui György Verestói; într-un sens oraţiile din secolul XVII sunt premergătorii oraţiilor sale, care se folosesc în arie largă de posibilităţile oferite de acest gen. Despre oraţiile lui Verestói, vezi Németh S., op. cit.

[4] Predica lui Czeglédi este singurul text datat la 1669 în volum. Apariţia cărţii a întârziat probabil din cauza timpului acordat "îmbunătăţirii".

[5] Czeglédi a fost poate cel mai temut reprezentant al polemicii confesionale protestante din epoca sa, a polemizat mai ales cu iezuiţii din Kassa (Košice, Slovacia). Pe lângă opere teologice, a scris şi opere de natură istorică. După moartea sa a fost sărbătorit ca martirul Reformaţiei în cântecul epic *Czeglédi István históriája* (Istoria lui István Czeglédi), *Régi Magyar Költők Tára*, sec. 17., vol. 10, 1981.

şi încearcă, foarte atent, chiar riguros, să aplice fiecare regulă a unei predici, cel puţin în ceea ce priveşte aparenţele: divizia textului se întâmplă în mod obişnuit la predici, găsim în ea *summa*, împărţire în membre, explicaţii, învăţături, folosuri, chiar şi aplicaţie[1] – pe margine autorul notează numele fiecărei unităţi textuale – însă toate mărite la dimensiuni uriaşe. Czeglédi îşi mai şi completează textul cu două introduceri: primul, *A Sirást Enyhitö Levél* (Scrisoare pentru diminuarea plânsului), se adresează văduvei lui Rhédey, Druzsina Bethlen, consolând-o iar *Készitö beszéd* (Introducere) are funcţia de *exordium*, iarăşi cu dimensiuni lărgite: pentru pregătirea sufletească a publicului acest eveniment special trebuie aşezat într-un context mai larg, care depăşeşte situaţia actuală. Czeglédi se referă aici la comparaţia casă-patrie-stâlp, devenit un topos în predicile funerare din aceea vreme, aplicând-o pentru situaţia actuală, interpretând astfel moartea lui Rhédey ca şi o tragedie naţională, plânsă şi jelită de întreaga naţiune îndoliată. Moartea superiorilor este deci un semn al pedepsei divine: „Într-adevăr a început Dumnezeul, cel cu judecată dreaptă, să facă simţită, în aceşti câţiva ani, şi în Ungaria, greutatea acestei ameninţări! Fiindcă ne-a *odihnit* oamenii cei mai viteji şi educaţi şi de rang înalt care *strălucesc* în faţa ochilor noştri ca şi *soarele strălucitor* chiar la *mijlocul* vieţii lor, în floarea vârstei lor şi, chiar şi atunci când alte naţii sunt în *lumina zilei* fericirii lor, săracii Unguri şi se împiedică în *noaptea întunecată* a nefericirii. (...) Într-un cuvânt: Dumnezeu chiar a dus Ţara Maghiară la *zile amare*!”[2] Tot aici aminteşte şi de moartea lui László Rhédey, fiul principelui decedat, în 1663, eveniment pe care, în acest context, îl foloseşte drept argument pentru dubla demonstraţie a pedepsei divine. Ca şi mulţi colegi predicatori ai săi, şi Czeglédi identifică motivul pedepsei divine în necredinţă, deci textele introductive care dovedesc iminenţa pedepsei conduc în mod natural la subiectul efectiv al predicii.

Subiectul predicii este credinţa adevărată, Czeglédi discută acest subiect sub toate aspectele sale, cu o detaliere care aminteşte de meditaţie, de scrieri devoţionale. Pornind de la definiţia credinţei adevărate, el prezintă diferitele graduri („grádicsait”) ale prezenţei credinţei, semnele prin care credinţa adevărată se diferenţiază de credinţa falsă. Toate acestea le face într-un mod sistematic, îşi grupează spusele sale în puncte, iar posibilele contradicţii le discută şi le combate în formă de întrebări-răspunsuri. Această formă face textul uşor de parcurs, ajută la o mai bună orientare în text. Czeglédi foloseşte diferite moduri de a atrage atenţia cititorului/ascultătorului: pe lângă adresările personale în afara textului şi exemplele luate din viaţa cotidiană,[3] conferă dinamism textului prin semi-personificarea „părţilor polemizante”, astfel reducând schematismul formei de întrebare-răspuns. Dialogul alegoric al *Satanei* cu *Credinţa adevărată*[4] acceptă sarcina învăţăturii într-un mod care aminteşte şi de drama şcolară.[5] Diferitele tipuri de introduceri pentru învăţăturile culese în puncte au acelaşi scop: învăţăturile nu sunt numai enumerate, ci şi prezentate în mod mai personal. De exemplu, prezentarea instrumentelor prin care se poate atinge „credinţa mai mare” se face în felul următor: „(...) 3. nici *Sacramentul Împărtăşaniei* [„cina Domnului”] nu poate lipsi; (...) 4. nici *rugăciunea* evlavioasă nu este pe ultimul loc (...); 5. tot de aici ţine şi menţinerea *promisiunii Domnului* (...)” (51-52).[6]

Acest mod practic de a învăţa esenţa credinţei adevărate aminteşte de metoda puritană care, la tratarea problemelor teologice, evită disputele teoretice iar învăţătura este mai mult personală, orientându-se după viaţa spirituală individuală. Această tratare lungă despre credinţă îşi are

---

[1] Traduceri ai termenilor maghiari ai retoricii predicii.

[2] „Valoban kezdé, az igaz itéletü Isten, e’ néhány esztendök alatt, a’ Magyar-Ország-i *Politiá*val-is éreztetni, e’ Fenyegetésnek súllyát! Mert, *fényes Nap* gyanánt szemeink elött *tündöklö*, Fejedelmi, Tudós, s-Vitéz Emberink-et, életek *déllyében*, virágzo idejekben, el-*nyugodtá,* és mikor más Nemzeteknek, a’ bóldog állapatnak, *fényes nappal*-a vagyon-is, a’ szegény Magyarok, akkor-is, a’ bóldogtalanságnak *setét éjszakájá*-ban botorkáznak. (...) Egy szoval: Valoban *keserüséges napra* jutatta Isten, a’ *Magyar Hazát!*” (10-11).

[3] Ex. „Éled-tzé jó lélek, mikor ezeket hallod?” (48) (Te deştepţi oare, suflet bun, când auzi acestea?), „jo idején kellene ám errül gondolkozzunc!” (49) (Ar trebui să ne gândim din timp la acesta!), etc.

[4] Dialogul alegoric este o formă foarte populară în baroc, folosit pentru o mai mare plasticitate a învăţăturii, rădăcinile lui se întind chiar la mistica lui Bernardus de Clairvaux.

[5] Mai mulţi predicatori folosesc forma de dialog personificat. Diferenţa este că aici nu avem de-a face cu un dialog de doar câteva replici, Czeglédi continuând polemica părţilor prin câteva pagini.

[6] „(...) 3. Az *Ur-Vacsoraja Sacramentum-a* sem marad innen ki; (...) 4. Nem utolsó ide számlálni, a’ buzgo *könyörgést*-is (...); 5. Ide valo, az *Isten igiretinek* illyenképpen valo meg-fogási-is (...)”

semnificația în aplicație. Partea respectivă se diferențiază de restul textului şi prin prezentarea tipografică (începe pe pagină nouă, cu caractere îngroşate). Posibilitatea de a poseda credința adevărată este dovedită chiar de persoana şi viața lui Ferenc Rhédey; învățăturile predicii sunt enumerate sistematic prin prezentarea virtuților speciale ale lui Rhédey. Răposatul principe a dat dovadă de credință adevărată în toate perioadele vieții sale; acest lucru este important de accentuat deoarece demonstrează necesitatea de a aspira permanent şi întotdeauna la credința adevărată. Chiar şi titlul predicii îşi capătă sensul deplin în aplicație: „Calea lui Enoh cu Dumnezeu", adică credința lui adevărată, este o istorie adecvată pentru a crea paralela dintre Enoh şi Rhédey, nu numai ca o consolare, dar şi ca un exemplu demn de urmat. Mitizarea biblică este o metodă preferată a predicilor funerare, un moment important al *laudatio*: „Câte o paralelă biblică bine aleasă însemna o „lovitură din plin" a predicii, sursa întregului său sistem de invenție; de aceea se considera o invenție foarte valoroasă".[1] Această metodă este una dintre posibilitățile conectării învățăturii religioase şi a laudației. Czeglédi, în cursul învățăturii, a mai adăugat un număr de exemple laice, cotidiene, pe lângă cele biblice, astfel paralela dintre Rhédey şi un personaj biblic se poate trasa fără să pară forțat. Prin această metodă Czeglédi evită capcana unei laudații total autotelice.[2]

În comparație cu textul de amploare al lui Czeglédi, înrudit cu meditația, predica lui István Szántai Pócs, preotul de curte al lui Rhédey, are un aspect total diferit. Textul poartă semnele stilistice ale prozei baroce, dar prin puternica inspirație profetică şi acesta depăşeşte limitele generice ale predicii. Întregul text se structurează pe o puternică pasiune oratorică, devenind astfel destul de disproporționată. Prefața (*Elöl járó beszéd*) marchează direcția textului întreg prin trasarea unei paralele biblice care se potriveşte doar parțial: asemănarea dintre Avraam şi Sarai, respectiv Ferenc Rhédey şi Druzsina Bethlen nu poate oferi o consolare adevărată. Desigur nu este vorba despre faptul că predicatorul nu ar fi vrut să găsească o istorie biblică mai adecvată, ci mai degrabă despre faptul că autorul anticipează încă de pe acum justificația lamentării, a plânsului.

Partea cea mai mare a predicii este ocupată de cele trei „foloase" (*usus*) – *refutatio, vituperatio, lamentatio* – iar cea mai elaborată dintre acestea este vituperația. Intensitatea afectivă a mustrării națiunii care nu îşi analizează soarta îl conduce pe Szántai într-o imposibilă evocare a trecutului: „O, Patrie Maghiară, care nu poți să te ruşinezi pentru degradarea ta, şi să te vaieți pentru boala ta! Gândeşte-te la starea ta de acum! Dumnezeul cu judecata dreaptă îți va trezi zile de plâns şi de supărare pentru răutatea ta. Înainte, în zilele de odinioară tu erai *terror mundi*; că se temea de tine *America*, tremura de frică *Africa*, nu te aştepta *Asia*, fugea de tine *Europa*; dar acum eşti *fumus*, *limus mundi*." (18).[3] Predicatorul, folosind vocea profeților, nu mai analizează cauzele pedepsei divine asupra poporului, nu îndeamnă la convertire, căci în acest stadiu, chiar înainte de ultimele timpuri, el nu mai poate vorbi decât prin lamentație şi vituperație „nației Maghiare, cât un pumn, care a păşit deja pe ultima treaptă a primejdiei sale" („veszedelmének utolsó grádussában immár bé-lépett marokni Magyar nép"). Imaginea lui de viitor este formată de pedepsele din Vechiul Testament, avertismentul de acolo se transformă aici într-o viziune apocaliptică: „O, şi asta provine din bolile noastre, că toate apele curgătoare ale Ungariei şi Ardealului se umple de broaşte care intră în casele noastre, în dormitoarele noastre, în paturi şi în cuptoare; ba chiar se cațără şi în prăjiturile noastre. O, şi asta poate fi din cauză că am presărat praf în ochii lui Dumnezeu, că tot praful Țării noastre se transformă în păduchi care ne mănâncă şi pe noi, şi animalele noastre. În cele din urmă se poate întâmpla ca Dumnezeu, pentru că ne luptăm cu el, să ne trimite o ploaie cu pietre care ne va omorî pe toți." (25)[4]

---

[1] Kecskeméti, op.cit., 200. „Egy-egy jól megválasztott bibliai párhuzam a prédikáció telitalálatát, egész invenciós rendszerének forrását jelentette. Épp ezért igen értékes leleménynek számított."

[2] Despre capcanele laudației, vezi Kecskeméti, op. cit., 168-209.

[3] „Oh czondorlottságodat szégyenleni, betegségedet jajgatni nem tudó *Magyar-haza*! Fontold-meg mostani állapotodat avagy csak. Vajki siralmas, vajki Zokogo napokat kezde az igaz itéletü Isten gonosságodért te reád föl-virrasztani. Az elöt te az néhai időben *terror mundi* valál; mert félt téged *America*, retteget töled *Affrica*, meg-nem mert várni *Asia*, szaladot elötted *Europa*; De most már *fumus, limus mundi* vagy."

[4] „Oh ez-is következhetik nyavalyaságunk miat, hogy Magyar-Országnak s-Erdélynek minden folyo vizei békákkal tellyesen folynac, mellyec bé-mennec lako helyeinkben hálo házainkban, ágyainkban, sütö kemeczéinkben; söt még tésztáinkban-is bé-másznac. Oh bizony ez-is meg-lehet Istenünk szemében valo port rugásunkért, hogy Országunknak

În aplicație, consolarea nu are loc. Reamintind supușilor ce au pierdut în persoana lui Rhédey, el are intenția de a trezi plânsul și supărarea. Această laudație implicită a lui Rhédey este cerută de însăși viața lui pioasă, dar nici condițiile prezentului nu-i permit să trezească sentimentul consolării, a accentuării bucuriei pentru mântuirea sigură a lui Rhédey.

În analiza lui Gábor Kecskeméti, textul lui Szántai Pócs este un exemplu relevant pentru folosirea metodei de formare textuală a variației (*variatio*) sau a compilației (*compilatio*), care deseori au același înțeles. Folosirea altor predici ca și model textual este o metodă foarte răspândită în literatura din aceea vreme, manualele de omiletică chiar recomandă această metodă, iar în cazul predicilor funerare, este „chiar evident ca modelele variațiilor pentru laudație să se găsească în același text din care a variat și partea de învățătură. De aceea, predicatorii alegeau deseori învățăturile funerare ale contemporanilor sau înaintașilor cei mai apropiați pentru predicile lor funerare, și își formau textele prin metoda variației."[1] Kecskeméti a arătat că Szántai Pócs a preluat cele mai importante elemente ale textului său din predica funerară a lui Lukács Hodászi, spusă pentru Zsófia Daróczi în 1646: el a înmormântat un aristocrat de 54 ani, pentru scurt timp principele Transilvaniei, cu o predică scrisă pentru înmormântarea unei văduve de 75 ani. Ne putem întreba deci, cum este oare acest lucru posibil, cum putea Szántai să spună la înmormântarea unui aristocrat o predică care s-a spus cu 20 de ani mai înainte – în anumite locuri chiar cuvânt cu cuvânt – pentru o persoană foarte diferită, atât în rang cât și în vârstă. Comparând cele două predici, această problemă se clarifică repede. Într-adevăr, textele celor două predici sunt identice. Într-adevăr, sunt preluări cuvânt-cu-cuvânt, însă în multe locuri – și chiar în locurile esențiale – textul original variază în așa fel încât sensul, înțelesul variației, nici nu se mai aseamănă cu originalul. Aducem aici două exemple, unul pentru preluare cuvânt-cu-cuvânt, iar celălalt pentru preluare prelucrată:

1. *Summa* predicilor

Hodászi	Szántai Pócs
A' fel-vött leczkében annak-okáért a' kesergö Dávid, Somma szerént, bé-panaszolván Istennek siralmas sorsát; könyörög, hogy az Isten el-ne felejtkezzék arol, s' egy-szer-s'mind biztattya-is magát hogy az Ur gondot-visel ö rola. Két RESZETSKEI vagynak tehát az igéknek.[2]	J.O.Summa szerént ez szent Leczkében vagon a' szoros spiczre jutot Dávidnak könyörgésének az a' czikkelye, melyben esedezik Istennek azon, hhogy ö Felsége el ne feletkezzék az ö könyhullatási-rol, egy szer s-mind biztattya önnön magát hogy az Ur gondot visel ö rulla. (Lapszélen: Summa) Innen eszetekben vehetitek hogy ez szent leczkének két részei vadnak.[3]

minden porai tetvekké változnak, mellyek mind magukat s-mind barmainkat meg emésztic. Végezetre ez-is meg-lehet, hogy az Ur ellene valo hadakozásunkért olly kü esöt bocsát ez földre, melly mindeneket meg-öl."

[1] Kecskeméti, op. cit., 196. „Különösen kézenfekvő ugyanabban a szövegben megtalálni a variáció mintáit a laudációhoz is, amelyből már prédikációjának tanító részét is variálta. Halotti prédikációkhoz – gyakran azok egészéhez – ezért sokszor kortársaik vagy közvetlen elődeik halotti tanításait választották kiindulásul a prédikátorok, s a variáció módszerével alakítottak szövegükön."

[2] "În lectura citată deci David cel supărat plângându-se lui Dumnezeu de soarta lui cumplită; se roagă ca Dumnezeu să nu uite de aceasta, și în același timp și îndeamnă ca Domnul să aibă grijă de el. Aceste cuvinte au deci două părți."

[3] "Folosul I. Mustrare. Tu, lume care aplauzi, semeni cu păcătosul care se bucură de câmpul frumos unde-l duc la spânzurătoare, sau cu bolnavul suferind de febră, care râde în timp ce binevoitorii lui plâng".

2. „Folosul" vituperativ (mustrarea)

I. HASZON. Dorgálás Te tapsolo világ, hasonlo vagy a' latorhoz, ki a'ban gyönyörködik hogy szép mezön viszik fel-akasztani, és amaz hagymázban kinlodo beteghez, a'kit siratnak jo-akaroji, maga pedig kaczag.[2]	Ez elsö hasznot (lapszélen: Refutatio) ebben hagyván, légyen e'tanuságnak második haszna Feddés. Feddi ez a' tanuság (lapszélen: Redar.) (...) Ámbár csak a' maga fényes tollaiban pipeskedö pávával tekintenéd meg rusnya varas lábaidat, ottan meg-szégyenlenéd magadat Erdély s-Magyar Ország, ollyan vagy te mint az Hagymázban feküvö beteg, kinek látogatására el-menvén jo akaroi, szomszédi, baráti, rokoni, szánakozással szemlélik nyavalyáját, amaz ellenben kaczag.[1]

Se poate vedea deci că direcţia variaţiilor lui Szántai Pócs este în primul rând actualizarea, el reuşind să urmărească tonul bine echilibrat al lui Hodászi în părţile instructive ale predicii, însă în părţile aplicaţiei fervoarea lui profetică schimbă întru totul textul-model.

Influenţa puternică a concepţiei wittenbergiene a istoriei se poate regăsi peste tot în textul lui Szántai Pócs, viziunea apocaliptică de structurare a textului şi atitudinea profetică se intensifică reciproc, şi prezintă o interpretare în care situaţia de faţă îşi depăşeşte propriul sens.[2] Astfel poate fi şi moartea lui Rhédey un moment în seria acelor pedepse divine care lovesc naţiunea, şi care indică direcţia de atunci a istoriei, devenind un topos. Opera lui Szántai Pócs este una dintre „cele mai sugestive formulări"[3] ale toposului „lamentarea Ungariei" (*Querela Hungariae*), a cărei predică se incadrează astfel în direcţia care defineşte discursul despre naţiune şi istorie, pentru un timp mai îndelungat.

Predica lui Pál Görgei este înrudită în mai multe privinţe cu cea a lui Szántai Pócs. Ca şi Szántai, el consideră moartea lui Rhédey ca o pedeapsă divină asupra naţiunii, interpretată ca atare pe baza unei viziuni similare a istoriei. În „Prefaţă" (*Elöl Járó Beszéd*) autorul defineşte baza conceptuală pe care îşi structurează predica: mitizarea biblică (el se foloseşte de paralela Iacob-Rachela-Iosif – Ferenc Rhédey-Druzsina Bethlen-László Rhédey) este şi aici un instrument, expresia concepţiei teleologice, cea a lumii afective şi intelectuale din Vechiul Testament. Însă, în ceea ce priveşte tema predicii, găsim diferenţe semnificative atât faţă de textul lui Czeglédi, cât şi de cel al lui Szántai Pócs. Tema predicii lui Görgei este faima: acesta învaţă modurile de a obţine faima bună. Modul de a obţine faima bună poate fi tema textelor de diferite genuri, nici predica nu o neglijează; din contră, tratarea faimei bune (*fama bona*) şi a gloriei (*gloria*) este o temă frecventă a predicilor şi scrierilor polemice, mai ales începând cu prima parte a sec. XVII. Görgei formulează încă de la începutul predicii sale, mai slab structurate, importanţa faimei: „Fiindcă viaţa cinstită fără faimă bună e ca şi moartă." („Ugyan-is az tisztességes élet, az jó hir nélkül csak merö halál.", 8.) Condiţiile păstrării faimei bune, ca şi modurile de obţinere a acesteia sunt expuse în aplicaţia legată de "folosul instructiv" al predicii, prezentând viaţa lui Rhédey ca şi un *exemplum*. Laudaţia, concepută printr-o serioasă extensiune a "folosului instructiv" de câteva rânduri, descrie condiţiile

---

[1] "Lăsând acum primul folos, (pe margine: Refutatio), să fie al doilea folos al învăţăturii Vituperaţia. Dacă te-ai uita la picioarele tale urâte şi plin de cruste, ca şi păunul umblând în penele ei strălucitoare, te-ai ruşina tu Ardeal şi Ungaria, eşti ca şi bolnavul de febră, pe care-l vizitează binevoitorii, vecinii, prietenii, rudele, se uită la el cu compătimire, el însă doar râde."

[2] Aceasta nu este o metodă unică, deoarece: "Pierderea personalităţilor importante ale unei naţiuni îşi depăşeşte doar propriul sens; prin moartea lor se exprimă primejdia, pierirea naţiunii". Mihály Imre, "Nemzeti önszemléletünk XVII. századi változatai" (Variaţiile viziunii de sine a naţiunii în sec. XVII.), *Körösök vidéke*, 1989, 13.

[3] Articol despre István Szántai Pócs în *Új Magyar Irodalmi Lexikon* (Nou Lexicon Literar Maghiar), Budapest: Akadémiai, 2000, 2044. Articol scris de Mihály Imre.

faimei bune, a "păstrării în memorie veşnică" a lui Rhédey, arătând astfel "teritoriile" unde aceasta contează într-adevăr: patria, curtea, supuşii şi, bineînţeles, biserica. Desigur, acesta este un joc dublu: pe de o parte, dovedeşte realitatea bunei faime a fostului principe, pe de altă parte, prin analiza separată a acestor relaţii, autorul insistă asupra păstrării, îngrijirii şi răspândirii bunei faime a lui Rhédey. Prin elaborarea catalogului virtuţilor lui Rhédey, Görgei prezintă imaginea principelui milostiv, în care etica creştină adumbreşte virtutea vitejiei. În acest catalog al virtuţilor, pe primul loc figurează faptul renunţării la tron, o consecinţă logică a pietăţii lui Rhédey: "Era drept cu patria sa, fiindcă, folosind cuvintele răposatului meu stăpân, aşa cum arată domnia lui cât roua, era gata să-şi micşoreze propria demnitate decât să înmulţească vaietele numeroase ale patriei sale depravate."[1] Accentuarea pietăţii lui Rhédey, ca principala sa virtute, se poate întâmpla (şi) cu intenţia de a-i justifica gestul: altfel, abdicarea de la tron s-ar putea explica ca fugă din faţa responsabilităţii, ignorarea ţării sau chiar ca şi laşitate.

Pe lângă aplicaţia care ocupă aproape jumătate din predică, partea instructivă rămâne numai pe locul al doilea. Chiar mai mult, faptul că adevărurile credinţei prezentate în învăţătură sunt discutate în aplicaţie, nu arată numai disproporţionalitatea structurală a textului, ci şi faptul că, la Görgei, acesta are un rol aproape secundar faţă de aplicaţie – în ciuda accentuării importanţei învăţăturii cu ocazia înmormântărilor. Görgei se concentrează pe crearea acestei *fama bona*[2] şi demonstrarea ei, astfel încât pare a se distanţa, dacă nu în concepţie, în metodă cel puţin, de exigenţele protestante faţă de predicile funerare.

2. Oraţiile – în două limbi

La înmormântarea lui Ferenc Rhédey s-au spus două oraţii, cea în maghiară a lui István Eszéki, şi cea în latină a lui János Pósaházi. Eszéki începe oraţia lui întitulată *Halotti Magyar Oratio* (Oraţie maghiară funerară) cu un citat din Solomon: "Ziua morţii este mai bună decât ziua naşterii" („Az halálnak napja jobb a' születésnek napjánál.") Viaţa terestră este trecătoare, scurtă, chiar fără valoare în comparaţie cu viaţa eternă – cam aşa se poate rezuma idea oraţiei lui Eszéki. Această oraţie deci, care tratează diferenţele vieţii terestre şi eterne, oferă o explicaţie teologică în primul rând, bineînţeles cu intenţia consolării, deşi Eszéki are câteodată formulări foarte tari şi sugestive în prezentarea vanităţii vieţii pământeşti: "Nici nu trebuie să se măgulească fiii acestei vieţi pământeşti trecătoare şi nefolositoare, care înfloreşte pentru o secundă, mai nestatornic ca o bulă de apă, şarlatan, doritor să se satisfacă prin grija pentru plăceri desfrânate, cufundat în păcat, înşirat în fiece părţi cu răutate, crăpat de rănile mortale ale sufletului, şi împotmolit în lacul putred al tuturor scârbelor acestei vieţi înşelătoare, de la prima lor zămislire, moartea lor amărâtă blestemată care duce la primejdia eternă a pierzaniei, moartea morţii, care mai bine nu s-ar fi născut niciodată, decât venind pe această lume să-şi pregătească trupul şi sufletul pentru pierzania veşnică prin toate faptele comise cu pornirea desfrânată a răutăţii lor împotriva lui Dumnezeu."[3]

În continuare, Eszéki "întoarce" vorba către Rhédey, în felul pe care l-am văzut până acum, exemplificând învăţătura teologică cu viaţa şi moartea fostului principe. Cuvântul-cheie al laudaţiei este pietatea, toate virtuţile lui Rhédey sunt consecinţa acesteia. Renunţarea la principat primeşte o explicaţie religios-etică, dovedeşte voinţa bunăstării ţării, devotamentul faţă de aceasta, intenţia de a păstra pacea cu orice condiţii. Chiar şi viaţa politică a lui Rhédey dă dovadă de virtuţi asemănătoare

[1] „Igaz volt Hazájához, Mert hogy boldogult Uramnac szavaival éllyec, amaz ho harmathoz hasonlo fejedelemsége mutattya, készeb volt maga méltoságát meg-csonkitani, hogy nem romlott hazájának bokros jajját szaporitani."(18-19)

[2] Acest scop se formulează şi în Prefaţă: "Pentru înfrumuseţarea ultimului drum cuvenit al piosului meu bun Stăpân, voi clădi stâlpul memoriei lui eterne lăudabile în inimile voastre…" („Kegyes életü jo Uramnac utolso tisztességes takaritásának ékesitésére, örökké valo dicsiretes emlekezetinec oszlopát szivetekben fel-épitem, ..." (7).

[3] „Nem-is kell-itt semmit-is magocnak hizelkedniec ez haszontalan világi életnek mulandó, szempillantásig virágzó, vizi buboréknál álhatatlanb szem-fény vesztö, gyönyörüséginec fajtalan ápolgatásival töltözni, s-meg elégedni kivánó, bünben merült, gonossággal izenként füzött, lelki halálos sebekben meg-döglött, ez csalárd világ minden utálatosságinac büdös nyálas tavában ugyan meg-feneklett undok világfiainak életek, elsö fogantatásoktul fogván, átkozot keserves halálok örök veszedelemmel fizetö kárhozat halálának halála, kiknek jobb lött volna soha meg nem születniek, mint sem ez világra jövén örök veszedelemre menendö testeket lelkeket, minden Isten ellen valo gonoszságoknak zabolátlan indulatbéli véghez vitelével gyilkossan készitgetniek." (4)

cu cele din viaţa lui cotidiană, formată de practicarea pietăţii. Printre virtuţile lui Rhédey, Eszéki numeşte şi lectura zilnică a Bibliei şi a *Praxis Pietatis*: "Atâta timp cât Dumnezeu i-a lăsat puterea (ba deseori chiar şi peste puterile sale) în fiecare zi, iarna şi vara, s-a sculat la trei, şi în camera lui, singur, a petrecut o oră, o oră şi jumătate cu rugăciuni şi meditaţii sfinte şi pioase, după care a ieşit printre oamenii săi, şi cântând împreună psalmuri, s-a rugat, a citit Biblia şi acea carte care ar trebui să se afle în casa oricărui creştin, *Praxis Pietatis*, din care, împărţind-o într-o sută de capitole, a citit în fiecare zi. Iar în timpul serii, iarăşi a petrecut timpul împreună cu oamenii săi, cu practicarea pietăţii; cât de devotat a făcut lucrul acesta, martor este întreaga curte".[1] În harnica lectură a Bibliei, Rhédey îl imita pe principele György Rákóczi I., chiar întrecându-l: conform lui Eszéki, Rhédey a citit Biblia de 15 ori. Paralela cu principele Rákóczi exprimă nu numai o virtute religioasă-etică, ci în mod implicit şi un ideal politic.

Modul în care Rhédey – prin cuvintele lui Eszéki – îşi ia rămas bun de la supuşii săi, exprimă iarăşi virtuţile sale: moartea lui cauzează plângerea pierderii întregii naţiuni. Lamentarea pentru "căderea stâlpilor" urmăreşte discursul protestant al interpretării istoriei: arată concretizarea pedepsei divine.

Oraţia lui János Pósaházi, *Sermo panegyricus*, prezintă o imagine total diferită de oraţia lui Eszéki. Pósaházi nu-şi numeşte textul oraţie, însă acesta trebuie discutat aici, şi nu în rândul predicilor.

Pósaházi începe discursul cu toposul *Querela Hungariae*, lamentându-se pentru "Cea mai frumoasă fată a Europei, Pannonia", care a fost "cândva mama noastră cu coroană de Soare", sub piciorele căreia "stelele străluceau".[2] Plânge distrugerea marelui regat al lui Mathias Corvinus. Condiţiile prezentului sunt introduse printr-un citat luat din panegyricul poetului latin din sec. IV, Claudius Claudianus. Citãm aici confruntarea trecutului glorios şi al prezentului pustiu, mai pe lung: "Ai putut vedea că vulturii săi victorioşi au umblat calea Soarelui de la Est la Vest, şi au forţat şi cele mai puternice naţiuni la supunere prin teamă şi spaimă. Ce vezi acum? Aripile frânte, penele pe jumătate smulse, pe jumătate atât de lipsite de vitalitate încât, aruncat din cuibul înalt al Maiestăţii sale, se zbate şi se târeşte pe pământ. O, cum a ajuns prin cea mai frumoasă scenă a gloriei sale să fie imaginea ruşinoasă a popoarelor şi naţiunilor? Naţia care odinioară stăpânea lumea largă a ajuns acum joaca popoarelor, ca şi un sclav. (…)" Pósaházi are bineînţeles o explicaţie pentru distrugerea naţiunii, în aceste dimensiuni; la enumerarea păcatelor naţiunii el continuă drumul tradiţional, văzut mai înainte şi la predicatori. Raritatea oamenilor cu moravuri bune este exemplificat cu un citat din Juvenalis, iar în continuare lipsa oamenilor cu frică de Dumnezeu este enumerată pe modelul formulei *ubi sunt*. Acestă enumerare este menită să exprime excelenţa lui Rhédey, care întregeşte toate calităţile întrupate de personajele biblice (Noe – bărbatul drept, Enoh – cel care a umblat cu Dumnezeu, Avraam – exemplul credinţei adevărate, Moise – omul cel mai paşnic, Iosua – omul cu cea mai mare frică de Dumnezeu, David – omul cel mai sincer, etc.). Rhédey, atlet (*athleta*) al pietăţii, a fost capabil să învingă toate tentaţiile cu puternica sa credinţă, de aceea mântuirea lui este certă, înţeleasă ca un adevăr absolut. Combinarea elementelor culturii antice şi creştine serveşte ca şi cadru pentru situarea soartei naţiunii maghiare în cursul istoriei lumii. Metoda de argumentare aparent exuberantă şi digresivă creşte monumentalitatea oraţiei; pe de altă parte situaţia de faţă îl îndeamnă, sau chiar pretinde acest lucru: este menit să exprime imensitatea pierderii.

Pósaházi îşi repetă acest *sermo*, aproape cuvânt cu cuvânt, în oraţia spusă la înmormântarea lui István Bocskai, *Oratio de fatalum rerum Humanarum*.[3] Rândul exemplelor biblice şi istorice va

[1] „A' mig Isten vidám erejét nálla meg-tartotta (söt gyakorta ereje felett-is tselekedvén) minden nap Télben s-Nyárban reggel három orán legalább, fel-költ, s-maga házában, magánossan, egy s-másfél órát-is szent, kegyes, elmélkedésekkel, könyörgésekel, véghez vivén udvara népe közzé ki jött s-közönségessen véllek Soltár éneklés után imádkozott, Bibliát olvasott, és ama minden keresztyén ember házánál lenni kellö *Praxis Pietatis* nevü könyvet, maga száz szakaszokban el-osztván, minden nap olvasta nagy szorgalmatossággal. Az estvéli órákon hasonloképpen az egész napot maga és udvara népe, sznet kegyesség gyakorllásában töltötte-el, mely hüségesen penig minden nap, bizonság erre az egész udvar."(29-30)

[2] Traducere după traducerea maghiară făcută de Attila Restás.

[3] RMK I. 1164.

fi aici completat de memoria marilor personalități ale trecutului apropiat: „Nu vorbesc despre cei mai vechi, Corvin, Szilágyi, Gereben, Zápolya, Ujlaki. Numele lor rar se mai aude din gura oamenilor. Nu mai vorbesc despre numele de Báthori, Rákóczi, Rhédey, Thurzó, Perényi, sau multe altele. Nu demult erau încă podoaba şi sprijinul puternic al popoarelor maghiare şi transilvănene."[1] Ferenc Rhédey (şi fiul său, László Rhédey) ca „stâlpii" țării, sunt amintiți de Pósaházi în 1674 ca aflându-se deja în „Panteonul" națiunii, pierderea lor fiind jelită de întreaga națiune.

Oraţia lui Pósaházi reprezintă un nou tip de texte spuse la înmormântarea lui Rhédey. Tema şi scopul sunt identice cu cele ale altor autori, metodele însă diferă mult. Aici nu găsim învățătură sau tratate despre adevăruri ale credinței: întregul text este structurat de *querela*, atât în stil cât şi în idei, în care Biblia şi moştenirea antică, respectiv trecutul şi prezentul observat de toți, au aceeaşi autoritate.

Concluzii

Chiar şi această privire rezumativă asupra volumului publicat în memoria lui Ferenc Rhédey ne permite concluzia că aceste texte nu se citesc doar în modul în care ele se prezintă (predici, oraţii). Pentru că, de exemplu, chiar dacă textul lung al lui Czeglédi se prezintă ca şi o predică, acesta se poate citi şi ca o scriere devoțională. De asemenea, textele lui Szántai Pócs sau Görgei par înrudite cu jurnalismul politic. Chiar mai mult, în cazul lui Görgei putem sugera că predica lui – în tematică, în concepție, în structura ei – se poate înrudi cu oraţia. Iar Eszéki îşi intitulează textul oraţie, dar totuşi acesta are multe calități care amintesc de predică. Oraţiile lui Eszéki şi Pósaházi sunt destul de îndepărtate, dar acest lucru poate fi cauzat şi de diferența contextului lingvistic.

Bineînțeles, ceea ce vrem să dovedim, nu este faptul că autorii nu cunoşteau acele reguli generice după care şi-au scris textele. Conținu-tul acestui volum ne atenționează asupra faptului că distincțiile generice stricte sau chiar forțate trebuiesc manevrate cu grijă. Acest amestec al genurilor în sec. XVII a creat posibilitatea formării genurilor noi – ca jurnalismul politic –, şi a deschis drumul către tratatele filozofice, ale ştiințelor naturii, etc. Acest amestec special între predică şi oraţie stă la baza oraţiilor lui György Verestói în sec. XVIII, considerate de literatura de specialitate[2] drept o staţie importantă în formarea tratatului filozofic şi de ştiință a naturii. În acelaşi timp, este important de accentuat faptul că valoarea acestor texte nu constă doar în calitatea lor de predecesor, deoarece aceste texte crează tradiția interpretării istoriei, şi arată realitatea gândirii despre națiune, „în națiune", înainte de naşterea națiunii în secolul al XVIII-a.

Traducere de G. Czintos Emese

[1] citat de Mihály Imre, op. cit., 28-29.

[2] "Oraţiile lui funerare sunt o adevărată enciclopedie. Unele dintre ele ar putea fi liniştit tratate de filozofie, filologie, psihologie, astronomie". József Turóczi-Trostler, *Magyar irodalom – világirodalom* (Literatură maghiară – literatură universală), Budapesta, 1961, 84. Citat de Katalin Németh S., op. cit., 874.

Istoria lecturii şi politici editoriale
în Transilvania secolului al XVI-lea
(sau: Numele Doamnei Heltai)

Emese G. Czintos
B.C.U. – Cluj

Captatio Benevolentiae

Cercetătorii istoriei literaturii şi a tiparului din secolul al XVI-lea sunt de părere că tipografia cea mai productivă în Ungaria secolului al XVI -lea a fost cea al lui Georg Hoffgreff şi Caspar Heltai din Cluj. Conform cuvintelor lui Judit V. Ecsedy, „tipografia care a produs cel mai mare număr de publicaţii în secolul respectiv, a cărei lucrări mai populare au fost retipărite şi de alte oficii ungureşti."[1] Bibliografia despre tipografia Hoffgreff-Heltai, mai încolo numai Heltai, este destul de amplă, însă nu o voi discuta în această lucrare. Este destul să menţionez că istoria tipografiei lui Heltai, ca şi cea a altor întreprinderi tipografice a sec. al XVI lea şi al XVII-lea stă la intersecţia mai multor discipline (istoria cărţii, a bibliotecilor, a tiparului, şi a lecturii), dar nici una dintre acestea nu poate fi separată, din punct de vedere metodologic, de celelalte.

Pe lângă faptul că era atelierul cel mai productiv în Ungaria[2], din sec. al XVI lea, tipografia Heltai din Cluj a publicat cele mai multe cărţi care, dintr-o perspectivă tematic-generică, se pot numi literatură populară.[3] Definiţia mea pentru literatura populară este una generic-retorică, care include orice text laic neştiinţific, care, pe lângă funcţia sa educativă şi normativă (*docere*), are în mod special şi funcţia retorică a delectării (*delectatio*). Sau, cu alte cuvinte: este în acelaşi timp **bun** (funcţie morală) şi **plăcut** (funcţie estetică, adică delectivă). Dintre genurile literare prezente în scrierile maghiare din sec. al XVI-lea, genul *históràs ének* (cântec istoric) se evidenţiază ca fiind cel mai răspândit, popular, şi în mod caracteristic maghiar. Termenul de *históriás ének* – semnalat de repetate ori de istoricul literar Béla Varjas[4] – se referea la toate tipurile de texte cu caracteristici poetice identice în sec. al XVI-lea (gen laic, istorie narativă scrisă în versuri, de obicei cu strofe având un număr egal de versuri, care toate rimează între ele – structură izostrofică cu izorime). Acest lucru înseamnă că tripla divizie a termenilor, adoptată în secolul al XIX-lea – *históriás ének* (cântec istoric), *bibliai história* (istorie biblică) şi *széphistória* (istorie plăcută, de fapt denumind istoriile cu tematică amoroasă sau aventuroasă) – nu oglindeşte realitatea din sec. al XVI-lea privind percepţia acestor texte, în sensul în care, în cadrul aceluiaşi gen literar, nu descrie o diferenţă generică ci doar una tematică. Analiza adjectivului *szép* (frumos, plăcut) este relevantă atât dintr-o perspectivă generică cât şi retorică; faptul că acest termen nu este adecvat pentru disocierea unui nou gen literar independent (*széphistória*) a fost argumentat şi de Béla Varjas[5], care susţinea pe bună dreptate că adjectivul respectiv apare în titlul, subtitlul, sau *incipit*-ul oricărui tip de istorie în versuri (cu tematică istorică sau biblică), nu numai în cele cu subiect amoros sau aventuros. După părerea mea, adjectivul *szép* nu este un determinant al vreunui gen literar, ci mai degrabă o semnalare a unui principiu retoric. Faptul că diferenţierea principiului etic de cel estetic sau, mai

---

[1] Judit V. Ecsedy, *A könyvnyomtatás Magyarországon a kézisajtó korában, 1473-1800.* (Tipografia în Ungaria în timpul tiparului manual, 1473-1800), Budapesta: Balassi, 1999, 51.

[2] Termenul "Ungaria" se referă la toate cele trei părţi ale fostului Regat al Ungariei, dar în primul rând la Regatul Ungariei şi Transilvania (dacă nu sunt amintite separat). În partea de sud a fostului Regat al Ungariei, sub dominaţie turcească, nu erau tipografii în perioada discutată (până la sfârşitul sec. al XVI-lea).

[3] Literatura populară, în opinia lui Paul F. Grendler, are două aspecte principale: odată, o carte populară este una scrisă ca să fie înţeleasă de un cititor non-profesionist; în al doilea rând, o carte populară este una care trebuie să aibă un efect foarte larg, aproape universal. Vezi Paul F. Grendler, "Form and Function in Italian Renaissance Popular Books", in *Books and Schools in the Italian Renaissance*, Aldershot: Variorum, 1995, 451-485: 453. "(A) popular book was one written to be easily understood by a non-expert reader. (…) (it) is a book that exerts a very broad, nearly universal appeal."

[4] Béla Varjas, „Heltai Gáspár, a könyvkiadó" (Tipograful Caspar Heltai), in *Magyar Könyvszemle* 80 (1973): 281.

[5] ibid, 177.

bine zis, autonomia principiului estetic nu s-a produs până în sec. al XVIII-lea, este binecunoscut. Adică, în lexicul sec. al XVI -lea, termenul *szép* (frumos, plăcut) nu avea o implicaţie estetică exclusivă, sensul lui avea ceva comun şi cu principiul etic. Cu alte cuvinte: ceea ce este frumos, este şi bun. Acesta este înţelesul în care consider termenul *szép* ca o semnalare a unui principiu retoric, ca şi un adjectiv de definire, care se referă la un concept retoric implicit genului de *históriás ének* în general: prezenţa simultană a intenţiei de utilitate (deci morală) şi de delectare (deci estetică).

Domnul Caspar Heltai

După cum s-a văzut mai înainte, cea mai mare parte a publicaţiilor definite ca şi populare în sec. al XVI-lea s-au tipărit la tipografia Heltai. Se poate atesta o creştere rapidă privind numărul acestor publicaţii începând cu anii 1570; în perioada precedentă, genul istoriei în versuri nu fusese o formă literară foarte răspândită. Cercetătorii, în cea mai mare parte, sunt de acord asupra faptului că Heltai a luat ideea de a publica opere cu caracter profan de la tipograful din Debrecen, András Komlós (care, după anumite consideraţii, ar fi fost invitat să preia tipografia din Debrecen chiar din atelierul lui Heltai).[1] În mod evident, tot în acest timp şi-a scris Heltai cele mai bune opere literare şi traduceri. Opinia generală a istoriei literaturii susţine, aproape în unanimitate, faptul că această nouă practică a tipografiei lui Heltai se explică prin ordonanţa de cenzură a Principelui Transilvaniei, István Báthori, emisă în 1571, ordonând că nici o carte, veche sau nouă, nu poate fi tipărită în Transilvania fără permisiunea Principelui.[2] Rezultatul ordinanţei a fost că, mai întâi Komlós, după aceea Heltai au fost nevoiţi să-şi găsească o nouă posibilitate comercială: publicarea ediţiilor mici, ieftine, profitabile, a populare*lor históriás ének*. Oricare ar fi fost însă motivul acestei noi politici editoriale, cert este că practica editorială şi subiectele publicaţiilor lui Heltai s-au schimbat în perioada următoare. Înainte de 1570 rar se găseau publicaţii cu caracter profan printre tipăriturile lui Heltai (în afară de perioada 1553-1558, când Hoffgreff singur a condus atelierul). Politica lui editorială a inclus în primul rând traducerea şi publicarea Bibliei în limba maghiară sau a operelor teologice şi a scrierilor polemice ale Reformei. După această perioadă însă, ori din cauza ordonanţei de cenzură, ori din alte cauze, scrierile religioase păreau să dispară şi s-au publicat operele literare ale lui Heltai: *Ponciánus históriája* (Istoria Împăratului Poncian), *Cancionale* (O colecţie de istorii în versuri), şi *Chronica az Magyaroknac dolgairol* (O cronică despre faptele maghiarilor). Ultimele două au fost publicaţii postume, au apărut în 1574 respectiv 1575, publicarea lor fiind terminată de văduva lui Heltai (semnalată în colofon).

Literatură pentru delectare

Analiza literaturii populare din perspectiva istoriei lecturii şi a recepţiei este un domeniu care ridică numeroase probleme. Printre primele este faptul că publicaţiile în limba maghiară (de care aparţinea şi istoria în versuri) erau listate doar în mod accidental în inventarele sau listele din perioada respectivă. István Monok explică această lipsă prin practica administrativă a oraşelor ungureşti, mai superficială şi deci mai puţin eficientă decât cea din oraşele săseşti (în consecinţă, sursele sunt destul de sintetice, fără informaţii detaliate). În continuare, Monok susţine că bibliotecile nobilimii mici sau ale orăşenilor, în sec. al XVI-lea, nu erau de dimensiuni care ar fi justificat catalogarea lor detaliată sau măcar listarea lor completă.[3] Tirajul publicaţiilor se poate presupune doar, iar publicul acestor cărţi sau obiceiurilor lor de lectură nu se pot evalua numai pe baza exemplarelor existente. Sursa cea mai convingătoare asupra circulaţiei largi a *históriás ének* este în primul rând numărul mare de publicaţii cu astfel de subiecte: dacă s-au publicat atât de

[1] József Fitz, *A magyarországi nyomdászat, könyvkiadás és könyvkereskedelem története* (Istoria tipografiei, ediţiei şi comerţului de cărţi din Ungaria), vol. II. *A reformáció korában* (Perioada Reformei), Budapest: Akadémiai, 1967, 203; V. Ecsedy, op. cit., 54.

[2] Varjas, "Heltai Gáspár…", 285; Fitz, op. cit., 177. Vezi şi Mihály Balázs, *Teológia és reformáció: az Erdélyen kívüli antitrinitarizmus kezdetei* (Teologie şi reformă: Începuturile antitrinitarismului în afara Transilvaniei), Budapest: Balassi, 1998.

[3] Edit Madas şi István Monok, *A könyvkultúra Magyarországon a kezdetektől 1800-ig* (Cultura cărţii în Ungaria de la începuturi până la 1800), Budapesta: Balassi, 2003, 202.

multe, probabil se considerau o investiție bună, multe exemplare s-au vândut, deci mulți oameni trebuiau să le fi citit.[1]

Totuşi, peste tot în literatura de specialitate, se găsesc referiri la proporția operelor populare tipărite şi toți sunt de părere (din moment ce sursele arată astfel) că această proporție era destul de mare în favoarea scrierilor laice şi chiar a genului istoriei în versuri.[2] De ce era totuşi literatura populară un produs respins al secolelor trecute?

Excurs I

În procesul analizei literaturii medievale şi premoderne faptul că, a găsi plăcere în lectură ar fi fost un interes primar sau măcar existent al acestor literaturi, nu este un concept foarte răspândit. Aceasta este ideea care deschide cartea medievistului american Glending Olson, tratând subiectul respectiv în opera sa Literature as Recreation in the Later Middle Ages (Literatura ca recreere în Evul Mediu târziu).[3] Tratarea diferitelor utilizări ale literaturi,i în scopul recreerii sau plăcerii în contrast cu instrucția sau educația, arată că nu este anacronic sau irelevant să vorbim despre o literatură destinată, în parte sau în totalitate, distracției şi delectării. Titlurile capitolelor sunt relevante în sine: Justificarea igienică; Justificarea recreerii; Literatură pentru consolare; De la ciumă la plăcere. Derivă din natura problemei că autorul vorbeşte în primul rând despre literatură laică; iar literatura laică este cea care oferă, ca şi făcând parte din discursul său teoretic autoreflexiv, posibilitatea unei lecturi care conduce la distracție şi plăcere. Una dintre cele mai relevante abordări similare în contextul literaturii maghiare este studiul lui Pál Ács, „A magyar irodalmi nyelv két elmélete: az erazmista és a Balassi-követő" (Cele două teorii ale limbii literare maghiare: cel erasmian şi cel al imitatorilor lui Balassi).[4] Deşi într-un cadru teoretic şi metodologic diferit, şi acest studiu examinează rolul plăcerii (delectatio), pe lângă cel al utilității (utilitas, prodesse), în gândirea literară maghiară din sec. al XVI-lea. Analiza literaturii populare maghiare din sec. al XVI-lea, din perspectiva istoriei sociale, este una dintre temele preferate ale istoricului literar Béla Varjas[5], iar István Nemeskürty, printre multe alte subiecte, se ocupă de proza distractivă din sec. al XVI-lea şi al XVII-lea. Lecturile populare din sec. al XVI-lea sunt în mod implicit şi tema cărții istoricului transilvan Ádám Dankanits, care şi-a publicat cartea ─ XVI századi olvasmányok (Lecturi din sec. al XVI-lea) ─ în 1974.

Se pare să fie o discrepanță între practica (sau chiar politica) editorială a tipografiilor din sec. al XVI-lea şi gândirea „oficială" despre produsele literare. Pe de o parte, găsim frecvente discuții literar-istorice despre existența şi mai ales acceptarea operelor literare scrise numai cu

---

[1] Vezi Fitz, op. cit., 202-206. Aceste cărți erau o marfă preferată a târgurilor orăşeneşti – de reținut este cazul tipografiei lui Komlós în Debrecen, un oraş privilegizat, locul a două târguri importante pe an.

[2] Vezi Madas-Monok, op. cit., 199. (cu referire la Katalin Péter): dintre 605 cărți publicate între 1571-1600, 140 au fost opere literare, şi 75% dintre acestea au fost scrise în ungureşte! Ádám Dankanits, *XVI. századi olvasmányok* (Lecturi din sec. al XVI-lea), Bucureşti: Kriterion, 1974, 24.: proporția publicațiilor laice şi religioase în Transilvania este de trei la unu; o posibilă explicație ar fi faptul că tipografii au fost forțați să publice produse laice cu vânzare mai bună din motive financiare (acestea au avut un public mai larg şi s-au vândut mai bine decât alte tipuri de publicații; iar elita religioasă îşi achiziționa o parte din cărți din străinătate). Referindu-se în mod explicit la genul nostru de interes, istoria în versuri, şi tipul cel mai "delectant" al acestuia, istoriile amoroase de origini antice sau umaniste: înainte de 1560 s-au scris doar trei istorii de acest tip; până la sfârşitul secolului s-au mai scris încă 28. Mai vezi Béla Varjas, *A magyar reneszánsz irodalom társadalmi gyökerei* (Rădăcinile sociale ale literaturii renascentiste maghiare), Budapest: Akadémiai, 1982, 136.

[3] Glending Olson, *Literature as Recreation in the Later Middle Ages*, Ithaca-London: Cornell University Press, 1982.

[4] In *Irodalomtörténeti Közlemények* 4 (1982): 391-403. (În continuare *ItK*.)

[5] De exemplu, Varjas, *A magyar reneszánsz irodalom…*, op. cit., dar şi ca editor al mai multor opere populare din sec. al 16-lea (Volum al operelor complete ale lui Bálint Balassi, *Cancionale* de Caspar Heltai, traducerea lui János Baranyai Decsi a celor două istorii ale lui Caius Crispus Sallustius, etc.). Iar Nemeskürty este autorul a mai multor scrieri despre literatura populară: *Olvasók és olvasmányok: tanulmányok a régi magyar irodalomról* (Cititori şi lecturi: studii despre literatura maghiară veche), Budapesta: Magvető, 1984; sau "Szórakoztató olvasmány és közönsége a XVI. századi Magyarországon" (Lectură distractivă şi publicul ei în Ungaria sec. al 16-lea), *ItK* 5-6 (1980). Nemeskürty este şi editorul a mai multe texte din sec. al 16-lea, printre care operele lui Caspar Heltai şi Péter Bornemisza, istoriei lui Fortunatus şi Magelonei, istoriei Împăratului Poncian, etc.

scopul de a dărui plăcere prin lectura lor (cum am văzut mai sus). Pe de altă parte însă, vedem că există o mare cantitate de astfel de lucrări, fapt care ar dovedi, în principiu cel puțin, că o astfel de discuție a subiectului ar fi irelevantă. Însă situație este similară peste tot în Europa: literatură populară, laică şi în limbi materne a existat peste tot, însă la fel au existat şi critici severe împotriva ei, în primul rând împotriva celei cu subiecte amoroase (romane, romanțe), care şi-ar fi ruinat cititorii şi le-ar fi dus pe drumul tentației şi a declinului moral.

Marea diferență care se observă totuşi în comparație cu ideile literare din Ungaria sec. al XVI-lea era lipsa, în această literatură, a unei baze teoretice literare care ar fi legitimat literatura laică, populară, de limbă maternă față de preceptele educaționale şi morale impuse de o ideologie clericală moralizatoare de autoritate. Cu alte cuvinte, în Ungaria sec. al XVI-lea o concepție literară teoretică care ar fi legitimat existența romanelor amoroase (sau echivalentele lor maghiare, „széphistória") era aproape inexistentă, cu excepția încercărilor foarte restrânse ale lui Bálint Balassi şi ale cercului său (care însă în majoritatea lor n-au fost tipărite). Cu toate acestea, practica scrierii şi tipăririi acestor opere exista; iar de aici se naşte situația, mai bine perceptibilă decât în alte părți ale Europei, că majoritatea acestor texte au un substrat sau control moral adăugat ulterior. Un anumit grad de pretenție morală (sau, mai bine zis, o pretenție de instrucție) a existat peste tot, ca o strategie de legitimare a literaturii populare dar nicăieri atât de clar şi atât de tăinuitor de orice intenție de a distra ca în literatura maghiară din sec. al XVI-lea[1].

*

Experiența arată că a existat atât dorința publicului de a citi astfel de cărți, cât şi dispoziția tipografilor să le publice; Cluj şi Debrecen (şi mai târziu Bártfa – Bardʼejov, Slovacia) au fost centrele cele mai importante pentru publicarea acestor opere. Atelierele din Cluj şi Debrecen erau în mâinile întreprinzătorilor individuali (Hoffgreff şi Heltai, iar mai apoi văduva celui din urmă în Cluj; András Komlós, iar după el Rodolphus Hoffhalter în Debrecen[2]). Astfel, ei puteau să aleagă materialul dorit pentru publicație, independent de faptul că şi-au căutat protectori sau au tipărit pe propria lor cheltuială. Nu erau deci constrânşi – în mod direct, cel puțin – de nici o autoritate laică sau ecleziastică în ceea ce priveşte materialul de publicat sau partea financiară a tipăriturilor. Cu toate astea, constrângeri erau: în 1570, ordonanța de cenzură a lui Joan Sigismund, Pincipele Transilvaniei, care a fost un adept al antitrinitarismului (unitarismului), direcționat de fapt împotriva Episcopului Reformat de Debrecen, Péter Melius Juhász, oponent temut al antitrinitarismului.[3] După aceea, ordonanța de cenzură mai sus amintită – de data aceasta formală – a următorului Principe al Transilvaniei, Rege al Poloniei, catolicul István Báthory, din 1571, direcționat probabil împotriva lui Caspar Heltai, a cărui tipografie era fortăreața publicațiilor antitrinitariene.[4] Concepția generală formată pe baza restricțiilor formulate în aceste ordonanțe, susținută şi în cadrul acestei lucrări, este că Heltai şi Komlós au început tipărirea lucrărilor ieftine şi populare constrânşi de aceste circumstanțe.

Se cere însă o importantă diferențiere: cărțile populare ale lui Heltai erau diferite de cele ale lui Komlós şi diferite şi de cele ale D-nei Heltai, mai târziu. Acesta era perioada celei mai bune

---

[1] Acestă problemă duce la interpretările mele expuse în articolul "A szerelem retorikája: A levélműfaj alakváltozatai az Eurialus és Lucretiá-ban" (Retorica iubirii: Forme de corespondență în istoria lui Eurialus şi a Lucretiei, în curs de apariție), despre registrele teoretice ale gândirii literare maghiare în sec. al 16-lea, şi influența lor asupra diferitelor tipuri de *históriás ének*. Continuarea acestei idei în cadrul lucrării ar însemna însă trecerea de la istorie culturală la istoria ideilor literară, iar aceasta ne-ar duce prea departe de subiectul acestei lucrări.

[2] Situația tipografiei din Debrecen este însă discutabilă; nu se ştie cu certitudine dacă a fost o întreprindere particulară sau a fost în posesia autorităților orăşeneşti sau ecleziastice. Literatura de specialitate tinde să susțină prima variantă, vezi Fitz, op. cit., 224, V. Ecsedy, op. cit., 54.

[3] Este discutabil însă, dacă această ordonanță a fost o ordonanță formală de cenzură, sau numai o directivă personală a Principelui, menit să-l oprească pe Melius în tipărirea lucrărilor sale anti-unitariene; vezi Mihály Balázs, op. cit.; şi "Zsigmond fejedelem és a cenzúra" (Principele Ioan Sigismund şi cenzura), in András Kovács, Gábor Sipos, şi Sándor Tonk, *Emlékkönyv Jakó Zsigmond születésének nyolcvanadik évfordulójára* (Festschrift pentru cea de a 80-a aniversare a lui Zsigmond Jakó), Cluj-Napoca: Erdélyi Múzeum-Egyesület, 1996: 25-37.

[4] Vezi Varjas, "Heltai Gáspár…", 285.

producţii literare a lui Heltai: volumul *Cancionale* ─ o colecţie de istorii în versuri ─, editat de el, este o operă istorică conceptualizată în care Heltai a schimbat radical ideologia textelor mai multor autori; istoria maghiarilor, *Chronica az magyaroknac dolgairol* este o lucrare coerentă, şi foarte protestantă, bazată pe Bonfini; istoria Împăratului Poncian este una dintre puţinele încercări de proză literară din sec. al XVI-lea; ş.a.m.d. Cu alte cuvinte, Heltai a ţinut întotdeauna să controleze în mod foarte riguros valoarea literară şi ideologică a publicaţiilor sale. Mai mult, în Prologul istoriei Împăratului Poncian, el se plânge că este împiedicat să publice lucrări mai utile şi instructive pentru cititorii săi: „Este adevărat, că am avea alte lucruri de făcut, din care ar proveni şi mai mult folos pentru societate, mai ales în lucrurile spirituale, decât din această istorie a împăratului Poncian. Dar cum Dumnezeu a permis să ne cadă piedici pe drum, n-avem ce face..." În cele ce urmează, Heltai explică caracterul util şi edificator al istoriei – găseşte deci metode să nu o prezinte ca şi literatură pentru *delectatio*.[1]

Cazul lui Komlós e diferit: el publică de bunăvoie cărţile sale ieftine şi cu vânzare bună; şi face acest lucru nu numai în perioada imediat următoare ordonanţei lui Báthory ci până la sfârşitul vieţii sale. Pentru comparaţie: 21 dintre cele 44 de publicaţii ale lui Komlós în perioada 1569-1575 sunt *históriás ének*. Iar Doamna Heltai, la Cluj, va face acelaşi lucru.[2]

D-na Heltai[3], văduva lui Caspar Heltai

După moartea lui Heltai văduva lui a preluat tipografia. Aceasta era o procedură uzuală peste tot în Europa[4], la fel şi în Ungaria şi Transilvania. Totuşi, văduva care a moştenit tipografia cu toate aparatele, de la soţul decedat, se grăbea să se recăsătorească, de obicei cu meşterul tipograf care astfel a devenit noul proprietar al întreprinderii. Acest obicei explică faptul că, deşi tradiţia familială era ca văduva să moştenească tipografia, rar găsim femei ca proprietari de tipografii în Transilvania sec. al XVI-lea. Lista tuturor tipografilor şi tipografiilor[5] conţine numele a numai trei femei în Transilvania şi Regatul Ungariei, pe durata întregului secol al XVI-lea, iar două nume din cele trei (al treilea fiind D-na Heltai) apare pentru doar câte un an, probabil anul de doliu când nu se puteau recăsători. Una era văduva tipografului din Debrecen, András Komlós, care a murit în 1575; numele ei apare pe patru mici tipărituri ieftine; se pare că s-a căsătorit cu Rodolphus Hoffhalter, care astfel a devenit proprietarul tipografiei.[6] Celălalt caz este cel al văduvei lui Rafael Hoffhalter, tatăl lui Rodolphus; numele ei apare pe o singură carte din 1568, o polemică religioasă tipărită la Alba Iulia, curtea principială a Transilvaniei.[7]

În concluzie, singura femeie ca proprietar efectiv de tipografie în sec. al XVI-lea a fost văduva lui Heltai. Prezenţa sa în calitate de proprietar al tipografiei Heltai este atestată de 47 de publicaţii între anii 1575 şi 1582 (anul morţii sale).[8] Această perioadă de opt ani a tipografiei Heltai

---

[1] Interesantă coincidenţă; cealaltă ediţie a istoriei lui Poncian, publicat exact în acelaşi timp, în 1573, la Viena, este un exemplu (dintre primele) ca un produs literar să fie oferit pentru nimic altceva decât plăcere. Înseamnă oare ceva că una este publicată la extrema vestică iar cealaltă la extrema estică a industriei tipografice maghiare (şi bineînţeles a limbii maghiare)?

[2] Cazul istoriei lui Paris şi a Helenei din mitologia greacă (*Páris és Görög Ilona históriája*) este şi ea foarte interesantă: a fost publicată în 1576, cu imprimarea "Colosvarot 1576" (adică la Cluj, în 1576, în timpul D-nei Heltai.) Totuşi, caracteristicile literelor, ornamentelor şi a ortografiei indică clar că această carte a fost tipărită la Debrecen, unde tipografia era condusă deja de Rodolphus Hoffhalter. Béla Varjas explains: "nici un autor sau tipograf din acele vremuri n-ar fi avut curajul să admită că vrea doar să-şi distreze cititorii sau publicul cu cântecul sau cartea sa." Acest lucru a fost recunoscut doar de redactorul Vienez al istoriei lui Poncian şi (probabil) Rodolphus Hoffhalter, care "nu a acceptat infamia faptei sale, şi a aruncat-o asupra D-nei Heltai." Varjas, *A magyar reneszánsz irodalom…*, 137.

[3] Numele D-nei Heltai nu apare nicăieri în surse. Nimeni nu ştie numele ei. Probabil era de naţionalitate maghiară.

[4] Fitz, op. cit., 223. V. Ecsedy, op. cit., 63.

[5] Ca Anexă la V. Ecsedy, op. cit., 367.

[6] Fitz, op. cit., 283. V. Ecsedy, op. cit., 56.

[7] Notă despre d-na din sec. 17. (V. ecsedy)

[8] După această dată pe o singură carte (a patra ediţie a gramaticii lui Donatus, din 1583) apare numele de Caspar Schespurgensis (*Typis Gasparis Schespurgensis*). Cum Caspar Heltai Jr. a devenit major (din 1584), a intrat în posesia tipografiei; de atunci încolo paginile-titlu se referă la "Tipografia lui G. Heltai": *Officina Heltana*; *Typographia Gasparis Heltj*; *Typis Heltanis; In aedibus Gasparis Heltj*; sau în ungureşte: *Heltai Gaspar muhellyeben Colosvarat az o varban; Helthaj Gaspar házanál az o Várban*; or, *H. G. muhellyeben*, etc. Fitz, op. cit., 182.

se reprezintă foarte laconic în literatura de specialitate. Concepția generală este că D-na Heltai a fost o întreprinzătoare talentată, care a
continuat publicarea cărților ieftine, profitabile în număr şi mai mare decât soțul ei. Această abordare se poate găsi la Fitz, Varjas, şi V. Ecsedy.[1]

Bineînțeles, faptul că D-na Heltai a fost într-adevăr o întreprinzătoare talentată în secolul al XVI-lea nu este ceva de neglijat. Rolul social şi economic al femeii în perioada premodernă nu favoriza ca o femeie să se aventureze într-o afacere individuală. Într-adevăr, nu se ştie despre nici o femeie în Ungaria sec. al XVI-lea a cărei afacere particulară ar putea fi la fel de bine atestată ca şi cea a D-nei Heltai.[2] Cu toate că nu avem multe surse externe (altele decât cărțile publicate de ea) despre afacerea ei, numele ei apare de câteva ori în arhivele din Cluj în legătură cu nişte probleme juridice despre averea familiei.[3] Ştim şi despre o posibilă relație de afaceri cu András Komlós, tipograful din Debrecen.[4] Totuşi, mai mult decât orice altă sursă, masa cărților publicate în timpul celor opt ani de activitate dovedesc interesul ei neîntrerupt în afacerea ei, şi puterea ei economică de a o continua.

D-l şi D-na Heltai – comparație

În orice caz, comparația publicațiilor lui Caspar Heltai şi a văduvei lui poate duce la concluzii interesante. Diferența cea mai vizibilă este extraordinara creştere în cantitate a publicațiilor cu caracter profan; în opinia mea, ordonanța de cenzură nu este o explicație suficientă pentru aceasta. După cum am mai menționat, faptul că Heltai a renunțat la publicarea de scrieri religioase pe acest temei, nu este acceptat în unanimitate; iar acest lucru este chiar imposibil de acceptat în cazul D-nei Heltai care, în mod aproape sigur, nu a avut ambiții de reformare religioasă precum soțul său.

39 din cele 47 de publicații (83%) ale D-nei Heltai sunt *históriás ének*.[5] Restul cărților sunt manuale (gramatică, retorică, dialectică, Epistolele lui Cicero editate pentru uz şcolar), o lucrare ştiințifică (Herbariul lui Péter Melius Juhász, o lucrare de botanică), şi numai două (!) lucrări religioase antitrinitariene. Cifrele pentru perioada lui Heltai arată – desigur – o situație total diferită. După catalogul tipăriturilor maghiare vechi[6], 79 din publicațiile lui Heltai sunt cunoscute astăzi prin exemplar sau prin referințe contemporane (între 1550-1552 cu Hoffgreff, iar între 1559-1574, singur). 12 din cele 79 sunt cele ce se pot numi publicații „distractive" (excluzând opera istorică a lui Antonio Bonfini, *Historia inclyti Matthiae Hvnnyadis*), adică 15 % din toate publicațiile lui. Mai mult de jumătate dintre acestea (mai exact, 7) au fost tipărite după 1571, poate din cauza ordonanței lui Báthory.[7] Deci o tendință mai accentuată pentru publicarea (şi scrierea) literaturii profane în cazul lui Heltai se poate observa numai în ultimii trei ani de viață, când şi-a scris şi majoritatea operelor literare. Heltai a ales operele pe care vroia să le publice după o bine definită politică de editare, influențată atât de ambițiile lui ca reformator şi scriitor, cât şi de ambițiile lui ca un întreprinzător înstărit.[8] Cazul lui Heltai este o întâlnire fericită între un reformator devotat pe de o parte, al cărui program coincide cu programa generală a Reformei de traducere şi tipărire a Bibliei

---

[1] Fitz, op. cit., 182. Varjas, *A magyar reneszánsz irodalom…*, 242-243, "Heltai Gáspár…", 289-290. V. Ecsedy, op. cit., 52.

[2] Acest statut de întreprinzătoare individuală nu era ceva comun pentru o femeie nici în Europa Occidentală. Dovadă este interesul specialiştilor contemporani arătat pentru astfel de cazuri – din moment ce nu sunt prea multe –, ca de exemplu monografia Mariannei Birnbaum despre Gracia Mendes, o întreprinzătoare evreică din sec. al XVI-lea Marianna D. Birnbaum, *The Long Journey of Gracia Mendes*, Budapesta: Central European University Press, 2003.

[3] Vezi Attila Szabó T., "Hogyan lett Heltai Gáspár kolozsvári halastó-birtokos?" (Cum a devenit Caspar Heltai posesor de iez?) In Attila Szabó T., *A szó és az ember* (Cuvântul şi omul), Bucureşti: Kriterion, 1971, 502-504.

[4] V. Ecsedy, op. cit., 53-54.

[5] Vezi Anexa.

[6] *Régi Magyarországi Nyomtatványok* (Tipărituri maghiare vechi), Vol. I. 1473-1600. Budapesta: Akadémiai, 1971. (Mai departe RMNy).

[7] Ca şi comparație, András Komlós, proprietarul tipografiei din Debrecen, a doua tipografie după Cluj ca şi productivitate, dar şi în publicarea literaturii "distractive", a tipărit 21 de cărți populare din totalul de 44 de publicații listate în RMNy – aproape 50 %.

[8] V. Ecsedy, op. cit., 50. Varjas, "Heltai Gáspár…", 277.

şi textelor ecleziastice în limba naţională, şi un cetăţean şi întreprinzător înstărit pe de altă parte, care a recunoscut posibilităţile financiare ale unei afaceri tipografice. Biblia în limba maghiară, catehismele, sau alte cărţi religioase, precum şi disputele religioase atât de încinse din secolul al XVI-lea au fost produse foarte căutate şi s-au dovedit a fi o investiţie bună. Aceste tipuri de publicaţii sunt prezente în număr semnificativ în cataloagele şi listele de inventar ale bibliotecilor din sec. al XVI-lea.[1] Pe lângă aceasta, Heltai a fost un editor foarte riguros, care a corectat şi adaptat lucrările pe care urma să le publice, atât din punct de vedere ortografic cât şi ideologic, câteodată chiar până la limita de a trece peste orice fel de „drept de autor".

Moartea lui Heltai însă a condus la declinul acestei politici editoriale atât de clare, şi drept consecinţă, nivelul publicaţiilor a scăzut, în primul rând în ceea ce priveşte valoarea lor literară.

Este încă o întrebare care îşi aşteaptă răspunsul: dacă D-na Heltai a avut o politică editorială tot atât de bine definită ca şi soţul ei. Totuşi, o tendinţă definită către un anumit tip de material publicat poate fi dovedită în cei opt ani de activitate a D-nei Heltai. Această tendinţă pare să satisfacă dar şi să se bazeze pe un gust al cititorilor, unitar şi bine definit. Producţia de carte a D-nei Heltai conţine lecturi în general de un nivel literar mai scăzut însă în mod accentuat menite să „distreze" (adică să fie citit de plăcerea citirului); iar acest tip de publicaţii este tipărit în cantităţi esenţiale şi nu doar în mod accidental. După părerea mea, această tendinţă poate fi percepută ca una care implică în mod direct un public schimbat al D-nei Heltai, faţă de cel al lui Caspar Heltai. Pe baza unei analize numerice a publicaţiilor D-nei şi D-lui Heltai, se poate ajunge la concluzia că s-a schimbat publicul cititor al cărţilor lor: publicul pentru care Heltai tipărea era diferit ca publicul-ţintă al D-nei Heltai. Practica editorială a D-nei Heltai pare să fie una de succes – fiindcă a rămas aceeaşi pe toată durata activităţii sale –, fapt care duce la concluzia că publicul efectiv al cărţilor ei coincidea cu publicul-ţintă, materialul publicat era pe măsura exigenţelor şi gustului cititorilor.

Cele 47 de publicaţii ale D-nei Heltai, enumerate de RMNy se referă, bineînţeles, doar la acele opere care sunt cunoscute astăzi printr-un singur sau mai multe exemplare şi/sau fragmente, sau prin referiri contemporane sau mai târzii. Numărul total al publicaţiilor D-nei Heltai – ca şi în cazul tipăriturilor provenite din orice alt atelier al vremii – este imposibil de estimat. Pe baza calculelor lui Ádám Dankanits în studiul său din 1974, „analizând produsele primelor zece ani de tipografie în Cluj, am observat că, în timp ce proporţia de conservare a cărţilor populare scurte de autori maghiari este de doar două la o mie, proporţia de conservare a cărţilor mai lungi de autori străini, destinate unui public mai exigent, este peste două procente."[2] Mai departe, calculând cu o medie de trei sute de exemplare pentru tipăriturile din sec. al XVI-lea, iarăşi pe baza publicaţiilor din primii zece ani ai tipografiei lui Heltai, „din cele trei sute de exemplare presupuse, în zilele noastre au mai rămas în medie patru exemplare – adică 1,3 %..."[3] Şi aceste numere se referă doar la acele publicaţii despre care avem cunoştinţă; cine ştie câte s-au pierdut de tot?

Opt dintre cele 47 de publicaţii cunoscute ale D-nei Heltai se cunosc numai din referiri şi presupuneri; 39 au una sau mai multe exemplare existente. Am examinat 32 de publicaţii ale D-nei Heltai, în 48 de exemplare (acesta reprezentând în jur de 80 % din toate exemplarele existente).[4] În cea mai mare parte, exemplarele pe care le avem la dispoziţie sunt „curate", adică nu conţin note ale posesorilor sau orice alte feluri de marginalii înainte de secolele al XVIII-lea şi al XIX-lea. Legăturile sunt de obicei noi, mai târzii de sec. al XVIII-lea, în câteva cazuri găsim chiar legături tipice, banale de bibliotecă, de la începutul secolului al XX-lea ─ cazul celor mai multe exemplare din Biblioteca Academiei din Budapesta şi a câtorva din Biblioteca Universitară din Cluj-Napoca. Opt cărţi din colecţia de treisprezece volume deţinute de Biblioteca Centrală Universitară din Cluj

---

[1] Vezi volumele *Adattár XVI-XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez* (Surse pentru istoria mişcărilor spirituale din secolele 16-18.), editat de István Monok et al., Szeged: Scriptum Kft.; Viliam Čičaj, *Bányavárosi könyvkultúra a XVI.-XVIII. században: Besztercebánya, Körmöcbánya, Selmecbánya* (Cultura cărţii în oraşele miniere în sec. al 16-lea-18.), *Olvasmánytörténeti dolgozatok IV.* (Lucrări în istoria lecturii IV.), Szeged: Scriptum Kft, 1993.

[2] Dankanits, op. cit., 22-23. „a kolozsvári nyomdászat első tíz évének termékeit vizsgálva megfigyeltük, hogy amíg a belföldi szerzőjű, vékony tömegkönyvekből az eredeti példányszám két ezreléke maradt meg, addig a külföldi szerzőjű, vastagabb, igényesebb olvasóhoz szóló könyvek esetében több mint két százalék."

[3] idem, 21-22. „a feltehető háromszáz példányból napjainkig átlagosan négy példány – azaz 1,3% maradt meg…"

[4] Vezi Anexa pentru detalii.

conțin *ex libris*-ul Contelui Imre Mikó; fiecare dintre aceste volume are legătură identică, sunt „curate", şi conservate într-o stare foarte bună. Această caracteristică este valabilă pentru cele mai multe volume. Condiția relativ bună în care găsim aceste cărți astăzi se datorează faptului că aceste exemplare au rămas nelegate în depozitele tipografiilor, iar mai târziu au intrat în posesia familiilor (de obicei, nobile) sau a diferitelor instituții, care le-au respectat mai mult ca tezaur literar, dar nu le-au folosit ca şi cărți. Aceste exemplare au rămas neatinse de mâini în secolul al XVI-lea, şi aproape deloc nu poartă semne de lectură. Dar în caz contrar, probabil că nici n-ar fi avut şansa să-şi dovedească propria existență.

Printre puținele volume care poartă semnul mâinilor mai vechi (până în sec. al XVIII, în legătură, note, posesori, etc.) se găsesc exemplarele *Cancionalei* şi *Chronicii* lui Heltai. Aceste volume, ale căror tipărire a fost începută de Heltai şi terminată de văduva sa[1], sunt printre cele mai voluminoase şi semnificative întreprinderi ale tipografiei Heltai. Tot acestea sunt şi aproape singurele volume care poartă amprenta lecturii. De exemplu, în exemplarul din biblioteca Teleki din Târgu Mureş al *Chronicii*, printre multe alte note marginale, comentarii, etc. am găsit cea mai veche notă de posesor din întregul material consultat, la sfârşitul unui manuscris al istoriei Împăratului Iovenian (*Jovenianus császár históriája*) copiat, pe paginile rămase libere, după textul tipărit: „Irattatot Szegedi Sigm. altal Anno Domini 1634 M. Mart" (Scrisă de Sigm. Szegedi, Anno Domini 1634 M. Mart). Există aici şi o altă inscripție, la fel de interesantă pentru scopurile acestei lucrări: „Anno 1658 nagy kivansaggal kezdettem (?) olvasni die 14 Januarii" (Anno 1658 am început să citesc cu mare plăcere die 14 Januarii). Coperta poartă inscripția 1744, şi titlul *Magjar Bonfinius* (Bonfinius în maghiară).

Un caz mai aparte este cel al *Herbariului* de Péter Melius Juhász, sau edițiile publicate pentru uz educațional, ca şi *Compendium dialecticae* de Titelman, sau *De octo partibus orationis methodus*... de Donatus. Cazul operei lui Melius este diferit de cele amintite din cauza felului lucrării, mai mult ştiințific decât popular (este prima lucrare de botanică în limba maghiară). L-am inclus totuşi în rândul literaturii populare pe baza elementelor ei descriptive: laic, de limbă națională şi care apelează la acelaşi fel de public ca şi celelalte elemente din listă. Totuşi, toate exemplarele *Herbariului* văzute de mine poartă semne de lectură sau mai bine zis de uz intensiv. Toate cele trei exemplare (Budapesta, Cluj-Napoca, Târgu-Mureş) au o mulțime de note, chiar şi completări de natură medicală: se pare să fi fost folosite mai mult ca un instrument de lucru, decât citite ca o carte. Cărțile pentru uz educațional ale lui Titelman şi Donatus sunt iarăşi un caz special. Nu le-am inclus în listă, însă în mod comparativ, starea conservării lor spune multe. Au legături contemporane, sunt într-o stare destul de fragilă, şi sunt pline de notele studenților timp de câteva generații, caracteristici naturale în cazul unor manuale. Însă aşa ar trebui să arate cărțile care au fost citite permanent în cursul secolelor. Am putea oare presupune că celelalte exemplare ale istoriilor D-nei Heltai, cele dispărute, ar fi arătat la fel?

D-na Heltai şi publicul ei

Cine a fost, cum a fost acest public cititor diferit? Dacă luăm în considerare limba publicațiilor D-nei Heltai (toate în limba maghiară – în jur de 90 % –, cu excepția manualelor în limba latină), se poate vorbi despre un public „literat" de limbă maghiară (adică un public care ştie să citească, parțial poate chiar să şi scrie în ungureşte), care deci, probabil, nu avea o educație mai elevată. Atât nivelul literar mai scăzut al publicațiilor cât şi lipsa (relativă) a cărților în limba latină sunt dovezi în această direcție. (Oare D-na Heltai a cunoscut limba latină? Nimic nu indică acest lucru.) Cercetările de istorie a lecturii de obicei identifică acest strat al publicului în orăşeni cu o educație mai slabă şi, după cum spune István Monok: „textele scrise în limba maghiară au fost citite mai ales de femei, deoarece învățarea limbii latine nu era obligatorie pentru ei, şi astfel nu aveau acces la materialul tipărit în țară, în majoritate în limba latină".[2]

---

[1] Heltai, ca şi colegul lui tipograf din Debrecen, András Komlós, a murit în marea epidemie de ciumă din 1574-75.

[2] Madas-Monok, op. cit., 203. „Az anyanyelvű könyveket Magyarországon is főként az asszonyok olvasták, hiszen a latin megtanulása nem volt számunkra elengedhetetlen, s így az országban lévő, túlnyomórészt latin nyelvű könyvanyag nemigen volt elérhető számukra." Madas-Monok, 203.

Excurs II

Medievistul englez Simon Gaunt combină abordarea istoriei de genuri literare şi a criticii de gen (gender-criticism) în cartea sa, Gender and Genre in Medieval French Literature, în discuţia ideologiilor aflate la baza structurii generice a literaturii franceze medievale. Cercetarea lui se concentrează asupra genurilor acestei literaturi (chanson de geste, fabliaux, roman courtois, sau poezia trubadurilor) într-o perspectivă diferită de abordările uzuale ale istoriei de genuri literare, în sensul că el discută cum se construiesc aceste genuri peste şi prin ideologiile unui sistem cultural creat al genurilor (gender). Ipoteza lui, precum arată Introducerea, este bazată pe două premise: „în primul rând, că fiecare gen (genre) este o formaţiune ideologică; în al doilea rând, că o componentă crucială a fiecărei ideologii este implicarea sa în sistemul de sex/gen (gender) al societăţii în care se produce."[1]

Cu alte cuvinte şi formulat la modul mai concret: ipoteza lui Gaunt este că fiecare gen literar (genre) se defineşte printr-o ideologie[2] a genului social (gender), şi astfel toate genurile literare (genre) ţin de un anumit gen social (gender). Astfel, se poate vorbi despre „genuri bărbăteşti" (male genres) şi genuri femeieşti (female genres), pe baza acestei ideologii de gen (gender) care le defineşte. Această diferenţiere trebuie însă atent separată de diferenţierea dintre sexe; adică, o diferenţiere pe bază de genuri (gender) între genuri literare (genre) nu înseamnă o diferenţiere pe bază de sexe a publicului cititor: bărbaţii nu citesc numai cărţi de „gen bărbătesc", nici femeile numai cărţi de „gen femeiesc".

Într-un context mai amplu, acest mod de abordare poate fi de interes şi pentru alte discipline decât istoria literaturii (disciplina din care provine Prof. Gaunt). Istoria educaţiei, prin interesul ei recent în discuţia educaţiei diferenţiate de concepte de gen (gender) ar putea avea un cuvânt de spus asupra lecturilor destinate pentru folosul băieţilor sau al fetelor. Cercetările de istoria lecturii sugerează faptul că exista un temei teoretic pentru a face alegere între lecturile destinate în principal pentru fete şi cele destinate în principal pentru băieţi.

În ciuda aparenţelor, nu este nici o contradicţie între precizarea mea de mai sus (deci că diferenţierea pe bază de gen (gender) nu trebuie confundată cu diferenţierea pe bază de sexe) şi exemplele date (cărţi destinate ori băieţilor ori fetelor). Fiindcă exact această intenţie este cea care arată ideologia unei vremi, prin perspectiva cărţilor care ar trebui citite de băieţi sau de fete. După cum o formulează Cornelia Niekus-Moore în cartea sa, The Maiden's Mirror: „Percepţia pe care o au adulţii despre copii în general şi fete în particular sunt (...) un factor determinant în producţia şi distribuirea literaturii pentru fete."[3]

*

Primele exemple maghiare ale nevoilor femeilor pentru o literatură scrisă în limba maternă datează încă din Evul Mediu târziu. Prologul latin al sermonariului maghiar al Anonimului Cartezian din 1526 informează asupra faptului că şi-a scris opera în limba maghiară fiind inspirat de „numeroşi fraţi şi surori laici din diferite ordine"[4], care nu cunoşteau limba latină, printre care şi sora autorului. Istoria codexului din Székelyudvarhely (Odorhei), dedicat de către franciscanul

---

[1] Simon Gaunt, *Gender and Genre in Medieval French Literature*, Cambridge: Cambridge University Press, 1995, 10. *„firstly, that every genre is an ideological formation; secondly, that a crucial component of every ideology is its engagement with the sex/gender system of the society in which it is produced."*

[2] Aici, şi peste tot, termenul de ideologie se înţelege în sensul ei cel mai amplu, ca "orice sistem de idei şi norme care orientează acţiunea politică şi socială". Definiţie din *Dicţionar de filozofie şi logică,* editat de Antony Flew (trad. de D. Stoianovici), Bucureşti: Ed. Humanitas, 1996, p. 175.

[3] Cornelia Niekus-Moore, *The Maiden's Mirror: Reading Material for German Girls in the Sixteenth and Seventeenth Centuries*, Wolfenbütteler Forschungen 36, Wiesbaden: Otto Harrassowitz, 1987, 9. „The perception that adults hold of children in general and girls in particular are […] a determining factor in the production and distribution of girl's literature."

[4] Edit Madas, ed., *A Néma Barát megszólal: Válogatás a Karthauzi Névtelen beszédeiből* (Fratele Mut vorbeşte: Selecţie din predicile Anonimului Cartuzian), Budapesta: Magvető, 1985, 5.

András Nyújtódi surorii sale, Judit, este foarte asemănătoare. Alte surse despre lectura femeilor în sec. al XVI-lea se găsesc în corespondenţele aristocraţiei şi ale nobilimii; multe exemple de acest gen se pot consulta în ediţie modernă (ex. cele două volume ale *Régi magyar levelestár* (Colecţie de scrisori maghiare vechi)[1], care conţine în jur de 100 de scrisori din a doua jumătate a sec. al XVI-lea). Acest material, deşi binecunoscut, nu a alcătuit încă subiectul unei analize sistematice; totuşi, deocamdată am găsit numai referiri la cărţi medicale sau herbarii, excluzând acele câteva cazuri care pot fi considerate excepţii şi pentru sec. XVI-lea, ca scrisorile de dragoste ale palatinului Tamás Nádasdy către soţia sa Orsolya Kanizsai sau scrisoarea în versuri a nobilei Kata Telegdy ...) Mânat de consideraţii similare, am început să revăd arhivele familiale ale familiilor nobilimii din Transilvania, în Arhivele Statului din Cluj-Napoca. Munca este enormă, şi pare să nu dea nici un rezultat (cel puţin, până în prezent).[2]

Nici în alte părţi ale Europei nu sunt surse destule despre educaţia şi lecturile femeilor, deşi bineînţeles mult mai numeroase decât în Ungaria. Această stare de fapt se datorează în primul rând imaginii uniforme a femeii între secolelele al XV-lea şi al XVII-lea, ca şi sexul plin de slăbiciuni înnăscute ca (cel mai des): lascivitate, limbuţie, vanitate, curiozitate, neglijenţă, lăcomie şi mândrie. Armat încă din naştere cu astfel de recuzite, creşterea şi educarea unei fete era considerată ca şi o măsură de corecţie, care, dacă se făcea în mod corespunzător, putea să reprime aceste trăsături înnăscute, transformând fata într-o soţie şi mamă bună, şi astfel arătându-i calea spre mântuire. O parte din această măsură corectivă era lectura, văzută doar ca şi o îndemânare asemănătoare cu ţesutul, torsul sau cusutul, şi legitimat ca şi un element în educaţia unei fete doar în acest context. Lectura ca şi un aspect în educaţia fetelor s-a intensificat datorită invenţiei tiparului, care a permis accesul unui public tânăr mult mai larg la cuvântul tipărit. Tipografia a cauzat şi creşterea numărului lucrărilor scrise în limbi materne, acestea ajungând lectura preferată a celor care n-au învăţat latina: în primul rând femeile.[3]

Afirmaţia că publicul-ţintă al lucrărilor în limba maternă erau femeile, într-o oarecare – mai mică sau mai mare – măsură, este una des întâlnită în studiile de istoria lecturii pentru perioada premodernă. Cercetările făcute în diferite culturi europene – germană, italiană, franceză, sau engleză – ajung toate la această concluzie (sau chiar o consideră drept fapt); totodată, este o idee familiară şi în istoriografia maghiară.[4] În Ungaria, sursele pentru alfabetizarea femeilor sunt şi mai rare decât în alte părţile de vest ale Europei. Chiar mai mult, şi estimările sunt foarte contradictorii: dacă cineva s-ar aventura la stabilirea acestei probleme, prin comparaţia lucrărilor lui István György Tóth şi Katalin Péter, de exemplu, nu i-ar fi uşor să reconstruiască situaţia.[5] Cu toate astea, se pare

---

[1] Editat de Emil Hargittay, Budapesta: Magvető, 1981.

[2] O posibilă direcţie în acest sens a fost să revăd arhivele familiei Mikó: cele mai multe exemplare ale publicaţiilor D-nei Heltai existente în Biblioteca Universitară din Cluj conţin *ex libris*-ul Contelui Imre Mikó. Totuşi, nu am găsit nici o referire la asemenea cărţi în arhivele familiei. Materialul de arhivă relevant a fost deja studiat în mod repetat în anii 1970 şi 1980 de cercetători Transilvăneni de seamă (ex. Attila Szabó T. sau Zsigmond Jakó), este foarte probabil deci că tot ce era demn de găsit este deja găsit. Familia Heltai a fost o familie importantă şi înstărită a comunităţii Clujene, deci orice informaţie legată de membrii ei trebuia să fie considerată ca sursă istorică importantă, şi publicată ca atare.

[3] Mai multe detalii despre educarea fetelor şi material de citit destinat în primul rând fetelor în Germania secolului 16-17, în Cornelia Niekus-Moore, op. cit., capitolul II: "The Intended Readers: Girls" (Cititorii-ţintă: fetele), p. 9-38. Şi în şcolile renascentiste, "o fată [din burghezia medie sau superioară] şi-a însuşit abilităţi de a citi şi de a scrie în limba maternă doar în măsura în care îi serveau pentru rolul ei de soţie şi mamă virtuoasă şi practică, dar nimic mai mult. Cum nu putea merge la universitate, sau avea roluri publice, nu a avut parte de şcoală latină." Vezi: Paul F. Grendler, op. cit., capitolul V.

[4] Vezi Cornelia Niekus-Moore, op. cit. pentru Germania, Margaret Spufford, *Small Books and Pleasant Histories: Popular Fiction and Its Readership in Seventeenth-Century England*, London: Methuen, 1981 pentru Anglia, colecţia de articole a lui Paul F. Grendler, op. cit. pentru Italia şi Europa occidentală în general, lucrările autoarei Natalie Zemon Davis pentru Franţa, de ex. "A könyvnyomtatás és a nép" (Tiparul şi poporul), in *Társadalom és kultúra a kora újkori Franciaországban* (Societate şi cultură în Franţa premodernă), traducere în ungureşte de István Csaba şi Péter Erdősi, Budapest: Balassi, 2001, 169-198. În cazul Ungariei, l-am citat deja lucrările lui István Monok despre lecturile femeilor (vezi p. 11, nota 1.), dar lucrările altor autori, precum Katalin Péter, Ádám Dankanits sau Kálmán Benda sunt la fel de relevante.

[5] Am ales intenţionat două opinii contradictorii. În opinia lui István György Tóth, proporţiile alfebetizării în Ungaria secolelor al 16-lea şi al 17-lea. (chiar şi părţile ei vestice, cele mai evoluate) erau exasperant de mici. În opinia lui

că există o tendință generală în comparația proporțiilor alfabetizării bărbaților şi femeilor, în sensul că proporția femeilor „literate", de un anumit rang social, corespunde în mare proporție bărbaților „literați" de un rang social mai mic.

Ceea ce ne-au rămas, sunt scrisori scrise de femei aristocrate din a doua jumătate a secolului al XVI-lea către soții lor, către o rudă, sau chiar între ele. Între aceste scrisori găsim şi câteva exemple ieşite din comun: scrisoarea lui Kata Telegdi, scrisă în parte în versuri, sau scrisorile amintite ale palatinului Tamás Nádasdi către soția sa Orsolya Kanizsai. Ea scria destul de bine dar această activitate o obosea. Kata Várdai, soția lui Pál Telegdi, şi mai apoi a lui Pál Nyári, a învățat să scrie în jurul vârstei de treizeci de ani, iar Erzsébet Czobor, soția palatinului György Thurzó, a fost învățată să scrie chiar de soțul ei, tot ca adult.[1]

Pe de altă parte, estimarea alfabetizării femeilor în contextul stării generale al alfabetizării în perioada premodernă, ca şi o problemă strâns legată de considerarea femeilor ca public-țintă, poate fi înşelătoare. Aş vrea să accentuez doar faptul că numărul femeilor care ştiau să citească nu înseamnă numărul publicului efectiv al acestor cărți. Cititul – mai ales într-o perioadă când oralitatea încă era un caracter major al societății – a reprezentat doar un mod (poate nu cel mai răspândit) de a primi informații. Deci, aceste cântece (ének!) erau la fel de mult, dacă nu şi mai mult ascultate, cât şi citite (prin cântare, sau prin ascultarea lor în timp ce erau citite de către un public mai larg).

Care au fost, la modul concret, lecturile destinate pentru şi/sau citite de fete? Intenția şi preferința descrie două fețe – câteodată total opuse – ale aceleiaşi probleme: ce *trebuiau* fetele să citească, şi ce *vroiau* să citească efectiv?

Pe de o parte, conform surselor Corneliei Niekus-Moore, materia educațională destinată în special fetelor conținea literatură devoțională populară, în limba maternă, cele trei genuri principale fiind: cărți de rugăciune, cărți de exemple virtuoase şi reflecții asupra stării nemăritate şi măritate.[2] Aceste cărți, instructive şi exemple ale moralității adevărate, au fost destinate fetelor de către bărbații însărcinați cu educația lor: învățători, preoți, şi tați. Ideologia de la temeiul acestor cărți şi aceste principii de educare a fetelor se reflectă îndeosebi în manualele despre educație din secolele al XVI-lea până într-al XVII-lea, ca şi purtătorii unei mentalități religioase burgheze. Lecturile fetelor trebuiau să aibă aceeaşi funcție în educația lor ca şi îndemânările casnice şi trebuiau să asigure echilibrarea slăbiciunilor lor înnăscute, respectiv comportamentul lor potrivit ca şi viitoare soții şi mame.

Pe de altă parte, citând din nou pe C. Niekus-Moore, „Echi-valentul laic al cărții exemplelor virtuoase a fost romanul...„. Din moment ce romanul a fost singurul gen laic pentru care fetele au fost permanent înregistrate ca cititori, se poate face observația că lucrările prezentate în acest capitol [„The Trouble with Trivia, Novels" – n.n.] reprezintă cele alese nu de adulți ci de fete însele, şi nu întotdeauna cu aprobarea adulților."[3] Deci, cealaltă grupă de lecturi preferate de fete erau romanele şi romanțele, scrieri amoroase, acțiunea cărora de obicei avea loc în două locații, „câmpul de luptă şi dormitorul" (the battlefield and the bedroom). Unele dintre titlurile lor se găsesc şi printre cântecele istorice (*históriás ének*) din secolele al XVI-lea şi al XVII-lea: *Aethiopica* de Heliodoros, traduse în maghiară probabil de către Mihály Czobor, în jurul anului 1600, *Magelona*, tradus în 1676, unele istorii de Boccaccio (*Historia Elegantissima* de Georgius Enyedi – istoria lui Gismunda

---

Katalin Péter, lucrurile nu stăteau chiar atât de rău. Vezi: István György Tóth, *Mivelhogy magad írást nem tudsz ... : az írás térhóditása a művelődésben a kora újkori Magyarországon*. (Cum tu însuți nu şti a scrie…: răspândirea scrierii în cultura Ungariei premoderne), Budapesta, 1996; şi Katalin Péter, "A bibliaolvasás mindenkinek szóló programja Magyarországon a al 16-lea században" (Programul universal de lectura Bibliei în Ungaria secolului al 16-lea), *Századok* 5 (1985), 1006-1028.

[1] In *Régi Magyar Levelestár*, op. cit., vol. I-II. Vezi şi prefața în volumul I, semnat de Emil Hargittay (în principal p. 11-15), şi Madas-Monok, op. cit., 206.

[2] Niekus-Moore, op. cit., 32.

[3] idem, 189. „The secular equivalent of the book of virtuous example was the novel. … Since the novel was the only secular genre for which girls are consistently recorded as readers, the observation could also be made that the works presented in this chapter [„The Trouble with Trivia, Novels"] represent those chosen not by adults but by the girls themselves, and not always with the approval of the adults."

şi Gisquardus – Kolozsvár, 1582, RMNy 514, *Historia regis Volter* de Pál Istvánfi, Kolozsvár, 1580, RMNy 462, *Vitéz Franciskó* de Gáspár Ráskai, Kolozsvár, 1579, RMNy 440, *Titus és Gisippus*, de Gáspár Szegedi Veres, Kolozsvár, 1578, RMNy 415.), sau traducerea maghiară a *Eurialus şi Lucretia* de Aeneas Sylvius Piccolomini, Kolozsvár, 1592, RMNy 693. Femeile au jucat un rol important şi în diseminarea acestei literaturi. Ele (mai ales femeile din rândul nobilimii înalte) au finanţat publicarea acestor texte, şi multe dintre acestea au fost dedicate „matroanelor şi fecioarelor din clasele mai joase sau mai înalte", în speranţa că ele le vor găsi utile şi distractive.[1]

Cu excepţia cititorilor-ţintă – femeile – şi a autorilor acestor texte însă nimeni nu a considerat aceste cărţi ca lecturi potrivite pentru „matroane şi fecioare", în special în cercuri burgheze. Doamnele aristocrate au avut de-a face cu mult mai puţină critică, şi într-adevăr, cele mai multe manuscrise originale ale acestor texte au fost în proprietatea membrilor nobilimii înalte.

*

În Ungaria, dovezile paratextuale ca dedicaţii sau prefaţe sunt rare în comparaţie cu Europa de Vest. Vocile femeilor erau mai puţin auzite. Există însă un exemplu excelent, care din păcate a rămas în manuscris: Prologul dramei lui Bálint Balassi, *Szép magyar komédia* (O comedie maghiară frumoasă). Drama a avut o ediţie tipărită la începutul secolului al XVII-lea, la Debrecen, Prologul apare însă doar în varianta completă manuscrisă din codexul *Fanchali-Jób* (1595-1608). Prima propoziţie a Prologului ar putea sta pe bună dreptate ca motto-ul lucrării de faţă: „Doamnelor nobile şi excelente din Transilvania, ca şi doamnelor sale binevoitoare, îşi recomandă serviciile până la moarte!" Şi, mai departe: „Dacă Domniile Voastre vor primi cu plăcere această servitoare de-a mea [adică drama lui] pentru serviciile mele, în scurt timp voi inventa şi alte servitoare pentru Domniile Voastre, ornate nu numai cu versuri, ci şi scrisori de dragoste despre toate lucrurile care se întâmplă în iubirile mele, vă voi delecta şi cu acestea."[2] Ceea ce ne interesează aici este faptul că acest Prolog presupune existenţa unui public compus din femei (ai nobilimii înalte, cel puţin) cu aşteptări clare pentru lecturi de natură laică, în limba maternă, şi cu un subiect amoros. Relevanţa acestui exemplu este diminuat de singularitatea lui. Balassi este o figură destul de ieşită din comun a literaturii maghiare din secolul al XVI-lea; şi în acest caz, deci, el crează un context şi un discurs pentru opera sa literară, care suportă concepţia sa creatoare. El îşi crează contextul în care se poate citi textul său – îl crează şi nu îl găseşte ca ceva existent.

După cunoştinţele mele, aceasta este singura dedicaţie a unei opere pe subiectul dragostei, adresată femeilor, în literatura maghiară din secolul al XVI-lea. Femeile ca destinatare ale operelor literare au apărut destul de rar în această perioadă, chiar şi în cazul altor genuri. Dacă au apărut totuşi, atunci erau membre ale nobilimii înalte, şi au apărut ca şi patroane ale operelor religioase în principal. Se poate menţiona aici Dedicaţia Noului Testament tradus în ungureşte şi publicat de Caspar Heltai, către Anna Nádasdi, văduva fostului Principe al Transilvaniei, István Mailáth, apărut în 1561; sau Dedicaţia colecţiei de predici în cinci volume a pastorului luteran Péter Bornemisza, către Erzsébet Thurzó, şi ea membră a aristocraţiei.[3]

Dedicaţiile şi prefaţele lipsesc aproape în totalitate din lucrările populare ale D-nei Heltai şi în totalitate din publicaţiile ei pe tema dragostei. În majoritatea cazurilor, nici editoarea (D-na Heltai) nici autorul nu îşi motivează publicarea sau crearea operei sale. Intenţiile autorilor se pot

---

[1] idem, 190 şi următoarele.

[2] *Balassi Bálint összes versei és Szép magyar komédiája* (Operele complete şi Comedia maghiară frumoasă ale lui Bálint Balassi), editat de Béla Varjas, Budapest, 1981, 210. „Az erdéli nagyságos és nemes asszonyoknak, mint jóakaró asszonyinak, holtig való szolgálatját ajánlja!"; şi „Ha ez elsőbben szerzett szolgálóleányom kedves lészen kegyelmeteknél ezért az én szolgálatomért, rövidnap más szolgálót is szerzek kegyelmeteknek, ki nemcsak ékes énekkel is, és valami dolgok az én szerelmemben megtörténnek, mindazokról írt szerelmes levelekkel gyönyörködteti tikigyelmeteket." Dedicaţia şi Prologul operei lui Balassi sunt poate cele mai relevante exemple despre lecturile preferate ale femeilor în viziunea unui bărbat în perioada discutată. De aceea vor fi analizate în mod separat şi detaliat într-o altă lucrare.

[3] Vezi amândouă în *Heltai Gáspár és Bornemisza Péter művei* (Operele lui G. Heltai şi P. Bornemisza), editat de István Nemeskürty, Budapesta: Szépirodalmi Könyvkiadó, 1980.

ghici numai din colofoni mai mult sau mai puțin detaliați, care, pe lângă eventualele referințe autobiografice, pot conține câteva cuvinte despre motivația scrierii lor: ori comentarii moralizatoare despre utilitatea lucrării, ori mulțumirile autorului pentru ajutorul şi mila Domnului:

"Ez éneknek deákból fordítója
Nevét versek fejébe nem titkolja,
Nagy gondolat szűvét szállotta vala,
Istent kéri, ily szeretettől ója"[1]

„Gyakorta mondani szokták közpéldában,
Az Szentírásban is vagyon említetben,
Az jámbor emberrel élhet jól éltében,
Gonosz ember lészen sok éktelenségben.

Kristus urunk után, kit vallunk hütünkben,
Ezerötzsázötven és két esztendőben,
Immár hogy írnának az első üdőben,
Az Ráskai Gáspár szerzé ezt énekben".[2]

„Horváttúl magyarra nemrégen fordéták,
Sebes Vág mentiben, Sempte városában,
Rendelé egy ifjú gondolatjában,
Az Istenhez való szerelmét mutatván."[3]

În ciuda lipsei de surse, cert este faptul că D-na Heltai a tipărit numeroase cărți populare, multe dintre ele fiind acele scrieri „triviale" – pe tema dragostei şi a altor lucruri imorale – pe care învățătorii, preoții şi tații le criticau atât de sever ca nepotrivite pentru fete. Romanele şi romanțele, genuri atât de comune în Europa Renascentistă, aveau echivalentele lor locale şi în literatura maghiară din secolul al XVI-lea, printr-un gen foarte diferit din punct de vedere poetic de cele originale (adică romane, romanțe, nuvele): cântecul istoric. O grupă tematică a acestui gen este aşa-numita *széphistória*, în traducere literală „istorie frumoasă", un termen mai puțin adecvat (după cum am argumentat la începutul acestei lucrări, p. 1-2.), definind o istorie laică, narativă, de limbă maternă în versuri, având un subiect amoros sau aventuros. 15 din cele 47 de publicații ale D-nei Heltai (două dintre ele publicate într-un singur volum) sunt texte cu astfel de subiecte; printre ele, istorii din mitologia Greacă, povestiri din Boccaccio, cântece de nuntă, etc.[4] Nici una dintre ele nu are dedicație, sau orice alt mod de referire la femei.

Imaginea femeii aşa cum poate fi ea văzută în aceste texte nu diferă deloc de imaginea obişnuită a femeii din secolul respectiv, şi nici tonalitatea acestor texte – în marea lor majoritate – nu diferă de tonul moralizator şi dojenitor al criticilor acestor texte. Acest fapt, aparent paradoxal, reprezintă însă principala diferență între autorii şi publicul acestor texte în Europa occidentală şi Ungaria: acolo, se pare că nimeni nu aprobă astfel de texte în afară de autorii şi cititorii lor; aici, nu

[1] Enyedi György, *Gisquardus és Gismunda*, strofa 310. In *A 16. század magyar nyelvű világi irodalma. Régi magyar irodalmi szöveggyűjtemény* (Literatura laică în limba maghiară în sec. 16. Antologie de texte din literatura maghiară veche), II. Budapesta: Balassi, 2000, 362. 'Traducătorul acestui cântec din limba latină nu îşi ascunde numele, scris în acrostihonul strofelor, Inima lui e plin de sentimente mari, şi-L roagă pe Dumnezeu să păzească de astfel de dragoste'.

[2] Ráskai Gáspár, *Egy szép história az vitéz Franciskórúl* (O istorie frumoasă despre viteazul Franciskó), strofele 169-170, In op. cit, 318. „Se spune deseori în exemple şi se menționează şi în Biblie că omul cu frica lui Dumnezeu trăieşte bine în viața lui, dar omul rău va avea parte de probleme. În anul 1552 după Christos, în care credem, Gáspár Ráskai a scris acest cîntec."

[3] Anonimul din Sempte*, Az Béla királyrúl való és az Bankó leányárúl szép história* (O frumoasă istorie despre regele Béla şi fiica lui Bankó), strofa 37, In op. cit., 323. „S-a tradus din limba croată în ungureşte nu demult, în oraşul Sempte de lîngă râul Vág, de un tânăr, arătând astfel dragostea lui către Dumnezeu".

[4] Numerele 5, 7, 11, 15, 16, 20, 22, 26, 28, 29, 30 (două într-un volum), 34, 35, 36 din Catalog (Anexă).

se ştiu prea multe despre fete (sau femei) ca posibili cititori, însă nici măcar autorii nu-şi aprobă propriile lor texte, sau cel puțin ideologia lor; dar totuşi: le-au scris, le-au publicat, şi în mod cert: s-au citit ...

***

Niciodată nu va fi posibil, cred, să se dovedească printr-un număr de surse îndestulător şi de calitate adecvată, că D-na Heltai a ținut în mod intenționat să satisfacă nevoile spirituale ale unui public exclusiv feminin. Nici nu am de gând să dovedesc că a avut în vedere, în mod exclusiv, acest tip de public, la publicarea cărților ei mici, ieftine, şi foarte căutate. Ceea ce cred, însă, este faptul că ea a publicat pentru un public diferit, cu un alt standard de exigențe decât cel al lui Heltai[1], un public care a inclus **şi** femeile („literate" sau „neliterate" de limbă maghiară) *par excellence*. Sursele despre femeile ardelene, gusturile sau cultura lor, obiceiurile lor de lectură sunt însă foarte puține, şi cantitatea acestor surse nu permite tragerea unor concluzii mai generale. Ştim din lucrările istoricilor occidentali mai norocoşi, care au avut la dispoziție dovezi mult mai numeroase, că a existat un tip de educație diferită de cel al bărbaților, o cultură scrisă diferită, în limba maternă, laică, mai puțin erudită, numită de literatura de specialitate în general „populară".

Pe de altă parte, analogiile occidentale nu vor putea fi nicicând verificate pe deplin pentru situația maghiară. Nu se va putea spune niciodată dacă fetele au avut parte de acelaşi tip sau de aceeaşi măsură de educație – de fapt, am putea presupune că aceasta era de un standard şi mai scăzut, şi de frecvență şi mai mică, deci proporția alfabetizării putea fi şi mai mică. Dar nu văd nici un motiv să nu presupunem că fetele au fost tratate aproximativ în acelaşi fel; cu aceleaşi intenții, şi având aceleaşi preferințe.

Mai mult, oricât de clar ne este faptul că D-na Heltai a fost o întreprinzătoare ambițioasă, lucru nu chiar obişnuit şi neglijabil, ea a fost în acelaşi timp şi o femeie, având educația, preferințele şi gusturile unei femei. Adăugând micile piese de surse şi speculații, este clar totuşi că D-na Heltai a avut un rol important în tipografia maghiară a secolului al XVI-lea – ca o *entrepreneuse* şi ca o femeie – rol reflectat numai parțial în literatura de specialitate.

*

Practica editorială a D-nei Heltai poate avea un cuvânt de spus şi într-un alt proces al istoriei literaturii: rolul cântecului istoric în istoria culturii Transilvaniei în sec. al XVI-lea. Faptul că standardele estetice şi de erudiție ale operelor literare a scăzut, a avut un rol direct şi decisiv în creşterea numărului cititorilor în general; în tot cazul, acesta era procesul care a întemeiat evoluția ulterioară a acceptării literaturii populare, a lecturii bazate pe concepte estetice şi de plăcere a textului, proces în care rolul principal a aparținut cântecului istoric, din care în acest secol „doisprezece erau o duzină".

ANEXE:

[1] Şi poate similar cu cel al lui Komlós!

CATALOGUL
cărților publicate la Cluj, 1575-1582

#	**Anul publicării RMK#/RMNy#**	**Titlul (în format scurt)**	**Exemplele consultate**	**Observații** (include numai marginaliile şi notele mai vechi de sec. al 18-lea.)
	1574.			
1	RMK 112/RM Ny 351	Heltai Gáspár: *Cancionale* (tipărire terminată de D-na Heltai).	Kvár, Akad. Kvár, Akad. (fragmente) Kvár, EK. MVh, Teleki	Note, probabil sec. 17.[1] Părțile lipsă completate prin adăugiri manuscrise; Multe note, sec. 17.
	1575.			
2	RMK 118/RM Ny 360	Heltai Gáspár: *Chronica az Magyaroknac dolgairol* (tipărire terminată de D-na Heltai)	Kvár, EK. Kvár, EK. MVh, Teleki	„curat”, numai câteva sublinieri Date: 1695; 1688; notele marginale tăiate la legare. Date: 1634: Szegedi Sigm[ond]; 1648: Joannes Debreczini camerarius; 1658.
	1576.			
3	RMK 121/RM Ny 368	Valkai András, *Az Magyar Királyoknac eredetekrol*	Kvár, EK. Bp, Akad.	Ex libris Contele Imre Mikó; note din sec. 18. „Curat”
	1577.			
4	RMK 341/RM Ny 383	Bogáti Fazekas Miklós, *Három jeles főhadnagyoknak vetélkedések*	Bp. Akad.	La subsolul paginii de titlu: 1716. Incomplet; „curat”
5	RMK 128/RM Ny 385	Bogáti Fazekas Miklós, *Szep historia az Tökélletes Aszszony állatokról*	Bp, Akad. MVh, Teleki	Imitarea manuscrisă a tiparului (cuvântul *argumentum* şi litera *g*) probabil din sec. 17; „curat”. „Curat”; legat în acelaşi volum cu încă trei *széphistória*
6	RMK 129/RM Ny 384	Bogáti Fazekas Miklós, *Ötödik része Mátyás király dolgainak...*	Kvár, EK.	Ex Libris Contele Imre MIkó; original, legat în volum cu Görcsöni, *Ötödik része...* (#9); „curat”.
7	RMK 130/RM Ny 388	Hunyadi Ferencz, *Trója históriája*	Bp. Akad.	Completări scrise cu mâna; se află în stare foarte proastă; a fost restaurat.
8	RMK 131/RM Ny 386	[Bogáti Fazekas Miklós] *Eszter dolga*	Bp. Akad.	Fără pagină de titlu; „curat”

[1] „Szep ut az igossag/Hasznos a Jamborsag/e kettonek vegen/Vagjon a Meny orszag”

9	RMK 132/RM Ny 387	Görcsöni Ambrus, *Mátyás király dolgai*	Kvár, EK. Bp. Akad.	Ex Libris – Contele Imre Mikó, „curat”; legat în volum cu Bogáti, *Mátyás király...* (#6); „curat”
10	RMK 133/RM Ny 389	*Salamon és Markalf*	Bp. Akad.	Incomplet; „curat”
11	RMK 134/RM Ny 390	Szakmári Fabricius István, *Historia de amatoriis affectionibus*	Kvár, EK. Bp. Akad. MVh, Teleki	Ex Libris-Contele Imre Mikó; Câteva linii subliniate[1]; „curat” Pe legătură: *De amore impudico*. „curat”, dar într-o stare proastă. „Curat”
12	RMK 135/RM Ny 391	(Tinódi, *János király testamentoma*)	*pierdut*	
	1578.			
13	RMK 141/RM Ny 413	Melius Péter, Herbárium (heltainé)	Kvár, EK. Bp. Akad.	legătură sec. 18.; posesor Fr. Benkő 179(8/5?); şi o inscripţie[2] Posesori.: 1672; 1727. Completări manuscrise la sfârşit, de multe mâini diferite, posibil chiar şi sec. 16. Text destul de „curat”, notele marginale tăiate la legare.
14	RMK 142/RM Ny 414	Misocacus, Vilhelm. *Prognosticon, az wy Cometa felol valo Iovendoles*	Bp. Akad.	„Curat”; sfârşitul .
15	RMK 143/RM Ny 416	*Telamon históriája*	Bp. Akad. Facsimile	(după singurul exemplar din British Museum), „curat”.
16	RMK 144/RM Ny 415	Szegedi Veres Gáspár, *Titus és Gisippus*	Bp. Akad.	„Curat”, stare bună
	1579.			
17	RMK 154/RM Ny 437	Kozárvári Mátyás[3], *A régi magyaroknak első bejövésekről*	Kvár, EK.	Ex Libris-Contele Imre Mikó; câteva note marginale[4]
18	RMK 155/RM Ny 438	Ilosvai Péter, *Szent Pál apostol életéről*	Bp. Akad.	„Curat”; marginile tăiate la legat, într-un singur loc marginea păstrate din cauza marginaliilor[5]. La sfârşit, data 1 5 ? 6 (must be 8/9). Stare bună.

[1] Czoda madar azért az leany madar/Gyakran iegyesere nagy romlast hadar/Szebnel szebbet latván arra vigyarog/Szemét arra vetvén igen hunyorog.
[2] Benkõ Jósefé, Közép Ajtai Papé. t.k. Ez igen ritka könyv. Igen meg kell betsülleni, fõképpen régiségéért.
[3] În loc de „Gosárvári”. Vezi: Pál Ács, „Attila-kultusz a Báthory-korban” (Cultul lui Attila în timpul lui Báthory), in Pál Ács, *Az idõ ósága* (Vechimea timpului), Budapesta: Osiris, 2002, 285.
[4] Despre *secui*: Ezek mind hazugság(ok) (S?) az egész könyv is .... (?)
[5] „Keresnem emb/ert mert mond(?) eretneknek nosza (noha?) nem szolgal haromsag J...”

19	RMK 156/RM Ny 439	Kákonyi Péter, *Historia Sámsonról*	(Bp. Oszk.)	(nu l-am văzut)
20	RMK 157/RM Ny 440	Ráskai Gáspár, *Vitéz Franciskó*	(Bp. Oszk. Phot.)	(nu l-am văzut)
21	RMK 357/RM Ny 436	Decsi Gáspár, *Dávid király és Uriás*	Bp. Akad.	Versurile tipărite în continuare, ca şi în proză; „curat”, stare bună.
	1580.			
22	RMK 165/RM Ny 458	Besenyei Jakab, *Házasságról való szép ének*	(Bp. Oszk.)	(nu l-am văzut)
23	RMK ???/RMNy 459	Bogáti Fazakas Miklós, *Castriot György históriája*	*pierdut*	
24	RMK 166/RM Ny 460	Bogáti Fazakas Miklós, *Ötödik része Mátyás király dolgainak*	Kvár, EK Bp. Akad.	Legat în volum cu Görcsöni, Mátyás király... (#30); incomplet. Legat în volum cu Görcsöni (#30) şi Szegedi (#24); „curat”.
25	RMK 168/RM Ny 465	Szegedi András, *Historia a zsidók romlásáról.*	Bp. Akad.	Legat în volum cu Bogáti (#23) şi Görcsöni (#30). Datat: 1661. „curat”.
26	RMK 169/RM Ny 462	Istvánfi Pál, *Volter és Grizeldisz*	Bp. Akad.	„Curat”; marginile tăiate.
27	RMK 170/RM Ny 463	Nagybáncsai Mátyás, *História Józsefről*	Bp. Akad.	„Curat”
28	RMK 171/RM Ny 464	Pécsi János, *Oeconomia coniugalis*	Bp. Akad.	O foaie lipsă, completări în scris, sec. 16. „curat”.
29	RMK 173/RM Ny 467	Valkai András, *Andoinus és Rosimunda*	Kvár, EK. Bp. Akad.	Ex Libris-Contele Imre Mikó, „curat”. „Curat”.
30	RMK 174/RM Ny 468	Valkai A. és Nagybáncsai M., *Két szép história*	Kvár, EK. Bp. Akad.	Datat la început: MDCCI; „curat” „Curat”, stare bună.
	1581.			
31	RMK 180/RM Ny 490	Görcsöni Ambrus, *Mátyás király dolgai*	Kvár, EK. Bp. Akad.	Legat în volum cu Bogáti (#23); câteva note[1] Legat în volum cu Bogáti (#23) şi Szegedi (#24); „curat”.
32	RMK 181/RM Ny 492	Salánki György, *Histoira cladis turcicae ad nadudvar*	(Bp. Oszk.)	(nu l-am văzut)
33	RMK 182/RM Ny 493	Sztárai Miklós, *Vizözönnek históriájáról*	(Bp. Oszk.)	(nu l-am văzut)

[1] „Ezen historiát Nagybá(n)czai Mátyás másképpen írja (Vid..... His/toriam proxime procedentem) De afelöl nem ellenkezik vélle mint....”

34	RMK 183/RM Ny 494	Vajdakamarási Lőrincz, *Iáson király históriája*	Bp. Akad.	„Curat”, stare bună.
	1582.			
35	RMK 198/RM Ny 514	Enyedi György, *Historia elegantissima (Gismunda és Gisquardus)*	Bp. Akad.	„Curat”, stare bună.
36	RMK 343/RM Ny 461	*Fortunatus históriája* (1577-1583, Mrs. Heltai)	(Bp. Oszk.)	(nu l-am văzut)
Alte publicații				
37	RMNy 361	Franz, Velten, *Carmen historicum* (Latin, 1575)	*pierdut*	
38	RMNy 411	Dávid Ferenc, *Libellum parvus...* (Anti-Trinitarian dispute, 1578)	*pierdut*	
39	RMNy 412	Thomas Linacre, Latin grammar, 1578.	*pierdut*	
40	RMNy 457	Basilius, On the adoration of Christ. Hungarian, 1580.	*pierdut*	
41	RMNy 466	Titelman, Franciscus. *Compendium dialecticae...*, Latin, 1580.	Kvár, Akad.	
42	RMNy 469	Vitrelinus, Alexander. *Iudicium ecclesiarum*, (Anti-Trinitarian dispute, 1580.)	Kvár, Akad.	
43	RMNy 488	*M. T. Ciceronis Epistolarum libri tres, a Ioanne Sturmio puerili educationi confecti*. 1581.	Csíkszereda, Mus.	
44	RMNY 589	Donatus, *Aelii Donati viri clarissimi De octo partibus orationis methodus...*, 1581.	Kvár, Akad.	

45	RMNy 491	Gyulai Pál, *Commentarius rerum a Stephano rege adversus magnum Moschorum*, Hungarian, 1581.	MVh, Teleki.	
46	RMNy 439A	Károlyi Péter, *Elementa Graecae grammatices*	(presupus)	
47	RMNy 392	Valkai András, *Bánk bán históriája*	(presupus)	

Prescurtări:

Kvár, EK.	Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga”, Cluj-Napoca, România.
Kvár, Akad.	Biblioteca Academiei, filiala Cluj-Napoca, România.
MVh, Teleki	Biblioteca „Teleki Téka”, Târgu Mureş, România.
Bp. Akad.	Akadémiai Könyvtár (Biblioteca Akademiei), Budapesta, Ungaria.
Bp. Oszk.	Országos Széchényi Könyvtár (Biblioteca Națională), Budapesta, Ungaria.
Csíkszereda, Mus.	Biblioteca Muzeului, Miercurea Ciuc, România.

REFLEXII

Despre două Ghiduri de utilizare a modulului de catalogare în ALEPH
– un caz de plagiat –

Nastasia Fodorean,
B.C.U.– Cluj

Odată cu achiziționarea de către Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga" Cluj-Napoca a unui nou soft de bibliotecă – ALEPH, am conştientizat faptul că este de datoria mea – ca şef al Serviciului de Catalogare-Clasificare-Indexare – să elaborez un ghid de utilizare a modulului de catalogare.

Mărturisesc că am studiat foarte mult pentru a învăța să cataloghez în Aleph, în calitate de catalogator dar mai ales în cea de responsabil al modulului de catalogare. Toate cunoştințele acumulate le-am aşternut pe hârtie şi am obținut astfel **primul** *Ghid de utilizare a modulului de catalogare din ALPEH*, pe care l-am tipărit şi broşat în anul 2000, la biblioteca noastră.[1] El a fost popularizat prin intermediul articolului: *ALEPH - the New Software of the "Lucian Blaga" Central University Library* în revista *Philobiblon*, Vol. IV-V-VI-VII, 1999-2000-2001-2002, p. 496-502.

Ghidul se adresa numai catalogatorilor din rețeaua B.C.U. Cluj-Napoca (de uz intern) şi a fost distribuit tuturor serviciilor şi filialelor din B.C.U. Cluj, dar din considerente personale şi profesionale am trimis câteva exemplare unor colegi de la B.C.U. Iaşi, B.C.U. Bucureşti şi B.C.U. Timişoara în speranța că o colaborare cu aceste persoane n-ar putea fi decât benefică. Mai mult decât felicitări, transmise din curtoazie, nu am primit, la fel nu am primit nici un fel de observații, propuneri, sugestii, critici etc., deşi încheiam prima pagină cu următoarele: "Orice sugestie, observație venită din partea oricărui catalogator, o socotim binevenită."

Ştiind exact la ce să mă aştept de la un ghid de catalogare în Aleph, în momentul în care B.C.U. Iaşi îmi oferea un astfel de ghid cu titlu aproape identic, apărut în 2004 – coordonator: Carmen Alexandrescu[2] – am răsfoit cu multă curiozitate profesională lucrarea dăruită cu dedicație[3] din partea coordonatorului lucrării – Carmen Alexandrescu. La un moment dat, mi-am dat însă seama că tare seamănă cu cea scrisă de mine!

Mai mult, am constatat că o mare parte a lucrării a fost preluată şi chiar aranjată în pagină în forma gândită de mine. E adevărat că s-au mai schimbat câte un cuvânt, o virgulă… şi că autorii ieşeni insistă şi asupra indicatorilor de câmp, lucru pe care la data publicării ghidului meu nu-l stăpâneam suficient pentru a mă antrena într-un astfel de demers. De asemenea, în lucrarea colegilor mei ieşeni există multe lucruri pe care eu le-am abordat într-un alt mod, sau nu le-am abordat deloc, dar o mare parte a lucrării mele se poate uşor regăsi. Tocmai pentru a demonstra acest lucru, la sfârşitul prezentului material am scanat câteva pagini din cele două lucrări.

Intr-un mesaj electronic adresat mie în legătură cu acuzația mea de plagiat se afirmă că lucrarea lor "diferă ca formă şi conținut". Mesajul merită reprodus aici în întregime şi analizat punct cu punct:

Stimata doamna Nastasia Fodorean,

Avand in vedere telefonul pe care domnul director Calinescu l-a primit de la domnul director Radosav, prin care se reproseaza colectivului Serviciului Catalogare ca am fi plagiat lucrarea dvs. aparuta in 2000, cu parere de rau pentru o discutie la un asemenea nivel, va prezentam punctul de vedere al serviciului nostru:

---

[1] Nastasia Fodorean, *ALEPH – Ghid de utilizare a modulului de catalogare*, Cluj-Napoca, B.C.U., 2004, 80,VI p.
[2] Carmen Alexandrescu (coord.), *ALEPH – Ghid de utilizare a modulului de catalogare pentru monografii,* Iaşi, 2004, VII, 318 p.
[3] Iată textul dedicației: "Colegelor din Serviciul Catalogare BCU Cluj pentru o bună şi fructuoasă colaborare cu Serviciul Catalogare din BCU Iaşi. Spor în toate şi numai bine. Cu simpatie – Carmen Alexandrescu. 25.06.2004."

A. *Acuza de plagiat pare ridicola in contextul in care cele doua lucrari (a dvs. si cea editata de BCU Iasi) se bazeaza pe doua materiale asupra carora nici dvs., nici noi nu detinem monopolul: UNIMARC – manual elaborat de IFLA (aplicat de toata suflarea bibliotecilor ca atare) si manualul de utilizare a programului Aleph – acelasi primit si de dumneavoastra odata cu instalarea programului.*

Este adevărat că definiția blocurilor, a câmpurilor sau a subcâmpurilor am preluat-o şi eu – **cu specificarea surselor** – din manualul UNIMARC şi, ca atare, aceste definiții, prezente şi în Ghidul Iaşului, nu m-au deranjat. Dar particularitățile de descriere pe care le-am abordat în lucrarea mea reprezintă problemele pe care am încercat a le rezolva în cei 32 de ani de catalogator. Aş mai adăuga şi faptul că biblioteca noastră nu deține pentru ALEPH nici un manual de utilizare a programului. Îl putem consulta pe Internet şi recurgem foarte des la "Help"-urile oferite de sistem. Trebuie să facem însă clar diferența dintre UNIMARC, Manualul de utilizare ALEPH şi un Ghid de catalogare. **Ghidul de catalogare** este partea care a fost preluată în mare de către colegii mei ieşeni. Este adevărat că particularitățile de descriere sunt cele dictate de normele ISBD (M), dar există prea multe fraze care coincid în cele două ghiduri.

B. *Lucrarea noastra s-a dorit a fi de uz intern, motiv pentru care abunda in exemple luate din baza noastra de date.*

Destinația lucrării **mele** era de uz intern, lucru declarat clar în Întroducere: "Prezenta lucrare se adresează catalogatorilor din rețeaua Bibliotecii Centrale Universitare "Lucian Blaga" Cluj-Napoca…", pe când B.C.U. Iaşi ne informează la pagina V că: "Importanța realizării acestui ghid rezidă în ideea că ar putea fi folosit ca model şi de alte instituții de profil din țară, care lucrează în format UNIMARC." Lucrarea *nu mai este astfel de uz intern*, mai ales în condițiile în care ne-a fost oferită şi spre cumpărare.

Lucrarea mea numără doar 80+VI p., pe când textul propriu-zis al ghidului de la Iaşi are 72, dar la care se adaugă un bogat material ilustrativ – ceea ce este un lucru original şi foarte bine venit. Astfel, lucrarea Iaşului ajunge la 318 p., ceea ce conferă o "mare" notă de seriozitate şi denotă multă muncă, dar numai la prima vedere, întrucât pentru exemplele preluate din Aleph nu este nevoie de nu ştiu ce pricepere. Altfel ar fi stat lucrurile, dacă fiecare exemplu ar fi fost comentat…, dacă mi se permite o sugestie. În forma actuală este destul de dificil de urmărit regula la o pagină iar exemplul să-l cauți la o alta. Sau, se putea indica pagina la care se află fiecare exemplu, întrucât ele sunt redate în anexă în ordinea în care apar în textul propriu-zis. Eventual, se puteau aranja în ordinea crescătoare a numărului de sistem.

C. *Cele doua lucrari in discutie nu au ca puncte comune decat cele pomenite la punctul A, diferind atat ca forma cat si ca mod de prezentare si continut (blocurile asa cum sunt mentionate in succesiune lor in UNIMARC; structurarea prezentarii noastre pe cazuri concrete, adunate de-a lungul celor cinci ani de munca asidua pentru gasirea celor mai adecvate solutii, dorind sa respectam regulile de catalogare pentru monografii, impuse de IFLA). (Cu stima Serviciul Catalogare din BCU Iasi)*

Într-adevăr, conținutul nu poate fi foarte diferit, atâta vreme cât ambele lucrări se referă la acelaşi soft. Dar forma, ordinea ideilor, chiar dacă nu se recunoaşte, este aceeaşi! Spre exemplificare: pagina 10 a lucrării de la Iaşi (Fig. 1), alineatul care începe cu: "Pentru titlurile în limbile…." a fost preluată identic de la pagina 13 a lucrării mele (Fig. 2); de asemenea, alineatul referitor la regimul majusculelor (p. 15 în lucrarea mea - Fig. 3) se regăseşte la punctul 4 şi 5, p.10 din Ghidul Iaşului (Fig. 4). Sau: p. 29 a Iaşului (Fig. 5) şi 24 a mea (Fig. 6), alineatul care începe cu: "Menționarea ediției se face în termenii… " sunt identice. Până şi expresia "**în cifre arabe"** este preluată tot boldat. Oare gândurile şi ordinea cuvintelor noastre să coincidă într-atât?!

Chiar şi regulile pentru înscrierea cuvântului "Editură" sau pentru renunțarea la acesta în descrierea bibliografică au fost preluate în mare parte. Se pot vedea paginile 33-34 ale Ghidului

ieşean (Fig. 7 a. – 7 b.) şi 27-28 din lucrarea mea (Fig. 8 a. – 8 b.). Se poate urmări mai ales **Nota** de la pagina 28 a ghidului scris de mine şi **Note**-ele de la pagina 34 a ghidului elaborat la Iaşi.

Tastele care ne uşurează munca de catalogator sunt preluate întocmai, doar că nu la sfârşitul lucrării, ci la începutul acesteia. (La Iaşi p.VI-VII, la mine 78-80). Nici măcar nu a fost schimbat titlul subcapitolului. Asta chiar nu era în UNIMARC!

Cred că în lucrarea mea am sintetizat pentru prima dată tipul "culegerilor de lucrări", care, de asemenea, a fost preluat în mare parte. Exemplele pot continua.

Sigur, nu minimalizez importanţa şi chiar valoarea ghidului scris de Iaşi şi chiar apreciez acele părţi, care evident au fost dictate de uzanţele Bibliotecii din Iaşi, dictate, evident, de tradiţia într-ale catalogării, şi, ca atare, ele nu puteau coincide. De altfel, în acele părţi chiar şi aranjarea în pagină este alta.

Mă consolează doar gândul că lucrarea mea a fost totuşi menţionată în bibliografie, ceea ce, desigur, obligă BCU Iaşi la a recunoaşte că BCU Cluj-Napoca a elaborat prima un astfel de ghid. Aş mai adăuga doar că în anul 2002 când a fost instalată la noi versiunea 505.14.2 am scos un alt ghid (tot de uz intern), de data aceasta numai de 33 de pagini, care evidenţia modificările impuse de noua versiune a softului, ceea ce (consider eu) a uşurat mult munca tuturor catalogatorilor din reţeaua noastră.

Anexez mostrele argumentative.

Note

1. În cazul titlurilor care încep cu articole hotărâte sau nehotărâte, nu se va ţine cont de acestea, utilizându-se semnele << >>, în felul acesta sistemul le va ignora şi va ordona titlurile în ordinea alfabetică a cuvintelor ce urmează articolului.

Articole

Limba română : un, unui, o, unei, nişte, unor

Limba franceză : le, la, l', les, un, une, des

Limba engleză : the, a, an

Limba germană : der, die, das

Limba italiana : il, l', la, lo, gli, gl', le, i, uno, una, un, un'

Limba spaniolă : un, una, el, la, unos, unas, los, las

Limba maghiară : a, az

2. **Singurul semn diacritic folosit in BCU Iaşi este <u>â</u>, numai în cuvintele de tipul România, român, românesc.**

3. În titluri, în general, majusculele se vor utiliza în conformitate cu regulile de ortografie ale limbii titlului propriu-zis.

Pentru titlurile în limbile engleză şi franceză, unde se observă tendinţa editorilor de carte, de a scrie cu iniţiale majuscule cuvintele titlului (exceptând cuvintele de legătură), nu recomandăm să se respecte această regulă.

De aceea şi pentru titlurile în limba engleză şi limba franceză vom scrie cuvintele componente cu iniţială minusculă. Majusculele vor fi utilizate numai acolo unde regulile de ortografie ale limbii engleze şi franceze impun utilizarea iniţialei majuscule.

4. Titlul propriu-zis se redă aşa cum figurează pe pagina de titlu, respectând regulile ortografice şi de punctuaţie ale limbii în care este scris.

5. În mod excepţional, în cazul unor titluri foarte lungi, se poate omite partea sa de mijloc sau partea finală, în felul acesta evitându-se ca prin omisiunea acelei părţi să se modifice sensul titlului sau să se piardă informaţii importante. Omisiunea se va indica cu ajutorul punctelor de suspensie (...) puse în paranteze rotunde pentru a nu presupune ca ele figurau în titlul lucrării.

6. În cazul unor lucrări la care titlul propriu-zis începe cu iniţialele unor prenume acestea nu vor fi niciodată completate, ele constituindu-se ca elemente componente ale titlului şi se vor înscrie ca atare.

7. Cifrele care fac parte din titlu se vor transcrie aşa cum apar pe pagina de titlu.

Fig. 1

Atenție: Nu se introduc aici informațiile la titlu întrucît este alocat subcîmpul **e** pentru acestea.

Pentru titlurile care încep cu articole hotărîte sau nehotărîte, indiferent de limbă, nu se va ține cont de acestea, utilizîndu-se << >> pentru a marca articolele şi în acest fel sistemul le va ignora şi va ordona titlurile în ordinea alfabetică a cuvintelor ce urmează articolului.

De exemplu:

200 a <<Les>> enfants - va fi ordonat de către sistem la combinația de litere **enfants**

200 a <<Der>> Spiegel – va fi ordonat de către sistem la combinația de litere **spiegel**

Regimul majusculelor

În titluri, în general, majusculele se utilizează în conformitate cu regulile de ortografie ale limbii titlului propriu-zis. Pentru titlurile în limba engleză, unde există o tendință a editorilor de carte de a scrie cu inițiale majuscule cuvintele titlului (exceptînd cuvintele de legătură), nu recomandăm să se respecte această regulă. În consecință, şi pentru titlurile în limba engleză vom scrie cuvintele componente cu inițială minusculă. Majusculele le vom utiliza numai acolo unde regula de ortografie a limbii engleze impune utilizarea inițialei majuscule.

Subcîmpul b – Indicarea materialului general

Acest cîmp corespunde zonei ISBD de indicare a materialului general (cum ar fi de exemplu **microfişele**), dar după cum se ştie, această subzonă nu se utilizează în ISBD(M).

Subcîmpul c – Titlul propriu-zis dat de un autor

Conține titlul principal al unei lucrări, dat de un autor, altul decît cel responsabil de primul titlu, cînd amîndoi sînt în aceeaşi lucrare şi nu există un titlu comun. Practic, este vorba aici de culegere de două lucrări, de doi autori diferiți, fără titlu comun. Pentru amănunte vezi mai jos **Particularități de descriere**.

Fig. 2

Notă: Avînd în vedere faptul că sistemul adaugă semnele de punctuație ISBD, atunci cînd după cele trei puncte urmează o zonă nouă, în subcîmpul **f** vom folosi doar două puncte, cel de-al treilea fiind generat automat de către sistem, ca semn al zonei noi (. -).

Atenție: Numele autorilor se vor trece așa cum apar pe publicație, doar cu inițiale majuscule și în ordinea de pe publicație. Practic, aici (în subcîmpul **f**) vom introduce **varianta vedetei uniforme.**

Întrucît din acest subcîmp (**f**) informația referitoare la autori nu poate fi regăsită din OPAC, numele autorilor vor fi obligatoriu introduse și în cîmpurile **700, 701, 702**, pentru a crea un punct de acces la numele acestora. Pentru amănunte vezi cîmpurile respective **(700-702).**

Subcîmpul g – Responsabilitate secundară

În acest subcîmp se vor introduce datele denumite de ISBD ca fiind **"a doua și următoarele mențiuni de responsabilitate**"care se referă la titlul propriu-zis. Subcîmpul **este repetabil**, deci vom crea atîtea subcîmpuri **g**, cîte alte mențiuni de responsabilitate avem.

Notă: mențiunile de responsabilitate secundară se introduc cu literă mică, cu excepția cazurilor în care regulile ortografice ale limbii titlului propriu-zis impun utilizarea majusculelor.

Particularități de descriere

Titlul propriu-zis se transcrie așa cum figurează pe pagina de titlu, respectînd regulile ortografice și de punctuație ale limbii în care este scris.

În mod excepțional, în cazul unor titluri foarte lungi, poate fi omisă fie partea sa de mijloc, fie partea sa finală, evitînd ca prin omisiunea acelei părți să se modifice sensul titlului sau să se piardă informații importante. Omisiunea se va indica cu ajutorul punctelor de suspensie **[...]**. Este important ca aceste puncte să fie așezate în paranteze pătrate, altfel s-ar putea presupune ca ele figurau în titlul lucrării.

Notă: Nu se vor omite niciodată primele cinci cuvinte din titlu.

Fig. 3

Note

1. În cazul titlurilor care încep cu articole hotărâte sau nehotărâte, nu se va ţine cont de acestea, utilizându-se semnele << >>, în felul acesta sistemul le va ignora şi va ordona titlurile în ordinea alfabetică a cuvintelor ce urmează articolului.

Articole

Limba română : un, unui, o, unei, nişte, unor

Limba franceză : le, la, l', les, un, une, des

Limba engleză : the, a, an

Limba germană : der, die, das

Limba italiana : il, l', la, lo, gli, gl', le, i, uno, una, un, un'

Limba spaniolă : un, una, el, la, unos, unas, los, las

Limba maghiară : a, az

2. **Singurul semn diacritic folosit in BCU Iaşi este â, numai în cuvintele de tipul România, român, românesc.**

3. În titluri, în general, majusculele se vor utiliza în conformitate cu regulile de ortografie ale limbii titlului propriu-zis.

Pentru titlurile în limbile engleză şi franceză, unde se observă tendinţa editorilor de carte, de a scrie cu iniţiale majuscule cuvintele titlului (exceptând cuvintele de legătură), nu recomandăm să se respecte această regulă.

De aceea şi pentru titlurile în limba engleză şi limba franceză vom scrie cuvintele componente cu iniţială minusculă. Majusculele vor fi utilizate numai acolo unde regulile de ortografie ale limbii engleze şi franceze impun utilizarea iniţialei majuscule.

4. Titlul propriu-zis se redă aşa cum figurează pe pagina de titlu, respectând regulile ortografice şi de punctuaţie ale limbii în care este scris.

5. În mod excepţional, în cazul unor titluri foarte lungi, se poate omite partea sa de mijloc sau partea finală, în felul acesta evitându-se ca prin omisiunea acelei părţi să se modifice sensul titlului sau să se piardă informaţii importante. Omisiunea se va indica cu ajutorul punctelor de suspensie (...) puse în paranteze rotunde pentru a nu presupune ca ele figurau în titlul lucrării.

6. În cazul unor lucrări la care titlul propriu-zis începe cu iniţialele unor prenume acestea nu vor fi niciodată completate, ele constituindu-se ca elemente componente ale titlului şi se vor înscrie ca atare.

7. Cifrele care fac parte din titlu se vor transcrie aşa cum apar pe pagina de titlu.

Fig. 4

205 Menţiunea de ediţie

1. Definirea câmpului

Câmpul conţine o menţionare a ediţiei unităţii bibliografice, împreună cu orice altă menţionare a publicării şi a responsabilităţii care are legătură cu ediţia. În ISBD (M) corespunde zonei ediţiei.

În ISBD (M) este considerată menţiune de ediţie, orice menţiune explicită aflată pe pagina de titlu, care cuprinde cuvântul ediţie în limba titlului propriu-zis.

2. Repetabilitate

Opţional. Repetabil.

3. Indicatori

Indicator 1 : spaţiu (nedefinit)

Indicator 2 : spaţiu (nedefinit)

4. Subcâmpuri

a – Specificarea ediţiei

Un cuvânt, o expresie sau un grup de caractere dintr-o menţionare formală, care identifică o unitate ca membru al unei ediţii. Nerepetabilă : menţionările suplimentare sunt introduse în b.

Menţionarea ediţiei se face în termenii utilizaţi pe publicaţie, iar numărul de ordine al ediţiei se va reda întotdeauna **în cifre arabe**, indiferent dacă pe publicaţie numerotarea este înscrisă în cifre romane sau în litere.

De asemenea recomandăm ca prima ediţie să nu fie trecută în descriere, chiar dacă această menţiune apare pe publicaţie.

b – Specificarea publicării

Acest câmp conţine o menţionare a ediţiei referitoare la o publicaţie sau menţionare suplimentară a ediţiei care :

- este formală identificată ca fiind o ediţie în cadrul unei ediţii
- are deosebiri semnificative din punctul de vedere al conţinutului faţă de alte apariţii din ediţia mai mare căreia îi aparţine.
- este o desemnare alternativă pentru o ediţie numită în **subcâmpul a**.

Acest câmp corespunde menţionării suplimentare a ediţiei. Repetabilă pentru o menţionare paralelă sau suplimentară a ediţiei.

În practica BCU Iaşi nu se utilizează acest subcâmp.

Fig. 5

Cîmpul 205 – Menţiunea de ediţie

Subcîmpul a – Specificarea ediţiei

Unimarc-ul înţelege prin specificarea ediţiei "un cuvînt, o expresie sau un grup de caractere dintr-o menţionare formală, care identifică o unitate bibliografică drept membru al unei ediţii".

În ISBD este considerată menţiune de ediţie, orice menţiune explicită aflată pe pagina de titlu, care cuprinde cuvîntul **ediţie** în limba titlului propriu-zis.

Menţionarea ediţiei se face în termenii utilizaţi pe publicaţie, iar numărul de ordine al ediţiei se va reda întotdeauna în **cifre arabe**, indiferent dacă pe publicaţie numerotarea este înscrisă în cifre romane sau în litere.

Recomandăm, de asemenea, să nu se menţioneze în descriere prima ediţie a unei lucrări, chiar dacă această menţiune apare pe publicaţie. De altfel, multe coduri de catalogare nu specifică prima ediţie.

Din practica noastră, s-a constatat că adeseori editorii utilizează cuvîntul "**ediţie**" ca sinonim al cuvîntului "lucrare". În acest caz nu este vorba de o ediţie nouă a unei lucrări, iar investigaţiile privind ediţiile anterioare ar îngreuna foarte mult activitatea catalogatorului. Chiar şi pentru aceste cazuri sugerăm utilizarea cîmpului **205** şi nu a cîmpului **200**, subcîmp **g**. Cu alte cuvinte, vom utiliza cîmpul **205** ori de cîte ori apare pe publicaţie cuvîntul "**ediţie**", în limba titlului propriu-zis.

Subcîmpul b – Specificarea publicării

Acest subcîmp conţine o menţionare a ediţiei referitoare la o publicaţie sau menţionarea suplimentară a ediţiei care:

- este formal identificată ca fiind o ediţie în cadrul unei ediţii
- are deosebiri semnificative din punctul de vedere al conţinutului faţă de alte apariţii din ediţia mai mare căreia îi aparţine

Acest subcîmp corespunde menţionării suplimentare a ediţiei. În orice caz, astfel de elemente ale descrierii sînt foarte greu de stabilit, deci, în general, nu utilizăm acest subcîmp.

Fig. 6

4) În cazul în care avem o publicație **Depozit Legal** și nu putem determina anul de apariție, vom trece anul depozitului legal, dar în paranteze drepte și vom folosi semnul "?" - [1995?].

Ex. : 8968

Modele de combinații

a-localitate c-editura d-an **Ex. : 357809, 357892**	a-localitate I a-localitate II c-editura d-an **Ex. : 80242, 84139**	a-localitate c-editura I c-editura II d-an **Ex. : 24529, 356774**
a-localitate c-editura a-localitate c-editura d-an **Ex. : 11734, 111011, 325209**	a-[S.l.] c-editura d-an **Ex. : 174076**	a-[S.l. c-s.n.] d-an **Ex. : 3305, 3325, 7986**
a-[S.l. c-s.n. d-s.a.] **Ex. : 21, 254, 5632**	a-localitate c-[s.n.] d-an **Ex. : 58, 138, 291335**	a-localitate c-[s.n. d-s.a.] **Ex. : 251**

Note

Se va scrie cuvântul "Editura" în înregistrare în următoarele situații :

1) Când cuvântul sau cuvintele ce urmează după cuvântul **Editură** se acordă în gen, număr și caz cu cuvântul **Editură** sau formează o sintagmă de neseparat (ex.:Editura Tehnică, Editura Enciclopedică, Editura Științifică, Editura Militară).

Fig. 7 a

Ex. : 24, 207, 7351, 8979, 233425

2) Când editura are ca denumire numele de familie al unei persoane (Editura Eminescu, Editura Niculescu).

Ex. : 408, 1797, 267233, 299484

Nu se va scrie cuvântul "Editura" în înregistrare în următoarele cazuri:

1) Când editura are o denumire de sine stătătoare (Facla, Viața Românească, Scrisul Românesc).

Ex. : 574, 1235, 201877, 272977, 306925

2) Dacă editura poartă numele unei zeități sau al unui personaj mitologic (Venus, Prometeu, Orfeu, Minerva).

Ex. : 19997, 151957, 262671, 321220

3) Când denumirea editurii este un prenume (Anastasia, Victor, Doina)

Ex. : 34003, 105675, 151387

4) Când editura are ca nume o denumire geografică (Dacia, Danubius, Moldova, Transilvania, Banatul, Dobrogea)

Ex. : 976, 5597, 15588, 25529, 44827

Note

Numele editurii se va scrie în conformitate cu regulile ortografice ale limbii textului. Ca atare, pentru limba româna, la publicațiile curente, se vor înscrie cu inițiale majuscule toate cuvintele care alcătuiesc numele editurii, în conformitate cu recomandările ultimului "Dicționar ortografic, ortoepic și de punctuație al limbii române".

În cazul publicațiilor în volume, descrierea fișei generale se va face după primul volum. Dacă următorul volum apare la o altă editură, atunci această informație se va trece la volumul respectiv, fără a modifica fișa generală.

Ex. : 194707, 222344

Dacă numele editurii este precedat de articole hotărâte sau nehotărâte, acestea se vor încadra în semnele << >> (Ex.: <<Le>>, <<Der>> etc.)

Ex. : 82170, 224469, 278422, 334451

Atenție!: Se va folosi tasta F4 pentru a verifica numele editurii, spre a nu dubla forma sau a nu introduce numele ei într-o formă greșită.

Fig. 7 b

crearea unui nou subcîmp **a**, în care vom înscrie expresia **[etc.]**. De altfel, menționarea doar a unei localități în descriere nu contravine regulilor ISBD. Totuși, apare aici o problemă: prin introducerea expresiei **[etc.]** într-un nou subcîmp **a** se va crea un punct de acces la un nume de localitate **"[etc.]"**, ceea ce nu este corect. Totodată, atunci cînd localitatea nu este cunoscută, ISBD recomandă utilizarea expresiei latinești **[S.l.]** , care ar crea un punct de acces la **[S.l.]** , ceea ce nu este necesar și chiar încurcă. Dar, deocamdată, nu se poate opta pentru altă soluție.

Subcîmpul b – Adresa editurii

Aici se recomndă introducerea adresei complete a editurii, mai ales pentru editurile mai puțin cunoscute. Întrucît, de cele mai multe ori, ne este extrem de greu să identificăm sediul unei edituri, cu atît mai greu este să identificăm adresa completă a acesteia. Pentru catalogatori, oricum nu este necesară înregistrarea acestei adrese, deci, recomandăm să nu se completeze subcîmpul **b**, nici în cazul în care ea apare pe publicație. În schimb, dacă pentru Serviciul de Achiziții este utilă această adresă, se recomandă completarea subcîmpului.

Subcîmpul c – numele editurii, difuzorului etc.

Numele editurii se va menționa în acest subcîmp, după regulile deja cunoscute. Insistăm asupra respectării acestor reguli pentru a asigura uniformitatea descrierii pe întreaga rețea. Ca atare, vom menționa regulile de introducere în baza de date a denumirilor de edituri, cu specificarea că, în general, ele sînt în conformitate cu recomandările ISBD(M), dar și în conformitate cu uzanțele bibliotecii noastre.

Se scrie cuvîntul "Editură" în înregistrare în următoarele cazuri:

1. Atunci cînd cuvîntul sau cuvintele ce urmează după cuvîntul **Editura** se acordă în gen, număr și caz cu cuvîntul **Editura**, sau formează o sintagmă de neseparat (de ex. Editura Tehnică, Technische Verlag)
2. Atunci cînd editura poartă numele unei personalități, celebrități (de ex. Editura Eminescu)
3. Dacă editura poartă un nume geografic, aflat în uz (de ex. Editura Moldova)

Fig. 8 a

Nu se scrie cuvîntul "Editură" în următoarele cazuri:

1. Cînd editura are denumire de sine stătătoare (de ex. Facla).
2. Dacă editura poartă numele unei zeități sau personaj din mitologie (de ex. Venus).
3. Cînd numele editurii este un prenume (de ex. Anastasia).
4. Cînd editura are ca nume o denumire geografică, neutilizată azi pentru teritoriul respectiv (de ex. Dacia).

Notă: Numele editurii se va scrie în conformitate cu regulile ortografice ale limbii textului. Ca atare, pentru limba română, la publicațiile curente, se va înscrie numele editurii cu inițiale majuscule, în conformitate cu recomandările ultimului Dicționar ortografic, ortoepic şi de punctuație al limbii române.

Se vor elimina din numele editurii expresiile ca: **SRL, SA, Ltd. GmbH** etc. care urmează numelui editorului şi care atestă, în general, forma de organizare comercială a unei edituri.

Important: Pentru o regăsire mai rapidă, editura constituind cîmp de regăsire, ea se va înregistra de fiecare dată în acelaşi fel, sistemul permițind copierea denumirii editurii cu ajutorul tastei **F4**, după ce am tastat cîteva caractere din numele editurii. Vom selecta editura dorită, ne poziționăm cu cursorul pe ea şi la un simplu **Enter** denumirea va fi copiată în subcîmpul **c**.

Particularități

Dacă o publicație are numele mai multor edituri, fiecare cu sediul în altă localitate, relația dintre fiecare editură şi sediul ei trebuie redată cu claritate. Ordinea de redare va fi următoarea:

Prima localitate în cîmpul **210**, subcîmpul **a**

Editura în cîmpul **210** subcîmpul **c**

Pentru cea de-a doua localitate se va crea încă un subcîmp **a**, iar pentru editura corespunzătoare se va crea încă un subcîmp **c.** Deocamdată punctuația ISBD în acest subcîmp nu este rezolvată.

Fig. 8 b

Censorship. A World Encyclopedia
Edited by Derek Jones
– Recenzie –

Florina Iliş[1]
B. C.U. – Cluj

Cu un cuvânt înainte semnat de Doris Lessing, cunoscută scriitoare dar şi opozant de temut al regimurilor de apartheid al ţărilor din Africa de Sud, masiva lucrare *Censorship. A World Encyclopedia*, apărută în 2001, în patru volume, este rezultatul unui proiect coordonat la nivel internaţional, având drept scop analiza şi studiul cenzurii, după principiile tehnice de redactare ale unei lucrări de tip enciclopedic. Dezbătută din unghiuri de vedere variate, tematica cenzurii se prezintă într-o viziune caleidoscopică care urmăreşte să acopere o arie cât mai largă a manifestărilor îndreptate de-a lungul timpului împotriva exprimării şi gândirii libere a indivizilor.

Pornind de la definiţia dată cenzorului de *Shorter Oxford English Dictionary*, ca reprezentând o persoană oficială a cărei ocupaţie este aceea de a verifica, înaintea publicării, orice materiale care ar putea conţine *exprimări imorale*, *afirmaţii eretice* sau *ofense la adresa statului*[2], editorul volumului, Derek Jones, schiţează orientativ şi direcţiile pe care s-a angajat actul cenzurii de-a lungul timpului. Se poate constata astfel că intenţia cenzurii se manifestă în zone în care ar exista pericolul de a se aduce un afront bunului simţ moral, bunului simţ religios precum şi bunului simţ politic. Prin „bun simţ" înţelegem aici direcţia de orientare şi de consolidare a politicii unei majorităţi care se manifestă faţă de o opoziţie, de obicei minoritară, care este ofensatoare, îi contestă, sau îi pune în discuţie legitimitatea.

În afara acestui monopol oficial pe care îl deţine orice putere, fie aceasta ecleziastică, socială sau politică, faţă de exprimarea liberă a unui punct de vedere situat în opoziţie, editorul enciclopediei este conştient de diversitatea temei şi se referă la o varietate de *procese* care se manifestă în actul cenzurii: „...the encyclopedia is built upon the assumption that a variety of processes are involved, formal and informal, overt and covert, conscious and unconscious, by which restrictions are imposed on the collection, display, dissemination, and exchange of information, opinions, ideas, and imaginative expression."[3] Această deschidere a perspectivei asupra actului de cenzură, în căutarea „rădăcinilor antropologice" (*anthropological roots*) ale temei, sugerează existenţa unei „pre-istorii"[4] a instanţelor de cenzură, cu mult anterioare invenţiei tiparului.

Întrebându-se asupra oportunităţii unei asemenea lucrări, dincolo de faptul că cenzura e un subiect „interesant", editorul volumului, Derek Janos, invocă caracterul mereu *actual* al temei chiar dacă, după predicţiile politice ale unui Francis Fukuyama, democraţia liberală pare să câştige teren şi să se impună ca sistem politic în tot mai multe zone ale globului. De aceea, cu toate că scopul cenzurii este practic acelaşi în marea majoritate a sistemelor politice sau sociale, şi anume acela de a controla şi expurga în numele şi conform principiilor unor ideologii oficiale, actul cenzurii dobândeşte forme diferite de la o regiune la alta, servindu-se de practici şi strategii diferite pentru a se impune. Un exemplu adecvat în acest sens este diversitatea formelor sub care cenzura politică s-a manifestat în statele fostului bloc comunist din Estul Europei. Astfel, fără a se face un studiu comparativ al acestora (rostul enciclopediei nu implică o asemenea analiză) caracterul cenzurii este tratat separat în articolele dedicate fiecărei ţări, şi în plus, în funcţie de ecoul internaţional stârnit de anumite atitudini contestatare care au atras vigilenţa cenzurii, articole separate sunt dedicate exclusiv acestora.

---

[1] E-mail: florina@bcucluj.ro
[2] Derek Jones, *Editor's Note*, în *Censorship. A World Encyclopedia*, edited by Derek Jones, London. Chicago : Fitzroy Dearborn Publishers, 2001, p. xi
[3] *Censorship. A World Encyclopedia*, op. cit. p. xii
[4] ibidem

Se constată, de pildă, pe lângă prezența în antologie a unor articole dedicate în exclusivitate țărilor din toate ariile geografice, și o lărgire a interesului actului de cenzură prin articole specifice consacrate unor reacții provenite din sfere diferite ale societății. Un indice tematic a acestora poate fi consultat la începutul fiecărui volum. Aria acestuia cuprinde domenii ca editarea cărților, radio-televiziune şi internet, video şi film, legislație şi drepturile omului, literatură, artele spectacolului, ideologii şi politică, presă, religie, educație, sexualitate şi violență, teoria şi practica cenzurii, artele vizuale.

Cu o arie atât de diversificată a manifestărilor legate de actul de cenzură în sine şi a măsurilor oficiale prevăzute pentru a-i configura cadrul de referință, extrem de complex şi prezentând o serie de variații de la o regiune la alta, misiunea de a recenza o lucrare de asemenea anvergură este de două ori dificilă. Întâi, fiindcă diversitatea materialului şi mulțimea informațiilor cuprinse de enciclopedie fac imposibilă o analiză sistematică şi o tratare exhaustivă în ordinea tematică a articolelor. În al doilea rând, structura caleidoscopică a lucrării, dezvăluie în permanență o altă fațetă a formelor şi strategiilor sub care a evoluat cenzura pe parcursul timpului, informația cuprinsă în articolele specifice, cu o destinație precisă, completează adeseori articolele tematice sau cele geografice, destinate fiecărei țări în parte.

Fiecare temă, stabilită printr-un termen generic, cuprinde la rândul său o serie de sub-categorii, diferite şi diverse ca arie de referință. La topicul *Books*, vom găsi de exemplu, trei alte sub-categorii, *Book Burning*, *Booksellers, Printers, and Publishers* şi *Libraries and References Books*, care la rândul lor acoperă o arie tematică extrem de vastă. La *Book Burning* se regăsesc articole care se referă la autori ai căror cărți au fost arse de-a lungul timpului, de la cazul exemplar, al Bibliei până mai recent la cazul lui Salman Rushdie. Nu lipsesc din acest articol, semnat de Judith C. Kohl, cazurile celebre ale arderii pe parcursul Evului Mediu a unor lucrări considerate blasfematorii de către biserica oficială, cum ar fi de pildă, arderea operei teologice a lui Abelard, ordonată în 1140 de Papa Inocențiu al III-lea, sau a copiilor din Talmud, în 1248, ardere ordonată de Papa Grigore al IX-lea. Reformele produse la Florența de călugărul dominican Savonarola au dus la adevărate ruguri de cărți, alături de cărțile de vrăjitorie şi divinație aflându-se şi autori precum Dante, Ovidiu, Propertius sau Boccaccio. Fenomenul arderii cărților a continuat până în secolul XX, binecunoscute sunt rugurile aprinse de cărți, ridicate de politica nazistă, ca urmare a epurării operelor provenite din lumea iudaică, ale autorilor de origine evreiască, cum ar fi Albert Eistein sau Sigmund Freud dar şi ale celor care s-au opus sau au protestat împotriva regimului nazist: Thomas şi Heinrich Mann, Arnold şi Stefan Zweig, Jack London, Upton Sinclair sau Émile Zola. Secolul XX se încheie cu cunoscutul caz al lui Salman Rushdie, al cărui text, *The Satanic Verses*, a fost ars în 2 decembrie 1988, de către membrii unei comunități musulmane dintr-o localitate din Anglia, Bolton. Acțiunea împotriva lui Rushdie s-a repetat un an mai târziu, în 14 ianuarie 1989, tot în Anglia, acesta reprezentând un caz tipic de auto-cenzură care operează la nivelul unei grupări, în contextul dat, fundamentalismul musulman, şi sancționează orice manifestare a unuia dintre membrii săi care la un moment dat se desprinde de aceasta şi o contestă.

Dacă aria diversificată a actelor de cenzură face aproape imposibilă orice întreprindere de a sistematiza pe anumite paliere tematice felul în care s-a manifestat cenzura de-a lungul timpului, nici încercarea de a urmări un fir conducător, fie acesta temporal sau geografic-spațial, nu ar da mai multe rezultate. Pentru o viziune, de exemplu, a modului în care a funcționat cenzura în film, atât din punct de vedere politic cât şi moral, pe lângă articolul dedicat în întregime celei de-a opta arte ar trebui consemnate şi o serie de alte articole care sunt din aceeaşi arie tematică, dar se referă în mod special la anumite filme, sau chiar la anumiți cineaşti a căror artă a fost supusă cenzurii. Nu trebuie uitate apoi nici articolele care se referă la filmografia controlată, în mod oficial, a anumitor țări. În Marea Britanie de exemplu, funcționa încă din 1913 un comitet de cenzură, *The British Board Of Film Censors*, care avea menirea să permită numai difuzarea acelor filme asupra cărora nu planează nici o „suspiciune": „No film subject will be passed that is not clean and wholesome and absolutely above suspicion."[1] Un film care primea acordul de a fi văzut de oricine primea litera „U", iar cel

[1] *Censorship. A World Encyclopedia,*vol.1, p. 333

clasificat la litera „A" era doar pentru „advisory". Un film care n-a primit acordul de difuzare în Anglia a fost şi cel produs de Bunuel împreună cu Salvador Dali, *Un chien andalou* (1929, *An Andalusian Dog*), expresie a suprarealismului în artă, considerat o agresiune asupra simţurilor burgheze artistice. Acest organ de control funcţionează şi astăzi, adaptat fireşte cerinţelor actuale, din 1985 va deveni *British Board of Film Classification*, preluând şi controlul producţiei de filme difuzate pe suport video.

Din aceste puncte de vedere, dificultatea de a urmări un anumit traseu tematic, având la dispoziţie o cantitate de informaţie care creşte în mod exponenţial, nu este cea mai fericită alegere pentru cerinţele unei recenzii. Fireşte, pentru cititorul contemporan, ar părea mult mai interesant de analizat subiectele de actualitate ale cenzurii, care sunt deasemenea numeroase încât face dificilă orice alegere a acestora pentru a fi comentate. De extremă actualitate ar fi, de pildă, alegerea articolului legat de rapoartele de război moderne, cu atât mai mult cu cât marea majoritate a conflictelor de război din cea de-a doua jumătate a secolului trecut se poartă şi în spaţiul mediatic. Un fapt care ţine de cenzură este şi interdicţia pe care au primit-o jurnalişţii acreditaţi în Irak, în timpul primului război din Glof, 1991, de a nu face referinţă la anumite tipuri de informaţii, informaţii care de obicei erau incluse în categoria secretelor militare, număr de trupe, amplasamentul acestora sau tipul de armament utilizat de trupele beligerante.[1] Că cenzura este şi astăzi de actualitate, o ediţie revăzută a Enciclopediei, va scoate, probabil, în evidenţă aceleaşi mijloace sub care aceasta s-a manifestat şi în perioada celui de-al doilea război din Golf, menţionând, de pildă, şi recomandările date celor care au urcat pe podiumul de decernare a premiilor Oscar din 2003, de a nu face nici un comentariu legat de implicaţia Americii în război.

Pe lângă aceste forme de cenzură explicită atrage atenţia şi o formă implicită de cenzură, tacită, fără ca aceasta să fie considerată a fi rezultatul unei interdicţii oficiale. Este cazul, de exemplu, al opţiunii tacite de nedifuzare, pe canalele de radio şi televiziune, din Israel, nefiind însă interzisă în mod declarat, a operei wagneriene. Tentativele de a-l face pe Wagner cunoscut publicului evreu, au eşuat de câteva ori, pînă când în 2001 cu ocazia unui festival de muzică în Ierusalim, dirijorul Daniel Barenboim a reuşit, după 30 de minute de discuţii cu publicul, să-i convingă să interpreteze din creaţia autorului faimosului eseu anti-semitic din 1850, *Das Judentum in der Musik*, *Preludiul* operei *Tristan şi Isolda*.

S-a văzut, de asemenea, de multe ori de-a lungul timpului cum un act represiv, de cenzură, a avut exact un efect invers, a contribuit chiar la o mai bună cunoaştere a produsului cenzurat, atrăgând atenţia publicului asupra sa. Această caracteristică a cenzurii ar putea fi urmărită mai ales în zona culturală a ţărilor din fostul bloc comunist, reputaţia anumitor autori, atât în ţara de origine cât şi peste hotare, consolidându-se adeseori tocmai pe faptul de a fi fost cenzuraţi de către sistemul opresiv, comunist. Unul dintre aceşti autori este şi scriitorul ceh Milan Kundera, menţionat în Enciclopedie printr-un articol special, cenzurarea romanului său *Gluma*, (*The Joke*), precum şi implicarea sa în evenimentele din 1968, îi vor consolida în străinătate imaginea unui militant anti-comunist, stârnind şi interesul editurilor străini pentru opera sa. Dintre scriitorii români a căror operă a avut de suferit din cauza cenzurii politice sunt menţionaţi, în articole speciale, Paul Goma şi Norman Manea. Nu putem să nu fim de acord cu Ştefan Borbély, care deplânge omisiunea din Enciclopedie a doi cunoscuţi opozanţi ai regimului comunist din România, Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca, şi nemenţionarea rolului pe care aceştia l-au jucat la postului de radio Europa Liberă.[2]

Cenzura în România face obiectul unui studiu semnat de Adrian Marino. Alegerea lui Adrian Marino nu este desigur întâmplătoare, din cel puţin două puncte de vedre, întâi fiindcă activitatea sa intelectuală a avut de suferit în urma schimbării regimului politic din România, atât prin anii de detenţie la care a fost constrâns cât şi ulterior ca opozant, şi în al doilea rând fiindcă manifestă astăzi cel mai coerent interes în cercetarea ideii de libertate, materializat deja printr-o lucrare care trasează schiţa unei viitoare istorii a cenzurii din România. Încă din această *introducere*

[1] *Censorship. A World Encyclopedia*, op. cit. vol. 4, p. 2609

[2] Ştefan Borbély, *Enciclopedia mondială a cenzurii. Schiţă pentru delicii parţiale*, *Observator cultural*, An. III, nr. 151, 2003, p. 12

sau schiță la proiectul mai amplu al unei lucrări a cenzurii şi libertății în România sunt conturate două dintre obiectivele majore ale cercetării ideii libertății de gândire şi expresie şi anume, concretizarea unei lucrări de referință de acest gen, absentă sub această formă în cultura română, precum şi demonstrarea unei tradiții istorice a ideii libertății de gândire româneşti.[1]

În articolul său despre România, Adrian Marino conturează, din perspectivă istorică, până la 1920, separat pentru Transilvania şi pentru celelalte două provincii româneşti, Moldova şi Valahia, apropiate ca mod de administrare, formele sub care s-a manifestat actul de cenzură, subordonat fie autorității laice, fie celei bisericeşti care au acționat interdependent, până în primele decenii ale sec. XIX. Un act al domnitorului Suțu, din 1785, subordonează în Valahia controlului puterii civile şi apariția publicațiilor religioase, act reglementat de succesorul său, Alexandru Moruzi, prin restricționarea actului de cenzură doar la periodice şi la cărțile despre Imperiul Otoman. O adevărată Comisie de cenzură este creată abia după războiul ruso-turc (1828-29) care va avea menirea să supravegheze toate publicațiile apărute pe teritoriul celor două principate româneşti[2].

În Transilvania cenzura îmbracă aceleaşi forme de manifestare ca în celelalte două principate româneşti, cu diferența că instituțiile care o coordonează funcționează sub administrații ce se supun principiilor politicii imperiale şi a Bisericii Catolice, în special a noii înființate Biserici Greco-Catolice. Astfel din iunie 1777 încep să se aplice pentru Transilvania instrucțiunile date unei comisii speciale de cenzură, *Commissio Regio Librorum Censoria*, prima listă de cărți interzise, publicată în 1781, *Cathologus librorum prohibitorum*, conținea 38 de titluri. O relație destul de încordată cu autoritățile, atât cu cele laice cât şi cu cele religioase, au avut-o datorită activității lor de promovare a ideilor luministe şi reprezentanții Şcolii Ardelene. Pe parcursul sec. XIX cenzura îşi perfecționează în Transilvania cadrul oficial şi legislativ de funcționare, vizând în special activitatea cu substrat politic a manifestărilor culturale, literare dar şi religioase.

După Marea Unire din 1918, Constituția din 1923 garantează dreptul liber de opinie şi de exprimare a convingerilor. În perioada interbelică cenzura capătă în România, ca de altfel şi în alte țări din Europa accente în mod special politice, îndreptate fie împotriva stângii, scoaterea Partidului Comunist în ilegalitate, 1924, fie împotriva extremei drepte, în încercarea de diminuare a influenței Gărzii de Fier, servind intereselor politice ale vremii.

După cel de-al doilea război mondial, în perioada regimului comunist, controlul oficial asupra tuturor manifestărilor culturale, politice şi chiar religioase a făcut parte din politica de stat, ocupând un loc important în interesele minorității conducătoare a Partidului Comunist. Articolul semnat de Adrian Marino încearcă, în mod evident, să se restrângă, din lipsa de spațiu, doar la câteva aspecte ale cenzurii regimului totalitar, subliniindu-le pe cele mai vizibile şi pe cele care la vremea lor dobândiseră notorietate, atât internă cât şi internațională. Deosebit de interesantă ni se pare observația pe care o face Adrian Marino, subliniind caracterul duplicitar al cenzurii comuniste, care s-a impus în aşa manieră încât a reuşit să educe şi să promoveze un spirit de auto-cenzură, mai eficient uneori decât cenzura oficială însăşi, care teoretic se desființase la sfârşitul anilor ’70.

Informațiile despre România sunt completate cu alte două articole, mai scurte, unul care tratează religia, semnat de Janice Broun şi altul despre literatura maghiară din România, semnat de George Gömöri, într-o manieră avizată criticate de Ştefan Borbély, în recenzia dedicată enciclopediei. Aşa după cum observă şi Ştefan Borbély, lipsa unui articol despre cenzura în spațiul cultural german nu fac decât să dea o viziune incompletă[3] a fenomenului cenzurii în România.

Cu siguranță însă, vor mai fi existând omisiuni în *Enciclopedia cenzurii*, şi critica genului le-a semnalat deja şi le va mai semnala cu siguranță în perioadele următoare, dar nu trebuie pierdut din vedere faptul că această lucrare este rodul unei numeroase colaborări, ceea ce presupune, cu toată strădania editorilor, o oarecare inegalitate valorică în tratarea temei. În al doilea rând fiind o lucrare care acoperă o arie tematică atât de variată dar şi duplicitară este aproape imposibil ca fenomenul cenzurii să fie surprins exhaustiv în toate manifestările sale de-a lungul timpului. Ediții

[1] Adrian Marino, *Cenzura în România. Schiță istorică introductivă*, Craiova, Edit. Aius, 2000, p. 13
[2] *Censorship. A World Encyclopedia*, vol. 3, p. 2043
[3] Ştefan Borbély, op.cit., p. 12

ulterioare, revizuite vor avea probabil rolul de a adăuga informaţii care au rămas pe dinafară în această primă ediţie sau vor face corecturile de rigoare la informaţiile deja publicate.

Dincolo însă de aceste observaţii *Enciclopedia Cenzurii* rămâne totuşi un fenomen cultural de excepţie, chiar dacă, se situează ca intenţie, întotdeauna în urma întâmplărilor care au provocat-o, şi, indiferent din ce perspectivă ar fi privite lucrurile, a scrie despre cenzură, înseamnă, aşa după cum afirmă István Király, a fi condamnat la o „defazare veşnică”[1] faţă de momentul care a provocat reacţia represivă.

BIBLIOGRAFIE :

1. Borbély, Ştefan, *Enciclopedia mondială a cenzurii. Schiţă pentru delicii parţiale*, *Observator cultural*, An. III, nr. 151, 2003,
2. Király, István, *Cenzura şi timpul fisurat*, în *Tribuna*, nr. 33-36, 2000
3. Marino, Adrian, *Cenzura în România. Schiţă istorică introductivă*, Craiova, Edit. Aius, 2000,
4. Jones, Derek, *Editor's Note*, în *Censorship. A World Encyclopedia*, edited by Derek Jones, London. Chicago : Fitzroy Dearborn Publishers, 2001

[1] István Király, *Cenzura şi timpul fisurat*, în *Tribuna*, nr. 33-36, 2000, p.

Cenzura şi timpul fisurat

István Király V.[1]
B. C. U.– Cluj

Deşi cu intensitate şi din unghiuri de abordare variate, tematica cenzurii – în special a celei comuniste – are totuşi o prezenţă constantă în studiile, analizele şi dezbaterile culturale purtate după 1989 în ţările Europei Centrale şi Răsăritene, dar nu numai….. În ţările fostului lagăr socialist preocupările legate de problematica cenzurii au însă o caracteristică care le distinge de orice alt efort asemănător întreprins cu precădere în culturile democraţiilor liberale occidentale. Ne referim la faptul fundamental, că în aceste ţări şi culturi **tematica şi analiza publică a cenzurii fusese ea însăşi cenzurată !!!** Altfel spus, fenomenul cenzurii îşi pierduse aici – cultural vorbind – sincronicitatea reflexivă cu el însuşi! Spre deosebire de aceasta, în ţările democraţiilor liberale procedurile, tentativele şi imixiunile de natură cenzorială devin **imediat**, sau tocmai **pe parcurs**, obiectul unor dezbateri care se desfăşoară, de regulă, chiar în spaţiile sferei publice.

Or, cenzura tematizării cenzurii răpeşte acesteia din urmă tocmai contemporaneitatea cu tematica ei şi o forţează în zonele lui *post festum*, obligând-o să se situeze cu precădere în domeniul "cunoştinţelor pur istorice"… despre un trecut ciudat, care, în felul tematizării ei, nici **nu a fost prezent vreodată**…

Toate acestea – împreună cu alte aspecte specifice legate de ele – conferă tematizărilor (*actuale*) ale cenzurii comuniste, o dificultate şi gravitate hermeneutică aparte. Or, tocmai creionarea, realizarea şi asumarea acestei dificultăţi şi responsabilităţi poate fi ratată prin simpla constatare – de altfel corectă – că tematica cenzurii este astăzi una de incontestabilă "actualitate".

Cenzura a devenit astăzi o temă de dezbatere, de reflexie şi de atitudine din numeroase motive, dintre care multe sunt în mod cert **globale**. Accesibilitatea globală şi electronică a informaţiilor aşează din capul locului în noi paradigme chestiunea barierelor şi a restricţiilor comunicaţionale tradiţionale. Apoi, cu ajutorul acestor posibilităţi cu totul inedite, împreună cu creşterea deschiderii şi a interesului reciproc, noi şi noi diversităţi aspiră şi acced la căi şi mijloace de manifestare (în bună măsură publică) punând în discuţie tehnicile şi mentalităţile pe care le consideră îngrăditoare. În general: atât din punct de vedere formal cât şi efectiv, libertatea manifestării şi a expresiei – mai precis garantarea, cadrele şi formele ei – îşi pierd treptat miza şi circumstanţa lor strict local-regională şi de aceea ele sunt tematizate şi problematizate, pe zi ce trece mai pregnant, pe baza unui interes global sau globalizator.

Acestea se îmbină cu evoluţiile mai speciale şi contradictorii – să ne gândim doar la fenomenele cenzurii din Yugoslavia ultimilor ani – adică cu ponderea şi importanţa societăţilor post-comuniste, pentru care – strict vorbind – problematizarea cenzurii a devenit o condiţie şi un element al eliberării lor. La acestea se mai adaugă apoi şi contradicţiile sfârşitului **Războiului rece**, un război deopotrivă politic, economic, de înarmare dar şi de propagandă şi informaţional, care jucase un rol hotărâtor în ideologiile şi practicile de legitimare ale diferitelor cenzuri… de ambele tabere.

Nici o mirare deci că pe tema cenzurii se organizează în această perioadă congrese şi simpozioane internaţionale; se editează enciclopedii internaţionale şi se creează baze de date (tot internaţionale) etc.

Mai există apoi şi motive particulare care ne fac pe noi, oamenii acestei regiuni, să ne apropiem de problematica cenzurii ca fiind una de arzătoare actualitate. În mod cert, cultura şi mentalitatea Centrului şi Estului Europei mai poartă încă pe/şi în sine "efectele" cenzurii practicate aici între deceniile cinci şi opt ale acestui secol. Ne referim în primul rând la faptul că din punct de vedere organic nu este deloc indiferent nici **când** anume şi nici **cum** anume "apare" într-o cultură şi mentalitate socială o carte, un articol de revistă sau ziar, un spectacol de teatru sau un film… Trebuie să fie limpede că publicarea sau republicarea **astăzi** a unei literaturi cenzurate **cândva**, nu

[1] E-mail: philobib@bcucluj.ro

are nicicum aceleaşi semnificaţii, efecte şi consecinţe pe care, pe de o parte – ipotetic, desigur – le-ar fi avut apariţia ei la timpul "său" şi că în fond, pe de altă parte, gesturile – de altfel lăudabile – ale publicării lor ulterioare, nu au nicicum putinţa de a înlătura consecinţele cenzurării de odinioară. Nemaivorbind apoi despre faptul că tocmai astfel – pe parcurs – chiar luările de poziţie care fuseseră (**atunci**) cenzurate, pot apărea – **acum –**, ca având doar o însemnătate "istorică" şi hermeneutică revolută, fără ca ele să mai aibă pe deplin posibilitatea de a "atinge" actualitatea prezentă, în raport cu care rămân condamnate la o **defazare** veşnică…

Experienţa mai arată însă că în perioada de după 1989 ori nu s-au stins, ori sunt oricând pe cale de resuscitare reflexele de intoleranţă dar şi cele dictatoriale care, în forme variate, sunt tentate, printre altele, să reînvie şi apelul la cenzură… (Amintim aici, pe plan românesc, doar cazul unei sesizări şi reacţia Poliţiei braşovene la ea, în urma căreia s-a declanşat o adevărată anchetă în legătură cu… *două poezii* !!!)

*

Inevitabil, cercetările efectuate şi publicate astăzi, axate pe tematica cenzurii, se situează în **acest context** al actualităţii lor. De aceea şi receptarea lor trebuie să aibă loc în funcţie de felul în care ele realizează – ori nu – tocmai gravitatea şi amploarea contextului.

Fapt îmbucurător: în ultima vreme au apărut mai multe volume, dedicate tematicii cenzurii. E vorba în primul rând de cărţile lui Marian Petcu: *Puterea şi cultura, O istorie a cenzurii* (Editura Polirom, Iaşi. 1999, 213 p.); a lui Bogdan Ficeac: *Cenzura comunistă şi formarea "omului nou"* (Editura Nemira, Bucureşti. 1999, 123 p.) şi a lui Adrian Marino: *Cenzura în România, Schiţă istorică introductivă* (Editura Aius, Craiova. 2000, 98 p.). Ele se caracterizează – inevitabil – printr-un anume "istorism" fixat şi condiţionat însă în alt şi alt fel, atât din punctul de vedere al perioadelor "cuprinse", cât şi din cel al ariei de întindere. Adrian Marino şi B. Ficeac se concentrează pe fenomenul românesc (însă pe intervale temporale diferite) iar M. Petcu face incursiuni şi în istoria cenzurii din Anglia, Franţa, Germania şi Austria, Italia, S.U.A., Spania şi Rusia. Volumele lui M.Petcu şi B. Ficeac sunt totuşi dominate de un anume anecdotism şi descriptivism, înţelese însă nu ca o trăsătură stilistică, ci ca mod de a strânge laolaltă şi de a expune datele ale căror conexiune rămâne de cele mai multe ori suspendată în aerul explicaţiei…

In cele ce urmează ne vom concentra în primul rând pe cartea lui Adrian Marino, deoarece prin adâncimea şi prin vastitatea orizontului categorial al concepţiei tratării subiectului, ea devansează din start nivelul teoretic al abordărilor de până acum. Deşi subintitulat doar "schiţă" – pe deasupra şi "introductivă" – volumul lui surprinde totuşi de la început tematica cenzurii din perspectiva amplă a dialecticii istorice ale parametrilor ei fundamentali: ideea de cenzură aflată în raport şi în opoziţie cu cea a libertăţii de gândire şi de expresie!

Aceasta îi asigură autorului largheţea unui adevărat proiect, ce nu se împlineşte desigur în volumul în cauză dar, care-l deschide totuşi către o asumare a temei aflată în conformitate cu complexitatea şi gravitatea ei. Şi asta în ciuda faptului că textul se bazează (pe lângă experienţa directă, personală !) în primul rând pe informaţii deja publicate – deşi în bună parte uitate pe rafturile bibliotecilor – dar pe care autorul le sistematizează extrem de riguros din perspectiva istoricului şi a hermeneutului de idei. Astfel, deşi "schiţa" lui A. Marino e una "istorică", ea nu este totuşi o istorie "istoriografică" a cenzurii din România, ci ţinteşte tocmai paradigmele acestei istorii examinate din unghiul de vedere al comparatistului şi istoricului de **idei**. Datele şi evenimentele desfăşurate pe regiuni şi pe perioade istorice determinate, dobândesc astfel o coapartenenţă sistematică care cuprinde completitudinea momentelor esenţiale, dar şi cadrul lor european, ideologic şi comparatist.

Din aceste motive, împrejurarea că avem de a face totuşi cu un text inspirat de solicitarea editorilor unei enciclopedii internaţionale (*Censorship: An International Encyclopedia*) deşi explică aspecte cum ar fi stilul concis şi dimensiunile cărţii, ni se pare totuşi a fi de importanţă mai mult conjuncturală şi oricum secundară în raport cu orizontul intelectual pe care el deschide şi creionează. În fond, o cercetare trebuie înţeleasă nu doar din perspectiva a ceea ce ea "cunoaşte" sau

aduce la cunoaştere, dar şi din aceea a ce ea face posibil a fi cunoscut şi înţeles. Astfel – repetăm – însuşi fundamentul teoretic pe care fenomenul cenzurii este analizat în raportul său cu ideea libertăţii de expresie, îi conferă cercetării în cauză o substanţialitate aparte, a cărei amplitudine nu o putem realiza – în lipsă de spaţiu – decât în comparaţie, de exemplu, cu o frază ce se găseşte în volumul lui B. Ficeac, aparţinând ce-i drept prefaţatorului (Daniel Barbu) şi care sună astfel: "**Rezistenţa prin cultură** (s.a.) este, deci, un **nonsens** (s.n.) atâta timp cât întreaga cultură a celor cinci decenii de totalitarism este **produsul** (s.n.) mecanismelor variabile, dar infailibile, ale cenzurii." (p. 11) Adică o frază lipsită de orice adâncime, înţelegere şi la urma urmei de sens. La fel, în volumul lui M. Petcu după un prim capitol cu tentă – şi chiar cu merite – teoretice (de exemplu, o tentativă substanţială de a defini termenul de "cenzură") se găsesc totuşi o serie de incursiuni istorice, în care doar din când în când sunt de fapt reamintite structurile reliefate – mai mult tipologic – pe planul teoretic al capitolului amintit… Deşi e vorba de un curs universitar, consistent poate în tradiţia lui, resimţim şi întâlnim totuşi aceeaşi lipsă de organicitate şi acelaşi anecdotism!

Mai toate analizele arată însă că datele cenzurii din România nu diferă în esenţă de cele ale cenzurii europene – iar apoi de cele ale Estului Europei – ale epocilor, însă "nici particularităţile specifice nu lipsesc" (A. Marino, p. 11) Inevitabil – şi firesc totodată din cauza "apropierii" sale – atenţia noastră este şi rămâne atrasă de istoria **comunistă** a cenzurii. Ea nu poate fi tratată totuşi separat de tehnicile şi de focalizările cenzurilor din alte epoci sau de aiurea. Insă nici specificul ei – şi nici specificul istoriei româneşti al cenzurii comuniste – nu pot fi trecute cu vederea. Şi asta cu atât mai mult, cu cât – se pare: tocmai acest aspect se dovedeşte a fi cel mai "rezistent" la elaborarea conceptelor comprehensive şi explicative. Întrebarea centrală este în fond aceea de a afla dacă particularitatea cenzurii comuniste rezidă doar în specificul "comunist" al valorilor care o condiţionează, coroborate cu caracterul totalitar al regimurilor în cauză, sau, pentru descrierea şi înţelegerea ei, mai sunt necesare şi alte mecanisme categoriale, capabile să redea întreaga ei amploare şi **unicitate**. Căci tocmai o viziune comparatistă ne avertizează că la urma urmei mai toate tehnicile şi orientările cenzoriale întâlnite în istoria comunismului, au fost de fapt elaborate şi utilizate – ca "achiziţie" istorică a epocilor ce-i drept diferite – şi altcândva şi altundeva… Este limpede că problema şi dificultatea centrală a istoriei şi a înţelegerii cenzurii este – şi rămâne – chestiunea *specificului cenzurii comuniste*! Iar fără "rezolvarea" ei, nu vom putea răspunde satisfăcător nici la întrebarea despre specificităţile istorice ale cenzurii comuniste *româneşti*!

La acest capitol însă, volumul semnat de Bogdan Ficeac trebuie amintit ca un fapt cu totul regretabil. Numit de un recenzent (România Literară, Nr. 39, 4-10 oct. 2000) "eseu" – din context nu reiese că ar fi vorba de un eufemism – volumul atacă cu superficialitate şi cu instrumente intelectuale precare, un subiect a cărui înţelegere ar trebui considerat ca fiind de importanţă totuşi capitală atât din perspectivă istorică cât şi cultural-actuală. Într-un stil jurnalistic desăvârşit autorul ne relatează că a avut "şansa" de a avea acces la arhivele fostului Comitet pentru Presă şi Tipărituri care a funcţionat între anii 1949-1977, arhivă conţinând Circulare, Ordine, Reglementări şi alte documente care – odată cu "desfiinţarea" oficiului – au fost predate Direcţiei Generale a Arhive-lor Statului, ele fiind, subliniază autorul, **şi astăzi inaccesibile publicului larg**. (p.37) În ciuda acestui fapt – stupoare – documentele respective sunt prezentate totuşi fără respectarea vreunei rigori în ceea ce priveşte publicarea documentelor de arhivă şi fără vreo tentativă substanţială de a le comenta şi/sau interpreta. La acestea se mai adaugă şi eludarea semnalării oricărei bibliografii (frecventate sau tocmai NU). În pofida acestora, prefaţatorul deja pomenit, afirmă în textul lui, că am avea de a face aici cu "prima analiză riguros (sic!) documentată pentru spaţiul românesc"[1] (p.10) a fenomenului cenzurii… deşi în fapt tocmai documentarea şi rigoarea le lipsesc în primul rând întreprinderii în cauză., Căci nimeni nu poate folosi cu încredere în analizele şi cercetările sale texte de a căror transcriere fidelă şi mai ales completă nu poate avea nici o certitudine. Prin urmare, asemenea încercări (nu "eseuri") în loc să contribuie la determinarea problemelor, produc mai mult

[1] Chestiunea destul de dezbătută, se pare, a pionieratului în materie se poate tranşa cu uşurinţă prin lecturarea textelor publicate de Adrian Marino în numerele 49-54 ale revistei *Sfera Politicii* care au apărut, totuşi, în anul 1997 !!!, iar textul volumului actual nu diferă în mod esenţial de cele ce figurează acolo…

confuzii… Apoi, deşi semnalează în mod repetat (nu putem ştii dacă şi consecvent) faptul – receptat mai mult ca efect jurnalistic – că documentele în cauză erau considerate de sistem ca **documente secrete**, acest lucru nu dă totuşi de gândit autorului şi în privința interpretării şi înțelegerii lor.

Adică, nu se ridică de loc întrebarea: cum este posibil ca asemenea Ordine, Circulare şi alte reglementări "secrete", să creioneze şi să detalieze totuşi întreaga **fizionomie publică** (adică: publicată !!! până la urmă) a întregului spațiu publicistic, dar şi teatral, cinematografic etc. a unei globalități sociale?

În realitate specificul esențial al cenzurii comuniste rezidă tocmai în caracterul lui funciarmente **secret** !!! Ea se instaurează – atât în România cât şi aiurea – chiar prin retragerea şi distorsionarea treptată în/şi din sfera publică, a criteriilor şi instituțiilor cenzoriale oarecum firești în vremea războiului. Acest lucru este valabil atât în privința cenzurii preliminare sau preventive (numită şi *a priori*) cât şi celei retroactive (numită cu un termen tehnic mai confuz şi *a posteriori*) şi se află în cea mai perfectă sincronie cu modificările ce au loc în domeniul legislației cu privire la secretele de stat şi profesionale. In spatele şi pe fundalul cenzurii comuniste se află acest procedeu deopotrivă *discret*, dar mai ales şi propriu zis, ***secret***. Cenzura textelor *manuscrise* (oferite publicării şi efectuată înaintea publicării acestora) are loc de fiecare dată pe baza unor criterii ce constituie de fapt secretele Oficiului. Mai mult, cum remarcă şi Oskar Stanislaw Czarnik, "Interdicția unei publicații, a rămas şi ea la rândul ei un secret profesional şi politic şi nici intervențiile parțiale nu lăsau urme vizibile într-un text (până la urmă) tipărit." (Vezi: *Le contrôle de la communication littéraire en Pologne durant la période 1945-1956*. In: *Livres, Édition, Bibliothèques, Lecture durant la Guerre Froide*, Paris, Centre Sèvres, 1998, p.132)

Trăsătura, caracteristica aparent discretă a cenzurării vreunui manuscris (având deci loc în intimitatea unei redacții şi purtându-se asupra unui text încă ne-publicat) este de fapt fundamentată pe natura secretă a procedeului cenzurii comuniste. Iar în ceea ce priveşte cenzura textelor şi a publicațiilor deja tipărite şi difuzate, ea se realiza prin sistemul fondurilor secrete de bibliotecă, adică prin sistemul interdicțiilor secrete a publicațiilor. Nu este deci deloc întâmplător – şi în nici un caz un amănunt de "fapt divers" – că mai toate documentele arhivelor Oficiilor cenzoriale şi cele ale fondurilor secrete de bibliotecă poartă pe ele tocmai ştampilele de documente secrete… (În acest sens vezi: Ionuț Costea, István Király, Doru Radosav: *Fond secret. Fond "S" Special, Contribuții la istoria fondurilor secrete de bibliotecă din România, Studiu de caz – Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga" Cluj-Napoca,* Editura Dacia, Cluj, 1995) Nemaivorbind despre faptul că în anul 1977 în România instituția cenzurii a fost "desființată" în mod oficial şi public declarat, ceea ce nu însemna în realitate altceva decât că ea s-a transformat într-o practică şi într-o "instituție" secretă în totalitatea ei…

Iar tocmai aceasta caracterizează specificul "istoric" al cenzurii comuniste româneşti. Adică în primul rând faptul că în România **nu a existat** practic o destalinizare ci doar ceva ce ar putea fi numit mai corect o îndepărtare tacită, şi cât se putea de silențioasă de stalinism, pe parcursul căreia însă – şi tocmai cu ajutorul cenzurii prealabile şi retrospective secrete – au supraviețuit (spre deosebire de alte țări) majoritatea cadrelor aflate în fruntea partidului încă din perioada anterioară. Apoi, în al doilea rând, către mijlocul deceniului opt, în politica culturală românească se poate observa chiar o tendință pronunțată de **re-întoarcere la stalinism**, (în principal şi cel mai pregnant prin *jdanovismul* anacronic al cuvântării lui n.c. de la Mangalia). Adică, în plin proces al "perestroicii" şi al "glasnostului" aflat în extindere şi spre alte țări, în România socialistă au fost de fapt reînviate concepțiile acelui "realism socialist" stalinisto-jdanovist care avea în miezul său tocmai ideea "romantismul revoluționar"…

Însă, particularitatea cenzurii comuniste de a fi cenzură secretă, îi conferă şi o dificultate aparte pentru înțelegerea şi interpretarea ei, deoarece aceasta din urmă trebuie să fie însoțită şi fundamentată de/şi pe o meditație axată pe categoria secretului şi a rolului său specific în structurarea globalității sociale a socialismului. Ceea ce deosebeşte deci, în privința cenzurii, socialismul real de alte tipuri de totalitarisme acela e tocmai faptul că şi în nazism şi în fascism, de exemplu, interzicerea şi distrugerea publicațiilor fuseseră acte publice (realizate prin epurarea publică a bibliotecilor sau prin arderea publică – în piețe – a cărților etc.). Iar criteriile cenzoriale

care reglau "apariția" textelor manuscrise, au fost şi ele făcute publice. (A se vedea în acest sens: Marie Kuhlmann, Nelly Kuntzmann, Hélène Bellour: *Cenzura şi bibliotecile în secolul XX*. Editura Amarcord, Timişoara, 1999, p.38-39) Ceea ce rămâne deci cel mai dificil de gândit şi de interpretat, acela e tocmai natura secretă a cenzurii despre care vorbim…

Desigur, această dificultate se prezintă şi mai pregnant poate acelora care nici **nu** s-au întâlnit în experiența lor cu acest tip de cenzură şi de aceea tocmai lor trebuie ea expusă mai amănunțit... Bunăoară nu cu mult timp în urmă ne-a parvenit o circulară în care un anumit *Norwegian Forum for Freedom of Expression* anunța că e pe cale de a constitui o bază internațională de date bibliografice despre "literatura cenzurată". Însă – stupoare – ei solicită pentru alcătuirea bazei respective următoarele date: "Titlul, în original şi în engleză, autor, editor, anul publicării, data/anul cenzurării (sic !), cauza (sic !) cenzurării şi (incredibil) numărul ISBN al publicației." E limpede că în viziunea celor care intenționează construirea acestei baze de date, cenzura comunistă apare într-un mod cu totul distorsionat, adică ca o instituție publică dialogală care oferă explicații detaliate despre motivele ei de cenzurare, şi despre datele temporale ale operațiilor, îngrijindu-se, pe deasupra, să asigure şi numere de standard internațional bibliografic pentru volumele pe care le "lucrează"… Există deci şi aiurea o completă neînțelegere în ceea ce priveşte fenomenul comunist al cenzurii şi cenzura comunistă românească.

Însă, paradoxal în aparență, tocmai specificul istoriei româneşti a cenzurii este totodată şi acela ce ne poate oferi cel mai potrivit – şi « privilegiat » – teren şi pentru înțelegerea particularităților cenzurii comuniste în genere. Deoarece tocmai din cauza eludării destalinizării efective şi prin revenirea specifică a motivelor pronunțat "neo"-staliniste, în politica "culturală" a comunismului românesc s-au putut "dezvolta" aici până la maturitate şi permanență toate motivele pe care rareori le putem întâlni altundeva, dar şi acele tendințe care sfidează limitele categoriale (temporale) ultime ale fenomenului.

Timpului fisurat al cenzurii i se adaugă astfel şi ruptura timpului în secret, pe care nu-l mai putem reînnoda decât dacă realizăm că ea nu face parte doar din moştenirea ci şi din fizionomia noastră actuală.

Informaţia biblioteconomică în colecţiile BCU "L.Blaga"-Cluj-Napoca – bibliografie de specialitate şi bază de date –

Monica Lazăr[1]
B.C.U. – Cluj

Lucrarea Anei Maria Căpâlneanu[2] este prima bibliografie de specialitate în domeniul biblioteconomiei şi ştiinţei informării elaborată la noi, care are în vedere în mod exclusiv cărţile (nu şi publicaţiile periodice). Prin aceasta, are meritul de a contribui la "reaşezarea în drepturi" a disciplinei biblioteconomice şi a profesiei de bibliotecar, atât în mediul academic cât şi în "realitatea" instituţională**,** răspunzând totodată nevoii accesului neîngrădit şi rapid la informaţie. Este un obiectiv urmărit şi realizat chiar prin forma de prezentare, bibliografia având şi o **versiune electronică** – baza de date **LIS**, care poate fi consultată *online* din pagina Bibliotecii Centrale Universitare "L. Blaga"- Cluj.

În paginile ei, lucrarea reuneşte publicaţiile monografice de specialitate **aflate în colecţiile BCU** Cluj asupra cărora s-a operat o selecţie necesară, impusă de limbile în care au fost ele editate, reţinându-se cu precădere lucrările în limbile celor trei linii de predare a cursurilor de biblioteconomie la Universitatea clujeană: română, maghiară şi germană. La acestea adăugându-se, bineînţeles, titluri editate în limbi de largă circulaţie: engleză, franceză, italiană, rusă.

Cea mai importantă selecţie însă, cea care ilustrează exigenţele cercetării, a avut în vedere perenitatea, pertinenţa şi actualitatea informaţiilor oferite, care acoperă toate domeniile activităţii de bibliotecă, de la rolul şi scopul bibliotecii până la asocierea ei cu reţelele informaţionale moderne şi noile tehnologii de informare şi comunicare.

Structura lucrării reflectă preocuparea autoarei pentru sistematizarea competentă a tuturor informaţiilor de specialitate în şapte capitole – veritabile "câmpuri semantice" ale conceptelor biblioteconomice specifice – înlesnind regăsirea, fie prin extinderea, fie prin restrângerea căutării. În acest scop a fost elaborat şi sistemul celor trei categorii de indici: de subiect, de autori şi geografic.

Fiecare titlu descris are conţinutul definit prin termeni de indexare şi ataşată tabla de materii – ca informaţie suplimentară asupra subiectului. Toate publicaţiile cuprinse în bibliografie au şi localizarea (cota publicaţiei), înlesnind accesul direct la colecţiile BCU Cluj.

Astfel alcătuită ea îşi atinge pe deplin scopul, declarat şi de autoare, de a fi utilizat ca instrument de informare pentru studenţii secţiei de biblioteconomie, cadre didactice, bibliotecari, fiind pentru cei din urmă şi un exemplu de valorificare a cunoştinţelor profesionale şi un model de competenţă.

Trebuie subliniată şi contribuţia pe care această bibliografie o aduce consacrării terminologiei biblioteconomice moderne în România, definind concret şi clar activităţi, structuri şi concepte noi, reprezentând ultimele tendinţe şi evoluţii în planul teoretic al disciplinei şi în cel practic al bibliotecilor.

---

[1] E-mail: monica@bcucluj.ro

[2] Căpâlneanu, Ana Maria: *Lucrări de Biblioteconomie şi Ştiinţa informării în colecţiile Bibliotecii Centrale Universitare "Lucian Blaga", Cluj-Napoca – Bibliografie selectivă. Work on Librarianship and information science held by the "Lucian Blaga" Central University Library, Cluj-Napoca – Selectiv subject bibliography.* Presa Universitară Clujeană. *Bibliotheca Bibliologica*. Serie Nouă. Vol. 23. Cluj-Napoca 2003. 210 p.

Surse de informare în biblioteconomie,
la B. C. U. "Lucian Blaga", Cluj : o bibliografie de specialitate
– note de autor –

Ana Maria Căpâlneanu[1]
B.C.U. – Cluj

Este deja unanim acceptat faptul că informaţia se validează deplin doar prin utilizare iar valoarea ei intrinsecă se impune prin circulaţie. În aceeaşi măsură, se recunoaşte imposibilitatea oricărui progres, indiferent de domeniu, în afara informării. Dezvoltarea biblioteconomiei, ca ştiinţă în plină afirmare, este deopotrivă dependentă de consistenţa informaţiilor care stau la dispoziţia celor implicaţi şi de deplina lor utilizare.

Fiind pe deplin convinsă de adevărul acestor afirmaţii şi, în acelaşi timp, în acută nevoie de surse de informare de specialitate, am recurs la colecţiile Bibliotecii Centrale Universitare "Lucian Blaga", Cluj, locul meu de muncă, unde am sperat să regăsesc informaţiile de care aveam nevoie. Într-adevăr, volumul surselor de biblioteconomie găsite mi-au depăşit în bună măsură aşteptările şi am considerat că ar fi benefic pentru toţi cei interesaţi – studenţi, cadre didactice, bibliotecari – să ia cunoştinţă de ele. Bibliografia selectivă de biblioteconomie şi ştiinţa informării – rezultatul unei activităţi bibliografice de cinci ani – ilustrează tocmai această intenţie, de a identifica şi a scoate la lumină surse monografice de informare în biblioteconomie şi ştiinţa informării, aflate în colecţiile B.C.U. Cluj, surse care, după părerea mea, nu sunt cunoscute şi valorificate îndeajuns.

Desigur, pentru a putea duce la îndeplinire, în condiţii de deplină responsabilitate, un astfel de proiect, "am dezgropat" din colecţiile B.C.U. Cluj sute de volume care, într-un fel sau altul, aveau legătură cu subiectul care mă interesa. Prima fază de selecţie a fost extrem de generoasă, am operat doar cu criteriul tematic şi cu cel cronologic, după care aria de studiu s-a restrâns, prin eliminare – cu cartea în mână – a tuturor celor care nu se încadrau în concepţia şi structura internă a bibliografiei. Am avut astfel privilegiul de a parcurge nemijlocit un volum extrem de cuprinzător de lucrări de biblioteconomie, ştiinţa informării şi alte domenii conexe, multe dintre ele foarte preţioase, dar, din păcate, total sau cvasi total necunoscute. A fost o experienţă interesantă, instructivă şi extrem de edificatoare, nu doar în ceea ce priveşte constatările legate de amploarea remarcabilă a surselor biblioteconomice regăsite dar şi referitor la proveniența lor, la modalităţile de intrare în colecţiile noastre.

Deşi era de aşteptat, date fiind condiţiile de severă limitare financiară în care se zbat bibliotecile la noi, şi deopotrivă, având în vedere numărul destul de redus de apariţii editoriale în domeniu pe plan naţional, am fost totuşi surprinsă să constat raportul puternic inegal dintre achiziţii, pe de-o parte şi schimb/donaţii, pe de alta. Larga majoritate a lucrărilor identificate provin atât din donaţiile făcute de diverse personalităţi şi instituţii de specialitate din străinătate, cât şi ca efect al relaţiilor de schimb internaţional de publicaţii pe care biblioteca noastră le susţine.

Astfel, cărţile în limba germană, investigate şi reţinute pentru bibliografie, au fost în proporţie covârşitoare donate de d-na Elisabeth Simon de la Deutsche Bibliotheksinstitut, Berlin, între anii 1999-2000 (lucrările donate fiind editate în celebra serie DBI-Materialien, transformată recent în EDBI-Materialien). De altfel, cei care le cunosc se şi referă la ele ca la "donaţia germană", denumire care se păstrează şi în materialele promoţionale realizate de colegii de la Sala "Lucian Blaga", unde se află depozitate cu acces liber la raft. De asemenea, un important număr dintre cărţile în limba engleză provin de la biblioteci de învăţământ şi publice britanice (Perth and Kinross County Library – ca un singur exemplu); multe dintre ele poartă încă pe coperta II sau pe pagina de gardă, într-un buzunar special, fişa de împrumut a cărţii de la biblioteca de origine). La acestea se mai adaugă titluri disparate, bifate de colegii de la departamentul de Schimb de publicaţii, pe listele oferite de partenerii noştri în contrapartidă pentru publicaţiile trimise de noi în cadrul relaţiei.

[1] E-mail: anima@bcucluj.ro

În aceste condiţii, concluzia care se impune este evidentă : donaţiile şi schimbul de publicaţii se păstrează în continuare ca mijloace necesare şi indispensabile de dezvoltare a colecţiilor, dată fiind perioada de penurie financiară în care ne aflăm în prezent.

Iniţial, ca primă categorie de beneficiari ai acestui instrument de informare, am avut în vedere studenţii de la facultatea de profil a Universităţii "Babeş-Bolyai", Cluj-Napoca şi, deopotrivă, profesorii implicaţi în procesul didactic. Substanţa bibliografiei include surse importante de cunoştinţe necesare tuturor acelora care sunt în curs de formare pentru profesia de specialist în informare. Sursele selectate au fost structurate în cadrul lucrării în strânsă legătură cu programa universitară. Am considerat important ca noţiunile şi conceptele de bază, principiile fundamentale de biblioteconomie, informare documentară, management de bibliotecă, automatizare a funcţiilor bibliotecii, reţele şi sisteme informaţionale, Internet, etc., să poată fi aprofundate şi prin studierea monografiilor de specialitate avute la îndemână în colecţiile BCU, Cluj-Napoca, în complementaritate cu celelalte surse, de alt tip (note de curs, articole de periodice, sinteze, literatură gri, etc.) sau în alt format (documente electronice, Internet, etc.). Bibliografia de faţă are rolul de a face ca drumul către aceste izvoare să fie cât mai rapid şi mai facil posibil, oferind elemente de identificare cât mai consistente.

În acelaşi timp, am considerat că demersul de formare şi auto-formare continuă a colegilor bibliotecari, în dorinţa lor de dezvoltare şi perfecţionare profesională, ar putea fi deopotrivă susţinut de sursele semnalate în acest instrument bibliografic. Acesta ar putea reprezenta, de asemenea, şi o cale de a semnala aceste lucrări colegilor din alte instituţii bibliotecare, interesaţi de evoluţiile înregistrate în acest domeniu atât de dinamic, de a le achiziţiona pe cele considerate utile sau, in extremis, de a le obţine prin împrumut interbibliotecar.

Criteriile de selecţie cu care am operat se referă la tipul de documente, limba de editare şi cronologia ediţiilor. Am reţinut documente primare cu caracter monografic, antologii şi culegeri de studii, manu-ale, cursuri, lucrări ştiinţifice ale congreselor, conferinţelor şi ale simpozioanelor, etc., publicate începând din deceniul şapte până în prezent şi intrate în colecţiile BCU ″Lucian Blaga″, Cluj-Napoca. Am păstrat şi lucrări mai vechi considerând că informaţiile oferite sunt în continuare valabile, în special cele referitoare la aspectele generale ale problemei, la funcţiile şi rolul bibliotecilor în context istoric, social şi cultural, la specificul activităţii de bibliotecă în perspectivă tradiţională, la tipul şi categoriile de utilizatori, la nevoile lor de informare, la serviciile de bibliotecă, etc. În schimb, în zona automatizării bibliotecilor, a noilor tehnologii de informare şi comunicare, a reţelelor informaţionale, etc., am selectat doar lucrări mai recente, având în vedere ritmul extrem de accelerat în care lucrurile evoluează, aducând după sine perimarea rapidă a informaţiilor.

Am inclus, de asemenea, într-o secţiune separată, documente secundare referitoare la biblioteconomie şi ştiinţa informării, lucrări de referinţă, ca : enciclopedii, lexicoane, dicţionare, bibliografii speciale, cataloage, etc.

În ceea ce priveşte limba de editare a lucrărilor selecţionate, am reţinut titlurile editate în limbi de circulaţie : engleză, franceză, germană, italiană şi rusă. Desigur, am avut în special în vedere limbile celor trei linii de predare a cursurilor de biblioteconomie la Universitatea ″Babeş-Bolyai″, Cluj-Napoca, şi anume româna, maghiara şi germana. Pentru identificarea titlurilor incluse în bibliografie am consultat atât cataloagele tradiţionale (sistematice şi alfabetice) cât şi OPAC-ul bibliotecii.

Materialul bibliografic selectat l-am structurat pe şapte mari coordonate care se pliază pe direcţiile principale de desfăşurare şi evoluţie a domeniului: aspecte interdisciplinare şi domenii conexe, probleme de management de bibliotecă, servicii şi tehnică de bibliotecă, informare documentară, lectură, aspecte legate de formarea academică şi perfecţionare profesională şi relaţii de colaborare şi asociere intra-profesională. La rândul lor, clasele sunt subdivizate în funcţie de ariile mai înguste de activitate, aparţinând fiecăreia dintre ele.

În cadrul fiecărei subdiviziuni, materialul este ordonat alfabetic, după autori şi titluri. După datele bibliografice, fiecare referinţă include cuprinsul lucrării descrise (tabla de materii), ca informaţie suplimentară cu valoare analitică, după modelul utilizat în elaborarea revistelor de

sumare. Când cuprinsul a fost prea detaliat, am suprimat titlurile irelevante, formulate într-un stil nesugestiv, păstrându-le doar pe cele edificatoare. De asemenea, la lucrările cu un aparat critic şi bibliografic foarte bogat, cu indici multipli şi anexe utile, am făcut o menţiune specială în acest sens, indicând şi paginile din cadrul lucrării unde acestea se află. Am considerat foarte utile în special cercetările bibliografice şi bibliografiile de recomandare, care oferă căi suplimentare de identificare a unor noi surse de informare la temă.

Descrierile bibliografice se completează cu menţionarea adresei documentului în cadrul colecţiei. Atunci când cota lipseşte este un indiciu asupra faptului că lucrarea este încă în curs de prelucrare; ea va fi introdusă în momentul în care documentul va intra în circulaţie. Am păstrat, de asemenea, şi cărţile intrate ca efect al dreptului de depozit legal al BCU, Cluj-Napoca. Deşi aceste lucrări au restricţii de circulaţie, am considerat că este important să fie semnalate.

Pentru a avea acces la cât mai multe dintre problemele dezbătute în cadrul materialelor prelucrate, fiecare referinţă bibliografică în parte este însoţită, la final, de descriptorii acordaţi în funcţie de multiplele aspecte identificate în lucrarea descrisă. Fiind în limba română, aceştia au şi rolul de a oferi informaţii esenţiale asupra lucrărilor în limbi străine, atunci când acestea sunt inaccesibile.

Bibliografia este completată de trei categorii de indici alfabetici: de autori, de subiecte şi geografic, cu menirea de a facilita consultarea materialului bibliografic prelucrat, prin asigurarea unor căi suplimentare de acces la informaţiile prezentate. Pentru simplificarea consultării indicelui de autori, am eliminat contribuţiile de tipul ed., red., red. resp., etc., menţiuni care se regăsesc în corpul descrierilor principale.

Întregul material inclus în prezentul instrument de informare a fost prelucrat utilizând softul bibliografic ProCite şi reprezintă versiunea tipărită a bazei de date *LIS* care poate fi consultată online pe site-ul BCU ″Lucian Blaga″, Cluj-Napoca. La momentul demarării acestui proiect, am utilizat versiuni mai vechi ale programului care nu mi-au permis respectarea tuturor diacriticelor pentru limba română şi parţial pentru cele maghiare. Regret acest inconvenient, dar consider că accesul la infor-maţiile oferite se poate realiza şi în aceste condiţii.

Baza de date bibliografice *LIS* rămâne o bază deschisă şi urmează să fie completată cu noi intrări, astfel încât imaginea asupra contribuţiilor editoriale biblioteconomice româneşti şi străine, regăsite în colecţiile româneşti, să fie cât mai cuprinzătoare şi la zi.

Sper ca această bază de date bibliografice şi versiunea ei tipărită să reprezinte instrumente utile pentru studenţi, profesori şi bibliotecari, deopotrivă, în dorinţa lor de a privi biblioteconomia dintr-o nouă perspectivă, modernă şi dinamică, păstrând şi valorificând, în acelaşi timp, şi cunoştinţele tradiţionale. Informaţia şi nevoia permanentă de informare au fost întotdeauna factori care au redefinit şi remodelat comunităţi umane, care au determinat evoluţii şi au conturat noi profesii. Iar profesia de bibliotecar se poate număra printre profesiile în care elementele de tradiţie şi de modernitate se conjugă cel mai bine.

F. POSTMA & J. van SLUIS, ***Auditorium Academiae Franekerensis***. *Bibliographie der Reden, Disputationen und Gelegenheitsdruckwerke der Universität und des Athenäums in Franeker 1585 - 1843*, Leeuwarden - Fryske Akademie, 1995, XLVIII + [4] + 706 + 2 f. volante (in 8¯ ; 29x21,5 cm).

– Recenzie –

Ioan- Maria Oros[1]
Muzeul de Istorie şi Artă – Zalău

Primim din partea unuia dintre autori (Prof. dr. Ferenc Postma, titularul cursurilor de ebraică şi de istoria cărţii vechi europene, la Facultatea de Teologie de pe lîngă Vrije Universiteit Amsterdam) o masivă cercetare bibliografică privitoare – după cum o arată şi titlul – la tipăriturile academice de Franeker – Olanda. Rezultat al unei munci de peste zece ani a celor doi autori, cartea impresionează prin monumentalitate şi metodă, întregul proces de elaborare fiind asistat de calculator. De altfel, cel amintit este şi iniţiatorul grupului olandez de studiere a Bibliei pe computer.[1] Pentru strângerea datelor, cei doi autori au străbătut – la propriu – toată Europa, investigând fondurile a peste 70 de biblioteci vechi, 13 fiind de tip transilvan, umaniste, din România (Aiud, Alba Iulia, Cluj, Miercurea-Ciuc, Odorhei, Sibiu, Sighişoara, Sf. Gheorghe, Târgu Mureş şi Zalău). De asemenea, prin colaboratori, dar şi utilizând "posibilităţile moderne de prelucrare electronică a datelor (EDV) din cadrul bibliotecilor olandeze (PICA) şi, într-o oarecare măsură, @world-wide@ (WWW)", au reuşit să exploreze chiar fonduri de cărţi din Republica Sud-Africană, SUA, Rusia şi Japonia.

Lucrarea este structurată pe următoarele secţiuni: o *Introducere*, densă şi aplicată, prevăzută cu patru anexe (bibliografia selectivă / *die Literatur*/ utilizată, lista docenţilor în ordine cronologică, abrevierile pentru bibliotecile consultate şi abrevierile tehnice) – p. IX- XLVIII, introducere redactată în germană şi repetată "in friesischer Sprache"; bibliografia propriu-zisă, respectiv miezul lucrării, cu capitolele: *Orationes & Disputationes sub praeside* (p.1-428), *Disputationes pro gradu* (p. 431-508) şi *Miscellanea* (p. 509-594; am indicat şi paginile pentru a marca astfel ponderea fiecărui capitol în economia lucrării), apoi, în ultima parte, avem un tabel al concordanţelor numelor studenţilor din *Album Studiosorum Academiae Franekerensis* (unde găsim şi numărul de înmatriculare al fiecăruia) şi *Album Promotorum* cu numele găsite pe paginile de titlu ale *Disputationes* , indicele de persoane şi limba *Carminae*-lor, la care se adaugă, în fine, două file volante ce cuprind un *Index Professorum, numerose et alphabetice* – practic, un instrument mobil de lucru.

Revenind la introducere, în expunerea de motive autorii atrag din capul locului atenţia asupra valorii incontestabile pe care o reprezintă *Orationes* şi *Disputationes* ca izvor pentru istoria învăţământului academic; acestea aducând date inestimabile cu privire la *Peregrinatio Academica*, la evoluţia predării academice şi a obiectelor de predare pe intervalul a două secole şi jumătate, dar şi "ca punct de plecare pentru cercetarea prosopografică a studenţilor sau a mijloacelor auxiliare pentru completarea faptelor biografice sau genealogice".

Alături de aceste *Orationes* şi *Disputationes*, în *Auditorium Academiae Franekerensis* sunt inserate bibliografic şi alte categorii de scrieri care ilustrează, într-un fel sau altul, viaţa academică europeană, în general, cea olandeză, în special, din secolele XVI-XVIII, ca de exemplu: *Carmina gratulatoria*, *Epicedia*, *Leges academiae*, *Ordines lectionum* sau *Programmata*, cataloage de bibliotecă şi alte scrieri referitoare la Academia Franeker.

Continuând cu o scurtă privire de ansamblu asupra stadiului cercetării acestui domeniu, autorii fac o trecere în revistă a istoricului cercetării cuvântărilor şi disputelor, a înaintaşilor în materie (C. van der Woude, J.J. Kalma şa), a bibliografiilor anterioare, parţiale, şi a cartotecilor rămase de la aceşti precursori, subliniind totodată ce anume îi aseamănă şi ceea ce îi diferenţiază de

[1] Email: ioan_maria_oros@hotmail.com

aceştia, ce anume au preluat şi ceea ce aduc nou în cartea lor, mai precis, ceea ce ei înşişi denumesc cu o sintagmă fericită: ”surprinderea Franekerului ca întreg”, adică de a include pe “toţi docenţii din cele patru facultăţi (teologie, drept, medicină şi *artes*) în întregul interval de timp în care s-a predat la Franeker: la Universitate între 1585-1811 şi la Ateneum între 1816-1843”.

Observaţiile asupra metodei bibliografice adoptate, metodă de lucru aplicată pe calculator şi respectată în întregime de către autori şi colaboratori, sunt expuse în prefaţă. "în cîteva fraze sunt prezentate selecţia şi criteriile care au stat la baza alcătuirii acestei cercetări bibliografice (“în prezenta bibliografie intră exclusiv scrieri tipărite”, iar “Condiţia pentru intrarea în bibliografia prezentă nu a fost, în general, gradul de notorietate a unei surse, ci posibilitatea concretă de a putea lua şi cerceta titlurile, cu privirea”), insistându-se asupra imposibilităţii caracterului exhaustiv al lucrării, a completitudinii ei “totale”, imposibilitate datorată metodei aplicate şi a faptului că, în bibliotecile vizitate, cataloagele nu cuprindeau întotdeauna toate sursele, obligând autorii să aplice principiul “autopsiei directe” (adică al vederii a “cel puţin un exemplar din cele cu titlul pomenit în catalog.”).

Completitudinea lucrării, despre care vorbesc autorii, constă, de fapt, în “deschiderea” acesteia. Deşi în forma de acuma lucrarea este de mare anvergură, masivă şi aproape de a atinge pragul exhaustivităţii, totuşi, informaţiile nu pregetă – prin metoda aleasă – să completeze în continuare această lucrare, dovadă clară fiind recenta corespondenţă primită de la acelaşi autor, prin care ne trimite o *Frustula Academica Franekeriana* (***Eine erste Ergänzung zum Auditorium Academiae Franekerensis***) cu peste treizeci de noi referinţe bibliografice.

De asemenea, pentru înţelegerea metodei şi a tehnicilor utilizate în descrierea bibliografică, autorii dau detalii privind locurile de descoperire, “categoria docenţilor”, *pro gradu* şi *miscellanea*. Ca atare, o primă grupare a referinţelor bibliografice în interiorul cărţii este facută după natura unităţilor descrise: a) *Orationes et Disputationes sub praeside*, b*) Disputationes pro gradu* şi c) *Miscelanea*, iar înăuntrul acestora ordonarea se face cronologic: pentru prima categorie în funcţie de data numirii docenţilor la Academie (fiecare purtînd în acest sens un număr repartizat de la 1 la 203, cf. *Index Professorum*). Fiecare unitate bibliografică este completată cu o trimitere fie la *Album Studiosorum Academiae Franekerensis* (S.J. Fockema Andreae/ Th.J. Meijer, Franeker, 1968), fie la K. Szabó/ Á. Hellebrant, *Régi Magyar Könyvtár* (Budapest, 1896-1898), aceste două surse fiind totodată şi criterii de verificare. De exemplu:

G/1694.8 Aeschinus Saagmans, Leov. Frisius, *Disputatio philosophica inauguralis de dubitatione, Ipsis Id. Oct*. Franequerae, Johannes Gyzelaar, 1694, 4¯ ; 46 S. Ph. doct. Carm.: S.G.M.D. & C. ţ= Sixtus Greydanus, med. et chirurg.ă; J. v. Dooreslaar. Anm. : + Zalău <8210> - *ASt*. 8597, 9373. – *APr* 15 Oct. – Cf. Sibranda, 103/1694.1

În măsura în care cuprinde câteva mii de titluri (6000-7000), fiind în acest sens un veritabil biblio-catalog, lucrarea celor doi eruditi olandezi poate fi considerată în acelaşi timp şi un izvor deosebit pentru istoria tiparului şi a cărţii, concretizată prin marile oficine olandeze cu tipografii vestiţi pomeniţi (începând cu Aegidius Radaeus şi Abbe Wibes, Uldericus Balck şi Johannes Gyselaar, până la Henricus Halma şi Guliel-mus Coulon, etc.).

Prin galeria marilor figuri de profesori ai timpului: S. Lubbertus, J. Coccejus, C.Vitringa Senior, H.A. Röell, R. Andala, A. Schultens, J.Ph. Scheidius sau cei din celebra familie Schotanus, şi foarte mulţi alţii din cei peste 200 de docenţi, cei care dădeau prestanţă facultăţilor pe care le slujeau, cel puţin pentru secolul al XVII-lea, mica universitate de Franeker se bucura de o bună faimă în întreaga Europă protestantă.

Autorii ne pun în gardă asupra faptului că, aceste *Disputationes* aveau un scop didactic, de instruire, şi că: “ele mijlocesc o imagine asupra *communis opinio* pe o anumită temă”, în secolele XVII- XVIII Universitatea servind mai mult învăţării, decât cercetării, cum se întâmplă în zilele noastre.

“Nici o bibliografie nu poate însă înlocui dorinţa cercetătorilor de a vedea originalele” – conchid autorii. Or, această lucrare, de referinţă prin excelenţă, aparent aridă şi hipersavantă, deci

una care mai degrabă se consultă, nu se citeşte propriu-zis, poate permite mai multe niveluri/moduri de lectură: ne referim la faptul că, în afara satisfacţiei intelectuale oferite cercetătorului prin datele conţinute de fiecare referinţă bibliografică (fenomen caracteristic pentru o lectură aşa-zis lineară), printr-o abordare participativă şi fără să trădăm deloc intenţiile autorilor sau să denaturăm cumva sensurile exacte, intrinseci, ale acestor date, ne putem imagina, de fiecare dată, solemnitatea momentului "apărării" disputei – acest "turnir al clericilor", după cum s-a spus. Aproape fiecare unitate bibliografică de aici "închide" în sine un mic spectacol al cărui "decriptare" surprinde interesante "mentalităţi universitare": una dintre ele fiind însăşi cea legată de ceremonialul academic, oficiat savant, al susţinerii tezei, căci, volens-nolens, dincolo de simpla citire a referinţei bibliografice privitoare la o *Disputatio* sau alta, transpare "fizionomia" lor. Este, după noi, una dintre frumuseţile cărţii de faţă, alături de virtuţile ei bibliofilice, ca inventar al atâtor raritaţi, pe de o parte, şi de calităţile sale ştiinţifice, pe de altă parte. Poate nu întâmplător, până acum primii care s-au interesat mai îndeaproape de aceste *Disputationes* au fost istoricii dreptului din Germania.

La fel, cartea reuşeşte să surprindă chiar şi aşa, în această manieră "printre titluri", tumultul ideatic-teologic al atâtor ani, demonstrând că, în sine, întreg acest vast TABLOU AL IDEILOR ÎN TENSIUNE nu reprezintă doar o simplă "desfăşurare" scolastică, ci are în spate o continuă dezvoltare retorică şi o (auto)disciplinare a spiritului în cadrul instituţiei academice, iar din punct de vedere hermeneutic presupune un continuu exerciţiu de adâncire exegetică.

Astfel că, numai la prima vedere se poate afirma că această lucrare poate fi considerată doar o bibliografie şi atât – după cum o arată subtitlul: *Bibliographie der Reden, Disputationen und Gelegenheits-druckwerke der Universität und Athenäums in Franeker 1585-1843/* Bibliografia cuvântărilor, disputelor şi tipăriturilor ocazionale ale Univer-sităţii şi Ateneului din Franeker 1585-1843/; prin bogăţia datelor pe care le putem extrage de aici, aceasta poate fi socotită la fel de bine – chiar dacă indirect – o istorie a ideilor/temelor filosofico-teologice (dar şi juridice, medicale etc.) ce au frământat elitele universitare şi teologice din Europa secolelor XVI- XVIII, respectiv un puternic izvor pentru o istorie a învăţământului academic al acelui timp, iar prin acea *Peregrinatio Academica* (*Ungarica et Transilvanica*) şi o fidelă imagine a interferenţelor culturale.

Lucrarea completează o lacună serioasă în domeniu, fiind o adevărată surpriză în literatura de specialitate şi reprezintă, fără îndoială, un model pentru eventualele lucrări viitoare româneşti de acest gen. Oportunitatea lucrării se dovedeşte cu atât mai mult cu cât literatura din România nu are "acoperit" acest capitol: *Peregrinatio Academica* de Olanda, fenomen care, în cazul nostru, constituie o perfectă oglindă a relaţiilor europene dintre Ungaria şi Transilvania, pe de o parte, şi Olanda pe de alta, măcar sub aspectul universitar teologic, umanist. Acest lucru era posibil "datorită limbii latine care era limba ştiinţifică unitară", iar răspândirea acestor *Orationes* şi *Disputationes* , ca şi a cărţii europene, de altfel, este legată de "mobilitatea studenţilor". Ca să ne dăm seama de amploarea fenomenului din toată această perioadă (1585-1843), "când studenţii unguri veneau în Republică pentru a-şi încheia studiile, studenţii din Ţările de Jos veneau la Padova sau Basel să-şi dea doctoratul"; doar după *Indicele de persoane* noi am identificat nu mai puţin de 250 de studenţi ai vechii Universităţii de Franeker, originari din Ungaria şi Transilvania, plus un Michael Corvin Petroselinus din Cracovia (iar, în afară de Franeker, în acea perioadă, universităţi în Olanda mai erau cel puţin la: Amsterdam, Utrecht, Leida, Harderwijk şi Gröningen).

Marea surpriză a acestui monumental op, probabil una nescontată nici de către autori, este aceea că scoate la iveală un număr impresionant de unicate (*unikum, rareté*). Prin aceasta, involuntar, cei doi autori au înfăptuit şi un act de înalt patriotism, aducând un serviciu naţional ţării lor prin identificarea acestor piese de patrimoniu bibliofil – considerate până acum dispărute – şi recuperarea acestora prin foto-copiere. Prin urmare, din acest punct de vedere, nu trebuie subestimat deloc nici aspectul bibliofilic reflectat de lucrarea bibliografică pe care o prezentăm. Statistic vorbind, doar la o primă şi anevoioasă numărătoare mecanică, am constatat că, în ceea ce priveşte raritatea, din cele peste 680 de titluri în 850 de exemplare (sau texte în cazul colligatelor), existente în bibliotecile din Transilvania, cercetate, sunt 158 de unicate de Olanda, adică aproape un sfert din totalul titlurilor. Şi aceasta doar în cazul tipăriturilor de Franeker! Deşi, la o primă vedere, se pare că autorii şi-au propus să cerceteze doar colecţiile care presupuneau de la început arealul de

Peregrinatio Hungarica, credem că, pentru un "plus" de completitudine, cercetările ar trebui extinse şi asupra fondurilor din bibliotecile celorlalte provincii româneşti, idee de altfel în consens cu aceea a autorilor acestei bibliografii, când susţin că: "nu este exclus să existe încă biblioteci care să posede tipărituri prețioase de Franeker în Europa de Est şi în Statele Unite".

Remarcând încă o dată monumentalitatea şi oportunitatea în domeniu a acestei lucrări, în încheiere, nu ne rămâne decât să întărim şi noi remarca celor doi autori, anume faptul că: "Profesorii şi studenții se adresau cândva cu scrierile lor publicului, azi trebuie ca aceste izvoare să găsească acces la *Auditorium*-ul istoricilor". Dar, pentru că "descrierea titlului nu poate înlocui tipăritura originală", iar "o descriere poate mijloci doar o impresie asupra ce oferă autorul", de-abia cu împlinirea în fapt a intenției autorilor de a scoate cel de-al doilea volum, care să cuprindă tocmai corpus-ul acestor *Orationes* şi *Disputationes,* cartea îşi va etala, credem, întreaga ei valoare.

NOTE:

1. Mai pe larg despre activitatea profesorului vezi: Liber amicorum Fr. Postma *Een boek heeft een rug*, Zoetermeer, 1995, p. 225-228; Fr. Postma, "În căutarea tipăriturilor academice de Franeker", trad. din olandeză şi notă biografică de I. M. Oros, în *Limes*, nr. 2-3, Zalău, 1998, p. 51-54.

Dimensiunea fascinantă a cărţii şi arta tipografică

Expoziţie: 16 mai 2002 – 1 iunie 2002

Meda-Diana Hotea[1]
B.C.U. – Cluj

Fiecare demers de acest gen presupune o provocare, un joc al imaginaţiei pentru a expune, a aşeza la vedere, dintr-o altă perspectivă, acel ceva cu care suntem atât de obişnuiţi: cartea. Şi când aceasta se evidenţiază prin ceva aparte atracţia devine irezistibilă. Forma cărţii suscită interesul şi curiozitatea, provoacă exclamaţii de uimire şi creează senzaţie.

Ediţiile liliput păstrate în fondurile Colecţiilor speciale ale Bibliotecii Centrale Universitare "Lucian Blaga" au stârnit de-a lungul timpului interesul şi entuziasmul vizitatorilor noştri. Acest fapt ne-a motivat să realizăm o expoziţie care să le pună în valoare şi să le facă accesibile publicului larg, nu numai utilizatorilor specifici ai bibliotecii.

În cadrul fondului nostru de carte rară ediţiile liliput ocupă un loc aparte fiind reprezentate prin 125 titluri. Carte bibliofilă, tipărită prin excelenţă pentru a evidenţia arta tipografică, aceasta a constituit încă de timpuriu obiectul colecţiilor particulare şi publice. Datorită formei lor distincte, conferită de dimensiunile extrem de mici (până la 18 cm), şi-au pus amprenta şi asupra mentalului colectiv. Acestea au fost subsumate categoriei de obiecte ce intrau în sfera talismanelor fiind considerate veritabile amulete, posesorii lor purtându-le la gât ca pe nişte veritabile medalioane în speranţa că vor fi protejaţi de boli, blesteme sau vrăji.

Din punct de vedere tematic expoziţia a fost structurată în şapte mari domenii, dintre care amintim aici: literatură[2], religie[3], istorie[4], artă tipografică[5], tehnică[6], loisir[7] .

Ordonate cronologic în cadrul fiecărei teme, ediţiile liliput au fost aşezate lângă tipărituri de format bibliografic obişnuit ca, prin jocul antinomic al imaginii, dimensiunea lor să fie şi mai mult evidenţiată.

Punctul de atracţie al expoziţiei l-a constituit ediţia Galileo Galieli, **Madama Cristina di Lorena**, tipărită la Padova în anul 1836, care are o dimensiune de doar 1,8 cm.

---

[1] E-mail: meda@bcucluj.ro

[2] M.Eminescu, Luceafărul, Bucureşti, H.Fischer-Galaţi, 1933; T.Arghezi, Poezii, Bucureşti, H.Fischer-Galaţi, 1934; I.L.Caragiale, Versuri, Bucureşti, H.Fischer-Galaţi, 1935; L.Blaga, Poemele luminii, Iaşi, Editura Junimea, 1995; G.Coşbuc, Nunta Zamfirei, Iaşi, Cermi, 1999; Cinderella or the Glass Slipper, Harleston, Published by Tobar Ltd., s.a.

[3] Paroissien, Dijon, Antoine Maitre, 1870; The Holy Bible, Glassgow, London, David Bryce, 1896; Aur curat: cuvinte din Sfânta Scriptură, Dillenburg, Gute Botschaft Verlag, 1988; Coran, s.l., s.a.

[4] Convenţia încheiată la Paris la 19 August 1858, Bucureşti, Tipografia C.A.Rosetti, 1859; Zrinyi Miklós, Tábori kis tracta, Budapest, Zrinyi Katonai Kiadó, 1973.

[5] Janka Gyula, Miniatűr könyvek bibliográfiája 1945-1970, Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadő, 1972; Tevan Andor, A könyv évezredes útja, Budapest, Gondolat, 1973.

[6] Eötvös torziós inga, Budapest, 1983; Eisenbahnen, s.n., 1998.

[7] Pados, Atena, Koan, 1997; Diane K. Stevenson, The Art of the Cigar, Kansas City, Ariel Books, s.a.

Clujul memorabil. Imagini ale oraşului
Expoziţie : 28 noiembrie – 12 decembrie 2002

Meda-Diana Hotea[1]
B.C.U.– Cluj

Ideea realizării expoziţiei cu tema enunţată s-a născut de mai mult timp în urma constatării dinamicii dezvoltării oraşului nostru, aceasta aducând odată cu ea, inerent, schimbarea spaţiului civic. Astfel, în locul unor vechi clădiri au apărut altele noi, străzilor li s-au conferit noi sau foste denominaţii, unele monumente au fost substituite cu altele.

Pe baza documentelor specifice colecţiilor noastre: hărţi, gravuri, dar mai ales cărţi poştale ilustrate, am încercat să "radiografiem" imagini ale Clujului care se "derulează" pe parcursul a mai multor secole: de la burgul medieval la oraşul contemporan nouă.

Din punct de vedere tematic expoziţia a fost structurată pe patru mari segmente. Am avut în vedere mai întâi reconstituirea imaginii Clujului medieval (secolele XVI-XVIII)[2], pentru ca apoi să ilustrăm dinamica extinderii topografice a oraşului, dezvoltare surprinsă prin intermediul hărţilor[3] ce transpun planuri ale Clujului începând cu sfârşitul secolului al XIX-lea şi până în prezent.

Un loc aparte în ergonomia expoziţiei l-a ocupat reconstituirea imaginii străzilor Clujului aşa cum au fost ele la sfârşit de secol XIX[4] - început de secol XX[5] şi cum ne sunt habituale nouă astăzi. Prin intermediul jocului contrastului de culoare am redat Clujul interbelic[6] cu precădere prin imagini policrome, iar pentru perioada regimului comunist am utilizat mai ales ilustrate alb-negru[7] pentru ca apoi să revenim la tuşe de culoare.

Un alt cadru a fost rezervat imaginilor ce reprezintă instituţiile oraşului: primăria şi prefectura[8], biserica[9], instituţiile de cultură[10] şi învăţământ[11] pentru ca în final să ne oprim asupra locurilor unde clujenii îşi petreceau timpul liber[12].

Expoziţia s-a dorit o tentativă ambiţioasă de reconstituire a imaginii în imagini a unei veritabile "cronici" a Clujului memorabil prin intermediul unui altfel de discurs, cel creat prin recursul la memoria documentelor vizuale.

---

[1] E-mail: meda@bcucluj.ro

[2] Pannoniae Historia Chronologica, Franckfurt am Main, 1596; J.Blaeu, G.Baleu, Theatrum orbis Terrarum sive novus atlas, Amsterdam, 1635; Transylvania. Sibenburgen, Amsterdam, 1636; Dacia, Nürnberg, 1666; G.Kreckwitz, Totius Principatus Transylvaniae, Nürnberg und Franckfurt, 1688; I.B.Homann, Atlas Novus, Nürnberg, 1737.

[3] O.Buzea, Clujul: 1919-1939, Cluj, 1939; Harta oraşului Cluj, Cluj, 1923; Harta oraşului Cluj, Cluj, 1929; Harta oraşului Cluj, Cluj, 1957; Harta turistică a oraşului Cluj, Cluj, 2002.

[4] Veress F., Kolozsvár képekben, vol.I-II, Kolozsvár, 1859.

[5] Kolozsvár Szent Királyi város térképe, Kolozsvár, sfârşitul secolului al XIX-lea – începutul secolului XX.

[6] Piaţa Unirii, Gherla, 1925.

[7] Pe str. "I.V.Pavlov", Bucureşti, s.a.

[8] Keresk. és Iparkamara, Budapest, 1914-1918.

[9] Catedrala ortodoxă, Cluj, 1940; Biserica Sfântul Mihail, Cluj, 1940; Minorita templom, Kolozsvár, s.a.; Biserica reformată, Cluj, 1938.

[10] Biblioteca Universităţii, Gherla, 1925.

[11] Universitatea, Gherla, 1925.

[12] Chioşcul din parc, Gherla, 1929; Grădina botanică, Bucureşti, s.a.; Palatul Cinema "Urania", Cluj, 1938.

Ex meis libris: autografe celebre

- Expoziție -

Meda-Diana Hotea[1]
B.C.U. – Cluj

Expoziția s-a înscris în seria manifestărilor de acest gen pe care le-am inițiat începând din anul precedent şi care vizează în mod explicit promovarea imaginii departamentului Colecții speciale în interiorul organizației precum şi cea a Bibliotecii în mediul academic şi spațiul citadin.

Cărțile ne fascinează, ne legăm de ele nu numai prin mesajul lecturii, ci şi prin faptul că suntem posesorii lor. Marcăm acest sentiment al proprietății, lăsându-l posterității care-l valorizează drept ex-libris autograf. Când autografele aparțin unor personalități, ex-libris-ul îmbracă o aură de celebritate şi schimbă destinul livresc al cărții, conferindu-i criteriul de raritate. Asemenea cărți, care poartă marca de neconfundat a personalităților vieții culturale şi politice româneşti, le-am ales ca obiect al expoziției noastre.

Expoziția a cuprins un număr de 124 piese, cărți şi fotografii, ordonate după criteriul alfabetic. Cărțile, suport al ex-libris-urilor autograf, iar fotografiile, suport vizual în călătoria într-o lume a ineditului ce poartă amprenta farmecului personal conferit de însemnarea marginală.

Hic incipit catalogus[2]:

1. Alecsandri, Vasile, **Despot-Vodă**, Bucureşti, 1880.
   recto-ul f.de gardă: *"Bibliotecii Societăţei de lectură Petru Maior din Buda-Pesta/ oferit de autor. V.Alecsandri"*.
2. Iacob Negruzzi
3. Alecsandri, Vasile, **Dumbrava Roşie**, Iaşi, 1872.
   p.3: *"Dlui Iacob Negruzzi/ suvenir amical./ V.Alecsandri"*.
4. Vasile Alecsandri
5. Alecsandri, Vasile, **Poesii populare ale românilor**, Bucureşti, 1867.
   recto-ul I coperte: *"Bianu"; "Nic. Densuşianu adv."*.
   recto-ul f. de gardă: *"Bianu"*.
6. Ion Bianu în biroul său de la Biblioteca Academiei Române
7. Papiu Ilarian
8. Alecsandri, Vasile, **Salba literară**, Iaşi, 1857.
   p.de titlu: *"Papiu"*.
9. Arghezi, Tudor, **Bilete de papagal**, Bucureşti, 1946.
   p.3: *"La Clujul românesc/ Domnului Profesor Doctor/ Mihai Iubu/ o pată de cerneală pe exemplarul/ Domniei Sale dar şi o însufleţită urare/ cu salcia Floriilor de Paşti, în/ soarele lui April./ T.Arghezi/ 6 April 1947/ Bucureşti"*.
10. Tudor Arghezi
11. Victor Babeş
12. Babeş, Victor, Mironesco, Th., **Annales de l'Institut de Pathologie et de Bactériologie de Bucarest**, Bucureşti, 1915.
    recto-ul f. de gardă: *"Stimatului meu prieten/ Dlui Buia med[ic] al/ oraşului Cluj/ V. Babeş"*.
13. Bandiera, Alessandro, **Di Marco Tullio Cicerone gli ufizj e gli opuscoli**, Veneția, 1762.
    recto-ul I forzaț: *"Hic liber est meus/ Testis est Deus/ Suis illum suarit/ hic nomen erit/ Antonius natur/ Sioni A. vocatur/ ANS"*.
14. Bart, Jean, **În deltă…**, Bucureşti, [s.a.].
    p.3: *"Dlui/ Gr. Coandă./ În semn de/ simpatie şi/ recunoştinţă./ Eug. Botez/ 1925 Bucureşti"*.
15. Zaharia Bârsan

---

[1] E-mail: meda@bcucluj.ro

[2] Transcrierea însemnărilor: Emilia-Mariana Soporan, Meda-Diana Hotea, Kovács Maria.

16. Bârsan, Zaharia, **Trandafirii roşii**, Bucureşti, 1915.
recto-ul f. de gardă: *"Domniei Sale Domnului/ S. Mehedinți/ cu cea mai profundă/ stimă/ Z.Bârsan"*.
17. Bibescu, Martha principesa, **Noblesse de robe**, Paris, 1928.
recto-ul I forzaț: *"Pour la Bibliothèque/ de Vasada/ Marthe/ 1928"*.
18. Bille Máté, **Csiripiász**, Erzsébettér, 1893.
verso-ul f. de gardă: *"Tudnivaló./ Ezt a tréfás költeményt a Fiume-/ beli asztaltársaság szerzette, mint a/ népies époszokat a nép. Vers-/ be fogta és megirta egyik tagjáról a/ társaságnak, mely aztán a köte-/ tet saját költségén kiadta. A fele/ megtörtént, másik fele megtörtén-/ hetett volna. Kézirat gyanánt adatott/ ki s nyilvános Könyvtárban csak a/ M. N. Múzeumében van meg. Az/ Erdélyi Múzeum könyvtárának új/ épületébe költözése emlékére föl/ ajánlom a magamét./ Kolozsvár, 1909. Januárius 1én/ Erdélyi Pál"*.
19. Lucian Blaga
20. Blaga, Lucian, **Avram Iancu**, Sbiu, 1942.
pe p. de titlu: *"Virgil Potoronca"*.
21. Bojincă, Damaschin T., **Anticile romanilor acum întâia oară româneşte scrise**, Buda, 1832.
recto-ul f. de gardă: *"Spre aducere ami[nte]/ Bojincă"*.
22. Botero, Giovanni, **Le relationi universali**, Veneția, 1608.
verso-ul p. de titlu: *"Milano 1893 Decem[brie]/ G. Sion"*.
23. Botiş, Emil, **Recherches sur la population Française du Banat**, Timişoara, 1946.
pe p. de titlu: *"Domniei Sale Domnului/ Profesor Eugen Speranția/ omagiu de stimă şi osebită considerațiune/ Emil Botiş/ Timişoara 10.4.46"*.
24. Breazu, Jean, **Edgar Quinet et les Roumains**, Paris, 1928.
pe p.de titlu: *"Domnului G. Sion/ cu deosebită admirație/ Ion Breazu"*.
25. Buday, Árpád, **Római felirattan**, Cluj, 1914.
pe p. de titlu: *"tisztelete jeleül/ Dr.Buday Árpád/ K[olozs]vár, 1923, jun.13"*.
26. Buzea, Octavian, **Clujul: 1919-1939**, Cluj, 1939.
pe p. de titlu: *"Domnului/ Ştefan Mărcuş/ în semn de admirație/ pentru ce-a dat afirmării/ românismului, peste grani-/țele noastre etnice./ Cluj, la 21 Iunie 940/ Octavian Buzea"*.
27. Campana, Cesare, **Delle historie del mondo**, Veneția, 1596.
pe p. de titlu: *"Florența/ 1906 Februar/ G. Sion"*.
28. Caracostea, D., **Critice literare**, vol.I, Bucureşti, 1943.
recto-ul f. de gardă: *"Maiestății Sale/ Regelui Mihai I,/ cu profund respect/ din partea unui/ slujitor credincios:/ D. Caracostea/ 1943, 26, III."*.
29. Gheorghe Sion
30. Cesare, Rodolfo, Cesare, Matthia, **Delle Guerre et rivolgimenti del regni d'Ungaria e della Transilvania, con succesi d'altre parti**, Veneția, 1621.
recto-ul I coperte; *"Sion"*.
f.[1r]: *"Decembr[ie] 1893 Veneția/ G.Sion"*.
f.[14v]: *"Veneția 1893. Decemb[rie]./ G.Sion"*.
31. Cihac, A. de, **Dictionaire d'étymologie Daco-Romane**, Frankfurt am Main, 1870.
recto-ul f. de gardă: *"A Monsieur Basile Alecs[andri]/ de la part de/ l'Auteur"*.
32. Gheorghe Sion
33. Constant, Paul, **Mărturisirea unui inculpat**, Sighişoara, [s.a.].
pe p. de titlu: *"Doamnei şi Domnului/ Wocláv Prágoi./ În amintirea serei de/ 16 August 1943 petrecută/ împreună/ frumos,/ Eugenia şi Paul/ Constant"*.
34. Coyer, M., **Histoire de Jean Sobieski, roi de Pologne**, vol.III, Varşovia, 1761.
p.3: *"G. Sion/ Paris/ 1878"*.
35. Ion Creangă
36. Creangă, Ion, **Poveşti**, Bucureşti, 1940.
recto-ul I forzaț: *"Viorica Guy/ Arad, 10.IV.1947"*.
37. Csősz Jánosné, **Györkös Mányi Albert**, Budapest, [s.a.].

pe p. de titlu: *"Györkös Mányi Albert/ 1992"*.

38. Nicolae Drăganu
39. Nicolae Bănescu
40. **Dacoromania. Buletinul "Muzeului Limbei Române"**, Cluj, 1921.
    pe p. de titlu: *"A. Lapedatu"*.
    verso-ul p. de titlu: *"Sextil Puşcariu/ G.Vâlsan/ N.Drăganu/ Th.Capidan/ C.Lacea/ Victor Stanciu/ P.Grimm/ N.Bănescu/ Al.Borza/ Silviu Dragomir/ V.Bogrea/ G.Scriban/ G.Oprescu"*.
41. Theodor Capidan
42. Alexandru Borza
43. Vasile Bogrea
44. Densusianu, Ovid, **Literatura romînă modernă**, vol.III, Bucureşti, 1933.
    recto-ul I forzaţ: *"Lui I.M.Raşcu/ cu bună, prietenească/ amintire/ Ov.Densuşianu"*.
    recto-ul f. de gardă: *"I.M.Raşcu/ 1933, 14, mart[ie]/ Bucureşti"*.
45. Eugeniu Speranția
46. Djuvara, Mircea, **Le fondement de l'ordre juridique positif en droit international**, Paris, 1939.
    recto-ul f. de gardă: *"8 Martie 1939/ Colegului Eugeniu Speranția/ În semn de aleasă apreciere/ M. Djuvara"*.
47. Constantin Dobrogeanu-Gherea
48. Dobrogeanu-Gherea, C., **Neoiobăgia**, Bucureşti, 1910.
    recto-ul f. de gardă: *"Prietinului/ Doctor Gr.Țăranu/ în semn de veche prietenie/ C.Dobrogeanu-Gherea"*.
49. Doglioni, Gio.Nicolo, **L'Ungheria**, Veneția, 1595.
    verso-ul II forzaţ: *"legata la Paris/ 1882/ Sion"*.
50. Dragomir, Siviu, **Documente noua privitoare la relațiile Țării Româneşti cu Sibiiul în secolii XV şi XVI**, Bucureşti, [s.a.].
    pe p. de titlu: *"Colegului Al.Lăpedatu/ cu espresia sentimentelor de recunoştință/ S.Dragomir"*.
51. Eftimiu, Victor, **Theochrys**, Bucureşti, 1941.
    recto-ul I forzaţ: *"Domnului profesor dr.C.Angelescu,/ care, în societatea noastră sceptică, frivolă,/ înclinată spre distrucțiune, reprezintă idealismul/ Constructor,/ omagiul vechei mele stime şi afecțiuni./ Victor Eftimiu/ April 1941"*.
52. Mihai Eminescu
53. Eminescu, Mihai, **Över höjderna**, trad. de Ion Milos, Stockholm, 1989.
    recto-ul f. de gardă: *"Bibliotecii Centrale Universitare/ din Cluj-Napoca/ Cu sentimente de înaltă prețuire/ Ion Milos/ Bucureşti/ 14.06.89/ Criticului de vîrfuri şi prietenului/ Mircea Popa/ cu ocazia simpozionului comemorativ/ închinat Luceafărului poeziei româneşti./ În Aula Academiei Române/ din Bucureşti: 13-14 iunie 89"*.
54. Eminescu, Mihai, **Poesii**, Bucureşti, 1884.
    recto-ul II forzaţ: *"20 Septemvrie 1884./ M.Eminescu"*; *"Iubitului său/ George A.Cuza/ în amintirea conferinței sale "Naționalismul lui Eminescu"/ la "Ateneul Popular", Iaşi,/ astăzi 19 Noembrie 1939./ Îi donez acest volum semnat/ de Eminescu pentru mine*[*]*, la 1884./ A.C.Cuza/ * "Semnat de Eminescu pentru mine"... Spre/ bună amintire – dar fără dedicație -/ întrucât nu el îmi dădea volumul,/ care era al mieu. A.C.Cuza"*.
55. Mihai Eminescu
56. **L'evolution des sciences physiques et mathématiques**, Paris, 1935.
    recto-ul f. de gardă: *"Prietinului şi colegului/ Eugen Speranția/ deosebită prețuire/ afectuoasă prietenie/ P.Sergescu/ 11 VI 1937"*.
57. Gane, C., **Farmece**, Bucureşti, 1933.
    recto-ul I forzaţ: *"Lui Sauci./ emilsilaghi"*.
58. Ghibu, Onisifor, **La a douăzecea aniversare a Universității Daciei Superioare**, Cluj, 1939.
    pe p. de titlu: *"Omagiu colegial/ O.Ghibu"*.

59. Ghibu, Onisifor, **La o răscruce a vieții mele**, Cluj, 1938.
verso-ul p. de titlu: *"Dlui prof.Eugeniu Speranță/ 22.IV.938/ O.Ghibu"*.
60. Ghibu, Onisifor, **Universitatea din Cluj şi institutele ei de educație**, Cluj, 1922.
pe p. de titlu: *"Dlui Eug.Speranța,/ în amintire muncii comune dela/ Revistul Cultelor./ O.Ghibu/ 1.VI.1922"*.
61. Giurescu, C.C., **Despre Vlahia Asaneştilor**, Cluj, 1931.
pe p. de titlu: *"Dlui I.Lupaş/ cu cele mai bune sentimente/ C.Giurescu"*.
62. Guazzo, Stefano, **Dialoghi piacevoli del signor Stefano Guazzo**, Milano, 1586.
recto-ul III forzaț: *"1586/ Legată la Venezia/ G.Sion/ la 1907"*.
63. Dimitrie Gusti
64. Gusti, D., **La science de la réalité sociale**, Paris, 1941.
pe p. de titlu: *"Domnului Prof.E.Speranția/ cu cea mai aleasă prețuire/ colegială D.Gusti"*.
65. Haeckel, Ernst, **Systemasche Phylogenie der Wirbellosen Thiere**, vol.II, Berlin, 1896.
recto-ul f. de gardă: *"Seinem theuren Freunde/ Carl Gegenbaur/ in dankbarer Erinnerung an die/ glücklichen Jahre gemeinsamen Studien/ in Jena/ Ernst Haeckel"*.
66. Ion Heliade-Rădulescu
67. Heliade-Rădulescu, I., **Mémoires sur l'histoire de la génération Roumaine**, Paris, 1851.
pe p. de titlu: *"A Mlle Cléopatre Petresco/ I.Héliade"*.
68. Herseni, Traian, **Probleme de sociologie pastorală**, Bucureşti, 1941.
pe p. de titlu: *"Domnului Prof.Eugeniu Speranția/ cu admirație sinceră pentru/ opera filosofică şi ştiințifică,/ omagiu de înaltă stimă,/ Traian Herseni"*.
69. Huzum, Virgil, **Zenit**, Bucureşti, 1935.
pe p. de titlu: *"I.M.Raşcu/ 1936, 26 Ianuar/ Bucureşti"*.
verso-ul p. de titlu: *"Poetului/ I.M.Raşcu/ Cu toată afecțiunea/ şi prețuirea mea,/ Virgil Huzum/ 25 I 936"*.
70. Ionescu Şişeşti, G., **Viața şi opera lui Ion Ionescu de la Brad**, Bucureşti, [s.a.].
pe p. de titlu: *"Dlui I.Lupaş cu/ simțimintele cele mai/ alese./ G.Ionescu Şişeşti"*.
71. Nicolae Iorga
72. Iorga, N., **Art et littérature des Roumaines**, Paris, 1929.
pe p. de tiltu: *"A celui qui a vu/ a ses yeux/ la grace umil/ et a lutté pour la voie/ et à Elisabeth/ de Roumanie et de Grece/ Hommage respectueux/ de/ N.Iorga"*.
73. Iorga, Nicolae, **Histoire des relations Anglo-Roumaines**, Iaşi, 1917.
pe p.de titlu: *"Domniei Sale/ Domnului V.Bogrea,/ şi această carte/ asupra căreia s'a oprit/ aceiaşi prietenească îngrijire/ N.Iorga"*.
74. Isopescu, Claudio, **Il viaggiatore transilvano Ion Codru Drăguşani e l'Italia**, Roma, 1930.
recto-ul I forzaț: *"Excelenței Sale/ Dlui Ministru G.G.Mironescu/ modest şi devotat omagiu/ Cl.Isopescu/ Roma, 28 Iunie 1930"*.
75. Jarry, Alfred, **Ubu**, Bucureşti, 1969.
verso-ul f. de gardă: *"Cu salutări/ patafizice/ Romulus Vulpenubu"*.
76. Nicolae Kogălniceanu
77. Kogălniceanu, M., **Letopisețele Țării Moldovii**, Iaşi, 1845.
verso-ul f. de gardă: *"M.Kogălniceanu"*.
78. Kós Károly, **Székely balladák**, Cluj, 1973.
recto-ul f. de gardă: *"Kós Károly"*.
79. Kós Károly
80. Lahovary, Charles Gr., **Mémoires de l'amiral Paul Tchitchagof**, Paris, Bucureşti, 1909.
pe p. de titlu: *"Exemplar dăruit Bibliotecei/ Academiei Române/ de I.Bianu/ 1 Febr[uarie] 1934.-/ Cu sublinieri şi note/ făcute de mine înainte de a-l dărui.-"*.
81. Macedonski, Alexandru, **Excelsior**, Bucureşti, 1895.
recto-ul I coperte: *"Omagiu cordial/ offerit/ A.Macedonski"*.
82. Maniu, Adrian, **Poezii din Carmen Silva**, Bucureşti, 1936.
recto-ul I forzaț: *"Dlui. Prof.I.Petrovici/ admirație scriitorului filosof/ Adrian Maniu/ 1936"*.

83. Margarit, Apostol, **Les Grecs, les Valaques, les Albanais et l'Empire Ottoman**, Bucureşti, 1886.
pe p. de titlu: *"Dei Séle/ Domnului Biano suvenire/ amicală/ Autorului/ Apostol Margarit"*.
84. Liviu Rebreanu
85. Marinescu, Constanța, **George Coşbuc. Studiu critic**, Bucureşti, 1923.
pe p. de titlu: *"Liviu Rebreanu/ 19.VI.1925 Buc[ureşti]"*.
86. Mărgineanu, Nicolae, **Psihotehnica în marea industrie**, Sibiu, 1942.
recto-ul I forzaț: *"Dsale Dlui/ Prof.E.Speranția/ Distins omagiu/ Sibiu, 4 Iunie 1942/ N.Mărgineanu"*.
87. Nicolae Mărgineanu
88. Melhisedec, Episcop, **Inscripțiunea de la Monastirea Răsboieni**, Bucureşti, 1885.
pe p. de titlu: *"Const.Giurescu/ 1899"*.
89. Móricz Zsigmond, **Esőleső társaság**, Budapest, 1931.
pe p. de titlu: *"Moricz/ 1941.21.10/ Kolozsvár"*.
90. Nagy István
91. Nagy István, **Oltyánok unokái**, Budapest, 1942.
pe p. de titlu: *'Erdélyi Múzeon Könyvtárának/ Nagy István/ 1943. VI. 5-ki/ könyvnapon"*.
92. Theodor A. Naum
93. Naum, Teodor A., **Germania lui Tacit**, Sibiu, 1943.
recto-ul f. de gardă: *"Domnului Eug[en] Speranția,/ cu sentimentele mele de colegialitate/ şi prietenie/ Th.Naum/ Sibiiu, 1943"*.
94. Nădejde, Demetrius C., **Über quantitative Bestimmung der psychischen Arbeit**, Wien, Leipzig, 1912.
pe p. de titlu: *"Dlui E.Speranția/ în semn de afecțiune/ D.Nădejde"*.
95. Yves Auger
96. Petranu, Coriolan, **Monumentele istorice ale județului Bihor**, Sibiu, 1931.
recto-ul II forzaț: *"Domnului Yves Auger/ omagiu din partea autorului/ Coriolan Petranu"*.
97. Coriolan Petranu
98. Pillat, Ion, **Florica**, Bucureşti, 1944.
pe p. de titlu: *"Lui Vintilă Russu-Şirianu/ cu toată dragostea şi prețuirea/ unui vechi prietenii/ Ion Pillat"*.
99. Ion Pillat
100. Pillat, Ion, **Împlinire**, Bucureşti, 1942.
recto-ul f. de gardă: *"Lui Alexandru Băbeanu/ cu frățească afecțiune/ în amintirea unei foarte vechi/ şi trainice prietenii/ Ion Pillat/ Bucureşti 13 Dec[embrie] 1942"*.
101. Ştefan Bezdechi
102. Platon, **Hippias Maior**, tradus de Şt.Bezdechi, Sibiu, 1943.
pe p. de titlu: *"Lui E. Speranția,/ Amicului vechi de zile bune şi rele,/ îdârjitului partener de şah/ de prin toate cafenelele Clujului,/ aşa zisului filosof (recto/ pezevengus),/ din partea/ traducătorului/ St. Bezdechi"*.
103. Petre Grimm
104. Pârvan, Vasile, **Familia Cuza**, Bucureşti, 1904.
recto-ul I coperte: *"24/VII/1904. Lui Petre Grimm/ cu dragoste frățească,/ V.Pârvan"*.
105. Vasile Pârvan
106. Preda, Constantin, **Simbria mea, sărutul**, Timişoara, 1998.
recto-ul f. de gardă: *"Domnului/ Adrian Marino,/ rugămintea de a citi/ această carte./ Cu aleasă prețuire,/ Constantin Preda/ Craiova, 19 februarie 1999"*.
107. Raşcu, I.M., **Vibrări**, Bucureşti, 1935.
recto-ul f. de gardă: *"Domnului/ Tache Papahagi/ cu afecțiune aleasă/ I.M.Raşcu/ 1935, sept[embrie]"*.
108. Sadoveanu, Ion Marin, **Cântece de rob**, Bucureşti, [s.a.].

pe p. de titlu: *"Dlui Aurel Vulpe, distinsului/ intelectual şi prețuitului/ amic, cu cele mai bune/ simțăminte de amiciție/ amintitoare de frumoase/ ceasuri Constănțene./ Ion Marin Sadoveanu/ 933.4 April/ Constanța"*.

109. Mihail Sadoveanu

110. Sadoveanu, Mihail, **Ostrovul lupilor**, Bucureşti, 1941.
recto-ul I forzaț: *"Revistei "Transilvania"/ Dlui Breazu, cu stimă./31.VII.941. Mihail Sadoveanu./ Buc[ureşti]"*.

111. Sadoveanu, Mihail, **Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă**, Bucureşti, 1929.
recto-ul f. de gardă: *"Unui călător în trecut căruia îi doresc bună petrecere/ în tovărăşia d-lui de Marrene./22.II.930. Mihail Sadoveanu/ Copou"*.

112. I.G. Sbiera

113. Sbiera, I.G., **Mişcări culturale şi literare la Romînii din stînga Dunării în restîmpul de la 1504-1714**, Cernăuți, 1897.
pe p. de titlu: *"Dr. Ion G. Sbiera"*.

114. Schaub-Koch, Émile, **Les Tableaux primitifs de l'École italienne au Musée du Louvre**, Paris, 1933.
recto-ul I coperte: *"Dem grossen Gelehrten/ Herrn Prof. Dr. Georg Kristof/ ganz ergbenst zugeignet,/ der Verfasser"*.

115. Gheorghe Sion

116. Severini, Francesco, **Vita di fra Gieremia vallacco**, Napoli, 1670.
pe p. de titlu: *"G. Sion/ Roma/ 1905 Martie"*.

117. Speranția, Eugeniu, **Système de métaphysique**, Sibiu, 1943.
recto-ul I forzaț: *"Lui Horia Furtună/ vechiului şi iubitului meu prieten,/ compagnion la drum al adolescenței/ "foarte de fapte" într'ale Poeziei-/ îi ofer un fruct tardiv şi foarte/ metamorfozat- al activității noastre/ dela Societatea "Pasteur".-/ Speranția/ 19.X.943"*.

118. Stancu, Zaharia, **Pădurea nebună**, Bucureşti, 1972.
recto-ul f. de gardă: *"Zaharia Stancu/ Cluj/ 1972 Mai 10"*.

119. Teodoreanu, Ionel, **Ce-a văzut Ilie Pânişoară**, Bucureşti, 1940.
recto-ul I forzaț: *"Iată, tânără Doamnă Selmereanu,/ această carte a vinului şi a/ visului. Apleacă-ți tinerețe asupra/ ei ca salcâmii înfloriți peste trudite/ zaplazuri./ Ionel Teodoreanu"*.

120. Avram S. Vasculescu

121. Titulescu, Nicolae, **Essai sur une théorie générale des droits éventuels**, Bucureşti, 1908.
recto-ul f. de gardă: *"Amicului Vasculescu,/ în amintirea unei plăcute/ conversații asupra Venetzii,/ şi ca o dovadă că/ cu puțină îndrăzneală/ Venetzia nu e decât/ la un pas/ de ... drepturile/ eventuale/ Titulescu"*.
pe p. de titlu: *"A.S.Vasculescu. 1909. Ianuarie 25/7 Duminecă./ Bucureşti"*.

122. Țepelea, Ioan, **Îndreptățit la căderea în gol**, Timişoara, 1996.
recto-ul I forzaț: *"Ilustrului sporit critic,/ român şi european,/ Adrian Marino,/ în semn de sinceră/ şi statornică prețuire/ Oradea Mare, iunie/ 22, anul 1996/ I. Țepelea"*.

123. Xenopol, A.D., **Memoriu asupra Învățământului superior in Moldova**, Iaşi, 1885.
pe p. de titlu: *"Maiestății Sale regelui Carol/ cu cel mai adînc respect/ autorul"*.

124. Vornicu, Gh., **Maramurăşul şi Muzeul etnografic maramurăşan**, Cluj, 1931.
pe p. de titlu: *"13 II 932/ Dlui prof. Speranța/ în semn de stimă şi conside-/ rațiune, cum şi pentru do-/ rința ce o are de a face/ mult mai mult bine în ogorul/ scumpei noastre țări, mult mai/ mult de cât poate-/ şi în speranța că va fi unul/ dintre stâlpii viitorului/ muzeu etnografic al/ Bihorului/ Gh.Vornicu"*.

Explicit hic totum!

8 Martie: flori pentru doamne
– Expoziție –

Meda-Diana Hotea[1]
B.C.U. – Cluj

Expoziția, după cum reiese şi din enunțul titlului, a fost dedicată în mod cu totul aparte doamnelor. Este un gest, dar şi un simbol al multitudinii valențelor de exprimare pe care ni le poate oferi cartea. Dincolo de sensul omagiului, expoziția s-a adresat în egală măsură şi cercetătorilor în domeniul botanicii.

Din punct de vedere al organizării, această acțiune a adus ceva nou, ea fiind rezultatul colaborării dintre două departamente ale Bibliotecii noastre: Colecții speciale şi Biblioteca facultății de specialitate – Botanică şi Fiziologia plantelor –.

Am încercat să trasăm un itinerar imaginar al florei din diferite zone geografice ale Europei. Astfel, am supus atenției celor interesați exemplare de manuscrise şi cărți de patrimoniu (din secolele XVI-XVIII), care au drept subiect plantele şi a căror ilustrații florale ne încântă privirea. Şi pentru că a fost o invitație la drumeție, harta ne-a ghidat pe tot parcursul traseului. Alături de acestea, tuşa de culoare a fost conferită de gravuri şi cărți poştale ilustrate.

Hic incipit catalogus: [2]

1.Herwig, C.G., **Növényföldrajzi vilag atlasz**, Berlin, [s.a.].
2.**Egy régi orvosi Botanika (…)**, [sec.XVII].
3.Bereczk G.V., **Vizaknai Bereczk György jegyzőkönyve**, [sec.XVII-XVIII].
4.**Meşteri aurari din Debrecen**, vol.I-II, [sec.XVII-XVIII].
5.**Album Vergoenne diesem Buch Freund Gönner Maecenat das Denkmal deiner Gunst (…)**, Bistrița, 1763-1799.
6.Dees von Esenberk, Th.Fr.L., Sinning, W., **Sammlung schönblühender Gewächse**, Düsseldorf, 1831.
7.Ştefănescu-Galați, M., **Botanica medicală**, Bucureşti, 1891-92.
8.**Kertészeti jegyzetek**, [sec.XIX].
9.**Virág nyelv**, [sec.XIX].
10.**Bécsi botanikus kert növénye**, [s.a.].
11.**Virágokról**, [sec.XIX].
12.Macer, A., **De herbarum viribus**, Basel, 1559.
13.Matthiolus, P., **De plantis epitome utilissima**, Frankfurt am Main, 1586.
14.Pancovius, Th., **Herbarium**, Köln, 1673.
15.Antonius le Grand, **Historia naturae**, Londra, 1680.
16.Homann, J.B., **Atlas Novus**, Nürnberg, 1746.
17.Barreliero, J., **Plantae per Galliam, Hispaniam et Italiam**, Paris, 1714.
18.Ettingshausen, C.von, **Der Naturselbstdruck**, Viena, 1856.
19.**Krauter Lexicon**, vol.III, Leipzig, 1716.
20.Kundmann, J.Ch., **Rariora naturae et artis in re medica**, Bresslau, Leipzig, 1737.
21.Sanson, S., **Le Royaume de France**, Paris, 1675.
22.Guettard, M., **Observations sur les plantes**, vol.I, Paris, 1747.
23.Linnaei, C., **Bibliotheca botanica**, vol.I, Halle, 1747.
24.Gmelin, J.G., **Flora Sibirica sive Historia Plantarum Sibiriae**, vol.I, Sankt Petersburg, 1747.
25.Klein, J.Th., **Natürliche Ordnung**, Danzig, 1760.
26.Schaeffer, J.Ch., **Botanica expeditior**, Regensburg, 1762.

[1] E-mail: meda@bcucluj.ro
[2] Catalog întocmit de: Emilia-Mariana Soporan, Meda-Diana Hotea, Kovcs Maria.

27.Oeder, G.Ch., **Icones plantarum (…) florae danicae**, vol.I, Hafnia,1764.
28.Ionstonius, I., **Historiae naturalis de arboribus et plantis**, vol.I, Heilbronn, 1768.
29.Frauenfeld, G., **Die Algen der Dalmatischen Küste**, Viena, 1855.
30.Scopolus, I.A., **Flora carniologica exhibens plantas carnioliae indigenes**, vol.I, Viena, 1772.
31.Homann, J.B., **Germaniae**, Nürnberg, [s.a.].
32.Reuss, Ch.Fr., **Compendium botanices**, Ulm, 1774.
33.**Théorie des jardins**, Paris, 1776.
34.Weber, G.H., **Spicilegium florae Goettingensis**, Gotha, 1778.
35.Balogh, J., **Praecipuas plantas in Magno Transsilvaniae Principatu (…)**, Leyden ,1779.
36.Mayr, A., **De venenata ranunculorum indole**, Viena, 1783.
37.**Eberts Naturlehre**, vol.III, Troppau, 1784.
38.Homann, J.B., **Ducatus Silesiae**, Nürnberg, 1746.
39.Krocker, A.I., **Flora silesiaca**, Bratislava, 1787.
40.Linné, C., **Termini botanici**, Hamburg, 1787.
41.**Germaniae**, [s.l., s.a.].
42.Roth, A.G., **Tentamen florae germanicae**, vol.I, Leipzig, 1788.
43.Frauenfeld, G., **Die Algen der Dalmatischen Küste**, Viena, 1855.
44.Linné, C., **Genera plantarum**, Viena, 1791.
45.Jussieu, A.L. de, **Genera plantarum**, Zuerich, 1791.
46.**Westlichen Alpen**, Viena, 1831.
47.Reiner, J., Hohenwarth, S. von, **Botanische Reisen**, Klagenfurt, 1792.
48.Seutter, M., **Austriae**, Augsburg, 1730.
49.Host, N.T., **Synopsis plantarum in Austria**, Viena, 1797.
50.**Botanisches Taschenbuch**, Regensburg, 1798.
51.Malo, Ch., **Histoire des roses**, Paris, 1820.

Explicit hic totum!

„**Flori pentru doamne**”
– Expoziție[1] –

Gabriela Morărescu[2]
B.C.U. – Cluj

Expoziția de carte „Flori pentru doamne” a fost realizată cu ocazia zilei de 8 Martie de către serviciul Colecții speciale din cadrul BCU în colaborare cu bibliotecile filiale de Botanică şi Fiziologia plantelor, fiind dedicată în special doamnelor. În catalogul acestei expoziții sunt cuprinse patru titluri de publicații din colecțiile celor două biblioteci filiale, considerate deosebite datorită formei lor de prezentare dar şi conținutului ştiințific.

Aceste publicații provin din fondurile Bibliotecii Institutului Botanic, fonduri care s-au împărțit între actualele biblioteci de Botanică şi Fiziologia plantelor, după 1925, odată cu înființarea Grădinii Botanice şi a Muzeului Botanic din Cluj. Astfel, colecțiile de botanică sistematică din fondurile vechii biblioteci a Institutului Botanic, alături de alte donații, au constituit primele fonduri ale Bibliotecii de Botanică, iar colecțiile de botanică generală au rămas în gestiunea Bibliotecii de Fiziologia plantelor.

Din fondul Bibliotecii de Fiziologia plantelor au fost expuse trei publicații: *Sammlung schönblühender Gewächse*, *Die Algen der Dalmatischen Küste* şi *Der Naturselbstdruck*.

Sammlung schönblühender Gewächse, are ca autori pe **Th. Fr. L. Dees von Esenberk** şi **W. Sinning**, şi a apărut în **1831** la Düsseldorf. Conține planşe cu desene color reprezentând 100 de specii de plante cu flori, desene de o deosebită finețe şi acuratețe, uneori apărând alături de desen şi detalii morfologice ale plantelor descrise. Publicația se încheie cu un foarte îngrijit Index manuscris al speciilor de plante desenate.

Die Algen der Dalmatischen Küste, realizată de **Georg Frauenfeld** şi apărută în **1855** la Viena, este o completare adusă lucrării *Species Algarum* a lui F.T. Kützing şi are ca scop redarea imaginii materialului vegetal (alge), colectat şi cercetat într-o călătorie întreprinsă de autor în anul 1854 pe coasta Dalmației, împreună cu algologul Vidovich. Pentru o descriere completă din punct de vedere ştiințific, se fac trimiteri la lucrarea lui Kützing. Această lucrare iscă interesul datorită faptului că materialul biologic, al cărei imagine este redată în paginile ei, reprezintă rezultatul unui procedeu inovator dar şi foarte costisitor la acea vreme (costurile au fost suportate de casa imperială a Austriei) – Naturselbstdruck – procedeu aplicabil obiectelor unicolore sau cu slabe întrepătrunderi ale culorilor, descris doar pe scurt în prefața lucrării. Cerințele acestui procedeu au fost „îndeplinite” de alge, aceste gingaşe locuitoare ale apelor ale căror colectare şi conservare cere foarte multă atenție şi o anumită iscusință.

Chiar dacă lucrarea a fost realizată cu aproape 150 de ani în urmă, ea poate constitui şi acum un valoros material didactic în formarea profesională a studenților naturalişti.

După Prefață, se face o prezentare a seriei *Physiotypia Plantarum Austriacarum*, lucrare comandată la tipografia imperială pentru a fi prezentată la Expoziția Mondială a Industriei de la Paris, compusă din planşe care prezintă diversitatea florei de pe teritoriul Imperiului cu ajutorul aceluiaşi procedeu – Naturselbstdruck. Se avea în vedere realizarea a cel puțin 3000 de planşe dar, procedeul fiind încă nesigur şi greoi, s-au realizat doar 500, cu cele mai reprezentative plante.

Toate aceste planşe cu specii de plante, aranjate sistematic de la plante inferioare la plante superioare, constituie 5 volume de format mare - 59x42 cm - (din acest motiv ele nu au putut fi expuse), iar descrierea speciilor în amănunt şi încă 30 de planşe referitoare strict la nervațiunile frunzelor, constituie un volum separat, prezent şi el la această expoziție. Titlul volumului este chiar numele procedeului de redare a materialului studiat: *Der Naturselbtsdruck*, autori fiind **Constantin von Ettingshausen** şi **Alois Pokorny** (1856).

---

[1] La organizarea expoziției şi la realizarea acestui material au mai colaborat: Okos-Rigó Ileana, Silvia Onac şi Raluca Horvath

[2] E-mail: gabim@hasdeu.ubbcluj.ro

Aceste volume sunt valoroase atât din punct de vedere istoric (publicații europene din sec. XIX) cât şi din punct de vedere ştiinţific pentru informațiile fitogeografice conținute (plante de pe teritoriul Imperiului Austriac), dar şi pentru cele de ordin anatomo-morfologic (constituind un model de material didactic necesar în determinarea şi clasificarea unor specii de plante). Aceste publicații au – desigur – un regim limitat de consultare, tocmai pentru că ele constituie adevărate valori ale Bibliotecii de Fiziologia plantelor.

Din fondul Bibliotecii de Botanică a fost expusă o singură publicație, cu titlul *Histoire des roses***,** publicată la Paris în **1820** şi realizată de **Charles Malo**, cu desene de **P. Bessa**. Cartea este una din „bijuteriile" Bibliotecii de Botanică, cu un format deosebit: 12,5 x 8,5 cm. Cum explică autorul în prefața cărții, multe lucrări ştiinţifice dedicate trandafirilor sunt datorate diferiților savanți de renume, dar toate au un format destul de incomod, cu dimensiuni foarte mari. Publicația în cauză se vrea a fi o istorie completă a trandafirilor, care să reunească într-un format uşor portabil (de buzunar, de poşetă), pentru doamne, profunzi-mea tratării acestei teme dar şi plăcerea de a o citi.

În această carte găsim o prezentare a trandafirilor din mai multe puncte de vedere (origine, cult, utilizări, istorie, fabule şi superstiții – la popoarele vechi şi moderne), descrierea unor specii de trandafiri, proprietățile lor medicinale, alimentare şi cosmetice, iar la final o culegere de poezii care au ca temă trandafirul.

Ca încheiere a acestei prezentări nimic nu ar fi mai potrivit decât citarea unor versuri din poezia care a inspirat titlul acestei expoziții, *La femme et la rose*:

„Oui, femme et rose sont divines;
mais, en nous charmant tour-à-tour,
L'une blesse avec ses épines,
L'autre avec les traits de l'amour."

Expoziție foto-documentară:
O privire în oglindă

Sidonia Nedeianu Grama[1]
Doctorand, Institutul de
Istorie Orală – Cluj

În primăvară, timp de aproape o lună, intrarea în Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga" din Cluj a fost populată cu imagini-document dintr-un fel de album straniu "de familie" datat decembrie 1989.

În fotografiile expuse în foaierul circular am fi putut fi chiar noi, pe cele mai cunoscute străzi ale oraşelor în care trăim, surprinşi în ipostaza nefirească de *revoluționari;* protestatari sau aclamatori, oameni care ieşind pe străzi înfruntă represiunea sfidând gloanțele, mulțimi care se coagulează tot mai mult sau care se risipesc temporar, pentru a se solidariza din nou în fața pericolului dar şi a speranței, instantanee cu cockteil-uri Molotov şi gesturi memorabile cu flori înmânate soldaților, oameni care exultă. Dar şi spaimă, oameni răniți şi căzuți pe caldarâm, balcoane înțesate de vorbitori în piețe publice şi imagini "de familie", cu cimitire şi bocitoare jelindu-şi morții tineri. O parte dintre aceste imagini amintesc de spiritul revoluționar al anului de grație 1989 în spațiul central şi est european, altele, însă contrariază prin violență.

Pentru cei ce, într-un fel sau altul, *locuiesc* spațiul bibliotecii, fotografiile document expuse aici au avut un impact inevitabil. Amplasate într-un loc de trecere, altfel decât spațiul clar delimitat al unei expoziții convenționale, pe traseul foarte frecventat dintre sălile de lectură (ca spațiu auster al exercițiilor de gândire) şi cafeneaua bibliotecii (loc de evaziune si de comunicare informală), imaginile acestea stranii şi familiare în acelaşi timp, erau de neocolit.

Ele atrăgeau atenția pentru că reconfigurau spații citadine foarte familiare, dar în ipostaze insolite, de luptă. Privindu-le îndelung, începeai să vezi cu alți ochi propriul oraş şi alte oraşe ale României. Marile intersecții, piețele, trotuarele, cafenelele mai mult sau mai puțin boeme, locurile cele mai banale, traversate cotidian (re)căpătau dintr-o dată, dimensiunile dramatice dintr-un trecut recent. Atât de recent şi de bulversant, încât nu a intrat încă în *travaliul memoriei*, cu atât mai puțin în cel al istoriei. Şi cu toate acestea, el semnifică evenimentul fondator al democrației româneşti post- comuniste.

Astfel de exerciții de memorie au fost provocate de expoziția foto-documentară "Revoluția română în imagini", organizată de *Asociația Memorialul Revoluției 16-22 Decembrie 1989 Timişoara*, împreună cu *Institutul de Istorie Orală* al Universității Babeş-Bolyai şi *Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga"* din Cluj. Este vorba despre o expoziție itinerantă, deschisă inițial la Timişoara anul trecut în 20 decembrie, găzduită apoi, din februarie 2003 timp de trei săptămâni de Universitatea Partium din Oradea, şi care, după prezența la Cluj şi-a urmat traseul prin alte oraşe martir ale țării. Au fost expuse imagini document din zilele revoluției din decembrie 1989 din Timişoara, Arad, Cluj, Sibiu, Bucureşti ş.a, aflate în arhiva Memorialului Revoluției Timişoara. Acesta s-a constituit din 1995 într-un Centru Național de Documentare, Cercetare şi Informare Publică, deschis tuturor celor interesați să studieze sau să comemoreze evenimentele istorice din 1989 din România. Vernisajul de la Cluj s-a desfăşurat în prezența reprezentanților timişoreni ai Memorialului Revoluției, a gazdelor evenimentului expozițional, a invitaților speciali, participanți la evenimentele din decembrie 1989 din Cluj, membrii ai asociațiilor de revoluționari şi un public tânăr de studenți şi cercetători. Cu aceeaşi ocazie a fost proiectat filmul **"** *Noi nu murim…",* realizat in 2002 de Memorial Timişoara, un film documentar, nu atât în sensul academic al cuvântului, căci nu respectă întru totul exigențele genului, ci mai degrabă o perspectivă de ansamblu asupra evenimentelor articulată în jurul unor imagini-document, cu impact, ale acelor zile din Timişoara şi Bucureşti în special, dar surprinzând şi imagini emblematice pentru mişcările revoluționare din

[1] E-mail: sidgra@yahoo.com

celelalte oraşe ale ţării, precum şi secvenţe din foto-reportajele publicate în revistele străine din acea vreme.

Pe întreaga perioadă cât a fost prezentă în capitala transilvană, expoziţia foto-documentară "Revoluţia română în imagini" s-a constituit într-o invitaţie adresată publicului tânăr şi matur deopotrivă, la o introducere vizuală într-o lecţie de istorie trăită şi încă nescrisă.

In spaţiul public clujean, aceasta a însemnat mai mult sau *altceva* decât comemorările evenimentelor din decembrie 1989, decât ritualurile politice la care participăm mai degrabă pasiv, la fiecare sfârşit de an. A fost altceva, pentru că, dacă proiectăm acest eveniment expoziţional în contextul cultural occidental – animat de un cult al trecutului, susceptibil de a derapa în obsesii şi în instrumentalizări politice –, în schimb, în spaţiul autohton, asupra evenimentelor fondatoare ale democraţiei noastre post-comuniste planează un alt pericol: acela de a uita prematur, înainte de a înţelege şi, poate, de a ierta. Aşa cum, de altfel, tinde să se întâmple cu ceea ce ţine de asumarea trecutul nostru apropiat.

Din acest punct de vedere, expoziţia " Revoluţia română în imagini" este un *exerciţiu de memorie.*

El resuscită căutările, interogaţiile, întreţine vii amintirile şi reflecţiile asupra a ceea ce s-a petrecut atunci. Fotografiile cu valoare de document pe care ni le înfăţişează configurează un univers imagistic al revoluţiei române puternic impregnat afectiv. Ele nu explică, nu interpretează (pe cât este posibil acest lucru într-o lume în care "totul este interpretare'), ci descriu în câteva tuşe, schiţează elementele unui tablou încă greu comprehensibil. Impactul emoţional produs catalizează memoria critică, autoreflexivă.

Sunt instantanee din acele zile din marile oraşe ale ţării unde "s-a făcut revoluţia", unde au existat peste 1000 de victime şi care sunt numite astăzi "oraşe martir": Timişoara, Bucureşti, Cluj, Arad, Braşov, Sibiu, Târgu Mureş ş.a.

S-ar putea ca pentru unii din vizitatorii expoziţiei, aceste imagini să fie inedite. Publicul tânăr, în special, nu are decât o reprezentare vagă a revoluţiei române din decembrie 1989, dezarticulată între câteva imagini văzute atunci la televizor şi prezentarea extrem de evazivă pe care manualele şcolare de tranziţie o fac acestui eveniment.

Pentru alţii însă, o parte din imaginile expuse se află încă pe retina şi în conştiinţa lor. Sunt martorii şi participanţii la revoluţie, cei care au fost acolo, în stradă, (unul din toposurile simbolice revoluţionare) asumându-şi riscul în 21 decembrie, înainte de fuga lui Ceauşescu, dar şi după 22 decembrie (înfruntând riscul *teroriştilor*), şi care ieşind pe străzi în semn de protest şi de solidaritate, au făcut posibilă prin prezenţa lor, căderea regimului dictatorial al lui Ceauşescu şi prăbuşirea comunismului şi în România.

Aceste imagini aparţin aşadar, *memoriei colective*. Sunt urme inefabile ale trecutului, un trecut apropiat şi trăit care urmează să fie transformat în istorie, prin acel demers sistematic, critic şi lucid de reflecţie asupra trecutului.

În acest proces alambicat, în alchimia transformării memoriei colective în istorie, demersurile de istorie orală au un loc central. În esenţă este vorba despre a extrage din poveştile de viaţă nervurile evenimentelor istorice, cu efectele şi influenţele lor complexe asupra destinelor individuale. Interviurile de istorie orală cu protagonişti şi martori ai istoriei recente mediază verbalizarea unor experienţe de viaţă semnificative şi uneori greu exprimabile, transformarea acelor imagini de pe retină, a amintirilor în mărturii, în aşa fel încât aceste urme ale trecutului, de natură mnezică, să devină surse de istorie. Este ceea ce încearcă să întreprindă Institutul de Istorie Orală al Universităţii Babeş-Bolyai din Cluj prin campania pe care a iniţiat-o de înregistrare şi arhivare a mărturiilor orale ale participanţilor la revoluţia din Cluj .

Dar, dincolo de posibilele demersuri ştiinţifice de cercetare a evenimentelor din decembrie 1989 din România, în orice efort de reflecţie critică asupra acelor momente – reflecţie provocată, aşa cum expoziţia de faţă a prilejuit-o, sau ne-mediată de evenimente publice –, există şi o miză de ordin individual, strict personal. Căci fiecare dintre noi, indiferent de vârstă, de profesie, de culoarea ideologică şi opţiune valorică în general, avem nevoia fundamentală de a înţelege lumea în care trăim, de a căuta inteligibilitatea evenimentelor cu care am fost contemporani şi care ne-au afectat vizibil sau insidios viaţa, pentru a ne înţelege astfel (şi, poate, a ne împăca) cu noi înşine.

De aceea, în ultimă instanță, toate acele imagini, acele fragmente de istorisire vizuală despre decembrie 1989, vorbesc de fapt, foarte elocvent, fiecăruia dintre noi, despre noi înşine: despre curajul şi speranțele noastre esențiale care s-au reactivat atunci cu putere, despre gustul irepresibil al libertății, despre starea de „miracol" trăită atunci, intraductibilă poate astăzi, şi a cărei amintire chiar ne stinghereşte... ca şi despre temerile şi neputințele noastre la care şi acum consimțim cotidian. O privire în oglindă, între un *atunci* şi un *acum,* prin care se cristalizează, greu perceptibil dar neîncetat, propria noastră identitate.

Trenduri şi sensuri
– Marginalii la o "istorie tehnică" a metodelor
de regăsire a informaţiilor[1] –
– Recenzie –

István Király V.[2]
B.C.U. – Cluj

O istorie este "tehnică" atunci când ea nu-şi propune să gândească în mod expres interioritatea conexiunilor de sensuri ale proceselor, ci mai mult scheletul de mijloace (metode) prin care ceva – în timp – se structurează în *trenduri*. Însă, o atare "istorie", este şi rămâne totuşi necesară – cu *utilitate* **preparatorie** deci – şi problematizărilor ce vor putea ţinti apoi cu adevărat şi orizontul *sensurilor*…

Nu este nevoie de cine ştie ce analize amănunţite pentru a face constatarea: literatura biblioteconomică autohtonă – poate mai ales cea referitoare la chestiuni legate de "informare şi documentare" – rămâne cu precădere încantonată în problematizări şi analize cu caracter preponderent *tehnic*. Adică: a *tehnicilor* şi *metodelor*!

Cum metodele au *reguli*, tot aşa au şi tehnicile ***mijloace***. Iar cunoaşterea regulilor şi utilizarea corectă a mijloacelor vor focaliza aici eforturile, atât ale cercetărilor aplicative, dar şi pe cele ale sondărilor ariei posibilităţii/valabilităţii lor "teoretice"; cu atenţie specială orientată, "evident", către tot soiul de "noutăţi" – noutăţi rămase desigur neînţelese în esenţa lor tocmai în toiul sârgului "implementării" lor neîntârziate .

O atare îngustare pare să fie surmontată din start de orice intenţie care îşi propune o analiză *comparativă* şi *în timp* a metodelor şi tehnicilor de regăsire a informaţiilor. Ori, volumul recent apărut al Olimpiei Curta constituie, în primul rând, tocmai o astfel de trecere în revistă şi analiză.

O. Curta este de formaţie matematician, care pe această bază şi-a orientat apoi interesul spre informatică, în special spre aplicaţiile ei în biblioteci. De câţiva ani buni, ea este conducătoarea departamentului de resort din Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga" din Cluj, care se numeşte nimerit: ***Laboratorul*** *de informatică*. În această calitate ea a participat – ca factor decisiv – la toate etapele procesului sinuos reprezentat de sarcina informatizării acestei biblioteci, câştigând şi respectul colegilor ei de breaslă de pe teritoriul întregii ţări şi chiar aprecierea unor specialişti din exterior. Volumul pe care îl recenzăm acum certifică pe deplin experienţa, competenţa, dar şi viziunea ei, constituind în acelaşi timp şi o etapă în cercetările sale efectuate în vederea obţinerii titlului ştiinţific de Doctor! Este vorba deci de o competenţă şi de o viziune care a devenit capabilă să se confrunte şi să asimileze atât sfidările noilor tehnici informatizate şi evoluţia lor extrem de rapidă şi multi-direcţională, cât şi "schematismul" mijloacelor tradiţionale de informare din biblioteci.

De aceea textul ei nu analizează, de fapt şi pur şi simplu, introducerea şi impunerea "noului" în domeniu, ci *trecerea* de la tradiţional la modern, adică – în fond – tocmai dialectica î*mplinirii* tradiţionalului *în* modern. Fără a nega desigur faptul că este vorba, şi aici, de o revoluţie. O revoluţie a cărei amploare nu este şi nici nu poate fi încă realizată pe deplin.

Mijloacele şi metodele tradiţionale de informare, de regăsire a informaţiilor s-au format şi au evoluat pe parcursul unei perioade de timp mult mai îndelungate, ele fiind – desigur în mod problematic, dar totuşi – armonizate în ritm atât cu procesele, nevoile, evoluţiile contextelor sociale,

---

[1] Curta, Olimpia, *Metode tradiţionale şi moderne de regăsire a informaţiei în biblioteci – Traditional and Modern Methods of Information Retrieval in Libraries,* Presa Universitară Clujeană – Colecţia "Philobiblon" a Bibliotecii Centrale Universitare "Lucian Blaga", Cluj-Napoca, 2004, 117 (155) p. *Versiunea electronică a volumului se găseşte la adresa*: http://www.bcucluj.ro-/re/oc/met_bib/

[2] E-mail: philobib@bcucluj.ro

culturale, ştiinţifice şi artistice etc., cât şi cu exigenţele şi sfidările proprii şi interioare ale "documentării" însăşi.

Cartea analizează succint – în **primul ei capitol** – tocmai aceste mijloace, împreună cu metodele utilizării lor în procesele efective de informare, inclusiv diversele forme de îndrumare ale beneficiarilor / utilizatorilor; deci, de la informarea directă, trecând prin formele de îndrumare în consultarea unui sistem de diferite cataloage… până la utilizarea lucrărilor bibliografice şi în general a literaturii şi a surselor de referinţă. Toate acestea sunt privite desigur în perspectiva evoluţiilor lor în timp.

Evoluţia şi diversificarea sistemelor şi metodelor tradiţionale de regăsire a informaţiilor parcurge o traiectorie organică de acumulări progresive, aflată şi ea în strânsă conexiune atât cu evoluţia tehnicii şi cu o anumită inventivitate şi ingeniozitate "bibliotecară", cât şi cu modificările nevoilor şi producţiilor informării, în primul rând ştiinţifice. Ne referim, pe de o parte, la exemplul introducerii fotocopiilor de tot felul, şi, pe de altă parte, la cel al "fişelor perforate". "Sistemele de regăsire a informaţiilor au trecut de la utilizarea *purtătorilor de informaţie discreţi* (fişa de catalog, fişa uniterm, fişe perforate, cartele perforate, cartele magnetice şi video-magnetice, microfişe) la *purtători de informaţie continui* (microfilme, bandă perforată, banda magnetică şi video-magnetică, discul magnetic, tamburul magnetic, miezurile magnetice, pelicule magnetice, discurile optice, videodiscul)."[1]

Toate acestea nu schimbă desigur cu nimic faptul, că "era electronică", "societatea informaţională" reprezintă în mod evident o revoluţie şi în acest domeniu. O revoluţie care a provocat şi naşterea termenului de "informaţie" şi care a condus apoi şi la naşterea *ştiinţei informării,* împreună firească cu deschiderea unor orizonturi cu totul noi, datorate apariţiei şi dezvoltării tehnicii de calcul.[2] Acestor progrese le este dedicat **capitolul al doilea** al lucrării, mai ales dacă avem în vedere faptul că: "Se consideră că cele mai timpurii utilizări cu succes ale calculatoarelor au fost create [tocmai] de bibliotecari."[3] În general, tot ce înseamnă "revoluţia informaţională" se potriveşte de fapt "ca o mănuşă" bibliotecilor!

Pe acest parcurs a apărut şi nevoia şi posibilitatea creării unor sisteme automatizate de bibliotecă, care modifică substanţial şi metodele de regăsire dar şi pe cele de gestionare în general a informaţiilor. Toate acestea culminându-se – deocamdată – cu apariţia şi dezvoltarea Internetului. Sistemele automatizate – mai ales cele integrate – de bibliotecă, cât şi reţelele de biblioteci, împreună cu totalitatea posibilităţilor de conectare şi interconectare, nu au făcut însă în primul rând altceva, decât că au strâns laolaltă şi au redefinit funcţiile şi posibilităţile tradiţionale ale bibliotecilor.

Astfel, unul şi acelaşi catalog informatizat al unei biblioteci poate funcţiona simultan ca fiind « unul » alfabetic, «unul » sistematic şi tematic, « unul » de serviciu şi «unul » pentru public etc. Acelaşi portal poate asigura, în acelaşi timp, şi accesul la restul bazelor de date şi informaţiilor, al serviciilor de toate felurile etc., deţinute sau/şi produse şi oferite de o bibliotecă, sau chiar de alte biblioteci dintr-o reţea, sistemul fiind capabil să ofere şi informaţii şi date de natură statistică extrem de utile despre gradul şi modul de utilizare etc. ale lor.

Toate acestea reprezintă, în al doilea rând, desigur, şi schimbări majore. Sunt restructurate şi redefinite nu numai activităţile din biblioteci, dar şi instituţiile bibliotecare în totalitatea lor. Din nişte instituţii tradiţionale, destul de "lente" şi închistate în anumite funcţii socio-culturale considerate mai mult "invariante", bibliotecile tind să devină organisme deschise cu modificări permanente şi spectaculoase. Sistemele moderne de regăsire a informaţiilor se "modernizează" şi ele în permanenţă, de aceea funcţionarea şi evoluţia lor cotidiană este mai mult ca oricând "dependentă" de managementul instituţiilor bibliotecare şi de contextele socio-economice mai ample în care bibliotecile îşi desfăşoară activităţile. Despre toate acestea însă cartea Olimpiei Curta nu mai vorbeşte...

---

[1] Vezi: idem p. 42
[2] idem p. 39
[3] idem p. 43

În schimb, textul lucrării emană şi reprezintă el însuşi o anumită *mutaţie majoră* în privinţa a ceea ce s-ar putea numi modernizarea ***mentalului*** bibliotecăresc. **Capitolul trei** al volumului cuprinde un studiu "comparativ", constituindu-se într-o cercetare autonomă a autoarei, dedicată utilizării în B.C.U. "Lucian Blaga" al catalogului tradiţional, în comparaţie cu utilizarea catalogului on-line, a CD-ROM-urilor şi a Internetului.

De puternică inspiraţie sociologică, cercetarea a fost efectuată cu ajutorul unui chestionar distribuit diferitelor categorii de utilizatori, iar datele culese au fost prelucrate cu mijloace statistice valide. Sondajul s-a desfăşurat pe o perioadă de 4 ani – intervalul 1998-2001 – încercând să "formeze o *imagine obiectivă* şi prin aceasta un *feed-back* asupra instrumentelor noi introduse în B.C.U.".[1]

Ştim cu toţii: intervalul studiat reprezintă tocmai perioada "critică" pe de o parte în impunerea la noi a mijloacelor moderne de informare şi în genere a extinderii şi impunerii lor destul de sinuoase în conceperea/structurarea mai generală a instituţiilor bibliotecare; pe de altă parte, în această perioadă se poate observa şi o anumită "ameţire" în faţa noilor posibilităţi tehnice, ceea ce a dus, de multe ori, la neglijarea organicităţii implementării lor în firescul structurilor informaţionale tradi-ţionale şi existente deja.[2]

Sondajul Oilimpiei Curta scoate la iveală – cum era de altfel de aşteptat – creşterea utilizării catalogului on-line şi scăderea celor tradiţionale. În schimb utilizarea informaţiilor aflate pe CD-ROM, rămâne scăzută pentru întreaga perioadă. La fel, utilizarea Internetului este în creştere în funcţie de lărgirea şi creşterea numerică a staţiilor şi posibilităţilor de acces, deşi – subliniază autoarea – Internetul este folosit într-o proporţie nejustificată pentru o bibliotecă în scopurile comunicaţiilor prin e-mail şi într-un procent foarte scăzut pentru consultarea propriu zisă a bazelor de date abonate.[3]

Neavând spaţiu aici nici măcar pentru prezentarea schematică a analizelor şi concluziilor acestui studiu,[4] am vrea totuşi neapărat să subliniem importanţa lor ca un indicator pentru anumite tendinţe noi şi, credem, îmbucurătoare, care trebuiesc apreciate la adevărata lor "greutate" şi încurajate în viitor. Este vorba despre înfiripareа şi poate chiar despre primii paşi în răspândirea unei rigurozităţi de raportare şi de analiză în conceperea, urmărirea şi evaluarea proceselor informaţionale, profesionale, instituţionale etc. care se desfăşoară într-o bibliotecă.

"Fireşte", nici aici nu poate fi vorba de vreun proces univoc. Dimpotrivă: ultima parte a volumului – **Concluziile** lui – reprezintă poate tocmai din această perspectivă, chiar o "recădere" şi o pierdere de nivel în raport cu consistenţa cercetărilor capitolului anterior. Concluziile sunt nu numai schematice şi punctiforme – în privinţa metodelor, mijloacelor şi tehnicilor de regăsire a informaţiilor –, dar ele par să reitereze de fapt automatismul indiferent şi atât de obişnuit la noi al postulatelor formulate prin veşnicul şi neangajantul: "TREBUIE"! E limpede că ducerea gândurilor şi a analizelor până la orizontul sensurilor este şi va rămâne încă mult timp un exerciţiu dificil,

---

[1] idem p. 80

[2] În B.C.U. Cluj a fost creată, de exemplu, şi o "sală" şi un "serviciu" special şi separat – numite: Sala Multimedia – care desfăşoară cu mijloace moderne şi activităţi tradiţionale de "referinţă", iar mijloacele "tradiţionale" de referinţă şi activităţile legate de ele funcţionează în continuare într-o sală aparte – numită de decenii: Sala de Referinţe –, aflată, pe deasupra, la un alt palier al instituţiei… Ori, separarea – chiar fizică – a acestor activităţi de sursele şi activităţile tradiţionale nu are în fond nici o justificare profesională, decât dacă, în mod eronat, am fi tentaţi să separăm tradiţionalul de modern. Referitor la acest aspect mai vezi: Carmen Crişan, *Strategii de dezvoltare a serviciilor de acces la informaţia electronică în Sala Multimedia,* (Partea a II-a) In: *Biblioteca*, nr. 1, 2004

[3] Vezi: idem p. 94

[4] Atât metoda cât şi instrumentele (de ex. *Chestionarul*) dar şi rezultatele cercetării (tabelele, graficele etc.) sunt expuse în *Anexele* amănunţite ataşate la sfârşitul volumului. Datele oferite aici permit cititorului avizat chiar să efectueze şi analize realizate din puncte de vedere mai detaliate decât cele îngăduite autoarei de economia volumului. Ca o remarcă critică în acest sens s-ar putea face unele consideraţii cu privire la lipsa unui procedeu mai riguros de eşantionare pentru aplicarea chestionarului. Însă şi aşa: credem că nu poate fi pusă în discuţie validitatea datelor obţinute şi nici cea a tendinţelor identificate în timp de analiză. Cu siguranţă însă, reluarea viitoare a cercetării – de către autoare sau altcineva – va impune de această dată atât o rafinare a întrebărilor chestionarului, cât şi eşantionarea aleatoare propriu zisă.

neobişnuit… şi în multe privinţe poate chiar contraproductiv, adică creator de "neplăceri" şi inconvenienţe.

În realitate însă, opţiunea pentru introducerea metodelor moderne de prelucrare şi de regăsire etc. a informaţiilor duce la modificări sfidătoare şi fundamentale în profesiile şi în instituţiile bibliotecare, care nu se pot desfăşura şi împlini decât cu condiţia unor analize şi evaluări **critice** permanente ce vizează deopotrivă managementul, dar şi politicile în cauză. (Este destul de dificil de explicat cum anume se întâmplă faptul că deşi de ex. bibliotecile clujene se află de mult timp în toiul introducerii acestor metode, între ele abia există de fapt comunicare instituţională? Cum anume şi de ce este apoi posibil ca după atâţia ani de discursuri şi excursii profesionale, mai nimic să nu se fi realizat la noi în direcţia catalogării partajate? Deşi una dintre concluziile Olimpiei Curta spune – "pe bună dreptate" de altfel – că introducerea acestor metode noi oferă "posibilităţi de cooperare pentru achiziţie şi catalogare partajată".[1] Nu spune însă nimic despre **realităţile** acestor "stări"! Prin toate acestea devine limpede însă şi faptul că "soluţionarea" şi depăşirea tuturor acestor "probleme" nu depinde doar de multiplicarea numărului calculatoarelor performante, nici doar de achiziţionarea ultimelor variante ale diferitelor programe de resort şi nici de competenţele cu privire la metodele "butonării" lor "corecte", ci de cu totul altceva şi de ceva mult mai amplu…, ce –desigur – rămâne inseparabil de aceste metode şi tehnici.)

Totuşi în acest volum este vorba – sperăm – de conturarea începutului unei modificări mentale majore, modificare condiţionată fireşte şi de răspândirea mijloacelor informatizate, dar care – în esenţa ei – trebuie să aibă loc în spatele lor şi pe fundalul unor noi sfidări şi competenţe deopotrivă profesionale, structurale, mentale şi chiar culturale.

Doar o asemenea modificare va face ca introducerea "noutăţilor" de tot felul să devină un proces într-adevăr organic şi să nu denatureze în intenţii gratuite de a fi neapărat "în pas cu moda vremurilor". Adică: să devină într-adevăr un proces, o decizie, un efort şi o competenţă care "vede" nu numai trendurile, dar şi – poate chiar: mai ales – ***sensurile***. Căci în acest fel, poate, se articulează şi ***şanse*** pentru redobândirea şi reclădirea unei (noi) ***culturi*** a profesiei de bibliotecar şi a instituţiilor de bibliotecă, cultură grav afectată, la noi, în special prin cele întâmplate aici mai ales în decenuil şapte şi opt al secolului trecut şi prin "schimbul de generaţie" ce a avut loc atunci…

Repetăm, pentru noi volumul Olimpiei Curta reprezintă o încercare bine structurată care ne îndrumă – cel puţin pe noi – tocmai în această direcţie! Deci, în spatele "tehnicilor" şi "metodelor", ne trimite către problematizarea şi reproblematizarea *sensurilor*! Suntem încredinţat, de altfel, că lucrarea volumului va continua şi că teza viitoare de doctorat a autoarei, va avea în vedere în următoarele sale capitole tocmai aceste direcţii.

[1] idem p. 108

Vasile Turdean
(14 noiembrie 1926 - 21 februarie 2003)

Adrian Grănescu[1]
Biblioteca Județeană „O. Goga" – Cluj

Înainte de 1989, trăind "de azi pe mâine" într-o cruntă deznădejde, convinşi fiind că răul, că întunericul în care ne duceam zilele nu poate fi curmat, că domnia inculturii (sau, mai bine zis, a unei false culturi dirijate, repartizate ca şi alimentele) va continua la infinit, ne întrebam dacă, peste ani, cei care vor încerca să descifreze activităţile noastre, sensurile lor, eforturile noastre nevăzute, vor putea înţelege măcar "printre rânduri" că unii dintre noi eram, într-adevăr, stăpâniţi de bune intenţii. Că, în afară de supravieţuire, încercam să creăm ceva, ceva bun, pozitiv… Îmi imaginam cu naivitate că cei care vor veni după noi se vor chinui să descopere, în fiecare cuvânt pus intenţionat, altundeva decât trebuie, ca să mă exprim figurat, o mică împotrivire în calea valului necruţător de noroi ce mătura şi murdărea totul şi să traducă, apoi, exact mesajul… Se vede că m-am înşelat, cei de azi, cei care ne-au luat locul fie că nu vor, fie că nu sunt în stare să despartă neghina de grâu, binele de rău, să tragă concluzii, să înveţe... Nu mai rămâne decât, cei care am avut cunoştinţă de astfel de fapte, să povestim, să lăsăm urme pentru ca să rămână mărturie. Mulţi oameni ai acelor timpuri puşi să conducă instituţii, au fost nişte oameni cenuşii, incapabili... Unii au fost aleşi intenţionat de către putere ca să "proletarizeze" cultura, alţii, la adăpostul acestor însuşiri, camuflaţi, bine intenţionaţi, şi-au văzut cuminţi, după puterile lor, anonimi, de treabă (făcându-şi datoria cu cinste) pentru ca noi să ajungem la un liman să existe o continuitate, să nu se piardă tradiţia.

Un astfel de om a fost Vasile Turdean, directorul *Bibliotecii Judeţene* din Cluj, cel căruia i-a fost dat să aibă cea mai lungă activitate: ceva mai bine de 18 ani… O nedreaptă uitare s-a aşezat peste numele lui Vasile Turdean; frunzărind *Clujeni ai secolului XX* (‚dicţionar esenţial, Cluj-Napoca, 2000) descoperim mulţi "fii" ai oraşului, dar numele său oricât l-am căuta nu-l găsim pomenit.

I-a venit "rândul" să conducă biblioteca în cel mai nefast răstimp al istoriei române, după un şir de conducători (mai repede sau mai încet trecători), fie nepregătiţi, nepricepuţi, fie călători spre posturi mai importante.

Vasile Turdean s-a născut în comuna Sânger din judeţul Mureş, în 14 noiembrie 1926. Şcoala primară şi-a făcut-o în localitatea natală după care şi-a continuat studiile la vestitul Liceu Sfântul Vasile cel Mare din Blaj, faimos pentru dascălii săi dar şi pentru elevii care i-au trecut pragul, ducându-i apoi faima… Absolvă Facultatea de Istorie a Universităţii Victor Babeş din Cluj, în 1956 şi este repartizat la Arhivele Statului din acelaşi oraş. Profesiunea de istoric, munca de arhivist îl apropie, evident, de cărţi şi, în mod aproape firesc – ni se pare nouă –, în anul 1969 este pus în funcţie director al Bibliotecii Judeţene, numită, întâi Biblioteca regională, apoi Biblioteca municipală. Fără îndoială, facultatea absolvită precum şi munca de până atunci l-a făcut un profesionist bun, capabil să conducă o astfel de instituţie, deosebindu-se de activiştii cu studii făcute "pe puncte", incomplete sau cu examene luate în localuri de "alimentaţie publică".

În "*interregn*-ul" dintre declaraţia din 1964, moartea lui Dej şi tezele din iulie 1971 în ţară începuse să bată un vânt nou… Conducători incapabili (din indiferent ce punct de vedere) au fost schimbaţi cu profesionişti, adesea trecându-se cu vederea "dosarul" candidatului în favoarea pregătirii sale. "Greşeala" a fost apoi "reparată" treptat, fără să se mai repete, începând cu 1971 pe tot parcursul anilor de până la 1989, revenind vremea activiştilor (de multe ori, totuşi, profesionişti dar cu intenţii partinice) foarte devotaţi conducătorului unic. Cine a avut şansa să "scape", controlându-şi conduita, a supravieţuit, mai mult sau mai puţin, alţii au fost până la urmă izolaţi, făcuţi inactivi, mulţi se retrăgeau în mod voluntar. Altora li se inventau diverse motive, mai mult

[1] E-mail: adig@bjc.ro

sau mai puțin verosimile. Chiar şi parcurgerea listei primilor secretari ai Comitetului județean (sau municipal) al p.c.r. (Cluj) sau a secretarilor cu propaganda dovedeşte acelaşi lucru.

Biblioteca publică a marelui oraş luase ființă (de sine stătătoare) în jurul anilor '50, cu nişte foarte vagi origini populare… Oricum "naşterea" ei se vroia un semn al vremurilor "noi". În perioada interbelică "sarcina" unei biblioteci publice o avusese şi şi-o făcuse cu prisosință actuala *Bibliotecă Centrală Universitară,* se pare o uzanță în oraşele universitare din România sau din Europa. Existența unei biblioteci publice într-un mare oraş (universitar şi cultural) va sta întotdeauna, o spunem cu părere de rău, în umbra instituției analoage (universitar-academice) chiar ținându-se cont de menirile lor diferite. Probabil, tot aşa judecau lucrurile şi diriguitorii locali, aşadar, în detrimentul bibliotecii publice (în formare). Încetul cu încetul a "crescut" şi n-a mai fost doar simpla concurentă a unor biblioteci de întreprinderi "bogate", oricum ea era o "realizare" a regimului. Cu întârziere, un lucru caracteristic pentru abordarea culturii de către români, "dezghețul" se va simți şi aici… abia după câțiva ani….

După un directorat de numai doi ani, profesorul Vasile Stanca este înlocuit, la conducere, cu Vasile Turdean. Din păcate, rândurile de față, pot părea zgârcite, dar foarte puținele mărturii pe care le-am găsit s-au datorat familiei Turdean şi unor bibliotecari care l-au cunoscut (printre care se numără şi subsemnatul) şi, mai ales, cărții lui Traian Brad, *Lectura şi biblioteca publică la Cluj*, Cluj-Napoca, 2001.

Primele realizări (ca să nu ne referim la achiziția de carte curentă) au fost achiziții de carte veche: "O politică extrem de activă de achiziționare a unor cărți valoroase, semnificative pentru trecutul istoric şi cultural al țării, a început o dată cu acest an (1969, n.n. A.G.); s-au achiziționat, printre altele: *Canonicii diecezei greco-catolice de Gherla, 1857-1937; Chestiunea autonomiei bisericii unite în şirul luptelor noastre pentru existența națională;* Nicolae Iorga*; Drepturile Românilor asupra teritoriului lor național,* ediția din 1919; *Din trecutul oraşului Cluj* de Augustin Rațiu*, Psaltirea Proorocului şi Împăratului David*, publicată şa Sibiu în 1837, sau *Carte folositoare de suflet,* publicată la Bucureşti în 1827 ş.a." (T. Brad, op. cit. p.113)

Achizițiile de carte curentă se făceau destul de bine, din punctul nostru de vedere actual… Cu puțină rutină (asta în sensul bun): exista Colectura bibliotecilor care "aproviziona" corect (cu întreaga "producție" de carte din România), bugetele prevedeau bani (în fond, cărțile erau ieftine…). Peste ani se pot descoperi prezente, existente încă (în "inventar") majoritatea aparițiilor merituoase ale acelor timpuri (cărți româneşti, originale, sau, foarte importante traduceri). Poate numărul de exemplare dintr-un titlu suferea din cauza economiilor sau preferințelor (dictate, obligatorii) de carte zisă social politică (îndeosebi "operele" lui n.c., sau literatura de "partid"). Dar şi aici se putea compensa cumpărându-se traducerile (economice, filosofice etc.) bune, "comentate", "prefațate", preponderente din Editura Politică şi , tocmai de aceea, "intenționat" în cantitate suficientă.

Foarte interesant este de urmărit (chiar şi cu rezerve) "dinamica" achizițiilor din anii săi (vezi T. Brad, op. cit. p.116 şi p.130). În epocă (şi nu numai) toate statisticile trebuiau să fie crescătoare (semnul, "incontestabil", al progresului) dar iată că există şi câțiva ani cu descreştere care (paradoxal) sunt (însă) ani cu cifre "record", comparativ cu anii precedenți, la capitolul volume împrumutate/consultate. În fapt este vorba de anul 1974 (şi următorii), ani de adevărat dezastru pentru producția de carte românească dar şi pentru publicistică. În primăvara acelui an partidul, sub pretextul unei "conjuncturi" nefavorabile internaționale, a inventat criza hârtiei, transformând ("revoluționar", cum altfel ?) producția de carte: tiraje mici, titluri mai puține, parcimonie la ediții scumpe, luxoase, legate, planuri editoriale mai scurte, oglindă mare, albitură mică, spații mici între capitole, ziare şi periodice subțiate, în format mic, renunțarea la reviste ilustrate… Cifrele, statisticile dacă nu sunt coroborate cu informații (şi, mai ales, dacă informațiile nu sunt "descoperite", aduse la lumină, explicate) devin bumeranguri, pierdute de sub control.

O comisie "foarte importantă" vizitează şi controlează biblioteca (în 1972) alcătuind un "material" critic foarte usturător (oare "la comandă" sau din inițiativă proprie?); parcurgerea rândurilor acestuia sunt (azi) hilare, foarte bune de pus într-un roman comic (oare autorii îi puseseră "gând rău" directorului?). Printre altele sunt înşiruite sub formă de întrebări minusurile sale: cum a

contribuit (biblioteca) la educația patriotică, cum a popularizat documentele de partid şi de stat, cum a sprijinit învățământul politic, cu ce a contribuit biblioteca la efortul general al oamenilor muncii de realizare a cincinalului înainte de termen, ce a făcut pentru educarea ştiințifică, dar pentru combaterea misticismului? (T. Brad., op. cit., p.121) Vremurile erau foarte tulburi, evident nu se compară cu cele ale anilor ’50, acum este vorba de un alt regim, muzica se cânta în alt registru…

Căderea din funcție a unor conducători de instituții (mai ales culturale, dar nu numai) pentru nişte motive absolut ridicole, puerile, înlocuirea lor cu oameni devotați, trup şi suflet, intențiilor demolatoare ale regimului ceauşist, ce începuse să-şi arate tot mai clar adevăratele intenții, căderi ce se pregăteau din timp, prin fabricarea unor dosare conținând “dovezi” de rea credință sau de “incompetență”... În plan local schimbarea lui Dumitru Mircea, întâi de la Tribuna, apoi de la Comitetul de cultură, mult mai târziu, eliminarea lui Al. Căprariu de la Editura Dacia, Ion Noja de la Comitetul de cultură, apoi demisiile acceptate ale altor directori, ca să ne referim la ceea ce se întâmpla şi la Bucureşti. Îndeobşte se schimbau intelectuali cu activişti adevărați (adică cu acte “în regulă”, proveniți numai din “clasa muncitoare”).

Vechii bibliotecari care au lucrat nemijlocit cu Vasile Turdean, subliniază marea omenie de care acesta dădea dovadă în relațiile sale cu subordonații.

Jaloanele modernizării fuseseră trasate de către antecesorul său (Vasile Stanca), ele fiind preluate şi dezvoltate de către Vasile Turdean. El a angajat personal cu pregătire superioară (adecvată muncii de bibliotecar), a intensificat participarea la programele de perfecționare, conştient că numai în acest fel se poate progresa. În timpul directoratului său s-a modernizat (de fapt s-a modificat) sistemul de cataloage, o vreme biblioteca publică a oraşului nostru situându-se pe primul loc în țară. Tot atunci s-a înființat un serviciu nou prin care s-a început îndrumarea (în primul rând) şi controlul (în al doilea rând) al bibliotecilor comunale.

Timpurile nu i-au permis decât să rămână un bun “administrator”. Vremurile nu erau pentru inițiative proprii. Tot în vremea lui s-au înființat primele filiale (în înțelesul lor de azi) în cartierele noi Mănăştur şi Gheorgheni. De atunci au început să se desfăşoare primele activități (foarte populare) complementare bibliotecii: concursul *Eroii cărților citite* (desene ale copiilor inspirate din cărțile citite) şi festivalul de poezie, *Eterna epigramă*, ambele cu foarte largă participare şi dotate cu premii, derulându-se şi azi. În ce mă priveşte amintirile mele se leagă de conversații dese privind istoria Bisericii Române Unite cu Roma, despre Blaj, despre personalități istorice pe care le cunoscuse. Îmi facilita împrumutul unor cărți de care avem nevoie în pregătirea mea, în informare, în vremea în care eram redactor la Editura Dacia. Îl consultam (după pensionare) în legătură cu oferta de cărți (ocazională) legate de istorie, sau de aceeaşi biserică greco-catolică, al cărui fidel fiu s-a considerat şi a fost până în ultimele sale clipe.

Aş mai sublinia şi o latură a sa mai puțin cunoscută de mulți, comică azi, anume emotivitatea sa exagerată, încurcătura în care intra (evident din teamă de “putere”, dar şi din oroare) atunci când era chemat la “organele” care conduceau.

Activitatea de director al Bibliotecii Județene mai presupunea şi o serie de adevărate “corvezi” ce nu puteau fi evitate, alături de conducătorii Şcolii populare de artă, ai Casei municipale de cultură, ai Centrului de îndrumare, ei fiind folosiți la munci care în mod normal ar fi trebuit să fie prestate de către activiştii comitetelor (județene sau municipale) de partid, pe care aceştia nu erau capabili să şi le facă.

Tot în acea perioadă s-au constituit primele “rafturi libere”, astăzi o concepție modernă fără de care nu se concepe o bibliotecă. În sarcina conducătorului cădea şi punerea în practică a adreselor Consiliului culturii privind înlăturarea cărților transfugilor, indezirabililor sau a celor ce “ponegreau” din exterior sau din interior România, de fapt “cuceririle revoluționare” ale “poporului”. Mai era şi obligația participării la “plenarele” locale ale culturii (ale vulgarizării culturii) unde, ore întregi, cuvântau inept muncitori, ilegalişti, militari, sugerând direcții “sănătoase” ale acestui domeniu. Descoperim în aceeaşi carte citată (Tr. Brad, p.113) că în 1970 el a susținut, într-o adresă trimisă Comitetului de cultură, atribuirea unui nume (la alegere) bibliotecii: Avram Iancu, Simion Bărnuțiu, Gheorghe Barițiu, Lucian Blaga sau *Octavian Goga*…

Se pare că în epoca aceea (dacă nu ceva mai înainte) s-a produs, pe nesimțite, şi trecerea la "rangul al doilea" (probabil justificându-se cu existența în paralel a Bibliotecii Centrale Universitare (poate şi a filialei locale a Bibliotecii Academiei), care, oricum, nu mai îndeplinea de mult rolul de bibliotecă publică), aceasta în timp ce în aproape toate oraşele mai mici (dar, reşedințe de județe) sau chiar şi în simple municipii sau oraşe, conducătorii lor făceau parte dintre "notabilitățile" locale. În Cluj, în schimb, locul, "onoarea" care i se acorda era mult în urma unor instituții industriale. (Chestiunea cu "rangul al doilea", un lucru extrem de important în "judecarea" activității bibliotecii, nu este o glumă sau o simplă impresie… O ştiam (fără să-i cunosc adevărata motivație) de pe coridoarele Comitetului pentru Cultură şi Educație Socialistă, vecine cu Centrul de Îndrumare a Creației Populare, unde lucrasem în primii ani de serviciu. Am dat-o uitării, necrezând-o, negăsindu-i o logică, n-am mai întrebat pe nimeni despre aceasta dar (iată !) am regăsit-o pusă, vag, dar clar numită fără să fie explicată, în cartea citată a lui Traian Brad (p. 108 şi p.120).) Ar mai putea exista o explicație ştiințifică (cu sau fără ghilimele, în funcție de concluzia pe care o tragem): în momentul apariției cărții *Ghidul Bibliotecilor din România*, autori Valeriu Moldoveanu, Gheorghe Popescu şi Mircea Tomescu (București, 1970), Biblioteca Județeană din Cluj număra 170000 de cărți (p. 192). Ea, nici măcar, nu poseda o "moştenire" de carte veche, spre deosebire de altele care preluaseră (chiar epurate) cărțile Astrei sau ale altor colecții. Conform aceleaşi cărți, la vremea respectivă următoarele biblioteci (publice) posedau: 1166000 București, 370000 Sibiu, 350000 Braşov, 300000 Timişoara şi tot atâtea Târgu-Mureş, 275000 Galați, 260000 Oradea, 235000 Arad şi 180000 Iaşi. În timp ce Craiova 150000, Constanța 130000, Baia Mare şi Brăila cîte 100000. Credem că aceasta ar putea constitui o explicație…

Pensionat în 1987, Vasile Turdean n-a mai apucat să trăiască şi să vadă puse în practică schimbări şi intenții pe care le avusese, la începuturi şi el. Printre altele i se reproşa fostului director disensiuni cu Comitetul județean de partid şi cu Comitetul de cultură, reproşuri care, iată, în timp, îi înnobilează descrierea, caracterizarea activității sale. Oricum după ani de dogmatism ideologic (caracterizat şi prin selecția conducătorilor bibliotecii) el a fost primul director (exceptând scurta perioadă de doi ani a lui Vasile Stanca) care a preluat şi a pus pe baze noi activitatea, dezvoltarea bibliotecii.

A murit în 21 februarie 2003, neîmpăcat că n-a mai putut participa la efortul modernizării, sincronizării la timpurile noi a ceea ce a consolidat în anii săi de directorat.

"A fi bibliotecar"[1]
– Nastasia Fodorean: vremuri şi conjuncturi –

István Király V.[2]
B. C.U.- Cluj

Practica de a scrie istoria, mai ales istoria "instituţiilor", bazându-se doar pe "documentele" şi înscrisele administrative produse sau rezultate pe parcursul şi în urma "funcţionării" lor "mecanice", depozitate apoi în unităţi arhivistice, ne poate înspăimânta pe bună dreptate. Căci din aceste "istorii" lipsesc de regulă tocmai oamenii…

Nici istoria bibliotecii universitare clujene nu se va putea scrie – când se va contura, odată! interesul pentru întreprinderea ei – fără a avea în vedere destinele umane a căror desfăşurare personală este şi ea circumscrisă de multe ori de forţe, contexte, şanse şi conjuncturi care sunt rareori "stăpânibile" individual, însă în- şi pe *corpus*-ul cărora, persoanele şi personalităţile îşi pun totuşi amprentele lor unice şi de neînlocuit.

Acestea sunt de altfel şi motivele pentru care revista *Philobiblon* s-a decis ca în paginile ei să "celebreze" cât se poate de regulat persoanele şi personalităţile care prin munca şi capacităţile lor au contribuit în timp la funcţionarea cotidiană dar şi la evoluţia bibliotecii universitare clujene. Or, aceasta este de cele mai multe ori – nici nu poate fi de fapt altfel – o experienţă şi un exerciţiu al unei **re**-trăiri ce trebuie să aibă în vedere în mod principal tocmai *viitorul*. Contemporani cu semenii, ne aflăm totuşi în dialog ascuns cu predecesorii dar şi cu urmaşii noştri. Iar, unul dintre "locurile", poate chiar privilegiate, ale acestui dialog se constituie tocmai prin "instituţii", prin cei care le-au creat şi care le ţin apoi readunate în dinamica sensurilor lor.

Exact în vederea "înfăptuirii" acestui "gest" am rugat-o deci şi pe Nastasia Fodorean să aştearnă pe hârtie "istoria vieţii" sale, desigur cu privire specială la felul în care destinul ei se întreţese cu modulaţiile istoriei bibliotecii – şi a profesiei bibliotecare – pentru o perioadă importantă de 32 de ani. Şi cu acest prilej mi s-a reconfirmat faptul că în- şi prin asemenea "relatări" se conturează, de fiecare dată şi tocmai în "vitalitatea" lor, aspecte instituţionale şi de contexte "istorice" mult mai generale, care rămân însă de obicei invizibile chiar şi intenţiilor "monografice" – care, din păcate, în cazul de faţă, lipsesc deocamdată cu "desăvârşire"…

Absolventă a Facultăţii de Filologie din Cluj, secţia rusă-română, Nastasia Fodorean s-a îndreptat spre cariera de bibliotecar – ca majoritatea colegilor ei de generaţie profesională şi nu numai –, din motive pur exterioare şi conjuncturale: un loc de muncă în oraşul şi centrul universitar clujean, unde soţul ei a fost repartizat ca tânăr asistent universitar la una dintre catedrele Facultăţii de Ştiinţe Economice. Cunoştinţele ei despre biblioteci în general şi activităţile de aici erau foarte vagi şi se bazau exclusiv pe impresiile şi experienţele – extrem de pozitive – dobândite în anii studenţiei. Deci ca "utilizator".

Şi la acea vreme – este vorba despre anul 1972 –, angajarea în biblioteca universităţii se făcea prin "concurs". Lipsa unor instituţii de învăţământ superior biblioteconomic în România şi în general lipsa unei structurări mai specializate şi diversificate a activităţilor din biblioteci făceau ca probele de concurs să fie total nespecifice – constând din traducere şi retroversiune. În felul acesta – şi pe deasupra – adeseori aceste concursuri au (mai) fost de fapt (şi atunci) prilejul unor servicii levantine, ele fiind "câştigate" de regulă de "neveste" şi "nepoţi". Nevestele şi nepoatele demnitarilor, universitarilor şi potentaţilor de tot soiul.

Şi angajarea Nastasiei Fodorean a fost *amânată* astfel până după ce au fost "rezolvate" şi angajate nevestele aflate pentru moment pe rol, cât şi nepoata rectorului de atunci…, şi a avut loc de fapt tot în urma unor intervenţii de demnitar de partid comunist, cu ajutorul căreia i-au fost deja evaluate la adevăratele lor "cote" rezultatele dovedite realmente pe parcursul examenului de

---

[1] Fiind dedicat ei, şi titlul principal al acestui text este preluat din titlul unui articol al Nastasiei Fodorean: *To Be a Librarian*, publicat în *Philobiblon* Vol. II. nr. 1. Jan.- June 1997. p. 99-102

[2] E-mail: philobib@bcucluj.ro

concurs. A fost repartizată, în final, direct la **Serviciul de catalogare**, unde a şi activat fără întrerupere, devenind cu timpul… – adică din anul 1997 – conducătoarea departamentului până la pensionarea ei în 2004.

Desigur, toate acestea însemnau pentru ea nu numai un nou loc de muncă dar şi o *nouă profesie*. Oricât să fi fost ajutată de educaţia ei în severităţi filologice, catalogarea de bibliotecă însemna disciplina unor noi reguli ce emerg din experienţa bibliotecară specifică angajată în păstrarea, ordonarea, valorificarea documentară şi punerea la dispoziţia cititorilor a documentelor. Chiar dexteritatea dactilografierii cu o maşină de scris trebuia însuşită de ea ca o noutate.[1] La toate acestea se mai adaugă desigur şi atmosfera puternicei politizări a contextului.

În asemenea condiţii pericolul "cel mare" pentru orice re-profesionalizare, este de fapt ***de-profesionalizarea*** totală şi "generală". Cu siguranţă, de-profesionalizarea generală i-a atins în această perioadă pe mulţi dintre angajaţii de conjunctură ai multor biblioteci româneşti. Nu aceasta este însă şi cazul N. Fodorean. Ea a ţinut şi a reuşit tocmai să-şi valorifice cultura literară şi gândirea, rigoarea filologică dobândite şi exersate în formarea sa universitară, în cadrul nou al activităţilor de catalogare, activităţi care, şi ele – pe parcursul celor 32 de ani la care ne referim aici *à propos* de istoria vieţii ei profesionale – s-au modificat substanţial în regulile şi mijloacele lor, ajungând de la fişele caligrafiate, apoi dactilografiate iar, mai târziu, multiplicate tipografic, la catalogarea informatizată – la început în programul integrat de bibliotecă VUBIS –, iar apoi în ALEPH utilizat şi azi…[2]

"Cu studii", harnică, talentată, cu "origine socială sănătoasă şi de încredere"[3] şi membră a Partidului Comunist, Nastasia Fodorean nu este totuşi propulsată spectaculos în ierarhia administrativă a bibliotecii. Deşi pe plan profesional este recunoscută şi cooptată rapid ca lector – cu doar încă 5 persoane din ţară – la cursurile de formare profesională (catalogare) organizate în cadrul Ministerul Educaţiei, mai toţi superiorii ierarhici, şefii ei de departament din bibliotecă, îi sunt totuşi, rând pe rând – fiind persoane venite din afara catalogării –, inferiori din punct de vedere profesional dar şi nesatisfăcători în exigenţe manageriale.

La toate acestea se mai adăuga şi lipsa unui mediu de dialog profesional aplicat, în care problemele profesionale şi instituţionale aferente să fie ridicate şi tranşate pe baza argumentelor raţionale şi la subiect, multe eforturi fiind irosite în acţiuni gratuite şi lipsite de finalităţi şi beneficii. O asemenea acţiune a fost, la începutul anilor '80, şi catalogarea unor cărţi mai vechi care au întrat în bibliotecă prin istorii sinuoase (confiscarea lor din biblioteci particulare în urma diferitelor procese şi intentări politice; publicaţii preluate tot din biblioteci particulare cu ocazia emigrării "legale" sau "ilegale" a persoanelor în cauză din România; "reorganizarea" diferitelor biblioteci şi colecţii istorice potrivit reglementărilor conjuncturale referitoare la "fondurile secrete de publicaţii" etc.) şi rămase/lăsate neprelucrate până atunci… Publicaţiile au fost, ce-i drept, catalogate în parte până la urmă, însă ele s-au întors înapoi în depozite cu fişe cu tot, fişe făcute şi ele doar într-un singur exemplar… Deci fără a fi puse de fapt în circulaţie! Se pare că asemenea probleme nu puteau fi ridicate la vremea aceea decât în cadrul destul de obscur, iluzoric şi plin de promisiuni deşarte ale unor "discuţii individuale" cu "biroul de partid" (comunist) al instituţiei şi care, sub pecetea "confidenţialităţii" destăinuirilor, făgăduia atât efecte propriu-zise, dar şi protecţie faţă de eventualele consecinţe administrative… Toate acestea n-au fost însă în realitate decât forme şi mijloace de manipulare a spaţiului public, care de altfel şi de fapt nu a fost nici "evitat" şi nici folosit pentru "utilizarea raţiunii". Eu însumi am participat la o asemenea "şedinţă" publică de departament, şi am apreciat modul deschis, substanţial şi la obiect în care N. Fodorean îşi expunea şi argumenta poziţia ei, lucru prea rar practicat atunci. Treburile rămânând "desigur" nedecise.

---

[1] Dactilografierea va deveni mai târziu o sursă de venit suplimentar, chemat să diminueze apăsarea lipsurilor zilnice.

[2] În epoca la care ne referim s-au aplicat mai multe reglementări de catalogare. Un pas mai important în apropierea standardelor autohtone de cele internaţionale a fost introducerea, în 1976 a *Ghidului de catalogare şi clasificare a colecţiilor bibliotecilor universitare*, elaborat de un colectiv coordonat la Bucureşti, de Victoria Curcăneanu. Aplicarea standardelor internaţionale ale ISBD-ului a fost introdus în BCU Cluj începând cu anul 1984…

[3] Tatăl ei a fost adjunctul şefului miliţiei (poliţiei) în Judeţul Sălaj.

"Firesc", în urma unor asemenea experienţe vine o perioadă de "retragere" şi de izolare umană îngreunată de importante dificultăţi de natură personală şi chiar de mizeria materială.[1]

Evenimentele din decembrie 1989 aduc modificări substanţiale şi pe toate planurile – nu lipsite însă de sinuozităţi şi obscurităţi – în viaţa bibliotecii. Prejudecăţile şi pasiunile se împletesc acum în agitaţia lor cu o generală lipsă de claritate, de deciziune şi de hotărâre în reorganizarea instituţiei. Se creează astfel un mediu prielnic şi pentru tot felul de "lichelisme" şi veleitarisme. Un viitor studiu istoric amănunţit al carierelor, adică a politicii de personal din această perioadă, va putea releva cu siguranţă nu numai hibriditatea criteriilor, dar şi a proiectelor.[2]

Aceeaşi "ceaţă" este regăsită de N. Fodorean şi pe planul "asocierilor profesionale" recent create. În 1990 se înfiinţează ABIR-ul (Asociaţia Bibliotecarilor de Învăţământ din România), menită la început şi în mod vizibil să asigure şi să acopere în primul rând supravieţuirea vechiului corp de "directori de bibliotecă", angajându-se apoi cu repeziciune în proiecte megalice şi întreprinderi spectaculoase de turism profesional , cât şi în conturarea unui nou evantai clientelar pe măsură. În privinţa "substanţei", chestiunile şi energiile se epuizează însă mult timp în acţiuni gratuite.

Anul 1995 aduce însă o schimbare esenţială. I se propune să predea disciplinele de Biblioteconomie generală şi Catalogare la Colegiul de Biblioteconomie nou înfiinţat în cadrul Universităţii clujene. Aici se angajează cu avânt şi dăruire, munca sa cu studenţii, viitori bibliotecari, constituind pentru ea o enormă responsabilitate. În acest parcurs se naşte şi ideea de a înfiinţa o publicaţie periodică pentru studenţii de aici a cărei editare a fost coordonată cu tact şi responsabilitate de la început de către N. Fodorean. Datorită acestui fapt revista se şi intitulează *Acribia sau Anastasiştii,* deci cu referire expresă la numele Anastasiei F.[3] În anul 1998 Colegiul – care nu a putut fi acreditat! din diferite motive şi exigenţe academice esenţiale – s-a transformat într-o formă de dublă specializare în cadrul Facultăţii de Istorie şi Filosofie, devenind Secţia Istorie-Biblioteconomie, la care ea predă şi la ora actuală disciplina de Catalogare.

*

Catalogarea este considerată, cu dreptate, una dintre activităţile şi departamentele tradiţionale şi "cheie" ale oricărei instituţii bibliotecare. Am discutat însă de multe ori şi cu destul de mulţi catalogatori, şi mi-am dat seama că foarte puţini dintre ei realizează totuşi, în *ce anume* constă efectiv "centralitatea" activităţii lor... Nastasia Fodorean face parte cu siguranţă dintre aceşti "puţini". Căci pentru ea fişele de catalog nu erau niciodată obiecte cu scop în sine, ale căror perfecţiune şi acurateţe reglementară n-ar servi decât necesităţile maniacale ale înclinaţiilor refulate şi năvălite apoi spre amănunt, ci au fost privite ca fiind aşezate în primul rând în serviciul firesc al unui catalog destinat utilizării de toate tipurile! Catalogul însuşi, ordinea şi disciplina lui, cere deci aceeaşi atenţie şi concentrare ca producerea descrierilor catalografice unice.

Mai mult, ea gândeşte catalogul totdeauna în sistem. Atât în sistemul diferitelor tipuri de cataloage – ce constituie de fapt reţeaua nervoasă a oricărei biblioteci –, cât şi în sistemul bibliotecii ca atare... Sistem care el însuşi este în fond deschis, fiind chiar o chemare – culturală, intelectuală, umană, ştiinţifică etc. – spre deschiderea existenţială. Toate acestea au şi făcut-o apoi pe N. Fodorean însăşi deschisă, şi eficientă la- şi în schimbările intervenite în specialitate, modificări al

---

[1] În urma divorţului şi a situaţiei astfel create, pentru a-şi suplimenta modestele sale venituri, N. Fodoreana devine nu numai "dactilografă", ci chiar *bucătăreasă angajată* informal la familiile unor "privilegiaţi" care prin poziţiile lor avea acces şi la resurse de hrană şi de alte obiecte materiale, refuzate în România, mai ales în cursul anilor '80, cetăţeanului de rând. De fapt aici "recompensarea" ei nici nu a constat în bani …, ci dintr-o parte din bucatele preparate cu aceste materii prime trecute drept "rarităţi"…

[2] Un studiu mai conturat al acestor aspecte a putut fi intreprins de noi doar în anul 1996, iar rezultatele lui destul de "grăitoare" şi semnificative au fost publicate în 1998. Vezi: István Király - Adriana Székely: *A Study on the State of the Profes-sion of Librarians with University Degree in the "Lucian Blaga" Central University Library*. In: *Philobiblon* Vol. II. Number 1-2, Jan.- Dec. 1998, pp. 213-235

[3] De la începutul apariţiei sale, *Philoblon* recenzează regulat numerele periodicului care astăzi pare a fi din păcate la un punct mort.

căror sens şi direcţie duc în această istorie tocmai în direcţia interconectabilităţii sistemelor şi a comunicării între ele.

Pentru mine cel puţin, nu este deci deloc de mirare nici faptul că şi eu însumi mi-am dat seama şi mi-am formulat anumite idei legate de esenţa sensurilor construirii şi utilizării unei biblioteci şi a instrumentelor sale specifice, tocmai într-o discuţie pe care am avut-o cu N. Fodorean exact acum 20 de ani. Atunci am realizat că în esenţă construirea şi lectura autentică a oricărui catalog de bibliotecă este de fapt o lectură "în orizont". Oricărei persoane care "deschide" un catalog de bibliotecă – de orice fel şi tip – pe fişele şi/sau în înregistrările lui, i se va deschide de fapt şi în esenţă: un orizont. Un orizont al operelor aceluiaşi autor, un orizont al titlurilor care prin terminologia lor alfabetică trimit totuşi la conexiuni…, un orizont al tematicii (în cazul cataloagelor sistematico-tematice) sau un orizont al geografiilor ce se înfăţişează acolo şi istoric (în cazul cataloagelor geografice) etc.

Adică mi-am dat seama că esenţa cataloagelor nu este – şi nici nu poate fi de fapt – alta, decât esenţa şi orizontul unei biblioteci în genere: a ne oferi şi a menţine posibilitatea şi articulaţiile unui dialog cu "întrebările" şi cu problemele ce ne aparţin şi cu felul în care, prin asumarea lor, ne trăim viaţa proprie în sfidările *acum*-ului, forjate în deschisul solicitărilor timpurilor…

Bio-bibliografia Nastasia Fodorean:

- Consideraţii cu privire la "Ghidul de catalogare şi clasificare a colecţiilor bibliotecilor universitare". In: Biblioteca şi învăţământul, vol. VI, Cluj-Napoca, Biblioteca Centrală Universitară, 1982, p. 33-37.
- Cataloagele alfabetice ale Bibliotecii Centrale Universitare Cluj-Napoca. In: Biblioteca şi Învăţământul, vol. VIII, Cluj-Napoca, Biblioteca Centrală Universitară, 1984, p. 441-446.
- Culegere de exerciţii de catalogare (ISBDM), Cluj-Napoca, B.C.U., 1986, 20 p.
- Ardeleanul Gavril Badulescu-Bodoni - ctitor al învăţământului şi tipăriturilor româneşti din Basarabia. In: Philobiblon, An. I, nr. I, 1995, p. 151-153.
- ISBD(M) : International Standard Bibliographic Description (for Monographs) : caiet de seminar. Cluj-Napoca, Universitatea "Babeş-Bolyai", 1996, 47 f.
- "Acribia sau Anastasiştii" - revistă a studenţilor secţiei de Biblioteconomie - director onorific şi coordonare generală: Nastasia Fodorean. Apariţie semestrială, în perioada 1997-2002
- Revista "Acribia sau Anastasiştii". In: Acribia sau Anastasiştii, an I, nr. 1, 1997, p. 8-10.
- To be a Librarian. In: Philobiblon, vol. II, Nr. 1, January-June 1997, p. 99-102.
- The periodical "Acribia". In: Philobiblon, vol. II, Nr. I, January-June, 1997, p. 136.
- Clubul de catalogare. In: Acribia sau Anastasiştii, an II, nr. 1, 1998, p. 8-9.
- Mic dicţionar de termeni uzuali de biblioteconomie. In: Acribia sau Anastasiştii, an. II, nr. 1, 1998, p. 16-17.
- ALEPH : ghid de utilizare a modulului de catalogare. Cluj-Napoca, Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga", 2000, 80, VI p.
- Aleph - noul soft al BCU Cluj-Napoca. In: Biblioteca, nr. 11-12, 2000, p. 345-347.
- ALEPH : versiunea 505.14.2 : (GUI OPAC, Catalogare, Items). - Cluj-Napoca, Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga", 2002, 33 p.
- ALEPH - the new software of the "Lucian Blaga" Central University Library. In: Philobiblon, Vol. IV-V-VI-VII, 1999-2000-2001-2002, p. 496-502.
- Reading the work of Valeria Nistor and Maria Micle. In: Philobiblon, Vol. IV-V-VI-VII, 1999-2000-2001-2002, p.517-526.
- **Normele ISBD(M) şi ISBD(S) în modele şi exerciţii**. *Partea I.* Recenzie. In : Biblioteca, nr. 11/2002, p.340-341.
- **Normele ISBD(M) şi ISBD(S) în modele şi exerciţii**. *Partea II.* Recenzie. In : Biblioteca, nr. 12/2002, p.370-372.

- Retroconversia documentelor de biblioteca. Aspecte teoretice. In: Bibliorev, nr. 6/2002, apărut in 14 ianuarie 2003. www.bcucluj.ro
- Principalele tipuri de documente electronice dintr-o bibliotecă – predat spre publicare la Bibliorev – www.bcucluj.ro
- Catalogarea CD-urilor – o problema? Lucrare prezentată la Conferința Nationala ABIR, septembrie 2003, 20 p.
- Catalogarea publicațiilor monografice. – Cluj-Napoca : [s.n.], 2003. – 90 p. – Antetitlu: Universitatea "Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca. Facultatea de Istorie-Filosofie. Secția Biblioteconomie.

O instituţie bibliografică
– Zoe Buz –

István Király V.[1]
B.C.U. – Cluj

Deşi nu chiar pe cale de dispariţie, specia "bibliotecarului cercetător" este totuşi serios ameninţată astăzi în România. Mai ales în bibliotecile universitare.

Dacă înainte de '89, bibliotecile – inclusiv cele publice de această dată – îşi "datorau" personalul înclinat spre cercetare şi capabil în acest sens, politicii comuniste faţă de învăţământ, cercetare şi cultură, după răsturnările ce au avut loc atunci, "resursele umane" ale bibliotecilor în acest sens izvorăsc în primul rând din confuzia şi dinamica pieţei forţei de muncă… Ca urmare, în multe biblioteci – universitare, academice etc. – mai lucrează încă oameni dotaţi cu pregătirea necesară pentru diferite activităţi ce pot fi considerate ca fiind de "cercetare".

Numai că la ora actuală a Statutul Cadrelor Didactice, şi chiar Legea Învăţământului – care se referă în mod expres la personalul bibliotecilor universitare – stipulează cerinţa ca în aceste biblioteci să nu mai poate fi angajate decât persoane cu pregătire de specialitate "biblio-logică"… Chiar făcând abstracţie de calitatea îndoielnică a instituţiilor de învăţământ superior în care sunt aceştia pregătiţi, este limpede că o serie de activităţi care se desfăşoară în mod curent în bibliotecile academice, nu pot fi efectuate de către un personal format şi calificat exclusiv în domeniul bibliologiei şi ştiinţei informării.

Zoe Buz a ajuns la Biblioteca Centrală Universitară clujeană în anul 1969, fiind de formaţie şi de fapt biolog-botanist. Înzestrată cu înclinaţii şi cu calităţi de cercetare, ea a lucrat la început la secţia de Biologie-Geologie-Geografie a bibliotecii, transferându-se apoi – în anul 1975 – la biblioteca filială de Fiziologia plantelor.

Continuând şi aprofundându-şi specializarea de bază – în anul 1987 îşi obţine doctoratul în biologie – ea a îmbrăţişat cu plăcere şi cea de a doua "specialitate": biblioteconomia şi ştiinţa informării.

În ciuda acestui fapt, cele două preocupări şi specializări nu au avut un mariaj netulburat în cadrul instituţiei, conducerea ei de atunci privind cu suspiciune eforturile şi chiar realizările sale. Lucrurile s-au modificat oarecum în anul 1990, când Zoe Buz a devenit şeful serviciului la care lucrase cel mai mult până atunci.

Ca urmare a dublei specializări obţinute – oarecum chiar peste capul superiorilor – Zoe Buz a început să-şi publice rezultatele propriilor cercetări din ambele domenii. Primele 50!!! de lucrări şi volume au apărut deja. Dintre acestea 23 sunt de biologie, fiind publicate în periodice ca: *Ocrotirea Naturii şi a Mediului Înconjurător*, *Contribuţii Botanice* şi *Studia Univresitatis Babeş-Bolyai, Seriile Biologie, Geologie*, remarcându-se în mod special monografia: *Cercetări fitosociologice şi palinologice în zona Sovata-Praid-Dealu* (1999) precum şi colaborarea la dicţionarul: *Personalităţi clujene ale secolului XX* (2000), urmate de 27 de lucrări de biblioteconomie… Alte 10 volume sunt în curs de publicare…

La filialele de Geologie şi Fiziologia Plantelor a avut o colaborare strânsă cu cadrele didactice privind introducerea unor metode moderne de prelucrare şi de regăsire a informaţiilor, concretizată în crearea unor sisteme semi-mecanizate cu fişe perforate marginal pentru domeniile Mineralogie, Petrografie, Zăcăminte de minerale utile şi Combustibili, precum şi prin elaborarea sistemului de indexare coordonată a tezelor (licenţelor) de stat şi de doctorat, a monografiilor şi a articolelor din periodicele de specialitate cele mai utilizate.

În domeniul informării a atras şi a colaborat cu aproape tot colectivul secţiei pe care a condus-o timp de zee ani, implicând în această activitate chiar colegele de la Laboratorul de informatică a B.C.U. "Lucian Blaga", participând totodată şi la prelucrarea datelor privind *Activitatea ştiinţifică a cadrelor didactice şi cercetătorilor Universităţii Babeş-Bolyai din Cluj-*

[1] E-mail: philobib@bcucluj.ro

Napoca, Seriile: Biologia, Geologia şi Geografia (1919-1996), precum şi la prelucrarea a 10 colecţii de periodice de specialitate de biologie, rezultând tot atâtea volume de indici bibliografici tematici, dintre care unii adnotaţi…

Succesorii îi urmează şi astăzi ideile!

*Lista publicaţiilor***:**

1. BUZ, Zoe, Analize polenice în sedimentele turboase de la Sâncel-Dealu (jud. Harghita). Contrib. Bot., 1986, 89-94.
2. BUZ, Zoe, Analize de polen în turba de la Dealu (jud. Harghita). Contrib. Bot., 1986, 95-99.
3. BUZ, Zoe, Semnificaţia fitogeografică şi fitoistorică a complexului mlăştinos de la Fântâna Brazilor jud. Harghita). Ocrot. Nat. Med. Înconjurător, Bucureşti, 1986, 30, 1, 42-47.
4. BUZ, Zoe,Cercetări palinologice în depozite precuaternare şi cuaternare în regiunea Sovata-Praid-Dealu. Cluj-Napoca, 1987. Teză de doctorat.
5. BUZ, Zoe, L`aéroplancton de Praid. Stud. Univ. Babeş-Bolyai, Ser. Biol., Cluj-Napoca, 1988, 33, 2, 288-39.
6. BUZ, Zoe, Recherches palynologiques dans la zone Sovata-Praid-Dealu (Dept. Mureş et Harghita). Stud. Univ. Babeş-Bolyai, Ser. Geol.-Geogr., Cluj-Napoca, 1990, 35, 1, 97-104.
7. BUZ, Zoe, Caracterizarea generală a florei regiunii Sovata-Praid-Dealu (judeţele Mureş-Harghita). Stud. Univ. Babeş-Bolyai, Ser. Biol., Cluj-Napoca, 1991, 36, 1, 3-10.
8. BUZ, Zoe, Analiza palinologică a înmlăştinirii Ramura Corundului, jud. Harghita. Stud. Univ. Babeş-Bolyai, Ser. Biol., Cluj-Napoca, 1994, 39, 2, 25-33.
9. BUZ, Zoe, O nouă mlaştină -Pârâul Noroios- pe raza comunei Fântâna Brazilor-Corund, jud. Harghita. Stud. Univ. Babeş-Bolyai, Ser. Biol., Cluj-Napoca, 1995, 40, 1-2, 51-56.
10. BUZ, Zoe, Analiza palinologică a mlaştinii Pârâul Cald-Corund, jud. Harghita. Stud. Univ. Babeş-Bolyai, Ser. Biol., Cluj-Napoca, 1996, 41, 1-2, 39-44.
11. BUZ, Zoe, Diagrama palinologică a mlaştinii Fântâna Brazilor-Corund, jud. Harghita. Stud. Univ. Babeş-Bolyai, Ser. Biol., Cluj-Napoca, 1996, 41, 1-2, 45-49.
12. BUZ, Zoe, Corelaţia vegetaţiei precuaternare şi cuaternare cu vegetaţia actuală din zona Sovata-Praid-Dealu. Contrib. Bot., Cluj-Napoca, 1995-1996, 117-121.
13. BUZ, Zoe, Sincronizarea evoluţiei silvestre tardi- şi postglaciare din platoul vulcanic Sovata-Praid-Dealu. Contrib. Bot., Cluj-Napoca, 1995-1996, 123-133.
14. DIACONEASA, B., BUZ, Zoe, CRIŞAN-MITROESCU, Sorina, Contribuţii la cunoaşterea istoriei pădurilor din Depresiunea Trascăului, jud. Alba. Contrib. Bot., Cluj-Napoca, 1985, 77-83.
15. DIACONEASA, B., BUZ, Zoe, Analiza palinologică a nămolului terapeutic din Lacul Ursu de la Sovata. Stud. Univ. Babeş-Bolyai, Ser. Biol., Cluj-Napoca, 1991, 36, 2, 41-48.
16. DIACONEASA, B., BUZ, Zoe, Analiza palinologică a mlaştinii Podul de Hârtie (Corund-judeţul Harghita). Stud. Univ. Babeş-Bolyai, Ser. Biol., Cluj-Napoca, 1993, 38, 1-2, 29-37.
17. DIACONEASA, B., BUZ, Zoe, Contribuţia teiului în structurile silvestre cuaternare din România. Contrib. Bot., Cluj-Napoca, 1993-1994, 107-121.
18. POP, I., BUZ, Zoe, Vegetaţia regiunii Sovata-Praid-Dealu. I. Formaţiunile silvestre. Stud. Univ. Babeş-Bolyai, Ser. Biol., Cluj-Napoca, 1994, 39, 2, 7-24.
19. POP, I., BUZ, Zoe, Vegetaţia regiunii Sovata-Praid-Dealu. II. Formaţiunile praticole. Stud. Univ. Babeş-Bolyai, Ser. Biol., Cluj-Napoca, 1995, 40, 1-2, 26-37.
20. POP, I., BUZ, Zoe, Vegetaţia regiunii Sovata-Praid-Dealu. III. Formaţiunile palustre şi ruderale. Stud. Univ. Babeş-Bolyai , Ser. Biol., Cluj-Napoca, 1995, 40, 1-2, 38-50.
21. BUZ, Zoe, Cercetări fitosociologice şi palinologice în zona Sovata-Praid-Dealu, Cluj-Napoca, Casa Cărţii de Ştiinţă, 1999, 214 p.
22. BUZ, Zoe, Aspecte ale foriei şi vegetaţiei actuale şi postglaciare din mlaştina Pârâul Alb-Dealu, judeţul Harghita, Studia S. Biologia, XLV, 2000, p. 23-28.
23. BUZ, Zoe, Aspecte ale vegetaţiei precuaternare de la Praid şi Sovata (judeţele Harghita şi

Mureş), Studia, S. Biologia, XLV, 2000, p. 29-35.

24. BUZ, Zoe (colab.) Activitatea ştiinţifică a Universităţii din Cluj-Napoca 1919-1973. Bibliografie selectivă. Geografie-Geologie-Mineralogie. Cluj-Napoca, UBB, 1974, 197 p.

25. BUZ, Zoe (colab.) Activitatea ştiinţifică a Universităţii din Cluj-Napoca 1974-1978. Bibliografie selectivă. Biologie. Cluj-Napoca, UBB, 1979, 79 p.

26. BUZ, Zoe (colab.) Activitatea ştiinţifică a corpului didactic şi cercetătorilor Universităţii din Cluj-Napoca 1979-1986. Bibliografie selectivă. Biologie. Cluj-Napoca, UBB, 1988, 121 p.

27. BUZ, Zoe (coord.) Activitatea ştiinţifică a corpului didactic şi cercetătorilor Universităţii din Cluj-Napoca 1987-1992. Bibliografie selectivă. Biologie. Cluj-Napoca, UBB, 1994, 97 p.

28. BUZ, Zoe (coord.) Activitatea ştiinţifică a corpului didactic şi cercetătorilor Universităţii din Cluj-Napoca 1987-1992. Bibliografie selectivă. Geologie. Cluj-Napoca, UBB, 1994, 61 p.

29. BUZ, Zoe (coord.) Activitatea ştiinţifică a corpului didactic şi cercetătorilor Universităţii din Cluj-Napoca 1987-1992. Universitatea Babeş-Bolyai, Bibliografie selectivă. Geografie. Cluj-Napoca, UBB, 1994, 35 p.

30. BUZ, Zoe (coord.) Activitatea ştiinţifică a corpului didactic şi a cercetătorilor 1993-1996. Universitaţea Babeş-Bolyai. Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga" Cluj-Napoca. Bibliografie selectivă. Biologie. Cluj-Napoca, UBB, 1998, 78 p.

31. BUZ, Zoe (colab.), Publicaţiile cadrelor didactice şi cercetătorilor Universităţii din Cluj în anul 1997. Rectoratul. 50 p

32. BUZ, Zoe, Metode moderne pentru transferul informaţiilor din domeniile geologie şi biologie. În: Modernizarea transferului de informaţii în bibliotecile de învăţământ superior. Baia Mare, Inst. Înv. Sup. Baia Mare, 1981, p. 33-42.

33. BUZ, Zoe, Două variante ale indexării coordonate aplicate la Biblioteca de Fiziologia plantelor. În: Biblioteca şi Învă-ţământul, Cluj-Napoca, 1981, 5, p. 93-107.

34. BUZ, Zoe (colab. cu I. Magyarosi), Sisteme de informare moderne aplicate la Biblioteca de Geologie. În: Biblioteca şi Învăţământul, Cluj-Napoca, 1882, 6, p. 38-60.

35. BUZ, Zoe (colab. cu A. Fabian), Publicaţii din secolele XVI-XVII existente în fondurile Bibliotecii de Fiziologia plantelor. În: Biblioteca şi Învăţământul, Cluj-Napoca, 1983, 7, p.18-33.

36. BUZ, Zoe (colab. cu I. Mârza), Cooperarea bibliotecar-cadru didacticc formă eficientă de informare a specialiştilor şi studenţilor geologi de la Universitatea clujeană. În: Biblioteca şi Învăţământul, Cluj-Napoca, 1983, 7, p. 139-145.

37. BUZ, Zoe (colab. cu S. Onac), Biblioteca de Fiziologia plantelor. În: Philobiblon (Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga"), Cluj-Napoca, 1995,1, p. 31-34.

38. BUZ, Zoe, Modernisation of the Transfer of Information at the Biology-Geology-geography Section of the "Lucian Blaga" Central University Library (Preocupări de modernizare a transferului de informaţii la secţia Biologie-Geologie-Geografie a Bibliotecii Centrale Universitare "Lucian Blaga"). În: Philobiblon, Cluj-Napoca, 1998, 3 (1-2), p. 293-299.

39. BUZ, Zoe (colab.), Clujeni ai Secolului XX. Dicţionar esenţial. Cluj-Napoca, Casa Cărţii de Ştiinţă, 2000, 400 p.

40. BUZ, Zoe (coord.), "Contribuţii Botanice" 1931-1994. Index bibliografic tematic. Cluj-Napoca, BCU "Lucian Blaga", 1995, 167 p.

41. BUZ, Zoe, Indice bibliografic tematic al revistei "Studii şi cercetări de Biologie Seria Botanică-Biologie vegetală 1948-1994" (Academia Română). Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1996, 246 p.

42. BUZ, Zoe, Indice bibliografic tematic al revistei "Studii şi cercetări de Biologie Seria Zoologie-Biologie animală 1948-1994" (Academia Română). Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1996, 308 p.

43. BUZ, Zoe, Index bibliographique thématique du périodique "Revue Roumaine de Biologie, Série de Botanique-Biologie végétale 1956-1995" (Académie Roumaine).Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană,1997, 188 p.

44. BUZ, Zoe (colab. cu C. Roman), Index bibliographique thématique du périodique "Revue

Roumaine de Biologie, Série Zoologie-Biologie animale 1956-1996" (Académie Roumaine). Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1998, 207 p.

45. Buz, Zoe, Indice bibliografic tematic al revistei "Lucrările Institutului de Speologie Emile Racovitza (Academia Română) 1962-1995. Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, (1997) 1998, 95 p.

46. BUZ, Zoe (colab. cu G. Morărescu), Index bibliografic tematic al revistei "Studii şi cercetări de biochimie 1947-1997" (Academia Română). Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000, 533 p.

47. BUZ, Zoe (colab. cu S. Onac), Index bibliografic tematic al revistei "Studia Universitatis Babeş-Bolyai, Serie Biologia 1957-1997", Cluj-Napoca, Presa universitară Clujeană, 2000, 252 p.

48. BUZ, Zoe, Indice bibliografic alfabetic al revistei "Buletinul Comisiunii Monumentelor Naturii 1933-1944". Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2001, 84 p.

49. BUZ, Zoe, Indice bibliografic alfabetic al revistei "Ocrotirea Naturii şi a mediului înconjurător 1983-1997". Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2001, 156 p.

50. BUZ, Zoe (colab. cu G. Morărescu, C. Roman), Users of Biology Libraries. În: Philobiblon (Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga"), Cluj-Napoca, 1999-2000, IV-V, p.

51. BUZ, Zoe (colab. cu G. Morărescu, C. Roman), Lectura beneficiarilor Bibliotecii de Zoologie. În: Biblioteca 2000, nr. 7-8, p. 202-203; nr.9, p.263-265

În curs de apariție:

52. BUZ, Zoe, Biologi clujeni din secolul XX, Natura / Studia Univ. B-B, S.Biol., 2001, 1, 25 p.

53. BUZ, Zoe, Geologi clujeni din secolul XX, Terra / Studia Univ. B-B, S.Geol., 2001, 7 p.

54. BUZ, Zoe, Geografi clujeni din secolul XX, Natura / Studia Univ. B-B, S. Geogr., 2001, 8 p.

55. BUZ, Zoe, Naturalişti clujeni din secolul XX, Cluj-Napoca, Editura Presei Universitare Clujene, 2001, 78 p.

56. BUZ, Zoe, Indice bibliografic alfabetic al revistei Nymphaea-Oradea, Cluj-Napoca, 2002, p.

57. BUZ, Zoe, Indice bibliografic alfabetic al revistei Sargeția-Deva, Cluj-Napoca, 2002, p.

58. BUZ, Zoe, TĂMAŞ, Mircea, Dicționar de plante medicinale şi afecțiunile tratate, Cluj-Napoca, 2002, 130 p.

59. BUZ, Zoe, Bucatele mele preferate. Peste 2000 rețete culinare tradiționale, exotice, aromate, parfumate simple, rafinate, dietetice, sau pentru întreținere în formă, în diferite variante, Cluj-Napoca, 2002, 83 p.

60. BUZ, Zoe, Memorii. Jurnal autobiografic. Cluj-Napoca, 2003, p.

Acribia, un nou început

Costel Dumitraşcu[1]
B. C.U. – Cluj

După aproape doi ani, iată-ne în faţa unui nou număr al ACRIBIEI, revista studenţilor în biblioteconomie din Cluj-Napoca! Sub aspectul de acum familiar al revistei, ajunsă deja la al cincilea an de apariţie, se ascund o serie de modificări faţă de numerele precedente. Prima dintre ele, căreia i se datorează, de fapt, celelalte, este preluarea redactării ACRIBIEI de către o nouă echipă, formată din studenţi ai secţiei de Istorie-Biblioteconomie a Facultăţii de Istorie. Noii redactori sunt Aura Comănescu, Gina Macarie şi Daniel Taloş, vechi colaboratori ai ACRIBIEI, ei fiind coordonaţi în realizarea revistei, la fel ca şi vechii redactori, de către Anastasia Fodorean şi Florina Iliş.

Schimbarea echipei de redacţie a atras după sine câteva modificări ale conţinutului revistei, cele mai lesne observabile fiind renunţarea la rubrica *PROZĂ, POEZIE* şi introducerea rubricii *INTER-VIU*. În rest, articolele au fost grupate în cadrul deja cunoscutelor rubrici: *DE BIBLIOTHECA, ESEU* şi *MISCELLANEUM.*

În deschiderea rubricii *DE BIBLIOTHECA,* Simona Mureşan, bibliotecară la B.C.U. "Lucian Blaga", prezintă o serie de *Tendinţe noi în catalogare,* în contextul "noilor provocări care stau în faţa bibliotecilor în urma proceselor de informatizare şi automatizare". Beneficiind de o vastă experienţă acumulată în cadrul serviciului Catalogare-Clasificare, Simona Mureşan atinge în acest articol probleme foarte actuale legate de acest domeniu: catalogarea partajată, catalogarea retrospectivă, conversia retrospectivă etc.

Următorul articol se referă la dreptul de autor şi drepturile conexe. Autoarea, Aura Comănescu, face, în prima parte, un scurt istoric al legislaţiei româneşti în domeniu, începând cu prima lege a presei, din 13 aprilie 1862, până la actuala lege, legea 8/1996, care are în vedere "alinierea dreptului de autor românesc la dreptul ţărilor europene civilizate şi încheierea fazei comuniste." Această lege este prezentată mai detaliat, alături de cele mai recente tendinţe ale Parlamentului European privitor la aceste drepturi, exprimate în *Directiva în legătură cu Armonizarea unor Aspecte ale Dreptului de Autor şi Drepturilor Conexe* din 22 mai 2001.

O bună parte din revista este dedicată, ca de obicei, prezentării unor biblioteci româneşti şi străine. Astfel, redactorii revistei fac o adevărată incursiune în spaţiu şi timp; călătoria în lumea bibliotecilor începe în secolul al XVII-lea, cu biblioteca cardinalului Mazarin, pe care autoarea ne-o prezintă ca pe "cea mai veche bibliotecă publică din Franţa" şi "cea mai importantă bibliotecă particulară din Europa", cu un fond de aproximativ 40000 de volume în 1652. Mai aproape de noi ca timp şi spaţiu se situează bibliotecile publice şi particulare din *belle époque,* despre a căror dezvoltare la începutul secolului nostru ne expune câteva idei demne de reţinut Gina Macarie. Despre o bibliotecă a zilelor noastre relatează foarte detaliat Iulia Pop. Este vorba de BCU Bucureşti, mai precis despre Corpul Boema al acestei biblioteci, care reprezintă, cu siguranţă, în momentul de faţă, etalonul în materie de biblioteci moderne în România.

Un eveniment atât de important ca seminarul internaţional "Biblioteca – prezent şi viitor", organizat în aprilie 2002 de către BCU "Lucian Blaga" şi Biblioteca ETH din Zürich, nu putea lipsi din paginile ACRIBIEI. Pe lângă prezentarea programului seminarului, redactorii au realizat un interviu cu Wolfram Neubauer, directorul Bibliotecii ETH, interviu axat în special pe compararea bibliotecilor din Elveţia şi România.

Rubrica *ESEU* relevă, încă o dată, diversitatea preocupărilor studenţilor în biblioteconomie, în cazul de faţă fiind vorba de literatură (Irina Pop – Hermann Hesse – "*Lupul de stepă"*) şi istorie (Dan Constanda – *Aspecte din cultura incaşilor*).

[1] E-mail: dumix@mymail.ro

Articolul meu favorit din acest număr al ACRIBIEI este *Blestemul pe carte în secolul al XVII-lea,* scris de Gabriela Comănescu, care prezintă un aspect deosebit de interesant al mentalității față de carte în secolul al XVII-lea. Este vorba de blestemul, de cele mai multe ori cu caracter religios, înscris pe cărțile din acea perioadă, cu scopul de a le proteja de înstrăinare sau furt. Iar dacă avem în vedere că blestemul "echivala cu o pedeapsă cumplită", ne putem lesne imagina efectul unor cuvinte ca cele înscrise pe un Molitvenic din 1689: "*Iară cine o ar fura, o ar vinde, să fie afurisit şi blăstămat de 318 sfinți care au fost în Nicheia şi să i se verse mațele ca Ariei şi să n-aibă averi în împărăția cerului"*.

Dar să ne întoarcem la preocupările culturale ale studenților în biblioteconomie şi să menționăm în acest context consistentul articol al lui Marius Pojar despre Mircea Eliade, mai precis despre interferența politicului în opera literară şi ştiințifică a lui Eliade. Concluzia articolului este, desigur, că dincolo de "excesele" viziunii politice a lui Eliade, rămâne valoroasa şi impresionanta sa operă.

Numărul 1/2001 al ACRIBIEI se încheie cu un alt interviu, acordat de profesorul Doru Radosav, directorul BCU "Lucian Blaga". Este un interviu interesant, care debutează cu întrebări legate de cultură şi politică, dar care spre final se adresează omului Doru Radosav, a cărui deviză, dezvăluită în finalul interviului, este "în orice moment al vieții să fii autentic!"

Concluzionând, ultimul număr al revistei studenților în biblioteconomie din Cluj Napoca, ACRIBIA, este cel mai bun de până acum, fapt cu atât mai meritoriu cu cât este primul realizat de noua echipă redacțională, aflată la început de drum. Aşteptăm cu interes următoarele apariții!

În colecția
BIBLIOTHECA BIBLIOLOGICA
au apărut:

I. Prima Serie.
Sub îngrijirea lui Ioachim CRĂCIUN:

1. I. Crăciun, **O ştiință nouă, Bibliologia, în învățământul universitar din România**, Cluj, 1933, 26 p.

2. C. Gölner, **Anul revoluționar 1848 în Principatele Române. O contribuție bibliografică**, Cluj, 1934, 18 p.

3. I. Crăciun, **Activitatea ştiințifică la Universitatea "Regele Ferdinand I" din Cluj în primul deceniu, 1920-1930**, Cluj, 1935, 321 p.

4. Teodor Onişor, **Bibliografia geografică a României în 1929 şi 1930. Cu o introducere asupra bibliografiei geografice româneşti până în 1936**, Cluj, 1936, 186 p.

5. I. Crăciun ; I. Breazu, **Bio-Bibliografia lui Gheorghe Bogdan-Duică 1866-1934**, Cluj, 1936, XIV + 45 p.

6. Ernest Roth, **Bibliografia publicațiilor Institutelor Medico-Legale din România, 1920-1935**, Cluj, 1936, 55 p.

7. I. Crăciun, **Bio-Bibliografia D-lui Alexandru Lapedatu cu ocazia împlinirii vârstei de 60 ani. 1876-1936**, Cluj, 1936, Cluj, 1936, 40 p.

8. Valeriu Bologa; Lia M. Dima, **Bibliografia tezelor de la Facultatea de Medicină şi Farmacie din Cluj. 1923-1936 (No. 1-1000)**, Cluj, 1936, II + 107 p.

9. I. Crăciun, **Doi bibliologi români, Ioan Bianu 1856-1935 şi Al. Sadi-Ionescu 1873-1926**, Cluj, 1937, 49 p.

10. I. Naghiu, **Bio-Bibliografia P. S. Episcop Nicolae Colan, cu ocazia instalării în scaunul vlădicesc din Cluj, 1893-1936**, Sibiu, 1936 <1937>, 36 p.

11. I. Crăciun, **Bio-Bibliografia D-lui Sextil Puşcariu, cu ocazia împlinirii vârstei de 60 de ani, 1877-1937**, Cluj, 1937, 36 p.

12. Iosif E. Naghiu; Teodor A. Naum, **Bio-Bibliografia lui Vasile Bogrea, 1881-1926, cu ocazia comemorării a zece ani de la moartea lui**, Cluj, 1937, 34 p.

13. I. Crăciun, **Contribuții româneşti privitoare la istoriografia universală. Bibliografie 1927-1936**, Bucureşti, 1938, 47 p.

14. Tiberiu Morariu, **Bio-Bibliografia lui George Vâlsan. 1885-1935. Cu o caracterizare a vieții şi a operei lui, de Vintilă Mihăilescu**, Cluj, 1937, 55 p.

15. I. Crăciun, **Bibliografia Transilvaniei româneşti. 1916-1936**, Bucureşti, 1937, 366 p.

16. I. Naghiu, **Bibliografia filosofiei şi pedagogiei româneşti până la 1860**, Cluj, 1940, 80 p.

17. I. Crăciun, **Bio-Bibliografia D-lui Ioan Lupaş cu ocazia împlinirii vârstei de 60 de ani. 1880-1940**, Bucureşti, 1943, 61 p.

18. Nicolae Comşa, **Manuscrisele româneşti din Biblioteca Centrală de la Blaj**, Blaj, 1944, 231 p.

19. I. Crăciun, **Catehismul românesc din 1544 urmat de celelalte catehisme româno-luterane: Bârseanu, Sturdzan şi Marţian**, Sibiu-Cluj, 1945-1946, 168p.

II. Serie Nouă.
Sub îngrijirea lui Nicolae EDROIU:

1(20). Ioachim Crăciun şi Bibliologia românească. Studiu şi bibliografia operei de Nicolae Edroiu, Cluj-Napoca, 1994, 110 p.

2(21). Doru Radosav, **Catalogul cărţii tipărite şi manuscrise din nord-vestul Transilvaniei (sec. XVII-XIX),** Cluj-Napoca, 1995, 114 p.

3(22). Cornelia Gălătescu, **Contribuţii bibliologice şi cercetări de arhivă**, Cluj-Napoca, 1995, 236 p.

4(23). Susana Andea; Avram Andea, **Cartea românească veche în Transilvania în inventare bisericeşti**, Cluj-Napoca, 1996, 211 p. (ISBN 973-977535-0-0)

5(24). Ioan Hentea, **Repere bibliologice**, Cluj-Napoca, 1996, 162 p. (ISBN 973-97535-7-4)

6(25). Stelian Mândruţ, **Istoria modernă şi contemporană a României reflectată în periodicele maghiare de specialitate (1945-1995). Bibliografie selectivă**, Cluj-Napoca, 1996, 90 p. (ISBN 973-97783-1-3).

7(26). Silvia Dumitru, **Tezele academice editate de Casa Tipografică Elzevier în secolul al XVII-lea, existente în bibliotecile din Transilvania** (în curs de apariţie).

8(27). Zoe Buz, **Indice bibliografic tematic al revistei "Studii şi cercetări de biologie". Seria Botanică-Biologie vegetală (Academia Română) 1948-1994**, Cluj-Napoca, 1996, 308 p. (ISBN 973-97783-3-X).

9(28). Zoe Buz, **Indice bibliografic tematic al revistei "Studii şi cercetări de biologie". Seria Zoologie-Biologie animală (Academia Română) 1948-1994**, Cluj-Napoca, 1996, 246 p. (ISBN 973-97783-3-X).

10(29). Zoe Buz**, Index bibliographique thématique du périodique "Revue Roumaine de Biologie". Série de Botanique-Biologie végétale (Academie Roumaine) 1956-1995**, Cluj-Napoca, 1997, 186 p. (ISBN 973-97783-3-X).

11(30). Bio-Bibliografia Profesorului universitar doctor Camil Mureşanu, Membru corespondent al Academiei Române, cu ocazia împlinirii vârstei de 70 de ani. Introducere de Nicolae Edroiu. **Bibliografia operei (1955-1997)** de Maria Pagu şi Károlyi Iolanda, Cluj-Napoca, 1997, 68 p.

12(31). I-II. Veronica Turcuş, **Bibliografia istorică româno-italiană (Bibliografie selectivă). Evoluţia publicaţiilor istorice româno-italiene până în 1996**, Cluj-Napoca, 1997, 805 p. (ISBN 973-97783-2-1).

13(32). Lucia Turc**, Bibliografia istorică a Transilvaniei (1936-1944). Bibliografie selectivă**, Cluj-Napoca, 1998, 350 p. (ISBN 973-9354-37-8).

14(33). Veronica Turcuş, **Alexandru Marcu (1894-1954) şi cultura italiană în România interbelică (Profil bio-bibliografic),** Cluj-Napoca,1999, 456 p.(ISBN 973-9354-19-X)

15(34). Zoe Buz, **Indice bibliografic tematic al revistei "Lucrările Institutului de Speologie «Emil Racoviţă»" – "Travaux de l'Institut de Spéologie «Emile Racovitza»" (Academia Română) 1962-1995,** Cluj-Napoca, 1997, 93 p. (ISBN 973-97783-7-2).

16(35). Monica Codruţa Roman; Zoe Buz, **Indice Bibliografic Tematic al revistei "Revue Roumaine de Biologie. Série Zoologie - Biologie animale (Académie Roumaine). 1956-1996**, Cluj-Napoca, 1998, 207 p. (ISBN 973-97783-7-2).

17(36). Gabriela Morărescu; Nicoleta Irimuş; Zoe Buz, **Indicele bibliografic tematic al revistei "Studii şi Cercetări de Biochimie" (Academia Română). 1958-1996,** Cluj-Napoca, 1998, 533 p. (ISBN 973-97783-7-2).

18(37). Silvia Onac; Zoe Buz, **Indice bibliografic tematic al revistei "Studia Universitatis «Babeş-Bolyai». Biologia". 1957-1997**, Cluj-Napoca,1998, 251p. (ISBN 973-97783-7-2).

19(38). Hermeneutica Bibliothecaria - Antologie Philobiblon - Volum îngrijit de Florina Iliş şi Ionuţ Costea, Cluj-Napoca, 1998, 282 p. (ISBN 973-9354-69-6).

20(39). Mircea Popa; Viorica Sâncrăian, **Eminescu în Transilvania. 1866-1918 (Bibliografie adnotată)**. Cluj-Napoca, 2000, XXIV + 163 p. (ISBN 973-595-079-0).

21(40). Management pentru viitor - Biblioteci şi arhive -. Editori G. B. Anghelescu şi István Király, Cluj-Napoca, 2000, 216 p. (ISBN 973-595-010-3).

22(41). Veronica Turcuş, **Bibliografia arhitecturii cisterciene. Abaţiile europene şi cazul transilvan. Bibliografie selectivă,** Cluj-Napoca, 2003, 192 p.

23(42). Studia Universitatis Babeş-Bolyai. Indice bibliografic tema-tic, 1991-1995. Vol.I-II, Cluj-Napoca, 2000, XX + 166 p. ; XIV + p. 167-320 (ISBN 973-595-060-X).

24(43). Keller Alice, **Consorţii în biblioteci: o iniţiere practică**. Cluj-Napoca, 2003, 104 p. (ISBN 973-610-193-3).

25(44). Căpâlneanu Ana Maria, **Lucrări de biblioteconomie şi ştiinţa informării în colecţiile Bibliotecii Centrale Universitare « L. Blaga » Cluj-Napoca**, Cluj-Napoca, 2003, XVII + 213 p. (973-610-193-2).

26(45). Nicolae Edroiu, **Bibliografia istorică româno-slovacă, 1918-2000,** Cluj-Napoca, 2004, 120 p.

27(46). Moraru Elena, **Indice bibliografic tematic al Revistei de chimie**. Cluj-Napoca, 2003, (ISBN 973-610-193-5).

***Olimpia Curta. **Metode tradiționale şi moderne de regăsire a informației în biblioteci**, Cluj-Napoca, 2004, 118 p.+Anexe (ISBN 973-619-250-5).

28(47). Hermeneutica Bibliothecaria (II.) – Anthologie Philobiblon – Editori Viorica Sâncrăian şi István Király V., Cluj-Napoca, 2004, 523 p. (ISBN 973-610-311-0)

Revista PHILOBIBLON[1]

– Volume apărute –

Volumul I, Numerele **1-2/ 1996, 134 p. (Cultură, Carte, Societate:** Europenism şi europenizare; **Bibliologia: O profesie în schimbare o societate în tranziție:** Date – Stări – Posibilități; **Colecțiile speciale ale bibliotecii)**

Volumul II. Numărul **1/ 1997 136 p. (Cultură, Carte, Societate:** Închideri şi deschideri axiologice; **Bibliologia: O profesie în schimbare o societate în tranziție:** Date – Stări – Posibilități; **Varia: Colecțiile speciale ale bibliotecii; Miscellaneous)**

Volumul II. Numărul **2/ 1997 237 p. (Cultură, Carte, Societate:** Dispoziții existențiale; **Bibliologia: O profesie în schimbare o societate în tranziție:** Date – Stări – Posibilități; **Varia: Colecțiile speciale ale bibliotecii; Miscellaneous)**

Volumul III. Numărul **1-2/ 1997 319 p. (Cultură, Carte, Societate:** Dicționarele – Fundal şi Orizont; **Bibliologia: O profesie în schimbare o societate în tranziție:** Starea profesiei şi educația bibliologică; **Varia: Colecțiile speciale ale bibliotecii; Miscellaneous)**

Volumul IV-V-VI-VII. 1999-2002 538 p. (Cultură, Carte, Societate: Istorie şi Memorie; **Bibliologia: O profesie în schimbare o societate în tranziție:** Date – Stări – Posibilități; **Varia: Colecțiile speciale ale bibliotecii; Miscellaneous)**

Volumul VIII-IX. 2003-2004 aprox. **500 p. (Cultură, Carte, Societate:** Libertatea şi piedicile ei; **O profesie în schimbare o societate în tranziție: Hermeneutica Bibliothecaria:** Date – Stări – Posibilități; **Varia: Colecțiile speciale ale bibliotecii; Miscellaneous)**

[1] Revista *Philobiblon* apare în întregime în limba engleză. Pentru informații privind concepția publicației cât şi pentru detalii despre posibilitățile de achiziție etc. vă rugăm să accesați pagina de Internet a Bibliotecii Centrale Universitare "Lucian Blaga" din Cuj-Napoca: www.bcucluj.ro, sau la adresa e-mail: philobib@bcucluj.ro